

# CATALOGUE

OF THE

# SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE

LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART IV.

**Sanskrit Literature:**

A. SCIENTIFIC AND TECHNICAL LITERATURE

VII. PHILOSOPHY AND VIII. TANTRA.

BY

**ERNST WINDISCH, Ph.D.**

PROFESSOR OF SANSKRIT IN THE UNIVERSITY OF LEIPZIG.

AND

**JULIUS EGGELING, Ph.D.**

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London :

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1894.

# *College of Fort William.*



LONDON:  
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LIMITED,  
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL ROAD.

## PREFATORY NOTE BY THE EDITOR.

---

THE present part of the Catalogue appearing with two names on the title-page, it may seem desirable that I should briefly state in what way the work has been divided between my collaborateur and myself.

The bulk of the Philosophical MSS., as was already mentioned in the preface to Part I., have been described by Professor Windisch; my own share in this department being the works on *Bhakti* (from no. 2488 onwards, except nos. 2493 and 2499), and on *Kāśmīr Śaivism*; and some ninety MSS.\* scattered over the earlier subdivisions of Philosophy.

As regards the *Tantric* literature, some of the works of this class had been catalogued by the late Dr. Haas; but, for the reasons stated in the preface referred to, I have felt it necessary thoroughly to revise his part of the work and to add such extracts, and indications regarding the contents of the MSS., as I thought might prove helpful to scholars in identifying the works in question when comparing them with other MSS. within their reach.

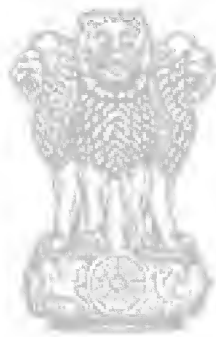
In carrying this part through the press, we have received much valuable assistance from kind friends. Professor Windisch desires to express his warmest thanks to Professor Aufrecht for having read the proofs of the first ten sheets and suggested numerous improvements; as also to Dr. R. Rost and Dr. von Böhtlingk for occasional suggestions. For my own part, I am under special obligations to Mr. Ch. H. Tawney for the kind and generous help readily afforded me whenever I had occasion to consult him in connection with the MSS. now under his charge; and I fear I have only too often availed myself of his kind offer of assistance in this respect. I have also to offer my cordial thanks to Professors Aufrecht, Bendall, Bhandarkar, Cowell, and von Roth, for some collations of MSS. or editions within their reach.

J. EGGELING.

Edinburgh, November 1894.

---

\* I subjoin a list of these kindly sent me by Prof. Windisch:—1830, 1850, 1851, 1868, 2014, 2015, 2030, 2033, 2034, 2039-42, 2052-55, 2069, 2076, 2139, 2140, 2166, 2206, 2231, 2258-61, 2268, 2281, 2298, 2300, 2302, 2303, 2305, 2310-16, 2337, 2359-62, 2372, 2375, 2376, 2378, 2383-87, 2400, 2402, 2406, 2415, 2433-37, 2441, 2442, 2446-52, 2455, 2456, 2458, 2459, 2461, 2462, 2467, 2468, 2473-76, 2478, 2482, 2484, 2486, 2487.



सत्यमेव जयते



## CONTENTS OF PART IV.

### SANSKRIT LITERATURE :—

#### A. *Scientific and Technical Literature (continued):—*

VII. Philosophy :	PAGE
A. Sāṃkhya . . . . .	595
B. Yoga . . . . .	598
C. Nyāya . . . . .	603
D. Vaiśeṣika . . . . .	661
E. Karmamīmāṃsā . . . . .	680
F. Vedānta :	
1.-3. Sūtra and commentaries . . . . .	718
4. Śaṅkarācārya . . . . .	731
5. Advaita and general Vedānta . . . . .	741
6. Rāmānuja's Viśiṣṭādvaita . . . . .	794
7. Madhvācārya's Dvaitavidyā . . . . .	797
8. Nimbāditya . . . . .	802
9. Doctrine of Faith (Bhakti) . . . . .	807
G. Kaśmīr Śaivism (Spanda and Pratyabhijñā) . . . . .	832
VIII. Mysticism (Tantra) . . . . .	844



## ADDITIONS AND CORRECTIONS.

Page 608a, l. 17, for a. read 1.

- „ 604a, l. 16, read साधना; l. 18, read संसारिचेतनरुज्जो (३)विचक्षितः (Comm.: संसारिषु ये चेतनाः प्रेषावन्तो न तु क्रीडादयस्तेषां वर्गो (३)विचक्षितः . . . . संसारि-चेतनवर्गो विचक्षित इत्यकारप्रत्ययः ।) The verses at bottom of p. 604a: l. 34, read °कलिका धत्ते; l. 35, read जालापक्षयितः शिली दृशिशिरोरुज्जे प्रविशति ।; l. 36, read निरन्तरायनमयः; l. 38 read श्रीमांसापारदुष्मने ।
- „ 604b, l. 1, read विषयदर्शनोद्गमदुस्तर्कानिरावृत्ताः ।; l. 3, read वागर्थप्रति °
- „ 605b, l. 30, for b. read 2.
- „ 607a, l. 12, add : Bhandarkar, Rep. 1882-83, p. 26 and p. 213.
- „ 607b, l. 38, read नावज्ञेया.
- „ 609a, l. 12, for c. read 3.
- „ 610b, l. 20, read करकू°.
- „ 614b, l. 21, for 2B, read 3269.
- „ 617a, l. 33, for 4B, read 3271.
- „ 622a, at bottom, add : Bhandarkar, Rep. 1883-84, p. 82, calls the author “*Mahādeva Puṇtāmbara*, i.e. *Mahādeva*, native of Puṇtāmbara in the Ahmadnagar district.”
- „ 624b, l. 27, read लोका°; l. 34, read °कर°.
- „ 625b, l. 34, read °धेरपेक्षा°.
- „ 630a, l. 2, read °तायास्तदुभ°.
- „ 631b, l. 23, read °राज[स].
- „ 632a, l. 4 : perhaps लक्ष्म्या जयन्तु रत्निसंगतिमन्यरायो (Prof. Aufrecht).
- „ 634a, l. 12, add : The ed. of the *Tattvacintāmaṇi* in the Bibl. Ind. contains extracts from the *Māthuri* in vol. i. (the last piece is the *Sannikarshavāda*, ends p. 689).
- „ 637a, l. 26, read °साधनीभूत°.
- „ 641b, l. 17, read कर्तुमानोदयतो.
- „ 654b, l. 16, read शङ्कुगते.
- „ 662b, l. 2, read °ज्ञेय(र): ॥
- „ 669a. The *Saptapadārthī* was published, with a Latin translation, by Augustus Winter, Lipsiae 1893, and, with *Mādhava Sarasvatī's* *Mitabhāṣiṇī* (see no. 2088), by *Rāmasūstrī Tailaṅga*, Benares

1898, in the Vizianagram Sanskrit Series. The printed text of the *Mūlabhāṣiṇī* gives Saurāṣṭradeśa as the name of the country, but in an additional third śloka the author is spoken of as कृष्णा-  
तीरनिवासिन्.

Page 676b, l. 10, read विदशसंदोहाः.

- „ 677a, l. 10, read स ग्रहायणीतनयः(?); l. 18, read सूत्रं नया न कलितं(?); l. 19, read ग्रपनस्वकीय°.
- „ 678a, l. 23, read पृषिषी जलं ; l. 27, read दुःख°.
- „ 681a, l. 3 from bottom, read विधीयते; last line, read प्रा-.
- „ 681b, l. 25, read 2145.
- „ 682b, l. 22, read 2162, 2163; no. 2144, add: [H. T. COLEBROOKE.]
- „ 686a, l. 33, read परिशिष्ट°.
- „ 687a, l. 32, read स्वामिकर्म परि°.
- „ 692b, last line, read The scribe.
- „ 726b, l. 8, read बनेवैष; l. 11, read चाद्ये न नमस्कार्यता.
- „ 730b, noto, see no. 2379.
- „ 734b, l. 26, read क्षमिरो°.
- „ 737a, l. 32, see no. 2439.
- „ 743b, l. 30, read क्षीमवादि.
- „ 773b, l. 33, °prekshikāsthītāmbarav°, Bomb. ed. (Śake 1802); l. 40, niśācarākula°, Bomb. ed.
- „ 774a, l. 21, 56. °ānantarapretanyavasthā, Bomb. ed.; l. 30, 68. Karka-  
ṭyupākhyāne rāksh°, Bomb. ed.; l. 37, 76. anyāyabādhiko nāna,  
Bomb. ed.
- „ 774b, l. 5, 85. Aindavopākhyānopakrame bra°, Bomb. ed.; l. 16, read 97.  
cidākāśamā°.
- „ 775a, l. 4, janyajaninirāk°, Bomb. ed.; l. 6, jagadānantya°, Bomb. ed.;  
l. 8, read Bhārgavaskhalanam; l. 10, Śukravivīdhajunmā°, Bomb.  
ed.; l. 18, read Śukrasya; l. 20, °svapnasushuptaturīya°, Bomb.  
ed.; l. 27, °kaṭasaṃgrāmaavarṇanam, Bomb. ed.; l. 30, °kaṭajan-  
māntaraci°, Bomb. ed.
- „ 775b, l. 11, Khotthavibhava°, Bomb. ed.; l. 13, Vasishṭhadāsūra°, Bomb. ed.
- „ 777a, l. 15, read °svarūpanirūpaṇam; l. 24, Śivapūjopākhyāne cetyonmu-  
khaśidvicāro nāma (30.), Bomb. ed.; l. 28, Muhādevasya pūṇya-  
sīmāntatvakathanam (35.), Bomb. ed.; l. 34, read viśrūnti°; l. 36,  
Bilvopākhyāne (45.) sargaḥ, Bomb. ed.; last line, read °saṃvedana°.
- „ 777b, l. 2, read Arjunopākhyāne; l. 20, read °khyānam; l. 24, °prub-dho  
nāma, Bomb. ed.; l. 26, read °vicāraṇam.

Page 778a, l. 6, *Cūḍūlopākhyāne Kumbhasya stritvalābho nāma* (105.), Bomb. ed.; l. 10, the Bomb. ed. has *Śikhidhvajanīrvāṇam* (110.), *Kacopākhyāne Kacaprabodho nāma* (111.), *Mithyāpurushopākhyāne ākāśura-kṣaṇam* (112.), etc., the right number of *sargas* being 128; l. 31, read *jagadvṛkṣa*°.

„ 778b, l. 28, read *sarvopa*°; l. 29, read *jīvasuptaka*°.

„ 791b, ll. 9-14. The colophon of the first *pariccheda* ends: ° श्रीकृष्णालंकाराख्याया श्रीबालमुकुन्दानंदतीर्थैषादपूज्यशिशुविद्यनाथतीर्थस्य पुस्तकोद्धारणं प्रथमपरिच्छेदस्तमात्रः ॥ The colophons of chapters 2 and 3, on the other hand, have only ° श्रीकृष्णालंकाराख्याया द्वितीयः (तृतीयः) प° स° ॥ and this is also the wording of the colophons in the other MSS. of our collection. As to the additional words in the colophons of chapters 1 and 4, the meaning of *पुस्तकोद्धारणं* and *ग्रन्थोद्धारणं* is not clear to me. If it occurred only at the end of the MS., one might perhaps take it in the sense of “a son's share (*uldhira*) of the books left by the father”; but this seems inadmissible here; the more so as Aufrecht, Cat. Cat., sub *शास्त्रविद्वानलेशनयह*, mentions a commentary by *Viṣvanāthatīrtha*. Even the sense of “extract” or “summary,” however, seems hardly applicable here.—J. E.

„ 797b, l. 1, read °द्वतः.

„ 798b, note †, read: I have omitted the commentary of these verses

„ 801b, l. 26, read अस्या वायु°.

„ 802a, l. 13, cp. the same verse in no. 2470.

„ 802b, l. 5 from bottom, read p. 150.

„ 804a, l. 36, read पृष्ठानः †.



सत्यमेव जयते

## VII. Philosophy.

## A. SĀMĀHYA.

1809.

**3044.** Foll. 69; size 11½ in. by 6 in.; nine lines in a page; large clear writing.

*Kāpilasāṃkhyapraśaṅgāsūtravṛtti*, a commentary on the *Sāṃkhyasūtras*, by *Aniruddha*, with the text of the *sūtras*.

See Hall's Index, p. 1, no. ii.

It begins:

विनायकं नमस्कृत्य विष्णुं सूर्यं सरस्वतीम् ।

लक्ष्मीं गङ्गां महेशानं वृक्षं कर्तुं सनातने ॥

पुरुषः सत्तु वैराग्यान्मोक्षसाधनशास्त्रे प्रयत्नेते । वैराग्यं च त्रिधा स्यात् । शोकादिना वा जन्मान्तरोपदुरितक्षयाद्वा ।

The first adhyāya ends fol. 25a; the second, fol. 30b; the third, fol. 39b; the fourth, fol. 43b; the fifth, fol. 61b.

This commentary has been published in the Bibliotheca Indica (*Sāṃkhyasūtravṛtti*), by Dr. Richard Garbe, 1888-89. An English translation, by the same, in the Bibl. Ind., 1888 sqn. See also The Aphorisms of the *Sāṃkhya* Philosophy (printed for the use of the Benares College), Part I. (the 1st adhyāya), Allahabad 1852.

[J. R. BALLANTYNE.]

1810.

**2668.** Foll. 125; size 11½ in. by 5 in.; ten lines in a page; well written.

*Kāpilasāṃkhyapraśaṅgāsūtrasya Bhāṣyam*, by *Vijāna Īcārya* (*Bhikṣu*), with the text of the *sūtras*, with marginal notes in Colebrooke's handwriting.

See Hall's Index, p. 1, no. iv.

The *Sāṃkhyapraśaṅgabhāṣya* was published at Serampore in 1821, and by F. E. Hall,

in the Bibliotheca Indica, 1854-56. A reprint by *Jivānanda Vidyāsāgara*, Calcutta, 1872. A German translation by Professor Richard Garbe, Leipzig, 1889 (printed for the German Oriental Society, *Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes*, vol. ix. no. 3). See also The *Sāṃkhya* Aphorisms of Kapila, with extracts from *Vijāna Bhikṣu's* commentary, translated by J. R. Ballantyne, in the Bibliotheca Indica.

The first adhyāya ends fol. 59b; the second, fol. 69b; the third, fol. 84b; the fourth, fol. 89b; the fifth, fol. 112a. *Sūtra* 28 of the second adhyāya, with a part of the commentary (fol. 65a), *sūtras* 49 and 50 of the third (fol. 78a), and *sūtra* 10 of the fourth adhyāya, with a part of the commentary (fol. 86c), are wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

1811.

**1822e, 1822f.** Foll. 59 and 45 resp. (149-243); size 12½ in. by 5½ in.; 13-16 lines in a page; large modern writing.

*Kāpilasāṃkhyapraśaṅgāsūtrasya Bhāṣyam*, a second copy of *Vijāna Īcārya's* commentary, in two parts: the first contains the five last adhyāyas, the second, the first adhyāya.

The writer has omitted *sūtras* 4-10 of the third adhyāya on fol. 12a, l. 5, but he has repaired his mistake on fol. 17a, l. 1. Again, fol. 44, l. 3, he has dropped text and commentary of *sūtras* 86-116 of the fifth adhyāya.

[J. TAYLOR.]

1812.

**1256a.** Foll. 29; size 8½ in. by 4 in.; 11-13 lines in a page; writing indifferent.

*Sāṃkhyabhāṣya*, a commentary on *Īcārya-kṛishṇa's Sāṃkhyakarikas*, by *Gaurapāda*.

See Hall's Index, p. 5, no. xiv.

The *Sāṃkhyabhāṣya* was published by H. H. Wilson, Oxford 1837 (The *Sāṃkhya Kārikā*, transl. by H. T. Colebrooke, the *Bhāṣya* transl. by H. H. Wilson).

The last three couplets of the edition (इतत्पवित्रं °) are wanting in this copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 1813.

**517.** Foll. 41; size 9½ in.; 10-12 lines in a page; writing fair.

*Tattvakaumudī*, a commentary on the *Sāṃkhyakārikās*, by *Vācaspati Miśra*.

See Hall's Index, p. 5, no. xv.; Oxford Catalogue, p. 237, no. 570; Berlin Catalogue, p. 185, no. 637.

The *Tattvakaumudī* was published at Calcutta in the Samvat year 1905. I have seen the first fascicle of a second edition (Calcutta 1868, printed and published by *Bābu Bhuvana Chandra Vasūka*). Professor Garbe mentions a Calcutta edition with a commentary by *Tīrānātha Turkaṇācaspati*, 1871, and a Benares edition by *Dharmādikāri Dhundirāja Pantasharma*, 1873, in his German translation of the *Sāṃkhyatattvakaumudī* (München, 1892, in the "Abhandlungen der K. Bayer. Akademie der Wiss."); see also his paper "*Sāṃkhyatattvakaumudī*, § 1-7 in deutscher Uebersetzung, nebst einer Einleitung," in "Berichte der K. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften," 21 Juli, 1888.

## 1814.

**1521d.** Foll. 30; size 10 in. by 6½ in.; 13-15 lines in a page; writing fair.

*Sāṃkhyatattvakaumudī*, a second copy of *Vācaspati's* commentary, dated: संवत् १८४० मोती भादी वदी ८ वार स्वावुद्धारके लोप्ता (sic!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 1815.

**1128a.** Foll. 43; size 11 in. by 4 in.; 7-10 lines in a page; well written.

*Tattvakaumudī*, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 1816.

**760a.** Foll. 48; size 9½ in. by 4 in.; ten lines in a page; fair modern writing.

*Tattvakaumudī*, a fourth copy, dated: लिखितं श्रीसहस्ररत्ननामा (!) सुधिया काश्या ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 1817.

**2005.** Foll. 70; size 8½ in. by 4½ in.; 7-9 lines in a page; fair modern writing.

*Sāṃkhyatattvakaumudī*, a fifth copy.

[J. TAYLOR.]

## 1818.

**3032.** Foll. 28; size 13 in. by 7 in.; 10-16 lines in a page; writing indifferent.

*Tattvāṃṣitapraśāsini*, a commentary on *Vācaspati Miśra's Sāṃkhyatattvakaumudī*, by *Rūghavānanda Sarasvatī*, disciple of *Adiśa*, who was the disciple of *Vīśveśvara*.

See Hall's Index, p. 6, no. xvii.

It begins:

नत्वा सुरेशस्य पदारविन्दं शिष्यस्य भानोर्गणनायकस्य ।

महामुनेर्वा कपिलस्य यत्नं करोमि त्वस्य विकासनाय ॥

अनामेका °

[J. R. BALLANTYNE.]

## 1819.

**2640.** Foll. 27; size 10 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; writing fair.



*Sāṃkhyacandrikā*, a commentary on the *kārikās*, by *Nārāyaṇa Tīrtha*, disciple of *Rāmānand Tīrtha*.

See Hall's Index, p. 7, no. xxi.; Oxford Catalogue, p. 237, no. 569.

Date of the copy: संवत् १६३९ भाष्यपत्रपक्षे परती-  
पदा (sic!) रविवारे

1820.

1371. Foll. 45; size 9½ in. by 5½ in.;  
10-9 lines in a page; large modern writing.

*Sāṃkhyacandrikā*, a second copy. Colophon:  
लिखितं जगन्नाथेन श्रमेणा संवत् १६५३ आषाढे मासे कृष्णे पक्षे  
अमावास्यां तिथौ चंद्रवासरात्पितायां वाराणस्यां द्वितीयप्रह-  
रादौद्यानंतरं समाप्तमगात् ॥

The following curious lines, containing a  
soll, have been added by the same hand:

मधुराच विलोमेन मध्यमोर्ध्वं यदक्षरम् ।  
यो न स्मरति लोकेस्मिंस्तन्मध्यमेर्ध्वोपरि ॥ १ ॥  
ममुद्रस्य परे परे लङ्का नाम महापुरी ।  
वायव्यः तत्र गच्छन्तु यत्र राजा विभीषणः ॥ २ ॥

यलादेर्ब्रह्मदीपप्रतीकारार्थं समस्तश्रुत्यपरोक्षिभ्यं श्लोकं प्रत्येकं  
लिखित्वा तदुपरि बध्नीयात् पण्येषु भुक्तेषु व्रणशोष इति फलम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1821.

559b. Foll. 9; size 12½ in. by 4½ in.,  
16-24 lines in a page; Bengali character;  
small modern writing.

*Sāṃkhyacandrikā*, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1822.

1303a. Foll. 26; size 13½ in. by 4½ in.;  
10-9 lines in a page; Bengali character;  
writing fair.

*Sāṃkhyakāumudī*, a commentary on the  
*Sāṃkhyakarikās*, by *Rāmakṛṣṇa Bhāṭṭa*.

See Hall's Index, p. 8; Rāj. Mitra's Not. I.,  
no. 468.

It begins:

कृष्णं प्रणम्य पुरुषात्मकतेषु परं प्रभुम् ।  
तन्यते रामकृष्णेन रम्येयं साङ्ख्यकौमुदी ॥  
अजामेका लोहितभुक्कृष्णा  
बह्वीः प्रजाः कृजमाना नमामः ।  
अजामेका जुषमाणा भजते  
महासेना भुक्कभोगाबुनस्तान् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1823.

1597c. Foll. 19; size 9½ in. by 5½ in.;  
eleven lines in a page; well written.

*Sāṃkhyasūtra*, the essence of the *Sāṃkhyo*  
philosophy, by *Vijñāna Bhikṣu*.

See Hall's Index, p. 7, no. xxii.

The *Sāṃkhyasūtra* was printed in the *Bibli-*  
*otheca Indica*, by F. E. Hall, 1862.

Date of the copy: संवत् १६८० ममये भाद्री सुदि १० ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1824.

1250b. Foll. 31; size 9 in. by 4 in.;  
eleven lines in a page; well written.

*Sāṃkhyasūtra*, a second copy; either both  
copies have been transcribed from the same  
original, or the second is a transcript of the  
first.

[H. T. COLEBROOKE.]

1825.

1038a. Foll. 35; size 8½ in. by 4 in.;  
nine lines in a page; large modern writing.

*Sadasatkhyaṭivivāra*, by *Gurūda Bhāṭṭa*,  
son of *Viśvanātha Bhāṭṭa*. This work is not  
mentioned in Aufricht's Cat. Cat.

It begins :

स्मृत्वा गुरुपदाभोजं कपिलादिविदां वचः ।

गोविन्दः सदसत्स्यातिं व्याचष्टे विदुषां मुदे ॥

तत्रातस्मिन्निति ज्ञानं धमः यथा मुक्ताविदं रजतमिति  
रज्जावयं सर्वं इति सर्वेऽयं दृष्ट इति प्रकृतिश्चेतनेति पुरुषः  
करोति ०

It ends :

व्याजेन सदसत्स्यातेर्षीस्यातं कपिलं मतम् ।

तेन स्मृता जगद्वाचि (road ० वा) देवी तुष्पातु (sic !)

यदत्र सुन्दरं सर्वं तनुर्वैकुण्ठमृतेः फलम् । [मे सदा ॥

सत्यजस्य न मे किंचित्सत्सामान्येऽपि चरितम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

B. YOGA.

1826.

2122a. Foll. 65 ; size 10 in. by 5½ in.;  
nine lines in a page; well written. A few  
leaves are wormeaten on the right side.

*Pātāñjalayā Yogasūtram Sāṅkhyapramāṇam*,  
the *bhāṣya* on the *Yogasūtra*, ascribed to  
*Vedavyāsa*.

See Hall's Index, p. 9, no. ii.; Berlin  
Catalogue, p. 186, no. 639.

For an edition, together with *Vācaspati*  
*Mīśra's Vyākhyā*, see the next number.

It begins:

यस्यैका रूपमाद्यं प्रभवति जगतो ज्ञेयकथानुग्रहाय

प्रणीतकेशराशिर्विषयविषयो ज्ञेयकथः सभोगो ।

सर्वज्ञानप्रसूतिर्भुजगपरिकरः प्रीतये यस्य निर्य

देवो हीशः स बोध्यात् शितविमलतनुयोंगदो योगमुक्तः ॥ १ ॥

अथ योगानुशासनम् ।

The first, or *samādhi-pāda*, ends fol. 15b;  
the second, or *sādhana-nirdeśo nāma*, fol. 35b;  
the third, or *vibhūti-pāda*, fol. 55b; the fourth,  
or *kāivalya-pāda*, fol. 65a.

[GAIKAWAR.]

1827.

1448b. Foll. 113 (90-202); size 12 in. by  
6 in.; 10-15 lines in a page; writing indif-  
ferent.

*Pātāñjalabhāṣhyavyākhyā*, a commentary on  
*Vyāsa's Pātāñjalabhāṣya*, by *Vācaspati Mīśra*,  
with the text of the *Bhāṣya* standing in the  
middle of every page.

See Hall's Index, p. 9, no. iii. Published,  
under the title *Pātāñjala-darśanam*, by *Jīva-*  
*nanda Vidyāsāgara*, Calcutta 1874.

It begins :

नमामि जगदुत्पत्तिहेतवे वृषकेतवे ।

केशकर्मविपाकादिरहिताय हिताय च ॥

नत्वा पतञ्जलिमूर्ध्नि धेद्व्यासेन भाषिते ।

संक्षिप्तस्य ह्यवश्यं भाष्ये व्याख्या विधास्यते ॥

इह हि भगवान्यतश्चलितारिचिदस्य शास्त्रस्य संक्षेपतत्त्वा-  
न्येवैषि प्रेषायतमकृतं (sic ! ) श्रोतुं मुखावबोधार्थमाचिख्या-  
सुरादाविदं सूत्रं रचयौचकार सद्य योगानुशासनम् ।

The first *pāda* ends fol. 122b; the second,  
fol. 154a; the third, fol. 185a.

Date of the copy : संवत् १८५५ ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1828.

2347. Foll. 143; size 10 in. by 5½ in.;  
nine lines in a page. The writing is the same  
as in the *Bhāṣya* in no. 1826 (MS. 2122a).

*Pātāñjalabhāṣhyavyākhyā*, a second copy of  
*Vācaspati Mīśra's* commentary, without the  
text of the *Bhāṣya*.

The copy has many small omissions; fol. 35  
and 36 are misplaced, fol. 21a is blank, but  
nothing is wanting there.

Date of the copy : संवत् १८६६ वर्षे आश्विनमासे  
कृष्णपक्षे दशम्यां तिथौ सोमदिने लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

1829.

**1243b.** Foll. 59; size 11 in. by 4½ in.; 10-21 lines in a page; writing indifferent.

*Pātāñjalabhāṣyavyākhyā*, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1830.

**1455.** Foll. 171, of which 128-131 and 133-166 are wanting; size 9¼ in. by 4½ in.; good, clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

*Pātāñjalasūtranṛitti-bhāṣyavyākhyā*, by Nāgojī Bhaṭṭa, son of Śīra Bhaṭṭa and Satī.

See Hall's Index, p. 10, no. vi.

It begins:

नन्वा पतञ्जलि देवं योगे वृत्तिं लिखाम्यहम् ।

ज्ञायया व्यासभाष्यस्य तद्वृत्तिप्रकाशिका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1831.

**1243a.** Foll. 65; size 11 in. by 4½ in.; 8 to 9 lines in a page; good large writing.

*Rājamārtanḍa*, a commentary on *Pātāñjali's Yogasūtrasūtra*, ascribed to Bhaja, king of Dhārā.

See Hall's Index, p. 10, no. vii.; Oxford Catalogue, p. 229, no. 561. Published, with an English translation, in the Bibl. Indica, by Rājendralāla Mitra, 1881-83.

The first and the second *pāda* were published by J. R. Ballantyne (for the use of the Ben. Coll.), with an English translation; the third and fourth *pāda*, by Govindadevasāstrin, in the *Pañḍit*, no. 28 foll. The third was also printed in the Oxford Catalogue.

The first *pāda* ends fol. 18b; the second, fol. 33a; the third, fol. 47b.

Colophon: लिखितं दुर्गादासकायस्थेन श्रीवास्तव्य २

[H. T. COLEBROOKE.]

1832.

**1865.** Foll. 46; size 12 in. by 5½ in.; 7-16 lines in a page; fair modern writing.

*Pātāñjalayogasūtranṛitti*, called *Rājamārtanḍa*, a second copy. [J. TAYLOR.]

1833.

**2427.** Foll. 84; size 9 in. by 3¾ in.; seven lines in a page; writing fair.

*Yogasūtranṛitti*, called *Rājamārtanḍa*, a third copy. [R. JOHNSON.]

1834.

**3061.** Foll. 13; size 10½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; good moderate writing.

*Sūtrārthacandrikā*, a very succinct commentary on the *Pātāñjalasūtra*, by Ananta. The text of the *sūtras* is in the middle of each page.

See Hall's Index, p. 11, no. xi.; Rāj. Mitra's Not. VI., no. 2127. It begins:

गुरुं प्रणम्य सूत्रार्थचन्द्रिका क्रियते मया ।

जनकनेत्रेश्वरप्रोक्षितं सच्चिदानन्दरूपिणम् ॥ १ ॥

सद्यः शब्दो अधिकारवाचो योगो नाम समाधानं अनुजिघृक्षते व्याख्यायते येन तत् ॥ १ ॥ सत्यपरिणामरूपस्य चित्रस्य या वृत्तयस्तासां निरोधो बहिर्मुखतावच्छेदादनर्मुक्ततया स्वकारणे लयः ॥ २ ॥

The first *pāda* ends fol. 4b; the second, fol. 7b; the third, fol. 11b.

[J. R. BALLANTYNE.]

1835.

**559d.** Foll. 26 (foll. 134-159 of the volume); size 12½ in. by 4½ in.; written by two different hands; foll. 1-9 eleven lines in a page, foll. 10-26 fourteen to seventeen lines in a page; end of the 18th century.

*Yogamañiprabhā*, a *Sāṅkhyapravacana*, a *ṛitti* on *Pātāñjali's sūtras*, following *Yogasūtra's*

*Bhūṣhya*, by *Rāminanda Sarasvatī*, pupil of *Gomādhinanda*.

See Hall's Index, p. 12, no. xiv. (the name of the author is not given there).

It begins: श्रीवागीश्वर्यै नमः श्रीरामचंद्राय नमः श्री-  
विष्णुशाय नमः श्रीभानये नमः श्रीपतंजलये नमः श्रीआसाय  
नमः श्रीगुरुभ्यो नमः श्रीसर्वयोगशास्त्रप्रवर्तकेभ्यो नमः ॥

यदे ज्ञेयार्थसंग्रहं पुराणपुरूपं हरिं ।

प्रकृत्या सीतया जुष्टं योगेशं योगदायिनं ॥ १ ॥

पतंजलिं सूत्रकृतं प्रणम्य

व्यासं मुनिं भाष्यकृतं च भक्त्या ।

भाष्यानुगां योगमणिप्रभाष्यां

वृत्तिं विधास्यामि यथामहोमी\* ॥ २ ॥

इह बलु भगवान्पतंजलिः प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यं शास्त्रप्रतिपाद्यं  
दर्शयति अथ योगानुशासनं १

The *samādhipāda* ends fol. 11a, the *sādhana-*  
*pāda* ends fol. 15b, the *rihātīpāda* ends fol. 20b.

The end of the whole work is:

फणोद्गमसूत्रसंवद्धा व्यासवाङ्मणिभूषिता ।

महाङ्गौक्तिकमाला स्यात्सदा श्रीरामपादयोः ॥ ३ ॥

ज्ञाहं प्रमादनिस्तः ज्ञा वात्सल्यं गुरोरिदं ।

नूनं महात्मनां हीने स्वतश्चिह्नं कृपान्वितं ॥ ४ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य श्रीगोविंदानंदभगवत्स  
(leg. पूज्य)पादशिष्यश्रीरामानंदसरस्वतीकृती सांख्यप्रपञ्चे  
योगमणिप्रभाषां कैवल्यपादश्रुत्यै समाप्तः ॥

Dated: संवत् १८४१ ॥

[H. T. COLBROOK.]

1836.

3101. Foll. 40; size 9 in. by 6 in.; eight lines in a page; large good writing.

(a) *Haṭhapradīpikā*, a metrical treatise on *haṭha-yoga* (the subduing of worldly desires by violent means), in four *upadeśas*, by *Ātmārāma* or *Śrīhārāma Yogendra*.

See Hall's Index, p. 15, no. xxxiii.

\* The last *akshara* is doubtful.

Oxford Catalogue, p. 233, no. 566; Berlin Catalogue, p. 195, no. 647; Copenhagen Catalogue, p. 9, no. xii. This work has been published, with commentary, by *Brahmānanda Jyotsa*, Bardswan 1890.

The first *upadeśa* (65 *śloka*.) ends fol. 7b; the second (80 *śloka*.), fol. 14b; the third (127 *śloka*.), fol. 25b; the fourth (129 *śloka*.), fol. 37a. The Oxford copy seems to represent another version of the text, its four chapters containing only 72, 76, 100 and 83 complets.

(b) Foll. 37a-40a contain a small metrical treatise, in 31 complets, on the same subject, by *Minanātha Munīśvara*, "son of *Umā* and *Śaṅkara*" (see the sixth complet).

It begins: नमः श्रीगुरुदेविसरोजाम्भ्यां ॥

गुरुश्च गुरुपुत्रश्च ये चाप्ये गुरुचान्धवाः ।

योगिनो ये क्रमाज्ज्येष्ठास्तेषां पादौ नमाम्यहम् ॥ १ ॥

मीनाराममार्दङ्गे(?) हयागदलनंभम्(?) ।

यो दोषभाषनातीतस्ते गुरुं प्रणमाम्यहम् ॥ २ ॥

भ्रान्तु लोके धनति विधानः सुखमेधते ।

ते हि सिद्ध्यन्ति पुरुषा आदिनाथे अवस्थिताः ॥ ३ ॥

कुलजातिसमायुक्तः सुधीरप्रगुणान्वितः ।

गुरुभक्तिपुतो धीमान् सखिष्य इति कथ्यते ॥ ४ ॥

गुरुत्वं चैव शिष्ये च शिष्यत्वं च गुरौ तथा ।

नानयोरपि भेदो ऽस्ति समसिद्धिर्हि जायते ॥ ५ ॥

उमाशङ्करपुत्रो ऽहं मीननाथो मुनीश्वरः ।

कथयामि परं तत्त्वं कुलाकुलविबोधकम् ॥ ६ ॥

Though apparently a work different from the *Haṭhapradīpikā*, it has the signature: इति आत्मारामविरचितं हठप्रदीपिका संपूर्णं ।

Date of the volume: संवत् ११५९ वर्षे मार्गशीर्षे शुदि ८ रवी अमदावादवास्तव्यं (Ahmadābād?) नागरसाधो-  
दराज्ञातीयदि ० भाणजीसुतादि ० क्रीका लिखितमिदं ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

1837.

355b. Foll. 23; size 10½ in. by 4½ in.; 8 to 9 lines in a page; large writing. The last two leaves are bound in the wrong way.

*Haṭhapradīpikā*, a second copy, dated: संवत् १९६८ मीति शतीक वदी चतुरदशी ॥

After the date there are added, by another hand, twenty couplets on the same subject, beginning:

चित्रं न सुप्तं नो ज्ञायत्स्मृतिमार्गं न चान्यथा ।

नास्तमेति न चोदेति यस्यासी मुक्त एव सः ॥ १ ॥

*Slokus* 5 and 6 are to be found in the *Fa-s śāstha*, adhy. II. śl. 27, 28.

[H. T. COLEBROOKE.]

1838.

1725c. Foll. 34 (29-62); size 8½ in. by 3½ in.; seven lines in a page; large good writing.

*Haṭhapradīpikā*, a third copy. It differs very much from the two preceding copies, and agrees more with the Oxford copy. There are five chapters in this copy, the fifth beginning fol. 32b. But the nineteen couplets of this additional chapter, the first of which is:

अथ वज्रोली ।

स्वेच्छया परैमानो अपि योगोक्तिर्निषेर्विना ।

वज्रोलीं यो अभिजानाति स योगी सिद्धिभाजनम् ॥

and the last of which is:

तस्मादयमकामाय भोगमुक्तिविमुक्तिदः ।

तस्मात्पुण्यवतामेवमेव योगस्तु सिद्धति ॥

are the same as *ślok.* 79-98 in the third chapter of the first and (*ślok.* 79-97) of the second copy. At the corresponding place in this copy there is the note (fol. 49b, l. 7, in the text): अथवा वज्रोली ग्रन्थान्तरे लिखितासीत् क्रमप्राप्तप्यत्र तस्मात् असाधारणप्राप्त्यनुषेयत्वात्तस्याः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1839.

777a. Foll. 51; size 10½ in. by 4½ in.;

nine lines in a page; clumsy, but clear writing, of the 18th century.

A continuous series of *Yoga* tracts, all written by the same hand. They have the character of the *Tantra* literature. An author's name is only mentioned for the last of these texts. Authorities quoted: *Lalitāśrahaṇḍa*, fol. 37a, l. 9; *Pratyabhijñā*, fol. 37b, l. 2; *Vāmaśaśra-tantra*, *ibid.* l. 5; *Bakulaka*, f. l. 38a, l. 1; *Śrīvinandārāya*, fol. 38a, l. 5; *Tattvasaṃhitā*, fol. 39a, l. 8; *Śaṅkarācārya*, fol. 39b, l. 3; चार्वाकाश्चतुराः सतर्कनिपुणा देहात्मवादे रताः fol. 48a, l. 6.

There is a note by Colebrooke on the first page: "*Aradhūta yogī laśhaṇa* by *Gorakṣa nātha*. Other forms observed by *Aradhūta Yogis*." But this only holds good for the last chapter of the last piece.

A first piece, which treats of various *mantra's* of the *yoga* practice, begins:

अस्य श्री आसनमंत्रस्य मरुपृष्ठं क्षुपिः कर्मो देवता मुतलं (sic!) छंदः आसने विनियोगः प्रणवस्य परब्रह्म क्षुपिः परमात्मा देवता देवी मायत्री छंदः प्राणायामे विनियोगः अतिशूयमहाकायकल्याणदहनोपमभैरवाय नमस्तुभ्यमनुज्ञां दातुमर्हति यागभूमावधत्तुष्पात्रिद्विष्य भूमिं प्रार्थयेत्

There is a mystical figure in the middle of the first page.

This first piece ends fol. 9b; the last lines contain a list of the subjects which were treated:

करिष्यामि त्वदाज्ञेयमिति विज्ञापनं मम ।

भूभुक्तिं भूतभुक्तिं च प्रविलापनमातृकां ॥

प्राणप्रतिष्ठापनपत्रं अग्निप्राकारयेहं ।

महीयं च शिरोयं च पीठाख्यं हृदयाख्यं ॥

A second piece, fol. 10-16a, treats of *Sau-dhyā*. It begins:

त्रिकोणमध्येहीकारं कोणाग्रे प्रणयेत् नु

दंडे तु व्याहृतिश्चैव संध्यायं च लिख्यते (sic!)

It ends: आचम्य मंध्या समाप्ता ॥

Follows, in the same line, a short *third* piece called *संघावदनविधिः* fol. 16a-17a.

The beginning is: अस्य श्रीसंघावदनमंत्रस्य सादीपनी भगवानृषिः अनुष्टुप् छंदः ब्रह्मा देवता शोभनवक्त्रं बीजं नील-ग्रीवा इति शक्तिः नेत्रेति कोलकं वंदनार्थं विनियोगः

The next two pieces (the *fourth* and *fifth*) bear a panranic character, they form part of an *Amanaskukulpakhaṇḍa*, foll. 17a-26b. The first of these two pieces is called *Laya-yoga*.

It begins :

प्रणम्य शिरसा देवं कृताञ्जलिर्भाषत ।  
जीवन्मुक्तिपदोपायं कथयस्तेति पृच्छति ॥  
ईश्वरः परज्ञानमहं वक्ष्यि येन तत्त्वं प्रकाशते ।  
यन विच्छिद्यते सर्वं आशापाशादिबंधनं ॥  
आधारादिषु चक्रेषु सुषुप्तादिषु नाडिषु ।  
प्राणादिषु समीरेषु परतत्त्वं न तिष्ठते ॥

The end is fol. 21a : इत्यमनस्ककल्पस्थंडे ईश्वरवाम-देवसंवादे लययोगः प्रथमः ॥

The second piece is called *Sāirasiddhānta*. It begins :

वामदेवः भगवन् देव देवेश परमानंद सुंदर ।  
त्वत्प्रसादान्मया लब्धः पूर्वयोगः सविस्तरः ॥  
अपरं किं तदाख्याहि भवता यदुदीरितं ।  
ईश्वरः बहिर्मुद्रान्वितं पूर्वं बहियोगेन तन्मयः ॥  
संतर्मुद्राख्यमपरं संतर्योगं तदेव हि ।  
राजयोगस्त कथितः स एव मुनिपुंगवः ॥

It ends, fol. 26b :

दीप्तानां कुशलानां च सततं मोक्षनिष्ठता ।  
अज्ञावतां मुशिष्याणां शास्त्रमेतत् प्रकाशयेत् ॥  
शास्त्रमेतत् प्रयत्नेन सदाभ्यासं मुमुक्षुभिः ।  
यस्य धारणमात्रेण स्वयं तत्त्वं प्रकाशते ॥

इति श्रीशैवसिद्धांते ॥ (sic !)

The last piece, foll. 26b-51a, is a larger work : *Siddhasiddhāntapaddhanti*, by Goruksha-nātha (also *Samkaramātha*, see the last couplets), in six *upadeśas*. It begins :

आदिनार्यं नमस्कृत्वा शक्तियुक्तं जगद्गुरुं ।  
वक्ष्ये गोरक्षनाथोयं सिद्धसिद्धांतपद्धतिं ॥

नास्ति सत्यविचारेस्मिन् उत्पत्तिश्चाद्विंशयोः ।

तथापि लोकप्रतीयर्थं वक्ष्ये सत्संप्रदायतः ॥

सा विंडोत्पत्त्यादिसिद्धमते सम्यक् प्रसिद्धा विंडोत्पत्तिः  
विंडविचारः विंडसंपत्तिः विंडाधारः विंडपदसमरसभावः नित्य-  
विंडावधूतः

यदा नास्ति स्वयंकर्तृ कारणं न कुलाकुलं ।

अव्यक्तं न परं ब्रह्म अनामा विद्यते तदा ॥

अनामेति ॥ स्वयमनादि सिद्धं एकमनादि निधनं सिद्ध-  
सिद्धांतप्रसिद्धं

तस्येष्टामाचधर्मेण निजशक्तिः प्रसिद्धा तस्योन्मुखीमात्रेण  
परा शक्तिरुत्पत्तिः तस्यास्वदीभूतमात्रेण अपरा शक्तिरुत्पत्तिः  
ततोर्हताद्वैमात्रेण मूलशक्तिरुत्पत्तिः ततो वेदशित्यमात्रेण कुंड-  
लिनी शक्तिरुत्पत्तिः नित्यता निरंजनता निर्व्यदता निराभासता  
निरुद्धानता इति पंचगुणा निजशक्तिः etc. एवं शक्तिरुत्पत्त्यं  
पंचपंच गुणा योगात् पराविंडोत्पत्तिः उक्तं च

निजा परापरा मूल्या कुंडलीतानु(sic!) पंचधा ।

शक्तिचक्रक्रमेण जातः विंडः परः शिवः ॥

Fol. 30b अथ गर्भोत्पत्तिः(?) विंडोत्पत्तिः, on the gradual development of the embryo : नरमारी-संयोगे क्रतुकाले रजोविंदुसंयोगेन जीवः प्रथमदिने कलनं भवति सप्तरात्रोपि तेन बुद्बुदाकारं भवति अष्टमासे गोलाकारं भवति मासमात्रे कठिनं भवति मासद्वये शिरो भवति तृतीये मासि हस्तपादादिकं भवति चतुर्थे मासि चक्षुः । कौडीदिनासि-कामुखमेद्गुदं भवति पंचमे मासि पृष्ठोदरो भवति षष्ठे मासि नल्लक्ष्णादिकं भवति सप्तमे सर्वचेतनसंयुक्तो भवति अष्टमे सर्वलक्षणसंयुक्तो जातोऽपि न जीयति नवमे सत्त्वज्ञानगर्भसंयुक्तो भवति दशमे मासि योनिस्तस्य शीतज्ञानबालको भवति पुत्राधिके कन्यका समपुत्रकृताभ्यां नपुंसको भवति परस्परस्त्रीपुरुष-विंताप्याकुलत्वादधः कुम्भो यामनः पंगुरंगहीनश्च भवति परस्पररक्तिकाले संगनिषोडनकरणगुणैः पुच्छं द्वित्रियारं भवति तेन द्वितीयबालको भवति. The first *upadeśa* ends, fol. 31a : इति गोरक्षनाथकृता विंडोत्पत्तिः प्रथमोपदेशः

The second *upadeśa* ends, fol. 34b : इति गोर-  
क्षनाथकृती सिद्धसिद्धांतपद्धती विंडविचारं नाम द्वितीयोपदेशः

The third *upadeśa* ends, fol. 36b : इति श्री-  
गोरक्षनाथकृती सिद्धसिद्धांतपद्धती विंडसंपत्तिर्नाम तृतीयोपदेशः

The fourth *upadeśa* ends, fol. 39a : इति गोर-  
क्षनाथकृती ० विंडाधारश्चतुर्थोपदेशः

The fifth *upadeśa* ends, fol. 44a: इति श्रीगोरक्षनाथकृती ० पिंडपदयोस्समस्तकारणं नाम षष्ठोपदेशः

The sixth *upadeśa* treats of the *avadhūta* *gṛha*; it begins: अथ नित्यपिंडावधूतः । अवधूतयोगिलक्षणं कथ्यते अवधूतयोगिनामकः इत्यपेक्षायामाह । यस्त्वैव प्रकृतिविकारान् अवधुनोतीति अवधूतयोगी । योगोऽस्यास्तीति योगी । It ends with a long series of *ślokas*, of which these are the last:

मया शंकरनाथेन सिद्धसिद्धांतपद्धतिः ।

लिखिता यः पठेत् भक्त्या स याति परमां गतिं ॥

विदधान्तेनिलये भक्तानुग्रहमूर्तिमान् ।

स्मरानंदभरं चेतोऽगणयत्यभिधं महः ॥

॥ श्री ॥ इति गोरक्षनाथकृती सिद्धसिद्धांतपद्धती अवधूतयोगिलक्षणं नाम सप्तमोपदेशः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

C. NYĀYA.

a. *The Sūtras and Commentaries.*

1840.

161c. Foll. 8; size 12 in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page.

*Āntamapraṇītāni Nyāyadarśanasūtrāṇi*, the text of the *Nyāyasūtras*. [H. T. COLEBROOKE.]

1841.

3040. Foll. 121; size 12 in. by 4½ in.; ten lines in a page; fine writing.

*Nyāyabhāṣya*, Vātsyāyana's commentary on the *Nyāyasūtra*, in four parts. See Hall's Index, p. 20 no. ii.

(a) The first and second adhyāya, foll. 53; the last two leaves are in another handwriting.

(b) The third adhyāya, foll. 32 (54-85); the first two leaves are in a more modern handwriting.

(c) The fourth adhyāya, foll. 22 (86-107).

(d) The fifth adhyāya, foll. 14 (108-121).

Date of this copy: संवत् १७११ ॥

The *Nyāyabhāṣya* was published in the Bibl. Ind. by Paṇḍita Jayanāriyaṇa Tarkapancānana, Calcutta 1865. For the beginning of an English translation of the *Nyāyabhāṣya*, by Keśava Śāstri, see The Pandit, New Series, II. See also E. Windisch's dissertation "Ueber das *Nyāyabhāṣya*," Leipzig, 1888.

[J. R. BALLANTYNE.]

1812.

1821. Foll. 100; size 12 in. by 5½ in.; 11-13 lines in a page.

*Nyāyabhāṣya*, a second, modern copy. It has these introductory couplets:

आपयसि सूत्रबद्धी पाथं धेनुं मुदे अमिषाम् ।

वन्द्यो ऽसि धर्मधूर्वह वात्स्यायन यो ऽसि वत्सलो वत्सः ॥ १ ॥

नाथेऽसि हि केचिद्ब्रह्मण्ये कौटुशी न्यायः ।

यदि वत्सल वात्स्यायन नाभापिष्यत भवानेवम् ॥ २ ॥

Subscription of the writer: इदं पुस्तकं गोमले-  
मुपनाम पांडुरंगेण लिखितं ॥ [J. TAYLOR.]

1843-1845.

488. Foll. 97; size 13 in. by 4½ in.; 16-18 lines in a page; Bengali character; good old writing.

(a) Foll. 1-22.

*Nyāyatrīsūtrīṭīparyāṭikā*, the beginning of Vācaspati's commentary on Uddyotakara's *Nyāyavārttika*. This first portion treats only of the first three *sūtras*.

See Hall's Index, p. 21 no. iv.; Cowell's preface to his edition of the *Kaśmāṇḍjālī*, p. vi. sq.; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 113. The sequel of the *Nyāya* commentators is Vātsyāyana, Uddyotakara, Vācaspati Miśra, Udayana, Vardhamāna. Hall took Uddyotakara and Udayana for one and the same person.

It begins: विद्ययापो विप्रशक्तिः पिताको विप्रज्ञानो ० (see Cowell, l. c.).

For another fragment of the *Nyāyavārttika-  
līparyāṭikā*, see no. 1846 (10751).

(b) Foll. 26 (23-48).

*Trisūtrībandha*, a commentary on the preceding *Nyāyatrīsūtrītātparyāṭikā*; the name of its author is not mentioned, but it is the beginning of *Udayana's Nyāyanibandha* (see Burnell's Tanj. MSS., II., p. 113; Cowell's preface to the *Kusumājālī*, p. vi., see also *infra*, nos. 1846 and 1847). Rājendralāla Mitra, Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 207, no. 1889, ascribes the *Nyāyanibandha* to *Udayotakara*, repeating here the error of Hall (Index, p. 20, no. iii.).

It begins:

मातः सरस्वति पुनः पुनरेव नत्वा  
ब्रह्माक्षलिः किमपि विज्ञपयाम्यवेहि ।  
वाक्चेतसोन्मीलनं तथा भव सारधाना  
वाचस्पतेर्वैचक्षि न स्खलतो यथेते ॥

विद्याराध्य इत्यत्र विद्यशब्देन संसारिचेतनवृत्तौ(?) विरक्षितः  
तस्यैव तदाराधकत्वात् विज्ञेशान इत्यत्र ०

(c) Foll. 49 (49-97).

*Trisūtrīprakāśa*, a commentary on the preceding commentary, by *Vardhamāna*, son of *Gauṣṇara*.

The form of the subscription इति चर्द्धमानप्रकाशे विसूची समाप्ता, indicates that this work forms part of the *Nyāya-nibandha-prakāśa* mentioned in Hall's Index, p. 21, no. v.

Hall gives as the extent of his copy of the *Nyāya-nibandha-prakāśa* "leaves 53, śloka 3500." As this is precisely the extent of the *Trisūtrīprakāśa*, it is probable that he also saw only this same first part of the whole.

It begins:

यस्याशाः परिधानमिन्दुकलिकाधश्चे शिखरध्वजः

यं पश्यन्ति निरन्तराय मनसः संसारमोहविन्दं  
तं चन्द्रे सुरपृन्दवन्दितापदद्वन्द्वारविन्दं शिवम् ॥

न्यायविद्याविदग्धाय मीमांसापार(गताय) ।

गङ्गेश्वराय(sic!) गुरवे पित्रे स्तुतयते नमः ॥

विषयदर्शनोद्देशासदुक्तकैतिनिरावृत्ताः ।

चर्द्धमानप्रकाशेन सन्तः पश्यन्तु पद्धतोः ॥

वागत(?)प्रतिपक्षये वागभिधान्देवतानमस्कारपूर्वकं ग्रन्थ-  
स्याभिधेयमाह मातरिति ० [H. T. COLEBROOKE.]

1846.

1075b. Foll. 64-92; size 13½ in. by 5½ in.; twelve lines in a page; Bengali character; fair writing, on brown paper.

*Nyāyavārttikātātparyāṭikā*, by *Vācaspati Miśra*, another fragment of his commentary on the *Nyāyavārttika* (see no. 1843), giving the end of the fourth adhyāya and the whole of the fifth adhyāya.

The first āhnika of the fifth adhyāya begins (fol. 66a): अथ प्रमाणादयः पदार्था लक्षिताः परीक्षिताश्च तत्किमपरमवशिष्यते यदर्थं पञ्चमोऽध्याय आरभ्यत इत्यत्र चाह साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां प्रत्यवस्थानस्य विकल्पास्मात्तिबहुत्वमिति भाष्यं तस्यार्थमाह वार्तिककारः ०

The second āhnika begins fol. 78a.

1847.

1075a. Foll. 1-63; size 13½ in. by 5½ in.; twelve lines in a page; Bengali character; fair writing, on brown paper.

*Tātparyaparisuddhi* (also called *Nyāyanibandha*), a commentary on *Vācaspati's Nyāyavārttikātātparyāṭikā*, by *Udayana*, incomplete.

There is a confusion about this work in Hall's Index, p. 20, no. iii. The correct dates are given in Cowell's preface to his edition of the *Kusumājālī*, p. vi., also in Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. vii., p. 128, no. 2358.

This copy begins with the first āhnika of the third adhyāya:

विद्यासन्ध्योदयोद्रेकादविद्यारजनीक्षये ।

यदुदेति नमस्तस्मै . . . . .



द्वितीये प्रमाणानि परीक्षितानि इहेदानीं कारणरूपप्रमे-  
यपदं परीक्ष्यते तदेवाध्यायार्थः ।

The 2nd āhnikā begins fol. 16a; the 1st of the fourth adhyāya, fol. 29a; the 2nd, fol. 45b; the 1st of the fifth adhyāya, fol. 50b; the 2nd, fol. 60b.

Fol. 63b, this commentary breaks off, the second portion of the volume being a fragment of *Vācaspati's* commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 1848.

1436a. Foll. 82; size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

*Nyāyasūtravṛtti*, a commentary on the *Nyāyasūtra*, by *Viśvanātha Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānīvaśa Bhaṭṭācārya*. With marginal notes in Colebrooke's handwriting.

The complete text of the *Nyāyasūtravṛtti* was printed Calcutta 1828, an English translation of the *Nyāyasūtras* according to this commentary, together with the text of the *sūtras* and extracts from the commentary, was published by J. R. Ballantyne in three parts, Allahabad 1850-1854.

See Aufrecht's Catalogue, p. 239; Hall's Index, p. 22, no. ix. [H. T. COLEBROOKE.]

### 1849.

232a. Foll. 91; size 12½ in. by 3½ in.; nine lines in a page.

*Nyāyasūtravṛtti*, a second copy, with the title संवत् १८५०. [H. T. COLEBROOKE.]

### 1850.

2786b. Foll. 88; size 12 in. by 5 in.; Devanāgarī writing of 1735 A.D.; 9 or 10 lines in a page.

*Nyāyasūtravṛtti*, by *Viśvanātha Pañcānana Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānīvaśa Bhaṭṭācārya*, including the text of *Gotama's Nyāyasūtra*, a third copy. [H. T. COLEBROOKE.]

### 1851.

999. Foll. 159; size 12½ in. by 4½ in.; modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

*Nyāyabhāṣya-tīkā*(?), or *Gautamabhāṣya-vyākhyāna*, apparently a commentary on *Vātsyāyana's Bhāṣya*, or on a commentary thereon.

The exact relation between the two works has not been made out from a perusal of a portion of the MS., but only a very general connection with the *Nyāyasūtras*; and no colophon of any kind appears in the volume.

It begins: अथ गीतनभाष्यव्याख्यानमाह । तावद्  
अन्यारम्भसमये प्रारिखितप्रतिषन्धकथं समुद्दिश्य मङ्गले प्रवर्तने  
प्रेषावनाः । तत्र मङ्गलस्य प्रारिखितप्रतिषन्धकथं सजनकत्वे  
किं नानं । विशिष्टशिक्षाचारानुमितश्रुतिरेव नानं । तथा हि  
तत्र प्रामाण्याभ्युपगमान्तिकार्यैकदेशविकल्पः । तन्नात्मर्यविषये  
कार्यस्यैव विवक्षितत्वात् विशिष्य तन्नात्मर्यमविदुषामपि तदन्व-  
सन्नतिष्ठती(?) तात्पर्यविषये वेदाः प्रमाणमिति सामान्यतस्तदभ्यु-  
पगमस्य सत्तात्°

It ends: युगपदधिकरणवचनो दृष्ट इति अधिप्रक्रियत  
इत्यधिकरणपदार्थः । इन्द्रो इन्द्रसमासकथं तद्युगपदर्थे वक्ति  
यथा धवस्तदिरापितव धवस्तदेन धवस्तदिरौ युगपदुपस्थाप्येते  
स्तदिरस्तदेनापि धवस्तदिरौ युगपदुपस्थाप्येते इति ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

### b. The Tarkabhāṣhā and Commentaries.

### 1852.

2122c. Foll. 33; size 9½ in. by 4½ in.; 9-15 lines in a page.

*Tarkabhāṣhā*, an elementary treatise on the *Nyāya* philosophy, based on the *Nyāyasūtra* and the *Nyāyabhāṣya*, by *Keśava Mīśra*. With marginal notes in Colebrooke's handwriting.

See Hall's Index, p. 22, no. x.; Weber's Catalogue, p. 208, no. 708; Rāj. Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 72, no. 1110; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 118.

It begins :

बालो अपि यो न्यायनये प्रवेशम्  
अत्येन वाग्द्वयलसः युतेन ।  
संक्षिप्तयुक्तान्विततर्कभाषा  
प्रकाश्यते तस्य कृते नयेषा ॥

प्रमाणाप्रमेय ० । इति न्यायस्यादिर्न सृष्टं । अस्यार्थः । प्रमाणादिषोडशपदार्थानां तत्त्वज्ञानान्मोक्षप्राप्तिर्भवतीति । न च प्रमाणादीनां तत्त्वज्ञानं सम्यक् ज्ञानं तावद्भवति यावदेवामुद्देशलक्ष्यपरीक्षा न क्रियते यदाह भाष्यकारः ॥ त्रिविधा चास्य शास्त्रस्य प्रवृत्तिः ०

Fol. 19a is the end of a first section :

चत्वार्येव प्रमाणाणि युक्तिलेशोक्तिपूर्वके ।  
केशयो बालोपोधाथ यथाशास्त्रमवर्णयत् ॥

इति इदानीं प्रमेयावयुष्यन्ते ॥ आत्मशरीर ० (Ny. Sū. I. 1, 9).

Fol. 29a ends a second section on the *prameyāni*. The other topics, mentioned in the first *sūtra*, are summarily dealt with in the last four leaves.

Date: अथवादि(sic!) चतुर्थी चंद्रवारे लिपितं कृष्णदास वैष्णवः ॥ संवत् १७६७ ॥

[GAIKAWAR.]

1853.

2036. Foll. 19; size 13½ in. by 5½ in.; thirteen lines in a page.

*Tarkabhāshā*, a second copy.

[GAIKAWAR.]

1854.

3030. Foll. 29; size 13½ in. by 5 in.; nine lines in a page.

*Tarkabhāshā*, a third copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

1855.

1731b. Foll. 50 (21-70); size 8½ in. by 3½ in.; 7 or 8 lines in a page; Bengali character.

*Tarkabhāshā*, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1856.

47k. Foll. 30 (165-194); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

*Tarkabhāshā*, a fifth copy.

After the subscription it has :

सप्रसंग उपोद्घातहेतुतावसरस्तथा ।

निवाहकैककार्येने योदा संगतिरुच्यते ॥

संवत् १८०२ मिति वैशाखशुदी १ वारशनी तद्दिने सेदलै-  
नारामणे (sic!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1857.

1517a. Foll. 18½; size 10½ in. by 4½ in.; 13 or 14 lines in a page; Jaina handwriting.

*Tarkabhāshā*, a sixth copy, written, together with a copy of *Bhāsarvajña's Nyāyasāra*, in संवत् १६७०. With marginal notes in the same handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

1858.

2346e. Foll. 34; size 10 in. by 6½ in.; 12 or 13 lines in a page.

*Tarkabhāshā*, a seventh copy.

[GAIKAWAR.]

1859.

592a. Foll. 84; size 11 in. by 3½ in.; foll. 1-5 and 74-84 six lines, foll. 6-73 five lines in a page.

*Tarkabhāshāprakāśa*, a commentary on the *Tarkabhāshā*, by Govardhana, who was the son of Balabhadra and Vijayaśrī, and the younger brother of Viśvanātha and Padmanābha; the latter taught him the *Nyāya*. With brief marginal notes in Colebrooke's handwriting.

It begins :

यत्तर्कभाषामनुभाषते स्म  
 गोवर्द्धनस्तर्ककथासु धीरः ।  
 तेनानवद्येन मुधोनुगीरी  
 कीर्तिगुरुणाममृताधिकास्तु ॥ १ ॥  
 विजयश्रीतनूजम्मा गोवर्द्धन इति श्रुतः ।  
 तर्कानुभाषां तनुते विविच्य गुरुनिर्मितिम् ॥ २ ॥  
 श्रीविश्वनाथानुजपन्नभाषा-  
 नुजो गरीयान्वलभद्रजम्मा \* ॥  
 तनोति तर्कानधिगत्य सर्वान्  
 श्रीपन्नभाषाद्विदुषो विनोदम् ॥ ३ ॥

Cp. Burnell's Tanj. MSS., II., p. 119.

Nearly the whole verso of fol. 8, from इदानीं  
 उग्राम ° to the end, is in the wrong place there,  
 धर्म(इत्यादि)व्याख्यातिव्याप्तिः etc., belonging together.

The text of the inserted page would be in  
 the right place fol. 11b, l. 5-12a, l. 5.

Fol. 78a, the *Ratnakoshakāra* is quoted :  
 तत्त्वनिर्णयिनीषु(sic!)विजिगीषुकथा काचित् चतुर्थी वादवि-  
 त्तदालिकास्तीति रत्नकोषकारस्तत्र.

See Weber's Catalogue, p. 203, no. 680 ;  
 Hal's Index, p. 23, no. xii.; Rājendralāla  
 Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. viii., p. 204,  
 no. 2757. [H. T. COLEBROOKE.]

1860.

1369a. Foll. 37; size 9½ in. by 4½ in.;  
 13-16 lines in a page.

*Tarkabhāṣāprakāśa*, a second copy. After  
 fol. 29 one leaf is wanting (fol. 69, l. 2-fol. 72,  
 l. 4 of the first copy). [H. T. COLEBROOKE.]

1861.

1538. Foll. 150; size 10½ in. by 3½ in.;  
 ten lines in a page.

(*Tarkabhāṣā*)-*Bhāvārthadīpikā*, a commen-  
 tary on the *Tarkabhāṣā*, by *Gaurikānta Sārva-*

This is the reading of the second copy, the pre-  
 sent copy being corrupt in the second *pāda*.

*Bhauma Bhaṭṭācārya*, who wrote also the  
*Sadyuktīmuktāvalī*, quoted fol. 69b. This (the  
*Bhāvārthadīpikā*) is anterior to *Mādhava Deva's*  
 commentary . . and subsequent to *Gorar-*  
*dhana's* . . " (Colebrooke on the title-page).  
 The *Tarkabhāṣāprakāśa* is quoted e.g. on the  
 first page. The brief marginal notes marking  
 the topics, as they are treated in the text,  
 are in Colebrooke's handwriting. Fol. 124b,  
 he points out a quotation of *Balaḥhadra* (fol. 11b  
*Balibhadra*). Cp. Burnell's Tanj. MSS., II.,  
 p. 118.

It begins : श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥  
 श्रीमहालक्ष्म्यै नमः ॥ श्रीगुरुवर्याभ्यां नमः ॥ श्रीः ।

श्री तत्सदेभिः प्रतिपादिताय  
 नित्याखिलेभ्यः कृतिधीयुताय ।

लीलापनश्यामकलेवराय

नमो ऽस्तु तस्मै जगदीश्वराय ॥ १ ॥

उज्ज्वला तर्कभाषाया इयं भाषार्थदीपिका ।

भट्टाचार्येण धीरेण गीरीकान्तेन तन्यते ॥ २ ॥

भातभोरति हे शिरोमणिवचोव्याख्यानसङ्कीर्णलेः

साहंकारतयैव केशवकृतिव्याख्यासु किं लज्जते ।

कर्पूरप्रचुरोत्तमसत्तदिरयुक्तामूलजो वाधरे ॥ ३ ॥

रागो यावज्जो ज्येष्ठा यदि तदा का नाम शोभायतिः

इह सलु प्रज्ञावन्तो ग्रन्थाभिधेयप्रयोजनसंबन्धान्प्रतीत्यैव  
 तदध्ययनादी प्रवर्त्तन्ते ॥ तदुक्तम् ।

सिद्धार्थे सिद्धसंबन्धं श्रोतुं श्रोता प्रवर्त्तते ।

ग्रन्थादी तेन कर्त्तव्यः संबन्धः(ः)सप्रयोजन इति ।

अतः प्रारम्भितस्तयन्ये प्रेक्षावत्प्रवृत्तये प्रयोजनाभिधेयसंब-  
 न्धान्दर्शयन् शिष्यायधानाय तर्कभाषाप्रकाश(कारः)प्रतिज्ञा-  
 नोते ॥ बालो ज्योति ॥ °

Fol. 65b ends the *pramāṇa*-, fol. 122a, the  
*pramāṇa*-section.

The final couplets are nearly the same as  
 in the *Tarkabhāṣāsāramanjari* :

हे धीरास्तर्कभाषायां न कर्त्तव्यावधीरणा ।

शास्त्रार्थः सर्वे एवास्यां सूत्रवद्विद्यते यतः ॥ १ ॥

नावद्येया(? नावे°) तर्कभाषा बालकैर्दृष्यत इति ।

वानरैर्लक्षितो ज्येष्ठो(sic) नागाधः किं महोदधिः ॥ २ ॥

अन्येषामपि संविलोक्य विवृतीः सम्यग्निभाष्याकरं  
मात्सर्यं मनसो विहाय कलयन्त्यास्यां मदीयामपि ।  
भावार्थं प्रतिसंदधाति हृदये को ऽप्योह धीरो यदि  
स्यादेवात्र तदा विनिर्मितिविधौ स्याद्यो मनायं अमः ॥३॥  
पिपाठविषयां चालानां शिष्याणामिह काम्यया ।  
गीरीकान्तेन धीरेण कृता भावार्थदीपिका ॥ ४ ॥

See Hall's Index, p. 23, no. xiii.; Burnell's  
Tanj. MSS., II., p. 118. [H. T. COLEBROOKE.]

1862.

471. Foll. 81 (195-275); size 9½ in. by  
4 in.; generally thirteen lines in a page.

*Tarkabhāṣhāsāramāṅjarī*, also called *Tarka-  
prakāśa*, a commentary on the *Tarkabhāṣhā*,  
"by Mādhyama Deva, of Kāśī, son of Lakṣmaṇa  
Deva, and grandson of Mādhyama Deva, of Dhārā-  
sūra, a town on the banks of the Godā. He  
is the author of the *Nyāyasūtra*" (Colebrooke,  
on the title-page; see the final couplets of the  
*Nyāyasūtra*). It begins:

नत्वा विश्वेश्वरं देवं गुरुं श्रीलक्ष्मणाभिधम् ।  
गूढायास्तर्कभाषाया भावो व्याख्यायते मया ॥ १ ॥  
ये मूका वधिरा विमूढमनसः सञ्ज्ञास्त्वन्निवेदिनो  
मर्त्यास्ते गुरुवैभुष्यपदवीं नीता यदाराधनैः ।  
तं सानन्दवने वसनमनिशं विश्वेश्वरं सादरं  
पार्थिव्यं सहितं स्मरामि सततं विद्वीपविच्छिन्नये ॥ २ ॥  
यद्दीधितिप्रभृतिषु प्रतिपन्ननिष्ठं  
तस्यापि वस्तुन इहावसरो न दूरम् ।  
यत्तर्ककैशवप्रमृत्तोरुशक्ति-  
वैशेष कर्तुमपदे ऽपि पदं प्रगल्भम् ॥

प्रेक्षावत्प्रवृत्तये स्वयन्त्यस्य प्रयोजनमाह । बालो ऽपि । केचित्तु  
(the following quotation is from *Gaurikānta's*  
*Bhāṣārthadīpikā*) प्रेक्षावत्प्रवृत्तये स्वयन्त्यप्रयोजननाभिधेय-  
संबन्धाद्दर्शयन् शिष्यावधानाय प्रतिजानीते बालो ऽप्येति ।  
तत्र । प्रयोजनज्ञानेनैव प्रेक्षावत्प्रवृत्तिनिष्ठेः ।

*Mādhyama Deva* often refers to his *Nyāyasūtra*  
for a fuller exposition of his views (विल्लरस्तु  
न्यायसारे दृष्टव्यः fol. 50a). He often rejects *Gauri-  
kānta's* explanations, generally introducing

them by गीरीकान्तस्तु. Other authorities, he  
quotes, are: *Gonardhana*, *Rudra Bhāṣācārya*,  
*Mūrāri Mīśrāh*, *Bhāṣa*, the *Cintāmaṇi* or *Maṇi*,  
the *Dīdhiti*, the *Līlāvatīprakāśadīdhiti*. The  
quotations are for the most part pointed out  
by marginal notes in Colebrooke's handwriting.

The *pramāṇa*-section ends fol. 43b, the *pra-  
meya*-section fol. 77a.

The final couplets are nearly the same as  
in the *Bhāṣārthadīpikā*:

हे धीरास्तर्कभाषाया न कर्तव्यावधीरणा ।  
शास्त्रार्थः सर्वं स्वाम्यां विगूढः प्रकटीकृतः ॥ १ ॥  
बालकेः पद्भ्यते यस्मान्नागापेति न संभव ।  
वानरैर्लङ्घितो ऽप्येव नागाधः किं नहोदधिः ॥ २ ॥  
अन्येषामपि संविलोक्य विवृतीः सम्यग्निभाष्याकरं  
मात्सर्यं मनसा विहाय (sic!) कलयन्त्यास्यां मदीयामपि ।  
भावार्थं प्रतिसंदधाति हृदये को ऽप्योह धीरो यदि  
स्यादेवात्र (तदा) विनिर्मितिविधौ स्याद्यो मनायं अमः  
विद्वदज्ञाननाशेन विद्वद्भवविनाशिनो(?) । ॥ ३ ॥  
यशो . . . (corrupt)\* मुक्तदापि भविष्यति ॥  
श्रीमन्माधवदेव इत्यभिहितो न्यायासुधेः पारगः  
संलिख्यान् ससुतादविप्रियकरः सङ्गमैववैयाख्योः ।  
काशीपण्डितमण्डलीषु विलसन्महाकम्पवृन्दः सदा  
तस्यायं भुवि राजते स्यतिरारो तर्कप्रकाशः सदा  
[गोदातीरस्थः] ॥

Date of this copy : संवत् १८०८ समेश्रावणवदि ११.

See Weber's Catalogue, p. 203, no. 681;  
Hall's Index, p. 23, no. xv.

[H. T. COLEBROOKE.]

1863.

614b. Foll. 42 (56-97, orig. ६६-१२२); size  
9½ in. by 4 in.; nine lines in a page.

*Nyāyasamgraha*, a commentary on the *Tarka-  
bhāṣhā*, by Rāmalinga, son of Rukmāṅgada,  
incomplete. It begins with the *Prameyaparī-  
cheda*, the whole *Pramāṇa*-section being lost.

\* Perhaps यशोदा विदुषां तेषां.

The manuscript begins: सूत्रक्रमानुसारेण प्रवेया-  
म्युच्यन्ते ॥ अथवर्गीयं ज्ञेयं यत् तत्प्रमेयम् ॥ तच्च द्वादशधा ॥  
आत्म ०

It ends:

श्रीमद्वाचस्पत्युपाध्यायविरचितं चातुर्यभावस्तुटं  
भावाभावपदार्थबोधकपदैः सप्तैकैवृन्दैर्युतम् ।  
बालाज्ञानतमोभिर्दं स्वविषये निर्मलसराणां सताम्  
आनन्दैकरसं च संयहमिदं पश्यन्तु सत्तात्त्विकाः ॥ १ ॥  
रुक्माङ्गदात्मजेनैव रामलिङ्गेन धीमता ।  
भवानीशङ्करप्रोक्तौ कृतौ ज्यं न्यायसंग्रहः ॥ २ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

c. *Nyāyasāra and Nyāyatattvāloka.*

1864.

1517b. Foll. 9½ (19-28); size 10½ in. by  
1½ in.; fifteen lines in a page; Jaina character.

*Nyāyasāra*, a short logical treatise by *Bha-  
sarvajña*, in three *pariśchedas*.

Compare Rājendralāla Mitra's Notices of  
Skr. MSS., vol. ii., p. 139, no. 727.

The first *pariścheda*, treating on the *Prā-  
tyakṣa-pramāṇa*, begins:

प्रथम्यं शब्दं जगतः पतिं चरं  
समस्ततत्त्वार्थविदं स्वभावतः ।  
शिशुप्रबोधाय मयाभिधास्यते  
प्रमाणतद्भेदतदन्वलयणम् ॥ १ ॥

सम्यगनुभवसाधनं प्रमाणं ॥ सम्यग्ग्रहणं संशयविपर्ययापो-  
हार्यम् ॥ तत्रानवधारणज्ञानं संशयः । स च समानधर्मानेकध-  
र्माप्रतिपक्षपक्षलभानुपलब्धिभेदात्पक्षधा भिद्यते तद्यथा ।  
समानधर्मात् किमयं स्यानुः स्यात्पुरुषो वेति १ । अनेकधर्मा-  
दाकाशविशेषगुणत्वात्किमयं शब्दो नित्यः स्यादनित्यो वेति २ ।

The second, or *Anumāna-pariścheda*, begins,  
fol. 20a:

सम्यगविनाभावेन परोक्षानुभवसाधनमनुमानम् । स्वभावतः  
साध्येन साधनस्य व्याप्तिरयिनाभावः । स द्विविधः । अन्वय-  
व्याप्तिरेकभेदात् । साध्यसामान्येन साधनसामान्यस्य व्याप्तिरन्वयः ॥  
साधनसामान्याभावेन साध्यसामान्याभावस्य व्याप्तिर्व्यतिरेकः ॥

The third, or *Āgama-pariścheda*, begins,  
fol. 25b:

अथावसितमनुमानमागमस्येदानीं लक्षणमुच्यते । समयपलेन  
सम्यक्परोक्षानुभवसाधनमागमः स द्विविधः दृष्टादृष्टार्थभेदात् ।  
तत्र दृष्टानां वाक्यानां प्रायेण प्रवृत्तिसामर्थ्यात्प्राप्त्याख्यं गम्यते ।  
अदृष्टानां पुनराप्तोक्तत्वेनेति ।

Colophon: इति परमाचार्यतात्त्विकभीमश्रीभासवर्णप्र-  
ख्योते न्यायसारप्रकरणे तृतीय आगमपरिच्छेदः समाप्तः । समाप्तं  
चेदं न्यायसाराख्यं तर्कप्रकरणम् ॥

Date and subscription of the writer: संवत्  
१६१० वर्षे मगसिर वदि १ दिने । धंडितोऽसि (sic!) पुस्तकलि-  
खन्तुनीना (sic!) शिष्याणां विद्याकोटिरिलेखि । श्रीशिवपुण्या ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1865.

2398. Foll. 65; size 7½-8 in. by 3½-3¾ in.;  
foll. 1-27 eleven to twelve lines, foll. 28-65  
thirteen to fifteen lines in a page.

*Nyāyasūtravivāra*, a commentary on *Bha-  
sarvajña's Nyāyasāra*.

According to Hall's Index, p. 26, no. xxvi.,  
the author is "*Bhaṭṭa Rāghava*, son of *Sārvaṅga*,  
and pupil of *Mahādeva Sarvajña Vālinḍa*,"  
who composed it "in the Śaka year 1174, or  
A.D. 1252, entitled *Paridhāvin*." These dates  
do not appear in this copy, as the third, or  
*Āgamapariścheda*, with the colophon, is wanting  
here.

The commentary begins:

महादेवमहं वन्दे गुरुं सर्वज्ञमादरात् ।  
यन्मयमिदं शिष्यस्य शक्तिर्यस्मादभूत्तमम् ॥

अथ यन्धारम्भे अभिमतग्रन्थपरिसमाप्त्यर्थं जिहाचारपरं  
परामात्राभिमतदेवतानमस्कारकरणपूर्वकं यन्मयप्रतिपाद्यं प्रति-  
जानीते ।

The second *pariścheda* begins:

नमानि शङ्कसंकाशं शङ्करं करुणाकरम् ।  
लोकनाथमुनाकान्तं पञ्चवक्त्रं त्रिलोचनम् ॥

अथावसरतोऽनुमानलक्षणं परोक्षते । सम्यगित्यादिना ।

It ends:

इति व्याख्यातमस्माभिरेव्यवित्तरभीरुभिः ।

अनुमानमकृतेव यत्सकनविसकनम् ॥

After fol. 61 two leaves are wanting, the right part of fol. 61 is torn off.

[GAIKAWAR.]

1866.

213a. Foll. 49; size 10½ in. by 4 in.; 18-22 lines in a page; written in the Jaina character.

*Nyāyatātparyadīpikā*, a commentary on *Bhā-sarvajña's Nyāyasāra*, by *Jayasiṃha Sūri*, a Jaina, pupil of *Mahendra Sūri*, who belonged to the family of *Kṛishṇarshi*.

The commentary begins:

अहं ॥ सत्त्वं(?) यस्य वदत्यनद्यविषयं चित्तरतम्यानुमा(?)

प्रत्यात्म प्रतिभासभासुरतनुर्निर्होपितोत्कर्षिणी (sic!) ।

ब्राह्मणमणिनो यथा विषयिणी गन्धादिसंवेदनं

तं निःश्रेयससंपदेकसदनं देवं जिनं तोयुमः ॥ १ ॥

न्यायग्रन्थसहस्र (sic!) दुर्ग्रहमिदं श्रीन्यायसारं स्फुटा-

शेषोल्लेखविशेषतो यदपि न चर्तुं क्षमः कश्चन ।

यद्वाचास्तनुषीः (sic!) प्रपुष्टिपयसे किंविन्नपायुज्ज्वलैर्

चाग्नेयोमुगुरुप्रसादविज्ञदो व्याख्यातुमिच्छाम्यहम् ॥ २ ॥

यद्यप्यत्र पवित्रमूत्रपटितादृशकाः पट्टमच्छिदो

दीव्यन्यच्छपटीनिभाः प्रकरणे श्रीन्यायसाराद्वये ।

तत्तस्यायपदायैसार्यचयत्वाटञ्जरांशस्फुटा

मेयं जाम्बहरी तयापि भविता मङ्गाक्षकन्या नृणाम् ॥ ३ ॥

शास्त्रारम्भे दुरपोहप्रत्यूहव्यूहव्यूहेन प्रविर्कीर्षितन्यायसा-  
राख्यतर्कप्रकरणपारीक्षतायै शिष्टाचारसमाचरणाय च समुचिते-  
हृदेवतानमस्कारसारं प्रेषावत् प्रपुष्टिनिमित्तसंबन्धप्रयोजनानवधं  
शास्त्रप्रतिपाद्यं शास्त्रकारचक्रचक्रवर्ती (sic!) श्रीभासद्वैताचार्यः  
प्रथमपद्येन प्रतिजानीते ॥ प्रथम्य शब्दु ०

The second *paricheḍa* begins, fol. 11a:

प्रथमपरिच्छेदे सभेदं प्रत्यक्षं लक्षयित्वा तत्पृष्ठभावितादि-  
दानोमनुमानं लक्षयति ॥

The third *paricheḍa* begins, fol. 34b:

द्वितीयोक्तपरिच्छेदे सभेदमनुमानं प्रपञ्च्यं संप्रत्यागमलक्षणं  
सचयति ॥

Colophon:

श्रीकृष्णविमलहेच्छगच्छमुकुटश्रीमन्महेन्द्रप्रभोः

शिष्यः श्रीजयसिंहसूरिरसिलप्रानाधिकयामणीः ।

रतां निर्मितवान्यरोपकृतये श्रीन्यायसाराश्रितां

शिष्टायां विवृतिं कृपापरवशैः सेपाचशोभ्या युधैः \* ॥ १ ॥

टीकेयं न्यायसारस्य न्यायतात्पर्यदीपिका ।

मनीषिणा मनःसीधे सर्वदापि प्रकाशताम् \* ॥ २ ॥

This commentary is not mentioned in Hall's Index. [H. T. COLEBROOKE.]

1867.

2412. Foll. 127 (3-129); size 7½-8½ in. by 3½-3¾ in.; ten lines in a page; written in the Jaina character.

*Nyāyatātparyadīpikā*, a second copy.

In the beginning one or two leaves (about 16-20 lines) are wanting, foll. 1 and 68 are heavily injured.

The copy begins: . . . जनकत्वे शास्त्रारम्भ एव  
तज्जनकत्वे ० (see the first copy, fol. 2a, l. 2).

Date and subscription of the writer: करख-  
तमपरार्थं र्जुतुमर्हति संतः ॥ संयाय ३०३५ ॥ संवत् १५५९ वर्षे  
प्रथमवैशाखपदि ३ शुक्ले ... श्रीपतिनालेख्यं संयच्छिरं नंदतु ॥  
लेखकपाठकयोः शुभं भूयात् ॥

[GAIKAWAR.]

1868.

205. Foll. 181; size 10½ in. by 3½ in.; somewhat old Bengali handwriting; ten lines in a page.

*Nyāyatātmlōka*, a treatise in two chapters, by *Vācaspati Mīśra*.

It begins:

शतपत्रजैत्रनेत्रं रमाकलत्रं त्रिशूलिनो मित्रं ।

सभिनवनोरदगात्रं शतशः प्रथमामि देवकीपुत्रं ॥

\* The second copy has स्वहार्थी . . . कृपापरवशैः शेषा  
विशोभ्या युधैः, and in the second couplet प्रकाशयति

स्फुरद्भिद्युक्तेष्वारुचिरतरसद्देवपुत्रा  
समाप्तेष्वो लक्ष्म्या नयजलधरश्यामलतनुः ।  
नम प्रारब्धे श्लिष्टसिलभयदुष्कादिपुरुषः  
भृष्टातु प्रसूहं सकलसहकृता मधुरियुः ॥  
यथापि च पटीयसी जयति सा चतुर्थेऽन्यिका  
तथा यदपि भास्करो यदपि तत्त्वबोधो अधिकः ।  
तथाप्यतितनीयसि स्फुटपदार्थसास्त्रोदये  
मनाभिनयभाषिते बुधजनाः प्रदग्धे मनः ॥

(Ch. II. begins, fol. 92b: अथ प्रथमाध्याये यावदु-  
द्दिष्टलक्षणपर्यायाविधानं शिष्याकाराक्षक्रमेण परीक्षापर्वीरभ्यते ।

It ends:

उपदेशातिदेशाभ्यां पदार्थेषु चतुर्दश ।  
परीक्षिता इच्छाध्याये प्रमेयजलभेदिनः ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीवाचस्पतिमिश्रविरचितन्यायतत्त्वसालोके  
द्वितीयोऽध्यायः ॥

(On fol. 1a the treatise is wrongly called  
न्यायतत्त्वसालोक । [H. T. COLEBROOKE.]

#### 4. TATTVACINTĀMANI AND COMMENTARIES.

a. *The mūla.*

1869.

2774. Foll. 407; size 11½ in. by 4 in.;  
10-12 lines in a page.

*Tattvacintāmani*, a renowned logical treatise,  
by Gaṅgeśa or Gaṅgeśvara, a complete copy.  
See Hall's Index, p. 28, no. xxxii.

The last colophon is: इति महामहोपाध्याय-  
श्रीमद्भट्टेश्वरविरचिते चिन्तामणी शब्दविशेषकसुर्ये परिच्छेदः  
मनामः ॥

The copy is written in three parts, the  
*Anumāna-* and *Upamāna-khaṇḍa* forming one  
together.

a) *The Pratyakṣakhaṇḍa.* Foll. 93.

गुणातीतो व्योमस्त्रिगुणसचिवस्त्वयस्वरमयस्  
त्रिमूर्तियैः सगैस्त्रितिविलयकर्म्मोऽपि तनुते ।  
कृपाधारावारः परमगतिरेकस्त्रिगता  
नमस्तस्मै कस्मैचिदमिततमहिम्ने पुरभिदे ॥ १ ॥

अन्वीक्षानयमाकलय गुरुभिर्ज्ञात्वा गुरुणा नतं  
चिन्तादिचिद्विलोचनेन च तयोः सारं विलोक्यासिलम् ।  
तस्मै दोषगणेन दुर्गमतमे सिद्धान्तदीक्षागुरु  
गङ्गेशस्तनुते भित्तेन वचसा श्रीतत्त्वचिन्तामणिम् ॥ २ ॥  
यतो मयोः पश्चिमतमस्तनक्रिया  
प्रचक्षपावयस्तनस्तिरस्त्रिया ।  
विषयपक्षे न विचारवानुरी  
न च स्वसिद्धान्तयथोदरिद्रता ॥ ३ ॥

इह सलु सकलशिट्टिकाव्यतयाभिमतकर्मीरभसमये तत्त-  
मातिक्रान्ता मङ्गलमाचरन्ति ।

See Aufrecht's Catalogue, p. 240b, no. 584;  
Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.,  
vol. iii., p. 166, no. 1193; Burnell's Tanjore  
MSS., II., p. 113.

b) *The Anumānakhaṇḍa.* Foll. 132 (94-225b).  
See Aufrecht's Catalogue, p. 240b, nos. 585  
and 586.

It begins: प्रत्यक्षोपजीवकत्वात्प्रत्यक्षानन्तरं बहुवादि-  
सम्मतत्वादुपमा(नात् प्रागनुमा)नं निरूप्यते । तत्र व्याप्ति-  
विशिष्टपक्षधर्मेताज्ञानजन्यं ज्ञानमनुमितिः ।

The *Anumānakhaṇḍa* is divided into two  
parts, the first of which, treating of *anu-  
māna* in general, was printed at Calcutta,  
Sewal 1905.\* The second part is a meta-  
physical treatise on God and Soul; it  
begins (fol. 168b): एवमनुमाने निरूप्यते तस्मा-  
त्प्रगतिर्मातृपुरुषधरेया(sic!) सिद्धिः । It ends:  
तदस्यापक्षेऽप्यस्य परमपुरुषार्थस्य श्रुतिसिद्धं कारणमनुमानं  
विधिकमिति । For this second part, see also  
Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.,  
vol. vi., p. 195, no. 2129.

c) *The Upamānakhaṇḍa.* Foll. 225-237.

It begins: अथोपमानं निरूप्यते । तत्र सादृश्य-  
प्रमाकरणमुपमानमिति केचित्सादृश्यं च पदार्थानाम्  
Edited by Jib. Vidyāsāgara, Calcutta, 1872.

Colophon of the copyist:

सदृशदोषान्मतिविभ्रमाच्च  
यच्च हीनं लिखितं मयाच ।  
तस्मान्नेयित्वा परिशोधनीयं  
कोपं न कुर्यात्सलु लेखकस्य ॥

\* The edition of 1872 A.D. could not be used.

d) The *Śubdakhanda*. Foll. 170 (238-407).

It begins: अथ शब्दो निरूप्यते प्रयोगहेतुभूतायै-  
तत्त्वज्ञानमयः शब्दः प्रमाणं ननु शब्दो न प्रमाणम्

Date of the copy: संवत् १६०३ वर्षे शाके १३६९  
आषाढवदि १३ शनी . . .

The *Tattvacintāmaṇi* is now being printed  
in the Bibliotheca Indica.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1870.

424. Foll. 274; size 11½ in. by 4½ in.;  
9-12 lines in a page.

*Tattvacintāmaṇi*, a second copy, written in  
four parts.

a) The *Pratyakṣakhanda*. Foll. 79.

b) The *Anumānakhaṇḍa*. Foll. 87 (80-166).

There are some leaves wanting between  
foll. 84 and 85 (4 and 9 of the original  
numbering). The first portion ends fol. 127b.

Date of the copy: संवत् १८५६.

c) *Upamānakhaṇḍa*. Foll. 9 (9a is blank).

Date: संवत् १८५६ मिति फाल्गुणवदी तृतीया पुनः  
तिथौ वारपुषवारके लिखा ॥

d) *Śubdakhanda*. Foll. 99 (176-274).

There are omissions between foll. 253  
and 254 (78 and 81 in the original number-  
ing), and between 265 and 266 (92 and 99  
in the original numbering).

Date: संवत् १८५६ समये माघसुदी १२ वारषीहमे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1871.

794. Foll. 94; size 10½ in. by 3½ in.;  
foll. 1-69 seven to twelve lines, foll. 70-94  
thirteen to sixteen lines in a page.

*Tattvacintāmaṇi*, the *Anumāna-pariccheda*.

Colophon, giving date of copy:

शके १९००१३ (sic!) अनंद नाम संवत् आषाढ शुक्लपक्षे  
चौलिम्बा इंदुवारे न्यायप्रकरणचिन्तामणिग्रंथ समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1872.

2916. Foll. 51 (originally १-५५); size 17½  
in. by 3 in.; five, sometimes six lines in a  
page; fair writing, in the Bengali character,  
of the 18th century.

(*Tattvacintāmaṇi*), a large piece of the *Anu-  
mānakhaṇḍa*. Some leaves are lost (३, ३९-३९).

The last words are: राजसूयकर्तृतामेन बोधकेनेति ॥

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

1873.

1826. Foll. 14; size 11½ in. by 3½ in.;  
seven lines in a page.

(*Tattvacintāmaṇi*), the beginning of the *Anu-  
mānakhaṇḍa*. The last words are: उपाधिरिति  
चेत् । अस्तु तथा । तथापि पक्षताति . . (see p. 14, l. 20  
of the edition).

[J. TAYLOR.]

1874.

1894b. Foll. 2; size 12 in. by 3½ in.;  
seven lines in a page.

(*Tattvacintāmaṇi*), two single leaves, be-  
longing to the *Anumānakhaṇḍa*, in the same  
handwriting as the preceding fragment.

The first begins: व्याप्यनन्तरं पक्षधर्मेता निरूप्यते  
(see the edition, p. 24).

The second leaf begins: तच्चानुमानं परार्थे व्याप-  
साध्यमिति\* (see the edition, p. 54).

[J. TAYLOR.]

1875.

2203a. Foll. 24; size about 11½ in. by  
3½ in.; eight lines in a page; good old writing,  
of the 16th century.

(*Tattvacintāmaṇi*)\*, a portion treating of  
*jāti*, and beginning with *Nyāyasūtra* I., 2, 59,  
incomplete at the end.

\* It is certainly not *Tattvacintāmaṇi*.



It begins: अथ ज्ञातिः । तत्र सामान्यलक्षणसूत्रं साध-  
य्यैवैधर्म्याभ्यां प्रत्यवस्थानं ज्ञातिरिति । तदयुक्तं । सदुत्तरप्रकरण-  
समाप्तीतकालोद्भावनाभ्यामित्यतिव्याप्तेरुक्त्येवमाह (?)। ०५५ (सह)  
व्याप्तेराल्लक्षणं उपलक्षणमात्रपरमिति मन्वानाः भाष्यवाक्त्रि-  
करीका (1.० टीका) तात्पर्यपरिमुञ्चिकाराः सर्वे एव सर्वोऽपि  
ज्ञातिषु समशब्दे प्रयुज्जानस्य सूत्रकारस्य तदर्थे दधानुवृत्तत्वाद्वा-  
क्यत्वेन विवक्षित इति व्याचक्षते ।

It ends: तथा अनित्यः शब्दः शब्द इत्युक्ते नित्यत्वं  
कार्यकार्यं वा । कार्यमपि शब्देन सहोत्पा . . . ., end of  
fol. 24b. [GAIKAWAR.]

1876.

2203b. Foll. 8 (25-32); size 11½ in. by  
3½ in.; eight lines in a page; the same hand-  
writing as in no. 1875 (2203a).

(*Tattvacintāmaṇi*), the beginning of the  
*Śabdakhaṇḍa*, in mere fragments. It is foll. 1-3,  
8-11 and 17 of the original paging.

The pencil-note on the first leaf "*Śiromaṇi*,  
a logical treatise" is a mistake.

[GAIKAWAR.]

b. *The Tattvacintāmaṇidīdhiti*, by *Śiromaṇi*,  
and Commentaries.

1877.

963b. Foll. 30 (86-115, original numbering  
२-३९); size 9½ in. by 3½ in.; twelve lines in  
a page.

*Pratyakṣamaṇidīdhiti*, the first section of  
the *Tattvacintāmaṇidīdhiti*, a commentary on  
*Harigeśa's Cintāmaṇi*, by (*Raghunātha*) *Śiromaṇi*  
*līhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 31, no. xl.;  
Burnell's Tanjore MSS., II., p. 115.

The first leaf is wanting, the second begins:  
आह (?) संज्ञयस्य तु न प्रतिपन्नकत्वमिति भावः । तन्निश्चय इति ०

Date of the copy: संवत् १८५५ ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1878.

1083. Foll. 140; size 13½ in. by 3½ in.;  
seven lines in a page; good writing of 1681 A.D.

*Anumānamanidīdhiti*, the second section of  
the *Dīdhiti*. It was published at Calcutta  
संवत् 1905.

It begins:

ज्ञो नमः सर्वभूतानि विद्म्य परितृष्टते ।  
संसंज्ञानंदबोधाय पूर्णाय परमात्मने ॥ १ ॥

अभयनभावनाभ्यां तारं

निर्णीय निखिलतंत्रायां ।

दीधितिमधिर्षितामणिं तनुते

तार्किकशिरोमणिः श्रीमान् ॥ २ ॥

परनुष्ठानयादिवर्तमाना

मननास्वाद्यरसा विमुहबोधिः ।

रघुनाथकवेरपेक्षदोषा

कृतिरेषा विदुषां तनोतु भोदं ॥ ३ ॥ ० ५ ॥

पूर्वोपरसंघेकवाक्यताप्रतिपत्तये शिष्याद्यामवधानाय च संगतिं  
प्रदर्शयन्ननुमाननिरूपणं प्रतिजानीते । प्रत्यक्षवित्यादि (from  
the first word प्रत्यक्षोपनीयकत्वात् of the *Anumāna-  
khaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*).

The last words are: सज्जन्यत्वं नोपाधिरित्यर्थः (see  
the printed text, p. 162, l. 4 of the last section  
beginning with ईश्वरवादे, the rest is wanting).

Then follows a *śloka* giving the date of  
the MS. :

शके राजाध्व चविंदी पक्षे वाप्यसितेनरे ।

चतुर्थी पुस्तकमिदं लिखितं चक्रपाणिना ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1879.

273. Foll. 99; size 11½ in. by 4½ in.;  
11 to 12 lines in a page.

*Anumānadīdhiti*, a second copy, ending with  
the same words as the first one.

[H. T. COLEBROOKE.]

I. 2

1880.

963a. Foll. 84 (numbered १-८३, nine leaves, ६६-७३, are lost); size 9½ in. by 3½ in.; thirteen, sometimes twelve, lines in a page.

*Anumānamāṇidīdhiti*, a third copy. It gives the whole last part of the commentary, as it is printed in the Calcutta edition, ending with इत्यत्र तावन्मिति, but without the final couplets (विदुषा ०).

The final colophon is given at the end of the whole: इति श्रीमन्महामहोपाध्यायश्रीरघुनाथभट्टाचार्यशिरोनयिकृतानुमानमणिदीधितिः संपूर्णतमयासीत् ॥ but the date is given before the last section (ईश्वरपादे ०): संपत् समयनानपात्तुशकृष्णपञ्चमनी वृहस्पतिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1881.

2919. Foll. 110 (original numbering १-१०, २२-१२०); size 16 in. by 3½ in.; generally six lines in a page; good old writing, in Bengali character.

(*Anumānamāṇidīdhiti*), a fourth copy, incomplete at the end, there are also some leaves missing after fol. 10.

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

1882.

1902. Foll. 71; size 12 in. by 3½ in.; seven lines in a page.

(*Anumānamāṇidīdhiti*), two fragments.

The first fragment contains pp. 1-64 of the printed text, the last words are: अथाप्यवृत्तीनां व्याकृत्यनुपपादयि . . (see p. 65, l. 1, of the printed text.)

The second fragment begins (fol. 64a): अनुमितिलक्षणेककार्योन्मूलनसंगत्या ० and ends: सिद्धसाधनमपीनरविधया दूषयमित्याहुः ॥ इति पञ्चतास ० ॥ See the same section on pp. 87-94 of the printed text.

[J. TAYLOR.]

1883.

2922. Foll. 20; size 5½ in. by 3 in.; 6-8 lines in a page; an old manuscript, in the Bengali character.

*Anumānamāṇidīdhiti*, incomplete, without the beginning and the end.

The original numbering of the leaves is ६, ७, १०-१९, २२, २०, २३-२९. The first leaf begins (scarcely legible): . . . अनुगताकारासंस्पृशिमि . . . स्वस्वमेदनसन्निहितप्रानाख्ये, see p. 8, l. 5, of the edition.

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

1884.

1892. Foll. 3; size 12 in. by 3½ in.; eight lines in a page.

(*Anumānamāṇidīdhiti*), a small fragment beginning with: उचितानुपूर्विकप्रतिज्ञादिपञ्चकसमुदायत्वं व्याप्यत्वं (see the printed text, p. 118), and ending with: तावन्मोक्षनिवर्त्य यावत्संशयनिवर्त्य . . . (see the edition, p. 122, l. 1).

[J. TAYLOR.]

1885.

23. Foll. 303; size 14 in. by 5½ in.; nine lines in a page.

(*Pratyakshakhaṇḍa*) *gādādhari*, a commentary on the *Pratyakshakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by *Gadādhara*. See Hall's Index, p. 31, no. xli.; *Rājendralāla Mitra's* Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 29, no. 1053; vol. vii., p. 241, no. 2486. The full name of this commentary seems to be *Tattvacintāmaṇi-dīdhiti-tippaṇi* or *-prakāśikā*.

It begins:

तत्त्वा नन्दतन्मन्मन्दरपदं स्मृत्वा गुरोरादराद्

उचिन्मलमलनायित(?) यशोराशेरशेषा गिरः \*

संक्षिप्तोक्तप्रतिद्वयदीधितिकृतः प्रत्यक्षचिन्तामणि-

व्याख्या व्याकुरुते गदाधरमुनीनां विद्यावताम् ॥ १ ॥

\* R. M.'s first copy has ० मललनायित ०, the second copy ० मललनायितलललकीर्तिर्विदित्वा गिरः ।

गुरुकीर्तनरूपं नम्रलं कुर्वीत एव सकीयग्रन्थे प्रेषावत्त-  
वृत्तये तदुक्तये दर्शयति गिरमिति० [A. C. BURNELL.]

1886.

294. Foll. 289; size 10 in. by 3½ in.;  
foll. 1-21 and 48-289 nine lines, foll. 22-47  
ten to twelve lines in a page.

(*Pratyakshakhaṇḍagādūdhari*), a second copy.

Date: संवत् १८२९ मीति वैशाखवदी चतुर्दशीवार  
महाशरके . . . [H. T. COLEBROOKE.]

1887, 1888.

445 and 456. Foll. 307 and 239 resp.;  
size 9½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

(*Anumānakhaṇḍadīdhitiṭippanī*), *Gādūdhara's*  
commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the  
*Dīdhiti*, an incomplete copy, commenting on  
pp. 1-87 of the printed *Anumānadīdhiti*. See  
Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 199, no. 660;  
Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.,  
vol. ii., nos. 1006-1012; Burnell's Tanjore MSS.,  
II. p. 116.

Vol. I., originally paged १-३३८, foll. २०-१३१  
are lost.

The commentary begins:

अभिवन्धुः सुहः समादरात्पदापोनयुगे पुरद्विचः ।

विपृथोति गदाधरः सुधीरतिदुर्वेषगिरः शिरोमुखः ॥ १ ॥

प्रारिपितसमाप्तिपरिपन्थिप्रसूहसूहविध्वंसपटीयसी परमे-  
श्वरप्रथतिनादी निब्रमति नोमिति०

Fol. 126a ends the *Vyāptipūrvapakṣa* (Calc.  
ed. of the *Anumānadīdhiti*, p. 22).

Vol. II., originally paged ३३९-५८९, begins:  
चिरहो देशान्तर०.

Fol. 42a ends the *Tarkaṭippanī* (*Anu. Dī.*,  
p. 52), foll. 62b ends the *Vyāptyanugama* (*Anu.*  
*Dī.*, p. 56), fol. 126a ends the *Sāmānyalakṣha-  
nagrantha* (*Anu. Dī.*, p. 64), on the last page  
ends the *Upādhivādarahasya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1889.

1885. Foll. 472; size 11½ in. by 5½ in.

*Anumānakhaṇḍadīdhitiṭippanī*, in eleven  
parts, incomplete.

The single fragments are bound in a very  
confused order.

1) Foll. 108-150 (१-३३); 13-19 lines in a  
page.

This part has the subscription: *ity Anumiti-  
samvādaḥ*. It comments on pp. 2-8 of the  
printed *Anumānadīdhiti*.

It begins: तत्रेवाहेत्यनेको ग्रन्थः ॥ तत्र । प्रति-  
ज्ञायाम् ।

2) Foll. 252-281 (१-२९); 8-21 lines in a  
page.

The commentary on pp. 8-12 of the printed  
*Anumānadīdhiti*, without any colophon, the  
whole being a fragment. Compare Rāj. Mitra's  
Notices, vol. ii., no. 1007.

It begins: सर्वमिदम् ॥ अनुमानप्रामास्यव्यवस्थापकयु-  
क्तिप्रदर्शनम् ।

It ends: साध्याभावनिरूपितत्वस्य क्वचिदपि साजान्ते . .

Fol. 262a ends the *Sīṃhavyāghralakṣhaṇa*,  
see fol. 26a in no. 1890 (597a).

3) Foll. 282-341 (१-६०); 17 to 18 lines in  
a page.

The *Upādhivādarahasya* (see pp. 64-87 of  
the printed *Anumānadīdhiti*).

It begins: उपाधिज्ञानाव्यभिचारज्ञाने.

4) Foll. 42-107 (१-६६); foll. 42-97 ten to  
twelve lines, foll. 98-107 sixteen to seventeen  
lines in a page.

The *Pakṣatāṭippanī* (see pp. 87-94 of the  
printed *Anumānadīdhiti*). It begins: मूले व्या-  
प्तिप्रत्ययैतयोः, compare Rāj. M.'s Notices, vol. ii.,  
no. 1006.

5) Foll. 151-189 (१-३९); 15 to 16 lines in  
a page.

The commentary on pp. 94-106 of the printed *Anumānadīdhiti*.

It begins: पञ्चमो निरूप्य विशिष्टपरामर्शत्वेन °.

6) Foll. 190-202 (१-१३); 15 to 16 lines in a page.

The commentary on pp. 106-112 of the printed *Anumānadīdhiti*.

It begins: उपलक्षणस्य परिचायकत्वेन. Those two last parts (nos. 5 and 6) are the same as the *Parāmarśaṭīkā* in no. 1890 (597c, see p. ११६a for the beginning of this part).

7) Foll. 385-415 (१-३१); 15 to 16 lines in a page.

The commentary on pp. 112-118 of the printed *Anumānadīdhiti*, with the colophon: *iti Vyatirekigranthah.*

It begins: अनुमानविभागपरमूलग्रन्थे.

8) Foll. 1-41; 16 to 17 lines in a page.

The *Acaryavatiṭṭippanī* (see the printed *Anumānadīdhiti*, pp. 119-127).

It begins: अनुमानं निरूप्य व्याख्यानद्वयपरिचयः.

9) Foll. 342-384 (१-३३); 16-18 lines in a page.

The commentary on pp. 127-136 of the printed *Anumānadīdhiti*, without colophon. It begins: हेतुभाषनरूपेण.

10) Foll. 416-472 (१-५१); 16 to 17 lines in a page.

The last part of the commentary on the *Anumānadīdhiti*, comprising pp. 140-163 of the edition. The commentary on pp. 136-140 of the edition is wanting. The beginning of this large fragment is . . नान्यवदितव्यानिज्ञाने. The *Asādhārūṇagrāntha* ends fol. 421b; the *Anupasaṃhāriṅgrāntha* begins सर्वमभिधेयत्वं, ends fol. 431a; the *Virodhatīṭṭippanī* begins साध्याभाववच्छेदं साध्यविरोधित्व °, ends fol. 434b; the *Satpratīpakṣagrāntha* begins समानबलेत्यादि °, ends fol. 452a; the last part begins मूले अधिकबलत्वाज्ञान इति, ends

with the subscription: इति श्रीगदाधरभट्टाचार्यचक्रवर्तिविरचितानुमानसङ्ग्रहटीपितिव्याख्यानं समाप्ता ॥

11) Foll. 203-251 (१-३१); 16 to 17 lines in a page.

The same part as no. 10, beginning with the same words. [J. TAYLOR.]

1890.

597. Foll. 301; size 9½ in. by 4 in.

(*Anumānakhaṇḍadīdhitiṭṭippanī*), three sections of *Gadādhara's* commentary on the *Dīdhiti*.

a) Foll. 123; ten lines in a page.

The *Vyadhikarāṇadharmārachinnūbhāvavāda*. It is the commentary on pp. 8-15 of the printed *Anumānadīdhiti*.

It begins: सर्वनिदमनुमानप्रामास्यव्यवस्थापकयुक्तिप्रदर्शनं व्याप्तिनिष्ठये सतीत्यनयः.

b) Foll. 64 (१-६४); foll. 1-59 eleven lines, foll. 60-64 nine lines in a page.

The *Pakṣhatīṭṭippanī*. This is the section next to the *Upādhivādarahasya* in no. 1888 (see the printed text of the *Dīdhiti*, pp. 87-94).

It begins: मूले व्याप्ति(प)क्षधर्मयोः संगतप्रदर्शनेन न्यूनतां परिनिहीयुक्तयोरेककारोत्वं (? the second copy: कार्यानुकूलत्वं) रूपसंगतिं प्रदर्शयन् °.

c) Foll. 114 (६५-११६); 11 to 12 lines in a page.

The *Parāmarśaṭīkā* and the *Vyatirekīṭṭippanī*. They treat on pp. 94-118 of the printed *Anumānadīdhiti*.

The *Parāmarśaṭīkā* begins: पञ्चमो निरूप्य विशिष्टपरामर्शत्वेनानुमितिहेतुता ज्ञानद्वयकारणता यादिनीमासकविप्रतिपत्तिं निरस्य नष्टिकारेण व्यवस्थापिता तत्र संगतिं दर्शयति ।

The *Vyatirekīṭṭippanī* begins (fol. १३३a): अनुमानविभाज्यकमूलग्रन्थे केवलान्वयिपदस्य प्रविज्ञार्थपरत्वे ज्ञानकारणतापक्षे ज्ञानस्य केवलान्वयित्वासंभवादसंगतिः लिङ्गकरणतापक्षे अपि केवलान्वयिसाध्यकहेतोरसंगतिः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1891.

**1198.** Foll. 122; size 12 $\frac{1}{8}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.;  
12-16 lines in a page.

(*Gādūdhari*), three parts of *Gadādharma's* commentary on the *Anumānadīdhiti*:

The *Vyadhikaraṇadharmāvachinnābhūvakhaṇ-  
dāna*, ends fol. 79a.

The *Vyūptipūrvapakṣa*, ends fol. 108a.

The *Siddhāntaryāptivāda*, incomplete. It begins: प्रतियोगितावच्छेदकावच्छिन्नं, see fol. 126b, l. 7, in no. 1887 (the first nine lines of this chapter in no. 1887 are wanting here). It ends न तदुक्तिर्वसंभवः, see fol. 160a, l. 2, in no. 1887.

[H. T. COLEBROOKE.]

1892.

**1806.** Foll. 95; size 12 $\frac{1}{2}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.;  
 foll. 1-10 twelve to seventeen lines, foll. 11-54  
 ten lines, foll. 55-95 twelve lines in a page.

(*Gādādhari*), a fragment, being the commentary on p. 10, l. 19 - p. 23, l. 17 of the printed *Anumānadīdhiti*. Between foll. 54 and 55 some leaves are lost (with the commentary on pp. 14-16 of the *Didhiti*).

The volume begins नन्विद्यादिना । पारिभाषिक-  
मिति, and ends संयोगसामान्य . . . The last cue is  
निर्गुणत्वादेरिति. Colophons, on fol. 15b: इति  
द्वितीयलक्षणं समाप्तं । अथ चक्रवर्तिलक्षणप्रारंभः; on  
fol. 39: इति मिश्रलक्षणत्रयं समाप्तं; on fol. 47b:  
कूटायटिलक्षणं समाप्तं. Fol. 11, and again fol. 55,  
a new handwriting is setting in.

[J. TAYLOR.]

**1893.**

**4B.** Foll. 77; size 9½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

*Dīdhiti*prakāśikā, another fragment of *Gudādhara's* commentary, treating on pp. 10-15 of the *Anumānadīdhiti* (Calc. ed.). Foll. 38-39

of the original paging are lost (with the commentary on p. 11, l. 22 - p. 13, l. 2 of the *Anumānadidhiti*).

It begins : ननु वाच्यत्वं षडशक्तिः ॥

Subscriptions: अधिकरणाथमीयचक्राभावस्वीकारेण  
 शिरोमणिना कृतस्य लक्षणद्वयस्य भट्टाचार्यकृता दिव्यशी  
 सनात्ता (fol. 35b), प्रगल्भलक्षणं सनात्तं (fol. 36a, after  
 the lacuna), द्वितीयमिश्रलक्षणं सनात्तं (fol. 41a, the  
 end of the *trītiyamīśralakṣhaṇa* is not marked),  
 कूटावटितलक्षणं सनात्तं (fol. 52a), श्रीदीधितिप्रकाशिकायां  
 गदाधरभट्टाचार्यविरचितायां चतुर्दशलक्षणा सनात्ता (fol. 76b).

[A. C. BURNELL.]

1894.

**1675b.** Foll. 101; size 9½ in. by 4 in.;  
9 to 10 lines in a page.

(*Gādādharī*), the *Avayavaṣṭippanī*, treating on pp. 119–127 of the edition. In the beginning, and at the end, there are explained passages from the *Cintāmaṇi*, which were passed over by *Śiromaṇi*, see pp. 54 and 57 of the printed *Cintāmaṇi*.

The commentary begins: अनुमानं निरूप्य व्या-  
तदवयवनिरूपणं प्रतिजानीते मूले तच्चेति °

[H. T. COLEBROOKE.]

**1895.**

**1707.** Foll. 217; size 9½ in. by 4½ in.;  
foll. 1-19 six to nine lines, foll. 20-41 eleven  
to nine lines, foll. 42-217 ten lines in a page.

*Anumānadīdhiti*ppaṇi, Gadi-thara's commentary on the last part of the *Anumānadīdhiti* (pp. 127-163 of the edition). See the ninth and tenth fragment in no. 1889 (1835).

The volume begins: हेत्वाभासनिरूपणे प्रसङ्गस्यापि सङ्गतिर्लभं संभवति व्याप्तिपक्षधर्मेता

The subscription is: इति श्रीमत्सहस्रनामोपाध्याय-  
गौडदेशीयगदाधरचक्रवर्तिविरचिता अनुमानदीप्तिरिदम्यणी  
संपूर्णा ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

[H. T. COLEBROOKE.]

1896-1898.

1010. Foll. 312; size 10½ in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a pago.

1126. Foll. 337; size 11½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a pago.

331. Foll. 444; size 12 in. by 4½ in.; ten to twelve lines, foll. 42-71 twelve to fourteen lines in a page.

*Anumānakhaṇḍagādādhārīvivṛiti*, or *Kāśikā* (see the introductory couplets), a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Gādādhārī*, by *Kṛishṇa Bhaṭṭa*, a nearly complete copy in eleven fragments, bound together without any order.

Hall, in the Index, p. 31, no. xlii., gives the surname *Ārḍhe* to the author; the colophons call him *चार्डोपाङ्कजभट्ट*. He was the son of *Raṅganātha* (not *Raghunātha*, as Aufrecht has it in the Cat. Cat., p. 118), younger brother of *Nārāyaṇa*, and pupil of *Śrī Kṛishṇa*.

1) Vol. I., foll. 73-142 (१-७२).

The first part of the whole commentary, having the subscription *Anumiti Āraḍopāhva-Kṛishṇa-bhaṭṭīyam*. See this first part in the *Gādādhārī* of no. 1889 (1885).

*Kṛishṇa Bhaṭṭa* begins:

श्रीकृष्णं मुहुरानम्य कृष्णो नारायणानुजः ।

गदाधरमतापीनां काशिकां तनुते भूताम् ॥ १ ॥

राङ्गनाथिः कृष्णाशर्मा(sic!) पंडितेभ्यः कृताञ्जलिः ।

याचते भूय ज्ञानम्य हृष्ययुष्मा(sic!) चचो मम ॥ २ ॥

अभिवन्द्येति मङ्गलं °

2) Vol. II., foll. 1-131 (१-१३२).

*Vyudhikarāṇaṭhurmāvachinnābhāvagrānthaśya rivṛitiḥ*, complete. See this chapter of the *Gādādhārī* in no. 1890 (597a), fol. 26a, l. 5 - fol. 123, where it is complete, and in no. 1889 (fragm. 2), foll. 262a-281, where it is incomplete.

It begins: *मूलमित्यादि । इच्छेववाच्यत्वं °*. After the colophon there are three additional *ślokas*, the first of which begins: *अज्ञानाधिकरणैरवचित्त्वं °*

Between this part and the preceding one the *Siṃhavyāghralakṣhaṇa* is wanting.

3) Vol. II., foll. 132-157 (१-२७).

The *Pūrvapakṣagranthavivṛiti*, the commentary on foll. 55-81 of the *Gādādhārī* in no. 1892 (pp. 15-22 of the printed *Anumānadīdhiti*), complete. It begins: *अवृत्तिहेतुकेति बहिर्मान °*.

4) Vol. I., foll. 143-212 (१-७०).

The *Siddhāntalakṣhaṇavivṛiti*, the annotations on the *Gādādhārī*, to pp. 22-28 of the printed *Anumānadīdhiti*. See the beginning of this part of the *Gādādhārī* in no. 1892, fol. 81 sqq., and the whole of it in no. 1887, fol. १६५a-२३१a.

The *Kāśikā* begins: *महानवीयवहिर्वाच्यत्वाभावादायेति*.

5) Vol. III., foll. 306-444 (१-१३२).

The annotations on the *Gādādhārī* to pp. 28-64 of the *Anumānadīdhiti*, in five divisions:

The *Avacchedulakṣhaṇavivṛiti*, the commentary on foll. २३१a-२६५a of the *Gādādhārī* in no. 1887 (*Dī.* pp. 28-31). It begins: *दीपिती नन्ववच्छेदकत्वमिति(sic!)*, ends fol. 322a.

The *Sīmānyūbhāvagrānṭhārtha*, the commentary on foll. २६५a-२८५a of the *Gādādhārī* in no. 1887 (*Dī.* pp. 31-34). It begins: *संगमयतीति अन्यवाचीकारं स्यात्*, ends fol. 333a.

A third part having the colophon *iti Saha(cāragrantha?)*, the commentary on foll. २८५a-३३२a of the *Gād.* in nos. 1887 and 1888 (*Dī.* pp. 34-49). It begins: *दीपिती नानाव्यक्तिहेति*, ends fol. 370b.

The *Vyūptyanugamavivṛiti*, the commentary on foll. ३३२-३९० of the *Gād.* in no. 1888 (*Dī.* pp. 49-56). It begins: *शङ्कासाधनश्रीत्वाह मूल सा चेति*, ends fol. 432a.

A fifth part with the subscription *iti Sāmanyalakṣaṇāyāṃ Kṛishṇabhāṭṭīyam*, the commentary on foll. 890-898a of the *Gād.* in no. 456 (D. pp. 56-64). It begins: निरूपय सा चेन्द्रिय-संज्ञविशेषणतेत्येवंपरं, ends fol. 444b.

6) Vol. III., foll. 1-103.

The *Pakṣatāgranthārtha*, the commentary on the *Gādādhari* to pp. 87-94 of the *Anumānadīdhiti*. See no. 1890 (597b) and the fourth fragment in no. 1889. The *Kṛishṇabhāṭṭīya* begins: मूले व्याख्याननरं पद्यधर्मता निरूपयति इति ।

Between this part and the preceding one, the *Upādhi-grantha* is wanting.

\* 7) Vol. III., foll. 104-181.

The *Parāmūṣa-granthavirṭiti*, the commentary on the *Gādādhari* on pp. 94-112 of the *Anumānadīdhiti*, incomplete. See the *Gādādhari* in no. 1890 (597c) and in no. 1889, fragments 5 and 6.

This part begins:

श्रीकृष्णप्राणवज्रभाये श्रीवृषभाये श्रीवृषभानुकुमार्यै नमो नमो ॥

राधादामोदरी देवायन्योन्वारागतस्वरी ।

परम्परद्वयोकावहभावलगती सुतः ॥ १ ॥

लक्षणाभिधाय ०

8) Vol. I., foll. 1-72.

The *Kevālāncayigrantha*, foll. 1-36 and 58-70a. The *Vyatireki-grantha*, foll. 70a-72. Both parts together contain the annotations on the *Gādādhari* on pp. 112-118 of the *Anumānadīdhiti*. See this part of the *Gādādhari* in no. 1889, fragment 7. The *Kevālāncayigrantha* begins: हेतोरेति मूलस्यासाधारणादि०, the *Vyatireki-grantha* begins: स्वयं परामर्शमन्ये.

Foll. 87-57 contain a large piece of a *Saryabhicārāgrantha* (fol. 39a ends the *Saryabhicārāpūreapuksha*; the next part begins: संवन्धीति एकसंवाच्यप्रकार०); I have not made out whether this fragment forms part of this

commentary of *Kṛishṇa Bhāṭṭa*, or not. For *Saryabhicārāgrantha* as title of a special chapter in the *Gādādhari*, see Burnell's Tanj. MSS., p. 116. The second page of fol. 36 is left blank; the last word on fol. 36a is असाधारण, the first on fol. 37a, संवहाय.

9) Vol. III., foll. 182-305 (१-१२५).

The *Amyanagranthavirṭiti*, the annotations on the *Gādādhari* on pp. 119-127 of the *Anumānadīdhiti*. See this part of the *Gād.* in no. 1894 (1675b) and in no. 1889, fragment 8.

The annotations begin: अनुमानं निरूपयेति लिङ्ग-परामर्श ०

10) Vol. II., foll. 158-337 (१-१८०).

The *Sāmānyaniruktīṭippanī*, the commentary on the *Gādādhari* on p. 127 sqq. of the *Anumānadīdhiti*. See the *Gād.* in no. 1889, fragment 9.

It begins: तत्तन्निर्णयविनयप्रयोगकत्वादिति मूले ०

11) Vol. I., foll. 213-312.

The *Asādhārāgrantha*, incomplete at the beginning (. : ताकज्ञानवैशिष्ट्य ०), ends fol. 227b; the *Anuprasaṅhāgrantha*, begins न निर्दोषत्वमिति, ends fol. 235a; the *Virūdhāgrantha*, begins मूले नापीति, ends fol. 236b; the *Ātpratīpakṣa-granthavākyaārtha*, begins समानेति मूले, ends fol. 259b; the *Asiddhi-granthavirṭiti*, begins मूले प्रत्येकमिति, ends fol. 280a; the last chapter begins किं निति गगनसाध्यमे, ends fol. 312a. See the same chapters in the *Gādādhari* in no. 1889, fragments 10 and 11.

Date of this part: संवत् १८५९ मिति चइतपदी १२ वारसनीचर. All parts were written at about the same time. [H. T. COLEBROOKE.]

1899.

1227. Foll. 246; size 11½ in. by 4½ in.; generally twelve lines in a page; carelessly written by a hasty hand, of the 17th century.

*Śiromaṇi-īkā Māthurānāthi*, a commentary on the *Anumāna*-section of *Śiromaṇi's Dīdhiti*, by *Māthurānātha Parkavāgīśa*. See Hall's Index, p. 37, no. lxxi. (*Dīdhiti-Māthurī*). The Subdivisions are called *cahasya*, but there appear only a few. The MS. is bad and incomplete. Foll. 1, 10-14, 87-96 bear the marginal note शि० टी० न०, or मधु० (i.e. शिरोमणि टीका मधुरानाथी), foll. 64, 69-80, 111-155 मधुरानाथी; corrupt notes foll. 98, 228, 246?

It begins: ननु धूमवान् वहेरित्वाद्भूतप्रभववहेरपि संयोगेन etc., apparently not the beginning of *Māthurānātha's* work. Fol. 19 begins a new numbering of the leaves, foll. 19-30 are ६-१७, foll. 31-80 are २-५५. Fol. 31b ends the *Vyāpti-grahopāyapūracapakshurahasya*, fol. 80b the *Anumānapramārahasya*.

Foll. 87-96 are १३-२१ of an original numbering, fol. 97a breaks off in the middle of the page.

The first two leaves of the new piece are lost, foll. 98-101 are numbered ३-५, foll. 109-158 ५२-९६, foll. 160-177 २-१९. Fol. 178a ends the *Upādhipūracapakshurahasya*.

Fol. 193a contains the only colophon which mentions the name of the author, but it seems to be copied from an illegible original by an ignorant scribe: इति श्रीमधुरानाथकैवानी-शिविरचिते अनुमा --- दीधि --- चका (sic!) निषादरहस्यं ॥

Fol. 194-226 is another fragment. It begins: सामान्याभाववद्भूतित्वग्रहदृशायामपि(?) अनुमित्वा-पत्तिः. Foll. 194-200 are numbered १-७, foll. 201-204 १३-१६. Foll. 205-213 are perhaps misplaced, they are numbered १६-२. Fol. 201a ends the *Vyāptipūracapakshurahasya*.

Fol. 227-246 contain a last piece. It begins: तद्वैयर्थ्यम्. The original numbering of the leaves is १, २, ६-१६, १७-२१. The last colophon is: इति श्रीवाधरहस्यं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1900.

2397. Foll. 306; size 13½ in. by 5 in.; generally twelve lines in a page. The volume is bound in the Arabian fashion, the beginning of the text being at the end of the book.

*Anumānaśiromaṇi-īkā*, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by *Jayarāma Pañcānana*, a good copy, but not quite complete. "A fragment of a very scarce book" (Colebrooke on the title-page). See Hall's Index, p. 34, no. liv.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 198, nos. 656, 657.

It begins:

श्रीविष्णेश्वरशेषमङ्गलभुवं भूयो अभिवाद्यादरान्  
मूर्ध्नीधाय च रामभद्रचरणद्वन्द्वारविन्दद्वयम् ।  
गूढाज्ञानघनावृता न विषयप्रोक्षोधिनी दीधितिस्  
तस्माच्छ्रीजयराम स्य तनुते गूढार्थविद्योत्तमम् ॥ १ ॥

यावत्तः क्वापि गिरो गुरोरिह परं दूष्यं परेषां वचो  
वृन्दं मन्दधियां वृथा विलपितं नास्माभिरुद्धं कृतम् ।  
सर्वस्वीयविभावनैकविदितं यत्किंचिदावेदितं  
सत्तर्ककनिकेतनं कृतधियां तत्प्रीत्यै कल्पताम् ॥ २ ॥

अन्यारम्भे विप्रविधाताय विहितं शिष्टाचारपरिप्राप्तं मङ्गलं  
शिष्यशिष्यायै व्याख्यातृश्रोतृगणानुपपन्नो मङ्गलाय च निबध्नाति ।  
श्रीमित्यादि ।

Fol. 170b ends the *Vyāptivāda* (*Anumānadīdh.* Calc. ed., p. 45):

श्रीमता जयरामेण व्याप्तिवादे शिरोमणेः ।  
निगूढा कपि भावार्थोः प्रत्यर्थे विशदोक्तताः ॥  
व्याप्नोति ॥

Fol. 222b ends the *Sāmānyalakṣaṇagrantha* (*Anumānadīdh.*, p. 64), and begins the *Upādhipūracapakshurahasya*:

इति श्रीजयरामोऽस्ती न्यायपञ्चाननः कृती ।  
सामान्यलक्षणग्रन्थदीधितिं समदीपयत् ॥

न्यायपञ्चाननः श्रीमान् जयरामः समाप्तः ।  
उपाधिवादव्याख्यानमाप्तनोति मनोरमम् ॥



Fol. 258a ends the *Upādhivāda*, and begins the *Pakṣatādīdhitivyākhyā* (*Anum. Dī.*, p. 87):

उपाधिवादं व्याख्याय जयरामः समाप्तः ।

पक्षतादीधिति व्याख्यानात् नोति मनोरमा ॥

Fol. 277b ends the *Pakṣatā* (*Anum. Dī.*, p. 94); fol. 309b, the *Parāmuraṣaṭippaṇi* (*Anum. Dī.*, p. 112); fol. 316a, the *Vyatirekīṭippaṇi* (*Anum. Dī.*, p. 118); fol. 349b, the *Acayavādīdhitī* (*Anum. Dī.*, p. 127):

अमिता जयरामेण रामेणैव महोदधिः ।

कथंचिदिह निस्तीर्णो गूढो जयवदोधिः ॥

The copy ceases in the commentary on p. 158 of the *Anumānadīdhitī* (Calc. ed.), thus omitting only the last four or five pages.

Fol. 31, which has verbally the same text as fol. 30, probably belonged to the original of this copy. [H. T. COLEBROOKE.]

### 1901.

953. Foll. 436; size 10½ in. by 4½ in.; 11-15 lines in a page.

*Anumānadīdhitivyākhyā*, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhitī*, by *Bhāvānanda Śiddhāntavāgīśa*. See Hall's Index, p. 33, no. 50; Weber's Catalogue (Berlin 1853), p. 199, no. 662; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 242a, no. 597; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 116.

It begins: श्रीगणाधिपतये नमः श्रीसरस्वते नमः ।

नमस्कृत्य गुरुत्सर्वोच्चिगूढं महिदीधिति ।

श्रीभवानन्दसिद्धान्तवागीशेन प्रकाश्यते ॥ १ ॥

नम इति परमात्मने सर्वोत्कृष्टात्मने नमः उत्तमैश्च जगतः सृष्टिभ्यतिप्रलयकर्तृत्वम् एकवृत्तस्य कथं सृष्ट्यादिविचित्रकारित्वं तत्र हेतुमाह सोमिति ०

The *Anumātiprakāśa* ends fol. 35a (see the printed text of the *Dīdhitī*, p. 7, l. 10); . . . the *Upādhivādarahasya* begins fol. 229b, and ends fol. 297a; . . . the *Acayanadīdhitivyākhyā* begins fol. 350a, and ends fol. 380b. The next and last part of the commentary, which is

wanting in the next copy, begins: . . . करो व्यातिपक्षधर्मे तत्प्रसङ्गात् हेतुनिरूपणप्रसङ्गात्

The original pagination runs on from १ to ३३ and then begins again from ३१, but there is nothing wrong in the text. Foll. १५, १६, fol. ३९ (after fol. 60), foll. ५०, ५१, ५२ (after fol. 62), are lost. Foll. 160 and 161 are misplaced.

Date of the copy: संवत् १९५९ पुष्यसुदी १९ गौरीपक्षे: पुरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

### 1902, 1903.

336, 337. Foll. 439; size 11½ in. by 5½ in.; foll. 1-62 thirteen to fifteen lines, foll. 63-439 nine lines in a page. Foll. 1-62 are in another handwriting than the main bulk of this copy. "*Śīromanyivyākhyā Bhāvānandī Anumānakhaṇḍa*," a second copy, incomplete, ending with the *Arayacanirūpaṇa*.

Vol. I., foll. 1-218. Fol. 137 ends the *Śīlādhāntarahasya*. Foll. १३६, १३७, १९९, १९८, १९९ are lost.

Vol. II., foll. 219-439. Fol. 253b ends the *Sāmānyalakṣaṇā* (sic!); fol. 313a, the *Upādhivādarahasya*. Foll. ३११, ३१२ are lost.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 1904.

2597. Foll. 244; size 11½ in. by 5 in.; 12-18 lines in a page.

(*Bhāvānandī*), a third copy of *Bhāvānanda Śiddhāntavāgīśa*'s commentary on the *Anumānadīdhitī*, with the text of the *Cātamaṇi* and of the *Dīdhitī* in the middle of the page, incomplete at the end, and with many omissions.

The volume is bound with an utter neglect of the proper order of the leaves.

Foll. 1 and 132-135 = *Dī.* pp. 1-2, l. 9 (of the edition); foll. 240-242 = *Dī.* p. 2, l. 26 - p. 3, l. 12; foll. 136-239 = *Dī.* p. 8, l. 9 - p. 34,

l. 14; foll. 2-67 = *Di.* p. 34, l. 15 - p. 61, l. 23;  
foll. 120-129 = *Di.* p. 61, l. 23 - p. 64, l. 17;  
foll. 68-84 = *Di.* p. 64, l. 18 - p. 69, l. 22;  
foll. 85-91 = *Di.* p. 71, l. 9 - p. 74, l. 14;  
foll. 92-108 = *Di.* p. 79, l. 2 - p. 85, l. 11;  
fol. 109a = *Di.* p. 87, ll. 17, 18; foll. 109b-  
119 = *Di.* p. 87, l. 19 - p. 91, l. 10; fol. 244a  
= *Di.* p. 91, ll. 10, 11, 12; fol. 243b = *Di.*  
p. 131, l. 17 - p. 131, l. 24; fol. 243a = *Di.*  
p. 131, l. 26 - p. 132, l. 5; foll. 130, 131 = *Di.*  
p. 136, l. 1 - p. 136, l. 20.

[MACK. COLL.]

1905.

**2080d.** Foll. 6 (paged 9-14); size 9 in.  
by 3½ in.; nine lines in a page.

(*Bhāvānandī*), a small fragment from the  
beginning of the *Anumānakhaṇḍa* with the  
special title: *Śrī-Bhāvānanda-Bhaṭṭācārya-  
vīracitam Saṃgatīlakṣaṇam*. The first leaf,  
originally the ninth, begins . . जनकं सधर्मः संगतिः ॥  
The manuscript ends: अतः उपमानसखे अनुमानभि-  
ज्जनेन उपमानं निरूपितमिति तदर्थं अनुमानं प्राक् निरूपित-  
मिति भावः (= fol. 10b, l. 10 in no. 1901).

[GAIKAWAR.]

1906-1910.

**1655-1659.** Size 9½ in. by 4 in. (1658 is  
a little smaller).

*Bhāvānandīprakāśa*, a commentary on the  
*Anumānakhaṇḍa* of the *Bhāvānandī*, by Mahā-  
deva Paṇḍita, a Benares Pandit, surnamed  
*Puṇyastambhakara* (see the last colophon), or  
*Puṇatāmākara* (see the colophon in vol. 5,  
fol. 757b), son of *Makanda Paṇḍit*, and pupil  
of *Śitikanṭha* (see the introductory couplets),  
or *Śrīkanṭha Dikṣita* (see the same author's  
*Sarvopakāriṇī* and *Nyāyakaustubha*). See Hall's  
Index, p. 33, no. li.; Weber's Catalogue  
(Berlin, 1853), p. 199, nos. 664-666.

The copy is incomplete, ending with the  
*Upāllivādurahasya*.

Vol. I., foll. 244; 10-12 lines in a page.

It begins:

भक्तानां त्रायकर्त्ता विविधभवनहादुःखदैवग्रहर्त्ता  
सहर्त्ता कित्तिबाणां प्रचलदितिसुतप्रायहनागधर्त्ता ।  
भर्त्ता यो - ज्ञाया नतजनहृदयाकाङ्क्षितानां मुक्तर्त्ता  
धर्त्ता सर्वसहायास्त भवतु भगवान् भव्यकर्त्ता सदा नः ॥ १ ॥

यो ऽस्मी कर्कशवक्रतर्करचनायु - - - - -

- - - - - बह्वैकैरसिकः स्यातो (धरा)मखले ।

मीमांसानिपुणो ऽध्यापादकभुक्शास्त्राभिपारंगतस्

तस्य श्रीशितिकवदोद्यितगुरोः पादायुजं संश्रये ॥ २ ॥

सिद्धान्तवागीश्वरचो अतिगूढे श्रीमन्महादेवबुधेन बुद्धा ।

तदर्थेनातं च विभाव्य मुक्ता व्याख्यायते आत्सरमूरितुल्यैः ॥ ३ ॥

अन्योद्यासकचित्तानां विद्वत्तर्कविलासिनाम् ।

भवानन्दीप्रकाशो ऽयं तनोतु मुदमद्भुतो ॥ ४ ॥

छ भवानन्दवागमुम्हो मन्दस्य मम धीः छ च ।

तथापि यत्प्रवृत्तो ऽहं तत्र मे शरणं शिवः ॥ ५ ॥

यच्च कैरपि टीकायां विवृता नेत्र दीपितिः ।

आशयो यच्च न स्पष्टस्तस्याप्युदकनं त्वह ॥ ६ ॥

अनालोच्य सिद्धान्तवागीश्वराख्यां

वृषामूषितिः पण्डितैर्गोडिजातैः ।

यदुद्भावितं दूषणाभासपुन्द

तदुद्धारणार्थं ममोद्योग एवः ॥ ७ ॥

स्वीयं यो ग्रन्थमन्यस्य तदीयं चान्यकर्तृकम् ।

वक्ति शी(घं तयोः)\*शिक्षातुभौ शारजातकी ॥ ८ ॥

गुरुदेवप्रसादेन सम्यक्भाषनयागते ।

योऽन्तर्द्वार्ये ऽन्यथाशङ्को देवानां प्रिय एव सः ॥ ९ ॥

यद्यप्यस्युतास्तोपमेयानि न कृती मम ।

तथापि न ह्यतिस्तुष्टा भविष्यन्त्येव पण्डिताः ॥ १० ॥

Fol. 72a ends the *Saṃgatīprakāśa*; the next  
part begins:

नत्वा शङ्करपादान् भजतामसि(ले)ह्यं ।

भवानन्दवचोव्याख्यां कुर्वे ऽनुमितिलक्षणे ॥ १ ॥

\* I take these *akṣaras*, which I could not read in  
the MS., from Weber's Catalogue.

Fol. 238b ends the *Anumānaśvarūpanirūpanaprakāśa*, fol. 244a the *Anumānaprāmāṇyānādaprakāśa*.

Vol. II. Foll. 215 (1-215); foll. 1-114 eleven lines, foll. 115-215 ten lines in a page.

It begins :

नत्वा पदाम्भोजयुगं शिवस्य  
स्मृत्वा गुरुकृतसिलयुक्तिजातम् ।  
कृत्वा निगूढार्थविभावनां च  
व्याख्यायते व्याप्तिरहस्यमत्र ॥ १ ॥

Fol. 30a ends the *Pañcalakṣhaṇīprakāśa*, fol. 52b the *Sīṃharyāghralakṣhaṇaprakāśa*, fol. 134b the *Cakravarttilakṣhaṇa*.

Vol. III. Foll. 229 (216-430); ten lines in a page.

Fol. 305b ends the *Vyādhikarāṇadharmavachinnābhāvaprakāśa*, fol. 356b the *Vyāptipūrvapakṣaprakāśa*. The next part begins :

त्रिपुरारातिपादाज्जनसचन्द्रसमुद्भवाः ।  
कालयः शुभदाः संतु ममाज्ञानतमोभिदः ॥ १ ॥  
नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं सूक्ष्मदृष्ट्या विभाव्य च ।  
भवानन्दवचोव्याख्या व्याप्तिरसिद्धान्त आरम्भे ॥ २ ॥

Vol. IV. Foll. 210 (445-654); 10-12 lines in a page.

Fol. 459b ends the *Siddhāntalakṣhaṇaprakāśa*, fol. 532 the *Avachēdalakṣhaṇaprakāśa* with the following couplet :

व्याख्यायच्छेदके ग्रन्थे या मया रचिता जमात् ।  
तया भवतु संतुष्टः शिवया सहितः शिवः ॥ १ ॥  
नमामि तत्परं धाम धामसर्वस्य वस्तुनः ।  
दुर्लभं यत्प्रसादेन मुलभं भवति क्षणात् ॥ २ ॥

The next part begins :

वक्रतग वक्रगिर(?) व्याख्यानमपि कुर्वेति ।  
प्रतिबन्धकसामान्याभावसंपादकोऽस्त्वहम् ॥ १ ॥

Fol. 547 ends the *Sīmānyābhāvaprakāśa*, fol. 612b the *Vyāptivādaprakāśa* with the couplet :

व्याप्तिवादभवानन्दीगूढार्थो विशदीकृतः ।  
महादेवेन सुधिया संप्रदायानुसारतः ॥ १ ॥

The next part begins :

सहचारेऽतिदुर्बोधे भवानन्दोप्रकाशने ।  
करोतु मन सामर्थ्यं शिवासहचरः शिवः ॥ १ ॥

Fol. 633b ends the *Sahacārajanthaprakāśa* with the couplet :

सहचारेऽतिदुर्बोधे या व्याख्या यत्नतः कृता ।  
तया तुष्यन्तु नितरां नास्तर्यरहिता युधाः ॥ १ ॥

The next part begins :

तर्के निर्गलवक्रोक्तिर्तर्के(रं)संपर्केकैश्च ।  
व्याख्या करोमि रुचिरां शरणं तत्र मे गुरुः ॥ १ ॥

Vol. V. Foll. 209 (655-863); twelve lines in a page.

Fol. 672b ends the *Tarka-janthaprakāśa* with the couplet :

तर्कग्रन्थेऽतिदुर्बोधे तार्किकाणां सुसावहा ।  
या व्याख्या रचिता रम्या तया तुष्यन्तु सज्जनाः ॥ १ ॥

Fol. 691a ends the *Vyāptyanugamaprakāśa*, fol. 757b the *Sīmānyalakṣhaṇaprakāśa* with the couplet :

सामान्यलक्षणा व्याख्या कृतासामान्यलक्षणा ।  
विद्वांसः सन्तु सुप्रीतास्तया सामान्यलक्षणाः ॥ १ ॥

The next part begins :

नत्वा शिवं शिवायुक्तं महादेवेन धीमता ।  
उपाधीं क्रियते व्याख्या भवानङ्गिरो\* स्फुटा ॥ १ ॥

Fol. 799b ends the *Upādhivādaprakṣhaprakāśa*, on the last page the *Upādhivādarahasya* with the couplets :

दुरुहोपाधिवादस्य या व्याख्या रचिता मया ।  
तुष्टास्तन्तु तया सन्तो विद्वांसो निरुपाधयः ॥ १ ॥  
भवानन्दोप्रकाशेऽस्मिन्महादेवेन निमित्ते ।  
विषमोपाधिवादस्य प्रकाशः पूर्यतामिति ॥ २ ॥

इति श्रीमत्पुस्तकभक्तरोपनामकमुकुन्दपण्डितात्मजनमहादेवपण्डितविरचिते भवानन्दोप्रकाशे उपाधिवादसमाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1911, 1912.

524, 446. Foll. 206 and 336 resp.; size 9½ in. by 4½ in.

\* Prof. Aufrecht suggests भवानन्दगिरौ.

*Anumānamañḍīdhitihavānandīvyākhyāsar - ropakāriṇī*, commonly called *Sarvopakāriṇī*, a shorter commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Bhavānandī*, by *Mahādeva Paṇḍit*. It is an abridgment of the same author's larger commentary "*Bhavānandīprakāśa*," as is stated in the introductory and the final couplets. See Hall's Index, p. 34, no. lii.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 200, no. 667. In the final *śloka* *Mahādeva* calls the *Prakāśa* and the *Kaustubha* his two sons, and the *Upakāriṇī* his daughter, whom he has begotten by his spiritual wife *Buddhi*.

Vol. I. Foll. 1-20 eleven lines, foll. 21-206 (by another hand) ten lines in a page.

It begins :

त्रिपुरारतिपादाञ्जनसचन्दसमुद्भवाः ।  
कान्तयः शुभदाः सन्तु ममाज्ञानतमोभिदः ॥ १ ॥  
यदालम्बनतो मूर्खस्तार्किक्याणां धुरंधरः ।  
बुधो भवति तं वन्दे गुरुं श्रीकण्ठदीक्षितम् ॥ २ ॥  
भवानन्दकृता व्याख्यानमानमणिदीपितेः ।  
व्याख्यायते निगूढार्थो महादेवेन तत्त्वतः ॥ ३ ॥  
भवानन्दीप्रकाशस्तु विस्तृतो रचितो मया ।  
सतः संक्षेपतः कुर्वे व्याख्यां सर्वोपकारिणीम् ॥ ४ ॥

प्रारम्भितनिर्विघ्नसमाप्तिकामनया कृतगुरुनमस्काररूपं मङ्गलं  
शिष्यशिष्यायै निवर्त्तयिष्येति प्रतिजानीते । नमस्कृतेति ।

Fol. 9b ends the *Samgatigrantha*, fol. 39a the *Anumānalakṣhaṇa*, ibid. the *Anumānasvarūpanirūpaṇa*, fol. 40a the *Anumānaprāmāṇyanirūpaṇa*, fol. 45a the *Pañcalakṣhaṇī*, fol. 50b the *Siṃhaśyāghṛtalakṣhaṇa*, fol. 95a the *Vyadhikaraṇadharmācchinūbhāvavyākhyā*, fol. 106a the *Pūrcapakṣagrantha*, fol. 125b the *Siddhāntalakṣhaṇavyākhyā*, fol. 140b the *Vyāptivāda*, fol. 206a the *Sāṃvāyalakṣhaṇāgrantha* (sic!).

Vol. II. Foll. 356, by the same hand as foll. 1-20 in Vol. I.; eleven lines in a page.

Fol. 62a ends the *Upādhi-grantha-vyākhyā*, fol. 96b the *Pakṣatāgrantha*, fol. 168a the

*Vyātireki-grantha-vyākhyā*, fol. 285a the *Sāryabhicāragrantha-vyākhyā*, fol. 293a the *Sādhārāṇagrantha*, fol. 298b the *Asādhārāṇagrantha*, fol. 306a the *Anupasaṃhāri-grantha-vyākhyā*, fol. 326b the *Satpratipukṣagrantha*, fol. 352b the *Asiddhi-grantha*.

The final couplets are :

भवानन्दवचोव्याख्या महादेवेन निर्मिता ।  
सर्वोपकारिणी नाम्ना संपूर्णा सद्गुणहाता ॥ १ ॥  
भवानन्दवचोव्याख्या समुद्भूतेः श्रमेनैव ।  
सिद्धेश्वरी(?) र. सिद्धेश्वरी) जगन्माता प्रीयानु सशिष्या  
[भृशम् ॥ २ ॥

विद्वद्भरं मुकुन्दाख्यं पित्रं प्रणमाम्यहम् ।  
यदोप(यदीय?) मुकुतेनैव संपूर्णया कृतिर्मेम ॥ ३ ॥  
श्रीकण्ठदीक्षितं नीमि गुरुं गीतमरुपिणम् ।  
येन पूर्णकृतास्तद्यो विदुषां गर्वपर्वताः ॥ ४ ॥  
भाषानन्दीयवार्थार्थज्ञानेच्छा यस्य विद्यते ।  
तेनोपायसहस्रेण संयास्येयं कृतिर्मेम ॥ ५ ॥  
मदीयकृतिमुत्तमानभिनवार्थविद्योतिनीं  
विलोक्य मुदमायाद्यदि(?) perhaps मुदमायाद्यदि  
[सतो बुधानां गणः ।

तदा भवति निन्दया किमिह बालिशानां शतैर्  
विभुः कुचलयेष्वितो न दिन(read न हि न)निन्द्यते  
कृतिर्मेदीया यदि चेत्सदीहिता [तामसैः ॥ ६ ॥

तदा किलास्याद्यरितायैव ।  
कस्तूरिकापिङ्गनैर्विमुक्ता  
गुणश्लोकादरतः कृतार्थो ॥ ७ ॥

विज्ञापयामि मुहुदो बुधाम्स्तत्प्रदायिनः ।  
कृपासंभृतं हस्येया(?) वीक्षणीया कृतिर्मेम ॥ ८ ॥

प्रकाशकीस्तुभी पुत्रावात्मजामुपकारिणीम् ।  
बुद्धिपन्थामलौकिक्यां महादेवो जगन्नाथ ॥ ९ ॥

लौकिक्यां लौकिकं पन्थामलौकिक्यामलौकिकम् ।  
उत्पाद्यापत्यमभजन्महादेवः कृतार्थताम् ॥ १० ॥

इति श्रीकाशीवासिमहाशयान्वयसंभूतपुण्यस्तम्भकारोपमानक-  
श्रीमन्मुकुन्दपण्डितात्मजमहादेवपण्डितविरचितानुमानमणिदी-  
पितभवानन्दीव्याख्या सर्वोपकारिणी संपूर्णा ॥

Dato: संवत् १८२८.

[H. T. COLEBROOKE.]

1913.

**1369b.** Foll. 38; size 9½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

*Sarcopākāriqī*, a small portion of a second copy, ending with the *Anumāṇapramāṇyanirūpana*. [H. T. COLEBROOKE.]

1914.

**681.** Foll. 204; size 9½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

*Bhāvanānandīyākhyā*, a commentary on *Bhāvanānda's* commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Didhiti*, by *Dinakara*, incomplete, explaining the commentary on scarcely the first tenth of the *Didhiti*.

This commentary is not mentioned in Hall's Index, but see Burnell's Tanj. MSS., II., p. 116.

It begins:

प्रद्योतनस्तिमिरवारणवारणाय

संचारयन्निजकरायलसत्त्वानि ।

उल्लोलयत्तिलोकोविचोचनानि

भूया (sic!) तमोनिरसनाय च नः शिष्याय ॥ १ ॥

विहङ्गयधुरीणस्य पितुः पादावनुसरन् ।

भवानन्दवचोव्याख्यां ब्रूते दिनकरः सुधीः ॥ २ ॥

अन्यारम्भे विमलविषाताय कृते गुरुप्रणतिरूपं मङ्गलं शिष्यशिष्यायै स्वकीयैर्नुवृत्तये स्नानाय च निवर्गशिक्षीवितं प्रतिजानीते नमस्कुर्येति ।

Subscriptions: fol. 27a इति दिनकररचितोपाध्यायनप्रव्याख्यानं समाप्तम्; fol. 140b इति दिनकरकृतभवानन्दोपाख्यायां प्रगल्भलक्षणात्मन्; fol. 157b इति श्रीरघुनाथभट्टाचार्येशिरोमणिपरिष्कृतव्यधिकरणधर्माचक्षिज्ञाभावनि-  
ग्रहलक्षणटिप्पणीव्याख्यानं संपूर्णम्; fol. 183b कूटचटितं समाप्तम् ॥

The last words are अनवस्थाभिषा उपानास्यज्ञान-  
स्यानुज्ञेजकत्वादिति (without colophon).

[H. T. COLEBROOKE.]

1915, 1916.

**328 & 857.** Foll. 208 and 278 resp.; size 12 in. by 4½ in.; written by different hands.

*Anumānamanididhitiṭippaṇī*, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Didhiti*, by *Jagadīśa Tarkālaṅkāra Bhāṭṭācārya*, and hence called *Jāgadiśī* (in the marginal notes). See Hall's Index, p. 85, no. lvii.; Aufrecht's Catalogue, p. 242, nos. 593-596; Weber's Catalogue, p. 198, no. 654; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. ii., p. 335, no. 945, vol. iv., p. 124, no. 1542.

**328.** Vol. I. Foll. 208 (paged 1-209); 9-13 lines in a page.

The *Pūrvakhaṇḍa*. This MS. begins to explain the *Didhiti* from the *Vyāpti* chapter (see p. 8 of the printed text), the *Anumānapramāṇya* chapter is wanting. The first words are: समारम्भेति ॥ समारम्भे यदनुमानप्रामाण्यपरीक्षणं तत्कार-  
णोभूतं यज्ज्ञातिग्रहोपायप्रतिपादनं तद्विधानं व्याप्तिस्वरूपनि-  
रूपणमित्यर्थः । See the same beginning in the second copy.

Colophons of single chapters are: इत्यवच्छेद-  
कलक्षणटिप्पणी संपूर्णितवती fol. 114b; इति सामा-  
न्याभावशिरोमणिटिप्पणी जगदिशः (sic!) fol. 124a;  
व्याप्तिवादः समाप्तिमगन्तु fol. 148b; fol. 170 the  
colophon is wanting (इति तर्कवादः समाप्तः, fol.  
160 of the second copy); इति व्याप्यनुगमः fol. 176b;  
समाप्नोऽयं पूर्वसङ्घः ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीमज्जगदीशतर्कालंकारभट्टाचार्य-  
विरचितानुमाननिरूपणोपनिषत्सामान्यलक्षणाटिप्पणी (sic!)  
समाप्ता ॥

**857.** Vol. II. Foll. 278 (paged 210-485); 10-12 lines in a page.

The *Uttarakhaṇḍa*. The first words are: प्रसङ्गादिति व्याप्तिग्रहप्रतिपत्त्यस्य हजनकस्य हविषयत्वेन स्मृत-  
स्योपाधेरुपेक्षणहेतवादित्यर्थः ।

Subscriptions of single chapters: इति श्रीजग-  
दीशतर्कालंकारभट्टाचार्यविरचितानुमानसङ्घोपनिषदुपाधिवाद-  
टिप्पणी समाप्ता fol. 254b of the original paging;  
इति श्रीजगदीश ° यज्ञताटिप्पणी समाप्तः (sic!) fol. 291b;  
इति परामर्शटिप्पणी समाप्ता fol. 336a; इति श्रीमहामहो-  
पाध्याय ° केवलान्वयिटिप्पणी समाप्तः (sic!) fol. 356b;

इति महानहोपाध्याय ° केवलव्यतिरेकिटिप्पणी समाप्ता fol. 361b; इति जगदीश ° स्वययवटिप्पणी समाप्तः fol. 308b; इत्यसिद्धिटिप्पणी fol. 468a; इति श्रीमहामहोपाध्यायश्री-मज्झिमादीशतकालंकारभट्टाचार्य[पिर]चित्तानुमानमण्डीपिथि-प्रकाशिका टिप्पणी संपूर्ण (sic!). The first of the two final couplets begins कुर्वन्नि नियमनुमानमण्डीनेके °

There are many small omissions in the last quarter of this volume.

Date: संवत् १८५९ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

### 1917.

1797. Foll. 271; size 12½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

*Ādihitīppanī*, a second copy, incomplete, but well written.

a) Foll. 203. The *Pūrvakhaṇḍa*, the same as in no. 1915 (328).

b) The *Avayanaṭīppanī*, the sixth section of the *Uttarakhaṇḍa*, incomplete. Foll. 33 (204-237, orig. 1-33). It begins: मूलो-क्त्यायलक्षणस्याये दूषतया स्वयं व्यायलक्षणमाह । The last words are: अत्राप्यनन्तं स्वयदकपद-प्राक्खणवृत्तिर्त्त । तथा च नि . . . (see vol. ii. of the first copy, fol. 395b, l. 10).

c) The *Pakṣatāṭīppanī*, the second section of the *Uttarakhaṇḍa*. Foll. 35 (238-271, orig. 2-35). The first leaf (with one page text) is lost, the second leaf begins: सामान्यं प्रत्येव वाचनियमविरोधित्वाद् ° (see fol. 255b, l. 2 of the first copy).

[J. TAYLOR.]

### 1918-1921.

1704, 1035, 1624, 1034a. Size 18½ in. by 3½ in.; written in the Bengali character.

(*Jāgadiśī*), a large portion of a third copy of *Jāgadiśī*'s commentary on the *Anumānādī-  
dhitī*.

1) Vol. I. Foll. 83, paged 1-33. Eight lines in a page. The *Upādhipādāgranthara-  
hasya*, ends fol. 33a.

2) Vol. II. Foll. 23, originally paged 34-56 (on the left side). Nine lines in a page. The *Pakṣatāṭīppanī*, ends fol. 56b.

3) Vol. III. Foll. 27, originally paged 57-83. Nine lines in a page. The *Parāmar-  
śaṭīppanī*.

4) Vol. IV. Foll. 19, originally paged 84-102. Seven or eight lines in a page. The *Kevalānvaṭīppanī* (ends fol. 16, l. 3, but without colophon), the *Kevala-  
vyatirekīppanī* (ends fol. 19b) and the beginning of the *Avayanaṭīppanī*. The writing on the first leaves is nearly obliterated. [H. T. COLEBROOKE.]

### 1922, 1923.

1951 & 2013. Foll. 64 and 155 resp.; size 9½ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

*Anumānmañjūśā*, a copious commentary on the *Jāgadiśī* (जा ° टी ° अ ° on the margin), by *Ārḍopāhva Kṛishṇa Bhaṭṭa*. See Hall's Index, p. 35, no. lviii. Both volumes together contain only the commentary on a small part of the *Anumāna*-section, the *Vyadhikarāṇa-  
dharmāvacchinnābhāva*, see foll. 1-51 of the *Jāgadiśī* in no. 1917.

Vol. I. begins मूले नन्विति (*Ādihitī*, Calc. ed., p. 8, l. 18). अनुमितिर्लक्षणलक्षिता, see the first cue from the *Jāgadiśī* समारम्भमिति on l. 5. The last cue वाच्यत्वादीति occurs on fol. 11b, l. 8, of no. 1917. After the colophon इत्यनुमानमंजूषायो-  
पलक्षणी समाप्ता there are the following couplets:

अक्षपादनतार्थानां काशिका मुक्तिकाशिका ।

यथायत्नशरीराणां काशिका मुक्तिकाशिका ॥ १ ॥

हरिः पिता हरिर्माता हरिर्भ्राता हरिः सुहृत् ।

हरिरेव जगत्सर्वं हरेरन्यत्र भाति ने ॥ २ ॥

Vol. II. begins विषयताया विषयिरूपत्वे गतिप्रसक्ति-  
रेवेति दोषः. The last cue वाच्यत्वादिति occurs on  
fol. 51b, l. 2, of no. 1917. The colophon  
is इत्यारडोपाहृक्कृष्णभट्टविरचिता चतुर्दशलक्षणीनमूना ॥  
There are some verses on the last page the  
beginning of which is तापो नापगतस्तृणा ०

[J. TAYLOR.]

1924.

1303c. Foll. 38; size 12½ in. by 4½ in.;  
10 or 11 lines in a page.

"*Nyāyakroḍaputrakhaṇḍa 2*" (sic on the  
first leaf), two different sets of notes on difficult  
passages in the *Jyugulīśī*. They may be identical  
with two of the *Kroḍas* in Hall's Index, p. 35,  
nos. lix.-lxx., but as they are without any  
special title, identification is impossible. That  
they belong to the *Jyugulīśī*, is evident from  
the numerous passages of the *Jyugulīśī* which  
they quote and explain.

1) Foll. 1-10. This *Kroḍa* begins: परिकरः  
सहकारि स च व्याप्तिपक्षधर्मेत्वादिति तथा च व्याप्ति-  
पक्षधर्मेताविशिष्टहेतुं निरूप्येत्यर्थः । न च तादृशहेतुरपि  
न निरूपित इति वाच्यं विशेषणविरूपणेनैव विशि-  
ष्टनिरूपणस्यानायासेन प्राप्तत्वात् तेन हेतुना व्याप्ति-  
पक्षधर्मेताविशिष्टहेतुना इत्यर्थः ।

2) Foll. 11-19. A second copy of the same  
*Kroḍa*, in the same handwriting.

3) Foll. 20-38. A second *Kroḍaputrakhaṇḍa*,  
different from the first. It begins: अथ  
सोक्षा (sic!) उपाध्याय (sic!) । तत्रचलम्याभावप्रसिद्धि-  
करणे साध्यप्रतियोगिकाभावप्रसिद्धिकरणे प्रमेयसाध्य-  
कस्याने समवायित्वेन वाच्यत्वम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1925.

2368a. Foll. 10; size 10½ in. by 2½ in.;  
ten lines in a page.

*Ślokavyākhyā Anumānadūdhiti-parikshayāḥ*, by  
*Nyāyavācaspati*, son of *Vidyāvināsa*: it is a  
commentary on a certain explanation of the  
introductory couplets of the *Dīdhiti*, this ex-  
planation forming part of a commentary on  
the whole *Dīdhiti* called *Anumānadūdhiti-  
parikshā*. Perhaps it is the same work as no. lvi.  
in Hall's Index, p. 34. For *Nyāyavācaspati*,  
see Aufrecht's Cat. Cat., p. 528 (*Rudra Nyā-  
yavācaspati Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyāvināsa*  
*Bhaṭṭācārya* of Bengal, grandson of *Bhacā-  
nanda*).

It begins: अथ नन इत्यादिश्लोकव्याख्यासदीयानुमान-  
दीधितिपरिच्छाया द्रष्टव्या । तत्र तेषु मध्ये । दिक्कालौ दिक्काल-  
पदवाच्यौ ।

It ends:

विद्यानिवासपुत्रस्य न्यायवाचस्पतेरियम् ।

निर्मितिर्निर्लेखधियामानन्दयतु मानसम् ॥

Date of the copy: संवत् १६७५ वर्षे ज्येष्ठवदि द्वितीया  
गुरी भ० मधुसूदनात्मजगंगाधरानुजविद्याधरेण लिखितमिदं  
स्वार्थं परार्थं च ॥ [GAIKAWAR.]

1926.

1072. Foll. 173 (paged 1 and 41-212);  
size 13½ in. by 2½ in.; six lines in a page;  
written in the Bengali character.

*Anumānamānadūdhiti Prasāriṇī*, a commen-  
tary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by  
*Mahāmahopādhyāya Kṛishṇaśāstra Sārcabhaṇḍa*  
*Bhaṭṭācārya*, defective.

Probably it is the same commentary as the  
*Tattvarintūmanivyākhyā* in Hall's Index, p. 30,  
no. xxxix.

It begins: विष्टभ्येति न च विष्टभः संयोगविशेषः स  
चाकाशेन समं नास्तीति कथमेतदिति वाच्यम् Foll. 2-10  
(orig. pag.) are lost.

Date of this excellent copy: शकाब्दाः १५२३.

[H. T. COLEBROOKE.]

c. *The Āloka*, by Jayadeva.

1927.

687. Foll. 227; size 10½ in. by 3½ in.; eight, sometimes nine lines in a page; written by two different hands, a new hand setting in on fol. 203.

*Anumānāloka*, a commentary on the *Anumāna*-section of the *Tattvacintāmaṇi*, by the *Mahāmahapādhyāya Jayadeva Miśra*, who was instructed by his uncle *Harī Miśra*. Another name of the author is *Pakshadhara*, in the first copy of the *Śabdāloka* (no. 1930). See Hall's Index, p. 38, no. lxxvii.

In Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 164, no. 1190, the *Āloka* is erroneously ascribed to *Gudādhara*.

The commentary begins:

अनुमितिप्रमाणपरिचिततत्त्वार्थगहने  
प्रसङ्गे मे यद्यप्यहपरिहासैकफलकः । \*  
तथापि श्रीगौरीपरिवृद्धपदाभोजयुगले  
न भग्ना भक्तिश्चेत् कथय किमशक्यं विनगति ॥ १ ॥  
अनुमानपरिच्छेदे तत्त्वचिन्तामणेरयम् ।  
पितृव्यहरिमित्रोपदिष्टो भावः प्रकाशयते ॥ २ ॥

प्रथमानन्तरमनुमानस्योद्दिष्टत्वात् (° उद्देशात् the second copy) तत्त्वज्ञानानन्तरमनुमानलक्षणं क्रियते इत्याह । अथेति ।

This copy leaves a good deal of the *Anumānakhaṇḍa* unexplained, ceasing with the sentence *साधकाभावेन हि ब्रह्मावश्यम्* ° (see the *Anumānakh.* of the *Cintāmaṇi* in no. 1870, fol. 156b, l. 3). The commentary ends: *स च गौरीवाचनद्वारे भिन्नयोरेकस्य वेदत्रयविशेषादिति संक्षेपः ॥*

Colophon: *इति श्रीमहामहोपाध्यायसन्निधयदेवकृतौ तत्त्वचिन्तामणेरनुमानालोकः समाप्तः ॥*

[H. T. COLEBROOKE.]

1928.

1213a. Foll. 118; size 11½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

*Anumānakhaṇḍāloka*, a second copy. It

\* The fragment in no. 1944 (282) has *अनुमितिप्रमाणपरि* ° and *प्रयासो मे*.

explains a few lines more of the *Cintāmaṇi* than the first copy. The last words are: *तस्यातीतत्वाद्यभावेन ध्वंसासंभवादिद्वयवशेयम् ॥*

Date and name of the scribe: *संवत् १८८३ समये आषाढ शुदि ९ गुरी लिखितमिदं लाटुमन्त्रेण प्रभाकरस्येदं पुस्तकं शुभे ॥* [H. T. COLEBROOKE.]

1929.

956b. Foll. 74 (paged 1-78); size 9½-10 in. by 3½ in.; foll. 1-11 fourteen to sixteen lines, foll. 12-74 ten to twelve lines in a page.

(*Anumānāloka*), a fragment. It has the curious colophon: *इति श्रीमहोपाध्यायहरिरामविरचितमनुमानमित्रं यथाह (sic!)*. But the text agrees verbally with the *Anumānāloka* in no. 1927. The last words are: *व्याप्तिविशिष्टेति ॥ व्याप्या समं संयुक्तसमायादिभूमादिना संयोगादिवैक्याद्यधिकरणपर्वतादिसंयोगरूपत्वात् ।* See the preceding copy, fol. 76a, l. 3. Fol. 9 and foll. 37, 38 (of the original paging) are lost, for the fol. 9, which is in this copy, does not belong to this treatise, or is at least in the wrong place.

[H. T. COLEBROOKE.]

1930.

592b. Foll. 115 (paged 85-199); size 11 in. by 3½ in.; foll. 85-96 six lines, foll. 97-151 seven lines, foll. 152-199 eight lines in a page.

(*Śabdāloka*), *Jayadeva Miśra*'s commentary on the *Śabdakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, an incomplete copy. The title, which was apparently not written by one of the three scribes of this copy, is: *इति श्रीपञ्चपरमिन्द्रविरचिता ज्ञानशक्तिरूपिणी सनातना ॥* See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 170, no. 1196; vol. v., p. 223, no. 1907; p. 299, no. 1975.

It begins:

न ज्ञाने श्रीज्ञाने विचरितुमिह अन्यगहने  
समर्था नैवाद्यनधिगमयितुं निर्मितिरपि ।

तथाप्येतावद्यामपि किल विगत्यामहमिह  
प्रयत्नो यत्तस्मिन्तव चरन्तसेव शरणम् ॥ १ ॥



अथेति ॥ इहाय शब्दस्यानन्तर्यवचनत्वेन तत्र चावधिने-  
नोपस्थितस्योपमाननिरूपणस्यैव प्राप्तत्वात्तस्य सिद्धत्वेन यास्थितौ  
(sic! सिद्धत्वोपस्थितौ in the second copy) वर्तमानार्थ-  
लक्ष्यप्रयोजनत्वेन साध्यतयोपस्थिते शब्दनिरूपणे सिद्धसाध्य-  
समभिध्याहारबललभ्यस्य हेतुहेतुमद्भावस्योपमाननिरूपणानन्तरं  
प्रतिबन्धकमिज्ञासापगमे स्वस्वरस्य वा संगतित्वं सूच्यते ॥

The last words are: स्वर्गकामस्त्रिनियोन्यकार्ययागको  
न तु स्वर्गकामनियोन्यको ज्यै यागकार्ये इति प्रथमात्रस्यैवास्या-  
न्तर्नये विशेष्यत्वादन्वयाख्यातोपस्थापकका (sic!) भाषादिति ॥  
They belong to the commentary on a passage  
of the *Cintāmaṇi* beginning with फलमयीति (see  
this word fol. 198b, l. 6), which occurs fol. 320a,  
l. 4, of the first copy of the *Cintāmaṇi* (no. 1869).

This fragment of the *Śabdāloka* is about  
the first half of the whole.

[H. T. COLEBROOKE.]

1931.

1675a. Foll. 95; size 9½ in. by 4 in.;  
fol. 1-37 twelve or thirteen lines, fol. 38-95  
nine or ten lines in a page.

*Śabdāloka*, a second, not complete copy. The  
colophon is: इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीनयदेवमिश्रविर-  
चितः शब्दालोकः समाप्तमगम् ॥

After fol. 50 about forty leaves are wanting;  
the last cue before the omission, एककालीना इति,  
occurs on fol. 151b of the first copy (no. 1930),  
and the first cue after the omission, देवदत्तेति  
(see the *Cintāmaṇi* in no. 1869, fol. 316b),  
occurs on fol. 192b of the same copy.

A second omission was caused by the care-  
lessness of the scribe, who on fol. 55a, l. 3,  
left out as much as the three last leaves of the  
first copy, and probably a few pages more.  
The last words before this omission occur on  
fol. 197b, l. 3, of no. 1930; the first cue after  
the omission, मात्रापिनादिति, is the मात्रापिन्नगत (sic!)  
on fol. 320a, l. 7, of the *Cintāmaṇi* in no. 1869.

The last words of this copy are: इत्यपि निरस्तं  
स्मृति प्रमाणभेदेन गमकगवेष्ट्यादिति, but it may be that

this is not the real end of the *Āloka*. The  
last ones refer to fol. 405a of no. 1869.

Date of foll. 40-95: संवत् १६२४ समष्ट आषाढ  
सुदी ५ । [H. T. COLEBROOKE.]

1932.

956c. Foll. 33; size 10½ in. by 4½ in.;  
twelve lines in a page.

*Śabdālokaṇṭakadhāra*, a commentary on  
*Jayadeva Miśra's Śabdāloka*, by *Madhusūdana*,  
a small fragment, being the end of the whole.  
See Hall's Index, p. 39, no. lxxix.

It begins: यद्यपि फलममर्थका . . यादानां विशेषतया  
नाचोपोद्गातस्तथापि प्रसङ्गादाह नन्विति मूलं। उपायान्तरस्येति।

It ends:

मधुसूदनेन यन्मात्मीनांन्यायपारगे(न) कृतः ।

सुचिरं सुखयतु सुजना[ना]नालोके कष्टकोटारः ॥

The author is called *Thakura Madhusūdana*  
in the colophons of other MSS., see *Rajendralāla*  
*Mitra's Notices of Skr. MSS.*, vol. v., p. 83,  
no. 1764 (*Pratyaksha*); p. 225, no. 1909 (*Ana-  
māna*). [H. T. COLEBROOKE.]

1933.

1330. Foll. 206; size 11½ in. by 4½ in.;  
nine lines in a page.

*Śabdakhaṇḍamīragādāharī*, *Chāḍhara's*  
commentary on *Jayadeva Miśra's Śabdāloka*,  
incomplete.

See Hall's Index, p. 40, no. lxxiv.; *Rā-  
jendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.*, vol. v.,  
p. 177, no. 1864.

The commentary begins:

प्रथम्य गोषीकगणैकवन्द्यं पादारविन्दं पुरुषोत्तमस्य ।

निगूढमाविष्कुरुते प्रयत्नात्तदाधरः पञ्चधरस्य भावम् ॥

संगमप्रदर्शने मूलस्य न्यूनता स्यादित्यत्र शब्दो निरूप्यत  
इति प्रतिज्ञायाच्चादेव संगतिरपि लभ्यत इत्याहायेतीति ।

The last words are: इत्यभिनाने व्यभिचारप्रसक्तिः परस्परविषयकसाक्षात्कारविषयतायास्तदुभयान्वयरूपसाध्या - भिन्नायेक समाधानमिति सामर्थं स्यात् ।

Fol. 22 does not belong to this copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1934.

737. Foll. 123; size 12½ in. by 4½ in.; twelve lines, sometimes thirteen lines in a page; written in the Bengali character.

*Pratyakshālokarahasya*, a commentary on the *Pratyakshakhaṇḍa* of the *Āloka*, two separate fragments. The name of the author does not occur in the manuscript itself, but according to an inscription on the first page (प्रत्यक्षालोकनायुरी० न्या०), its author is Mathurānātha.

The manuscript begins: निर्विघ्नं प्रारिप्सितग्रन्थ-समाप्तिवासनया (?० कामनया see no. 1937) कृतं स्तुतिपूर्वकं शिव (प्रार्थना or नति?) रूपं मङ्गलं शिष्यशिष्यायै चादी निबध्नाति यत्कालोति० The same beginning of Mathurānātha's *Pratyakshālokarahasya* in Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 111, nos. 1159 and 1191.

Fol. 20b ends the *Maṅgalavādarahasya*; this is the only subscription in the first portion of this volume, which ends fol. 36a (विज्ञेयविषय इति). The second portion has its own original pagination from १ to ८९. On the first leaf ends *Prathamavipratipattirahasya*; fol. 44b, *Dvitiyavipratipattirahasya*; fol. 92b, *Pramāpūrvapaksharahasya*; fol. 97a, *Prāmāṇyavādarahasya*; fol. 113a, *Pratyakshālokarahasya anyathākhyātīpūrvapaksharahasya*; fol. 123a, *Pratyakshālokarahasya anyathākhyātīrahasyam*. [H. T. COLEBROOKE.]

1935, 1936.

3051, 3052. Foll. 73 and 155 resp.; size 11½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

*Anumāna-Pakshadhara-Māthurānāthī*, a commentary on the *Anumānāloka*, by Mathurānātha, incomplete. The title is only given on the second page of the first leaf (*Pakshadharamathurānāthī*) and in the marginal notes अ० ए० म० or अ० ए० ट०. See Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 201, no. 671.

Vol. I. The *Upādhivāda*, begins: उद्देशादिति स्वयंतर्गतिकथनं तत्त्वज्ञाननिरमितम्०

Vol. II. The *Pakshatā* (ends fol. 7a), the *Parāmarā* (fol. 28b), the *Vyatirekinirūpaṇa* (fol. 52a), the *Viruddhanirūpaṇa* (fol. 96b), the *Sutpratipaksha* (fol. 107a), the *Hetvābhāsa* (fol. 122a), the *Asādhakatānirūpaṇa* (fol. 128a), fol. 147b the *Īśvaravāda*. The last words are: कार्यजनके कार्योपहिते। फलोपधानवसामन्यकाल इति शेषः।

[J. R. BALLANTYNE.]

1937.

451. Foll. 238; size 9½ in. by 4½ in.; 12 or 13 lines in a page.

*Śabdālokarahasya*, a commentary on *Jagadeva Mīśra's Śabdāloka*, by Mathurānātha Tarkavāgīśa. See Hall's Index, p. 40, no. lxxxv.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 202, no. 670; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. ii., p. 379, no. 1013.

The copy is incomplete at the end.

The introductory couplets and the subdivisions in the commentary are nearly the same as in Mathurānātha's *Śabdamañjarīrahasya*.

The commentary begins:

कुञ्चिताधरपुटेन पर्यन्तशिकां प्रचलदङ्गुलिपङ्क्तिः\* ।

मोहयत्नसिलवामलोचनाः पातु को रथ नवनरीरदङ्घ्रिः॥

ओमता मधुरानायकैवागीशधीमता ।

शब्दनशिपरिच्छेदालोको व्याख्यायते स्फुटम् ॥

निर्विघ्नप्रारिप्सितग्रन्थसमाप्तिवासनया कृतं भगवन्निरूप्यं मङ्गलं शिष्यशिष्यायै चादी निबध्नाति । न जान इति ।

\* Rāj. Mitra has ०लीततिः, which suits the metre.

Fol. 83b ends the *Prāmāṇyavādarahasya*, fol. 85b the *Ākāṅkshāpūrvapakṣalokarahasya*, fol. 101b the *Ākāṅkshāgrantharahasya*, fol. 103b the *Yogyatāpūrvapakṣarahasya*, fol. 111b the *Yogyatāgrantharahasya*, fol. 120a the *Adhyāhārāpūrvapakṣarahasya*, fol. 123a the *Āsatti-grantharahasya*, fol. 140a the *Tātparyagrantharahasya*, fol. 157a the *Śabdānityatārāhasya*, fol. 167b the *Utsannaprachannavādarahasya*, fol. 218a the *Vādhivādarahasya*, fol. 238a the *Apūrvavādapūrvapakṣarahasya* (almost illegible).

Date of the copy : संवत् १८०१२ (sic!).

[H. T. COLEBROOK.]

1938.

292. Foll. 227; size 10½ in. by 3½ in.; 10-12 lines in a page.

*Anumānālokadarpaṇa*, a commentary on the *Anumānāloka*, by *Thakkura Maheśa*\*, a son of *Chandrapati* and *Dhīrā*, and younger brother of *Mahādeva*, *Mhagīratha* and *Dāmodara*, complete.

This commentary, which is not mentioned in Hall's Index, covers also the second metaphysical part of the *Cintāmaṇi* and of the *Anumānāloka*.

The *Anumānālokadarpaṇa* begins : उद्देशादिति (see *uddeśāt* in the second copy of the *Anumānāloka*) स्वयंसंगतिकथनम् तद्व्यख्यानपरमित्यत्र ०

Fol. 8a ends the *Anumitilakṣaṇa*, fol. 61a the *Upādhanirūpaṇa*, fol. 66b the *Pakṣatānirūpaṇa*, fol. 108a the *Vyatirekivāda*, fol. 122a the *Araṇyakanirūpaṇa*, fol. 167a the *Īttrūhāsāh*, fol. 172b the *Asūlhaṭatānirūpaṇa*, and the *Satpratipakṣa*, fol. 191a the *Īśvaravāda*, fol. 217b the *Kāraṇatānirūpaṇa*. Fol. 218b is the

\* In the colophon of a copy of the *Pratyakṣakhaṇḍa*, in Rāj. Mitra's Notices, vol. iv., p. 128, no. 1548, the author is called *Śrī Maheśa Thakkura*.

colophon : प्रकृतो मोक्षरूपः ॥ अनुमानालोकव्याख्या समाप्ता ॥ A last part, which has the colophon "*Mokṣa-vāda*," comments on the text of the *Cintāmaṇi* itself. It begins :

निर्गले हृदये सन्नो निधाय . . . . ।

समस्तं मन दुर्बोधयन्व्याख्यानसाहसं ॥

इतः परं मूलव्याख्या ॥ पुरुषार्थः पुरुषप्रयत्नः साध्यत्वे सति पुरुषोद्देशः हेतावप्यतीतादिविकल्पदोषस्युक्तत्वादुपेक्ष्यान्वदाह । तत्किमिति ।

Towards the end the author gives the opinion of the *Vedāntists* on *Mokṣa*, concluding with the remark : तदेतत्संक्षेपेण वेदान्तिमतं लिखितं न दूषितं श्रुतिपुराणस्मृतिशिष्टानुशिष्टादिति ॥

The final couplets are :

जनकविषयजन्मा राजसम्मानपात्रं

महि ०००० धीरो बन्धवमास्तनूजः† ।

अद्वयदनुमानालोकमाश्रित्य निव-

प्रमथितखलदर्पो दर्पेण श्रीमहेशः ॥

ज्येष्ठा महादेवभगीरथपत्नीदामोदरा बन्धु बयोगुणाभ्याम् ।

(स)दर्पेण निर्मितवानमोवा सहोदरो विष्णुपरो महेशः ॥

विधाय सुधियामर्थेऽनुमानालोकदर्पणम् ।

श्रीगोपाले महेशेन तस्याकारि समर्थकम् ॥

Date of the copy : संवत् १९६३ राजानाम् संवत्सरे माघमासे कृष्णपक्षे १ शनी पुष्यनक्षत्र शुभयोगे शुभकरणे तद्दिनि पुस्तकं लिखितं ॥

d. *Vāsudeva Mīśra*.

1939.

786a. Foll. 121; size 10 in. by 2½ in.; eight lines in a page.

*Cintāmaṇīkū*, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, by *Vāsudeva Mīśra*, surnamed *Nyāyasiddhānta-sāra*, pupil of (*Jayadeva*) *Pakṣadhara Mīśra*, who was his father's brother.

In the beginning and at the end of this copy some words are nearly illegible.

† Read धीराबन्धवमास्तनूजः (Prof. Aufrecht's correction).

The commentary begins :

हन्कीसुभे निजतनुप्रतिविहितेन  
सद्यो विरोधिवलितप्रतिविहिताय . (?) ।  
लक्ष्म्यां सरंतु (?) रतिसंबलितमंथरायो (?)  
सोत्तालिका मधुरिपोः परिहासवाचः ॥ १ ॥\*  
जयदेवगुरोर्वाचि ये केचिद्गोपदंशिनः ।  
प्रबोधाय मया तेषां दोषिभूयो अभिदोष्यते ॥ २ ॥  
तर्कमथीते सर्वैः कति न भवन्तीह पक्षितमन्याः ।  
वाचाविचारदद्या विरलाः पुनरत्र विद्वांसः ॥ ३ ॥

आमीति ॥ अत्र द्वन्द्वसमासः । पदाद्यैतावत्तदेकभेदे अपि  
तस्य साधुत्वेन सत्यपरामर्शे अपि व्याप्तिविशिष्टपक्षधर्मयोर्भेदे अपि  
तदुपपत्तेः ॥

The final colophon is : इति श्रीन्यायमिहान-  
साराभिन्नमिश्रयैष्यधरमिश्रभ्रातृपुत्रन्यायसिद्धान्तसाराभिन्नवासु-  
देवमिश्रविरचितायां चिन्तामणिटीकायां . . . . . बहिनोर-  
खण्डटिप्पणी समाप्तिमगमत् ॥ कास्यां माधरयदेव (sic!) सुतेन  
मुकुन्ददेवेन लिखितमिदं पुस्तकं संपूर्णं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

c. *Rucidatta.*

1940.

605. Foll. 275 (originally numbered 1-44 and 52-282); size 9½ in. by 2½ in.; foll. 1-6 ten lines, foll. 7-11 eight to six lines, foll. 12-44 five lines, foll. 45-275 six lines in a page.

*Tattvacintāmaṇiprakāśa*, a commentary on the *Tattvacintāmaṇi*, by *Rucidatta*, son of *Devadatta* and *Beṇukā*, brother of *Śaktidatta* and *Matidatta* (see the final couplets of the *Śābdapariccheda* in no. 1947), pupil of *Jayadeva*, of *Sodarapura*.—Hall's Index, p. 30, no. xxxviii.

The *Pratyakshapariccheda*. The subscription is : इति श्रीसोदरपुरसंभूतमहामहोपाध्यायरुचिदत्तविर-  
चिते तत्त्वचिन्तामणिप्रकाशे प्रत्यक्षपरिच्छेदः समाप्तः ॥

See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iv., p. 126, no. 1545.

\* The reading of this couplet, especially in the third and fourth *pāda*, is very doubtful.

The first fifty-one leaves of the beautiful original copy are lost, they have been replaced by forty-four leaves in a more recent handwriting.

The commentary begins † :

कृष्टोत्तररुद्धपटाङ्ककृतान्तरालम्  
उत्तालनिःश्वसितानुपयोधरायम् ।  
ईशे स्फुटागसि विभक्तनोस्तनोतु  
मुने रूपा ज्ञयनसीत्ति शिवं शिवायाः ॥ १ ॥  
अधीय रुचिदत्तेन जयदेवाक्षगुरोः ।  
चिन्तामणौ ग्रन्थमणौ प्रकाशौ जयं प्रकाशयते ॥ २ ॥

प्रारम्भितप्रतिबन्धकविम्विधाताय कृतं नमस्कारं शिष्यशि-  
ष्यायै निवभ्राति गुणातीत इति ।

Date of the ancient part : संवत् १६७२ कार्तिके-  
क्यदि १० शनिवासरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1911.

889. Foll. 158; size 10½ in. by 3½ in.; foll. 1-10 and 21-33 eight lines, foll. 11-20 and 34-158 ten or eleven lines in a page; written on yellow coloured paper.

*Tattvacintāmaṇiprakāśa*, the *Pratyaksha-  
pariccheda*, a second copy.

Evidently foll. 1-11a, l. 6, and foll. 21-33 were not written by the same writer who wrote the main bulk of this volume.

[H. T. COLEBROOKE.]

1942.

2535. Foll. 156; size 10½ in. by 4½ in.; foll. 1-109 ten lines, foll. 110-156 eleven lines in a page.

*Tattvacintāmaṇiprakāśa*, the *Pratyaksha-  
pariccheda*, a third copy.

Foll. 16-83 are much injured by insects.

Date of the copy : संवत् १६८६ वर्षे मार्गशीर्षमासे  
शुक्लपक्षे पंचम्यां तिथौ गुरुदिने लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

† The faults in this copy have been corrected by the help of the other copies.

## 1943.

**1244.** Foll. 205; size 10 in. by 3 in.; foll. 1-187 and 193-205 eight lines, foll. 188-192 nine lines in a page.

*Tatracintāmaniprakāśa*, the *Pratyakṣa-pariccheda*, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 1944.

**282.** Foll. 95; size 10½ in. by 3 in.; eight lines in a page.

(*Tatracintāmaniprakāśa*), about the first half of the *Anumāna*-section. The beginning is wanting,\* for the first four leaves contain the beginning of the *Anumānūloka*. The *Prakāśa* begins fol. 5, in quite the same writing and on quite the same yellow coloured paper. The first words are: **ले षट्मात्रगोचरज्ञाने तत्तमूहलं वनस्य प्रतिबन्धकत्वाभ्युपगमापत्तिः ।** That it is the *Prakāśa* and not any other commentary, follows only from the inscription on the title-page: **चिन्तामणिटीकारुचिदन्ति अनुमानखंडस्य व्याप्तिवादरहस्य (sic!).** The first four leaves bear the marginal note: **ख० च०**, all the other leaves: **चि० ख० भ०**. The last quotation from the *Cintāmani* is: **इतरस्येति ।** and the last words of the commentary are: **ननु यथा भावव्यवहारहेतुर्घटो षट्भावव्यवहारहेतुरपि न चे**

[H. T. COLEBROOKE.]

## 1945.

**108.** Foll. 232 (paged 115-346); size 9½ in. by 3 in.; six lines in a page.

*Tatracintāmaniprakāśa*, the *Anumāna-pariccheda*, incomplete. To all appearance a first volume, paged 1-114 and containing the first half of the *Anumāna-pariccheda*, is lost. The

\* See the introductory couplets in Rājendralāla Mitra's Notices, vol. iv., p. 127, no. 1546.

writing is the same as in the ancient part of the preceding manuscript.

It begins: . . नमिति चेत् । न मनस एव तत्करण-  
त्वसंभवात् । तवापि किं विनिगमकमिति चेत् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

## 1946, 1947.

**534 & 535.** Foll. 318; size 9½ in. by 2½ in.; 7 or 8 lines in a page.

*Tatracintāmaniprakāśa*, the *Śubla-pariccheda*.

This section begins: **उपमानस्य शक्त्याहकत्वेन शब्दोपनीत्यात्मनिरूपणानन्तरं शब्दो निरूप्यत इत्याह ।**  
**अथेति ।**

It ends:

**ततः स्वभावमुभयाः मुक्तनोपहार-**

**संभावमात्रशरणाः करुणारसादौः ।**

**अव्यर्थये कृतिमिमी कृतिनो भवतः**

**प्रेममृशा ननु दृशा परिशीलयन् ॥ १ ॥**

**अदीदेयदत्तनयो विनयोपगूढ-**

**श्रीरेणुकाविमलग्नेपुटोपजातः ।**

**अशक्तिदत्तमतिदत्तमहोदरो यः**

**खो अं चकार रुचिदत्तकृती प्रकाशम् ॥ २ ॥**

Date of the copy: **संवत् १६००८९ (sic!) सप्तमे**  
**आषाढवदि एकादशी कृष्णपक्षे सनीवासरे इदं पुस्तकं लिखितं**  
**केसवपीडे ब्राह्मण लिखापितं ।**

The *Tatracintāmaniprakāśa* in Rājendralāla Mitra's Notices, vol. viii., p. 27, no. 2575, which is ascribed to *Rucilatta* in Aufrecht's Cat. Cat., p. 217, is a different work (perhaps the *Munḍyūloka* or *Cintāmaniprakāśa* of Jayadeva, mentioned by Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 126, no. 1545).

[H. T. COLEBROOKE.]

f. *Mullurūnātha Tarkacāgīśa*.

## 1948.

**1340a.** Foll. 248; size 12 in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

*Anumānatattvacintāmaṇiṭippaṇī*, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of *Guṇeśa's Cintāmaṇi*, by *Mathurānīlha Tarkavāgīśa*, and hence called *Māthuri* (see the second copy). Some of the colophons give as the special title: *Anumānapariccheda*-(or *khaṇḍa*)-*rahasya*.

See Hall's Index, p. 29, no. xxxiii.; Anfrecht's Oxford Catalogue, p. 241, nos. 590-592; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. i., p. 285, no. 495, vol. iii., p. 108, no. 1153. The introduction is not quite the same in the different copies.

The *Upādhi*-section is wanting in this copy.

The commentary begins:

न्यायाधुनिकतत्वे हेतु श्रीरामनखिलसंपत्तेः ।

तातं त्रिभुवनगीतं तर्कालंकारमादरादन्ता ॥ १ ॥

श्रीमता मधुरानायकैवागीशधीमता ।

विशदीक्य दर्शयन्ते द्वितीयमणिफल्किताः ॥ २ ॥

आन्वीक्षिकीपण्डितमण्डलीयु भूताख्यैरध्ययनं विनापि ।

मदुक्तेतत्परिचिन्त्य धीरा निःशङ्कमध्यापनमातनुष्वम् ॥ ३ ॥

यद्यपीदं बहुषु बहुभिर्बहुधा चर्चितं तत् ज्ञायते च केचित्-  
स्तमान्यतो हेत्वाभासानं तथापि तत्त्वानास्थानविततमशेषार्थप्र-  
काशकं बहुतरकुतकैरवलितमसंप्रत्यापकं (० प्रदायिकं ?) चातो  
आनोहायैव केवलं सर्वेषां भवतीति सर्वार्थनिपुण्यया सप्तकैमा-  
नूलव्याख्यानाय च ममात्र परं निबन्धः । प्रत्यक्षं निरूपित-  
मिदानीमनुमानं निरूपणीयमतः शिष्यावधानाय प्रतिजानीते  
प्रत्यक्षानन्तरमिवादिना ०

The following subdivisions are marked in this copy: *Prāmānyavādarahasya* (ends fol. 11b), *Anumānakhaṇḍarahasya Vyāptinīdarahasyaṇ* (begins अनुमानप्राप्ताख्यं निरूप्य, ends fol. 63a), *Vyāptigrahopāyarahasya* (begins व्याप्तिस्वरूपं निरूप्य परमतनिराकरणं, ends fol. 85b), *Sāmānyalakṣhaṇārahasya* (begins प्रसङ्गसंगत्या सामान्यं, ends fol. 102a)\*, *Pakṣatūpūrrapakṣurarahasya* (begins

व्याप्तिं† निरूप्य यद्यता, ends fol. 107b), *Pakṣatū-  
rahasya* (begins सिद्धावधिषा विशिष्टेति, ends fol. 110b), *Anumānaparicchedarahasya Parāmarśa-  
granthurarahasyaṇ* (begins अनुमितिरूपैककार्यं, ends fol. 139a), *Kevalānanyagranthe Pūrvapakṣaraha-  
sya* (begins सामान्यतः सपरिकरमनुमानं, ends fol. 144b), *Kevalānanyagrantharahasya* (begins वृत्ति-  
मदिति, ends fol. 147b), *Vyutīrekisiddhānturarahasya* (begins असत्तत्त्व इति, ends fol. 151b), *Sūnyabhi-  
cārapūrvapakṣa* (begins केवलानव्यादिहेतुकं, ends fol. 194b), *Sūnyabhi-cārasiddhānta* (begins दृष्टान्तिं, ends fol. 195a), *Sādhārṇapūrvapakṣarahasya* (begins ननु अनुपसंहारोसाधारणं, ends fol. 196a), *Sādhārṇagranthaṭippaṇī* (begins विपक्षेति, ends fol. 195b), *Asādhārṇapūrvapakṣurarahasya* (be-  
gins प्राचीनमते, ends fol. 197a), *Asādhārṇa-  
ṭippaṇī* (begins अथोत्पद्यवृत्तिः, ends fol. 198a), *Virūdhapūrvapakṣararahasya* (begins असदिति, ends fol. 203a), *Virūdhagrantharahasya* (begins साध्यव्यापकेति, ends fol. 208a), *Sutpratipakṣa-  
pūrvapakṣarahasya* (begins समानबलं, ends fol. 210a), *Sutpratipakṣagranthararahasya* (begins यद्यपि साध्यं, ends fol. 218b), *Hetvābhāsarahasya* *Asiddhigrantharahasyaṇ* (begins तथा च व्याप्तिं, ends fol. 232a), *Vāṅhapūrvapakṣa* (begins वाच्य इति वाधितान्नमित्यर्थः, ends fol. 240a), *Hetvābhāsa*, the last part (begins यथोक्तव्यं, ends fol. 248b).

Fol. 148 of the original paging is lost. Dato of the copy: श्रीसंवत् १८५९ मिति चइव (sic) सु १३ वार सोवार पुष्यतिथी ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1949.

1615. Foll. 126 (1-129); size 9½ × 2 in. by 4-4½ in. (the leaves are folded together); eight lines in a page; written in the Bengali character, on yellow coloured paper.

\* Here is the omission of the *Upādhirahasya*, it begins प्रसङ्गसंगत्या उपाधि; only a few words more are written.

† The other copies have उपाधि instead of व्याप्ति, but in this copy the *Upādhi*-section is wanting.

*Anumānaparicchēdarahasya*, a second, incomplete copy of *Mathurānātha's* commentary, being only the first half of the whole. But it has the *Upādhi-cādarahasya* (fol. 80b-109b, the *Upādhi-lakṣaṇapūrvapakṣarahasya* ends fol. 91b, the *Upādhisūmānyalakṣaṇarahasya* fol. 103b). The last words of this volume are *हेती व्याप्तिप्रकारकज्ञानानन्तरं विशिष्ट . . .*, they belong to the *Parāmarsāgrantharahasya*, which begins fol. 116a. After fol. 47 three leaves are lost (13-50 of the paging). Marginal notes, as *उपमापुरी* (i.e. *Upādhi-pūrvapakṣa-Māthuri*) etc., point out the single subdivisions.

[H. T. COLEBROOKE.]

1950-1952.

1034b, 1040, 969a. Foll. 61, 47, and 117 resp.; size 17-17½ in. by 3-3½ in. (the leaves are folded); written in the Bengali character, eight lines in a page.

(*Anumānakhaṇḍarahasya*), a third copy, nearly complete. The right order of the single parts is entirely confused; we give them as they ought to be placed.

Foll. 9-27 of the first volume belong to a copy of *Jagadīśa's* commentary on the *Didhiti*.

Fol. 76a, l. 6-87b of the third volume belong to a copy of *Jagadīśa's* commentary on the *Cintāmaṇi*.

1) Vol. I., foll. 1-8 (orig. 1-9, fol. 7 is lost). The *Prāmāṇyavādarahasya*, the first section of the *Anumānarahasya*.

2) Vol. II., foll. 1-47 (orig. 10-56). The *Vyāptipūrvapakṣarahasya* and nearly the whole second part of the *Vyāptivāda*.

3) Vol. I., foll. 41-46 (orig. 57-63). The last five lines of the *Vyāptivādarahasya*, the whole *Vyāptigrahopāyapūrvapakṣa* and three lines of the *Vyāptigrahopāyasiddhānta*.

4) Vol. III., foll. 1-9 (orig. 64-72). The last part of the *Vyāptigrahopāyavāda*, without the beginning (see the preceding fragment) and the end (see the following fragment).

5) Vol. I., foll. 47-57 (orig. 73-82). The last line of the *Vyāptigrahopāyavāda* and the two *Sāmānya* parts. The *Sū° lakṣ° pūrvapakṣa* ends fol. 55a (orig. 81a).

6) Vol. III., foll. 10-38 (orig. 84-112). The *Upādhi*-sections. The *pūrvapakṣa* ends fol. 20a, the *Upādhisūmānyalakṣaṇarahasya*, fol. 32a.

7) Vol. III., foll. 39-68b (orig. 113-142). The two *Pakṣatā*-sections (end fol. 45a, the *pū. pa.* ends fol. 42b) and the two *Parāmarsā*-sections (the *pū. pa.* ends fol. 51a).

Foll. 45 and 46 (orig. 119 and 120) are misplaced.

8) Vol. III., foll. 68b-76a (orig. 142-150). The *Kēvalānvayirahasya* (the *pū. pa.* ends fol. 73b).

9) Vol. I., foll. 58-61 (orig. 150-153). The *Kēvalavyatirekirahasya*.

10) Vol. III., foll. 38-103b (orig. 156-181). The two *Savyabhicāra* sections. The *pūrvapakṣa* (ends fol. 99a) is the same as in the first copy, but the *Savyabhicāragrantha* comprises also the two *Sūdhārāṇa*-, the two *Asūdhārāṇa*-sections and the *Anuprasaṅghāri-rāhasya* of the first copy.

11) Vol. III., foll. 103b-109a (orig. 181-187). The *Viruddhagrantha*, the *pū° pa°* ends fol. 106b.

12) Vol. III., foll. 109a-117 (orig. 187-189, the last six leaves are complementary). The *Satpratipakṣagrantharahasya*, incomplete. The *pūrvapakṣa* ends fol. 110b.

Fol. 111b, there is a note to the last but one line: *अथ कियन्ति पञ्चाशि पतितानि*. The last

word before the omission is हरिणशावकस्येति (see fol. 211b, l. 2 in no. 1948), the first words after the omission are आनीति आनिपक्षधनेन°, it is the beginning of the *Asiddhigrantharahasya* (see fol. 218b, l. 9 in no. 1948).

Foll. 112 and 113 are mere fragments, but foll. 114-117a bring in nearly the whole omission; fol. 114 begins सत्प्रतिपक्षविचार°, fol. 117a ends प्रतिबन्धकतायामवच्छेदकत्वादित्यर्थः (see fol. 216b, l. 8 in no. 1948).

13) Vol. I., foll. 28-39 (orig. 200-211). The *Hetvābhāsagrantharahasya*, incomplete in the beginning. Fol. 28b ends the *Asiddhigrantharahasya*, to which only the first page of this fragment belongs (begins धार्मिकत्वात् अर्थ°, see fol. 231a, l. 5 in no. 1948); one line of the beginning of this section is at the end of the preceding fragment. The *Ādhipārvapāksharahasya* ends fol. 33b. Colophon: इति महानहोपाध्यायश्रीनयुरानाथतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितानुमानमूल-टिप्पणी समाप्ता ॥

Date of the copy: शकाब्दः १६२३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1953.

1813. Foll. 32; size 12½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

*Cintāmaṇiṭippanī Māthuri* (चिन्मणि टी० मा०) on the margin), the *Vyāptirahasya*, incomplete. The *Vyāptipūrvapaksharahasya* ends fol. 25a. The last words are अनुमितनुदयात् । तादात्म्यादिवृत्तिः . .

[J. TAYLOR.]

1954.

417. Foll. 396; size 12 in. by 3½ in.; 7-10 lines in a page.

*Śabdamaṇirahasya*, a commentary on the *Śabdakhaṇḍa* of the *Tattvacintāmaṇi*, by Ma-thurānātha Tarkavāgīśa. See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. i., p. 207, no. 367.

The commentary begins:

कुक्षिताधरपुटेन पूरयन्

वंशिकां प्रचलदद्गुलिपङ्क्तिः (cp. no. 1937) ।

नोहयत्तलिलवामलोचनाः

पातु को अपि नवनीरदक्षविः ॥ १ ॥

न्यायाचुधिकृतमेतुं हेतुं श्रीराममल्लिसंयत्नेः ।

तातं त्रिभुवनगीतं तर्कालंकारमादराजत्वा ॥ २ ॥

श्रीमता नयुरानाथतर्कवागीशधीमता ।

विशदीकृत्य दर्शयन्ने तुरीयमणिकविकाः ॥ ३ ॥

आनीतिविकीपखितमखलीषु सताख्यैरभ्ययनं विनापि ।

मदीयभेदप्रतिपक्षिण्य धोरा निःशङ्कमध्यापनमातनुध्वम् ॥

प्रत्यक्षादिप्रमाणवयं निरूपितम् इदानीं चरनप्रमाणं शब्दो निरूपणीयो ऽतः शिष्यावधानाय प्रतिनानीते । अथेत्यादिना ।

Fol. 81a ends *Śabdapariśchedarahasye Prāmāṇyapūdarahasyam*, fol. 89b the *Ākāṅkshāpūrvapaksharahasya* (the same title occurs fol. 116b), fol. 141b the *Yogyatāpūrvapaksharahasya*, fol. 165a the *Āsattigrantharahasya*, fol. 186a the *Tātparyagrantharahasya*, fol. 203b the *Śabdānityatāpūrvapaksharahasya*, fol. 211a the *Śabdānityatāgrantharahasya* (the same title occurs fol. 213a), fol. 233b the *Ucchannapracchannarahasya*, fol. 321b the *Vidhivāda*, fol. 338b the *Apūrvanādapūrvapaksharahasya*, fol. 355a the *Pūrvavādarahasya*, fol. 361a the *Kāryānvitāśaktipūrvapaksharahasya*, fol. 377b the *Kāryānvitāśaktivādarahasya*, fol. 393a the *Karmadhāraya*, fol. 395b the *Najasamāsa* (र. नञ् °).

Date of the copy: संवत् १८५५.

[H. T. COLEBROOKE.]

1955.

1036. Foll. 55 (and one *Krodhapatra* after fol. 15); size 18 in. by 3 in.; eight lines in a page; written in the Bengali character. The leaves are folded together.

(*Śabdamaṇirahasya*), a second copy, incomplete. It contains the *Ākāṅkshāgrantharahasya* (ends fol. 17b, the *pūrvapaksha* fol. 7a), the



*Yogyatigrantharahasya* (ends fol. 30a, the *pūrvapakṣa* fol. 22a), the *Āsattigrantharahasya* (ends fol. 39a), the *Tātparyagrantha* (ends fol. 55b). See foll. 81a-186a in the first copy.

The volume begins: प्रसङ्गादाकाङ्क्षा निरूपयितुं पृच्छति यथ केति ।

The title given to this volume on the first leaf, न्यायशास्त्रज्ञानपर्यवेष्टि (in Dev. char.), refers only to the last section.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 1956.

**1340b.** Foll. 105 (249-358); size 12 in. by 4½ in.; foll. 1-26 eleven lines, foll. 27-47 (by another hand) ten to thirteen lines, foll. 48-105 (by a third hand) ten lines in a page.

*Prāmāṇyavādarahasya*, according to the marginal notes चि० टि० (टी०) मा० प्र० (प्रा० प्राम०) and the inscription on the verso of the last leaf चिन्तामणिमूलटीकाप्रामाख्यवादिन, perhaps a part of *Mathurānātha's* commentary on the *Cintāmaṇi*, from the first chapter.

It begins:

मङ्गलस्य सफलत्वं व्यवस्थाप्य मोक्षसाधनीभूत (sic! भूत the second copy) तत्त्वज्ञानचिकीर्षावता स्वीयग्रन्थोपाद-  
वक (sic! ० हानक) प्रवृत्तौ मोक्षसाधनीप्रभूततत्त्वज्ञानफलवदा-  
न्वीक्षिकीप्रतिपादितप्रतिपादकत्वेन हेतुना मोक्षसाधनीभूत-  
तत्त्वज्ञानजनकता स्वीयग्रन्थस्य (प्र)तिपादयितुं तादृशहेतुमत्त्वं  
स्वीयग्रन्थस्य दर्शयति ॥

Fol. 279b ends *Prāmāṇyavādarahasye Jūap-  
tiśūlapūrvapakṣarahasyam*, fol. 308b *Jūap-  
tiśūdarahasyam*, fol. 334a *Utpattivādarahasyam*.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 1957.

**1517e.** Foll. 26; size 10½ in. by 4½ in.; 14-17 lines in a page; written in the Bengali character.

*Prāmāṇyavādarahasya*, a second copy, but only the two *Jūaptivāda*-parts.

[H. T. COLEBROOKE.]

g. Some fragments.

### 1958.

**765c.** Foll. 24 (numbered 27-50); size 10½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

(*Cintāmaṇīkī*), a fragment of a commen-  
tary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*,  
containing the *Avayavarahasya* (see the Calc.  
ed. of the *Cintām.*, p. 54 sqq.).

The abbreviation of the title on the margin  
is मन or मना, once यता and twice य or य.

It begins: केवलान्वयादिहेतुकानुमाननिरूपणानन्तरं  
न्यायादिरूपणे असंगतत्वशङ्कानिरासार्थं संगतिं प्रदर्शयन्  
श्रियावधानाय प्रतिज्ञानीते तच्चेत्यादि०

It ends with the couplet:

किंचिदत्र विरुद्धं चेदुक्तं देवयज्ञान्मया ।

भानोः पुरुषधर्मत्वात्तत् स्मृत्यर्थं मनोविभिः ॥

Note of the possessor: लिखापितं भारद्वाज-  
जगन्नाथेन.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 1959.

**868e.** Foll. 3; size 11½ in. by 4½ in.; 15-17 lines in a page.

*Pañcalakṣaṇīkroḍa*, notes on the *Pañcala-  
kṣaṇī*, a chapter in the beginning of the  
*Anumānakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, perhaps  
identical with no. xlv. in Hall's Index, p. 32.

It begins: वक्ष्यमाणं वक्ष्यलक्षणा बोध्यम् । साध्यता-  
वच्छेदकसंबन्धेन साध्यवता बुद्धिं प्रति येन संबन्धेन स्वप्रकारकं  
ज्ञानं प्रति बन्धकं तेन संबन्धेन साध्याभावाधिकरणत्वं निवे-  
शितम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

### 1960.

**969b.** Foll. 76a-87b (originally 150-161,

but corrected into 154-165); size 17½ in. by 3½ in.; eight lines in a page; written in the Bengali character.

(*Anumāna-Mayūkha*), the *Avayavamūlatīp-panī*, a commentary on the *Avayava*-section of the *Cintāmaṇi* (pp. 54-59 in the printed text), by *Jagadīśa Turakūlankūra*. The commentary begins: प्रसङ्गादाह तच्चेति तत्त्वविधनप्यनुमानं.

See Hall's Index, p. 38, no. lxxiv.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 5. *Nyāyasūdhāntamañjarī*.

1961.

**1038b.** Foll. 46; size 9 in. by 4 in.; foll. 1-3 and 10-46 ten lines, foll. 4-9 eight lines in a page.

*Nyāyasūdhāntamañjarī*, an elementary treatise on the *pramāṇas*, in four *paricchedas*, by *Jñanākīnātha Śarma*, in the colophons always called *Bhaṭṭācārya Cūḍāmaṇi*. It begins:

प्रथम्य परमात्मानं जानकीनाथशमेया ।

क्रियते युक्तिमुक्ताभिन्वयसिद्धान्तमञ्जरी ॥ १ ॥

इह निखिललोकयिषोऽस्योपायं मननोपायमात्मनस्तत्त्व-ज्ञानमामनन्ति । तच्च प्रमाणाधीनमिति प्रमाणं निरूप्यते । तच्च प्रमाणाः करणं प्रमाणम् । प्रमा च पदार्थोऽनुभवः (read यथायथा-नुभवः) ।

The second, or *anumānapariccheda*, begins fol. 12b:

अपानुमानं निरूप्यते । तच्चानुमितिकरणमनुमानम् । अनु-मितित्वं चानुमितिनोऽनुभवसिद्धौ जातिविशेषः ।

The third, or *upamānapariccheda*, begins fol. 20a:

अप्योपमानं निरूप्यते । तच्चोपमितिकरणमुपमानम् । उप-मितित्वं अप्यमितिनोऽनुभवसिद्धौ जातिविशेषः ।

The fourth, or *śabdapariccheda*, begins fol. 21b:

अथ शब्दो निरूप्यते । तच्च शब्दप्रमितिकरणं शब्दः । शब्दत्वं च शब्दात्मनोऽनुभवसिद्धौ जातिविशेषः ।

This chapter has an appendix, which treats of the principle of knowledge in general, beginning with the question (fol. 43a): ननु सवेदिदं प्रमात्वसिद्धौ स्यात्तदेव कुतः सिद्धम् ।

Authorities, quoted in the *Nyāyasūdhāntamañjarī*, are the *Acāryāḥ*, *Śivādityamiśrāḥ*, *Nāstikāḥ*, *Bhaṭṭāḥ*, *Mīmāṃsakāḥ*, *Vaiśeṣikāḥ*, *Prābhākaraḥ*, *Guravaḥ*, *Murārimīśrāḥ*, and the *Cintāmaṇi*.

Foll. 4, 5, 6-9 and 33 are in another handwriting, they fill up defects of the original.

See Hall's Index, p. 24, no. xviii.; Aufrecht's Catalogue, p. 240a, no. 581; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 207, no. 699; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 175, no. 1862; Burnell's Tanj. MSS., p. 119.

[H. T. COLEBROOKE.]

1962.

**1724a.** Foll. 41; size 8½ in. by 3½ in.; foll. 1-12 thirteen or fourteen lines, foll. 13-41 ten or eleven lines in a page.

*Nyāyasūdhāntamañjarī*, a second copy.

Date and name of the scribe: संवत् १७३० शके १५९५ वैशाखसुद्ध ६ शनी दुर्गिराजेन लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1963.

**787.** Foll. 36; size 10 in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

*Nyāyasūdhāntamañjarī*, a third copy.

Date and name of the scribe: सं १७९७ वैशाखसुद्ध १५ हि० काशी लोलाके मुलसीदाशमे जयकृष्णदाशः शुभं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1964.

**232e.** Foll. 32; size 12½ in. by 3½ in.; nine lines in a page.

*Nyāyasūdhāntamañjarī*, a fourth copy.

Date: संवत् १८३७. [H. T. COLEBROOKE.]

1965.

**2108a.** Foll. 62; size 9½ in. by 4½ in.; eight lines in a page.

*Nyāyasiddhāntamañjarī*, a fifth copy. Foll. 12-26 are in a beautiful old handwriting; foll. 1-6 are in another old handwriting, the rest is by a more modern hand.

[GAIKAWAR.]

1966.

**1549b.** Foll. 15; size 9½ in. by 3½ in.; 9-14 lines in a page.

*Nyāyasiddhāntamañjarī*, a sixth, incomplete copy, breaking off in the beginning of the *Śabdapariśeṣa*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1967.

**1894a.** Foll. 9; size 12 in. by 3½ in.; seven lines in a page.

*Nyāyasiddhāntamañjarī*, the *Anumānapariśeṣa* and the beginning of the *Upamānapariśeṣa*.

[J. TAYLOR.]

1968.

**2798a.** Foll. 15; size 10½ in. by 6½ in.; twenty-three lines in a page.

*Nyāyasiddhāntamañjarī*, the *Pratyaksha*- and *Anumāna-khaṇḍa*. This copy is in the European book-form.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1969.

**2014.** Foll. 26 (paged २-२७, the first leaf being lost); size 8½ in. by 3½ in.; 8-11 lines in a page.

*Nyāyasiddhāntamañjarī*, the *Śabdakhaṇḍa*.

It begins: . . श्रीन्यायार्त्ता ॥ प्रतीयन्ति च लोकाः ॥

[J. TAYLOR.]

1970.

**370.** Foll. 261; size 10½ in. by 3½ in.

*Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā*, also called *Tarkaprakāśa*, a commentary on the *Nyāyasiddhāntamañjarī*, by Dikshita Śrīkaṇṭha Śarmaṇ, son of Dikshita Viśvanātha, of Benares. See Hall's Index, p. 24, no. xix.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 207, nos. 700-704; Burnell's Tanj. MSS., p. 119.

The *Upamāna-khaṇḍa* is wanting in this copy. The *Anumānakhaṇḍa* precedes the *Pratyaksha-khaṇḍa* in this volume.

b) The *Pratyaksha-khaṇḍa*. Foll. 57 (54-110); nine lines in a page.

The commentary begins:

संख्यायाः प्रणतिद्वये गिरिजया सेव्यं समालोकितो

रोषं माननि ना कृषास्त्वदपरा नात्यास्ति वन्धा नम ।

किं तु त्वामहमानमामि मनसि ध्यात्वा त्रैवाकृतीर्

इत्यं हविर्ज्ञेयैराजतनयादृष्टः शिवः पातु नः ॥ १ ॥

सिद्धान्तगूढयत्नैकभावनापरिशोभिता ।

श्रीकण्ठनिर्मिता सेव्यं कृतिरातनुतां मुदम् ॥ २ ॥

समेकस्मिन्नपि वाक्ये साधकसहस्रस्याप्येकचित्करत्वेन प्रतिबन्धकाभावस्यावश्यापेक्षिततया प्रकृतग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्धकदुरितरूपविप्रविष्टाया कृतं भगवत्प्राप्तकं मङ्गलं शिष्यशिष्यायेनादौ निबध्नाति ॥ प्रणम्येति ।

Between foll. 95 and 96 (३२ and ३३ in the original paging), and 96 and 97 (३३ and ३४ of the original paging) some leaves are wanting.

Colophon: इति श्रीविष्णुकुटुम्भाधिक्यराजिनोराजन-नोराजितपदद्वन्द्वन्यायवागीशजीदीक्षितश्रीकण्ठशैविरचितायां न्यायसिद्धान्तमञ्जरीदीपिकायां प्रत्यक्षखण्डः समाप्तः श्रीमन्मन्त्रि-मार्जुनदेवैरचाय नमः ॥

Date: संवत् १८१७ ॥

a) The *Anumāna-khaṇḍa*. Foll. 53 (1-53); ten lines in a page.

It begins: प्रत्यक्षनिरूपयानन्तरमुपजीव्योपजीवकभाव-संगत्यानुमानं निरूपयन्प्रतिमानोते ॥ अथेति ।

Date: संवत् १८१७ ॥ मिति पुष्य शुद्ध २ वार सप्तम्यरेके ॥

c) The *Śabda-khaṇḍa*. Foll. 151 (111-261); foll. 111-213 ten lines, foll. 214-261 nine lines in a page.

See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 176, no. 1863.

It begins:

मडाभूदलसताङ्गजलभूषितमल्लकः ।

पुनातु गिरिजाप्रेमपात्रमेकमेकधा ॥

उपजीव्योपजीवकभावसंगत्योपमाननिरूपणानन्तरं शब्द-  
निरूपयन् शिष्यावबोधाय प्रतिजानीते । अथेति ।

It ends:

अतिक्रमैशतर्के यद्वदन् स्पृष्टं नम ।

सिद्धेश्वरीपदद्वन्द्वकराणां तद्विजृम्भयम् ॥ १ ॥

यो ऽसौ काश्या समुत्पन्नो विष्णुनापात्यधीमतः ।

तस्य श्रीकण्ठकृतिनः कृतिरातनुता मुदम् ॥ २ ॥

इति काशीगर्भसंभवदीक्षितविष्णुनापात्मजदीक्षितश्रीकण्ठ-  
विरचिता तर्कप्रकाशभिषा सिद्धान्तमञ्जरीदीपिका समाप्ता शुभं  
भूयात् ॥ संवत् १८५५ श्रावण शुद्ध ८ वार अतवारके ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1971.

279. Foll. 98 (paged १-९९, fol. ९५ is lost); size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

*Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā*, the *Pratyaksha-*  
*ksha-* and the *Anumāna-paricchedas*, the former  
ending fol. 49h. Foll. 68-71 are in another  
handwriting and fill up a defect of the original.

Date: मिति अश्विनहृषदीर्घेरेके पोषी समस्त संवत् १८०२ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1972.

1825. Foll. 43; size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

*Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā Tarkaprakāśā-*  
*bhidhā*, the *Anumānapariccheda*, a third copy.

[J. TAYLOR.]

1973.

3B. Foll. 236 (paged ११२-४०९); size 9½ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

*Tarkaprakāśābhidhā Siddhāntamañjarīdīpikā*, the *Śabdapariccheda*, a second copy.

Date: संवत् १८०२ मिति कुवार वदि २ रविवार ॥

[A. C. BURNELL.]

1974.

1929. Foll. 171; size 10½ in. by 4½ in.

*Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā*, surnamed *Bhāvā-*  
*vadīpikā* (see the introduction) or *Bhāvārtha-*  
*dīpikā* (in the last subscription), a commentary  
on the *Nyāyasiddhāntamañjarī*, by *Kṛishṇa*  
*Nyāyavāgīśa Bhaṭṭācārya*, son of *Govinda Nyā-*  
*yālaṅkāra Bhaṭṭācārya*.

See Hall's Index, p. 25, no. xx.; Weber's  
Catalogue (Berlin, 1853), p. 207, no. 699;  
Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.,  
vol. vi., p. 284, no. 2220, also vol. iv., p. 31,  
no. 1408.

This MS. was copied by one *Būlakṛishṇa*,  
in four parts:

a) The *Pratyakshakhaṇḍa*. Foll. 50; 8-10  
lines in a page.

It begins:

शैवालधत्ता रुचिरे तदित्यास्तीरे भवान्यादरलेशमृन्मया ।

इन्द्रादिमान्या भुवनेष्वनन्या मां पातु धन्या गिरिराज-

[कन्या ॥ १ ॥

प्रशम्य शिवयोः पादौ ओमता कृष्णार्जुनम् ।

सिद्धान्तमञ्जरीव्याख्या क्रियते भावदीपिका ॥ २ ॥

प्रारम्भितप्रतिबन्धकोपशमाय कृतं परमात्मनस्काररूपं  
मङ्गलं शिष्यशिक्षायै प्रसङ्गतो ध्यायकाध्यातृणां मङ्गलाचरणाय  
वादी निबध्नाति ॥ प्रशम्येतादि ।

b) The *Anumānakhaṇḍa*. Foll. 15 (51-65);  
9-11 lines in a page.

It begins:

विम्वपुत्रपितृनाशाय वात्सलाय प्रभाषिणे ।

आलयशोषवीताय गणेशाय नमो नमः ॥ १ ॥

गिरिशानन्दनं नत्वा नत्वा सोमं हरिं हरम् ।

व्याख्यानुमानमञ्जरीः क्रियते कृष्णार्जुनम् ॥ २ ॥

पूर्वग्रन्थे प्रवृत्तानामुत्तरग्रन्थे प्रवृत्तये शिष्याणां निन्दयान्तर-  
मनोयोगव्यवच्छेदाय चापशब्देनावसरसंगतिं सूचयन्नुमाननिरु-  
पणं प्रतिजानीते ॥ अथानुमानं निरूपयत इति ।

c) The *Upamānakhaṇḍa*. Foll. 5 (66-70);  
11-13 lines in a page.

It begins :

विद्येश्वरं गुरुं नत्वा ध्यात्वा देवीं सरस्वतीम् ।

व्याख्योपमानमञ्जरीः क्रियते कृष्णशर्मेणा ॥ १ ॥

पूर्वग्रन्थप्रवृत्तये प्रवृत्तानामुत्तरग्रन्थप्रवृत्तये प्रवृत्तये शिष्याणां  
ओन्नमनोयोगसंपादनाय चापशब्देनावसरसंगतिं सूचयन्नुपमान-  
निरूपणं प्रतिजानीते ॥ अथोपमानं निरूपयत इति ।

d) The *Śabdakhaṇḍa*. Foll. 101 (71-171);  
nine lines in a page.

This part of the commentary is called  
*Śūdhārthadīpikā* in the introduction.

It begins :

प्रथम्यं जगतो नार्थं श्रीमता कृष्णशर्मेणा ।

क्रियते शब्दमञ्जरी व्याख्या गूढार्थदीपिका ॥ १ ॥

पूर्वग्रन्थप्रवृत्तये प्रवृत्तानामुत्तरग्रन्थे प्रवृत्तये शिष्याणां ओन्न-  
मनोयोगसंपादनाय चापशब्देनावसरसंगतिं सूचयन् (शब्दनिरु-  
पणं)\*प्रतिजानीते ॥ अथ शब्दो निरूपयत इति ।

[J. TAYLOR.]

1975.

1242. Foll. 138; size 11 in. by 3½ in.;  
nine lines in a page.

*Nyāyasiddhāntamañjarīṭīkā*, a second copy.

The *Pratyakṣakhaṇḍa* ends fol. 40b, the  
*Anumānakhaṇḍa* fol. 53a, the *Upamānakhaṇḍa*  
fol. 56b.

The scribe adds :

आद्यन्ते कृष्णपक्षे तु नवम्यां मंगलं दिने  
लिखितं नाथरामेण सिद्धांतमञ्जरीमुत्तमं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1976.

1724b. Foll. 90; size 8½ in. by 3½ in.;  
9-14 lines in a page.

\* This word has been added from the second copy.

*Nyāyasiddhāntamañjarīṭīppanī*, with the  
surnames *Siddhāntamañjarībhūṣhā* (see the  
introduction) and *Bālabodhinī* (according to  
the final colophon), a commentary on the  
*Nyāyasiddhāntamañjarī*, by *Nṛsiṃha Pañca-*  
*nana*, son of *Gominda*, a Bengali (see the in-  
troduction).

This commentary is not mentioned in Hall's  
Index. It begins :

नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं चिन्तयित्वा सितं महः ।

सिद्धान्तमञ्जरीभूषां करोमि शिष्यकर्मणोः ॥ १ ॥

श्रीमच्छ्रीयुतगीडमसलमहोविख्यातसत्कीर्तिताम्

तत्कालं कृत्तिनः परं मुकृत्तिनो गोविन्दनामाभिधाः ।

तत्सूनुर्नृसिंह (१.० नर०) एष मुकृत्तो भावं तु पञ्चाननो

बालानो हितकाङ्क्षया स्फुटयति द्वाग्व्यायसिद्धान्तिने

सिद्धान्तमञ्जरीतर्कमधुरक्रमधुव्रतान् ।

मागेगान्कर्तुमामोदवीतभावो(?) विरच्यते ॥

ईश्वरप्रत्ययप्रतिबन्धकदुरितनिवृत्तये कृतं परमात्मनस्काररूपं  
मङ्गलं शिष्यशिष्यायै यस्यादौ निबध्नाति ॥ प्रथम्येति । परमा-  
त्मानं प्रथम्यं जानकीनाथशर्मेणा व्यायसिद्धान्तमञ्जरी क्रियते  
इत्यन्वयः ।

The *Anumānapariccheda* begins (fol. 20a):

प्रत्यक्षनिरूपणानन्तरमेकप्रयोजनान्नाद्याप्यो(?) संगतिं प्र-  
दर्शयन् । शिष्यावबोधायानुमाननिरूपणं प्रतिजानीते । अथे-  
त्यादिना ।

The *Upamānapariccheda* begins (fol. 35a):

अवसरसंगत्योपमानं निरूपयितुमाह अथेति ।

The *Śabdapariccheda* begins (fol. 38a):

उपमानशब्दनिरूपणयोरेकप्रयोजनकत्वव्याप्यो संगतिं प्रदर्श-  
यन् शिष्यावबोधाय प्रतिजानीते अथेत्यादिना ।

Dato: संवत् १७३० ज्येष्ठ वदि ४ शुक्ले समाप्तो ज्यं  
पुस्तकः ॥ शुभमस्तु लेखकपाठकयोः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1977.

1038c. Foll. 22; size 8½ in. by 3½ in.;  
10 or 11 lines in a page.

*Siddhāntamañjarīprukāśa*, a commentary on  
the *Siddhāntamañjarī*, by *Ihāṣkara*, son of

*Mulgala*, of the *Laugākshi-gotra*, hence called in the colophon *Laugākshibhāskara*. This copy contains only the *Pratyakṣapariccheda* and three lines from the beginning of the *Anumānapariccheda*.

The commentary begins:

श्रीवामदेवाङ्गिरसरोजयुग्मं ध्वजोर्ध्वरेखाकुशलधनाद्यम् ।  
रमाधरानेवमङ्गिजुष्टं नमाम्यहं कायवचोमनोभिः ॥ १ ॥

लौगाक्षिगोत्रसंभूतमुल्लासजभास्करः ।

आख्याति बालबोधार्थं न्यायसिद्धान्तमञ्जरीम् ॥ २ ॥

प्रारिखितप्रत्ययनिर्विग्रसमाप्तिकामनया कृतभीष्टरत्नमस्कारं  
शिष्यशिष्यार्थमादौ निबध्नन्नध्वेनृपरंपरया खंकीर्त्यनुपुत्रये खनाम  
ग्रन्थनाम च निबध्नाति ॥ प्रणम्येत्यादि ।

The *Anumānapariccheda* begins:

अथानुमानं निरूप्यते । प्रत्यक्षनिरूपणानन्तरमवसरसंगत्यानु-  
माननिरूपणं प्रतिजानीते ॥

Soo Hall's Index, p. 25, no. xxii.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 6. *Nyāyamālā*.

1978.

3074. Foll. 187; size 10 in. by 4 in.;  
8-13 lines in a page.

*Nyāyamālā*, a treatise on the four kinds of proof according to the 4th, 5th, 6th and 7th aphorism of the *Nyāyasūtra*, by *Jayarāma*.

Soo Hall's Index, p. 49, no. cxxxv.

The whole *Pratyakṣa*-section and the end of the *Śabda*-section are wanting.

The volume begins:

निराकारं शुद्धं विगलितविकारं किमपवा  
नराकारं राधाविलुलितविहारं व्रजभुवि ।

दशकारं किं वा भवतु भुवनकारमपि वा  
मनोवार्धं वार्धं मुरभिदमुदारं भज सखे ॥ १ ॥

उज्ज्वलरुद्राकटं जङ्घनमगदाधरम् ।

याहयस्तगजोद्धारनरितं हरिमाश्रये ॥ २ ॥

श्रीमता जयरामेण विबुधप्रणयैषिणा ।

अनुमानलक्षणाया सूत्राया विधीयते ॥ ३ ॥

प्रत्यक्षोपनीवकत्वात्प्रत्यक्षनिरूपणोत्तरमनुमानं निरूपयति ॥  
अथ तत्पूर्वकं विविधमनुमानं पूर्ववत्त्ववशात्सामान्यतो दृष्टं च  
(Sū. I. 1, 5).

The *Anumāna*-section ends fol. 13b:

अनुमानविचारो ज्यै विस्तीर्णो जलधेरपि ।

श्रीमता जयरामेण तत्र सेतुरिवाहितः ॥

The following part, the *Upamānapariccheda*, begins:

श्रीं नमः कमलालोलदृग्गणलविलासिने ।

भवादिविभवावाप्तिकारिणे मुरवैरिणे ॥

क्रमप्राप्तमुपमानं लक्षयति । प्रसिद्धसाधन्यासाध्यसाधनमुप-  
मानम् (Sū. I. 1, 6).

It ends fol. 13b:

श्रीमता जयरामेण विबुधप्रणयैषिणा ।

उपमानपरिच्छेदः समाप्तेनेह वक्ष्यते ॥

The *Śabdapariiccheda* begins:

श्रीं नमः कमलालोलदृग्गणलविलासिने ।

विचित्रविद्यनिर्माणाकारिणे मुरवैरिणे ॥ १ ॥

क्रमप्राप्तं शब्दं लक्षयति । सामोपदेशः शब्दः (Sū. I. 1, 7).

See Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 240a,  
no. 582.

It quotes the *Didhiti*.

The copy of this work registered in Rājendra-  
lāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. viii.,  
no. 2861, seems to be complete.

[J. R. BALLANTYNE.]

## 7. *Nyāyakaustubha*.

1979.

677a. Foll. 90; size 10 in. by 4½ in.;  
foll. 1-8 eleven lines, foll. 9-90 ten lines in  
a page.

*Nyāyakaustubha*, a voluminous logical work,  
by *Paṇḍita Mahādeva Puṇatāmākara*, son of  
*Paṇḍita Mukunda*, and pupil of *Śiti-kaṇṭha*  
(according to verse 3 of the introduction) or  
*Śrī-kaṇṭha* (see the final couplets and the  
colophon of the *Śabdapariiccheda*).

See Hall's Index, p. 26, no. xxv.; Rājendralāla Mitra's Notices, vol. v., p. 84, no. 1765. It is not a mere gloss on the *Cintāmaṇi*, as Rājendralāla Mitra asserts.

The *Pratyakṣhapariccheda*, incomplete.

It begins :

दाद्यायणीरमणसञ्चरारविन्दं  
ब्रह्मादिभिः सुरवरैरपि सेव्यमानम् ।  
श्रीगीतम् मुनिवरं मशिकारमुख्यान्  
आनीयिकीरतपुष्पाञ्च नमामि भक्त्या ॥ १ ॥

मुकुन्दं पितरं नीमि षट्शस्त्रीतत्त्वदर्शिनम् ।  
यत्पुण्यपरिपाकेण ज्ञात्वे गतिरभ्यसम् ॥ २ ॥

पुरुहूतपुरोहितं सभायां  
कवितायां किल कालिदासमन्यम् ।

निखिलान्विलशास्त्रविदुरीणं  
श्रितिकव्यमभिषङ्गं नमामि ॥ ३ ॥

भोक्षहेतुप्रमाणादितत्त्वज्ञानाय सञ्चियाम् ।  
महादेवेन सुधिया क्रियते न्यायकीस्तुभः ॥ ४ ॥

न्यायसिद्धान्तनिर्यक्ते निज्ञासा यस्य विद्यते ।  
संयासस्तेन सुधिया न्यायकीस्तुभ आदरात् ॥ ५ ॥

न्यायाभ्योधिं समुत्सृज्य भावनामन्दराद्विद्या ।  
यिष्णुनेत्र महादेवेनायं कीस्तुभ उद्धतः ॥ ६ ॥

इह सकलशिशुनां ग्रन्थारम्भे मङ्गलाचरणान्मङ्गलफलमादी  
विचार्यते ।

The last words are : वाच्या मानसत्वावच्छिन्नं प्रति-  
मनस्त्वेन करणान्वाप्तस्य चात्सतिष्ठ(?) संयोगात् . . .

[H. T. COLEBROOKE.]

1980.

677b. Foll. 167 (91-259); size 10 in. by 1 1/2 in.; ten lines in a page.

(*Nyāyakaustubha*)? A large portion of an *Anumānakhaṇḍa*, incomplete at the end. On the last leaf it is called अनुमानसङ्वादाद्यै, on the first leaf "A fragment, *Anumāna vārlārtha*" (in Colebrooke's handwriting). As the style of this treatise is very much the same as that of the *Pratyakṣhapariccheda* of the *Nyāyaka-*

*ustubha* in the first part of this volume, and as both parts of this volume were evidently written by the same hand, it is highly probable that this is the *Anumāna*-section of the *Nyāyakaustubha*.

It begins :

ध्यात्वा शिवाङ्गियुगलं विबुधैरुपास्यं  
नत्वा गुरोश्चरणपङ्कजमादरेण ।  
भूयो विभाष्य सुधिया तदुद्दीरितार्थं  
विद्वन्मुदे किमपि कीर्तुकमातनोमि ॥ १ ॥

अथानुमानं निरूप्यते अत्रासंगतं न प्रयुञ्जीतेत्यभियुक्तवचनात्  
प्रत्यक्षासंगतमनुमानं कथं प्रत्यक्षानन्तरं निरूप्यत इति न शङ्क्यम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1981.

1866. Foll. 198; size 12 1/2 in. by 4 in.; nine lines (foll. 167-173 ten lines) in a page.

*Nyāyakaustubha*, the *Śūbdapariccheda*. See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 174, no. 1861.

It begins :

नत्वा साक्षशिवं मुकुन्दपितरं श्रीकव्यमञ्जं गुरुं  
भूयः सूक्ष्मधिया विभाष्य च तदुक्तार्थं समस्तं हृदि ।  
शब्दं मानवरे विशिष्टयिविधव्युत्पत्तिसंपादके  
गूढार्थप्रतिपत्तये धरधिया कुर्वे प्रबन्धं धरम् ॥ १ ॥

अथ शब्दो निरूप्यते ॥ अत्रोपजीव्योपजीवकभावसंगतोप-  
माननिरूपणानन्तरं शब्दनिरूपणमिति बहवो वदन्ति (cf. the beginning of the *Śūbdakhaṇḍa* in the *Nyāyakaustubha*) ।

It ends :

शब्दार्थानाम(न)नत्वात्सत्यत्वात्सर्विदो मनः ।  
मया तोक्तं प्रमेयं यद् बोद्धव्यं तत्सुधीवरैः ॥ १ ॥  
नानानिबन्धानालोक्य विभाष्य च पुनः पुनः ।  
मयाच लिखितं यद्यत्नेन तुष्यन्तु तार्किकाः ॥ २ ॥  
महाज्ञेशतो भावनातश्च सम्यक्  
मया संगृहीतं प्रमेयं हि यद्यत् ।  
अवश्यं सुधीभिस्तदालोचनीयं  
प्रमादाद्वरुक्तं हि संशोधनीयम् ॥ ३ ॥

यथा सुतानां नखिगोचराणां  
नियन्त्र्यबोधाय बहुक्रियुक्तः ।  
अथ महादेवपुत्रेण यन्नाच्  
ब्रह्मोदयातो रचितो निबन्धः ॥ ३ ॥

Authorities mentioned in the *Nyāyakaustubha* are: the *Cintāmaṇi*, *Bhāṣya*, *Dīdhiti-kārānuyūyino navyūh* (no. 1979, fol. 79b), *Khaṇḍanakāra*, *Saundaloṇḍhyāyāh* (*Saundaloṇḍhyāyāh*), *Maithilāh*, *Prabhākaraḥ*, *Pakṣadharamiśrāh*, *Ālamkārikadhurandharāh*, *Harī*, *Prāñcāh*, *Prācīnāh*, *Navyūh*, *Navīnāh*, *Bhāṭṭāh*, *Mīmāṃsakāh* (*aprācīnabhāṭṭānuyūyino Mīmāṃsakāh*, no. 1981 fol. 54a, *prācīnuyūyino Naiyāyikāh* fol. 126a).

Fol. 166 is blank, but there is no omission in the text.

Colophon :

इति श्रीमत्पदवाच्यप्रमाणपारावामीश(०वारीय० Rāj. M.)-  
श्रीमन्मुकुन्दपण्डितताम्रपुष्पात्मकरोपनामकमहादेवपण्डितविर-  
चिते न्यायकौस्तुभे शब्दपरिच्छेदः समाप्तः ॥

Date of the copy: शके १७४२ प्रमाथीनाम संवत्सरे  
कार्तिकेयपौर्णिमायां इदं पुस्तकं समाप्तं ॥

[J. TAYLOR.]

1982.

693. Foll. 183; size 9½ in. by 4 in.;  
10-12 lines in a page.

*Nyāyakaustubha*, the *Śabdapariচ্ছেদ*, a second  
complete copy. [H. T. COLEBROOKE.]

8. *Nyāyasamkṣhepa*.

1983.

2608a. Foll. 72; size 10 in. by 3½ in.;  
nine lines in a page.

*Nyāyasamkṣhepa*, by Govinda Śarman, son  
of *Nyāyavācaspati Bhāṭṭācārya*, a commentary  
on the *Kārikās*, apparently a short compendium  
of the *Nyāya* philosophy, by the same author.  
The contents are the same as in the first

adhyāya of the *Nyāyasūtra*. The single topics  
are pointed out by marginal notes in Cole-  
brooke's handwriting. It quotes the *Cintā-  
maṇi* and the *Kādambari*.

It begins:

भूयो भूयो भूयस्तनयां विनयेन याचमानस्य ।

कृतानि केलिकाले भवस्य भव्याय भूयासुः ॥

ईषद्गुणानां विवरणमस्याद्यरेरेव ।

सुनुकेन कारिकायां स्वयंकृतानां वयं तनुनः ॥

न्यायवाचस्पतेः सूनीरियं गोविन्दशर्मणः ।

कृतिः कृतधिया भूयादमन्दानन्ददायिनी ॥

विशिष्टशिष्टाचारानुमितवेदोपधितकर्मव्याशङ्क(०व्याशङ्क)मङ्गलं  
शिष्यशिष्याये निबध्नाति नीलोत्पलेनादि ।

The blanks on foll. 50 sqq. are probably  
due to the illegibility of the original manu-  
script. [H. T. COLEBROOKE.]

9. *Siddhāntarahasya*.

1984.

660. Foll. 345 (orig. paged १-३४५); size  
13½ in. by 4½ in.; six lines in a page; well  
written in the Bengali character.

*Siddhāntarahasya*, a large *Nyāya* treatise,  
incomplete at the beginning and at the end.  
The name of the author does not occur. In  
Aufrecht's *Catalogus Catalogorum*, p. 720,  
there are registered several *Nyāya* works  
which have this title. This work is divided  
into many small sections, more than sixty of  
which are contained in this copy. The first  
is called *Sadyaccaya*(?) *vyāvṛttisamśayatva-  
lakṣhaṇa* (ends fol. 7a), the second *Nīścaya-  
sāmagryāh samśayapratibaddhakatvakhaṇḍana*  
(ends fol. 8b), the last *Vyāpyaviśeṣhyakaparā-  
marśhasya kārāṇatvākārāṇatvanivāraṇa*.

The title "*Siddhāntarahasya*" is inscribed  
on every leaf.



The volume begins: ननु किञ्चाम संशयत्वं तद्वि न  
तावत्सन्देहोत्पन्न(?) व्यवसायसिद्धौ जातिविशेषः चास्तुतवा-  
दिना संस्कारात् [H. T. COLEBROOKE.]

1985.

1633. Foll. 88; size 19 in. by 3½ in.;  
the leaves are folded together; seven lines in  
a page; well written in the Bengali character.

*Siddhāntarāhasya*, a second, incomplete  
copy, containing only as much as foll. 1-131a  
of the first copy, but with one section more at  
the beginning (*Smṛtisāṃskārārāhasya* fol. 15b).

The volume begins: ज्ञानादीनां सविषयकत्वं  
प्रत्यक्षसिद्धमेव ° [H. T. COLEBROOKE.]

#### 10. *Pratyakshadūṣhaṇoddhāra*.

1986.

786b. Foll. 71 (122-192); size 10 in. by  
2½ in.; eight lines in a page.

*Pratyakshadūṣhaṇoddhāra*, by *Mahāmahopā-  
dhyaṇya Narakari*, son of *Mahāmahopādhyāya  
Yajñapati*, incomplete. It seems to be a  
refutation of the opinions advanced by some  
objector to the *Pratyakshatattvarinūtanuṣṭi*.  
According to the inscription on the first  
page, "*Pratyakshadūṣhaṇoddhāra uttarakhaṇḍa-  
saṃkhyā* 3000," this copy would contain only  
the second half of the whole. On the margin  
it has the mark प्र ° दूष °, but once (fol. 129b)  
भा ° च °.

It begins:

प्रतिनृषतिज्ञिरोभिः साङ्ख्यैर्द्वै द्व(?)मीले-\*

नैमयति पञ्चापं रायवे लाघवेन ।

विदितमदनन्तो मूलमन्तो बलानां

जयति जनकजायाः सालसो दुग्धिलासः ॥

तथेति मान्य(मान्य?) व्यतिरेकसहचारज्ञानसहकृताध्य-  
गम्येत्यर्थः । Cp. no. 1987.

\* Read सार्धमर्थेन्दुनी°, as suggested by Prof. Aufrecht.

Fol. 154a the author of the *Cintāmuṣi* is  
mentioned, fol. 184b the *Līlāvāṭīprākāśa* (लीला-  
वतीप्रकाशे बह्वैमानपरलैलिसिद्धि). Foll. 122-191 are  
१-७० in the original paging, the last leaf is ११७.

The date of the last leaf is संवत् १५९६, but  
this early date is not probable for the main  
bulk of the copy, which is not in the same  
handwriting.

See an *Anumānakhaṇḍadūṣhaṇoddhāra* by  
the same author in Aufrecht's Cat. Cat., p. 17,  
quoted from Burnell's Classified Index to the  
Skr. MSS. in the Palace at Tanjore, p. 121.

[H. T. COLEBROOKE.]

#### 11. *Siddhāntasamgraha*.

1987.

362. Foll. 111; size 10½ in. by 5½ in.;  
generally eight or nine lines in a page.

*Siddhāntasamgraha*, a treatise on the *Pra-  
māṇas*, according to the systems of *Gautama*  
and *Kaṇḍa*, by *Yādava Jī Vyāsa*, son of  
*Nṛsiṃha* and pupil of *Rāmakṛiṣṇa*.

See Hall's Index, p. 27, no. xxviii.

It begins:

रामोभारामरणयो (रामोभारमयी) नत्वा गङ्गां देवीं

[सरस्वतीम् ।

गणेशं रामकृष्णं च साधयामि चिकीर्षितम् ॥ १ ॥

न्यायमयीत्य यत्नेन रामकृष्णाच्चगङ्गद्वयोः ।

कथादगीतमनयाकुर्वे सिद्धान्तसंग्रहम् ॥ २ ॥

कुशामकुडिर्निपुणो ऽनुयोगो (र. ० योन्यो)

न मत्सरी नापि च मन्दबुद्धिः ।

कृशोदरोकेलिकलाप्रवीणः

कामो गुणो मन्दनपुंसको (र. ० कौ) न ॥ ३ ॥

अपारपायोपिसमानशस्त्रे

तत्र प्रवेशो ऽतितरो दुर्लभः ।

तथापि मङ्गल्यपथेन वेशः

सरित्क्रमेणैव समुद्रवेशः ॥ ४ ॥

कृताञ्जलिः सन् विनयं विधाय  
विश्वमित्रेकां विदुषां करोमि ।  
विभाव्य सम्यक् प्रवदन्तु दोषे  
विभावनादत्र न कोऽपि दोषः ॥ ५ ॥  
दोषबुद्धिर्न कर्तव्या न(च)सिद्धान्तसंग्रहे ।  
न दुष्टो नूतनग्रन्थो निखिलैर्वैज्जते हि सः ॥ ६ ॥

मङ्गलस्य कारणता नान्यथ्यतिरेकसहकृतप्रत्यक्षगम्या ।  
सति मङ्गलेऽपि कुचक्षितनाप्यभावदर्शनात् । Cp. no. 1986  
and 1989.

The *Pratyaksha*-section ends fol. 50a, the  
*Anumāna*-section fol. 78a, the *Upamāna*-section  
fol. 79a. [H. T. COLEBROOKE.]

## 12. *Nyāyasiddhāntadīpa*.

1988.

614a. Foll. 55; size 9½ in. by 4 in.;  
fifteen lines in a page; written in the Jaina  
character.

*Nyāyasiddhāntadīpa*, a series of philoso-  
phical dissertations (*vāda*), by *Mahopādhyāya*  
*Śaśadhara*. In the colophon this work is called  
*Nyāyaratnaprakaraṇa*. See Hall's Index, p. 44,  
no. cvi.

It begins :

ओ । वाचकशिरःकोटीरहीरवाचकश्री ५ श्रीकल्याण-  
विजयगणेशचरणोदीवरेभ्यो नमः । श्रीशारदायै नमः । श्रीपी-  
तरागाय नमः ।

अक्षितपरसिद्धान्तध्वान्तं गीतममर्तैकसिद्धान्तम् ।  
नत्वा नित्यमधीशं शशधरशर्मा प्रकाशयति ॥ १ ॥  
न्यायसिद्धान्तदीपोऽयं कथाम् विजिगीषुभिः ।  
धारणीयः प्रकाशाय सत्तर्कज्ञेहमुग्रभः ॥ २ ॥

इह तावदभीष्टकर्मणो निर्विघ्नसमाप्तिमुद्दिश्य बहुशः प्रवर्त-  
माना विनायकाश्चैतदधिदूषादी मङ्गले प्रदृश्यन्ते प्रेक्षावन्तः ।

The first *vāda* is the *Māṅgalavāda* (ends  
fol. 3a); the second treats on the question  
अन्यकारत्वं भाववृत्तिर न वा, the third is the *Kāraṇa-  
vāda*, the sixth treats on *Śakti*, the seventh  
on the question मनस्त्वं परमाशुवृत्तिर न वा, the thir-

teenth begins वायुः प्रत्यक्ष इत्येके तेषामयमाशयः, the  
seventeenth is called *Liṅgaparāmarsāvāda*, the  
eighteenth answers the question ननु केयं व्याप्तिः  
(fol. 28b), etc. The last *vāda*, which is marked,  
is the twenty-second (fol. 44), and then begins  
a discussion on *Abhāva*.

For a more complete list of the *vādas*, see  
Burnell's Tanj. MSS., p. 119.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 13. *Dissertations on special topics*.

a. *With names of authors*.

1989.

47a. Foll. 5; size 9½ in. by 4 in.; 12 or  
13 lines in a page.

*Māṅgalavāda*, a treatise on the question  
whether it is necessary to begin a literary  
work with an invocation of some deity, by  
*Harirāma Tarkavāgīśa*, a Bengal Brahman.

See Hall's Index, p. 41, no. lxxxvii.

It begins : ननु मङ्गलं न समाप्तिसाधनम् । मङ्गले  
सत्यपि कार्दवैवादी (r. कार्दवैवादि)\* ग्रन्थासमाप्तेः मङ्गलं वि-  
नापि प्रवृत्तानुष्ठितसमाप्तेरन्यतो व्यतिरेकतश्च व्यभिचारः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1990.

1549a. Foll. 14; size 9½ in. by 3½ in.;  
eight lines in a page.

*Vishayatāvācāra*, a treatise on perceptible  
objects and their objectiveness, by *Harirāma*.

See Hall's Index, p. 42, no. xcii.

It begins : विषयता च विषयकारप्रतीतिसाधिको  
सहस्रसंभवविशेषो ज्ञानादीनां विषयेषु त्वतिरिक्ता नाना-  
भावादिति प्राचः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1991.

2532c. Foll. 12; size 9½ in. by 4½ in.;  
11 or 12 lines in a page.

\* See Aufrecht's Florentine Skr. MSS., no. 486.

*Vishayativiveka*, a second copy of *Harirāma's* (here called *Nyāyālaṅkāra Tarkavāgīśa*) treatise. It is in the same handwriting as the *Anumiti-parīmarśa* in the same volume, which was copied संवत् १९२०.

[GAIKAWAR.]

## 1992.

1549c. Foll. 16; size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

*Sāmagrīvāda*, by *Harirāma*.

It begins with the same words as *Raghu-dasa's Sāmagrīvāda*, no. 2002 :

समाने विषये लौकिकप्रत्यक्षसामग्रीसखे अनुमितिसामग्री-  
सखे च लौकिकप्रत्यक्षमेवोदयते । न त्वनुमितिसादनन्तरं  
साक्षात्करोमीत्यनुव्ययसायस्यैवोदयात् । एवं समानविषयकशाब्द-  
बोधानुमितिसामग्रीसमवधानदशायामपि शाब्दबोध एव जायते ।

[H. T. COLEBROOKE.]

## 1993.

47d. Foll. 24 (33-56); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

*Dharmitāvachēdakatāpratyāsattivāda*, a logical treatise, by *Harirāma Tarkālaṅkāra*.

See Hall's Index, p. 52, no. cxlix.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 244, no. 610.

It begins :

अनुमितिपरामर्शयोः कार्यकारणभावव्यवहकप्रत्यासक्तिः सामा-  
नाधिकरणत्वं तेन चैकपुरुषीयपरामर्शदशायाम् न तच्छून्यपुरुषाल-  
रीयानुमित्यापत्तिः तस्य समवायरूपकारणतावच्छेदकसंबन्धेन  
परामर्शविरहात् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

## 1994.

1517g. Foll. 29; size 10½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

*Dharmitāvachēdārtha*, a second copy. This title, as well as a second title, "*Anumiti-parīmarśahāryakācābhāvanicāra*," has been added by a more recent hand.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 1995.

2610c. Foll. 29; size 9½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

*Dharmitāvachēdakatāpratyāsatti*, a third copy.

Date of the copy : संवत् १८५९.

[GAIKAWAR.]

## 1996.

47h. Foll. 46 (103-148); size 9½ in. by 4½ in.; eight lines in a page.

*Bādhābuddhivāda*, a dialectic treatise on Contradiction, by *Harirāma Tarkālaṅkāra Vāgīśa*. The name of the author is not mentioned in this copy, but see the next one. Hall's Index, p. 54, no. clix.

It begins : तद्वैवाचिकविशेषताकतदभाववत्ता निर्णय-  
काले तद्वैवाचिकविशेषताकतद्विशिष्टपुद्गेरनुदयात् ०

[H. T. COLEBROOKE.]

## 1997.

956a. Foll. 27; size 10½ in. by 4½ in.; generally thirteen lines in a page.

*Bādhārahasya* or *Bādhābuddhivāda*, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 1998.

47e. Foll. 22 (57-78); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

*Nanyamatavivāda*, a critical discussion on some points about *anumāna*, by *Tarkālaṅkāra Harirāma*.

See Hall's Index, p. 53, no. clii.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 245, no. 611; Rāj. Mitra's Notices, vol. vii., p. 140, no. 2372.

It begins :

अनुमितिं प्रति पर्यतीत्यवस्थापको वह्निरित्याकारकपरामर्श  
एव हेतुः ।

[H. T. COLEBROOKE.]



## 2005.

2532b. Foll. 15; size 9½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

*Anumitiparāmarśa*, a second copy of *Raghudeva's* treatise.

Date: संवत् १९२०.

[GAIKAWAR.]

## 2006.

47c. Foll. 12 (21-32); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

*Anumitiparāmarśavicāra*, a third copy of *Raghudeva's* treatise.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2007.

1517c. Foll. 13; size 11½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

*Anumitiparāmarśa*, a fourth copy of *Raghudeva Nyāyāluṅkāra's* treatise.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2008.

161f. Foll. 11 (205-215); size 11½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

*Śīmāṅgulakṣaṇāvicāra*, by *Tarkāluṅkāra*.

It begins:

सामान्यधर्मज्ञानान्नं यावत्साध्यप्रत्यक्षोदयात् सामान्यलक्षणाप्रत्यासत्तेः प्रत्यक्षहेतुत्वमभ्युपेयते सा च ज्ञायमानं सामान्यं सामान्यज्ञानं वा ज्ञानं च तदिन्द्रियजन्यं यावत् स्मरणभिन्नेन्द्रियजन्यज्ञानान्नं यावत्साध्यप्रत्यक्षानुदयात् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2009.

695. Foll. 55; size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

*Sannikarshavāda*, a treatise on the different kinds of proximity or relation, by *Jayarāma Nyogapāñcāna*.

It begins:

अमिता जयरामेण व्यासिन्धोः समाहृतेः ।

सुक्लिमीकिकसंज्ञानैर्वादानाला विधीयते ॥

तत्र अजयरामो ऽसौ व्यासपञ्चाननः कृती ।

सन्निकर्षेषु निर्यक्रमे निरूपयति निश्चलम् ॥

लौकिकसन्निकर्षः षड्विधः तत्र संयोगो द्रव्यस्य संयुक्तसमवायो द्रव्यसमवेतस्य संयुक्तसमवेतसमवायो द्रव्यसमवेतसमवेतस्य समवायः शब्दस्य समवेतसमवायः शब्दसमवेतस्य विशेष्यता समवायाभाषयोर्लौकिकप्रत्यक्षे हेतुः ।

On fol. 41a a new section begins:

अमिता जयरामेण चित्ररूपे विचारितम् ।

विभावयन्तु सुधियस्तत्त्वमस्य विचारकाः ॥

नत्वा शम्भोः पदाम्भोजं [अज]यरामः(ः) समासतः ।

निबध्नाति निबन्धेन नियोज्यान्वयदीपनम् ॥

Colophon: इति जयरामपञ्चाननविरचितायां सन्निकर्षवादाः संयमाद्य समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

Foll. 24-31 of the original pagination are lost.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2010.

1369i. Foll. 9; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

*Laghusanīkarshavāda*, a compendium of the preceding treatise, by the same *Jayarāma*.

It begins:

अथ अजयरामो ऽसौ व्यासपञ्चाननः कृती ।

सन्निकर्षेषु निर्यक्रमे निरूपयति नाविविधम् (१. व्यासवित्) ॥

लौकिकसन्निकर्षः षड्विधः । तत्र संयोगो द्रव्यस्य संयुक्तसमवेतस्य ०

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2011.

47m. Foll. 43 (276-318); size 9½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

*Pakṣhatāvicāra*, a treatise on the nature of deliberative discussion, by *Mahādeva Sūri*.

See Hall's Index, p. 53, no. cliv.

It begins :

साक्षं शिवं नमस्कृत्य महादेवः सतां मुदे ।  
विचारयत्यनुमिती पक्षताहेतुतां स्फुटम् ॥ १ ॥  
तार्किकैः पक्षता सम्यक् लक्षिता यद्यपि स्फुटम् ।  
तथाप्यत्र चतुर्कारः सतां चतुरि(sic!)\* भविष्यति ॥ २ ॥

सत्यपि परामर्शोदिसकलानुमितिकारणसमवधाने पर्यतो  
वह्निमानिमादिनिर्णयदशायामनुमितेरनुपस्थानुमितिं प्रति पक्षता  
हेतुरिति सकलनैव्यायिकसिद्धान्तः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2012.

2100e. Foll. 35; size 10 in. by 4 in.;  
eight lines in a page.

*Pakshatāvāda*, a shorter treatise on the  
same subject, agreeing sometimes verbally with  
the preceding one.

See Hall's Index, p. 53, no. clv.

It begins: सत्यपि परामर्शोदी पक्षे साध्यनिर्णयदशायाम्  
विनानुमितसामनुमितेरनुपदयानुमितिं प्रति पक्षताप्यहेतुत्वं कल्प्यते ।

[GAIKAWAR.]

2013.

1517f. Foll. 25; size 10½ in. by 4 in.;  
9 or 10 lines in a page.

*Īśvaravāda*, a treatise on the existence of  
God and the means of proving it, by *Mahā-  
deva Puṅgastambha*, son of *Mukunda Vīluḍa*  
(*Vībulha*?). It begins:

साक्षं शिवं नमस्कृत्य महादेवः सतां मुदे ।  
तार्किकाभिमतं मानमोक्षरे यन्नि तत्त्वतः ॥ १ ॥

सत्रेश्वरे आत्मत्वं जीवभिन्नवृत्तिं न वा जीवभिन्नं ज्ञानादिमन्त्र  
वा ज्ञानं सकर्तृकं न वेत्यादिविप्रतिपक्षी ईश्वरे प्रमाणमनुमान-  
मेवेति नैव्यायिकाः ।

It ends :

ईश्वरो अस्ति न संदेहः कस्यापि जगतीतले ।  
तथाप्येतत्प्रसङ्गेनेश्वरनामानुसंहितम् ॥ १ ॥  
ईश्वरानुग्रहादेवेश्वरवादो व्यमज्जुतः ।  
महादेवेन रचितस्तनोतु मुधियां सुखम् ॥ २ ॥

\* Read हृदि, as suggested by Prof. Aufrecht.

Colophon: इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणप्रमाणसुखसुखभक्तिनेतन-  
श्रीमुकुन्दविदुडात्मजमहादेवपण्डितविरचितं ईश्वरवादः समाप्तः ॥  
[H. T. COLEBROOKE.]

2014.

1436b. Foll. 141; size 12 in. by 4½ in.;  
fair writing; twelve lines in a page.

(*Nyāya*)-*Siddhāntatattvarīkṣa*, a dissertation  
on the eternity of matter, by *Gokulanātha*, son  
of *Vidyānidhi*.

It begins:

प्रवहपवनवेगपटितो यपि  
स्खलति न यस्मिन्मदंर्षिर्दभावः ।  
लघुगुरुगुलानागुलाप्रकाश-  
द्रुतिमगुणः स भवदुष्टत्रयस्य ॥ १ ॥  
हिरण्यगर्भस्य गुरुः शरीर-  
संस्थालघुयैः पुरुषः पुराणः ।  
अथोरणीयान्महतो महीया-  
न्यशयत्रयस्यः स भृशोत्तकरीः ॥ २ ॥

सकलांकुरकारिषीजानुगतं तदकारि प्यातृत्वं कुर्वदृष्टत्वं नाम  
सामान्यं न कल्पयितुमुचितं गौरवात् । ननु गौरवेण गुरुवस्तु-  
सिद्धिर्वा प्रतिपद्यते तदभावसिद्धिर्वा क्रियते । °

It concludes with six partly defective and  
corrupt *śloka*s :

तर्कालामप्रतिष्ठानाहुर्लभस्तत्त्वनिर्णयः ।  
लिप्यते केवलं लोकाः सिद्धांतत्यागपाप्मना ॥ १ ॥ °  
असूत यमुया(?r.°मा) विहङ्गछाट्टिछानिधेस्तुतं ।  
तस्य गोकुलनाथस्य गिरा(r. गिरा) प्रोयेत धूर्नटिः ॥ ६ ॥  
इति सिद्धांततत्त्वविवेको नाम न्यायनिबंधविशेषस्तमाप्तः ॥  
संवत् १८५७ भाद्रमासे कृष्णपक्षे त्रिषौ सोमवासरे ॥

For another copy of this treatise see Rāj.  
Mitra, Notices, v., p. 201, no. 1885. *Gokula-  
nātha* refutes the view of *Śiromaṇi*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2015.

1191b. Foll. 18; size 12½ in. by 4½ in.;  
small modern Bengali handwriting; seven  
lines in a page.

*Muktirivecanādi*, essays on final emancipation, the nature of the deity, etc.

It begins: अथ मोक्षः दुःखसाधनं च दुरितनेष स्वसामानाधिकरस्य कानि कविज्ञेयकतो भयसंबन्धेन दुरितवदनो दुरितध्वंसो मोक्ष इति निरूप्यते: । °

इति मुक्तिविवेचनं fol. 10 (cf. *Muktivāda*, Hall's Index, p. 49); इति देवतावादः fol. 13; इति स्वर्गवादः । अथ ब्राह्मणत्वविचारः fol. 14.

It ends: इति ब्राह्मणत्वविचाररहस्यं ॥ This, though perhaps only the title of the last chapter, is given several times, on the last page, in Bengali and Devanāgarī, as the title of the whole treatise.

A *Brāhmaṇatvavicāra*, by *Gokulanātha*, is mentioned in Aufrecht's Cat. Cat., from Oudh xv., 100. [H. T. COLEBROOKE.]

b. Anonymous.

2016.

394b. Foll. 23 (33-55); size 12½ in. by 4½ in.; 12 or 13 lines in a page.

*Prāmāṇyavāda*, a treatise on the nature of proof (a topic from the first chapter of the *Cintāmaṇi*). There is no colophon at the end, the title being only given on the first page.

Perhaps this treatise is identical with no. cxxxvii. in Hall's Index, p. 50.

It begins:

बुद्धिश्च यथार्थानुभवरूपा प्रमेतुष्यते । यथार्थं च तद्विज्ञे-  
यकलावच्छिन्नतत्प्रकारकत्वम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2017.

765a. Foll. 15; size 10½ in. by 3½ in.; 8-10 lines in a page.

*Jñānadvayavāda*, a logical treatise the object of which is set forth in the beginning:

अनुमितिं प्रति साध्याप्यन्तावच्छिन्नहेतुप्रकारता निरूपित-

यक्षविशेषता शालिज्ञानत्वरूपविशिष्टपरामर्शत्वेन न हेतुता किं तु व्याप्यतावच्छेदकप्रकारकव्याप्तिज्ञानत्वेन व्याप्यतावच्छेदक-  
प्रकारकपक्षधर्मताज्ञानत्वेन च हेतुताद्वयम् । एवं च धूमो वह्नि-  
व्याप्तो धूमवान्यथैव इत्याद्याकारकज्ञानद्वयानुपाविष्टसमूहालक्ष-  
णादप्यनुमितिरूप्यते न केवलं विशिष्टपरामर्शोदेव ।

The colophon is wanting, the title having been inferred from the marginal note शा ° ३ °.

[H. T. COLEBROOKE.]

2018.

1675c. Foll. 16 (197-212); size 9 in. by 4 in.; 12-15 lines in a page.

(*Anumitikhanda*?), probably a fragment of some larger logical work. The title has been added by a later hand. The following colophons give an idea of the contents: इतिर(इतीतर)वाप्यल्लोयानुमितिविचारः (fol. 199b), परामर्शानुमित्योः कार्यकारणभावे पक्षसाध्ययोः प्रवेशप्रवेशवि-  
चारः (fol. 202a), समानाख्यग्रहाभावस्य परामर्शनिष्ठानु-  
मितिकारणतावच्छेदकत्वानवच्छेदकत्वविचारः (fol. 205b), अनुमितिप्रयोजकं व्याप्तिस्वरूपनिरूपणं (fol. 211b), केव-  
लान्वयित्वग्रहदशायामनुमितिखंडननिरासः (fol. 212b).

The manuscript begins:

ननु परैर्तीयवह्नीतरवह्णभावात् (sic!) परैत इत्याद्ये  
गृहीताप्रामाख्यकवाधनिश्चयसहस्रदशायां वह्निव्याप्यधूमवान् परैत  
इत्यादि °

[H. T. COLEBROOKE.]

2019.

1044. Foll. 28 (folded together); size 16½ in. by 3 in.; seven lines in a page; well written, on brown paper, in the Bengali character.

*Parāmarśānumityoḥ karyakāraṇabhāvacāra-  
rahasya* (see the colophon, fol. 27b), a chapter from some larger work. Fol. 26b has the colo-  
phon: *Anumitiparāmarśayoh karyakāraṇabhāva-  
rahasyam saṃpūrṇam*. The topic is very much the same as in the preceding fragment.

The manuscript begins: अनुमितिपरामर्शयोः  
समानाख्योऽनुमितित्वपरामर्शत्वाभावात् कार्यकारणभावः परामर्शत्वं

च जातिविशेषः न तु व्याप्तिविशिष्टपक्षधर्मेतानिष्टयन् चतो  
व्याख्यादेः साध्यादिभेदेनानुगमे अपि न क्षतिः ॥

At the end there are a few lines from a second chapter; it begins: अथ व्याप्यविषयता निरूपितहेतुतापक्षेदक ०

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2020.

2608b. Foll. 41; size 10 in. by 3½ in.; 12 or 13 lines in a page; written in the Bengali character.

*Samśayānumitivādārtha*, a logical treatise on Doubt. The colophon is wanting at the end; the title given to the treatise having been taken from the reverse of the last leaf. It is the same work as the *Ratnakoshakārikāvicāra* in the Oxford Catalogue, p. 245, no. 613.

It begins: परोक्षज्ञानं निश्चयात्मकमेवेति सिद्धान्तः रत्नकोषकारस्य सन्नतिपद्यसंबलनदशायां संशयात्मिकानुमिति-नङ्गीकरोति ०

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2021.

47f. Foll. 14 (79-92); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

*Samśayānumitirahasya*, a logical treatise on Doubt; the name of the author is not mentioned. See Hall's Index, p. 51, no. cxliv.

It begins:

अनुमितिः प्रत्यक्षान्वयज्ञानं वा संशयो न चेति विप्रतिपत्तिः । अथ रत्नकोषकृतः पर्वतादावेकस्मिन्धर्मिणि बहिर्दभावव्याप्य-वत्ता परामर्शादिसम्बधानानन्तरं तयोर्द्वयोरेवानुमितिस्तुल्यते ०

Date of the copy: संवत् १८२९ माघे मासि शिवे पक्षे चतुर्दश्यां गुरुवासरे रघुनाथपुस्तकनिर्देश ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2022.

1369d. Foll. 6; size 9½ in. by 4½ in.; fifteen lines in a page.

*Vyāptyanugamavicāra*, probably a fragment of one of the commentaries on the *Cintāmaṇi*.

It begins: प्रतियोग्यसमानाधिकरथेति । अथ समूहा-लक्षणात्मकव्यभिचारज्ञानप्रतिबन्धकतानादायातिप्रसङ्गवारणाय ०

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2023.

47g. Foll. 10; size 9½ in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

*Smṛtisamśkārasambandhivāra*, an anonymous treatise.

It begins: यदगोचरस्मृतिं प्रति यदगोचरज्ञानत्वेन न हेतुता यदनिर्विकल्पकादपि स्मरणापत्तेः ०

The same work in Rāj. Mitra's Notices on Skr. MSS., i., p. 77, no. 142.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2024.

161d. Foll. 23 (145-167); size 11½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

*Viśiṣṭavaiśiṣṭyabodhavicāra*, "a *Nyāya* dissertation on the relation of the attribute to the subject." The author's name is not mentioned. It has the same beginning as the *Viśiṣṭavaiśiṣṭyavicāra* registered in Rāj. Mitra's Notices of Skr. MSS., iii., p. 121, no. 1166.

The beginning is: तद्वर्तेनिर्विकल्पकानन्तरं तद्विशिष्टवैशिष्ट्यबोधानुदयात् तत्र तद्वर्तेप्रकारकं ज्ञानं कारकं विशिष्टवैशिष्ट्यबोधश्च विशिष्टप्रतियोगिकवैशिष्ट्यबोधो विशिष्टानुयोगिकवैशिष्ट्यबोधश्च ।

Date of the copy: संवत् १८५४.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2025.

3066. Foll. 7; size 9½ in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page; fair writing.

*Kūṣṇatāvāda*, a logical treatise. The au-



floor's name is not mentioned. See Aufrecht's Cat. Cat., p. 95.

It begins:

अथ किं कारणत्वं यदपह्नेदकावक्षिप्तसमुदायः सामग्री ॥  
अथ प्राश्नः ॥ अनन्यथासिद्धनिवृत्तपूर्ववर्तिजातीयत्वं कारणत्वं ।

[J. R. BALLANTYNE.]

## 2026.

1555a. Foll. 30; size 11 in. by 4 in.; eight lines in a page.

*Liṅgopahitaiṅgikabhāṇavicāra*, the author's name is not mentioned.

It begins:

बहिष्प्राप्यधूमवान् पर्वत इत्यादि परामर्शान् बहिष्प्राप्यधू-  
मवान्यवैतो बहिष्मानित्यनुमितिगामननि ।

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2027.

1369h. Foll. 8; size 10 in. by 4 in.; eleven lines in a page.

*Laukikavishayaṭvicāra*, an anonymous treatise on the same topic as no. 1990.

See Aufrecht's Oxford Cat., p. 245, no. 614; Raj. Mitra's Notices, i., p. 77, no. cxliii.

It begins:

यदं साध्याकरोमोत्याद्यनुव्यवसायविषयतया लौकिकविषय-  
ताया अतिरिक्तायाः सिद्धिरिति नवीनाः ।

Date: संवत् १६२ (१६०२).

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2028.

765b. Foll. 11 (numbered 16-26); size 10½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

*Vāyupratyakṣhavāda*, a tract on the perceptibility of Air.

It begins:

वायुश्चैवज्ञानान्यचैवप्रत्यक्षो न वेति विप्रतिपत्तिः । विधि-  
कोटिमीमांसकानां निषेधकोटिनैवाधिकानाम् ।

It ends: आवश्यकं च सन्निकर्षविचारावसरे दक्षितम्.  
The same anonymous author wrote also a *Sannikarshavicāra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2029.

1369l. Foll. 5; size 9½ in. by 3½ in.; eight lines in a page.

*Veganūśyākūryakāraṇabhāvarahasya*, a controversial treatise on the origin and decrease of Velocity, confronting the tenets of the *Nyāya* and the *Vaiśeṣika* on this subject.

It begins:

ननु किं तावत् आश्रयनाश्रयवेगस्य नाशकमिति चेत् ॥  
अत्र वैशेषिकाः ॥ स्वप्रयोज्यसंयोग एव तादृशवेगस्य नाशकः ॥

In the last line the *Vegakhaṇḍana* of the *Didhitikrīt* is quoted.

See Hall's Index, p. 62, no. ccii.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2030.

2100a. Foll. 47; size 10 in. by 4 in.; written by several modern hands; 8-14 lines in a page.

Fragments of different philosophical treatises and commentaries.

The MS. begins: अथ साध्याभाववद्वृत्तित्वरूपव्या-  
प्तिरेवानुमित्युपयोगिनी ।

Foll. 2 seqq. are numbered 6 seqq.

Foll. 7-15 (numbered 11-19) are marked वा० अ०; fol. 30 की०.

Foll. 32, 33 (numbered 1, 2) are marked वि० म०; beginning अथोच्यते । अभिचारज्ञानविरहस(ह)कृतं  
सहचारदर्शनं व्याप्तिग्राहकं । foll. 33b and the greater part of 34 and 35 are blank.

Fol. 36 is marked वा० त०; but 36b and 37b are left almost wholly blank; and so is fol. 46a.

Fol. 1a has the pencil mark :—‘*Vishaya-viveka*. A metaphysical treatise according to the *Nyāyasūtra*.’

[GAIKAWAR.]

#### 14. Grammatical treatises.

2031.

161e. Foll. 37; size 11½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

*Śaktivicāra*, a treatise on the names of things and meanings of words, by *Gadādhara Bhaṭṭācārya*. See Hall’s Index, p. 56, no. clxvi.

It begins :

संकेतो लक्षणा चार्थे पदवृत्तिः । वृत्त्या पदप्रतिपाद्य एव  
पदार्थे इत्यभिधीयते इदं पदनिमग्नार्थं बोधयन्निति चत्वारोऽन्वयादव-  
गम्यो बोध्य इति चेत्सांकेतिकतया वृत्तिः ।

This treatise is different from the “*Śakti-vāda* alias *Śaktivicāra*,” which Rāj. Mitra, *Notices of Sansk. MSS.*, iv., p. 122, no. 1537, attributes to *Gadādhara*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2032.

1038e. Foll. 4; size 9 in. by 4 in.; thirteen lines in a page.

*Śaktivāda*, a short treatise on the same subject.

It begins :

मीमांसकेष्वेवमादी दाहाद्यनुकूलः शक्तयो अतिरिक्तपदार्थाः  
स्वीक्रियन्ते । तेमानयमाश्रयः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2033.

972. Foll. 102; size 15½ in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

*Śabdasaktiprakāśikā*, a treatise on the same subject, by *Jagadīśa Tarkālakāra*.

It begins :

तत्कैवल्यं च विदुषा विदुषानोपकारिका ।  
कृता श्रीमद्गीशेन शब्दशक्तिप्रकाशिका ॥

The work was published at Calcutta, in 1847. See Hall’s Index, p. 55.

[H. T. COLEBROOKE.]

2034.

804. Foll. 178; size 15½ in. by 5½ in.; fair, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

*Śabdasaktiprakāśikātippanī*, a commentary on the above work, composed by *Krishṇakānta Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya*, in Śaka 1723 (A.D. 1802).

It begins :

योगे शमुगत चिरं हिमगिरेः शृङ्गे कुटीरे प्रिये  
योगार्थं किमुतास्ति को (sic) च रमणी तथेति सन्भाव्यं ।  
शुभा हाससमन्विते (r. ० तं) गिरिसुतागीरीशयोर्मेनका  
तत्रास्तीति पदं सलज्जद्वयो नाम्नातु लज्जोदः ॥

It ends : इति श्रीकृष्णकान्तविद्यावागीशभट्टाचार्यविर-  
चिता शब्दशक्तिप्रकाशिकाटिप्पणी समाप्ता ॥

शाके रामाक्षिशैलक्षितिपरिगणिते कङ्कटे याति सूर्ये  
विज्ञाहे विच्यनापाचितपदगुले इयामले मोक्षपीजे ।  
आयस्रध्यापकानां निखिलपदपदार्थादिचिन्तापहर्त्री  
तेने श्रीकृष्णकान्ताय इह सुकृती टिप्पणीं गूढभावां ॥

धोरश्रीकृष्णकान्तेन विद्यावागीशसञ्चिना ।

कृता सुसुद्धिधोरायां शक्तिसन्दीपनी मुदे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2035.

161g. Foll. 113 (numbered 216-328); size 11½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

*Paṭlavākya-ratnākara*, a philosophico-grammatical treatise, by *Gokulanātha Śarman*; a very incorrect copy.

See Hall’s Index, p. 56, no. clxx.; Aufrecht’s Oxford Catalogue, p. 246, no. 619.



*Athādihikaraṇam*, fol. 4; *karaṇam*, fol. 6; *hetusādhane tṛtīyā*, fol. 6b; *sampradānam*, fol. 7; *upādānam*, fol. 8b; *atha nirakṣaḍa-sūktya āśrayatayā śabdas tāvad vicāryate*, fol. 13b; *sambodhanam*, fol. 18; *nīrdhāraṇam*, fol. 20b; *vipsāvicārah*, fol. 29; *karmakartā*, fol. 30b; *atha phalavatkartā*, fol. 33.

Apparently incomplete at the end. The MS. had ended *अथ विचारानरं*; but this has been obliterated, and a different hand has supplied the colophon:

इति श्रीमद्विरहकृतार्थमुक्तावली प्रथमः परिच्छेदः ॥

After this a different hand again has added: श्रीमद्विरहकृतार्थमुक्तावलीप्रथमपरिच्छेदः; while fol. 1a has the title: शब्दशास्त्रज्ञानोज्ज्वलकृतार्थमुक्तावली प्रथमः परिच्छेदः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

## 2040.

11720. Foll. 10; size 13½ in. by 4½ in.; modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

*Subodhasamgraha*, a treatise on the syntax of cases.

It begins: अथ मुखादस्य संग्रहः ॥ गङ्गा गच्छति चेत् इत्यत्र एकत्वविशिष्टगङ्गावृत्तिसंयोजनकगमनानुकूलवर्तमानत्वविशिष्टचेत् इति शाब्दबोधः । तत्र शक्त्या गङ्गापदार्थो विनातोयप्रवाहः द्वितीयापदार्थः संयोगः गमिपदार्थो गमनं तिङ्पदार्थः कृताश्रयः ॥ ०

It ends: यन्मुद्रकर्मकरणात् त्वानहं वृणो इत्यभिलापः । एककर्तृकत्वं एव तुनो विधानादिति स्मार्तैः तदनुशासनाधिरुद्धं ॥ इति मुखादः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

## 2041.

2428. Foll. 46; size 8½ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1782 A.D.; eight lines in a page.

*Subarthatattvāloka*, or *Kārukacakra*, a logical treatise on the function of the cases, by *Viśvanātha Pañcānana*, son of *Vidyānivāsa*.

It begins:

सायं गोपवधूदीवक्रदुर्गतेन दक्षसंकेतः ।

शरत्तं चक्रधरो मे कारकचक्रं मे रूपयतः ॥

अथ सुषोर्धो निरूप्यते । तत्र प्रथमापहोवर्जं प्रायः सर्वैः (viz. विभक्तयः) कारकाभिधाप्यन्त्यः । शब्दोर्हि नस्ति मातुः स्मरतीत्यादी । क्वचित्पश्यपि । तथा द्वितीयादयो अपि क्वचिदुपपदविभक्तयो न कारकाः । ०

It ends: अन्ये तु कर्णदाने कर्णदानसाम्यं सप्तम्यर्थः तद्वृत्तित्वमर्थः । इत्थं दानवृत्ति यत्कर्णदानसाम्यं तदाश्रयत्वं परंपरया बोध्यमित्याहुः ॥

इति श्रीविश्वनाथपञ्चाननविरचितः सुषोर्धोतत्त्वालोकः समाप्तः ॥

For another MS. see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 150, no. 2385; the MS. there described ends with a *śloka* giving the name of the author's father. [R. JOHNSON.]

## 2042.

1698b. Foll. 19 (foll. 106-124 of vol.); size 9½ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

*Atanākārapariśīkṛā*, a logical dissertation on the nature of the verb, and the meaning of its tenses and modes, by *Viśvanātha Sīdhāntapañcānana Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa*.

It begins:

स्फुटकृतिफले शक्तं नामयोजितसंज्ञितं ।

आख्यातकदृशं धाम इयामं गमाभिधं तुमः ॥

आख्यातार्थमाचक्षते ॥ तत्र व्यापारमाख्यातार्थं केचिदाहुस्तद्वत् संयोगस्यंदादादिसाधारणव्यापारत्वस्य दुर्वचनत्वात् तदपेक्षया लाघवात् यत्नशक्तेरुचितत्वात् रथो गच्छतीत्यादी तु व्यापारे ०

It ends: अपिस्तत्त्वैवाहको ('*apa*') with the force of '*tātparyā*') वा यपुष्पात्तलघोयेण स्फोटयेदपि पर्वता-नित्यादावप्येवं यपुष्पानित्यत्र प्रशक्ते मनुष्येति ॥ इति महामहोपाध्यायविद्यानिवासापुत्रश्रीविश्वनाथसिद्धांतपञ्चाननभट्टाचार्य-विरचितो षष्ठकारपरिष्कारः समाप्तः ॥

The same author wrote the *Padārthatattvāloka*. [H. T. COLEBROOKE.]

2043.

3064. Foll. 4; size 10 in. by 4 in.; twelve lines in a page.

*Ākhyātavāda*, a short logical treatise on the meaning of the Verb, by (Raghunātha) Tīrthika Śīromaṇi Bhaṭṭācārya. See Hall's Index, p. 58, no. clxxx.

It begins:

आख्यातस्य यत्नो वाच्यः । पथति पार्कं करोतीति यत्नार्थककरोतिना सर्वआख्यातविवरणात् । व्यवहारादिववाचकं (० बद्धावकं the second copy) विना विवरणादपि व्युत्पत्तेः ।

Date of the copy: संवत् १७३६ समये आश्विनसंवत् १७३६ समये चंभकभट्टप्रतिष्ठानकरेण लिखितो ध्यमाख्यातवादः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2044.

2100f. Foll. 6; size 9½ in. by 3 in.; 8-10 lines in a page.

*Ākhyātavāda*, a second copy.

[GAIKAWAR.]

2045.

2368d. Foll. 9; (pagod 4-12); size 11 in. by 3 in.; seven lines in a page.

*Ākhyātavāda*, a third copy. The author's name is not mentioned. It is preceded by a copy of the *Nāñarthavivṛiti*, written by the same hand (foll. 1-3).

Date: संवत् १६६६ वर्षे फाल्गुणमासे शुक्लपक्षे त्रयोदशी तिथि लक्ष्मीते ॥

[GAIKAWAR.]

2046.

2157b. Foll. 35; size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

*Ākhyātavādaṭippaṇī*, a commentary on Śīromaṇi's *Ākhyātavāda*, by Raghudeva Bhaṭṭācārya. See Hall's Index, p. 59, no. clxxxiv.

It begins:

• प्रथम्य नीरदश्याममुहामगुणमन्दिरम् ।

आख्यातवादसङ्गाथा रघुदेवेन तन्यते ॥ १ ॥

नैयायिकः परमतं निराकर्तुं समतं व्यवस्थापयति आख्यातस्येति यत्नो वाच्यः

It ends:

कठिनाख्यातवादेषु मन्यन्विलोकने ।

लीलाध्यायत (r. ० ध्यान) धीराः कुर्वन्तु निहिता  
[[विहता ?] अपि ॥

आख्यातवादसङ्गाथा समुद्भूतधर्मेन ।

प्रीयातु मगतीनाथः श्याममुन्दरविग्रहः ॥

Date of the copy:

आश्विने शुक्लपक्षे तु सप्तम्या भृगुवासरे ।

लिखितं नाथरामेणाख्यातवादस्य दिव्यली ॥

संवत् १७२६ शाक १६६१ ॥

[GAIKAWAR.]

2047.

1369f. Foll. 15; size 9½ in. by 3½ in.; 10 or 11 lines in a page; written in the Bengali character.

*Ākhyātavādaṭippaṇī*, a commentary on Śīromaṇi's *Ākhyātavāda*, by Rāmākṛishṇa. See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. vii., p. 151, no. 2386.

It begins:

मुकुन्दचरणचन्द्रनाथाय इदयाधुने ।

आख्यातवादसङ्गाथा रामकृष्णेन तन्यते ॥

आख्यातस्येति यत्नतनाख्यातशक्यतावच्छेदकमित्यर्थः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2048.

2368b. Foll. 20; size 11 in. by 2½ in.; 8 or 9 lines in a page.

*Ākhyātavādagranthivimukti*, a commentary on Śīromaṇi's *Ākhyātavāda*, by Nityālamkāra Rāghava Bhaṭṭa.

It begins:

अस्माकरोडनिविष्टं तन्मूर्द्धस्यितचन्द्रकलावी हि ।

सु(सं)धमाहुन्वन्तं मुंडारं (r. मुण्डारं तं) वन्दे हेरखम् ।

शिरोमणिकृताख्यातवादग्रन्थविमुक्तये ।

अमीन्द्राधवभट्टेन कीशलं किंचिदुच्यते ॥



Fol. 8a begins: आगनसमुच्चयकांडशेषे

ते साधुध्वनमानेन प्रत्ययोत्पत्तिहेतवः ।

तदात्ममुपगम्येव शब्दार्थस्य प्रकाशकाः ॥ ०

(Vākya. I. 151-154, in the last of which this MS. has अपभ्रंशः instead of अपशब्दः) इति ।  
अनुत्पन्नस्य शक्तिप्रमादेव बोधः । ०

Fol. 8b ends (in the middle of the page):  
अत्रोच्यते । अपभ्रंशानामपेक्षकत्वे ततो बोध एव न स्यात् । न  
च साधुस्मरणादोषः । तद्विदुषां (!) जायमानत्वात् । तस्माद-  
जायमानत्वाच्च ॥

Fol. 9a (smaller writing) contains a passage  
from the *Mahābhāṣya*, beginning: (सा)रस्वती  
दशम्यां पुत्रस्य मुदेयो अस्ति वरुणेति ते स्मुरा हेलयो हेलय  
इति कुर्वतः पराचभूयः । ०

ending: ० एवं तर्हि ।

सो ऽनंतमाप्नोति जयं परत्र चाग्योगविद् दुष्यति चापशब्देः ।  
(ed. Kichhorn, i., p. 2, l. 2 to last line but one).

[H. T. COLEBROOKE.]

### 15. *Laukikanyāya*.

2053.

582. Foll. 429; size 10½ in. by 6½ in.;  
in European fashion; good Devanāgarī writing  
of 1808 A.D.; twenty-five lines in a page.  
From fol. 93, the leaves were wrongly numbered  
89 seqq.; but the numbers have been altered  
by another hand.

*Laukikanyāyaratnākara*, a collection and  
explanation of proverbial phrases used as  
illustrations in philosophical discussion, by  
*Raghunāthavarman*, son of *Gulāb-rāya* of the  
*Bimbarāya* family, pupil of *Rāmadayālu*, of the  
*Uliśana* sect of the *Nānak Shūhīs*.

It begins:

यस्माज्जातं निखिलभुवनं जीव्यते येन जातं

यस्मिन्नेते व्रजति विलयं सच्चिदानंदरूपे ।

यस्य आत्मा निगमनिषया यच्च तन्मात्रमेवम्

तं प्रत्यक्षं शिषुशिशिशिषं साधुमूर्तिं नतो ऽस्मि ॥ १ ॥

यं भातं अनुभाति लोकनिक्करो यं चांतरेणोपधा

भासा यस्य च भाति सर्वमपि नो भाषाच्च यद्भासने ।

भाते यस्य च भातमेव निखिलं यः सज्जनानां गतिः

स्नानंदं तमहं प्रकाशममलं सोमं शिवं संश्रये ॥ २ ॥

यो वाचा न निगच्छते न च सदा मानीतरेरीक्ष्यते

सर्वेषां वचसा य एव विषयः सर्वेषु मानैर्मितः ।

आत्मा यो निखिलस्य सर्वविदुषां प्राप्नो ऽप्यवाप्यथ यो

गोविंदं तमहं नमानि सततं भक्तप्रियं माधवं ॥ ३ ॥ ० १ ॥

गुरुज्ञाना मुक्तस्त्वज्ञानं दयालून्नामवत्सदा ।

लौकिकन्यायरत्नानामाकरस्तन्यते मया ॥ १२ ॥

न्यायार्थं विषयं चेवोदाहृतिं च यथामति ।

वदिष्यामो ऽत्र संक्षेपाद्विस्तारादपि कुत्रचित् ॥ १३ ॥

प्रसंगादागतानी तु न्यायानी तत्र विवृते ।

अथैतानि वदिष्यामः क्वचिदन्यामुदाहृतिं ॥ १४ ॥

प्रसंगादायाता अपि निगदयिष्यातविषया

न ते व्याख्यास्यते पुनरसकदुक्ताश्च पिरलाः ।

पुनर्याख्यास्यते विषयकपनादिप्रयिताः (ः)

पुरा प्रोक्तान्कोटिचिन्त्युनरपि वदिष्यामो विषये ॥ १५ ॥ ० १६ ॥

उदाहृतिं वदिष्यामः प्रायो वेदांतशास्त्राणां ।

नीमांसान्यायगां काचित् काचित्चापरशास्त्राणां ॥ १६ ॥

[० ६० ॥

अत्र निर्बंधपदं सर्वत्र प्रकरणापरं ननु किमिदं सूत्रादेरुपनि-  
षदनुयाहितं सूत्रादिनिर्वाच्यारस्य तदर्थोपबोधहेतुत्वमिति चेत् ॥

इति लौकिकन्यायरत्नाकरे शास्त्रविषयादिकपनपुरःसरं शा-  
स्त्रप्रकरणसामान्यैतत्प्रकरणानामारंभसमर्थनं अथात्र व्याख्यायानां  
न्यायानां व्याख्यानमारभ्यते fol. 15a; first the *Sthūli-  
randhatinyāya* (भुवनमहंथर्तौ च दर्शयति ॥), ends fol.

31b; then different examples; e.g. कंठचामीकर-  
न्यायः । चामीकरो भूषणविशेषः स हि कंठगतो जपि विस्मृतः

सन्नप्राप्त इव भवति । आत्रोपदेशादिना ज्ञातः सन् प्राप्त  
इत्युपचर्यते न तु यस्तुतो ज्ञानातिरिक्ता तस्य प्राप्तिरस्ति प्राप्त-

त्वादिति ॥ २ ॥ अज्ज्ञे (? i.e. अज्ञे) चेन्नपु विदेत किमर्थं पर्यंतं  
व्रजेदिति । अज्ज्ञे गृहकोणे । अज्ञे इति पाठे ऽप्ययमेवार्थः ।

निगदय्याख्यानमन्यत् ॥ ३ ॥ सायकाशनिर्वकाशयोर्निर्वकाशं  
पलीय इति न्या० ४ ॥ स भवत्येकवाक्यत्वे वाक्यभेदो हि नेत्यते

इति न्या० ५ ॥ अत्र हि शब्दः । पश्य मृगो भावतीत्यादावेतदर्थे-  
प्रसिद्धौ मज्जनोन्मज्जनन्या० नद्यादौ पतितस्तरणानभिज्ञः कदा-

चिन्मज्जति कदाचिदुन्मज्जतीति प्रसिद्धं लोके ॥ ६ ॥ यदि

तत्र यत्ततः सो अन्यदवलंबनमलभमानो व्याकुलितचित्तः कुश-  
काशादीनवलंबने तत्कुशकाशावलंबनं नाम तस्य न्यायः कुश-  
काशावलंबनन्यायः । अनेन हि प्रथमामु युक्तिषु निराकृता-  
स्तीतिनिर्वाला युक्तीरवलंबनानः प्रतिपाद्यलमनेन कुशकाशा-  
वलंबनेनेति निराक्रियते ॥ ७ ॥ यथा धं कलिमा तुंबिका  
नदीसमुद्रादी मज्जंती धंके खीये स्वकाश आगत्य तिष्ठति  
तथा जीवो देहादिधंके खीये श्लोकाकाशे गत्वा तिष्ठति ।  
अयमेव तस्य मोक्ष इति दिग्गवरा इति जलतुंबिकान्यायः ॥ ८ ॥  
तदेकदेशिनस्तु धंजरमुक्तन्यायेन संततमूर्ध्वगमनमेव तस्य मोक्षं  
मन्यते ॥ ९ ॥ विज्ञेयबहुलं भावनमेव परमपुरुषार्थं मन्यमाना  
बालैरप्युपहसनीया इत्यलमुन्मत्तवचसि काव्यदूषणोक्तावनेनेति  
न्यायेन नेह (!) ते निराक्रियते ॥ १० ॥ ०

Fol. 187a: इति० प्रमेयरूपणपरं पूर्वार्धम् ॥ अथ  
प्रमाणात्प्रतिपादनप्रचुरो भागः प्रारभ्यते ॥ अत्रैव च प्रसंगेन  
पूर्वोक्तार्थो अपि दृढीक्रियते । यदा हि तरति शोकमात्मवि-  
दित्वादी प्राचीनतात्किंकमतमाश्रित्य सकलपदार्थस्वरणाद्युपगमे  
विशेष्ये विशेषणं तत्र विशेषणान्तरमिति न्यायेन सर्वपदार्थाना-  
मन्योन्यं क्रियाकर्मभावेनान्यरूपः शब्दबोधः स्वीक्रियते । तदा खले  
कपोतन्यायो वरति (? भवति) । यथाहुः । वृद्धा युवानः शिक्षवः  
कपोताः खले ययामी युगपत्यर्तति । तथैव सर्वे युगपत्यर्थाः  
परस्परेणान्वयिनो भवन्तीति । अत्र वृद्धयुवशिशुभिः कपोतै-  
श्चिरतरश्चिरसिंहितकालोक्तानां पदार्थानां साम्यं बोध्यं । ०

It ends with nine ślokaś, the last of which  
runs thus :

अमिमानकसद्गुणगवने वंशे लसन्मीतिक-  
अमिद्रामदयालुशिष्यरपुणा नापाननाम्ना कृते ।  
अमिने सांक्षिप्यस्य लोकविदितन्यायास्वरत्नाकरे  
पूर्वो माननिरूपणप्रचुरो भागः सुशोभ्यते ॥

इति श्रीसाधुवृंदविदितपादारविंदश्रीमद्रामदयालुशिष्येण सो-  
मवंशीयविंदरायकुलोत्संश्रीसेयविदेव्याश्रितपादारविंदश्रीगुलाव-  
रायसूनुनोदासीनावस्थेन रघुनाथवर्मका विरचितं लौकिकन्या-  
यरत्नाकराख्यं प्रकरणं समाप्तं ॥ संवत् १८६५ मीती आसादमुदी  
१० सूर्यवासरे तद्विने समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2054.

1031. Foll. 89; size large 8vo, 10½ in. by  
6½ in.; fairly written in Devanāgarī; twenty-  
six lines in a page.

*Laukikanyāyasamgraha*, an 'abridgment of  
*Raghnātha's Laukikanyāyaratnākara*, by the  
same author.

It begins :

यत्कीर्तिप्रभया मुमुक्षुभुवने मायाप्रभावेः प्रभोर्  
नीलादेर्नैनिता प्रतीतिरचला खीः संवृता शोभते ।  
यत्किञ्चोदुग्धैः स मे गुरुरहो हार्दीधकारापहः  
अमिद्रामदयालुरिंदुरमलो मोदाय भूवात्सदा ॥ १ ॥  
नत्वा शंभुं हरिं गौरिं विधिं दुर्दिं च भारतीं ।  
क्रियते रघुनाथेन लौकिकन्यायसंग्रहः ॥ २ ॥  
लौकिकन्यायरत्नानामाकरे यत्प्रदर्शितं ।  
तस्य संक्षेप एवेह शीघ्रबोध्य दश्यते ॥ ३ ॥

It ends :

वेदाध्यासायसंख्याकलौकिकन्यायसंग्रहः ।  
शिष्योः प्रीतये ज्यं स्यात् पित्रोर्बालस्य गौरिव ॥ २ ॥ ३ ॥  
यो ब्रह्मा यश्च विष्णुर्वसुतनुरपि यो यश्च गौरीदिनूर्तिर्  
यश्चात्मा सर्वजंतोः क्षुतिशिसरगिरौ यश्च त्रात्यर्षभूमिः ।  
यस्याबोधोपासमुद्यो ब्रजति च विलयं यस्य बोधात्मयं च  
तं शुद्धं संप्रपद्ये शिष्यममरमजं शंभुमीशानमीडं ॥ ४ ॥

इति श्रीसाधुवृंदविदितपादारविंदश्रीगुलावरायसूनुनोदासीनावस्थेन  
रघुनाथवर्मका विरचितं लौकिकन्यायसंग्रहः समाप्तः शुभमस्तु  
संवत् १८६५ आसादमुदी २ भृगुवासरे ०

For other MSS. of this work see Bühler's  
Report, p. cxlvi.; Rāj. Mitra, Notices, ix.,  
nos. 3139, 3140. Both give the author's  
family name as Bindurāya, whilst our MSS.  
give it as Vindurāya wherever it occurs.

[H. T. COLEBROOKE.]

2055.

700. Foll. 180; size 9½ in. by 3½ in.;  
fair, modern Devanāgarī writing; eight lines  
in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]



## D. VAIŚEŚHIKA.

## 1. The Sūtras and Commentaries.

## 2056.

**3023.** Foll. 7; size 14 in. by 5½ in.; nine lines in a page.

*Kaṇādasūtra*, the *sūtras* of the *Vaiśeṣhika* Philosophy, ascribed to *Kaṇāda*. It is divided into ten *adhyāyas*, and each *adhyāya* into two *āhnikas*. See Hall's Index, p. 64, no. 1.

Editions: in the Bibliotheca Indica together with *Śaṅkara Miśra's Vaiśeṣhikasūtrapaskāra*; the first *āhnika* in "The Aphorisms of the *Vaiśeṣhika*, Sanskrit and English," by J. R. B. Mirzaporo, 1851; The *Vaiśeṣhika Darśanam* with the commentaries of *Mahāmahopādhyāya Chandrakant Tarkalankar*, Calcutta, 1887; The Aphorisms of the *Vaiśeṣhika* Philosophy by *Kaṇāda*, in the Benares Sanskrit Series (Fasc. I. contains the text of the *sūtras*, see no. 2059).

A German translation by Dr. F. Röer, in *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft*, xxi. p. 309-420, xxii. p. 383-442; an English translation by A. E. Gough, Benares and London, 1873 (from The Pandit, nos. 32-69, published 1869-1872).

[J. R. BALLANTYNE.]

## 2057.

**1698d.** Foll. 79 (176-254); size 9½ in. by 4 in.; 13 or 14 lines in a page; neat writing of about A.D. 1750.

*Vaiśeṣhikasūtrapaskāra*, a commentary on the *Vaiśeṣhikasūtra*, by *Śaṅkara Miśra*, son of *Bhavanātha Miśra*.

See Hall's Index, p. 68, no. xviii.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2058.

**232b.** Foll. 81 (92-172); size 12¼ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

*Vaiśeṣhikasūtrapaskāra*, a second copy, with many marginal notes in Colebrooke's handwriting.

Date: संवत् १८५० ॥ नीती पुनर्वदी ८ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2059.

**1303d.** Foll. 7; size 13½ in. by 4½ in.; eight lines in a page; large writing on yellow paper, in the Bengali character.

*Dravyapadārthasaṃgraha*, the first part of *Prāśastapāda's Padārthadharmasaṃgraha*, or *Śaṭpadārthasaṃgraha*. The name of the author does not occur in this copy, but it is evidently *Prāśastapāda's* work, since it is the text commented on by *Udayana* in the first part of the *Kiraṇāvalī*.

See Hall's Index, p. 64, no. ii; Aufrecht's Oxford Cat., p. 240, no. 583; Rājendralāla Mitra's Notices, i., p. 283, no. 492; v., p. 283, no. 1961; Bühler's Detailed Report, p. 76 and p. cxlv.

The *Padārthadharmasaṃgraha* is not a commentary on each single *sūtra*, but a short exposition of the six *Vaiśeṣhika* categories, based on the *sūtras* of this system. It is also called *Prāśustapādabhāṣya*, see the next number, also nos. 2083, 2085.

It begins:

प्रथम्य हेतुनीचरं मुनिं कथादमन्तः ।

पदार्थधर्मसंग्रहः प्रथम्यते महोदयः ॥

द्रव्यगुणकर्मलक्षणान्यविशेषसमवायानां पदार्थानां साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां तत्त्वज्ञानं निःश्रेयसहेतुः । तच्चेष्टरदेशनाभिष्यक्ताङ्गलीदेव । अथ के ते द्रव्यादयः पदार्थाः । किं च तेषां साधर्म्यवैधर्म्यं चेति । तच्च द्रव्याणि पृथिव्याग्नेयोवायुकाशकालदिगात्मनास्ति सामान्यविशेषसंज्ञोक्तानि नयेव तत्त्वानिरेकेण संज्ञान-

रानभिधानात् । गुणाः रूपरसगन्धस्पर्शसंख्यापरिमाणपृथक्-  
संयोगविभागपरत्वापरत्वबुद्धिसुखदुःखेकाद्वेपप्रयत्नाच्च ० Cp.  
*Vaiś. sū. I. 1, 4-6.*

*Śrīdhara* wrote the *Nyāyakandali*, a com-  
mentary on *Prāśastapāda's* work, in the Śāka  
year 913 (= 991 A.D.), as was first pointed out  
by Bühler, Report, p. 76 and p. cxliv.; see  
also Bhandarkar, Rep. Bomb. MSS. 1893-84,  
p. 313.

The *Prāśastapādabhāṣya* is now being  
published in the Benares Sanskrit Series:  
"The Aphorisms of the *Vaiśeṣika* Philosophy  
by Kaṇāda, with the commentary of *Prāśasta-  
pāda*, and the gloss of *Udayanācārya*," ed. by  
*Paṇḍit Vindhyaśāri Prasāda Dube*, Fasc. I.,  
Benares, 1885. [H. T. COLEBROOKE.]

## 2060.

**760c.** Foll. 32; size 9½ in. by 4½ in.;  
nine lines in a page; large and clear writing.

*Shaṭpadārthasaṃgraha*, the five other sections  
of *Prāśastapāda's* exposition of the *Vaiśeṣika*  
philosophy, on the margin styled गुणभाष्य, कर्म-  
भाष्य, सामान्यभाष्य, विशेषभाष्य, समवायभाष्य. On the  
last leaf the whole work is called प्रज्ञासप्तपादभाष्य,  
but all these notes are in a more modern  
handwriting.

The *Guṇapadārtha* begins:

रूपादीनां सर्वेषां गुणानां गुणत्वाभिसंबन्धो द्रव्याधिगतं  
निष्क्रियत्वं गुणवत्त्वं च । रूपरसगन्धस्पर्शपरत्वापरत्वगुरुत्व-  
द्रवत्वक्षेहेवेगा मूर्तेगुणाः । बुद्धिसुखदुःखेकाद्वेपप्रयत्नधर्मे-  
भावनाशब्दा समूर्तेगुणाः । संख्यापरिमाणपृथक्संयोगविभाग  
उभयगुणाः ।

The *Karmapadārtha* begins (fol. 23a):

उत्प्रेषणादीनां यच्चानामपि कर्मेतत्संबन्धः एकद्रव्यवत्त्वं  
अधिकृतं मूर्तेद्रव्यपृथित्वं अगुणवत्त्वं गुरुत्वद्रवत्वप्रयत्नसंयोग-  
जन्यत्वं स्वकार्यविरोधित्वं संयोगविभागनिरपेक्षकारणत्वं ०

The *Sāmānyapadārtha* begins (fol. 29a):

सामान्ये द्विविधे परमपरं च स्वविषयसर्वगत[नि]भेदात्मक-  
मनेकवृत्ति ०

The *Viśeṣapadārtha* begins (fol. 30a):

अन्ते(r. अन्ते) भवा अन्त्याः सा सप्त(?)विशेषकत्वाद्विशेषः ॥  
विनाशारम्भरहितेषु निमित्तव्याकाशकालदिगात्मनः सप्रति-  
द्रव्यनेकशो वर्तमाना अत्यन्तव्यावृत्तिबुद्धिरित्येवो विशेषः

The *Samavāyapadārtha* begins (fol. 31a):

अयुतसिद्धानामाध्याधारभूतानां यः संबन्ध इह प्रत्ययहेतुः  
स समवायः

It ends:

स्वात्मगतसंवेदनाभावाच्च तस्मादिह बुद्धनुमेयः । समवाय  
इति ॥ समवायपदार्थैः सनातः ॥ इति श्रीप्रज्ञासप्तपादधिरचितद्र-  
व्यादिपदार्थसंग्रहः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

## 2061.

**1714a.** Foll. 79; size 9 in. by 2½ in.;  
6-10 lines in a page; indifferent handwriting.

*Kiraṇāvali*, a commentary on *Prāśastapāda's*  
*Padārthasaṃgraha*, by *Udayana Ācārya*. The  
first part, or *Dravyapadārthaprakāśa*.

See Hall's Index, p. 65, no. v.; Burnell's  
Tanjore MSS., ii., p. 121; Rājendralāla Mitra's  
Notices, v., p. 289, no. 1968.

It begins:

विद्यासंध्योदयोद्रेकादविद्यारजनीत्ये ।  
यदुदेति नमस्तस्मै कलौषिष्ठिचक्रस्त्रिभवे ॥ १ ॥  
यतो द्रव्यं गुणाः कर्मे तथा जातिः परापरः ।  
विशेषाः समवायो वा तमीश्वरमुपास्महे ॥ २ ॥

अर्थानां प्रविवेचनाय जगतामन्तस्तमःशान्तये  
सम्मार्गस्य विलोकनाय गतये लोकस्य याचायिनः ।  
तत्तन्नामसंभूतभीतय इमा विद्यावतां प्रीतये  
प्राप्तेने किरणावलीमुदयनः सत्तर्कतेजोमयीन् ॥ ३ ॥

अतिधिरसमसारं मानवाज्ञाविहीनं  
प्रविततबहुवेलप्रक्रियाजालदुःखम् ।  
उदधिसममन्त्रं तन्मन्त्रेणैवदन्ति  
प्रसन्नजडधियो ये ते ऽनुकम्पया एते ॥ ४ ॥

शास्त्रारम्भे सदाचारपरिप्राप्तया कायवाङ्मनोभिः कृतं  
परापरगुरुनमस्कारं शिष्यान् शिक्षयितुमादी निवध्नाति प्रशस्येति

It ends:

प्रयत्नादृष्टपरिग्रहादिति अक्षितयत्नपरिग्रहात्कश्चिददृष्टपरि-

यहादित्यैः । इतिशब्दो द्रव्यपरिसमाप्ति ॥ इति श्रीमत्सकल-  
शास्त्रपारंगतश्रीमदुदयनाचार्यविरचितायां किरणावल्यां द्रव्य-  
पदार्थप्रकाशः ॥

Foll. ६-१० are lost.

Date of the copy: संवत् १६२० चित्रभाद्रपदसंवत्सर  
आषाढशुक्लपक्षे चतुर्थ्यां समाप्तिमगमत् ॥

The *Kiraṇāvalī* is now being published in the Benares Sanskrit Series, together with the *Prasastapādābhāṣya*, see no. 2059.

[H. T. COLEBROOKE.]

2062.

3103. Foll. 103; size 8½ in. by 3½-3¾ in.; 8-11 lines in a page.

*Kiraṇāvalī*, a second copy of the *Dravya-padārtha*.

It has the colophon: इदं पुस्तकं गंगाधर जयाचि-  
न्नामजगदाधरेण लिखितं ॥ Foll. 3-10 are in a good  
old handwriting, the rest is in a very irregular  
handwriting.

2063.

161a. Foll. 74; size 11½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; writing clear but  
ugly.

*Kiraṇāvalī*, a third copy of the *Dravya-  
padārtha*, dated Śaṃvat 1857.

[H. T. COLEBROOKE.]

2064.

1646. Foll. 99; size 9½ in. by 3¾ in.;  
foll. 1-41 ten to twelve lines, foll. 42-99 (in  
another handwriting) ten lines in a page;  
writing indifferent.

*Guṇakiraṇāvalī*, Udayana's commentary on  
the second part (*Guṇapadārtha*) of *Prasasta-  
pāda's* *Shatpadārthasaṃgraha*; incomplete,  
ending with the *buddhinirūpaṇa*. Foll. ९ and  
१० are lost.

It begins:

तुहेर्नोचयतो बह्वान् न तुहेर्व्यग्रतः पुनः ।

कारागारमिदं विद्यं यस्य नौमि ततोधरम् ॥ १ ॥

साधर्म्यवैषम्याभ्यां निरूपितानि द्रव्याणि । संप्रति ताभ्यामेव  
गुणानिरूपयति रूपादीनानिति ।

It ends:

साकार्यमित्यहेतुचतुष्टयं निरस्तमिति ॥ इति श्रीमहामहोपा-  
ध्यायोदयनाचार्यविरचितायां गुणकिरणावल्यां बुद्धिनिरूपणं  
समाप्तम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2065.

1190. Foll. 116; size 12½ in. by 4½ in.;  
eight lines in a page; written on brown paper,  
in the Bengali character.

*Dravyakiraṇāvalīprakāśa*, a commentary on  
the first section of Udayana's *Kiraṇāvalī*,  
by *Mahāmahopādhyāya Vardhamāna*, son of  
*Gaṅgeśvara*.

See Hall's Index, p. 65, no. vi.; Rājendra-  
lāla Mitra's Notices, v., p. 284, no. 1963;  
*Pandit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to  
the Benares edition of the *Vaiśeṣikadarśanam*,  
p. २.

The commentary begins:

मिलन्त्याकिनीमहोदामां मूर्ध्नि पुरट्टिकः ।

विश्वजीताङ्कुरप्रस्थां वैषम्यं तां कलां नुनः ॥

कर्तव्यविप्रविधातकं रचिनमस्कारं निबध्नाति । विद्येति ।

It ends:

आमु संचारि चेतीत्येतिशब्दस्यार्थमाह इतिशब्द इति अथ  
वर्तते इति शेषः ॥

यस्तर्कतन्त्रशतपत्रसहस्ररत्नम्

गङ्गेश्वरः सुकविर्केशकाननेन्दुः ।

तस्यात्मनो गतिगहनां किरणावलीं तां

प्राकाशयत्कृतिमुदे बुधवर्द्धमानः ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीगङ्गेश्वरात्मजमहामहोपाध्यायश्री-  
मङ्गलानविरचितो द्रव्यकिरणावलीप्रकाशः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2066.

1697b. Foll. 80 (१-८२); size 9½ in. by 3½ in.; 9-14 lines in a page.

(*Dravya*)*kiraṇāvalīprakāśa*, a second copy of the first part of *Vardhamāna's* commentary on the *Kiraṇāvalī*.

Foll. १६ and १७ are lost.

[H. T. COLEBROOKE.]

2067.

1041. Foll. 31 (folded together); size 16½ in. by 3½ in.; eight lines in a page; written on brown paper in the Bengali character.

*Guṇa*(*prakāśa*)*vivṛiti*, a polemical commentary on the second section of *Vardhamāna's* *Kiraṇāvalīprakāśa*, by (*Raghunātha*) *Śīromaṇi*.

See Hall's Index, p. 66, no. ix.; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeṣikadarśanam*, p. 2.

Another name of this work is *Guṇādīdhiti* (see *Jayarāma's* commentary, no. 2070).

It begins: विनापि धर्मेनिरूपणं धर्मेनिरूपणं भवत्येव तद्वर्त्मनेन निरूपणं तद्विरूपणाधीननिरूपणमिति ०

The end is: शक्यते कारणाकारणविभागस्यलता चापेक्षणीयो दिग्देशो बहुमत(?) चाह क्षयवति । इति महा-महोपाध्याय . . तार्किकशिरोमणिकृत गुणविवृतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2068.

297. Foll. 98; size 10½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

*Guṇaśīromaṇīprakāśa*, a commentary on *Śīromaṇi's* *Guṇavivṛiti*, by *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭācārya Cakravartin*.

See Hall's Index, p. 66, no. x.; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeṣikadarśanam*,

It begins :

वाणि प्रसीद कुरुष्वामयि ते नतो ऽस्मि

त्वं येन देवि सुतवत्यसि पुत्रिणीयु ।

येनोदधारि कुनिबन्धनमोऽन्धकूपे

मप्राञ्चपादकगणभञ्जनं निरीक्ष्य ॥ १ ॥

यन्मूलमेव मुकृतानि तयोः कृतानि

आसादयः सदसि निमग्नमुदाहरति ।

तस्याशयं गुणविवेचनमाकलय्य

ब्रूते शिरोमणिगुरोरिह रामकृष्णः ॥ २ ॥

निरूपणं शाब्दबोधानुकूलो व्यापारः । एवं च धर्मेनिरूप-  
णयोर्हेतुहेतुमत्तावो नास्त्वयमेवाशयवानाह विनापीत्यादि ।

It ends: शक्यते(चे?)त्यादि (see no. 2069)

यन्यान्धीत्य सुचिरं सुचिरं विभाष्य

ग्रन्थः कृतो ऽयमतिमूल्यधिया विचार्य्ये ।

श्रीरामकृष्णकृतिना कृतिना कृते ऽस्मिन्

प्रीत्यन्तु मूल्यमनयो गुणदोषविज्ञाः ॥

इति विवक्षितं . . नायं दोषः इति प्रकाशकारमत्तमुदाहृत्य ।  
नन्वित्यादि चारम्भकसंयोगविरोधिभिन्नविभागजनकं यावन्मै  
तवारम्भकसंयोगे विरोधि विभागजनकं इमेव व्यातिभट्टाचार्य्यच-  
क्रवर्ती श्रीरामकृष्णशर्मेविरचितो गुणशिरोमणिप्रकाशः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2069.

3062. Foll. 138; size 10½ in. by 4 in.; fairly written in Devanāgarī; eight lines in a page; modern.

The same commentary, here called *Guṇa-cintāmaṇīṭikā*.

It ends: कर्मत्वापत्तिरत आह शक्यते चेत्यादि । इति पूर्णं ॥ इति रामकृष्णभट्टाचार्य्यचक्रवर्तिविरचिता गुणचिन्ताम-  
णिटीका समाप्ता ॥ संवत् १६६० । This was doubtless the date of the original MS., from which the present was copied. [J. R. BALLANTYNE.]

2070.

1698a. Foll. 105; size 9½ in. by 4½ in.; 11-13 lines in a page; fair recent writing, by three different hands.

*Didhitiivirīti*, a commentary on *Śiromaṇi's* *Guṇavivirīti*, by *Jayarāma*.

See Hall's Index, p. 67, no. xii.; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeṣikadarśanam*, p. 4.

It begins :

निराकारं नराकारं जगदाकारमद्वयम् ।  
गोपीदृग्जनं वन्दे निरञ्जनमहो महः ॥  
धीरः श्रीमयराजो श्री युक्तिमुक्ताभिरन्विताम् ।  
गुणदीधितिगुणैर्विबुधोति सरस्वतीम् ॥

It ends :

अमिता जयराजेन व्यायार्थविलासिना ।  
अकारि विवृतिः सम्यक् संख्याग्रन्यासदीधितिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2071

1077. Foll. 58; size 13½ in. by 2½ in.; six lines in a page; brownish paper; small old writing (of the 17th century?) in the Bengali character.

Another commentary on *Śiromaṇi's* *Guṇavivirīti*, incomplete at the end, without any title.

It begins: विनापीति यथा जिनरूपैव प्रवेयं (समानतत्त्वं inserted on the upper margin) निरूपितानि प्रमाणानि । तद्वत्त्वेनेति द्रव्याश्रितत्वादिना\* गुणानां निरूपणमिति भावः तन्निरूपणाधीनं etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2072.

109. Foll. 103; size 9½ in. by 3 in.; eight lines (foll. 2-6 seven lines) in a page.

*Vardhamānālikā Pakshadhari*, the *Dravyapalārtha*, a commentary on the first section of *Vardhamāna's* *Kiraṇāvalīprakāśa*, by (*Jayadeva*) *Pakshadhara*.

\* ० दिना is doubtful, as there is a hole in the MS.

It begins :

निरूपितं यद्यपि मन्दाकिनो विषयज्ञेति कोषदर्शनान्महादे-  
वमन्त्रकस्यानमन्दाकिनो तथापि यदनिह गङ्गासामान्यपरं यथा  
मन्दाकिनोऽेकतवेदिकाभिरित्यत्र (*Kumārasambhava* 1., 29) ।

It ends :

मन्त्रेवमिति । शब्दस्य द्रव्यसमाप्तिरर्थः स्यादित्यत्र आहारा  
वर्तेत इति शेष इति ॥ इति श्रीवर्द्धमानटीकायां पक्षधरी  
द्रव्यपदार्थः संपूर्णः ॥

There are many blanks in this copy, apparently owing to the illegibility of the original.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2073.

3058. Foll. 65; size 11 in. by 3½ in.; 13-17 lines in a page; good writing.

*Vardhamānendu*, a commentary on *Vardhamāna's* *Dravyakiraṇāvalīprakāśa*, by *Padmanābha*, son of *Balabhadra* and *Vijayāśrī*, younger brother of *Viśvanātha*.

Hall mentions a work of the same title and by the same author as a commentary on *Vardhamāna's* *Nyāyanibandhaprakāśa* (in the Index, p. 21, no. vi.). This seems to be a mistake. The *Vardhamānendu* begins :

बलभद्रकृताभोधेरूपं (read बु) भातिप्रयत्नतः ।

वर्द्धमानेन्दुरधुना पञ्चनाभेन तस्यते ॥ १ ॥

बलभद्रकृतग्रन्थयुक्तिकल्पद्रुमादसौ ।

युक्तिसूत्रसंवेष्ट्याद्विषयैस्तु मयादृतः ॥ २ ॥

बलभद्रकृता टीका युक्तिकामगवीक्षणा ।

सवत्सायुक्तिदुग्धाय तद्वत्सोऽयं विभाष्यताम् ॥ ३ ॥

निरूपितं तां विधुसंवेष्ट्यानीं कलां नूनः(?) क्षुणः । किं  
भूतां । विधुषीमस्य महादेवस्य अक्षुरसमान् । अक्षुरसाम्यमाह ।  
पुराणि नूक्लिं स्थिताम् ।

The writing on the last page is partly obliterated; the legible part of the final verses is :

इह लिखितं पितुरखिलं नात्मन इति ममै दुर्मेने स्मृति ।

न त्वत्तनयितुर . . . . .

विदितो भावः पितुरिति नर्मस्पृश भावयत्यल्ले ।

कृतकृत्वा वयमधुना दुर्जनवचसा न हीयते किमपि ॥

The last verse is nearly illegible.

इति श्रीजगद्गुरुनिष्ठाश्रीवल्लभद्रात्मज(विष्णु)नाथानुजविजय-  
श्रीगर्भसंभवश्रीमत्सकलशास्त्रारविन्दप्रद्योतभट्टाचार्यश्रीयचना-  
भक्तो वड्डमानेन्दुः संपूयैः ॥

The last line, containing the date of the copy, has been cut off by the book-binder.

[J. R. BALLANTYNE.]

## 2074.

1697a. Foll. 103; size 9½ in. by 8½ in.; ten lines in a page; small writing, in the Bengali character.

*Guṇavivṛitivivēka* or *Tātparyasamdarbha*, a commentary on *Vardhamāna's* *Guṇakiraṇāvālī-prakāśa* and *Śīromaṇi's* *Guṇaprakāśavivṛiti*, by *Guṇānanda Vidyāvāgīśa Dhaṭṭācārya*.

It begins:

नमो नीलकण्ठाय वल्लयीकृतभोगिने ।

भोगीन्द्रावड्डचूडाय भोगिहार(त्व)र्तसिने ॥

गुणप्रकाशविपुली प्रकाशे च यथावयम् ।

यत्नात्तात्पर्यसंदर्भो गुणानन्देन तन्यते ॥

प्रकाशे नतिवदिति ° (*nativat* is the first word of *Vardhamāna's* *Guṇaprakāśa*, see Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 50, no. 1080). See fol. 2a, l. 7, the beginning of *Śīromaṇi's* commentary (विपुली विनायोति °)

Colophon: इति महानहोषाध्यायश्रीविद्यावागीशभट्टा-  
चार्यविरचितो गुणविपुलिविवेकः समाप्तः ॥

The MS. was written in the Śaka year 1534 (वेदादिवाख्येन्दुयुगे शकाब्दे . .)

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2. *Pramāṇamañjarī*.

## 2075.

1953. Foll. 31; size 10 in. by 4½ in.; thirteen lines in a page.

*Pramāṇamañjarīṭikā*, a commentary on *Sarvadēva Sūri's* exposition of the *Vaiśeṣika* philosophy called *Pramāṇamañjarī*, by *Bala-bhadra Mīśra*, son of *Vishṇudāsa* and *Mādhvī*. Bühler registers a MS. of the *Pramāṇamañjarī* dated "Saptarshi, 32," Report, p. xxvi.

See the beginning of the *Pramāṇamañjarī* in Peterson's Report, Bomb. MSS., 1884-86, p. 265. The *Pramāṇamañjarī* acknowledg seven *padārthas*.

The *ṭikā* begins:

नन्वा हरिपदं नन्वा गुरोरर्थं च यत्नतः ।

प्रमाणमञ्जरीटीका बलभट्टेण तन्यते ॥ १ ॥

निर्विग्रहव्यपारिसमाप्तिकामनया कृतं मङ्गलं शिष्यशिष्यायै  
निब्रूयति । कासारेति ।

Fol. 10b ends the *Dravyapadārtha*, fol. 26a the *Guṇapadārtha*, fol. 27a the *Karmapadārtha*, fol. 29a the *Sāmānyapadārtha*, fol. 29b the *Viśeṣapadārtha*, fol. 30a the *Samuvāyapadārtha*, lastly the *Abhānapadārtha*.

It ends:

यस्मिन्नवलभद्वेष्टे निरटकोह किंचन ।

तच्छोधयतु सुधियः सारासारविवेचकाः ॥

इति श्रीविष्णुदासपाठीतज्ज्ञ(र. °पाठितनून)नाम्नीपुत्रनिष्ठा-  
श्रीवल्लभद्रकृता प्रमाणमञ्जरीटीका समाप्ता ॥ यं १२०१ संख्या ॥

[J. TAYLOR.]

## 3. *Lakṣhaṇāvalī*.

## 2076.

1714b. Foll. 39; size 9 in. by 2½ in.; fairly good Devanāgarī writing of about 1680 A.D.; 7-9 lines in a page.

*Nyāyamuktāvalī*, a commentary on *Udaya-nācārya's* *Lakṣhaṇāvalī*, by *Śeṣha Śārṅgadharma*. The *Lakṣhaṇāvalī* acknowledges seven *pu-dārthas*.



न्यायान्मोजयतु न्याय नीलासाधारदृष्टने ।

मन्त्रेश्वराय गुरवे विष्णवे स्वभवते नमः ॥ २ ॥

विशिष्टशिष्टाचारानुमितकर्तव्यताकं विप्रविषातकं मङ्गलं  
निबध्नाति ॥ नाथ इति । यद्यपि पुरुषाद्यानुत्तम इत्यत्र ०

Both fragments were written by the same hand as the *Kiraṇāvali* in no. 2063 (Samvat 1857). [H. T. COLEBROOKE.]

## 2081.

579. Foll. 129; size 11 in. by 3 in.; eight lines in a page.

*Lilāvativiveka*, a commentary on the *Lilāvati* by *Pakshadhara*, an old complete copy. There is no subdivision throughout the whole commentary.

It begins:

बन्धे तं देवकीपुत्रं पवित्रं पद्मलोचनम् ।

उज्ज्वलीति यतः सर्वे यत्र सर्वे निनीलति ॥ १ ॥

यद्यपीति । अयं प्रतीकः पुरुषोत्तमाय नम इत्यनन्तरं कर्तुं  
मुचितः (1) द्रष्टव्येऽपि तथैवास्तीति । यद्यपि तथापि स्त्री-  
कालगततया स्त्रीकमेव भूत्वोक्तमिदम् (r. कृत्वो०) । पुरुषाद्यामिति ।

Colophon: इति श्रीपद्मधरकृतो लीलावतीविवेकः  
परिपूर्णे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2082.

62b. Foll. 145 (45-189); size 10½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

*Lilāvativiveka*, a second copy.

Date: संवत् १८५१. [H. T. COLEBROOKE.]

## 2083.

62a. Foll. 44; size 10½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

*Lilāvatiṭippanī*, notes on the *Lilāvati* and the *Lilāvatiṭiprakāśa*, by (*Raghunātha*) *Śiromaṇi*. The complete title is *Nyūyalilāvatiṭiprakāśa-dīdhiti*. See Hall's Index, p. 72, no. xxxiv.;

Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 47, no. 1076, and vi., p. 16, no. 1997.

It begins:

सो नमः सर्वभूतानि विद्म्य हरितिष्ठते ।

अस्यैकानन्दबोधाय पूर्योय परमात्मने ॥ १ ॥

बडेव यदायै इत्यवधारणस्य भाष्यादावभाषादाद्येपासंगतेराह ॥  
इहेति ॥ अवधारणपरौ अवधारणप्रयोजनकः । विभागो विभ-  
जनम् । तदर्थकं । ज्ञापित्वो विभागालम्कमिति पाठस्तु सुगम एव ।

Colophon: इति शिरोमणः कृता लीलावतीटिप्पणी  
समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2084.

1213b. Foll. 40 (119-158); size 11½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

*Lilāvativṛitti*, a second copy of *Śiromaṇi*'s notes.

Colophon: इति महानहोपाध्यायजीमद्वृद्धाचार्यशिरोम-  
णिविरचिता लीलावतीवृत्तिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2085.

1670a. Foll. 58; size 9½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; from the end of the 18th century.

(*Lilāvatiśiromaṇiṭikā*), a bad copy of a commentary on *Śiromaṇi*'s notes.

The name of the author does not appear, as the copy is without any colophon. The margin is signed ली० शि० टी० भ०

It begins:

नवनीलांबुदरुचिरं चरणरयत् किंकिणीनालं ।

हैयंगृहीत(read ० गवीन)चीरं नंदकिशोरं नमस्यानः ॥

भाष्यग्रन्थस्य दृश्यगुणेत्याद्यभिधानस्य तात्पर्योपवर्त्यतेनाग्रभ-  
(r. ० भा?)तत्त्वज्ञायाया(r. ० शंकया) करोति यदेवेति । भाष्या-  
दाविद्यादिपदेन सूत्रपरिग्रहः । अवधारणपरत्वं etc.

[H. T. COLEBROOKE.]



5. *Saptapadārthī*.

2086.

2662a. Foll. 7; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

*Saptapadārthī*, an exposition of the seven *Vaiśeṣika* categories, by Śivāditya (Śivādi in this copy).

See Hall's Index, p. 74, no. xlii.; Oxford Catalogue, p. 353, no. 839; Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 281, no. 875 (a copy dated Samvat 1485).

It begins:

हेतवे जगतामेव संसाराद्यवसेतवे ।

प्रभवे सर्वभूतानां ज्ञानवे गुरवे नमः ॥

प्रतिनिविष्टयाः पदार्थाः ते च । द्रव्यगुणकर्मसामान्याविशेष-  
जनकायाभावाख्याः सन्नेव ।

Date of the copy: संवत् १६५४ वर्षे फाल्गुनस्यापरपक्षे  
प्रतिपत्तिषी द्वेभीमात्मजगोविंदेन लिखील्लिखत् ॥

The writing on the first page does not belong to the *Saptapadārthī*, though it forms part of a discussion on the *dravyapadārtha*.

[GAIKAWAR.]

2087.

1038d. Foll. 7; size 8½ in. by 3½ in.; 9-12 lines in a page.

*Saptapadārthī*, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2088.

2100d. Foll. 39 (2-40); size 9½ in. by 4 in.; thirteen lines in a page.

*Mitabhāṣiṇī*, a commentary on the *Saptapadārthī*, by Mādhava Sarasvatimastaka Yati, a native of Gorāshṭra.

See Hall's Index, p. 75, no. xliii.; Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 156, no. 2702; Bhandarkar's Report, Bomb. MSS., 1883-84, p. 6 and p. 312.

The first leaf is lost. The commentary ends with the following verses:

गीराहदेशो\* अखिलराष्ट्रपदः

सदाकरो दक्षिणभूमिनिष्ठः ।

विराजते सप्तगिरीन्दुसानी†

यत्रास्ति को(r. गो)कर्णमहाबलेशः ॥ १ ॥

तद्देशजन्मा यतिरेकदक्षी

सरस्वतीमस्तकमाधवाख्यः ।

सोऽयं शिवादिप्रकृतकराशीद

टीकामिनी चालसुखप्रवृत्त्यै ॥ २ ॥

Date of the copy: संवत् १७१५ वर्षे वैशाख सुदि १३  
हस्ताक्षे श्रीनदुलाईनगरे (Nadol) ॥

[GAIKAWAR.]

2089.

2662b. Foll. 39; size 9½ in. by 3½ in.; 11-13 lines in a page.

*Padārthacandrikā*, a commentary on the *Saptapadārthī*, by Śeṣhūnanta, a pupil of Śārāṅgadhara. See Hall's Index, p. 75, no. xlv.

There occurs several times the marginal note सप्त० ज्ञेयी.

The *Padārthacandrikā* begins:

कर्णोत्तंसितशेषशेषकणभृनुद्धटापीडनो-

मोलचन्द्रकलामृतोर्मिकणिकासादेन नेदस्तिना ।

मन्दस्पर्शविभिनवन्धनुरगाकल्येन भीतिस्मृशः

स्मृशयाः सुदृशो विलोक्य वदनं हृष्यन्तरः पातु नः ॥ १ ॥

अव्यादव्याजसौभाग्यपदसंकेतनन्दिरम् ।

महोमहोदयद्वारं नवाब्जद्विडम्बिनः ॥ २ ॥

अव्यादव्याजसौभाग्यसंकेतसदनं जगत् ।

महोमहोदयद्वारं महामरकतद्युति(०ते?) ॥ ३ ॥

\* Bhandarkar's copy has गीराह०, Rāj. Mitra's copy has गीराह. Bhandarkar, l.c. p. 6, calls the author "a native of the country of Gorāshṭra in the south, in which is situated Gokarna Mahābaleśa. The country referred to is thus a portion of North Kanara." Hall and Rāj. Mitra call the author a native of Surāshṭra.

† Bhandarkar gives सप्तगिरीन्दु०, which seems to be wrong.

चिकीर्षितकर्मसमाप्तिप्रतिबन्धकदुरितनिवृत्त्यर्थं कृतमिह देव-  
तानत्रिकुतिरूपमङ्गलं गुणप्रधानभावेन शिष्यशिक्षाये निबध्नाति।  
हेतव इत्यादिना ।

The commentary ends :

सन्त्यस्य सप्तपदापीभिरन्ते ऽपि प्रतिपाद्यप्रतिपादकभेदवि-  
चया तद्व्यपदेश इति सकलमकलं कम् ।

गुरुशार्ङ्गधरेण बोधबीजं

यदनन्ते निदधे बुधास्तदीयम् ।

इममकुरमादरः फले चेन्

न विमृत् भोत(?) विमृतीत?) पदार्थचन्द्रिकाख्यम् ॥

इति श्रीमदशेषविद्यापारंगमगुरुशेषानन्तविरचिता पदार्थ-  
चन्द्रिका समाप्ता ॥

Date of the copy : संवत् १६५६ भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे  
तृतीयायां पुष्यतिथौ गुरुवासरे उत्तरायणगते सूर्ये स्यम्भतीये-  
नध्याह्नं शंकरपुरवासिना द्विवेदिनी ५ नारदसुतद्विवेदि श्री ५  
भोमात्मजविद्याधरेण लिखितमिदं परोपकारार्थमिदं भातृपठनाय ॥

[GAIKAWAR.]

2090.

2080a. Foll. 37 (1-38); size 8½ in. by 4 in.;  
12-14 lines in a page.

*Padārthacandrikā*, a second copy.

In this and the following copies the second  
and third of the introductory verses are con-  
tracted into one verse. Fol. ३५ is lost.

Colophon : इति श्रीमदशेषविद्यापारंगमगुरुशेषानन्त-  
विरचिता सकलबालबोधिका सप्तपदापीठिका पदार्थचन्द्रि-  
काख्या समाप्ता ॥

[GAIKAWAR.]

2091.

1731a. Foll. 20; size 9 in. by 3½ in.;  
seventeen lines in a page.

*Padārthacandrikā*, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2092.

1635c. Foll. 42; size 9½ in. by 3½ in.;

indifferent Devanāgarī writing of the 17th  
century; 11-13 lines in a page.

*Padārthacandrikā*, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

6. *Padārthakhaṇḍana*.

2093.

2662c. Foll. 8; size 9½ in. by 3½ in.;  
7 or 8 lines in a page.

*Padārthakhaṇḍana*, or *Padārthātattva*, a  
critique of the *Vaiśeṣika* categories, by Śiro-  
maṇi Bhaṭṭācārya.

See Hall's Index, p. 80, no. lxiii.; Rāj. Mitra's  
Notices, iii., p. 10, no. 1023; p. 46, no. 1073.

It begins :

अथ पदार्थतत्त्वं निरूप्यते तत्र दिक्कालौ नेष्टरादतिरिच्येते  
मानाभावात् ।

It ends :

तस्मात्पदार्थतत्त्वं कारणतत्त्वं बोधयमतिरिक्तं भिन्नमेवेति कृतं  
पक्षवितेनेति ॥ इति श्रीभट्टाचार्यशिरोमणिविरचितं पदार्थखण्डनं  
समाप्तम् ॥

[GAIKAWAR.]

2094.

3105. Foll. 12; size 8 in. by 4½ in.; six  
lines in a page.

*Padārthakhaṇḍana*, a second, modern copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

2095.

2108b. Foll. 40; size 9½ in. by 4½ in.;  
twelve lines in a page.

*Padārthakhaṇḍanavyākhyā*, a commentary  
on the *Padārthakhaṇḍana*, by Raghudeva  
*Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya*.

See Hall's Index, p. 80, no. lxiv.; Rāj.  
Mitra's Notices, v., p. 264, no. 1941.

It begins:

मदनन्द(मन्दसूनु the second copy)पदद्वन्द्वं निधाय  
[हृदि चिन्तया ।

तनोति कुतुहं किंचिद्रुपदेवः समासतः ॥ १ ॥

कामहस्तधृतसास्त्रकार्मुकं पीप्यमनुमुदोऽस्य कुप्यतः ।

भूजैर्नैन्यनकोशशोणता इतु सर्वजगतामुपद्रवन् ॥ २ ॥

पदार्थतत्त्वं यदिदं शिरोमणि-

निर्णीतवान् श्रीशैलतस्य दूषयैः ।

तदेव तर्केण विचारयामः

सदर्थकेनेतरस्त्वयनेन ॥ ३ ॥

प्रसङ्गात्पदार्थतत्त्वं निर्वैकुं शिष्यावधानाय प्रतिमानांते अये-  
त्यादि °

Date of the copy : संवत् १८१५ ॥

[GAIKAWAR.]

2096.

2080b. Foll. 26; size 8½ in. by 4 in.;  
10 12 lines in a page.

(*Padārthakhaṇḍananyākhyā*), a second copy,  
incomplete at the end. [GAIKAWAR.]

2097.

1698c. Foll. 51 (125-175); size 9½ in. by  
4½ in.; generally fifteen lines in a page; in-  
different writing of about A.D. 1650.

*Padārthatatvāloka*, a commentary on the  
*Padārthakhaṇḍana*, by *Viśvanātha Siddhānta-  
pañcānana Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa*.

See Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 272, no. 1265.

It begins:

इन्द्रादिवृन्दारकवृन्दवन्द्यं प्रथम्य पादाधुरुहं मुरारेः ।

शिरोमणिस्त्रीकृतवर्त्मनेष महान्यहं तस्य विवेचयामि ॥ १ ॥

अथ द्रव्यादयस्तावत्ताचीनपरिगृहीताः पदार्थाः सप्त । तत्र  
विचारपुरःसरं केषांविदाधिक्यं निराकरिष्यताधिक्यमपि केषां-  
चिद्विज्ञानस्यापयिष्यन्त्यस्यवस्थापकं विज्ञानप्रवाहनाचमनधिकृत्य  
प्रतिमानांते अयेति । ईश्वरादिति ।

It ends:

निर्गते कठिने श्लिन्कीटित्येनापि मूलज्ञतरुणा ।

दक्षो दयो अपि मुदे स्तन इव विहितो रदायातः ॥ १ ॥

विद्यानिवासनूनोः कृतिरेषा विद्यनाथस्य ।

विदुषामतिसूक्ष्मधियाममत्तराणां मुदे भविता ॥ २ ॥

त्वच्चिन्तारहितेन तावकमहानायाविमूढात्मना

संसारार्थवदुन्निवारलहरीजालेषु मोमुक्षता ।

विद्योर्गतसद्विवेकरहितेनेदं मया वक्ष्यते

तेनानेन पदार्थितेन भगवान्प्रोक्तानु नारायणः ॥ ३ ॥

इति श्रीसिद्धान्तपञ्चाननभट्टाचार्यकृतः पदार्थतत्त्वालोकः  
समाप्तः ॥

Name of the scribe : रंजितमहादेवेन लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

7. *Tarkasamgraha*.

2098.

1928. Foll. 9; size 10½ in. by 4 in.; nine  
lines in a page.

*Tarkasamgraha*, an elementary exposition of  
the *Vaiśeṣhika* philosophy, by *Annam Bhaṭṭa*.  
For editions, see Hall's Index, p. 68, no. xx.;  
Burnell's Tanj. MSS., p. 121; Halls' Cat. Brit.  
Mus., p. 7.

Date of the copy : शके ११२४ दुन्दुभी नाम संवत्सरे  
भाद्रपदकृष्णद्वितीयायां रविवाकरे तद्दिनेदं पुस्तकं समाप्तं ।

[J. TAYLOR.]

2099.

2122b. Foll. 11; size 9½ in. by 4½ in.;  
7 or 8 lines in a page.

*Tarkasamgraha*, a second copy, with marginal  
notes in Colebrooke's handwriting.

[GAIKAWAR.]

2100, 2101.

3035 & 3038. Foll. 35 and 45 resp.; size  
12½ in. by 4½ in.; the number of the lines  
varies between five and thirteen.

*Tarkasamgraha*; *Tarkasamgrahadīpikā*, *An-  
nam Bhaṭṭa*'s own commentary on the *Tarka-  
samgraha*; *Tarkasamgrahadīpikāprakāśa*, a

commentary on the *Dīpikā*, by *Nīlakaṇṭha*, son of *Rāma Bhaṭṭa*, of the *Kauṇḍinya-gotra*. See Hall's Index, p. 69, no. xxi. and no. xxii.

The text of the *Tarkasaṃgraha* is in the middle of the page, the commentaries are above and beneath it. The whole is an incomplete copy: the first volume ends with the *pratyakṣakhaṇḍa*, and the second begins with the *śabdakhaṇḍa*, leaving out the *anumāna*- and the *upamāna*-section.

For the *Dīpikā* see Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 243, no. 605; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 259, no. 1683. Editions: Allahabad, 1849; Bombay, 1863, 1876, 1883; by *Kāśināth Pāṇdurang*, third ed., Bombay, 1889 (all with an English translation).

The *Prakāśa* begins:

बन्धे गुरुं शिष्यं साधं दक्षिणामूर्तिमभ्यस्य ।

यद्वन्दनेन मन्दो अपि विन्देदुरुत्तमानताम् ॥ १ ॥

प्रारम्भितग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तये समाचरितं मङ्गलमीश्वरनवात्मकं शिष्यशिष्यायै निबन्धन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते विद्येश्वरमिति ।

The explanation of the *Tarkasaṃgraha* ends on fol. 30 of the second volume. Foll. 30b-45 treats on subjects which were omitted in the *Tarkasaṃgraha*.

This last part of *Annam Bhaṭṭa's Dīpikā* begins: आत्मज्ञरीरेन्द्रियार्थबुद्धिमनःप्रवृत्तिदोषप्रेतभावफलदुःखापवर्गास्तु प्रमेयमिति द्वादशविधं प्रमेयं प्रवृत्तिर्धर्माधर्मौ रागद्वेषमोहा दोषाः ° This is the *prameya-sūtra* of the *Nyāyasūtra*. Also other *Nyāya* topics (*drish-tānta*, *siddhānta*, etc.) are discussed here. The *Dīpikā* ends: तस्यात्यदायैज्ञानाज्जोषः परमप्रयोजनमिति सर्वं रमणीयम् ॥

The same part of the *Dīpikāprakāśa* begins: प्रत्यक्षप्रमाणस्य द्रव्ये अनुमानादीनां च गुणो ज्ञानभेदस्य स्फुट-त्वाप्रमेयादीनां द्रव्यादिष्वन्वयभावनाह आत्मेत्यादिना °

The *Prakāśa* ends:

कीदृशिन्यगोत्रसंभूतो नीलकण्ठस्यपण्डितः ।

कृतिमार्घ्यपदेतस्मै चन्द्रचूडाय नमस्तु ॥ १ ॥

इति श्रीमत्पाण्ड्योपनानककीर्तिन्यवंशप्रयःपारावा(र)राका-चन्द्रायमाख्यपदवाक्यप्रमाणपारावारीयश्रीरामभट्टतनूनश्रीनील-कण्ठभट्टविदुषा विरचितः तर्कसंग्रहदीपिकाप्रकाशः समाप्तः

Date of the copy: श्रीसंवत् १९७३ आषाढकृष्ण ७ भीमवासरे ॥

A Madras edition (1870) of *Nīlakaṇṭha's Prakāśa* is mentioned in Haas' Cat. Brit. Mus., p. 7. A previous edition 1867, and one of 1879. [J. R. BALLANTYNE

2102.

1065. Foll. 21; size 6 in. by 4½ in.; 15-18 lines in a page.

*Tarkasaṃgrahadīpikā*, a complete copy of *Annam Bhaṭṭa's* commentary. The last part begins fol. 19b.

Date of the copy: शके १९७३ वृषभवासरे मार्गशीर्ष-कृष्णप्रतिपदायां सौम्यवासरे माध्याह्नकाले लिख्योपाख्यकृष्णा-स्यात्मनेन गणेशेनेदं पुस्तकं लिखितं साधे परार्थे च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2103.

2799a. Foll. 37; size 9½ in. by 3½-3¾ in.; eight lines in a page; irregular writing.

*Tarkasaṃgrahadīpikā*, another complete copy. The second part begins fol. 32a.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2104.

3026. Foll. 10; size 13½ in. by 5½ in.; the number of the lines varies from 12-21.

*Nyāyabodhinī*, a commentary on the *Tarkasaṃgraha*, by *Govardhana*, with the text of the *Tarkasaṃgraha* in the middle of the page, and with marginal notes in Ballantyne's handwriting. Printed at Madras, 1867, and subsequently.

See Hall's Index, p. 71, no. xxix.

The *Nyāyabodhinī* begins:

निखिलागमसंचारि श्रीकृष्णाख्यं परं महः ।

ध्यात्वा गोवर्द्धनसुधीस्तनुने व्याख्योधिनीम् ॥ १ ॥

चिकीर्षितस्य ग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्त्येतिहदेवतानन-  
स्कारात्मकं नम्रले शिष्यशिष्यायै ग्रन्थतो निवर्त्तति निधायति  
अथ पदार्थान्विभक्तौ द्रव्येति ।

[J. R. BALLANTYNE.]

### 8. *Bhāshāpariccheda*.

2105.

2663d. Foll. 10; size 8½ in. by 4½ in.;  
nine lines in a page.

*Bhāshāpariccheda*, 166 *kārikās* on the *Vaiśe-  
shika* tenets, by (Viśvanātha) Pañcānana Bhaṭṭā-  
cārya. Edited and translated, together with  
the commentary called *Siddhānta-Muktāvalī*,  
by E. Röer, in the Bibl. Ind., Calcutta, 1850;  
the text of the *Bhāshāpariccheda* alone in  
Beufey's *Chrestomathie*, Leipzig, 1853. For  
other editions see Hall's Index, p. 73, no. xxxviii.

[GAIKAWAR.]

2106.

1388c. Foll. 12; size 13 in. by 3½ in.;  
six lines in a page; written in the Bengali  
character.

*Bhāshāpariccheda*, a second copy. In the  
colophon the author is called *Mahāmahopā-  
dhyāya - Śrīgṛta - Viśvanātha - Siddhānta - Pañcā-  
nana - Bhaṭṭācārya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2107.

1562a. Foll. 10; size 11½ in. by 5 in.;  
seven lines in a page; written in the Bengali  
character.

*Bhāshāpariccheda*, a third copy. The first  
three pages are full of interlinear and marginal  
notes in Colebrooke's handwriting.

Date : शके १७१५.

[H. T. COLEBROOKE.]

2108.

2610a. Foll. 62; size 9½ in. by 4½ in.;  
foll. 1-34 and 43-61 ten lines, foll. 35-42b ten  
or eleven lines in a page.

*Siddhāntamuktāvalī*, Viśvanātha's own com-  
mentary on the *Bhāshāpariccheda*. Edited and  
translated by E. Röer, in the Bibl. Ind., Cal-  
cutta, 1850. See Hall's Index, p. 73, no. xxxix.  
This copy has many marginal notes in Sanskrit.

[GAIKAWAR.]

2109.

1900. Foll. 44; size 11½ in. by 6½ in.  
(fol. 13: 9½ in. by 4 in.); seventeen lines  
(fol. 13 nine lines) in a page.

*Siddhāntamuktāvalī*, a second copy.

[J. TAYLOR.]

2110.

550. Foll. 77; size 17 in. by 11 in.;  
foll. 2-4 fifteen lines, foll. 5-77 twelve lines  
in a page; written in the Bengali character.

*Siddhāntamuktāvalī*, a third copy. With  
many notes in Colebrooke's handwriting. The  
first leaf contains a list of *Nyāya* treatises with  
notes on them in English, also in Colebrooke's  
handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2111.

2779. Foll. 62; size 13 in. by 4½ in.;  
ten lines in a page; written in the Bengali  
character.

*Siddhāntamuktāvalīraudrī*, a commentary  
on the *Siddhāntamuktāvalī*, by Rudra Bhaṭṭā-  
cārya. See Hall's Index, p. 74, no. xl.

It begins :

अकारप्रतिपाद्याय जगदानन्ददायिने ।

नमो निषेधज्ञेयाय(?) परनिवृत्तिदायिने ॥

ततः श्रीरामधीरेण श्रीरं श्रीमधुसूदनम् ।  
नश(r. नत्वा)रुद्रेण सिद्धान्तमुक्तावली विवक्षते(r. वि-  
सर्गातिं प्रतीति ० [शब्दते] ॥  
[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2112.

30b. Foll. 170 (41-210); size 9½ in. by 4 in.;  
8-12 lines in a page.

*Nyāyasiddhāntamuktāvalīprakāśa*, a com-  
mentary on the *Siddhāntamuktāvalī*, by Mahā-  
deva (*Bhaṭṭa Dinakara*), son of Bālakrishṇa  
*Bhaṭṭa*, of the *gotra* of *Bharadvāja*, in four  
*paricchedas*.

It begins:

लक्ष्मीपादमुगं प्रथम्य पितरं श्रीबालकृष्णाभिषं  
भारद्वाजकुलामुधौ विधुमिष श्रीगीरवास्यामुनाम् \* ।  
शास्त्राज्ञेयमतं नितेन वचसा सिद्धान्तमुक्तावली-  
गूढार्थोक्तानुते वचानति महादेवः परेषां कृते ॥ १ ॥

तत्र तावद्भाषापरिच्छेदस्याख्यानं चिकीर्षुः श्रीविद्यनाथ-  
यचाननो निर्विघ्नपरिसमाप्तिरिति द्वये कृतस्येष्टरनिर्देशरूपमङ्गलस्य  
शिष्या अथेवं कुर्युरिति शिष्यशिष्यायै निबन्धनं कुर्यन् ईश्वरं  
प्रार्थयते । चूडामालीकृतेति ।

The first *pariccheda* comments on *śl.* 1-33  
(ends fol. 43a). The second *pariccheda* (see the  
next number) is not marked. Fol. 86a ends  
*śl.* 65: इति प्रत्यक्षसङ्गे मुक्तावलीप्रकाशः समाप्तः; the third  
*pariccheda* ends with *śl.* 84 (fol. 131a).

Last verse of the commentary:

आख्यानं न्यायसिद्धान्तमुक्तावल्या मया कृतम् ।  
दोषदुष्टं विहायायै चिलोकयन् तादरम् ॥

See Hall's Index, p. 74, no. xli.; Aufrecht's  
Oxford Cat., p. 239, no. 580; Rāj. Mitra's  
Notices, ii., p. 273, no. 868; iii., p. 31, no. 1057;  
v., p. 130, no. 1821.

The further particulars which Hall gives  
regarding the joint authorship of this com-  
mentary by father and son, seem to be taken

\* The seventh copy (no. 2118) has श्रीगीरवत्सामुनाम्  
as also no. 1057 in Rāj. Mitra's Notices.

from two verses which occur at the end of the  
three MSS. catalogued by Aufrecht and Rā-  
jendralāla Mitra, and which appear also in the  
fifth copy of this collection, see no. 2116 (1739).  
[H. T. COLEBROOKE.]

2113.

3102. Foll. 194; size 9½ in. by 4 in.;  
eight lines in a page.

*Muktāvalīprakāśa*, a second copy, well written,  
but not quite complete. It ceases in the  
beginning of the commentary on *śl.* 140. The  
second *pariccheda* ends (fol. 83a) with the first  
*pāda* of *śl.* 50 (विभुर्बुद्धादिगुणवान्), the other  
*paricchedas* are not marked.

[J. R. BALLANTYNE.]

2114.

1817. Foll. 155; size 11½ in. by 5½ in.;  
9-16 lines in a page.

*Muktāvalīprakāśa*, a third, incomplete copy,  
having the full text of *Viśvanātha's Kārikās*  
and commentary in the middle of the page,  
and Mahādeva's commentary above and below  
it. It begins with *śl.* 23, and ends with *śl.* 159.  
The first *pariccheda* ends with *śl.* 33 (fol. 7),  
the second *pariccheda* ends with the first *pāda*  
of *śl.* 50 (fol. 42a), the third *pariccheda* is not  
marked.

[J. TAYLOR.]

2115.

1947. Foll. 109; size 9½ in. by 6 in.;  
foll. 1-30 twenty to twenty-two lines, foll. 31-86  
sixteen to eighteen lines, foll. 87-109 eighteen  
to twenty-three lines in a page.

*Muktāvalīprakāśa*, a fourth copy, not quite  
complete, in four parts, but all in the same  
handwriting.

b) *śl.* 1-65; Foll. 56 (31-86). Colophon:  
इति मुक्तावलीप्रकाशे प्रत्यक्षं समाप्तिमगमत्. The second

*paricchada* ends (fol. 78a) with the first *pāda* of *śl.* 50. The other *paricchadas* are not marked.

c) *Śl.* 66-77; foll. 12 (87-98). Colophon:

इति मुक्तावलीप्रकाशे उपमानं समाप्तम् ॥

d) *Śl.* 78-84; foll. 11 (99-109). Colophon:

इति द्रव्यपदाद्यव्याख्या ॥

a) *Śl.* 78-157; foll. 30 (1-30). It ceases in the middle of the commentary on *śl.* 157.

[J. TAYLOR.]

### 2116.

1739. Foll. 58; size 9 in. by 3½ in.; foll. 1-30 ten to twelve lines, foll. 31-58 thirteen lines in a page.

*Muktāvalīprakāśa*, two fragments.

a) *Śl.* 1-17; foll. 30. The commentary on *śl.* 17 is not quite complete.

b) *Śl.* 85-166; foll. 28 (31-58). After fol. 34 three leaves are wanting, with the commentary on *śl.* 99-104. After fol. 35 one leaf is wanting, with parts of the commentary on *śl.* 106 and 107. This copy contains at the end the two verses mentioned above, in no. 2112:

भानुं प्रणम्य परिभाष्य च शास्त्रसार्

मुक्तावलीकिरणं ह्यपि पितृव्यदिहः\* ।

सद्युक्तिभिर्दिनकरेण करेण सोऽयं

नीतः प्रकाशपदार्थं सुधियां मुदेऽस्तु ॥ १ ॥

मुक्तावलीप्रकाशो यः प्रज्ञानतिनिरापहः† ।

त्रेन संतोषनायानु नीलकण्ठः सती‡ प्रियः ॥ २ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

\* The correct reading is पितृव्यदिहः, as in no. 580 of the Oxford Catalogue, and in no. 868 and no. 1821 of Rāj. Mitra's Notices.

† The correct reading seems to be यः स्वाज्ञान°, as in no. 868 of Rāj. Mitra's Notices. No. 1821 of R. M. gives अयं स्वाज्ञान°, no. 580 of the Oxf. Cat. यन्ज्ञान°.

‡ In no. 1821 of Rāj. Mitra's Notices सतीप्रियः. Hence the "*Nilakanṭha*, whose wife was named *Satī*" (Hall). *Nilakanṭha* was also the teacher of *Gaṅgūrāma*, see no. 2123.

### 2117.

1735. Foll. 71; size 9 in. by 3½ in.; nine lines in a page.

*Muktāvalīprakāśa*, a fragment beginning in the middle of the commentary on *śl.* 83, and ending in the middle of the commentary on *śl.* 149.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2118.

3057. Foll. 86; size 11 in. by 4½ in.; ten lines in a page.

*Nyāyaviddhāntamuktāvalīprakāśa*, another, incomplete copy. Foll. 67 breaks off in the middle of the commentary on *śl.* 68, the following leaf (fol. 103 in the original numbering) begins in the middle of the commentary on *śl.* 135. This copy represents another version of the *Siddhāntamuktāvalīprakāśa*; the second *paricchada* ends with *śl.* 51 (fol. 51b), and the text is in many places different from that of the other copies.

[J. R. BALLANTYNE.]

### 9. Nyāyasāra.

### 2119.

1687b. Foll. 56; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

*Nyāyasāra*, a treatise on the *Vaiśeṣika* Philosophy, by *Mādhava Deva*, son of *Lakshmaṇa Deva*, grandson of *Mādhava Deva* (see also the *Tarkabhāṣāśāramañjarī*, his commentary on the *Tarkabhāṣā*). *Lakshmaṇa Deva* lived at Dhārāsūrapura, on the banks of the Godā; *Mādhavadeva* at Benares. See Hall's Index, p. 77, no. liv. This copy contains only the last portion of the whole, the section treating on *śabda*.

It begins:

अथ शब्दो निरूप्यते । शब्दप्रमितिकरणं शब्दः शब्दत्वं च  
शब्दयामीति प्रतीतिसाधिको जातिविशेषः ।

It ends:

प्रमाणप्रमेयादीनामवैवाक्यभावाच्छ्रुतिसादृश्यादीनामतिरिक्त-  
त्वनिरासाच्च सन्निव यदायैः ॥ इति धारासुरनिवासिलक्षणादेवा-  
त्मजमाधवदेवविरचितो न्यायसारः समाप्तः ॥

गोदातीरविभूषणं पृथुयशाः श्रीलक्ष्मणाख्यो बुधो  
धारासुरपुरे स्थितो सिल जगद्भक्तो जनानुग्रही ।  
तत्सूनुस्त्रिपुरारिजननगरे श्रीन्यायसाराभिधं  
यस्य माधवदेवपण्डित इमं ज्ञानाकरोदाकरम् ॥ १ ॥

श्रीमन्माधवदेव इत्यभिहितो ब्रह्माख्यभास्करोदरे  
सूरिः सूर्यनिभः शरत्सुदिनीचन्द्रप्रभाधीरभूत् ।  
तस्मा विबुधोक्ततासिलजगच्छ्रीमाधवः सूरिराद्  
तन्मार्थं निखिलं विचार्य यिदधो श्रीन्यायसारं मुपैः ॥ २ ॥

Date of this copy: संवत् १७६७ मोती भादी सुदी १२.

[H. T. COLEBROOKE.]

2120.

1369k. Foll. 19; size 10 in. by 3½ in.;  
ten lines in a page.

(*Nyāyasāra*), the *Anumāna*-section. The inscription on the first page सामान्यवादन्यायशा ० is "a misnomer" (Colebrooke). The likeness of paper and writing in this manuscript and the preceding one, the like marginal note न्य ० सा ०, and the likeness of the style (compare the definitions in the beginning), make it evident that this is the copy of the *Anumāna*-section which belongs to the copy of the *Śūbda*-section of the *Nyāyasāra* described in the preceding number.

It begins: अथानुमानं निरूप्यते ॥ अनुमितिकरणम-  
नुमानम् । अनुमितित्वं चानुमिनोमीत्यनुभवसिद्धो जातिविशेषः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

10. *Tarkāmṛita*.

2121.

3091. Foll. 20; size 9½–9¾ in. by 3¼ in.;  
8–10 lines in a page.

*Tarkāmṛita*, a short exposition of the *Vaiśe-  
shika* doctrine, by *Jagadīśa Bhaṭṭācārya*.

See Hall's Index, p. 76, no. xlv.; Rāj.  
Mitru's Notices, iv., p. 103, no. 1510.

It begins:

ब्रह्माद्या निखिलाधिष्ठास्त्रिदश संदोहाः सदाभीष्टदाः  
साक्षानप्रशमाय यत्र मनसो वृत्तीः समस्ता दधुः ।  
श्रीविष्णोश्चरणासुजं भवभयक्षेत्रेकवीजं परं  
हृत्पद्मे विनिधाय तद्विरूपं तस्मै नमः ॥ १ ॥

अथ युतिः श्रूयते आत्मा चारे द्रव्यः श्रोतव्यो मनस्यो  
निदिध्यासितव्य इति ॥ अस्यायैः ॥ मुमुक्षुणा आत्मा द्रव्यः ॥  
मुमुक्षोः आत्मदर्शनं इहसाधनमिति यावत् ॥ आत्मदर्शनोपायः  
क इत्याह ॥ श्रोतव्य इत्यादि ॥ तेनार्थक्रमेण शब्दक्रमस्तत्को  
भवति ॥ अग्निहोत्रं जुहोति यवागू पचतीत्यादिवत् ॥ तथा च ॥  
अथानुमाननिदिध्यासनानि तत्त्वज्ञानजनकानीत्युक्तं भवति ॥  
अथ युतितः कृतात्मअवस्थस्य मनसि अधिकारः ॥ मनसं चान्न  
इतरभित्तत्वेनानुमानम् ॥ तच्च भेदप्रतियोगीतरज्ञानसाध्यम् ॥  
तथा चेतर एव के यत्तदर्थं पदार्थनिरूपणं संक्षेपतः ॥ सामान्यतः  
पदार्थो द्विविधः ॥ भावो उभावश्च ॥ भावः षड्विधः ॥ द्रव्यगुण-  
कर्मसामान्यविशेषसमवायभेदात् ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2122.

3092. Foll. 15 (orig. 8–9); size 8½ in. by  
4 in.; eight lines in a page.

*Tarkāmṛita*, a second, quite modern copy,  
incomplete, the first three leaves being lost.

[J. R. BALLANTYNE.]

2123.

3059. Foll. 111; size 10½ in. by 4¼ in.;  
9–17 lines in a page.

*Tarkāmṛitacashaka*, a copious commentary  
on the *Tarkāmṛita*, by *Guṅgārāma Jāḍin*, son



of *Nārāyaṇa*, and pupil of *Nīlakaṇṭha*. See Hall's Index, p. 76, no. xlviii.; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 55, no. 1451. *Gaṅgārāma* used the *Muktāvalīprakāśa*, the author of which (*Mahādeva Bhaṭṭa Dinakara*) was also a pupil of *Nīlakaṇṭha*, see no. 2116.

The *Cashaka* begins :

आत्मरूपगुणनृत्तकारिणे लोचनकलिततत्त्वसाक्षिणे ।  
नूतनोद्भवसमाधिहेतवे नीलकण्ठगुरवे नमो नमः ॥ १ ॥  
गुरुगुणनायकैर्वै यस्याये सप्रहास्यतीतनयः (र. संयहा०?) ।  
कविमित्रं तं कथयंतं तातं नारायणं वन्दे ॥ २ ॥  
मुक्तायलीप्रकाशास्त्युरिते चषके समर्पितं सुधिया ।  
गङ्गारामेण मया पिबन्तु तर्कामृतं सुधियः ॥ ३ ॥

यद्यप्यपिगीतशिष्टाचारविषयत्वेन मङ्गलस्य ०

It ends :

चषकसुवर्णस्यैवं दिनकरकरकृतपरामर्शम् ।  
जगदीशमथनकल्पे पिबन्तु तर्कामृतं तदाकल्पम् ॥ १ ॥  
मूर्धं स्वपनवलितं मणिर्न घटितस्तथापि चास्माकम् ।  
मालाकाराणामिव ममता स्रष्टुं (road ग्रन्थ०) स्वकीय-  
[कौशल्याम् ॥

इति श्रीजगन्पुनानकगङ्गारामविरचितं तर्कामृतचषकः संपूर्णम् ॥

The text of the *Tarkāmṛita* occupies the middle of each page.

[J. R. BALLANTYNE.]

2124.

1549d. Foll. 17; size 10½ in. by 4½ in.; generally fifteen lines in a page.

*Tarkāmṛitaturāṅgiṇī*, a very brief commentary on the *Tarkāmṛita*, by *Mukunda Bhaṭṭa Śāri Gāḍagila*, son of the *Mīmāṃsaka Ananta Bhaṭṭa*. See Hall's Index, p. 76, no. xlix.; Rāj. Mitra's Notices, i., p. 88, no. 164.

It begins :

लक्षोदरपदद्वन्द्वचिन्तनामनोरथम् ।  
समनभट्टं श्रीमोक्षपादं तातमाश्रये ॥ १ ॥  
शरणीकृतं विम्लेशचरणीं तन्यतेतराम् ।

• बालानामवगाहाय तर्कामृततरङ्गिणी ॥ २ ॥

ब्रह्माद्या इति ॥

Colophon : इति श्रीगोडगिलोपनामकमुकुन्दभट्टविरचिता तर्कामृततरङ्गिणीनामा तर्कामृतव्याख्या समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2125.

3031. Foll. 4; size 13½ in. by 5½ in.; 14-16 lines in a page.

*Tarkāmṛitaturāṅgiṇī*, the beginning of a second copy. The text of the *Tarkāmṛita* is written in the middle of the page.

[J. R. BALLANTYNE.]

11. *Padārthadīpikā*.

2126.

1470. Foll. 78; size 8 in. by 3½ in.; seven lines in a page.

*Padārthadīpikā*, a treatise on the *Vaiśeṣika* Categories, by *Koṇḍa Bhaṭṭa*, son of *Raṅgojī Bhaṭṭa*. See Hall's Index, p. 78, no. lv.

Marginal notes in Colebrooke's handwriting point out the single topics.

The *Padārthadīpikā* begins :

श्रीमत्सिद्धिकरं कार्यं रमोन्मत्तमात्मकम् ।  
दयातिष्ठं विदानन्दसितानिर्मुपास्महे ॥ १ ॥

इह खलु चतुर्थपुरुषार्थहेतुभूतमात्मतत्त्वज्ञानमामनन्ति । तच्च पदार्थतत्त्वनिर्णयाधीनमिति पदार्थतत्त्वमत्र विविच्यते ॥ तच्च प्रमितिर्विषयः पदार्थः स द्विधा । भावोऽभावश्च ।

It ounds :

बालबुद्धिप्रकाशार्थं पदार्थानां प्रदीपिका ।  
रङ्गोन्मत्तपुत्रेण कोण्डभट्टेन निर्मिता ॥ १ ॥

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपाथ (!) पारावारपारीखरङ्गोन्मत्तमात्मतत्त्वकोण्डभट्टकृता पदार्थदीपिका संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2127.

1687a. Foll. 34 (9-80); size 9½ in. by 3½ in.; generally nine lines in a page.

*Paulārthadīpikā*, a second copy, dated संवत् ११२३, with occasional notes in Colebrooke's handwriting. In this copy the author's name is spelt *Kuṇḍa Bhaṭṭa*.

Foll. १५-२० are lost (त्रुटितानि पद्याणि यट्).

[H. T. COLEBROOKE.]

## 12. *Tarkakārikā*.

2128.

3045. Foll. 15; size 11½ in. by 5½ in.; 12-15 lines in a page; regular writing, of the 18th century.

*Tarkakārikā*, an exposition of the *Vaiśeṣika* doctrine in 52 couplets, and its *vyākhyā*, called *Tarkamañjarī*, both by *Jīvarāja Dikṣita*, son of *Vrajarāja*. See Hall, p. 77, nos. lii. and liii. The text of the *kārikās* in the middle of every page, the commentary above and beneath it.

The *kārikās* begin :

कामानुषाक्तलाकेलिकुशलः कमनीयकः ।  
कलिकाश्या(?)नवकणकृतनः कृष्णकंथरः ॥ १ ॥  
पदार्थो ह्येवमती भाषाभाषास्यो तत्र चादिमः ।  
षोडश द्रव्यं गुणाः कर्मसामान्यं च विशेषकाः ॥ २ ॥  
समवायश्च नवधा द्रव्याणि पृथिवीजलं ।  
तेजो वायुर्मेघः कालो दिगात्मानी मनस्तथा ॥ ३ ॥

The commentary begins :

देवो दद्याद्भिषां दंडं दीप्यहोर्दंडदीप्तिमान् ।  
दुः सदादिच्छदलनो दक्षिणो दिव्यदर्शिनां ॥ १ ॥

मंगलं तावद्विघ्नविनिवारणे कारणं न तु संयपरिसमाप्ती  
etc.

The end of the *kārikās* is :

षोडशानां पदार्थानां प्रतिपादनमत्र यत् ।  
तस्मात्तत्र पदार्थाः स्युर्मेतन्मत्सुशोभनं ॥ ५२ ॥  
मन्त्रराजस्यात्मजेन न्यायतत्त्वार्थवेदिना ।  
निर्मिता जीवराजेन तर्कशास्त्रार्थकारिकाः ॥ १ ॥

इति तर्ककारिकाः

The commentary ends :

षोडशानामिति प्रमाणप्रमेयसंज्ञयविषयविवर्तिताहेत्वाभासख-  
लजातिनिग्रहस्यानानि षोडशपदार्था इति नैयायिकानां मतं  
ते च प्रोचः इदं च नयानामवैशेषिकायां सत्र पदार्थवादिना-  
मनुकूलं षोडशानां सप्रत्येव प्रतिपादनलाभात् इति स्थितिं  
श्रीमहोदितजीवराजनिर्मिता तर्कमन्त्ररो संपूयते ॥

[Dr. J. R. BALLANTYNE.]

## 18. *Kusumāñjali*.

2129.

232c. Foll. 54 (173-226); size 12½ in. by 8½ in.; eight lines in a page.

*Kusumāñjalikārikāvyākhyā*, the text of *Udayana's Kusumāñjalikārikās* and *Nārāyaṇa Tīrtha Yati's* commentary on them. See Hall's Index, p. 84, no. lxxxii. The text of the *Kārikās* with *Haridāsa's* commentary was first printed at Calcutta, Śaka 1769. The second Calcutta edition of the same commentary, with a translation and notes, was published (1864) by E. B. Cowell, assisted by *Puṇḍita Mahēsa Chandra Nyāyaratna*.\* The prose parts of *Udayana's* work are fully seen in the *Nyāya-Kusumāñjali-Prakaranam* published in the Bibliotheca Indica, vol. i., 1890.

*Nārāyaṇa's* commentary begins :

नारायणेन यतिना कुसुमाञ्जलिकारिकाः ।  
व्याख्यायन्ते सतां प्रीतिं गुरुभक्तिप्रसादतः ॥

प्रारिखितग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्ते कृतं मङ्गलं शिष्य-  
शिष्यायै ग्रन्थादौ निबन्धम् प्रेक्षा[प्र]वृत्तवृत्तये प्रयोजनाभिधेय-  
संबन्धग्रन्थनानान्याह । सप्तमप्रसर इति ।

The first *stavaka* ends fol. 188a, the second fol. 191b, the third fol. 209a, the fourth fol. 215a.

\* Cowell mentions also a Bengal reprint of the first Calcutta edition, which he says appeared in the Sainvat year 1916.

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यवैश्वी-  
नारायणतीर्थकृता कुसुमाञ्जलिकारिकाव्याख्या समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2130.

1673. Foll. 111; size 9½ in. by 3½ in.;  
13-15 lines in a page; written in the Bengali  
character.

*Nyāyakusumāñjalivivēka*, a commentary on  
the *Kusumāñjuli-kārikās*, by *Guṇānanda Vidyā-*  
*nāgīśa Bhaṭṭācārya*.

See Hall's Index, p. 84, no. lxxxiii.

It begins :

नमः कर्मव्यधिष्ठाने वेदप्रामाण्यहेतवे ।  
निरस्तासिलवाधाय प्रमात्रे वि(च?)कर्मणे ॥  
गुणानन्देन विदुषा विचार्य प्रतिप्रक्रिकम् ।  
विविच्यन्ते प्रयत्नेन कुसुमाञ्जलिकारिकाः ॥

प्रारम्भितविघ्नाय . . . स्तुतिं मङ्गलं शिष्यशिष्याये व्या-  
ख्यातश्रोतृशामनुपपन्नतो मङ्गलसंपत्तये च निबध्नन् प्रयोजन-  
भिधेयसंबन्धानाह मदिति ०

The first *stavaka* ends fol. 34b, the second  
fol. 55b, the third fol. 75b, the fourth fol. 82b.

The last colophon is : *ii Śrī-Guṇānanda-*  
*Vidyānāgīśa - Iṭhācāryaviracitaḥ Nyāyakusu-*  
*māñjalivivēkaḥ samāptaḥ*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2131.

213b. Foll. 78 (50-127); size 10½ in. by  
4 in.; twelve lines in a page.

*Kusumāñjaliprakāśamakaraṇḍa*, a commen-  
tary on *Vardhamāna's* commentary on the  
*Kusumāñjali*, by *Rucidatta*, of *Sodarapura*, son  
of *Devadatta*. See Hall's Index, p. 83, no. lxxvii.

*Vardhamāna's* work with extracts from  
*Rucidatta's* commentary is printed in the  
*Nyāya-Kusumāñjali-Prakarṇam* of the Biblio-  
theca Indica, vol. i., 1890.

The *Makaranda* begins:

भूतप्रभूतविकटध्वनिभीतिमया  
मानग्रहं मनसि धर्तुमपारयन्या ।  
आलिङ्गितो गिरिनया चिरमस्मदादेर्  
संगेषु मङ्गलमनङ्गरिपुर्दधानु ॥ १ ॥  
कुसुमाञ्जलिमकरन्दः श्रीरुचिदत्तेन तन्यते कृतिना ।  
सर्वकोपमर्दभानासुधमधुपानां विनोदाय ॥ २ ॥

The first *stavaka* ends fol. 87a, the second  
fol. 99b, the third fol. 114b, the fourth fol. 117b.  
The colophon of the fourth *stavaka* is : इति  
श्रीसोदरपुरसंभूतश्रीमहामहोपाध्यायदेवदत्तनयश्रीमहामहोपा-  
ध्यायरुचिदत्तविरचिते कुसुमाञ्जलिमकरन्दे तुरीयः स्तवकः  
समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

14. *Ākāśakhaṇḍana*.

2132.

1369c. Foll. 4; size 9½ in. by 3½ in.;  
ten lines in a page.

*Ākāśakhaṇḍana*, a critical treatise on the  
nature of *ākāśa*.

It begins :

आकाशं नाम नातिरिक्तं द्रव्यं मानाभावात् । अथ शब्दो  
द्रव्याजितो गुणत्वात् भावकार्यत्वाद्देवतनुमानादेव पृथिव्यादिवाये-  
नातिरिक्ताकाशसिद्धिरिति चेदत्र भट्टाचार्येणुपायिनः । Cp.  
the *Vaiśeṣh. Darś.*, Bibl. Ind., p. 102.

Date of the copy : संवत् १८०२.

[H. T. COLEBROOKE.]

2133.

2126c. Foll. 3; size 9½ in. by 4½ in.;  
eleven lines in a page; written early this  
century.

*Ākāśakhaṇḍana*, a second copy. The second  
page of the last leaf contains a fragment of  
some other similar treatise.

Date : लिखितं निमित्तं = भादे शु ६, संवत् १०१० (sic!)  
शेदेष्वा शलीष्य ॥ [GAIKAWAR.]

## E. KARMAMĪMĀMSĀ.

1. *Sūtra and Bhāṣya.*

2134.

1523. Foll. 33; size 10½ in. by 4½ in.; 12-15 lines in a page.

*Karmamīmāṃsāsūtra*, the text of *Jaimini's Mīmāṃsāsūtras*, also called *Jaiminiyasūtra-pāṭha*, in twelve *adhyāyas*.

The third, sixth and tenth *adhyāyas* have eight *pādas* each, all the other *adhyāyas* have four *pādas* each. After fol. 25 two leaves are wanting; fol. 25 ends with the fifth *sūtra* of the fourth *pāda* of the tenth *adhyāya*, and fol. 26 begins in the middle of the sixth *pāda* of the same *adhyāya*.

See Hall's Index, p. 169, no. 1; Weber's Catalogue (1853), p. 175, no. 600.

The *Mīmāṃsāsūtras* have been printed together with *Śabara Svāmīn's* commentary in the Bibliotheca Indica. [H. T. COLEBROOKE.]

2135.

1. Foll. 41; size 14½ in. by 7½ in.; ten lines in a page.

*Mīmāṃsājaiminīsūtra*, a second copy.

Date: संवत् १८०३.

2136-2138.

2, 3, 4. *Mīmāṃsābhāṣya*, the text of the *sūtras* with *Śabara Svāmīn's* commentary. See Hall's Index, p. 169, no. 2; Aufrecht's Cat. Cat., p. 456. Edited in the Bibl. Indica, by *Maheśacandra Nyāyaratna*, 1863-87 (not yet finished). The single parts of this copy are of different age.

2. Foll. 259. *Adhyāya* I.-III.

a) Foll. 22; size 14½ in. by 6½ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

*Adhy.* I., *pād.* 1.

b) Foll. 10; size 9½ in. by 3½ in.; twelve lines in a page; very old handwriting.

*Adhy.* I., *pād.* 2.

c) Foll. 11; size 14½ in. by 6½ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

*Adhy.* I., *pād.* 3.

d) Foll. 11; size 10½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; old handwriting, different from b).

*Adhy.* I., *pād.* 4.

e) Foll. 53; size 14½ in. by 6½ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

*Adhy.* II., complete.

f) Foll. 24; size 10½ in. by 4 in.; eight lines in a page; foll. 1-3 in a more recent, foll. 4-21 in a third old handwriting.

*Adhy.* III., *pād.* 1.

g) Foll. 55; size 9½ in. by 4 in.; nine lines in a page; a second very old handwriting. *Adhy.* III., *pād.* 2, 3, and nearly the whole fourth *pāda*.

h) Foll. 73; size 9½ in. by 4½ in.; seven lines in a page; modern handwriting.

*Adhy.* III., the rest of the fourth *pāda*, and *pād.* 5-8.

3. Foll. 253. *Adhyāya* IV.-IX.

a) Foll. 89; size 14½ in. by 6½ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

*Adhy.* IV. and V., complete; *adhy.* VI., *pād.* 1, 2, and nearly the whole third *pāda*.

b) Foll. 24; size 11½ in. by 5 in.; 16-22 lines in a page; old handwriting.

*Adhy.* VI., the rest of the third *pāda* and *pād.* 4-8.

c) Foll. 31; size 10½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; old handwriting.

*Adhy.* VII., complete.

d) Foll. 109; size 14½ in. by 6½ in.; nine lines in a page.

*Adhy.* VIII. and IX., complete. Date: संवत् १६६९.

4. Foll. 233; size 13½ in. by 5½ in.; 9 or 10 lines in a page; modern handwriting.

*Adhyāya* X.-XII.

a) Foll. 136.

*Adhy.* X. Date: संवत् १९०३ मीति चद्रतन्त्र  
॥ रविशमरे ॥

b) Foll. 58.

*Adhy.* XI.

c) Foll. 39.

*Adhy.* XII. Colophon: लिखितं नानागुणराती.

2139, 2140.

1808, 1809. Foll. 408 and 429 resp.; size 12 in. by 4 in.; European paper; excellent Devanāgarī writing of 1829 A.D.; nine lines in a page.

*Mīmāṃsā-bhāṣya*, by Bhaṭṭa Śabarasvāmin.

The leaves of different sections are numbered separately. [J. TAYLOR.]

2141.

1019. Foll. 164, of different size, and written by different hands.

Parts of a third copy of the *Mīmāṃsā-bhāṣya*.

a) Fol. 1; size 11 in. by 4 in.; nine lines in a page.

This leaf does not belong to Śabara Svāmin's commentary.

It begins:

प्रयोजकत्वित्वाद्यः(?) पुराप्रयोगविध्यैरनिरूप्यं कृतं ॥  
तदेव चेहापि विधीयते क्रमे सहायवादं वदता तु पडिधं ॥ अति-  
लक्षणांनुपूर्व्यं तत्प्रमाणात्नात् (*Adhy.* V., *pād.* 1, *sū.* 1) ॥  
चतुर्थैष्यनाध्याययोः हेतुहेतुमद्भावसंगतिज्ञानायाक्रियमाद्ये प्र-

माशिकावृत्तेनाह प्रयुक्तीति । It seems to belong to a commentary on *Pārthasārathī's Śāstradīpikā*, the first word of the fifth *adhyāya* being there प्रयुक्तीति, see no. 2169 (3047).

b) Foll. 8; size 10½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

The fourth *pāda* of the first *adhyāya* of Śabara's *Mīmāṃsābhāṣya*. The first two leaves are wanting. The first words स्तोत्रः पञ्चः फलं belong to the commentary on *sū.* 3.

Colophon: इत्याचार्येश्वरस्वामिनः कृती श्रीमत्सामाये  
नामधेयचरणः समाप्तः समाप्तः प्रथमोऽध्यायः ॥

c) Foll. 12; size 10 in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

The first *pāda* of the second *adhyāya*.

d) Foll. 23; size 11½ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

The third *pāda* (foll. 15) and the fourth *pāda* (foll. 8) of the second *adhyāya*.

Colophon of the third *pāda*: श्रीमत्सकनरहरिका  
संपादितं शोधितं च स्वपठनकाले ॥ संवत् १६६९ आषाढशुद्ध-  
पंचम्या शोधितं ॥ श्रीमत् शंकरभट्टेभ्यो नमः

Colophon of the fourth *pāda*: नरहरिका संपादितं  
शोधितं च ॥ संवत् १६६९ भाद्रपदपक्षे पंचम्या ॥ श्रीशंकर-  
भट्टेभ्यो नमः ॥ See no. 2144 (870).

e) Foll. 68; size 11½ in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

The eight *pādas* or *caranās* of the third *adhyāya*. The first eight leaves are lost; fol. ९ begins एकत्वयुक्तमेकस्य अतिसंयोगात् (iii. 1, 13). Also foll. ३३ and ३४ are lost; fol. ३२b ends अथ यत्प्रकरणं ननुपपन्ना . . . (iii. 4, 11), fol. ३५a begins . . . आपानापेवात्मन्यत्र इति (iii. 4, 15).

Colophon: श्रीमद्विष्णुकुटुम्भीर श्रीमद्रामेश्वरभट्टमुत्त-  
नरायणभट्टेन लिखितं पुस्तकं ॥

f) Foll. 52; size 11 in. by 4½ in.; generally twelve lines in a page; negligently written.

The seventh *adhyāya* and the ninth *adhyāya*, both incomplete. There is a gap between fol. २५ and fol. ३२; the former ends विहारदर्शनं विशिष्टस्यानारभ्यवादा . . . (vii. 4, 20), the latter begins . . . धिया यज्ञं हिन्वादिभिः (ix. 2, 25).

[H. T. COLEBROOKE.]

2142.

**3072.** Parts of a fourth copy of *Śābara Svāmīn's Mīmāṃsābhāṣya*.

a) Foll. 18; size 9½ in. by 4½ in.; 12 or 13 lines in a page.

The first *pāda* of the first *adhyāya*.

Date: श्रीनंदनसंवत्सरे कार्तिके कृष्णपक्षे प्रतिपदि शनैश्चरवासरे विनायकपाठकेन लिखितमिदं ॥

b) Foll. 13; size 10½ in. by 3 in.; eight lines in a page.

The second *pāda* of the first *adhyāya*.

c) Foll. 19; size 10 in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

The fourth *pāda* of the first *adhyāya* and nearly the whole first *pāda* of the second *adhyāya*. The last words are: कश्चात्तावानंत्यै संवन्धिपदव्यापयो वा तावति हि शङ्को . . .

d) Foll. 37; size 10 in. by 4 in.; 10 or 11 lines in a page.

The first two leaves contain the beginning of the first *pāda* of the eighth *adhyāya*, fol. 2b ending with the text of the eighth *sūtra*: न वाक्यशेषत्वात्.

The next seventeen leaves contain an incomplete copy of the first *pāda* of the third *adhyāya*. Fol. 3a begins: गुणसंस्कारेषु बादरिः शेषत्वं नेन इति (iii. 1, 6).

Fol. 5, with the beginning of the commentary on *sū.* 12, is wanting.

The last eighteen leaves (foll. 21-38) contain a nearly complete copy of the second *pāda*

of the third *adhyāya*, fol. 38b ceasing in the middle of the commentary on the last *sūtra*. The last words are: ननु सोमे स्वि यदी । सप्तमलि यदी ननु . . .

e) Foll. 26; size 10 in. by 4 in.; 10 or 11 lines in a page.

The four *pādas* of the eighth *adhyāya*.

f) Foll. 5; size 10½ in. by 4½ in.; 14-16 lines in a page.

A fragment of some other commentary on the *Mīmāṃsāsūtras*, treating of *sū.* 1-5 of the fourth *pāda* of the first *adhyāya*.

It begins: . . . प्रतीतेः । अध्येतृस्मारकाभावाच्च । न चैकपदत्वासाक्षात्कारं कारयत्वप्रतीक्षा वा स्मारकत्वं(?) ।

It ends: इयेनादिवाक्येषु हि यथा वै इयेनो नियमादत्ते एवमयमप्युपमा . . . Before the last leaf one leaf is wanting.

[J. R. BALLANTYNE.]

2143.

**868a.** Foll. 11 (२-१२); size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page; large old writing, the same as in nos. 2161, 2162 (1030, 2195).

(*Śābarabhāṣya*), a fragment from the first *adhyāya*, containing *sū.* 2-34 of the third *pāda*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2144.

**1521h.** Foll. 7; size 10 in. by 4 in.; 11 or 12 lines in a page.

The fourth *pāda* of the second *adhyāya* of *Śābara Svāmīn's Mīmāṃsābhāṣya*.

2145.

**870.** Foll. 104; size 11½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

The eight *pādas* of the third *adhyāya* of *Śābara Svāmīn's Mīmāṃsābhāṣya*.



निर्दोषत्वैकवाक्यत्वं वा लोकस्य दृश्यते ।  
 साधवादा वतः केचिन्मोक्षसंगीतमपि प्रति ॥ ६ ॥  
 जगन्मप्रवृत्तत्वात् नापवाहः खलवपि ।  
 न हि सङ्गतेना गच्छन् खलितेभ्यश्चयोद्धते ॥ ७ ॥  
 यथाकर्षणदारभा ययौमागौनसारिणी ।  
 वाग्दृष्टिरस्यसारापि जह्मनस्य शोभते ॥ ८ ॥  
 नीमासाज्ञास्त्रतेमोभिर्विशेषेणोच्चलीकृते ।  
 वेदायज्ञानरत्ने ने नृत्तातीव विजृम्भते ॥ ९ ॥  
 प्रायेणैव हि नीमासा लोके लोकायतीकृता ।  
 तामास्तिकपथे कर्तुमयं यत्नः कृतो मया ॥ १० ॥  
 जपातो धर्मजिज्ञासा मूढनाशमिदं कृतम् ।  
 धर्मोत्थं विषयं वक्तुं नीमासायाः प्रयोजनम् ॥ ११ ॥

It ends :

इति प्रमाद्यन्मिदं प्रसिद्धं  
 युक्तोह धर्मं प्रति चोदनायाः ।  
 ज्ञातः परं तु प्रविभज्य वेदं  
 चेथा ततो वक्ष्यति तस्य यो ऽर्थः ॥

इति श्रीभट्टकुमारिलकृतनीमासाष्टोकावलिः प्रथमस्या-  
 ध्यायस्य प्रथमः पादः समाप्तः ॥ समाप्तो ऽयं कारिकाचरकः ॥  
 नमो नमो भीषणभट्टसिंह नमो नमो विजयलनेचसिंह । नमो  
 नमो निजितकालसिंह नमो नमो निर्मलवट्टसिंह ॥ ०

The end of the following topics is marked :  
 fol. 6a *iti prathamam sūtram samāptam*, fol. 29a  
*vṛttikīragranthah*, fol. 36b *nirālambanavādaḥ*,  
 fol. 47a *śūnyavādaḥ*, fol. 54b *anumānavādaḥ*,  
 fol. 58b *śabdavādaḥ*, fol. 61a *upamānam*, fol. 64a  
*arthāpattiḥ*, fol. 66b *abhāvavādaḥ*, fol. 67a  
*citrākṣhepavādaḥ*, fol. 69a *sambandhākṣhepa-*  
*vādaḥ*, fol. 74a *sphoṭanavādaḥ*, fol. 77a *ākṛiti-*  
*vādaḥ*, fol. 84a *apohavādaḥ*, fol. 88a *vanavādaḥ*,  
 fol. 101a *ātmavādaḥ*, fol. 124a *śabdavādaḥ*.—  
 The whole treatise has about 3500 verses (the  
 first 1000 is marked fol. 40b, the next 500  
 fol. 60a).

The 50th leaf is wanting.

The *Śloka-vārttika* has been printed in voll.  
 iii. and iv., New Series, of The Pandit.

[H. T. COLEBROOKE.]

2150.

1449c. Foll. 37; size 10 in. by 4 in.;  
 12-15 lines in a page.

*Mīmāṃsātantravārttika*, by Bhaṭṭa Kumārila  
*Svāmin*, the prose-continuation of the *Mi-*  
*māṃsāśloka-vārttika*. This part contains the  
 commentary on the second *pāda* of the first  
*adhyāya* of the *Śāburabhāṣya*.

It begins :

आज्ञावस्य त्रिवार्यन्वाद<sup>०</sup> (Sū. I. 2, 1) ।  
 (सिद्धप्रमाण) भावस्य धर्मं वेदस्य सर्वज्ञः ।  
 विध्यैवादनन्तायानुपयोगो ऽधुनोच्यते ॥

The third leaf belongs to the fourth *pāda*,  
 the missing third leaf of this *pāda* being bound  
 up with the fourth *pāda*, in no. 2152 (1450b).  
 The text of the *sūtras* is marked with red  
 colour. The handwriting is the same as in  
 no. 2151.

The *Tantravārttika* is being published in the  
 Benares Sanskrit Series, by Paṇḍit Guṇyādharma  
*Śāstri Mānavallī*; the first part having appeared  
 in 1882. [H. T. COLEBROOKE.]

2151.

1450a. Foll. 126; size 10 in. by 4 in.;  
 9 or 10 lines in a page.

*Mīmāṃsāvārttika*, Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's  
 commentary. The third *pāda* of the first  
*adhyāya*.

It begins :

धर्मस्य शब्दमूलत्वाद्वाक्यमनपेक्षं स्यात् । एवं तावद्विध्यै-  
 वादनन्तात्मकस्य वेदस्य धर्मं प्रनुपयोगः साधितः इदानीं  
 यीरुपेयोनु स्मर्यमाकाशार्थापधिनु मन्वादप्रणीतनिबन्धनासु स्मृति-  
 ध्वनिबन्धनेषु वाचारेषु चिन्ता ॥ For the beginning  
 of this and the following *pādas*, to the end of  
 the third *adhyāya*, see also Burnell's Tanj.  
 MSS., p. 81.



Name of the scribe and date of the copy :

सर्वोत्कृष्टा तु या काशी राजधानी महेश्वरः ।

तत्तान्तस्तुतो रामस्तेनेदे लिखितं शुभे ॥

श्रीसंवत् १६६३ सम्य माघवदि १३ सोम्ये ॥ . . गंगाये  
नमः ॥ संयसंख्या ॥ २९०० ॥

This *pāda* has the special name *Smṛiticaraṇa-vārttika*\* and is divided in the commentaries into two parts, *pūrvārḍha* and *uttarārḍha*, the latter of which comprises *sūtras* 24-35. For a second copy of this *uttarārḍha*, called *Smṛiticaraṇavārttika*, see no. 2161 (2355), cp. also nos. 2162, 2163.

### 2152.

1450b. Foll. 30; size 10 in. by 4 in.;  
12 or 13 lines in a page.

*Mīmāṃsāvārttika*. The fourth *pāda* of the first *adhyāya*.

It begins :

उक्तं सनाज्ञावेदनम् ॥ एवं स्मृतिसहितस्य वेदस्य प्रमाद्ये  
सिद्धे शुभना वाक्यार्थव्याख्यानावसरे जल्पपरिसमाप्तेव प्रमाद्य-  
लक्षणं केन संबन्धेन नामधेयचिन्तायाः प्रस्तावः क्रियते ।

It ends :

इति कृतवद्वुर्गो मन्त्रविध्यवैवादेः

स्मृतिपरिसमुद्धारं वेदशालोपगूढम् ।

जननिभवनमर्थं धर्मदुर्गं प्रविश्य

प्रविभजति समस्तानर्थचिन्तानिदानीम् ॥

The third leaf belonging to this chapter is bound up with the second chapter in no. 2150 (1449c).

### 2153.

1451a. Foll. 62; size 10 in. by 4 in.;  
nine lines in a page.

*Mīmāṃsāvārttika*. The first *pāda* of the second *adhyāya*.

\* The titles *Tarkapūḍabhāṣya*, *Arthavālacaraṇa-bhāṣya*, *Nāmacaraṇabhāṣya* in Aufrecht's Cat. Cat. have a similar meaning; they are names of the *Bhāṣya* on the first, second and fourth *pāda* of the first *adhyāya* of the *Mīmāṃsāsūtra* resp.

It begins :

भावाद्यैः कर्मशब्दात् ० । संबन्धं तावन्नल्लक्षणं प्रत्यक्षं करोति ।  
तत्र तु प्रथमे अध्याये प्रमाद्यलक्षणं वृत्तमित्युक्तम् (sc. शाबरभाष्ये) ।  
तदयुक्तम् । कुतः ।

नैव हि प्रथमे अध्याये सूत्रकारेण किंचन ।

लक्षणेन प्रमायादेः स्वरूपमुपवर्णितम् ॥

तन्नाल्लक्षणमुच्यते । येन तत् व्यतिरिक्तमस्तस्य(?) स्वरूपं  
व्यावृत्ताकारं निरूप्यते । न चैवं प्रमायादिलक्षणमुक्तम् अनु-  
मानादीनि तावन्नैव सूत्रितानि । प्रत्यक्षमपि धर्मं प्रत्यनिमित्तत्वे-  
नोपपन्नं न लक्ष्यत्वेनेति व्याख्यातम् । न च शब्दोऽपि कश्चि-  
द्व्यभिप्रायभूतो लक्षितः । अस्मिन्नेवाधिकारणे तस्य लक्ष्यमात्र-  
त्वात् । यदपि वृत्तिकारेण सर्वेषां लक्षणं प्रदर्शितं न तदध्या-  
यार्थत्वेनोपसंहर्तुं युक्तम् । सूत्राध्यायाधीनोपसंहारात् । कथं च  
अनल्लक्षणार्थव्यतिरिक्तं स्वार्थं सूत्राणि लोचयेरन् । अपि च ।

वृत्तिकारेण योऽप्युक्तः वदः प्रत्यक्षपूर्वकः ।

अपरोक्षतया सोऽपि नैव लक्षणगोचरः ॥

लोकप्रसिद्धानि हि तानि अपरोक्षत्वेनोक्तानि न प्रथमा-  
ध्यायविषयत्वेनोपसंहारमर्हन्ति । तस्माच्चतुर्थे अध्याये वृत्तिं तदा-  
लोचयेत्तन्नायं नेयम् । तत्र ।

प्रमाद्यलक्षणं तावन्नोदनाल्लक्षणमप्यम् ।

विध्यादितत्त्वनिर्णीतिः प्रमाद्येनैव च स्थिता ॥

अनन्तो हि प्रथमः पादोदनाल्लक्षणसूत्रपरिकरः । तत्र  
धर्मस्य चोदनाल्लक्षणत्वमुक्तम् । अतो स्वधारितार्थलक्षणशब्दा-  
हर्षमात् । प्रमाद्यशब्दः प्रतीयत इत्येवं व्युत्पत्त्या धर्मविषय इव  
व्याख्येयः ।

### 2154.

1451b. Foll. 82; size 10 in. by 4 in.;  
nine lines in a page.

*Tantravārttika*. The second *pāda* of the second *adhyāya*.

It begins :

शब्दान्तरे कर्मभेदः कृतानुबन्धनात् ।

उपोद्घातप्रसक्तानुप्रसक्तादी गते शुभना ।

शब्दान्तरादिभिर्भेदो लक्ष्यार्थोऽभिधीयते ॥

तत्र शब्दान्तरं तावद्विषयत्वात् प्रथममुदाह्रियते ॥

The handwriting is the same as in no. 2153 (1451a).

2155.

1451c. Foll. 46; size 10 in. by 4 in.; eight lines in a page.

*Mīmāṃsāvārttika*. The third *pāda* of the second *adhyāya*.

It begins :

गुणसु क्रतुसंयोगात् कर्मकारं । ज्योतिहोमे प्रथमं बृहद्र-  
यन्तरे वैकल्पिके पृथक् पृथक्साधनत्वेन चोदिने ततः श्रूयते ।

The 25th and the 26th leaf are in the same handwriting as no. 2151 (1450a); they fill up an omission in this copy, which, therefore, must have been written some time before Samvat 1664. [H. T. COLEBROOKE.]

2156.

1453b. Foll. 19; size 10 in. by 4 in.; eight lines in a page.

*Tantrāṭikā*. The fourth *pāda* of the second *adhyāya*, in the same handwriting as no. 2155 (1451c).

It begins :

यावज्जीविको अन्तः कर्मफलैः प्रकरणात् ॥ ब्रह्मप्राप्तये  
अन्त्यप्राप्तये वाचयत (र. वा श्रूयते) इति नातीवाभिनिवेशकम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2157.

1449a. Foll. 36; size 10 in. by 4 in.; foll. 1-14 eight lines, foll. 15-19 ten lines, foll. 20-36 nine lines in a page.

(*Mīmāṃsātantravārttika*), the first twelve *sūtras* of the first *pāda* of the third *adhyāya*; the text of the twelfth *sūtra* is on fol. 20b.

The copy begins :

अथातः शेषलक्षणम् ।

द्विलक्षणाः परं शिष्टं यावत्किंचन लक्षणम् ।

तत्तर्हि बहुभारतमथातः शेषलक्षणम् ॥

तथा च प्रथमसूत्रोपासप्रतिज्ञादिकव्याख्याप्रदेशप्रदर्शने धर्म-  
प्रमाणसंक्षेपविषयलक्षणद्वयार्थं चोदनालक्ष्यसूत्रेणैकेन सूचितं

वर्धयित्वा कान्यस्य साधनान्यङ्गानि कानि साधनाभासान्न-  
ज्ञानीति फलापेक्षातदर्थेनाम्ना च पुरुषप्रधानत्वं धर्मस्य च वा  
पुरुषो गुणभूत इत्यादि यावत्किंचिन् नीनास्ति तत्तर्हि शेष-  
लक्षणेन व्याख्यातं शेषैः सन्तरेव लक्ष्यैरित्यर्थः ।

2158.

1452. Foll. 181; size 10 in. by 4 in.; nine lines in a page.

The third *adhyāya* of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmīn's Vārttika*, in four separate parts, but throughout in the same handwriting.

a) Foll. 25. *Mīmāṃsāvārttika*. The latter half of the first *pāda* of the third *adhyāya*, the continuation to no. 2157 (1449a), in the same handwriting but with a new pagination.

It begins :

इहान्वयुक्तमेकस्य श्रुतिसंयोगात् । एवं यथासंयोगं शेषवि-  
नियोगः स्थितः इदानीं तद्विशेषविना किमेकस्य ग्रहस्य संनानः  
उत प्राकरयिकग्रहनाशस्येति ।

The fifth leaf is wanting.

b) Foll. 27. *Mīmāṃsābhāṣyavārttika*. The second *pāda* of the third *adhyāya*.

It begins :

अर्थविधानसामर्थ्यान्नेषु शेषभावः स्यात् ० । इदानीं  
लिङ्गविनियोगः प्रसूयते । लिङ्गं नाम मन्त्राद्यानर्थप्रतिपादन-  
सामर्थ्यं तच्च मुख्ये गीये च केनचित् प्रकारेणास्तीति ।

c) Foll. 57. *Tantravārttika*. The third *caranā* of the third *adhyāya*.

It begins :

श्रुतेर्ज्ञाताधिकारः स्यात् । एवं लिङ्गविनियोगमुपपद्यते वाक्य-  
विनियोगः संप्रति स्रूयते ।

The writing on the second page of the last leaf does not belong to the *Tantravārttika*.

d) Foll. 72. *Tantrāṭikā*. The fourth *pāda* of the third *adhyāya*.

In the colophon *Kumārila* is called *Bhaṭṭa-pāda Mītra*.

It begins :

निबोतमिति ननुषधर्मः शब्दस्य तत्प्रधानत्वात् ॥ स एव  
श्रुत्यादिनिमित्तस्य प्रकरणेन सह विरोधाविरोधविचारः । तत्र  
निबोतं ननुषाद्यामित्येते यथा भवन्ति ।

The writing on the first page of the first leaf seems to contain a quotation from the *Śiromaṇi*. Also the last page is covered with writing, where the *Śiromaṇi* again and the *Phakkikā* are quoted. [H. T. COLMBROOKE.]

2159.

1453a. Foll. 91; size 10 in. by 4 in.; nine lines in a page.

*Mīmāṃsāvārttika*. The fifth, sixth, seventh and eighth *pāda* of the third *adhyāya*, in the same handwriting as no. 2158 (1452).

At the end of the sixth *pāda* the work of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin* is called *Vārttikaphikā*.

The fifth *pāda* begins :

आज्याच्च सर्वसंयोगात् । सर्वेभ्यो वा कारणाविशेषादित्य-  
स्यापवादः क्रियते । तत्रैव तावत्पूर्वेष्वं स्मारयति । तथा च  
सर्वेभ्यो हविष्ये इत्यनुवाद उपपद्यते निःशेषहविर्विषयत्वात् ॥  
कारणाच्च ॥

The sixth *pāda* begins (fol. 20a):

तत्सर्वार्थप्रकरणम् ॥ इदानीमनारम्भाधीतानां प्रकृतिलि-  
ङ्गसंयुक्तानां प्रकरणसंबन्धे सति किं प्रकृतिप्रकरणसंबन्ध उत  
सर्वार्थत्वमिति विचारस्तत्र श्रुत्यादिषट्काभावे नपि अत्रप्रति-  
यहेष्टिवत् क्रतुसंबन्धो योजयितव्यः ।

The seventh *pāda* begins (fol. 51a):

प्रकरणविशेषादसंयुक्तं प्रधानस्य ॥ समानासमानविधाना-  
धिकारेणैवेतदपि प्रसूयते वाच्यप्रकरणविरोधाविरोधद्वारेण ।

The eighth *pāda* begins (fol. 69a):

स्वामिकर्मपरिक्रयः कर्मकस्तदर्थत्वात् ॥ समानास्यापवादत्वेनैत-  
दपि विचार्यते ॥ किं परिक्रय आश्रयेवादिभ्यासानासनाख्यातिः  
पुरुषैः कर्मैश्च उत स्वामिनेति । [H. T. COLEBROOKE.]

2160.

1349. Foll. 104; size 11½ in. by 5 in.; foll. 1-69 twelve lines, foll. 70-104 eleven lines in a page.

*Mīmāṃsāvārttika*. An incomplete copy of the last part of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's* commentary, comprising the six *adhyāyas* from the fourth to the ninth, and the first half of the tenth. This last part of the *Mīmāṃsāvārttika* has a special name; Hall, in the Index, p. 170, no. iii., calls it "*Tub-dushī, Tup-tikā*." Hence, the दुषुष्वा in the colophons of the last part of this copy seems to be a corruption of दुषुष्वा, though the colophons in the first seventy leaves have दुषदुष्वा (fol. 51a), दुषदुष्वा (fol. 24b) and दुषदुष्वा (foll. 28a, 36a, 39a, 43a, 48b).

See Rāj. Mitra's Notices, vol. iv., p. 151, no. 1577.

The fourth *adhyāya* ends fol. 16a (the first *pāda* fol. 7b, the second fol. 10b, the third fol. 14a).

It begins :

अथातः क्रतुर्धैर्यपुरुषार्थयोजिज्ञासा ॥ तृतीयेनावधूते शेषत्वे  
कः क्रतुर्धैः कः पुरुषार्थ इति विशेषनिश्चयने पूर्वैरवधूते  
सामान्ये ।

The fifth *adhyāya* ends fol. 28a (the first *pāda* fol. 22b, the second fol. 24b, the third fol. 27a).

It begins :

श्रुतिलक्षणानुपूर्व्यं तत्प्रमाणत्वात् । प्रयोजकप्रयोजकलक्षणं  
वृत्तमिति तदयुक्तम् । क्रतुर्धैर्यपुरुषार्थयोजिज्ञासा प्रतिज्ञाज्ञा सेवोप-  
संहर्तव्या उच्यते प्रयोजकप्रयोजकत्वमपि प्रतिज्ञातम् ।

The sixth *adhyāya* ends fol. 53a (the first *pāda* fol. 36a, the second fol. 39a, the third fol. 43b, the fourth fol. 48b, the fifth fol. 51a, the sixth fol. 51b, the seventh fol. 52a).

It begins :

द्रव्याणां कर्मसंयोगे गुणत्वेनाभिसंबन्धः । उपोद्घातिकर्मेत-  
त्फलवस्त्वैवगते क एतैरधिक्रियत इति युक्तो विचारः अफलत्वे  
तु विचारानुपपत्तिः यदि चेदं कानशब्देः फलनभिधीयते ततो  
भावाद्यधिकरणे विना किं भावशब्दाः फलसंबन्धिनः उत  
द्रव्यगुणशब्दा इति ततो पूर्वविना ततो अतिदेशः । फलसम्प्राप्ते च  
चोदनालक्षण इति विचारः ।

The seventh *adhyāya* ends fol. 57b (the first *pāda* fol. 54b; the second *pāda* is wanting, for उक्तं क्रियाभिधानम् fol. 55a is the first *sūtra* of the third *pāda*; the third *pāda* ends fol. 56b).

It begins :

जीमत्परमानन्दविष्णुस्वामिनुसिंहाय नमः ॥ श्रीधरस्वामिने नमः ॥ श्रुतिप्रनायकाब्देपाठां मुख्यभेदे यथाधिकारं भावः स्यात् ॥ प्रत्यक्षविहितधर्माणां दर्शयुक्त्येवादीनां कर्तव्यता चिन्तिते तत्र द्युक्तं सर्वपृष्टायां किं सकृदुत्तरादौ लिख्यते (१.० कृतेव?) देयं उत भेदेनेति चिन्तितं तदादुष्टि (sic) नवनवीतनायं भवतीति दृष्ट्वादिषु अत्र प्रत्यक्षधर्मेत्यपि चिन्ता वृत्ता । अत एव वाच्यं प्रकृती विकृती चोपदेशश्चिन्तितः ।

The eighth *adhyāya* ends fol. 60b (the first and second *pāda* fol. 60a, the third fol. 60b, चतुर्थः पादस्वच्छः).

It begins :

अथ विशेषलक्षणम् । किमेकस्मिन् कर्मणि सर्वकर्मसु धर्मातिदेश इति एकस्मिन् कर्मणि ये धर्मास्त्वान्नायमे ते सर्वकर्मस्वतिदिष्यन्ते उताहो नेकस्मात् सर्वकर्मस्वतिदेशः ।

The ninth *adhyāya* ends fol. 86a (the first *pāda* fol. 72b, the second fol. 79a, the third fol. 81a).

It begins :

यज्ञकर्मप्रधानं तद्वि चोदनाभूतं तस्य द्रव्येषु संस्कारः ॥ ननु च दर्शनानन्तरमहविष्णुयितुं पुनः (१.० युक्तः?) । उपकारातिदेशे सत्यहः शास्त्रातिदेशे ऊहाभावः यथा प्रकृतावगम्यन्वाधानादि-त्राद्वयतप्येषपर्ययानि गृहीत्वा कथमेतामुपकारिण्यतीति ०

The tenth *adhyāya* begins :

विधेः प्रकरणात्तरे गतिदेशात् सर्वकर्म स्यात् ॥ अत्रनेनाति-देशसत्ता व्याख्याता दर्शनेनेदानौ किनतिदिष्यत इति व्याख्याते ०

The first *pāda* ends fol. 89b, the second fol. 94a, the third fol. 98b, the fourth fol. 104a, the fragment of the fifth *pāda* terminates in the comment on the 29th *sūtra* बोडशिनी वैकृतत्वं तत्र कृतविधानात् (fol. 104b, l. 9).

[H. T. COLEBROOKE.]

2161.

2355. Foll. 73 (numbered 90-158, nos. 98,

107, 120, 121 occurring twice); size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

*Smṛticarṇavārttika*, the third *pāda* of the first *adhyāya* of Kumārila's *Mīmāṃsāvārttika*, but only the *uttarārūha*, which comprises *sūtras* 24-35; see before, no. 2151 (1450a). The leaves are marked वा० स्मृ० उ०. The first leaf is partly broken away at the corners.

It begins :

(प्रयो)गोप्यस्य शास्त्रात्कालेन न व्यवस्था स्यात् ॥ एकस्मात्पदात्प्रयोगनानात्वदर्शनादनेकार्थप्रतिभावे सति विकल्पदो-षभावाद्नेकादृशकिकल्पनाप्रसंगाच्च गीयमुल्लेखनात्प्रत्यक्ष व्यवस्थितशास्त्रप्रयोगवलेन व्यवस्थितलीकिकप्रयोगवाधाच्च- (१.० इव०) वराहादिशब्दानामर्थनिर्णयः प्रतिपादितो यच्च ०

It ends :

तस्मादाकृतिष्वेव व्यालभनादिसंभवादाकृतिरेव शब्दार्थ इति सिद्धं ॥ प्रथमाध्यायस्य तृतीयः पादः ॥ स्मृतिचरणवार्तिकमिति ॥ यथसंख्या उत्तरार्थे १२२० ॥ संवत् १५५१ वर्षे कालुनगासे कृष्णपक्षे एकादश्यां पुस्तकप्रतियौ रचिवासरे ज्ञानाकाशस्यजोषी-नाना लिखितं ॥ The same scribe copied also the *Nyāyasudhā* in nos. 2162, 2163.

At the end two odd leaves are appended, the first of which contains the beginning of the *Śabarabhāṣya* on *Mīmāṃsāsūtra* I., *pāda* 3, धर्मस्य शब्दमूलत्वाद० to दृष्टव्यमपि प्रमाणं (p. 64 of the edition, l. 6 from bottom), whilst the second contains a fragment of Kumārila's *Vārttika* to I., 3, *sūtra* 10, corresponding to foll. 55b and 56a of no. 2151 (1450a). [GAIKAWAR.]

### 3. Commentaries on the *Vārttika*.

2162, 2163.

1030, 2195. Foll. 196 and 158 resp.; size 10½ in. by 5 in.; 9 or 10 lines in a page. The first volume is much worm-eaten.

*Nyāyasudhā*, also called *Sarvopakāriṇī* and

*Rāṇaka*, a commentary on *Kumārila's Tantra-vārttika*, by *Bhaṭṭa Someśvara*, son of *Bhaṭṭa Mādhava*.

See Hall's Index, p. 170, no. iv. (*Rāṇaka*).

These volumes contain only the third *pāda* of the first *adhyāya*, called *Smṛiticaraṇa*, and divided into two halves.

Vol. I. The *Pūrvārdha* (रा० सू० पू० on the margin), sū. 1-23.

It begins:

धर्मस्य शब्दमूलनादशब्दमन्येष्वस्य स्यात् (I. 3, 1) । अत्र भाष्यकारेण संगतिप्रदर्शनायमेव तावदिति वृत्तमनुकीर्तितं तत्र नामधेयप्रामाण्यस्यानुक्तवादपुस्तकाशङ्क्यं व्याचष्टे एवं तावदिति

Colophon: (श्रीम)श्रिकाकुलीनां सामन्तप्रतिवसन्त-  
नयाजिभट्टनाथबालमभट्टसोमेश्वरविरचितायां तन्त्रवार्तिकटी-  
कायां सर्वोपकारिण्यां न्यायसुधाख्यायां प्रथमाध्यायतृतीयसूति-  
चरणपूर्वार्द्धे समाप्तम् ॥

Foll. ५ and ६ are lost. Fol. 139 (१३६<sup>2</sup>) is superfluous, being a repetition of foll. 137 and 138. Foll. 136, 137, 138 (१३७, ३. २. १) ought to be in the inverted succession. Fol. १३० is misplaced after fol. १३३.

Vol. II. The *Uttarārdha* (रा० सू० उ०), sū. 24-35. It begins:

पुरंदरपुरीशानवरशास्त्रजरेखः ।

जयति जगद्गान . . . सभावनः(?) ॥ १ ॥

प्रयोगोपपत्त्यास्तत्वाच्छब्देषु न व्यवस्था स्यात् । अत्र भाष्य-  
कृता गौड्यादिशब्दानुदाहृत्य किमेते सर्वे एव ०

The colophon is nearly the same as before. Date: संवत् १५५२ वर्षे आषाढपुदि १५ पूरणिमास्यां तिथौ गुरुवासरे मंत्राखवास्य श्रीकपिलमुनिप्रतिष्ठितकपिलज्ञातो-  
यामोक्षीनानां लिखितं ॥ The same scribe copied also no. 2161. The last leaf is very much damaged. [GAIKAWAR.]

2164.

277. Foll. 138; size 11½ in. by 4 in.; 12-14 lines in a page; good old writing.

*Nyāyasudhā*, the second *pāda* of the second *adhyāya*.

It begins:

नमः श्रीरामचन्द्राय ॥ श्री शङ्कराचार्ये नमः ॥ शब्दान्तरे  
कर्मभेदः कृतानुबन्धत्वात् ॥ उपोद्योतप्रसक्तानुप्रसक्तादी गते  
श्रुता । शब्दान्तरादिभिर्भेदो लक्षणायां स्मिधीयते तत्र शब्दान्तरं  
तावद्विषयत्वात् प्रथममुदाह्रियते ।

Colophon: इति श्रीमश्रिकाकुलीनां सामन्तप्रतिवसन्त-  
नयाजिभट्टनाथबालमभट्टसोमेश्वरकृती तन्त्रवार्तिकटीका(यां  
स)र्वोपकारिण्यां न्यायसुधाख्यायां द्वितीयस्याध्यायस्य द्विती-  
यचरणः ॥ The opithet *Sarvānavadyakārīṇi* ap-  
pears also in the Oxford copy, see Aufrecht's  
Oxf. Cat., p. 219, no. 523.

This copy was written in Samvat 1568, as appears from the following versos, which the scribe has added at the end:

गम्भीराशयभट्टपादभण्डितभान्यद्विपक्षिद्वर-

म्रीडाज्ञानविषयैवान्तरमप्रागभारकुक्षिभटिः ।

श्री(चिन्ता)मशिरसि राघवपदद्वन्द्वैकतानः सुधीर्

नीमांसां समलीलितसन्तुमनी रानस् तदीयः सख्यम् ॥१॥

यत्कीर्तिर्नृड(sic)नीलिनसुनकला कीरव्यापाठचरा

धान्ता भूवल्लय मुराधिपगुरोर्मैङ्गानमास्तदिति ।

शो एवं सर्वसुपर्वपर्वतसदृग्गर्वीहुरासर्वविद्

श्रीवासन्तभविष्य भवन्तनुदिनं चिन्तामणिः ज्ञेयवान् ॥२॥

वस्तुवाक्यद्विजनायकैर्निर्ते

संवत्सरे भाद्रपदश्रावणे तिथौ ।

वारे रवी सूर्यपुरे श्लिखित्ति

गङ्गाधरः पूर्वैनयस्य पुस्तकम् ॥ ३ ॥ श्री . .

यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा ०

संभूष्य (सदपायवत्) परकराद्रुष्यं च सुखेववत्

संशोध्यं व्रिचिनो ऽङ्गवच सतां वीक्ष्यं च समिचवत् ।

वन्धं च(द्ववदस्य)प्रतिदिनं स्मर्यं हरेर्नैनवत्

नेवं सोदति पुस्तकं किल कदाप्येतद् गुरुयां वचः ॥

The words pnt in parenthesis are wanting, the left side of the last leaf being somewhat damaged; they have been added from the manuscript no. 2169 (3047, *Śāstradīpikā*), where the last verse occurs again.

[H. T. COLEBROOKE.]

2165.

1223. Foll. 60; size 11 in. by 5 in.; ten lines in a page; fair writing.

Two fragments of a commentary on the *Nyāyasūdhā*(?).

a. Foll. 1-52. A commentary referring to the first four *sūtras* of the fourth *pāda* of the first *adhyāya*, incomplete. The *Tantravārttika* is quoted on every page, the *Sūdhākāra* fol. 2a, l. 7, fol. 10b, l. 3, etc.

It begins:

उक्तं समासायेदमर्थं तस्मात्तर्कं तदर्थं स्यात् (I. 4, 1) ननु गुणविधिनामधेयविनाया भवेन्नमोपयोगसिद्धयेत्याह ।

The commentary on the fourth *sūtra* begins fol. 48a, l. 1.

b. Foll. 53-60. *Rāṇakaprāyaścittaprakaraṇa* (thus the title in the colophon), incomplete in the beginning. The first words are: काम्येदिषु नैमित्तिकेकुट्टिषु (r. नैमित्तिकेदिषु) च यथोक्तदक्षिणां दद्यात् [H. T. COLEBROOKE.]

2166.

1569. Foll. 47 (and a leaf inserted after fol. 38); size 10½ in. by 3½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1600 A.D.; eight lines in a page.

*Tautātītamāttilaka*, a gloss on *Kumārila's Tantravārttika*, by *Bhaṭṭa Bhavadēva*, surnamed *Bālavalabhībhujaṅga*. See Hall's Index, p. 170.

*Adhyāya* ii. *pāda* 1.

It begins:

भावायाः कर्मशब्दास्तेभ्यः क्रिया प्रतीयते च तयोः अभिधीयते (!) ॥ प्रथमे अध्याये प्रमादलक्ष्यं वृत्तं । ° (*Śabara-bhāṣya*, Bibl. Ind., p. 108 to l. 3 *infra*) ° उक्तं सर्वैरिति । अथ भाष्यकारेण प्रथमे अध्याये प्रमादलक्ष्यं वृत्तमिति सप्रवचनविधायानन्तरं प्रधानाप्रधानानि परीक्ष्यन्ते । निश्चयानि चेति इत्यन्ते प्रथमद्वितीययोरध्याययोर्हेतुहेतुनान्नावरूपः संबंधो दर्शितः । °

It ends: तदुक्तं ।

आज्ञायमानं अनुपपन्नानन्तरगतं त्वनिरूपणाया ।

इहादिसाम्येन (?) तु लौकिकानां न मन्वरूपप्रतिपत्ति-  
[सिद्धिः ॥

इति । सूत्रं तु व्यक्तमेवेति ॥ इति श्रीबालवलभभूषणापरनाम्नो भट्टश्रीभवदेवस्य कृती तीर्तान्तरान्तिलके द्वितीयस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

यो नान् अस्मिदिह संविदितं प्रमेयं

यथातरे लिखति वा वदति सर्वं वा ।

मत्कृतानामनुकीर्त्यं स कीर्तिलोपान्

निःसंशयिभ्यो जन्मज्ञानानि भूयान् ॥

The leaf inserted between foll. 38 and 39, being itself marked 39, contains the end of *adhy. i. pāda* 4; its colophon being: इति श्रीबालवलभभूषणापरनाम्नो भट्टश्रीभवदेवस्य कृती तीर्तान्तरान्तिलके प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तः ॥ यो नाम ° as above.

The leaves are marked भव ° भा °

Fol. 1 has the title तीर्तान्तरान्तिलक °

*Tautātīta* is a name for the followers of *Kumārila*, see Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 247. [H. T. COLEBROOKE.]

2167.

1547A. Foll. 20; size 10 in. by 4½ in.; nine lines in a page.

*Tantravārttikaṭīkā*, a commentary on the fourth *pāda* of the second *adhyāya* of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's Tantravārttika*, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa*, who was the son of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa Sūri*.

The *pāda* begins:

यावज्जीविनो भ्यासः ° (II. 4, 1) ॥ भाष्ये चतुर्चोक्तिविना-नीपयिकत्वादतन्त्रमित्याह चतुर्चेति । लक्षणायां गतिं शङ्कते न त्विति । अन्यमतेनाह केचिदिति । तदीयस्मार्तीयः । निराशङ्कं न त्विति । स । स्वमते गुणात् प्रयोगभेदाभेदं फलमाहात इति ।

Colophon: इति श्रीमज्जगद्गुरुमीनासकनारायणभट्ट-सूरिसूनुनामकृष्णभट्टात्मननहानहोपाध्यायकमलकरभट्टकृतायां तन्त्रवार्तिकटीकायां तृतीयस्य (sic!) चतुर्थः पादोऽध्यायस्य समाप्तः ॥

रामकृष्णानुमेन कमलाकरशर्मेणा ।

यो एव अमः कृतस् तेन ग्रीयतां ने सदा शिवः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4. *Śālikanātha's commentary on the Mīmāṃsābhāṣya.*

2168.

422. Foll. 192; size 11½ in. by 4½ in.; foll. 1-79 and 154-192 twelve to fourteen lines, foll. 80-153 eleven or twelve lines in a page; written, perhaps, by two different hands, but both of the 16th century.

*Rijuvimulā Pañcikā*, a commentary on *Śāhara Svāmīn's Mīmāṃsābhāṣya*, by *Śālikanātha Mīśra*. The first *adhyāya*, incomplete.

In binding this MS. the first *pāda* has been cut up into two halves, the first ending fol. 79b (tṛ of the original numbering), and the second beginning fol. 154a (tṛ of the original numbering); the last *sūtra* of the first half is the sixth, कर्मके तत्र दर्शनात् (fol. 75a, l. 3), the first *sūtra* of the second half is the fourteenth, प्रयोगस्य परम् (fol. 163b, l. 8). There have been placed between these two parts the last half of the second *pāda*, the whole third and nearly the whole fourth *pāda*. This middle part bears the numbers ७ to ६३; the first *sūtra* in the second *pāda* is the nineteenth, विधिर्वा स्यादपूर्वेणाह्लादनां अनर्थकम् (fol. 80a, l. 14), the second *pāda* ends fol. 86a, the third *pāda* ends fol. 127a, the last *sūtra* in the fourth *pāda* is the twenty-fourth, जातिः (fol. 153a). The first leaf of this copy is wanting, the second *sūtra* of the first *pāda* appears fol. 4a, l. 6: चोदनालक्ष्योर्थो धर्मः । कार्ये ऽथे इति । न कार्योद्यमं विना प्रवृत्तिरुपपद्यते । तेन कार्योभिधायकत्वेन वचनस्य प्रयोजकता । The commentary on the third *pāda* begins: किमिदमप्रसूतं चिन्तते । The commentary on the fourth

*pāda* begins: ननु चेदं प्रमाणलक्षणमस्मिन्नभाष्ये यथा प्रमाणं शब्दस्तथोच्यते ।

Colophon of the first *pāda*: इति शालिकनाथ-विरचितायां शाबरभाष्यटीकायां प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥  
Colophon of the second and third *pāda*: इति महोपाध्यायशालिकनाथमित्रविरचितायां चतुर्विंशत्यां पंचिकायां प्रथमस्याध्यायस्य द्वितीयः (तृतीयः) पादः ॥

*Śālikanātha's guru Prabhākara* is quoted by *Maṅkha* who lived between 1135 and 1145, and by *Sāyaṇa*, see Aufrecht's Cat. Cat., p. 353.

[H. T. COLEBROOKE.]

5. *Śāstradīpikā*, by *Pārthasārathi Mīśra*.

2169.

3047. Eleven different manuscripts (a-l), all well written and of considerable age.

*Śāstradīpikā*, a commentary on the *Mīmāṃsā-sūtras*, by *Pārthasārathi Mīśra*, son of *Yajñātman* (see the second copy).

See Hall's Index, p. 173, no. xiii.; Weber's Cat. (Berl. 1853), p. 175, no. 601; Burnell's Tanj. MSS., p. 82.

The *Śāstradīpikā* has been published in Voll. VII.-XIV., New Series, of The Pandit (1885-1892).

a) Foll. 98; size 11½ in. by 3½ in.; nine lines in a page.

The first *pāda* of the first *adhyāya*. In the introductory couplets the author says that he will be guided by *Kumārila's* authority:

लक्ष्मीकौस्तुभवक्षसं मुररिपुं शङ्कासिकीमोदको-

हस्तं पद्मपलाशताम्रनयनं पीताक्षरं शार्ङ्गिणम् ।

नेषयाममुदारपोवरचतुर्वह्नुं प्रधानात्मरं

श्रीयत्साङ्गनादिनीशममृतं वन्दे विभुं चक्रिणम् ॥ १ ॥

न्यायाभासतन्मन्त्रशास्त्रतत्त्वार्थदर्शिनीम् ।

कुमारिलमतेनाहं करिष्ये शास्त्रदीपिकाम् ॥ २ ॥

The copy described by Burnell gives the second verse as it is in no. 2172 (1089).



The commentary begins: अनेन सूत्रेण प्रारिखितस्य शास्त्रस्य श्रोतृप्रवृत्तिरिति धर्मज्ञानं कथ्यते ।

It ends :

इति प्रमाणात्मिकं प्रसिद्धमुक्तेह धर्मं प्रति बोदनायाः ।

अतः परं तु प्रविभज्य वेदे तेषां ततो वक्ष्यति तस्य यो ऽर्थः ॥

b) Foll. 55; size 10½ in. by 4½ in.; 8-12 lines in a page.

The second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*.

The commentary begins: अथातो धर्मज्ञानात्मेन प्रमाणात्स्वरूपसाधनफलैस्ताभासैर्धर्मो जिज्ञास्यत्वेन प्रतिज्ञातः तत्रास्तिज्ञायाये प्रमाणं निरूप्यते । The second *pāda* ends fol. 6a, the third fol. 32b. The fourth *pāda* ends: धर्मप्रमाणमिह सिद्धमतः परं तद्वेदप्रकारविनियोगफलादिचिन्ताः ॥

On foll. 25-44 the handwriting is very large and thick.

c) Foll. 53; size 10½ in. by 3½ in.; eight lines in a page.

The second *adhyāya*.

The commentary begins: प्रथमे ऽध्याये धर्मस्य प्रमाणं निरूपितं । प्रथमे पादे बोदनायाः । अनन्तरं त्वर्थवाद-मन्त्रनामधेयस्मृत्याचाराणाम् । वाक्यशेषसामर्थ्ययोश्च संदिग्धार्थ-निर्णये प्रमाणात्मकम् । एवं समस्तेनाध्यायेन धर्मप्रमाणनिरूपणा-त्फललक्षण(क)ो धर्म इत्यर्थज्ञो विचारितः । The first *pāda* ends fol. 17b, the second fol. 41b, the third fol. 52b. The fourth *pāda* ends: भेदः क्रियाशक्तिरिति साधितो व्यमतः परं तद्विनियोगचिन्ता ।

d) Foll. 67; size 10½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

The third *adhyāya*.

The commentary begins: एवं सिद्धे भेदे शेषशेष-त्वनिदानं चिन्त्यते । The first *pāda* ends fol. 15b, the second fol. 25a, the third fol. 38b, the fourth fol. 49b, the fifth fol. 55b, the sixth fol. 64b, the seventh fol. 71b. The eighth *pāda* ends: उक्तः शेषो हेतुरतस्तद्विनियोगे नानं श्रुत्याद्यविरोधे परमानम् । पूर्वोक्तास्तद्विरोधविरोधो नात्रोपेयं शेषक-योक्ता परिपूर्णा ॥

e) Foll. 26; size 10½ in. by 3½ in.; 10 or 11 lines in a page.

The fourth *adhyāya*.

The commentary begins:

प्रसिद्धे शेषशेषित्वे प्रयुक्तिरुच्यते ।

शेषित्वे च शेषस्य प्रयुक्तिरिति हेतुता ॥

यद्यपि न सर्वे शेषी शेषस्य प्रयोजकः तुषोषवापादेः कपालादिप्रयोजकत्वाभावात्तथापि शेषित्वे एव तावत् शेषाणां प्रयोक्तार इति शेषलक्षणस्य प्रयुक्तिरुच्यते प्रति हेतुतेति ततः परमारम्भः । The first *pāda* ends fol. 8b, the second fol. 13a, the third fol. 21b. The fourth *pāda* ends: प्रसिद्धरूपे सति सोमयागेन दीक्षणीयादिषु चरते तत् । ततः स एवेह फलान्वयेन प्रधानमप्ये तु तदङ्गभूताः ॥ The manuscript ends with this verse:

निगमाय विलासकर्मणे मुनये जैमिनये च सूत्रिणे ।

शिवराय च भाष्यकारिणे नम ईशाय कुमारिलात्मने ॥

f) Foll. 26; size 10½ in. by 3½ in.; 6 or 7 lines in a page; yellow coloured paper.

The fifth *adhyāya*.

The commentary begins:

प्रयुक्तिरुच्यते स्थितः प्रयोज्यवर्गेनिर्णयः ।

प्रयोज्यगोचरः क्रमस्ततः परं निरूप्यते ।

The first *pāda* ends fol. 11a, the second fol. 17b, the third fol. 23b. The fourth *pāda* ends: एवं निरूपिता सम्यक् षट्प्रमाणानां क्रमस्थितिः ॥

g) Foll. 39; size 10½ in. by 3½ in.; 10 or 11 lines in a page.

The sixth *adhyāya*.

The commentary begins:

भेदादिलक्षणैरेवमनुष्ये निरूप्यते ।

को ज्ञेनाधिक्रियेतेति साम्रतं संप्रधार्यते ॥

The first *pāda* ends fol. 7b, the second fol. 13a, the third fol. 18b, the fourth fol. 24b, the fifth fol. 31a, the sixth fol. 33b, the seventh fol. 36b. The eighth *pāda* ends: अधिकृतिरिति सिद्धा भेदशेषप्रयुक्तिक्रमनियमविचारैरेतया आधिकृत्या । सुविदित उपदेशो अनन्तरं आतिदेशो विकृतिषु तत उहो बाधतन्मप्युक्तः ॥ The writer begs: करकृतमपराधं क्षन्तुमर्हति ममः ॥



h) Foll. 34; size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

The ninth *adhyāya*.

The commentary begins: सिद्धे इतिदेशे शुनाति-दिशानां पदार्थानां मन्त्रानामन्तराणां द्वारान्तरसंबन्धनिमित्ता-न्यथाभावात्तत्र कह्यन्वते । The first *pāda* ends fol. 16a, the second fol. 25b. Foll. 30-33 (of the original numbering, four leaves) comprising the end of the third and the beginning of the fourth *pāda* are wanting. The last *sūtra* before the gap is: मेधपतित्वं स्वमिदं . . . (fol. 29, last line), the first *sūtra* after it is: प्रज्ञा-स्यभिधानम् ॥ The fourth *pāda* ends:

प्राकृतार्थपतितान्यकार्यतो मन्त्रानामविषये च संस्कृती  
(० ते ed.) ।

एवमूहविधिरत्र चिन्तितो बाधचिन्तनमतः करिष्यते ॥

i) Foll. 68; size 11 in. by 4½ in.; ten lines in a page.

The tenth *adhyāya*.

The commentary begins: अहे सिद्धे इतिदिशानां बाधाभ्युच्चयचिन्तया । इयं दशमे श्रुतानां विकृतिष्वभिधीयते । The first *pāda* ends fol. 8a, the second fol. 17a, the third fol. 24a, the fourth fol. 34a, the fifth fol. 45a, the sixth fol. 51a, the seventh fol. 58b.

The eighth *pāda* ends:

तदेवं लुप्तार्थं यदपिच निषिद्धं विकृतिषु  
तथा प्रत्याज्ञातं विविधमिह बाध्यं व्यवहितम् ।  
अतस्तन्वस्याभ्युच्चयविधिरित्यत्रैवमुदिता  
प्रयोगेयत्वावास्तव उपरि चिन्तां प्रकुरुते ॥

k) Foll. 22; size 11 in. by 5 in.; 11-16 lines in a page.

The eleventh *adhyāya*.

The commentary begins: दशमे अध्याये बाधाभ्यु-च्चयचिन्तया विकृतिष्वपरिमाणं चिन्तितम् । अतिदेशविचारश्च ह्यत्रमादिभिर्देशमपर्यन्तैः समाप्तः । संप्रत्यपदेशातिदेशमाधारस्वेन प्रयोगपरिमाणं परिमाणप्रसङ्गादेकादशे तन्त्रावापचिन्तया चिन्त्यते । The first *pāda* ends fol. 5b, the second fol. 12a, the third fol. 16b. The fourth *pāda* ends: तन्त्रावापचिन्तयप्रयोगपरिमाणनिरूपो वृत्तः ॥ प्रास-ङ्गिके प्रयोगे परिमाणमतः प्रवक्ष्यामः ॥

Date: संवत् १९३६ समये चैत्रसुदिदशम्यां समाप्ते श्री ० भारद्वाजदिवाकरेण लिखितं स्तार्थं परार्थं च श्रीसूर्यायणमनु ॥

l) Foll. 17; size 11 in. by 5 in.; 12-15 lines in a page.

The twelfth *adhyāya*.

The commentary begins: सकृदनुष्ठितमप्यङ्गं बहूनां प्रधानानामेकदेशकालकर्तृणां शङ्कोत्पन्नकृत्युनिमित्ततन्त्रलक्ष्योक्त-मुपजीव्यं किं ० The first *pāda* ends fol. 7b, the second fol. 11b, the third fol. 14b. The fourth *pāda* ends: मध्ये तन्त्रं यस्य येषां विधानं तेषु प्रोक्तो मुसतन्त्रप्रसङ्गः (no. 1226 मुख्य ०) । जिज्ञास्यो बाधमै (sic! no. 1226 यो धर्म) उक्त्यनुयायि स प्रज्ञातो लक्ष्योद्देशज्ञानोः ॥ The scribe has added the following verse:

संभूयं सत्पत्यवत् परकराद्रह्यं च मुखेववत्  
संशोध्यं त्रयिताङ्गवत् प्रतिदिनं बोध्यं (च) समिचवत् ।  
बाध्यं बह्वचदध्यं च न च विस्मयं करेनार्हवत्  
[[हरेर्नामवत्?]]

नेवं सीदति पुस्तकं किल कदाप्येतद्गुणं वचः ॥

The same verse occurs at the end of a copy of the *Nyāyasudhā*, see no. 2164 (277).

Date: संवत् १९३६ समये अधिकाश्वेदकृत्युचयवोदश्यां समाप्ते ॥ भारद्वाजदिवाकरेण संपादितं ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2170, 2171.

2315 & 1226. A second copy of *Pārthasārathi's Śāstradīpikā*.

2315. Foll. 226; size 11 in. by 4½ in.; foll. 1-64 (a) generally twelve lines, foll. 65-104 (b) eleven lines, foll. 105-146 (c) ten lines, foll. 147-226 (d) ten lines in a page. Only the last part is dated, but the other parts belong to the same time, though not written by the same hand.

a) The first *pāda* of the first *adhyāya*. Foll. 64.

b) The second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*. Foll. 40. The second *pāda* ends fol. 6a, l. 6 (the colophon and a few words

from the end of this *pāda* and the beginning of the third have been omitted), the third *pāda* ends fol. 24b.

c) The second *adhyāya*. Foll. 42. The first *pāda* ends fol. 13b, the second fol. 32b, the third fol. 41b.

d) The third *adhyāya*. Foll. 80. The first *pāda* ends fol. 15b, the second fol. 25b, the third fol. 39b, the fourth fol. 51a, the fifth fol. 57b, the sixth fol. 67a, the seventh fol. 74b. In the last colophon *Pārthasārathi* is called *Yajñātmasūnu*: इति श्रीमच्छास्त्रज्ञानसूनुपाध्यायसहितविरचितया श्रीमत्सूत्रगीताशास्त्राभिमुक्तानुभूताया शास्त्रदीपिकाया तृतीयाध्यायस्याहमः पादः ।

Date : संवत् १८१३ मोतिमल्लवदी (ज्येष्ठ ०) ११ लीतं पुस्तकं जयनाथका रेणुसुत सदासीव काशीवासि ।

1226. Foll. 224; size 11 in. by 4½ in.

The remaining nine *adhyāyas* of *Pārthasārathi's Śāstradīpikā*.

The fourth *adhyāya* ends fol. 24a (the first *pāda* fol. 8a, the second fol. 12b, the third fol. 18b); the fifth *adhyāya* ends fol. 37b (the first *pāda* fol. 29a, the second fol. 32b, the third fol. 35b); the sixth *adhyāya* ends fol. 71a (the first *pāda* fol. 43a, the second fol. 48b, the third fol. 53a, the fourth fol. 58b, the fifth fol. 64a, the sixth fol. 66a, the seventh fol. 69a); the seventh *adhyāya* ends fol. 81a (the first and second *pāda* fol. 74a, the third fol. 78a); the eighth *adhyāya* ends fol. 88b (the first *pāda* fol. 86a, the second fol. 86b, the third fol. 88a); the ninth *adhyāya* ends fol. 119b (the first *pāda* fol. 101b, the second fol. 109a, the third fol. 113b); the tenth *adhyāya* ends fol. 185a (the first *pāda* fol. 125a, the second fol. 134a, the third fol. 140b, the fourth fol. 149b, the fifth fol. 159b, the sixth fol. 165b, the seventh fol. 174a); the eleventh *adhyāya* ends fol. 207b (the first *pāda* fol. 189b, the second fol. 196a, the third fol.

201a); the twelfth *adhyāya* ends fol. 225b (the first *pāda* fol. 214b, the second fol. 219b, the third fol. 222b).

Fol. 84 is wanting. Fol. 156b, half the page is blank, but without there being an omission. At the end of the fourth *pāda* of the tenth *adhyāya*, *Pārthasārathi* is again called *Yajñātmasūnu*.

Date :

ह्रीं ह्येदु (sic) ह्रीं ह्येदु i.e. Samvat 1812) भद्रे  
पदे चतुर्दश्यां शनीं स्थिते ।  
लिखितेयं काशिकायां शुभा शास्त्रप्रदीपिका ॥ १ ॥ श्रीः ॥  
यशस्ते भगवानीशो विष्णोश्चर उमापतिः ।  
तस्यैवा (नु) ग्रहादेव सर्वे सिद्धिर्नि देहिनाम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2172.

1089. Foll. 246; size 13½ in. by 9½ in.; generally twenty-eight lines in a page; written in the Bengali character.

*Śāstradīpikā*, a third, complete copy of *Pārthasārathi Mītra's* commentary on the *Mīmāṃsāsūtra*.

The first *adhyāya* ends p. 137 (the first *pāda* p. 95, the second p. 101, the third p. 121); the second *adhyāya* ends p. 178 (the first *pāda* p. 150, the second p. 168, the third p. 177); the third *adhyāya* ends p. 255 (the first *pāda* p. 192, the second p. 202, the third p. 216, the fourth p. 227, the fifth p. 233, the sixth p. 242, the seventh p. 250); the fourth *adhyāya* ends p. 279 (the first *pāda* p. 262, the second p. 267, the third p. 274); the fifth *adhyāya* ends p. 296 (the first *pāda* p. 286, the second p. 290, the third p. 294); the sixth *adhyāya* ends p. 333 (the first *pāda* p. 303, the second p. 308, the third p. 314, the fourth p. 319, the fifth p. 325, the sixth p. 328, the seventh p. 331); the seventh *adhyāya* ends p. 344 (the first *pāda* p. 337, the second p. 337, the third

p. 342); the eighth *adhyāya* ends p. 351 (the first *pāda* p. 348, the second p. 349, the third p. 350); the ninth *adhyāya* ends p. 384 (the first *pāda* p. 364, the second p. 372, the third p. 377); the tenth *adhyāya* ends p. 449 (the first *pāda* p. 391, the second p. 400, the third p. 406, the fourth p. 416, the fifth p. 427, the sixth p. 434, the seventh p. 440); the eleventh *adhyāya* ends p. 471 (the first *pāda* p. 454, the second p. 460, the third p. 465); the twelfth *adhyāya* ends p. 489 (the first *pāda* p. 478, the second p. 483, the third p. 486).

The introductory couplets are not quite the same as in no. 2169 (3047), the second being:

शबरस्वामिनं नत्वा भट्टाचार्यैश्च जैमिनि ।

कुमारिलमुनेनाहं °

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2173-2175.

**1272 & 1273.** Two large volumes of equal size, in European book form; size 9½ in. by 13½ in.; written in the Bengali character, on yellow paper, in the beginning of the 19th century.

**1272a.** Foll. 60 (paged १-१३९); 27-30 lines in a page.

*Yuktianchhaprapūraṇī Siddhāntacandrikā*, the oldest commentary on the *Śāstradīpikā*, by *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa*, son of *Mādhava* and *Prabhāvatī*. They descended from *Mālava* brahmans who belonged to the *gotra* of *Parāśara*. *Mādhava* left his native country for Benares. *Rāmakṛishṇa* became a famous *paṇḍit* of Benares; he received the title of *Bhaṭṭa* from *Rājārāja Gopinātha*, and the surname *Paṇḍituśiromaṇi* from *Balabhadra*, who was the *guru* of *Pratāparudra Gajapati*, in consequence of his composing the *Pratāpa-mārttaṇḍa*. All this and other genealogical

dates appear in the introductory verses. According to a statement in Hall's Index, p. 173, no. xiv., this work was composed "in the year 1600 of *Vikramārka*."

This MS. contains only the first *pāda* of the first *adhyāya*. It begins:

अथ यद्योवाच नमः ॥

आनन्दामृतवदनं सदनं रघुनन्दनं दयानुस्रवोः ।

सीतालक्ष्यसहितं वन्दे गिरिज्ञादिभिर्वन्द्यं ॥ १ ॥

विधिभूतिस्मृतिद्वारमद्वारं योगिनामपि ।

वाञ्छिताथैव प्रदं धर्मप्रमाणं रामनाथये ॥ २ ॥

वाच्यं वन्दे गिरिशतनयं गोब्रह्मदेवीच भग्न्या

वेदव्यासे मुनिवरमणे (r. ° यो) जैमिनि सूत्रकारं ।

व्याख्यातारं महानवचनं भाष्यकारच पूज्यं

भट्टाचार्यं शिखिगतिननु तन्मनोजान् गुरुञ्च (r. गुरुञ्च)

अथ य रेवोत्तरतीरवसि-

[॥ ३ ॥

देशः प्रसिद्धो भुवि मालवाख्यः ।

जीकारमाहिस्रुति (r. माहिष्) विशाल-

तीर्थक्षेत्रविधानकृतामभीष्टः (r. ° भीष्टः) ॥ ४ ॥

वशिष्ठ (r. वासिष्ठ) पाराशरवत्सकील-

आखिल्य (r. शा °) सत् मार्गव (r. सद्मार्गव ?) गीतमन्त्राः ।

वज्ञाः प्रसिद्धा भुवि मालवानां

पूर्वैश्चित्तोद्देशेन्द्रसमन्वितानां ॥ ५ ॥

वज्ञो विद्याविनयविमल (ल) ज्ञेयुः कश्चित् प्रसिद्धः

कर्मव्रतप्रवचनतयः सङ्गै रव द्विजेन्द्राः ।

गोचं वंशप्रवरसहितं यत्र पाराशराख्यं

निर्विषयी (?) भुवनजननी देवता सा पुरेति ॥ ६ ॥

शिवदासाभिधस्तत्र वंशे पाराशराख्ये ।

वेदशास्त्रार्थसम्पन्नः सदाचारपरो भवेत् (r. भवत्) ॥ ७ ॥

तत्र पुत्रोन्मिषशर्मा (r. तस्मात्पुत्रो निमि °) द्विजेन्द्रो

निमिः साक्षाद्भक्तनोविज्ञेयः ।

पिङ्गवन्देः पूजितः सङ्गैशास्त्र-

व्याख्याशिक्ष्यः (r. ° शिष्टः) कीर्तितो ऽग्रे पृथिव्यां ॥ ८ ॥

जनार्दनस्य सुतो नमिषी (r. नमिषी)

जनार्दनाच्चानिरगो (r. ° रतो) बभूव ।

वेदेभ्यः शास्त्रेभ्यः च गीतकीर्तिर-

महीपतीन्द्राक्षितरम्यनृसिः ॥ ९ ॥

तस्माज्जातो वेदशास्त्रेष्वती (r. ० ध्वषीती)  
 गङ्गादेव्या नैरवाख्यो (r. भेरवा ०) द्विजेन्द्रः ।  
 कीर्तिर्येनोपाजिता विष्णवन्धा  
 वृत्तिश्चास्या भूपतेः ज्ञेयवैश्यान् (r. ० वंश्यात्) ॥ १० ॥  
 समुत्पन्नस्तस्मादतिविमल (ल) कोर्तिर्द्विजवरः  
 कृती पूतादेव्या (पूना ० Hall) दिशि दिशि च (r. स ?)  
 [नारायण इति ।

प्रसिद्धिः शास्त्रेषु क्षितिपतिसमूहार्चितपदः  
 परमज्ञानन्दामृतसरसमाज्ञादनपदः ॥ ११ ॥

तस्माद्भूङ्गन्मैतनूरयाच्य  
 अ (r. श्री) माधवः पुण्यचरित्रकीर्तिः ।  
 वेदानाचिन्तकमवतवृत्तिः  
 श्रीरामचन्द्रार्चितचित्तवृत्तिः ॥ १२ ॥  
 स्वदेशादागतः काश्यां शास्त्राध्य (य) नसिद्धये ।  
 सकलप्रकृतिभाष्या स्थितिस्तत्र (r. ० भाष्या स्थिति)  
 [चकार ह ॥ १३ ॥

तस्माज्जातः प्रभावतो रामकृष्णाभिः सुधीः ।  
 पितृभक्तिपरः काश्यां सङ्गैशास्त्र [r] विशारदः ॥ १४ ॥  
 तत्र ग्रन्थविनिर्माणवृत्त्या (?) प्रकटीकृता ।  
 कीर्तिश्च येन विपुला पूज्यापरसमुद्रयोः ॥ १५ ॥  
 राजराजाभिः [r] श्रीमन्नोपीनापञ्चमोत्तमान् (r. ० नात्) ।  
 विद्वत्परांगतवृत्तेषु प्राप्तं भट्टपदं स्थिरं ॥ १६ ॥  
 गजपतिसदसि प्राप्ता -- बलभद्रराजगुरोः ।  
 पण्डितशिरोमणिरिति प्रतापनाम्नैकनिर्मोखात् ॥ १७ ॥  
 स तु शास्त्रप्रसादेन व्याचष्टे शास्त्रदीपिका ।  
 निमित्तमात्रमत्रैवा व्याख्याता रघुनन्दनः ॥ १८ ॥  
 न शास्त्रदीपिकाटीका कृता केनापि सूरिणा ।  
 तदपूज्याभ्यसंचारी नोपहास्यः (ः) स्तलव्यपि ॥ १९ ॥

ग्रन्थकारा (r. ० कारेण) ग्रन्थारम्भे तत्समाप्तिप्रचयगमनाभ्यां  
 शिक्षाचारपरिप्राप्तं विशिष्टेष्टदेवताप्रणतिरूपं मङ्गलनाचरितं  
 लक्ष्मीकीर्तुभक्तिम् ।

The end of this MS. is : अतः परमित्यनेनैतदाह  
 नेह प्रमाणलक्ष्यं सनातं अर्थवादादिप्रामाण्यप्रतिपादनात् तेनात्र  
 सिद्धे अपि चोदनाप्रामाण्ये तत्परमपादकयेण विध्यर्थवादमन्ता-  
 त्मना वेदं तेषां विभज्य ततः सुत्यादिप्रयोजनप्रतिपादनेन कृत्स्नस्य  
 वेदस्य धर्मं प्रति प्रामाण्यं प्रतिपादयिष्यत इति

नानाग्रन्थस्थितं पूर्वं प्रवेयं कश्चिन्नाह ताः ।  
 संक्षिप्तलिखिता नात्र कल्पितं लिखितं नया ॥

इवामादर एव नास्ति कृतीनां (r. कृतिनां) शास्त्रेषु तेवानर्थं  
 ग्रन्थः क्लृप्तपुण्यते महिष्या (r. ० या) तन्मानराध्यासिनी ।  
 -- धर्मेविचारणे मुकृतिना अज्ञादरी ताकृते  
 ग्रन्थोऽयं रचितो गभीरमनसां शास्त्रार्थकल्पद्वयः ॥

Colophon: इति श्रीमत्पाराशरगोत्रसकलशास्त्रविशारद-  
 श्रीमाधवात्मनिरामकृष्णभट्टविरचितायां शास्त्रदीपिकाटीकायां  
 युक्तिज्ञेहप्रपूरय्या सिद्धान्तचन्द्रिकाख्यायां प्रथमाध्यायस्य प्रथम-  
 पादः । समाप्तश्च अयं तर्कचरणः ॥

1272b & 1273. *Mayūkhāmālikā*, a commen-  
 tary on the *Śāstradīpikā*, by *Somanātha*, son  
 of *Sūra Bhaṭṭa*, and younger brother of *Veṅka-  
 ṭātri Yajvan*, who was also his teacher, "*Āndhra  
 Brāhmanas of the Nīlāla family*," see Hall's  
 Index, p. 176, no. xvii. This commentary  
 begins with the second *pāda* of the first *adhyāya*.

1272b. Foll. 251 (71-321); foll. 188-219  
 and 264-321 (the best parts of the whole MS.)  
 twenty-eight lines, foll. 71-128 generally twenty-  
 eight or twenty-seven lines, foll. 130-158 thirty  
 to thirty-seven lines, foll. 158-187 and 220-263  
 twenty-nine to thirty-three lines in a page.

This part begins with the second *pāda* of  
 the first *adhyāya*, and ends in the beginning  
 of the first *pāda* of the sixth *adhyāya*.

The introductory verses are :

अथ रामाय नमः ॥

आविष्करोतु विबुधैरभिवन्दनीयां

वाच\* स को अपि मम वल्लभास्त्रैभ्यः ।

वंशो अपि यत्परि (गृहीत) तया † विभक्तिं

वाचालतां विभुषनैकविमोहयित्रीन् ॥ १ ॥

अधिगत्य कलामसिलानग्रभवान्नेकुटाद्रियज्ञगुरोः ।

वचनैरनतिप्रचुरैर्बौकुर्ध्वं शास्त्रदीपिकां विशदन् ॥ २ ॥

\* Such is the reading of the second copy; the  
 present MS. has अभिधीयते वन्दनीयां वाचात्.

† Only परि . . ततया is legible, but the second copy  
 has परीगृहीतया (sic!).

विबुधाः प्रसन्न्य मूर्खा बहुधा वः प्रार्थये कृतावस्थान् ।  
अवेयत दृशं मूर्खान् निन्दत परतो अभिनन्दत वा ॥ ३ ॥  
परिलिखतः किञ्चिदपि प्रकृतिर्भवति प्रमाद इति ।  
अन्विष्य गुणकथानप्यभिनन्दत बोधमत्तरा विबुधाः ॥ ३ ॥

आद्यायस्य क्रियार्थे ० (1. 2, sū. 1) । ननु अर्थवादादेः  
प्रामाण्यविचारस्य धर्मेविचारात्मकत्वाभावात् कथं शास्त्रसङ्ग-  
तिरित्याशङ्क्य शास्त्रार्थप्रदर्शनपरप्रथममूत्रार्थकथनेन शास्त्रसङ्गति-  
तावद्दर्शयति अथात इति अत्राप्यशब्द आनन्तर्यार्थकः अतःशब्द-  
नवनधीतवेदो वेदार्थभूतं धर्मे विचारयितुं न शक्नोतीति पूर्व-  
प्रवृत्ताध्ययनहेतुत्वस्थिरीकरणाद्यस्तन्मतेनाप्यशब्दस्यार्थान्तरपर-  
त्वशङ्कानिराकरणार्थं सूत्रे च कर्तव्येति पदन्याहस्येवमत्र ह्य-  
यन्यकारेण निज्ञास्यत्वेनेति ०

The first *adhyāya* ends fol. 128a (the second *pāda* fol. 82a, the third fol. 101b); the second *adhyāya* ends fol. 175b (the first *pāda* fol. 143b, the second fol. 164a, the third fol. 174b); the third *adhyāya* ends fol. 202b (the first *pāda* fol. 191a, the second fol. 203a, the third fol. 219a, the fourth fol. 232b, the fifth fol. 239b, the sixth fol. 250b, the seventh fol. 257b); the fourth *adhyāya* ends fol. 300b (the first *pāda* fol. 278a, the second fol. 285a, the third fol. 295a); the fifth *adhyāya* ends fol. 321a (the first *pāda* fol. 309a, the second fol. 313a, the third fol. 318b).

Colophon of the fourth *pāda* of the first *adhyāya* :

इति श्रीनिष्ठलकुलतिलकसूरभट्टमहोपाध्यायतृभयस्य वेङ्क-  
टादित्यच्चगुरुचरणानुगतस्य सोमनाथसर्वतोमुखयाजिनः कृती  
शास्त्रदीपिकाव्याख्याया मयूखनालिकाव्याया प्रथमाध्यायस्य  
चतुर्थे पादः समाप्तः ॥

1273. Foll. 220 (322-541); foll. 322-457 and 480-541 twenty-eight lines, foll. 458-479 thirty to thirty-six lines in a page.

The vi.-xii. *adhyāyas*.

The sixth *adhyāya* ends fol. 358a (the first *pāda* fol. 330a, the second fol. 336a, the third fol. 341b, the fourth fol. 345b, the fifth fol. 352a, the sixth fol. 353b, the seventh fol. 356b);

the seventh *adhyāya* ends fol. 375b (the first *pāda* fol. 363b, the second fol. 372b, the third fol. ? ); the eighth *adhyāya* ends fol. 385b (the first *pāda* fol. 381b, the second fol. 383a, the third fol. 384a); the ninth *adhyāya* ends fol. 425a (the first *pāda* fol. 402a, the second fol. 412b, the third fol. 418a); the tenth *adhyāya* ends fol. 496a (the first *pāda* fol. 433a, the second fol. 443b, the third fol. 451a, the fourth fol. 461a, the fifth fol. 471a, the sixth fol. 477a, the seventh fol. 484b); the eleventh *adhyāya* ends fol. 521a (the first *pāda* fol. 501a, the second fol. 508b, the third fol. 515a); the twelfth *adhyāya* ends fol. 541b (the first *pāda* fol. 529a, the second fol. 534a, the third fol. 538a).

[H. T. COLEBROOKS.]

2176-2179.

1011, 1374, 1375, 1376. *Mayūkhāmālikā*, a second copy, not quite complete. In the colophons the father of *Somanātha* is very often called *Sūru* instead of *Sūra*.

1011. Foll. 203; size 11½ in. by 6 in.; eight, sometimes nine lines in a page.

The three *pādas* of the first *adhyāya*, in a modern hand.

The second *pāda* ends fol. 36a, the third fol. 106a.

1374. Foll. 183; size 10½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

The second and third *adhyāyas* (incomplete), in two parts, but both in the same handwriting.

a) The second *adhyāya*. Foll. 69. The first *pāda* ends fol. 22a, the second fol. 53b, the third fol. 67b.

Date: संवत् १८१८ मिति अगस्त वदि १२ सोमके लिखा योषी.

b) The third *adhyāya*. Foll. 114. The first *pāda* ends fol. 20a, the second fol. 35a,

the third fol. 57b, the fourth fol. 72b, the fifth fol. 82b, the sixth fol. 97b, the seventh fol. 107b. The eighth *pāda* is not complete, breaking off in the explanation of the thirty-third *sūtra* (अपनयनवेकदेशस्य विद्यमानसंयोगात्). Towards the end there are many omissions in this copy, caused, as it seems, by the illegibility of the original manuscript.

**1375.** Foll. 259; size 10½ in. by 4½ in.

The fourth, fifth, sixth (incomplete), seventh and ninth *adhyāyas*, in four parts, but all in nearly the same handwriting.

a) The fourth and fifth *adhyāyas*. Foll. 95; foll. 1-36 fourteen lines, foll. 37-95 nine to twelve lines in a page.

The fourth *adhyāya* ends fol. 53b (the first *pāda* fol. 19a, the second fol. 28a, the third fol. 41b); the fifth *adhyāya* ends fol. 95b (the first *pāda* fol. 61a, the second fol. 70b, the third fol. 90a).

b) The sixth *adhyāya*, incomplete. Foll. 49; generally eleven lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 7a, the second fol. 17b, the third fol. 24a, the fourth fol. 33a, the fifth fol. 45a, the sixth fol. 48b. The seventh *pāda* breaks off in the explanation of the first *sūtra*.

c) The seventh and eighth *adhyāyas*. Foll. 45; eleven lines in a page.

The seventh *adhyāya* ends fol. 29a (the first *pāda* fol. 9b, the second fol. 10b, the third fol. 24b); the eighth *adhyāya* ends fol. 45b (the first *pāda* fol. 38b, the second fol. 41a, the third fol. 43b).

In the last colophon *Somanātha's* father is called *Sūri*.

d) The ninth *adhyāya*. Foll. 70; foll. 1-14 and 29-70 eleven lines, foll. 15-28 ten lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 32a, the second fol. 49a, the third fol. 59a.

Date : संवत् १६२० जेठवदी ३.

**1376.** Foll. 199; size 10½ in. by 4½ in.

The tenth, eleventh and twelfth *adhyāyas*, in three parts. The handwriting is the same as in no. 2178 (1375).

a) The tenth *adhyāya*. Foll. 124; foll. 1-83 eleven lines, foll. 84-124 ten lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 12b, the second fol. 28b, the third fol. 39b, the fourth fol. 55a, the fifth fol. 74b, the sixth fol. 85b, the seventh fol. 102b.

Date : संवत् १६१९.

b) The eleventh *adhyāya*. Foll. 42; eleven lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 9b, the second fol. 21b, the third fol. 32b.

Date : संवत् १६१९.

c) The twelfth *adhyāya*. Foll. 33; 11 or 12 lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 14a, the second fol. 22a, the third fol. 27b.

Fol. 22a the colophon begins : पुनिसोमनाथ-  
वचनः . . .

[H. T. COLEBROOKE.]

2180, 2181.

**1218 & 1219.** *Śāstradīpikāprakāśa*, Campa-  
kanātha's commentary on the *Śāstradīpikā*,  
beginning with the second *pāda* of the first  
*adhyāya*. See Hall's Index, p. 178, no. xx.

**1218.** Foll. 186; size 11 in. by 4½ in.;  
twelve lines in a page.

The three last *pādas* of the first *adhyāya*,  
and the second and third *adhyāyas*.

It begins:

नन्वा गुह्यं गथाधीशं वाणीं चाभीष्टसिद्धये ।  
प्राचीनदक्षिणदिशा व्याचक्षे शास्त्रदीपिकाम् ॥  
प्राचीनविसृतायास्यादक्षिणालसचेतकाम् ।  
उपकाराय यानोऽयं वाक्यार्थैकप्रकाशने ॥

जाज्ञायस्य ॥ अस्मिन्वाक्ये करिष्यमाणस्यार्थवादमन्तस्तुति-  
नामधेयादिविचारस्य शास्त्रसंगतिं तावद्वर्णयितुं शास्त्रार्थप्रदर्श-  
नपरमप्रथममर्थं दर्शयति ।

The first *adhyāya* ends fol. 71a (the second *pāda* fol. 12a, the third fol. 44a); the second *adhyāya* ends fol. 121b (the first *pāda* fol. 87a, the second fol. 110b, the third fol. 120a); the third *adhyāya* ends fol. 186a (the first *pāda* fol. 134a, the second fol. 142b, the third fol. 152b, the fourth fol. 161a, the fifth fol. 165b, the sixth fol. 174b, the seventh fol. 181a).

The last colophon is: इति श्रीचम्पकनाथकृती  
शास्त्रदीपिकाव्याख्याने प्रकाशस्थाने तृतीयाध्यायस्य अन्तः  
पादः ॥

1219. Foll. 172; size 10½ in. by 4½ in.

The last nine *adhyāyas*, from the fourth to the twelfth, in three different parts.

a) The fourth, fifth and sixth *adhyāya*. Foll. 74; foll. 1-17 twelve or thirteen lines, foll. 18-74 ten lines in a page.

The fourth *adhyāya* ends fol. 18b (the first *pāda* fol. 8b, the second fol. 12b, the third fol. 16a); the fifth *adhyāya* ends fol. 38b (the first *pāda* fol. 26b, the second fol. 31a, the third fol. 36a); the sixth *adhyāya* ends fol. 74a (the first *pāda* fol. 45a, the second fol. 49b, the third fol. 54a, the fourth fol. 60a, the fifth fol. 67b, the sixth fol. 69a, the seventh fol. 72a).

On fol. 18 another handwriting is setting in. The date of this latter part is संवत् १७६६. In the first part the text of the *sūtras* has been written with red ink.

b) The seventh, eighth, ninth and tenth *adhyāya*. Foll. 82; 12-15 lines in a page.

The seventh *adhyāya* ends fol. 83b (the first and second *pāda* fol. 78a, the third fol. 82b); the eighth *adhyāya* ends fol. 89a (the first *pāda* fol. 85b, the second fol. 86b, the third fol. 88a); the ninth *adhyāya* ends fol. 112b (the first *pāda* fol. 99a, the second fol. 105b, the third fol. 107b); the tenth *adhyāya* ends fol. 156a (the first *pāda* fol. 117a, the second fol. 122b, the third fol. 126b, the fourth fol. 132b, the fifth fol. 140b, the sixth fol. 144b, the seventh fol. 150a).

c) The last two *adhyāyas*. Foll. 16 (157-172); 15-17 lines in a page.

The eleventh *adhyāya* ends fol. 165a (the first *pāda* fol. 158b, the second fol. 161a, the third fol. 163a); the twelfth *adhyāya* ends fol. 172a (the first *pāda* fol. 167a, the second fol. 169b, the third fol. 171a).

[II. T. COLEBROOKE.]

#### 6. *Nyāyaratnamālā* by Pārthasārathi.

2182.

2128. Foll. 182; size 10 in. by 4½ in.; nine lines in a page; good old writing. Part of fol. 95 and nearly the whole of fol. 100 are left blank, which seems to indicate small lacunae.

*Nyāyaratnamālā*, an exposition of the *Mīmāṃsā* doctrine, in verse and prose, following *Kumārila Svāmīn's Vārttika*, by Pārthasārathi Mīśra, son of Yajñātman. See Hall's Index, p. 172, no. xi.

It begins:

ज्ञानं दममृतं ज्ञानमज्ञं साक्षिणमीश्वरं ।  
तत्र सर्वमसर्वं सदसद्वदे हरिं विभुं ॥ १ ॥  
मीमांसासर्वसंभूतेः कुमारस्वामिनोद्धृतेः ।  
न्यायरत्नैरहं मालां संयुज्जामि मनोरमा ॥ २ ॥  
तत्र साध्याविध्यर्थैः प्रथमं तावदुच्यते ।  
आचार्यदृष्टिमाश्रित्य परपक्षनिरासतः ॥ ३ ॥  
तत्र तावदिदं केचित् पूर्वपक्षं प्रपद्यते ।  
आचार्यकनियोगार्थैः साध्यास्तत्रयुक्तिः ॥ ४ ॥



प्रथमावगतत्वेन तद्वि युक्तं प्रयोजनं ।  
न तु वाक्यार्थविज्ञानं तद्वि पञ्चात्मतीये ॥ ५ ॥  
तेनाविषयविज्ञातार्थत्वाद्देव्यार्थविचारश्च ।  
न कर्तव्यमतः शास्त्रं मीमांसार्थमनर्थकं ॥ ६ ॥

आचार्यकरणाप्रयुक्तस्य हि स्वाध्यायाध्ययनस्य प्रयोजनापेक्षायां  
पुरुषांतररगमित्वेन बहिरंगमपि प्रथमावगतत्वेन तत्सिद्धिरेवास्य  
प्रयोजनं युक्तं न त्वर्थज्ञानं पञ्चाद्वाचित्वात् । तेनाप्यार्थत्वात् ।  
वेदाध्ययनस्याविषयित्वोऽर्थः अविषयित्वञ्च न निरर्थक्यः ।  
प्रयोजनाभावात् । अकर्तव्ये च निरर्थके विचारो न कर्तव्य इति  
तदात्मकं मीमांसाशास्त्रं अनर्थकत्वादनारभणीयमिति कथं  
पुनराचार्यकरणाविधिप्रयुक्तं अध्ययनं न स्वविधिप्रयुक्तं । उच्यते ।  
etc. Apparently these words are an explanation  
of *śloka* 4-6.

In the first half of the work the single  
sections are not numbered. A first section  
ends (fol. 25b):

आचार्यमतमाश्रित्य श्रीमद्विज्ञानसूनुना ।  
पार्थसारथिनिष्ठेण प्रयुक्तिरित्युक्तः कृतः ॥

The new section begins:

विज्ञानस्य प्रमायत्वं स्वतो निरूप्यते यथा ।  
परतश्चाप्रमायत्वं तथा न्यायोऽभिधीयते ॥

तत्र स्वतः सर्वप्रमायानामित्यारभ्य स्वतः प्रमायत्वं परतश्चा-  
प्रमायत्वं आचार्यनिष्ठं etc.

It ends (fol. 34b):

पार्थसारथिनिष्ठेण स्वतः प्रमायत्वनिरूप्यः ।  
न्यायविवादादसंज्ञातमोहव्यापृक्तये कृतः ॥

The new section begins:

विधितस्त्रे विमर्शते बहुधा वादिनो यतः ।  
अतो वार्तिककारादयः क्रियते तत्सन्निरूप्यः ॥

कः पुनरयं विधिः । केचिदाहुः प्रमायान्तरागोचरो लिङा-  
दिशब्दमात्रालंघनः कार्यत्वात् यागादिभाषार्थगोचरः स्वर्गकामादिकं  
नियोज्यमानानि प्रेरयन्नियोगो विधिरिति etc.

It ends (fol. 49a):

न्यायागमानुसारेण श्रीमद्विज्ञानसूनुना ।  
पार्थसारथिनिष्ठेण कृतोऽयं विधिनिरूप्यः ॥

The new section begins:

यत्र विप्रतिपद्यते संबंधे लिङालिङिनोः ।  
स्वरूपतः प्रमायाञ्च तत्र निरूप्य उच्यते ॥

It ends (fol. 64b):

पार्थसारथिनिष्ठेण वार्तिकोक्तानुसारतः ।  
यथाप्रतीतिरिति निर्णीतो नियमः सप्रमाणक इति ॥

The new section begins:

वाक्यार्थसंविदो मूलं बहुधा वादिनो विदुः ।  
तत्र वार्तिककारादयैर्न्यायैर्गोः प्रदर्शयते ॥

It ends (fol. 90b):

पार्थसारथिनिष्ठेण निरूप्योऽभिहितान्वये ।  
यथागमं यथाग्रहं वार्तिकोक्तः प्रदर्शितः ॥

The last section of the first half begins:

दृष्ट्वा वार्तिककारस्य विशेषः काम्यनित्ययोः ।  
जंगसाकल्पवैकल्यलक्षणः प्रतिपाद्यते ॥ १ ॥

केचित् किल नास्ति एव नित्यकाम्ययोर्वैधर्म्यमुभयत्रापि  
सकलोगोपसंहारादिति मन्यन्ते । etc.

It ends (fol. 96b):

पार्थसारथिना सम्यग्विशेषे काम्यनित्ययोः ।  
आचार्यमतमाश्रित्य न्यायलेशः प्रदर्शितः ॥ १३ ॥

The copy described by Rajendralāla Mitra,  
Notices, v., p. 203, no. 1887, comprises only  
this first half of the whole work.

The second half begins:

जंगस्वरूपसंबंधप्रमाणं सप्रकारकं ।  
यदुक्तं वार्तिके सम्यक् संक्षेपेणात्र कथ्यते ॥

It is divided into five *paricchedas*. The  
first *pariccheda* ends (fol. 103b): इति श्रीन्यायराज-  
मालायामगनिरूप्ये प्रथमः परिच्छेदः ॥

The second *pariccheda* begins:

सर्वभावगता शक्तिर्लिङगमित्यभिधीयते ।  
वाक्यं तु पदसंघातमात्रमनुदिष्टं पुरा ॥

The third *pariccheda* begins (fol. 117a): एवं श्रु-  
त्यादिभिरुपनीतेऽशब्दयेऽनुज्ञानयोग्या भावना संज्ञाता विधीयते ।

The fourth *pariccheda* begins (fol. 141a): एवं  
तावदौपदेशिकागसंबंधप्रकारः सप्रमाणकः पूर्वाध्यायवद्दे प्रदर्शितः  
इदानीमातिदेशिकागसंबंधविधाः सहप्रमाया उद्धरणप्रतिपाद्या  
अभिधीयते ।

The fifth *pariccheda* begins (fol. 164a): एकदेशे  
तु प्रयोगपरिमाणं तत्रावापद्वारेण etc.



It ends: श्रीनक्षत्रात्मार्थमनोः श्रीपार्थसारथिनिग्रस्य  
कृतौ न्यायरत्नमालायामंगनिर्णयः समाप्तः ।

भुवनत्रयविख्यातः श्रीनक्षत्रज्ञानन्दनः ।  
तत एव श्रुतं प्राप्य विभुतः पार्थसारथिः ॥ १ ॥

मीमांस(त) व्याकुल(त) श्रीचन्द्र-  
मंदप्रज्ञे(द्वे)र्विगाह(त) विगाहः ।  
समाचार्यैराह(र. ० चार्याह ०) त्रैलोक्यारले-  
मोक्षानेता कल्याणानास धीरः ॥

Date: संवत् १५९१ वर्षे श्रीवर्मासे कृष्णपक्षे त्रयोदश्या  
तिथौ शब्दे श्रीप्रकाशकस्थाननिवासिनां श्रीभीरुशर्मायपाठक-  
गोवर्धनेन लिखितं । [H. T. COLEBROOKE.]

2183.

195. Foll. 116 (१-११५, ७४ being put twice);  
size 10½ in. by 4½ in.; 9-12 lines in a page;  
large old writing, of the 17th century.

*Nāyakarātna*, a commentary on *Pārtha-  
sārathi's Nyāyaratnamālā* (called *Nayaratna-  
mālā*, ० *mālīkū* in the introductory couplets),  
by *Rāmānuja Ācārya*. It begins:

सम्यक्प्रमाणनसमेधितमस्तदोप-  
भासायसंज्ञमनुशास्ति विभुद्वयः ।  
नानातरानधिगतं ऋतु\* रत्नतत्त्वं  
तत्त्वान्तरं च पुरुषोत्तमसंज्ञितं तत् ॥ १ ॥  
आज्ञायातिमसीमनि स्फुरति यः सद्भावनागोचरः  
स्वे स्वे कर्मणि यः प्रज्ञास्ति पुरुषं योग्याधिकारक्रमात् ।  
आधारे विविधोपकारनसिलैर्वै(यै?)शैरज्ञेमागिना  
साक्षाद्विष्णुरिवैवते विधिरयं नानावत्ताराख्यः ॥ २ ॥  
अविभक्तविभक्तमार्गयोर्  
मत्तयोर्भेदगुरुपदिष्टयोः ।  
उभयोरपि पार्थसारथिः  
प्रथितो न्यायनते अभियोगवान् ॥ ३ ॥  
अम्यहभावमपरीक्षकदुःप्रवेशम्  
आचार्यैर्तत्रमधिकृतं दृढप्रकाशं ।  
न्यकृत्य पार्थसारथिरन्यतर्चं  
सम्प्रोक्तये यथितवाच्यरत्नमाला ॥ ४ ॥

गुरुतर्चनियमितो ज्यैष्ठ्यं बहुमानादिह पार्थसारथ्ये ।  
विवृणोमि मतीतराश्रितो स्थिरभावा नयरत्नमालिका ॥ ५ ॥

\* In the line खलु, but supra scriptum ऋतु.

पारिस्थितस्य ग्रंथस्य प्रत्युद्गमज्ञातये सर्वोक्त्यो(००?)श्रुतिशिरः-  
समधिष्ठितां स्वेददेवतां नमस्यति ॥ आनन्दमिति ॥ Note  
the form *Pārtharathasārathi* in the fourth  
couplet.

Fol. 41b ends a first section: इति श्रीमद्राणा-  
नुभाचार्यविरचिते न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने प्रयुक्ति-  
तिलकव्याख्यानं समाप्तं ॥

Fol. 51a a second section: इति न्यायरत्नमाला-  
व्याख्याने नायकरत्ने स्वतःप्रानाख्यनिरूपणं ॥

Fol. 76a a third section: इति पार्थसारथिविर-  
चितन्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने अभिहितान्वयनिर्णय-  
व्याख्यानं समाप्तं ॥

Fol. 98a a fourth section: इति रामानुजाचार्य-  
विरचिते न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने विधिनिर्णयव्या-  
ख्यानं ॥

Fol. 116a the last section: इति रामानुजाचार्य-  
विरचिते न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने नित्यकाम्यविधेक-  
व्याख्यानं समाप्तं ॥

This is exactly the first half of the whole  
work, as will appear from a comparison with  
the preceding complete copy of the *Nyāya-  
ratnamālā*.

The Oxford *Nāyakarātna*, in Aufrecht's Cat.  
Bodl., no. 527, contains the second half; the  
first word of the second half of the *Nyāya-  
ratnamālā* being संगसङ्गः; see also Rājendralāla's  
Notices, iv., no. 1557. Perhaps the Oxford  
volume and the present MS. are different  
parts of one old complete copy.

The erroneous title "*Nyāyakarāṇḍa*" given  
to *Rāmānuja Ācārya's* commentary by Hall,  
Index, p. 172, no. xii., was corrected by Auf-  
recht, Cat. Cat., p. 307.

[H. T. COLEBROOKE.]

7. Other commentaries on the *Mīmāṃsāsūtras*.

2184.

1320. Foll. 322; size 12½ in. by 3½ in.

*Mīmāṃsūnayaivēka*, *Bhavanātha Miśra's* commentary on the *Jaiminīsūtra*, an incomplete copy, comprising only eight books out of twelve. All the single parts are well written and of considerable age. See Hall's Index, p. 179, no. xxvi.; Burnell's Tanj. MSS., p. 84.

According to the introductory verse *Bhavanātha Miśra's* work is an abridgment of the more ample work of his *guru*.

a) The second to fourth *pāda* of the first *adhyāya*. Foll. 46 (3-48), foll. 3-13 nine lines, foll. 14-48 eight lines in a page. Foll. 3-86 are in a very old handwriting, the last twelve leaves are of a little later date. The right half of the last leaf is torn off. Some leaves are left blank on one side.

The second *pāda* ends fol. 12a, the third fol. 36b.

It begins:

विषयज्ञानवर्धयन्तं चक्रं गुरोः स्ततः ।

विस्तारं सुग्रहं कर्तुं भवः संक्षिप्य वक्ष्यति ॥

आज्ञाप्यस्य क्रियायैत्वादानर्थक्यमतदर्शनां तस्मादनित्यमुच्यते ।  
उक्तं कार्यमर्थे प्रतिपादयतो वेदस्य ।

b) The second *adhyāya*. Foll. 46 (49-94); generally eight lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 70a, the second fol. 86a, the third fol. 93a.

It begins:

द्वितीयेन द्वितीयेन निबन्धेन निबध्यते ।

यत्तदेव भवेनाद्य निरवधं निगद्यते ॥

Note of the scribe: लिखितं आसादासः काशीवासि ॥

c) The third *adhyāya*. Foll. 80 (95-174); foll. 95-157a eight lines, foll. 157b-158b nine lines, foll. 159a-174b ten lines in a page.

After fol. 106 and fol. 116 two leaves are wanting. Thus the end of the first *pāda* has been lost (see *sū.* 1, 23 on fol. 116a, and *sū.* 2, 3 on fol. 117b); the second *pāda* ends fol. 125a,

the third *pāda* fol. 136a, the fourth *pāda* fol. 145b, the fifth *pāda* fol. 154a, the sixth *pāda* fol. 163b, the seventh *pāda* fol. 169b.

It begins:

यथिकाद्वयतत्त्वावर्तनोद्दिष्टनिवृत्तये ।

उद्गाहिणी भवेनैषा वक्ष्यते शेषलक्षणम् ॥

अपातः शेषलक्षणम् ।

d) Foll. 66 (175-240); eight lines in a page.

The fourth and the fifth *adhyāya*. The first *pāda* of the fourth *adhyāya* ends fol. 195a, the second fol. 203a, the third fol. 213a, the fourth fol. 216b. The first *pāda* of the fifth *adhyāya* ends fol. 226b, the second fol. 230b, the third fol. 236a.

The fourth *adhyāya* begins:

अपातः क्रत्वर्थपुरुषार्थयोर्निहासा । अभायार्थे उपादानग-  
म्यतारूपेणोत्पत्तिशेषत्वानुष्ठानाधिकाररूपः ॥

The fifth *adhyāya* begins:

श्रुतिलक्षणम् । क्रमनियमलक्षणं विकीर्णतो वृत्तकीर्णं  
तदुपायतया ।

The next three parts are in the same handwriting.

e) Foll. 51 (241-291); ten lines in a page.

The sixth *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 256b, the second fol. 263a, the third fol. 271b, the fourth fol. 275b, the fifth fol. 282b, the sixth fol. 285b, the seventh fol. 289b.

It begins:

दृष्ट्याणां कर्मसंयोगे गुणत्वेनाभिसंबन्धः ॥ अत्र भाष्ये बहुलं  
न कीर्तितं तत्र गुरुरभिप्रायमाह वृत्तस्य हेतुत्वाभावादिति ।

f) Foll. 18 (292-310a); ten lines in a page.

The seventh *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 301b, the second fol. 302b, the third fol. 308b.

It begins:

श्रुतिप्रमाणत्वात् ॥ अत्र भाष्यं पूर्वोक्तोत्पत्त्यर्थं चित्तमित्युक्तिस्तत्र  
इत्यनेन बहुयोरर्थभेदे संबन्धं चाह ।

g) Foll. 13 (310b-322a); ten lines in a page.

The eighth *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 317b, the second fol. 319a, the third fol. 321a.

It begins:

अज्ञानकीपत्रये नमः । अथ विशेषलक्षणम् । अथ सूत्रमेव  
संख्यमाह भाष्ये तदर्थैकचनमिति गुरुराह ।

Name of the scribe: रघुनाथेन लिखितः स्थायै  
परायै च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2185.

1447. Foll. 54; size 11 in. by 3½ in.;  
nine lines in a page.

*Mīmāṃsānīyavivēka*, a second old copy of  
the third and fourth *pāda* of the first *adhyāya*.  
It begins with fol. 13, the first twelve leaves  
not belonging to *Mīra Bhavanātha's* commen-  
tary. The beginning of the third *pāda* (about  
one page) is wanting; the first words on fol. 13a  
are: ... अविनियोग इति वाच्यम् । कार्योभिधायिता मन्त्रस्य  
साधिता (see in no. 2184 fol. 12b, l. 4). The third  
*pāda* ends fol. 39a.

The first twelve leaves contain a small  
fragment of a commentary on the *Śābarabhā-  
ṣya*. It begins: उपमानमपि सादृश्यमसन्निकृष्टे ऽर्थे  
बुद्धिमुत्पादयति यथा गवयदर्शने गोस्वरूपस्येति भाष्यम् ॥ This  
quotation belongs to *Śābara's* explanation of  
*Mī. sū. I. 1, 5* (see p. 10, l. 16 of the edition  
in the Bibl. Ind.). It then proceeds: अस्यायं  
तात्पर्यार्थः । उपमानमपि न परीक्षणीयमेव लक्षणकत्वेनाप्य-  
भिचारादिति । अवयवार्थस्तु एकत्र दृश्यमानं सादृश्यं प्रतियो-  
गिसादृश्यविशिष्टतया सन्निकृष्टे ऽर्थे ऽर्था बुद्धिमुत्पादयति रत-  
त्वादृश्यविशिष्टः (read °शिष्टः) स इति ° The fragment  
breaks off with: प्रयोजनान्तरमाह । प्रतिनिधिरिति ।  
या तेन दर्शयू ...

[H. T. COLEBROOKE.]

2186, 2187.

1458b & 1458c. *Mīmāṃsāsūtradidhiti* or  
*Nyāyāvalididhiti*, a commentary on the *Jai-  
minisūtra*, by *Rāghavānanda Sarasvatī*, disciple  
of *Advaya*, who was the disciple of *Viśveśvara*

*Bhagavatpāda*. See Hall's Index, p. 182, no.  
xxxvi.; *Rājendralāla Mitra's Notices*, vi., p. 11,  
no. 1991.

1458b. Foll. 29; size 9½ in. by 4 in.; ten  
lines in a page.

*Mīmāṃsāsūtradidhiti*. The first *adhyāya*.

It begins:

मन्त्रा नुराटे पदकञ्जरेणून्

महेशितुभानुगमाननस्य ।

देव्या गुरुणा च पतितस्तनोमि (पतित ° R.M.)

न्यायावलीदोषितमर्थकस्याम् ॥

तत्र ।

धर्मो द्वादशलक्षस्याप्युत्पाद्यस्तत्र लक्षणेः ।

प्रमाणभेदज्ञेयत्वप्रयुक्तिरूपसंज्ञकाः ॥

अधिकारोऽतिदेशश्च सामान्येन विशेषतः ।

अहो वाच्यं तन्त्रं च प्रसङ्गश्चोदिताः क्रमात् ॥

विध्यर्थवादस्मृतिनामधेयं

चतुर्विधं मानमुदीयेते ऽथ ।

पादैश्चतुर्भिस्त्विह लक्षणस्यैः

सूत्रान्वितैः सिध्यति कर्मवृत्तम् ॥

अत्याख्यानसंदिग्धं सारवद्विद्यतोमुत्तम् ।

अस्तोभवनवद्यं च सूत्रं सूत्रविदो विदुरिति ॥

तत्र मीमांसासूत्रसंदर्भो ऽद्यातो धर्मनिज्ञासेत्याह्वानार्थे च  
दर्शनादित्यतः । शास्त्रं शास्यते धर्मोऽस्य हितमनेनेति । मीमांसा  
च पूजितविचाररचनात्मिका चेद एव । तदुक्तं । मीमांसा-  
संज्ञकस्तर्कः सर्ववेदसमुद्भवः । मोक्षोवेदोक्तमात्रं (?) काष्ठांशुलवणा-  
त्मवदिति ॥ तस्याः फलं संदेहविपर्ययनिरासः धर्मं प्रतीयमाणं  
हि चेदेन करणान्तरम् । इति कर्तव्यताभागं मीमांसा पूरयिष्यती-  
त्युक्तेः ॥ तत्राङ्गपञ्चकोपेते सूत्रमधिकरणं न्याय इति च कथ्यते ॥  
तदुक्तं । विषयो विषयश्चैव (cp. no. 2209) पूर्वपक्षस्तपोत्तरम् ।  
संगतिश्चेति पञ्चाङ्गं शास्त्रे अधिकरणं स्मृतमिति (॥) तत्र विषयो  
विवरणीयं वाक्यं । विष्णुरुपांशु यद्वय इति । संशयः संदेहः  
विष्णुरुपांशु यद्वय इति यागविधायकमर्थवादो वाद्यो (वा साद्यः ?)  
विधिदेवतयोः अवस्थादिति पूर्वः पक्षः । उत्तरं त्वर्थवादोऽन्तरा  
यजतीति यागावगतेः सिद्धान्तः ॥ संगतिः । शास्त्रे ऽध्याये तथा  
पादे न्यायसंगतयस्त्रिधेत्युक्ताः तत्राद्यातो धर्मनिज्ञासेति सूत्रसंदर्भः  
शास्त्रं । तस्य परस्य च संगतिः शास्त्रसंगतिः (१) तथाध्यायसंगतिः  
प्रमाणभेदज्ञेयत्वप्रयुक्तिरूपसंज्ञकाः । अधिकारोऽतिदेशश्च सामा-



ज्ञानायस्य ० । वाचैर्ज्ञेयिष्ठा देवता वायुनेव स्तेन भागधे-  
येनोपधावति स हवैर्न भूतिं गमयतीत्याद्यैवादानां विधिप्रति-  
पेधवदेव कर्तृस्मरणाभावादपौरुषेयत्वे पूर्वोधिकरणेन सिद्धे संप्रति  
तद्वदेव धर्माधर्मयोः प्रामाण्यमस्ति न चेति विचार्यते ।

See Rāj. Mitra's Notices, vii., p. 271, no. 2521  
(*Adhy.* I. 2 - III. 8).

The third *pāda* begins (fol. 4b):

धर्मस्य ० ॥ शिष्टत्रैवर्णिकपरिगृहीतानां भन्वादिप्रणीतस्मृतानां  
धर्माधर्मयोः प्रामाण्यं न चेति संदेहे सम्मूलकत्वनिश्चायकाभावाद-  
प्रामाण्यम् । न सच प्रत्यक्षादिमूलं तेषां धर्माधर्मयोरप्रमृतेः वेदस्य  
च प्रत्यक्षघटितस्यानुपलब्धात् उपलब्धे वा स्मृतिप्रणयनवैयर्थ्यात्  
प्रत्यक्षघटितस्येदानीमुज्ज्वलस्य च वेदिदैवेषां परिगणनं शास्त्रानां  
मात्रमात्रपरित्यागेन पात्यमानत्रया कल्पयितुमशक्तेः ।

The fourth *pāda* begins (fol. 9b):

उक्तम् ० ॥ इह गुणविधित्वेन नामधेयत्वेन वा संमतानां  
सर्वेषामेव फलपदादिरिक्तमुच्यमानां उद्दिष्टोपादिपदानां प्रामाण्य-  
मप्रामाण्यं चेति संक्षेपे प्रकारासंभवादप्रामाण्यम् ।

b) The second *adhyāya*. Foll. 23 (18-40),  
in the same handwriting.

The first *pāda* begins:

भावायाः ० ॥ एवं धर्माधर्मप्रमाणेषु निरूपितेषु चधुना  
तत्स्वरूपं निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 7a):

भावनाभेदकलोभतापूर्वभेदोपयोगिभावायाधिकरणरूपोपो-  
द्घातप्रसक्तानुप्रसक्तादौ समाप्तेऽधुना शब्दान्तराभेदोऽभिधीयते ।

The third *pāda* begins (fol. 16a):

गुणस्तु ० ॥ ज्योतिष्टोमे यदि रचनरसानां सोमः स्यादैन्द्रवाय-  
वायान् महान् गृह्णीयाद्यदि बृहत्सामा मुक्तायानिति श्रुतम् ॥

The fourth *pāda* begins (fol. 22a):

यावज्जीविकः ० ॥ यावज्जीवं दक्षिणपूर्वमासाभ्यां यजेतेत्यत्र  
काम्य एव स्वर्गाद्यर्थे दक्षिणपूर्वमासकर्मणि जीवनपर्याप्तकालविधिः ।

c) The third *adhyāya*, incomplete. Foll. 66  
(41-106), in the same handwriting. Between  
fol. 68 and 69, eight leaves (foll. २६-३३ of the  
original numbering), with the end of the third  
and the beginning of the fourth *pāda*, are lost.  
Fol. 68 ceases in the commentary on the  
thirty-second *sūtra* of the third *pāda* (संख्यायुक्तं),

and fol. 69 begins in the middle of the com-  
mentary on the thirteenth *sūtra* of the fourth  
*pāda* (सू. १४ अहीनवत् ० on fol. 71a). The  
last leaf ceases in the middle of the commen-  
tary on the twenty-first *sūtra* of the eighth  
*pāda* (विप्रतिपेधे ०).

The first *pāda* begins:

अथातः ० ॥ तदेवं चद्रप्रमाणके कर्मभेदे निरूपिते संप्रति  
शेषनिरूपिते शेषत्वापरपर्यायमङ्गत्वं निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 50a):

अर्थाभिधानं ० ॥ एवं अनुपयोगिविचारः वृत्तेऽधुना लिङ्गो-  
पयोगिविचारः प्रस्तूयते ।

The third *pāda* begins (fol. 57b):

श्रुतेः ० ॥ एवं लिङ्गविनियोगे निरूपिते इह वाक्यादिविनि-  
योगो निरूप्यते ।

The fifth *pāda* begins (fol. 78b):

आज्याच्च ० ॥ उपांशुयानप्रयानान्यभागानुयानादिद्रव्याणां  
जीर्वादीनां स्थिरकृदिडादीनि शेषकायाणि कर्त्तव्यान्तु नेति  
चिन्तायां उत्तराह्णोक्तकृतकृत्तमवच्छति सर्वेभ्यो हविर्भ्यः समव-  
च्छतीत्यादिवचनेभ्यो वेद्यां हव्योप्यासादयतीतिवदप्रधानसाधा-  
रणहविरप्यत्वप्रतीतेः ।

The sixth *pāda* begins (fol. 86a):

सर्वोप ० ॥ अनारभ्यश्रुतेन यस्य पर्यययो जुहूर्भवतीत्यादिना  
अप्यभि(च)रितक्रतुसंबन्धिजुहूदेशेन विधीयमाना पर्ययता तद्वारेण  
जुहू(साध्य)क्रत्वङ्गमिति स्थिते स क्रतुः किं प्रकृतिविकृतिसा-  
धारण उक्त प्रकृतिरेवेति चिन्तायां । अविशेषात्सर्वोऽपि ।

The seventh *pāda* begins (fol. 94a):

प्रकरणविशेषात् ० ॥ दक्षिणपूर्वमासयोर्वेदिर्वाहिषी तद्वर्माद्य  
सननलपनादयः किमङ्गप्रधानसाधारणहविरासादनायां उक्त  
प्रधानाङ्गभूतहविरासादनमाचार्या इति विचारः ०

The eighth *pāda* begins (fol. 103b):

स्वामिकर्म ० ॥ वरणं दक्षिणादानं च सनात्यया अश्वयुदि-  
भिरिव कार्यम् ।

d) The fourth *adhyāya*. Foll. 28 (107-134).

The first *pāda* begins:

अथातः क्रत्वर्थे ० ॥ एवं सिद्धे शेषनिरूपिते शेषत्वे प्रयोजक-  
निरूपितं प्रयोज्यत्वमिह निरूप्यते । See Rāj. Mitra's  
Notices, iv., p. 156, no. 1583 (*Adhy.* iv.-ix.).

The second *pāda* begins (fol. 118a):

खरुः ० ॥ दैवे पशौ यूपस्य खरुं करोति खरुणा पशुम-  
नक्तोति श्रुतम् ।

The third *pāda* begins (fol. 123b):

अनारभ्य यस्य पर्यमयो जुहूर्भवति न स पापं शोकं नृणो-  
तोति श्रुतम् ।

The fourth *pāda* begins (fol. 130b):

प्रकरण ० ॥ राजसूयप्रकरणे इष्टिपशुतोना यागा अयागाश्च  
होमविदेवनावयः (read ० दयः) सर्वे फलाकाङ्क्षा अपि श्रुता न  
साराज्येन फलेन संबध्यन्ते ।

e) The fifth *adhyāya*. Foll. 33 (135-167).

The first *pāda* begins :

श्रुति ० ॥ तदेवमङ्गप्रधानसाधारण्येन प्रयोज्यवर्गे स्वगते श्रुता  
प्रयोगाश्रितः क्रमो निरूप्यते । एकादशे हि अङ्गानां प्रधानानां  
चेत्तेनैव प्रयोगविधिना विधानमिति वक्ष्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 148b):

सन्निपाते ० ॥ यथानेकेषां प्रधानानामङ्गानां वा एकेन प्रयो-  
गविधिनोपसंग्रहात्साङ्गानां साहित्यावगमस्तत्र दशपूर्वमासमाजा-  
पत्वादी किं एकैकस्य प्रधानस्य सन्निपातोपकारकाङ्क्षायां  
कृतेतरस्य कर्त्तव्यमित्येवं काण्डानुसमयो स्यात् ०

The third *pāda* begins (fol. 20b):

विवृतिः ० ॥ विकृतायेकादशप्रयोजनान्यनति पशुपसद इत्यादि-  
वैकृती अनेकवृत्तसिद्धिस्तस्या श्रुता सा प्रतिप्रधानं गुणानुति-  
न्यायेन पृथदान्यादिवदेकैकस्मिन्प्रयागादी प्रत्येकमभिसंबध्यत  
इति ०

The fourth *pāda* begins (fol. 161b):

क्रमको यः ० ॥ तदेवं निरूपितेषु क्रमप्रमाणेषु उत्तरोत्तरस्य  
दीर्घस्य प्रागेवास्माभिर्निरूपितम् । सुबोधत्वाच्च न सूत्रकारे-  
णोच्यते । शिष्यानुग्रहार्थं तु स्मरिष्यते । श्रुतिविरोधे पाठस्य  
दीर्घत्वम् ।

Date of this part: संवत् २००० ॥ शुभमस्तु सर्वजनतः ॥

संवत् १९२० ॥

पौषे मास्यसिते पक्षे द्वादश्यां बुधवासरे ।

लालाभिधेन लिखितं मुदे भवतु धीमता ॥ १ ॥

f) The sixth *adhyāya*. Foll. 44 (168-211),  
in the same handwriting as a-d.

The first *pāda* begins :

द्रव्याणां ० ॥ एवं सक्रमके प्रयोज्यवर्गे निरूपिते श्रुता  
तत्राधिकारो निरूप्यते तत्राधिकारो नाम फलभोक्तृत्वसमानाधि-  
करणं कर्त्तव्यम् ।

The second *pāda* begins (fol. 176a):

पुरुषार्थैक ० ॥ चन्द्रिकायाः सचनानीरतितादावनैककर्तृक-  
सत्रप्रयोगादेकं फलं सर्वैः कर्तृभिरवयवशो भुज्यते ०

The third *pāda* begins (fol. 179b):

सर्वशक्ती ० ॥ नित्यनैमित्तिकानां कर्मणां काम्यवत् सर्वज्ञो-  
पसंहारेणैव प्रयोगः ।

The fourth *pāda* begins (fol. 187a):

शेषात् ० । दश्यादी यदा सकलस्य पुरोडाशस्य दधिपयसोरन्यस्य  
वा हविषः संपूर्णस्य नाशस्तदा प्रधानानुरोधेन हविरनारोत्यस्ती  
प्रसक्तया यस्य सर्वेषां हवर्षिषि नश्येयुर्दुष्टेयुरपहरेयुर्वा चाज्ये-  
नेता देवताः परितस्तस्याय यजेतेति श्रुतेनाज्येनैव याग इत्यवि-  
वादम् ।

The fifth *pāda* begins (fol. 192b):

अभ्युदये ० ॥ दशपूर्वमासयोस्य हविर्निरुद्धं पुरुषस्यन्दना  
अभ्युदियात् ०

The sixth *pāda* begins (fol. 202b):

सन्निपाते ० ॥ दशपूर्वमासयोः कल्पभेदः श्रुतः । वाशिष्ठादीनां  
नारायणो द्वितीयः प्रयोजनानुपादनेषामित्यादिना ।

The seventh *pāda* begins (fol. 205a):

खदाने ० ॥ विभजिति सर्वस्य ददातीति श्रुतम् । तत्र  
पित्रादीनामपि ज्ञातित्वेन स्वशब्दयाच्यत्वाच्चनवदेव दानम् ।

The eighth *pāda* begins (fol. 208):

इष्टिपूर्वकत्वात् ० ॥ सन्निपाते चतुर्होतृसंज्ञका मन्त्राः पृथिवी  
होता अग्निर्धृतिरामादयश्च तैर्जया होमाश्च विहिताः ।

g) The seventh *adhyāya*. Foll. 14, in the

same handwriting.

The first *pāda* begins :

श्रुतिप्रमाणत्वात् ० ॥ एवं साधिकारे उपदेशे स्वगते श्रुता  
तदधीनसिद्धिरतिदेशो निरूप्यते ॥ अतिदेशो नाम यः पदार्थो  
यादृशोपकारद्वारा यदङ्गत्वेनावधारितस्तस्य पदार्थस्य तत्सं-  
बन्धित्वेन रूपेण तादृशोपकारद्वारैवाभ्याङ्गतावोधकं प्रमाणम् ॥

The second *pāda* begins (fol. 216b):

साक्षः ० ॥ प्रकृती ज्योतिर्होमे अभिवत्त्वानुत्पत्तिं रयनरं विकृ-  
तिविशेषे अविवक्षादौ कथयितुं कर्त्तव्यत्वेन श्रूयते ०

The third *pāda* begins (fol. 217a):

उक्तं ० ॥ इदानीं नामातिदेशः प्रसूयते । नासमग्निहोत्रं  
मुहोतीत्यादी नैयमिकाग्निहोत्रवाचिनो नास्तीति न तावत् कर्त्तव्य-  
निरवाचकत्वम् ।

The fourth *pāda* begins (fol. 223a):

इति कर्त्तव्यता० ॥ तदेवं स प्रसङ्गो नानातिदेशो निरूपितः ।  
इदानीं कस्यिद्वचनान्तिदेशो निरूप्यते ।

767. Foll. 258; size 11½ in. by 5 in.;  
foll. 1-69 twelve or thirteen lines, foll. 70-147  
eleven lines, foll. 148-227 twelve lines, foll.  
228-258 ten lines in a page.

*Bhāṭṭadīpikā*, *Khaṇḍadeva's* commentary on  
the eighth, ninth, tenth, eleventh and twelfth  
*adhyāyas*.

a) The eighth *adhyāya*. Foll. 12.

The first *pāda* begins:

अथ विज्ञेय० ॥ तदेवं त्रिविधो ऽन्तिदेशो निरूपितः । तत्रापि  
प्रत्यक्षवचनानानातिदेशयोः कार्त्तव्येन चिन्ता वृत्ता । चोदना-  
तिज्ञानतिदेशस्य तु सामान्यतो निरूपितस्य प्रकृतिविशेषनिरू-  
पणार्थमहम आरभ्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 7a):

वाजिने० ॥ वाजिनयागस्यामिहानुनिचयवाजिनप्रतिपक्षि-  
कर्मणो ऽप्यङ्गापेक्षायाम् किं सोमिकातिदेश उत दार्शिक इति  
चिन्त्यते ॥

The third *pāda* begins (fol. 9a):

हविर्गणे० ॥ आग्नावैष्णवमेकदशकपालं सारस्वतं चहं  
वाहेम्यत्वं चरुमितादिहविर्गणे क्रमसामान्यात्मयमृतीययोः  
आग्नावैष्णववाहेम्यत्वरोगनेवाग्नीमोमीयविकारत्वमिति प्राप्ते  
क्रमसामान्यस्याशाब्दस्यान्यसापेक्षत्वेन धिल्लोपस्थितिकत्वादुप-  
तिवाक्यगतदेवतासादृश्यस्यानन्यापेक्षत्वेन यागस्वरूपपरिचाय-  
कत्वेन च शोभोपस्थितिकस्य बलवत्त्वात्तेनाग्नावैष्णवस्याग्नी-  
मोमीयविकारत्वं वाहेम्यत्वं चानेयविकारत्वम् ॥

The fourth *pāda* begins (fol. 11a):

दर्विहोमो० ॥ तदेवं सिद्धे ऽन्तिदेशे दर्विहोमेव तदपवादं वक्तुं  
दर्विहोमशब्दार्थो निरूप्यते ॥

b) The ninth *adhyāya*, incomplete. Foll. 57  
(13-69), in the same handwriting. The last  
leaf ceases abruptly, but only four or five  
lines are wanting.

The first *pāda* begins:

यज्ञकर्म० ॥ तदेवं सिद्धे ऽन्तिदेशे तन्मापितपदार्थविषय  
कश्चिन्नव्यते । त्रिविधोऽहो निरूप्यते । मन्त्रोः सोमोः  
संस्कारोऽहं ॥

The second *pāda* begins (fol. 37b):

सामानि० । रथनरादिशब्दानां सामादिशब्दानां च गीति-  
नाचवाचित्वं गीतिविशेषत्वादिधर्मेनाचवाचित्वं वा सिद्धमेवोक्त-  
रविषयत्वात् स्यात्ते ॥

The third *pāda* begins (fol. 54a):

प्रकृती० ॥ अग्नेरहं देवयान्या त्रीहीणां मेधेत्वादिमन्त्रेषु० ।

The fourth *pāda* begins (fol. 62a):

वर्द्धिर्गति० ॥ तत्रैव प्रथे वर्द्धिर्गतिरस्य वक्तव्यत्वाच्चानुषो-  
न्नावयतादिति श्रुतम् ।

c) The first four *pādas* of the tenth *adhyāya*.  
Foll. 78 (70-147).

The first *pāda* begins:

विधेः० ॥ तदेवमूहे सिद्धे ऽधुनातिदिशानां पदार्थानामनुसर्गा-  
पवादाभ्यां विकृती बाधो निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 85a):

कृष्णालेपु० ॥ कृष्णालचरी पाकः कर्त्तव्यो नेति चिन्तायाम् ।  
कृष्णालानामेव हविष्ठातेनां च अयथमनरेणापि तत्सादर्थ्यलोपाद-  
करणम् ।

The third *pāda* begins (fol. 107b):

विकृती० ॥ यस्यां विकृती प्राकृताङ्गसंबन्धेनापूर्वाङ्गवत्वं  
यथा एकादश प्रयोजनम् यजतीत्यादी तत्र०

The fourth *pāda* begins (fol. 120a):

प्रकृति० ॥ अग्नये कृत्तिकाभ्यः पुरोडाशमष्टकपालं निधेये-  
दिति नक्षत्रेण विधायोपहोनाः समाह्वताः ।

d) The last four *pādas* of the tenth  
*adhyāya*. Foll. 51 (148-198), in the same  
handwriting as parts a and b of this volume;  
the last three leaves, with the end of the  
eighth *pāda*, are in a rude modern handwriting.

The fifth *pāda* begins:

आनुपूर्व्यवर्त्ता० ॥ यत्र प्रकृती अहन्नादिसंख्यामुक्तानि कपा-  
लादीनि श्रुतानि । तत्र विकृती तत्समसंख्याकस्थले तावत्तैव  
कश्चिद्विवादः ॥

The sixth *pāda* begins (fol. 165a):

एकवैस्यानि० ॥ योन्यानेकस्यानेवच्युत्यक्तानि सामानि ।  
तस्यामेव कर्मकाले गेयानि ।



The seventh *pāda* begins (fol. 172b):

यशोः ० ॥ अग्नौचोनीयं पशुमालभेत्तत्र यद्यपि उत्पत्तिवाक्ये  
यशोरेव पुरोडाशवहेवतासंन्यत्वेन हविष्प्रतीतिः ।

The eighth *pāda* begins (fol. 182a):

प्रतिषेधः ० ॥ तदेवमर्थलोपात्तत्वाद्यानां वाचो निरूपितः ।  
प्रतिषेधादिदानं निरूप्यते ।

On the first page (70a) there are these  
verses:

उपपरित्याः सतो यद्यपि कथयन्ति नैकमुपदेशम् ।

यास्तेषां स्वरकपास्ता एव भवन्ति शास्त्राणि ॥ १ ॥

ययनिह पदविज्ञातत्वनान्नीक्षिकीं वा

यदि ययि विषये वा वर्तयामः स यन्याः ।

उदयति दिशि यस्यां भानुमान् सैव पूर्वा

न हि तरयिरुदीते दिक्पराधीनवृत्तिः ॥ २ ॥

c) The eleventh *adhyāya*. Foll. 20 (199-227). The 207th leaf brings in a piece omitted on fol. 206a, l. 10 (अनेकपत्रवृत्तिः).

The first *pāda* begins:

प्रयोजनाभिसेवन्त्यात् ० ॥ तदेवं दशभिरध्यायैः प्रकृती विकृती  
चानुपेयपदार्थेष्ववगतेश्वपुना तेषां प्रयोगविधिवगतानुष्ठानान्तर्गतं  
निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 205a):

एकदेशः ० ॥ इह सिद्धप्रयोगविधिमङ्गीकृत्य पूर्वं तस्योत्पत्ति-  
विधिभेदेन न भेदोऽपि तु स्वातन्त्र्येण अवस्थाभावे विनियोगै-  
क्येनेकमित्युक्तम् ।

The third *pāda* begins (fol. 213b):

अङ्गानां ० ॥ अङ्गानां प्रधानानां चैकप्रयोगविधिरिगृही-  
तानामेकदेशकालकर्तृकत्वमित्युक्तम् ।

The fourth *pāda* begins (fol. 220b):

चोदनैकतात् ० ॥ सर्वत्रैकफलसाधनानामनेकेषां कर्मणां फले  
साहित्यावगमेऽपि देशकालकर्तृभेदे प्रयोगभेदादङ्गवृत्तिरित्युक्तम् ।

f) The twelfth *adhyāya*. Foll. 31 (228-258).

The first *pāda* begins:

तन्नि ० ॥ तदेवमनेकेषां प्रधानानामङ्गत्वमावशिष्यते अङ्ग-  
त्वम् । मुख्यमावशिष्यते त्वानुत्तरित्युक्तम् ।

The second *pāda* begins (fol. 241a):

विहारो ० ॥ आहवनीयादीनामाधानेनोत्पन्नानां प्रयोजना-  
वेष्टाणां सामर्थ्यादेवाग्निसाध्यधीतत्वात्तैलीकिकसाधारण्येन  
कार्यमाचार्यत्वम् ।

The third *pāda* begins (fol. 248b):

विश्वजिति ० ॥ अहरावहये अहीने विश्वजित्प्रयत्नहः ।  
ततोऽभिग्रवः यदहः ततोऽभिजित् ॥

The fourth *pāda* begins (fol. 255a):

जपाच्च ० ॥ सन्ति अपसंज्ञकाः केचिन्मन्त्राः । वेद्यापीनृचं  
जयतीत्येवं जयति चोदनाचोदितत्वेन ये विनियुक्ताः ।

It ends:

तदेवं निरूपितं द्वादशभिरध्यायैर्धर्मोपनीतम् ॥

जैमिनेर्विनिलसूक्तिषु मग्नं शुद्धिमात्रं विपुलं समचेतः ।

प्रोतिनेतुं नृहरेः पदपत्रे येन जन्मनिपहो न पुनः स्यात् ॥

Date of this copy of the twelfth *adhyāya*:

पठिता श्रीमहोक्षितालोप (?) नामककेशवभट्टानी सविधे  
निष्प्रगोरीदत्तेन श्रीमदानन्दारामे सं १७६३ भाद्रपदशुद्धदशम्याम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2190, 2191.

1017 & 1018. *Bhūttadīpikā*, a second copy,  
incomplete.

1017. Foll. 275, in eight parts; size 11-  
11½ in. by 4-4½ in.

a) The second, third and fourth *pādas* of  
the first *adhyāya*. Foll. 21; 11-13 lines in  
a page.

b) The first *pāda* and a part of the second  
*pāda* of the second *adhyāya*. Foll. 14 (22-35);  
13-15 lines in a page. The last leaf termi-  
nates in the middle of the commentary on  
the twenty-seventh *sūtra* of the second *pāda*  
(सामेदुः). See no. 2194 (1562b).

c) The first two *pādas* of the third *adhyāya*.  
Foll. 20 (36-55); twelve lines in a page. The  
last leaf ceases in the beginning of the third  
*pāda*.

d) The last six *pādas* of the third *adhyāya*.  
Foll. 89 (56-154); foll. 56-66 nine to twelve  
lines, foll. 67-154 nine lines in a page. On  
fol. 67a another large handwriting sets in.



e) The fourth *adhyāya*. Foll. 31 (155-185); ten lines in a page.

f) The fifth *adhyāya*. Foll. 26 (186-211); 13-15 lines in a page.

g) The sixth *adhyāya*. Foll. 47 (212-258), in the same handwriting as part f; 11-13 lines in a page.

h) The seventh *adhyāya*. Foll. 16 (260-275); twelve lines in a page.

1018. Foll. 239 (276-514), in five parts; size 11 in. by  $4\frac{1}{4}$ - $4\frac{3}{4}$  in.

a) The eighth *adhyāya*. Foll. 15 (276-290); twelve lines in a page. For the date, see part c.

b) The ninth *adhyāya*. Foll. 83 (291-373); 10 or 11 lines in a page.

c) The first four *pādas* of the tenth *adhyāya*. Foll. 76 (374-449); foll. 374-387 twelve to fourteen lines, foll. 388-449 (in a new handwriting) ten to twelve lines in a page.

d) The eleventh *adhyāya*. Foll. 37 (450-486), in the same handwriting as part a; 11 or 12 lines in a page. For the date, see part c.

e) The twelfth *adhyāya*. Foll. 28 (487-514), in the same handwriting as parts a and d; 11 or 12 lines in a page.

Date: संवत् १९८३ शके (?) पीपसासे कृष्णपक्षे व्रत द्वादशी गुरुवारं शीघ्रं पुस्तकं नष्टं नाम संवत्सर-व्रतमान (sic!).

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2192, 2193.

1612 & 1370. *Bhāṭṭadīpikā*, the first three *adhyāyas*, incomplete.

1612. Foll. 156, in two parts; size  $9\frac{1}{4}$  in. by  $3\frac{1}{4}$  in.

a) The first and the second *adhyāyas*. Foll. 116; 6 or 7 lines in a page.

b) The first two *pādas*, and the beginning of the third *pāda* of the third *adhyāya*. Foll. 40; 6-8 lines in a page.

1370. Foll. 169 (41-209); size  $9\frac{1}{4}$  in. by  $3\frac{1}{4}$  in.; 6-8 lines in a page.

The remaining part of the third *adhyāya*, incomplete at the end, ceasing in the middle of the eighth *pāda*. The last leaf contains only this colophon: इति श्रीसहदेवकृती भाट्टदीपिकायां चतुर्थाध्यायचतुर्थपादः समाप्तश्चाध्यायः ॥

Nearly all leaves of these two volumes are coloured yellow. [H. T. COLEBROOKE.]

## 2194.

1562b. Foll. 16; size  $11\frac{1}{4}$  in. by  $4\frac{1}{4}$  in.; 13-15 lines in a page.

*Bhāṭṭadīpikā*, the second, third and fourth *pāda* of the first *adhyāya*. The handwriting is the same as in no. 2190b (1017b).

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2195.

1562c. Foll. 17; size  $11\frac{1}{4}$  in. by  $4\frac{1}{4}$  in.; foll. 1-6 eleven or twelve lines, foll. 7-17 ten lines in a page.

*Bhāṭṭadīpikā*, the seventh *adhyāya*. The handwriting of the first six leaves is the same as in nos. 2196 (1562d) and 2191b (1018b).

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2196.

1562d. Foll. 14; size  $11\frac{1}{4}$  in. by  $4\frac{1}{4}$  in.; twelve lines in a page.

*Bhāṭṭadīpikā*, the eighth *adhyāya*, in the same handwriting as no. 2191b (1018b) and the first six leaves of no. 2195 (1562c).

[H. T. COLEBROOKE.]

**2197.**

The text of the *Kārikās* is given at the end of each *adhyāya*. Those of the first *adhyāya* are (fol. 18b): **अथाध्यायसिद्धान्तकारिकाः ॥**

नत्वा गणेशवासान्गु(धिवीन्) भट्टशङ्करः ।  
सहस्रं वक्ति सिद्धान्तान् कार्त्तिकोक्तशतत्रयान् ॥  
अधीतिरत्र दृष्टार्थो धर्मो मानं च बोधना ।  
धर्मोऽर्थोदनाराम्यो(r. ०थो) न तन्म(१)नपरीक्ष्यता ॥ १ ॥  
प्रमत्तलक्षणीक्रियं स्वतःप्रामास्यवर्धनम् ।  
श्रद्धार्थान्ययनित्यन्मुपयवेनतं ततः ॥ २ ॥  
निरालम्बनवादोऽयं शून्यवादस्य दूषकम् ।  
अनुमानपरिहृदः श्रद्धाप्रामास्यवर्धनम् ॥ ३ ॥  
प्रामास्यनुपमानस्याप्यर्थोपपत्तेश्च वर्धनम् ।  
प्रामास्योक्तिरभावस्य स्मोटवादनिराक्रिया ॥ ४ ॥  
आकृतिस्थापनं चाथापोहवादनिराक्रिया ।  
वनवादस्तत्तथाप्यर्थवन्धाद्येपदूषकम् ॥ ५ ॥  
विवाद्येनिरास्तथाप्यन्तवादस्ततः परम् ।  
श्रद्धाधिकरणं चाथ[तद्भूताधिकरणं चाथ]तद्भूताधिकृति-  
वाक्याधिकरणं चाथाप्यर्थवादादिनामता । [स्तथा ॥ ६ ॥  
अर्थवादोपयोगश्च नौदुष्करलान्ययः ॥ ७ ॥  
पूर्वे हेतुविधिनैस्ति मन्त्राणां च प्रमायता ।  
स्मृतीनां च प्रमायन्तं न तच्छ्रुतिविरोधतः ॥ ८ ॥  
हेतुदर्शनेनोऽप्येवं शाक्यादेस्तथाप्यर्थकम् ।  
शिष्टाकोपे प्रमायन्तं शिष्टाचारप्रमायता ॥ ९ ॥  
यथाज्ञा दीर्घनूकाद्याः धीस्तादर्थ्यस्तथायतः ।  
स्मृत्याचारस्य बाधः स्यात् त्रिवृद्धगीदिधितानम् ॥ १० ॥  
पिकनेनादिधितानाय कस्य(r. ०स्य)नृपास्तन्मता ।  
स्मृतीनामस्तन्मत्तत्त्वं अज्ञानानस्तन्मता ॥ ११ ॥

शास्त्रादेशास्तत्तत्त्वं होलाकाशस्थवस्थितम् ।  
 प्रानास्यं व्याकृतित्पुत्या अर्थैर्ब लोकावेदयोः ॥ १२ ॥  
 चाकृतेरेष वाच्यत्वं नामधेयप्रमायता ।  
 उद्भिदादेशे नामत्वं विशादेष्टापि नामता ॥ १३ ॥  
 तत्रस्थन्यायतो नानाप्येवं तद्व्यपदेशतः ।  
 वाचयेये इय नामत्वम् आग्नेयादी त्वनामता ॥ १४ ॥  
 वहिराज्यादिनामर्थं प्रोक्षस्यादि तु यौगिकम् ।  
 निमैन्मनसि तद्वत् स्याद्वैश्वदेवे च नामता ॥ १५ ॥  
 अहस्ताक्षरैवादायं तस्मिन्ने गीयता क्वचित् ।  
 नात्मा च क्वापि गीयीता साहस्यश्च क्वचिन्मता ॥ १६ ॥  
 प्रज्ञासार्त(?) क्वचिच्छेयं भूत्वा सृष्ट्यादिगीयता ।  
 सालिङ्ग(r.० क्वा)समवायाच्च क्षुत्या संदिग्धनिर्णयः ॥ १७ ॥  
 नर्थाच्च ध्रुवादी सः ।

The second *adhyāya* begins with the second quarter of the eighteenth *śloka*, and ends with the thirtieth (fol. 40b); the third *adhyāya* ends with the first quarter of the seventy-second *śloka* (fol. 88a); and the fourth *adhyāya* with the third quarter of the eighty-ninth *śloka* (fol. 107a).

The commentary begins :

अत्राज्ञायस्य क्रियार्थत्वादानर्थक्यमतद्वयानां तस्मादनित्यमुच्यते॥  
अस्यार्थः । अज्ञायस्य फलभावनास्यक्रियार्थत्वात् प्रामाण्यं धर्म  
इत्युक्तं पूर्वं चोदनानुष्ठे । तेनातदर्थानामानर्थक्यमतद्वयत्वादेव  
तस्मादनित्यं धर्मं प्रामाण्यं प्रमाणनकत्वमुच्यत इति । अथातो  
धर्ममिश्रास्तेष्वप्रमाणस्वरूपसाधनफलैः साभासैर्धर्मो मिश्रास्यत्वेन  
प्रतिज्ञातः । तच्चालिङ्गभाष्ये प्रमाणं निरूप्यते किं प्रमाणधर्म  
इति । तेन यदेव किंचिद्धर्मप्रमाणनिरूपणमर्थवादमन्तस्तूति-  
नामधेयादिगोचरं तत्तत्त्वमत्रैव संगतम् । न ह्यत्र चोदनाप्रामाण्य-  
साधनं लक्षणार्थो येन स्मृतादेरसंगतिः स्यात् किं तर्हि धर्मप्र-  
माणनिरूपणं । तेन लक्षणसंगतिस्त्वावसिद्धा । प्रकृतसंगतिरपि  
चोदनानां प्रामाण्ये पदपदार्थसंबन्धीत्यत्रिकत्वेन वाक्यार्थप्रती-  
तेर्लक्ष्यतया चोपपादिते स्मराराधिकार्ये वेदद्वारेण तासां  
पीरुपेयत्वमाशङ्कितम् । सन्निकृष्टकाला वेदा इदानीं तन्नास्ते च  
चोदनानसंज्ञास्तत्र पीरुपेयाद्येद्वेदा असंशयं पीरुपेय्यचोदना  
इत्येवमाशङ्क्य वेदापीरुपेयतया तदवयवयानां चोदनानामन्युपी-  
रुपेयतया प्रामाण्ये साधिते तदवयवत्वेनोपस्थितानामनर्थकादादि-  
भागानामन्युपीरुपेयत्वसान्त्वान्याचोदनावत् प्रसक्तं प्रामाण्यमिति

न चेति चिन्त्यत इति । तच्चालिखेव सूत्रे विधितिरिक्तानामर्थ-  
वादानन्तानामर्थानां क्रियावैयर्थ्यानां वादानर्थक्ये प्राप्ते कारिकाकृत  
आहुः । अर्थवादादिनामतेति (sl. 7) ।

The commentary of the second *adhyāya*  
begins (fol. 206):

नमस्कृत्य गणपतेः पादाक्ष्ये सिद्धिसाधने ।  
विचार्यैवं प्रमाणादि कर्मभेदो निरूप्यते ॥

The commentary of the third *adhyāya*  
begins (fol. 41b):

नमस्कृत्य गणपतेः पादाक्ष्ये सिद्धिसाधने ।  
विचार्यैवं कर्मभेदं शेषशेषित्वमुच्यते ॥

The commentary of the fourth *adhyāya*  
begins (fol. 89b):

नमस्कृत्य गणपतेः पादाक्ष्ये सिद्धिसाधने ।  
विचार्यैवं शेषशेषित्वं प्रयोजकमवधार्यते ॥

Date of the first *adhyāya*, संवत् १८६५; date  
of the other three *adhyāyas*, संवत् १८६६.

Colophon: इति श्रीभट्टविद्यनाथात्मजाहिनाग्निवेश-  
विरचिते मीमांसाकारसंग्रहे भट्टशंकराचार्यकारिकाविषयेन अधि-  
करणालादिग्रन्थकारिकासंग्रहे द्वितीयाध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2198.

3099. Foll. 54; size 9½ in. by 4 in.; 10-12  
lines in a page.

*Mīmāṃsānyāyaprakāśasamjñakam. Mīmāṃsā-  
prakaraṇam*, according to Burnell, Tanj. MSS.,  
p. 85, "the most popular introduction to the  
*Mīmāṃsā*," by *Āpadeva*, son of *Anantadeva*.

See Hall's Index, p. 185, no. xlix. The  
beginning has been printed in Aufrecht's  
Oxford Catalogue, p. 219b, no. 524; and in  
Rāj. Mitra's Notices, I., p. 167, no. 299.

The end is:

इति सोऽर्थो धर्मो यदुद्देशेन विहितस्तदुद्देशेन क्रियमाणस्तद्वेतुः ।  
श्रीगोविन्दार्थबुद्ध्या क्रियमाणस्तु निःशेषसहेतुः । न च तदर्थ-  
बुद्धानुष्ठाने प्रमाणाभावः । यत्करोषि यदस्मासि यच्चुहोषि ददासि  
यत् । यत्तपस्यसि कीर्तये तत्कुरुष्व मदर्थेयमिति स्मृतेः ॥  
अस्याच्चाहकारादित्यतिवत् प्रमाणाद्यादित्यत्र विस्तरः ॥

ज्ञातं भवन्मतिः क्षेत्रं प्रक्रिया भवन्मता ।  
तस्याहकारेणैवातोऽर्थो गोविन्दगुरुपादयोः ॥ १ ॥  
ग्रन्थरूपो मदीयोऽर्थो वाग्व्यापारः सुशोभनः ।  
अनेन प्रीयतां देवो गोविन्दो भक्तवात्सलः ॥ २ ॥

The handwriting is not everywhere the same,  
foll. 19b-31a and fol. 46 being apparently not  
as old as the main body of this manuscript.

[J. R. BALLANTYNE.]

2199.

3098. Foll. 60; size 9½ in. by 4½ in.;  
generally 11 or 12 lines in a page.

*Nyāyaprakāśa*, a second copy of *Āpadeva*'s  
work. Foll. 21-25 and fol. 38 are in a modern  
handwriting, but the main body of this manu-  
script may belong to the end of the 17th  
century. There are some lines in a small  
handwriting on the outer side of the first leaf,  
which seem to belong to some other *Mīmāṃsā*  
work.

[J. R. BALLANTYNE.]

2200.

3033. Foll. 32; size 12½ in. by 6½ in.;  
15-21 lines in a page.

*Mīmāṃsānyāyaprakāśa*, a third copy, with  
marginal notes in a small handwriting. The  
following lines are on the first page:

यच्च यच्चनस्ता भवताः(ः) यच्च यच्चनसेतराः ।  
शशकः शलकी गोधा लङ्गी कूर्मोऽप्य(ः) यच्चनः ॥  
यच्च यच्चनस्ता भवताः तच्चयत्नेन राषय ।  
शशकः शलकी गोधा लङ्गी कूर्मोऽप्य(ः) यच्चनः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2201.

1458a. Foll. 59; size 9½ in. by 4 in.; ten  
lines in a page.

*Mīmāṃsānyāyaprakāśa*, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2202.

**3272.** Foll. 44; size 14½ in. by 7½ in.; 12-14 lines in a page.

*Mīmāṃsānyāyaprakāśa*, a fifth copy.

The scribe has added: लिखितं ग्राम संविदापुराणे  
ब्राह्मणशालया(?) . . . [A. C. BURNELL.]

## 2203.

**1321.** Foll. 203; size 12½ in. by 4½ in.; foll. 1-136 thirteen lines, foll. 137-203 twelve or eleven lines in a page.

*Jaiminiyanyāyamālāvistara*, "the maxims of Jaimini's philosophy, or religious institution, in easy verses, with a commentary in prose" (Colebrooke, on fol. 1a), by Mādhava Ācārya (in the second half of the fourteenth century). See Hall's Index, p. 168, no. li.

Copied, in ten parts, by one and the same scribe, Śaṃvat 1847 and 1848:

- a) The first *adhyāya*, foll. 20;
- b) the second *adhyāya*, foll. 16;
- c) the third *adhyāya*, foll. 32;
- d) the fourth *adhyāya*, foll. 12;
- e) the fifth *adhyāya*, foll. 11;
- f) the sixth and seventh *adhyāyas*, foll. 23;
- g) the eighth and ninth *adhyāyas*, foll. 22;
- h) the tenth *adhyāya*, foll. 46;
- i) the eleventh *adhyāya*, foll. 12;
- k) the twelfth *adhyāya*, foll. 9.

The numbers of the verses, and other marginal notes, are in Colebrooke's handwriting.

An edition of the *Jaiminiyanyāyamālāvistara* was begun by Th. Goldstücker (Sanskrit Text Society, London, 1865-1869), and finished by E. B. Cowell (1878). Another edition in the *Ānandāśrama* Skr. Series.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2204.

**1841.** Foll. 345 (and four additional leaves, after foll. 34, 93, 204 and before fol. 217,

which supply omissions); size 11½ in. by 5½ in.; eleven lines in a page; modern handwriting.

*Jaiminiyanyāyamālāvistara*, a second complete copy.

The first *adhyāya* ends fol. 37a, the second fol. 64b, the third fol. 120a, the fourth fol. 144a, the fifth fol. 164a, the sixth fol. 196a, the seventh fol. 203b, the eighth fol. 213a, the ninth fol. 244a, the tenth fol. 311b, the eleventh fol. 330b, the twelfth fol. 345b.

[J. TAYLOR.]

## 2205.

**204.** Foll. 332; size 9½ in. by 4½ in.; eight lines in a page.

*Jaiminiyanyāyamālāvistara*, a third, but incomplete copy, in five parts, all in the same handwriting, except the last twenty-two leaves.

- a) The first *adhyāya*, foll. 47;
- b) the second *adhyāya*, foll. 39;
- c) the third *adhyāya*, foll. 75;
- d) the fourth (ends fol. 33b), fifth (ends fol. 61a) and sixth *adhyāya*, foll. 101;
- e) the seventh (ends fol. 12b), eighth (ends fol. 25a) and ninth *adhyāya*, foll. 70.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2206.

**285b.** Foll. 65; size 10½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the early part of the last century; ten lines in a page; except the last eight leaves (originally paged separately), which have been supplied by a more recent hand, nine lines in a page. The original pagination of the two portions (6-62, 1-8) has been obliterated, and changed to 89-153, so as to make them appear as the continuation of MS. 285a (the *Nārāyaṇīya vṛitti* on the *Āśvalāyana-Gṛīhyasūtra*).

A fragment of a *Mīmāṃsā* treatise, in the *ragdharā* metre, with a commentary.

The first leaf (the sixth of the original MS.) begins in the middle of the comment on the first *śloka*: प्राप्तिरवधोः पुनःप्रवर्तं क्रमोपकारान्यभाग-  
संबन्धेन ०

The second *śloka* runs as follows (fol. 92b, orig. 9b):

अप्राप्तिं प्राप्तिभाजानपि यदि परमावान्तरा पूर्वकृत-  
व्यावृत्तौ हेतुयुक्तैः सृजति विषयव्यवहारेण व्याप्तिदोषं ।  
तस्मादादाय लक्ष्यव्यवहारेण निमित्तं स्यादतिव्याप्तिवच्छे-  
दोऽपि हेतुः (१) नियमविधिपदे स्वपूर्वा-  
[चलीतः ॥ [२] ॥

यद्यप्यापि परिहर्तुं प्राप्तिभाजानप्ययता नाम ०

The third *śloka* (fol. 93b, orig. 10b):

यूपः सर्वोऽप्यपूर्वः स्वयमपि विविधादहंस्कारयोगाद्  
अस्मिन्नेष्टेऽपि दूरे वृद्धिरनियमनं (?) तत्र का प्राप्तिर्वाही ।  
तस्मात्तत्त्वस्वरूपे परमनवगतं रूपभेदे विहाय  
प्राप्यप्राप्तिं विचार्य कथमपि तद्विद्याव्याप्तिदोषात्  
[मुक्तिः ॥ ३ ॥

यूपः प्राकृतो वैकृतः सर्वोऽपि तावदाहवनीयादिवदली-  
किकः ०

The last *śloka* (fol. 145a, orig. 62a):

तत्रिचत्वं निबन्धं यदि सलु तदवच्छेदभेदे ततो न  
व्यावृत्तेः कार्ययोऽश्रयगमनवृत्तिसंज्ञिताया नियताः ।  
स्थाने कल्पिता (?) कोक्तिः क्रियत इति तत् यद्युपायांतराणां  
तद्वाच्यं पाक्षिकत्वव्यतिकररहितं किं नु वैकल्पिकत्वं  
[॥ १३ ॥

एवं विवक्षया उपायविषयनियमविधिव्यावृत्तिलाभेऽपि ०

The *Sūtrabhāṣya* is referred to in the comment on *śl.* 4, the *Mīmāṃsākamaryādā* on *śl.* 7; इत्यहम्योक्तविवरणं fol. 110a; प्रवृत्तिप्रतिबंध-  
कालस्य भगः क्रियत इति नु भट्टपादाः । fol. 147b; अर्थ-  
वादायां पुनःप्रतिरिति वदतो भगवतः सूत्रकारस्य fol. 152b.

The original colophon ran thus: इति श्रीमीमांसक-  
कभट्टनीलकण्ठात्मजशंकरकृती भट्टभास्करे प्रथमस्याध्यायस्य  
द्वितीयः पादः ॥ This has been scored out, and the following supplied by a different hand:  
इति श्रीमीमांसकभट्टनीलकण्ठात्मजशंकराचार्यभट्टकृते सूत्रवृत्तिः  
समाप्ता संवत् १८६० ॥

The older leaves of the MS. show the marginal mark (now painted over) वि. २.; the first and last leaves of the modern portion, भाट्टभास्कर. [H. T. COLEBROOKE.]

2207.

1366. Foll. 43; size 8½ in. by 3½ in.; 15-19 lines in a page.

*Bhāṭṭabhāskara*, a controversial treatise on *Mīmāṃsā* topics, by *Jivadeva*, son of *Āpadeva*, the *Dharmapramāpariccheda*, incomplete. The same chapter in *Rājendralāla Mitra's Notices*, vii., p. 126, no. 2356. See *Hall's Index*, p. 188, no. lix.

The first two leaves are lost, fol. 3 begins: ... दशाख्यातवाच्यत्वात्तदानीं विधिव्यवहारेण रूपेण  
ज्ञानमिष्यते । There are some more leaves lost after fol. 27. The *Rāṇaka* is often quoted, in opposition to the *Misra*.

Colophon: इति श्रीमदापदेवात्मजजीवदेवकृती भाट्ट-  
भास्करे धर्मप्रमापरिच्छेदः ॥ संवत् ११३९ आश्वीनशुद्ध चतुर्थ्या  
भीमे ज्योतिषिःश्रमगन्नाथो अलीलितः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2208.

1303b. Foll. 58; size 13½ in. by 4½ in.; six lines in a page; written in the Bengali character, on coloured paper.

*Tattvasiddhānta*, a short treatise on the principles of the *Mīmāṃsā*, by *Vidyānidhi*?

It begins:

शिवं सोमं समाराध्य श्रीमान् विद्यानिधिः मुनीः ।

तनु(ते) तत्त्वनिष्ठान् श्रीमीमांसकवतत्त्वतः ॥

तत्र श्रीमीमांसकाः प्रथमं सूत्रं अथातो धर्मनिज्ञासेति यदा  
हि धर्मनिज्ञासानन्तरं शास्त्रमारभ्यमानं दृश्यते तदा नूनमिदं  
शास्त्रं धर्मप्रतिपादनप्रयोजननियमवगम्यते ।

Date of the copy: लिखितस्तत्त्वसिद्धान्तः श्रीकृष्ण-  
चन्द्राय शर्मेणेति ॥ शकाब्दः ११२६ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2209.

1322. Foll. 74; size 12½ in. by 4½ in.; yellow paper; large regular writing in the Bengali character; seven lines in a page; written about Colebrooke's time.

*Adhikarāṇakaumudī*, by *Rāmakrishṇa*. See *Rāj. Mitra's Notices*, ii., p. 67, no. 634.

It begins:

नन्दसुनु नमस्कृत्य सर्वलोकेन्द्रेन्द्रे ।  
निरूप्यते अधिकरणं रामकृष्णेन विभुतं ॥

अधिकृत्य क्रियते र्थाङ्गिचारो यस्मै तदधिकरणं श्रीमत्सा-  
सिद्धान्तस्यार्थानि पञ्च यथाह भट्टः

विषयो विषयश्चैव पूर्वपक्षस्तथोदर ।  
निर्ययश्चेति पञ्चाङ्गं शास्त्रे अधिकरणं स्मृतं ॥

The single topics of the *Mīmāṃsā* are introduced by special headings: (the first is परिचयधिकरणं, *Rāj. M.*); अथ रात्रिसंवाधिकरणं fol. 2b; अथ विषयजिदधिकरणं fol. 3b; अथ सर्वसदाक्षिप्त्वाधिकरणं fol. 4a; अथ होलाकाधिकरणं fol. 4b; अथ कलपन-  
साधिकरणं and अथ सर्वपिडाधिकरणं fol. 5a; अथ हविर्भयत्वाधिकरणं fol. 5b; अथ गृहेकत्वाधिकरणं and  
अथ तदर्थशास्त्राधिकरणं fol. 6a; अथ निषादभूतत्वधिकरणं  
and अथ रयकाराधिकरणं fol. 7a; अथ तन्त्रन्यायः fol. 7b;  
अथ प्रसङ्गन्यायः fol. 8b; अथाङ्गस्य प्रधानावृत्त्यप्रयोजकत्व-  
न्यायः and अथ योगसिद्धाधिकरणं fol. 9b; अथ कर्तृस्वार्-  
भाधिकरणं fol. 10b; अथ ज्ञेयधिकरणं fol. 11a; अथ  
देवताधिकरणं fol. 12a; अथ कीदृशपायिनामयनाधिकरणं  
fol. 12b; अथ यागदानहोनाधिकरणं fol. 13a; अथ  
पादाहवनीयन्यायः fol. 14a; अथ पदिन्यायः fol. 14b;  
अथ स्वप्नाक्षिहेत्याधिकरणं fol. 15a; अथ कृष्णलन्यायः and  
अथ कपालाधिकरणं fol. 16a; अथार्थवादाधिकरणं fol.  
16b; अथ विरोधाधिकरणं fol. 17a; अथ प्रतिनिध्यधिकरणं  
fol. 17b; अथ न (log. फल) भूमा fol. 19a; अधानु-  
वृत्ताधिकरणं fol. 19b; अथ देवतासाहितं fol. 20a;  
अथ विकल्पः fol. 21a; अथ यावज्जीवाधिकरणं fol. 23a;  
अथ ज्ञातेत्याधिकरणं fol. 23b; अथ काम्यस्य निषायेष्या  
विलुप्तिताधिकरणं fol. 24a; अथ तदनापकवेन्यायः and  
अथ तदाद्युक्तवेन्यायः fol. 25a; अथ संयोगपृथक्त्वन्यायः  
fol. 26a; अथ व्यक्तिपचनाधिकरणं fol. 27a; अथ

पक्षपुरालन्यायः, अथ दृष्टावृत्त्यन्यायः and अथ धृत्यन्यायः  
fol. 27b; अथ कपिञ्जलाधिकरणं fol. 28a; अथ तक्ष-  
सूत्राधिकरणं and अथारम्भनीयान्यायः fol. 28b; अथाङ्गस्य  
प्रधानकालान्वयान्वयो fol. 29a; अथ सर्वं स्यादभुतत्वादिति  
न्यायः and अथानेकार्थत्वाकल्पना fol. 29b; अथ प्रक्रमा-  
धिकरणं and अथ पृथग्निधी गुणविधानासंभवः fol. 30a;  
अथ सर्वैशक्त्यधिकरणं fol. 30b; अथ तिर्यगधिकरणं fol.  
31a; अथ पक्षधिकरणं fol. 32a; अथ सहसाहित्यविवेकः  
fol. 32b; अथ ललेवालीन्यायः and अथ प्रतिपत्तधिकरणं  
fol. 33a; अथाष्टमिकविकृत्यधिकरणं fol. 33b; अथ  
भान्यन्यायधिकरणं and अथोद्वाधिकरणं fol. 34a; पाशा-  
धिकरणं fol. 35a; अथ कालश्रीवाधिकरणं fol. 35b;  
अथ हेतुवर्गिगदाधिकरणं and अथारुहान्यायः fol. 36a;  
अथ सोमयाजिन्यायः fol. 36b; अथाङ्गाधिकरणं fol. 37a;  
अथामिद्धाधिकरणं fol. 37b; अथातुदितेहिन्यायः fol. 38a;  
अथ हविर्भयत्वाधिकरणं fol. 38b; अथ प्राशाधिकरणं  
fol. 39a; अथ विविदिष (log. च्छ) अधिकरणं fol. 39b;  
अथ स्मृत्यधिकरणं fol. 40a; अथ ज्योतिरधिकरणं fol.  
40b; अथ वैश्वानराधिकरणं fol. 41a; अथ गुणविकृत्य-  
धिकरणं fol. 41b; अथ क्रमः fol. 42a; अथ श्रुतिलि-  
ङ्गादिन्यायः fol. 43b; अथ विधिनियमादिः fol. 48a; अथ  
श्रुतशब्दान्यायः fol. 50b; अथ विध्यनुवादवेपथ्वं fol. 51a;  
अथ नित्यानित्यवेपथ्वं fol. 51b; अथ सापेक्षान्निरपेक्षत्ववेपथ्वं  
fol. 52a; अथ द्वयोः प्रथयनीयधिकरणं fol. 52b; अथ  
परिभाषाधिकरणं fol. 54b; अथ सर्वनामा(धि)करणं fol.  
55b; अथ निषेधपर्युदासी fol. 56a; अथ यन्त्रन्यायः(?)  
fol. 61a; अधानुयाजाधिकरणं fol. 61b; अथ श्रुतिधिकरणं  
fol. 62a; अथ कलत्राधिकरणं fol. 64a; अथ लिङ्ग-  
समवायन्यायः fol. 64b; अथ प्रकृतिविकृतिभावव्यवस्था (log.  
व्यवस्था?) fol. 65a; अथ स्यालीपुलाकन्यायः fol. 70b.

The last words are: भिनन्तीति सर्वे समग्रसं ॥  
इति अधिकरणकौमुदी समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2210.

1464a. Foll. 127; size 8½ in. by 3½ in.; 9-13 lines in a page.

*Vidhiraśāyana-Sukhopajivini*, a commentary on the *Vidhiraśāyana*, composed, as was the *Vidhiraśāyana* itself, by *Apyayī Dikshita*, son

of *Raṅgarāja Adhvarivara*, of the family of *Bharadvāja*. The *Vidhirasāyana* is a metrical treatise on the three kinds of *vidhi*. For the correct form of the author's name see no. 2211.

It begins :

उद्गाह्य योगकलया हृदयान्नकोशं

धनैश्चिरादपि यथारुचि गृह्यमाणः ।

यः प्रसूतविरतं परिपूर्यरुचः

श्रेयः स मे दिशतु शाश्वतिकं मुकुन्दः ॥ १ ॥

अन्वयानलये समस्तमगतां यस्मैव लीलायितं

यस्मिन्नायतने भवत्स्विरमहापाश्र्वयः प्राणिनाम् ।

तद्ब्रह्मादिभिरप्यगम्यविभवं विधाधिकं शाश्वतं

साधं ब्रह्म रसालमूलरसिकं यज्ञेयमनर्दुष्टा ॥ २ ॥

यत् कुमारिलमतानुसारिणा निर्मितं विधिरसायनं मया ।

यत्परमनन्तिस्फुटाशयं तत् सुखावगतये विविच्यते ॥ ३ ॥

प्रारिखितप्रकरणाविम्वपरिसमाप्तये सूत्रकारस्य महर्षेरनुसरणरूपं मङ्गलमाचरन्नेव प्रकरणात्स तावदाक्षिप्य समाधत्ते ॥ विख्याता मुनिवर्यसूक्तिषु विधास्तिस्रो विधिसोतसामाचार्योपदेशद्विविक्ताविषयास्ताश्च व्यवस्थापिताः ॥ किं तत्रास्ति विचार्यमायेमथिते मार्गे निसर्गोच्छले (r. ० म्ब ०) नानोदाहरणैस्तु ताः प्रविशदीकर्तुं प्रवर्तमानहे ॥ १ ॥ मुनिवर्यस्य भगवतो जैमिनेः सूत्रेषु विधिविषयादपूर्वतान् (I., 2, 19) नियमार्या वा श्रुतिरुच्यते (IV., 2, 24) परिसंख्येयवमादिषु (I., 2, 42) च यो विधिप्रकाराः प्रसिद्धाः ॥ अपूर्वविधिनियमविधिः परिसंख्याविधियेति ते च भट्टपादैः परस्परासंकीर्णविषयतया स्पष्टमेवोपपादिताः तत्र स्त एव निरवच्छेदं यन्प्रकारैश्च बहुभिर्निष्कर्षं प्रापिते उपपूर्वविधादिविभागे नूतनं किञ्चिद् विचारणीयं नास्तेव तत्राप्यपूर्वविधादीनां द्वादशस्तव्यायेषु विप्रकीर्णैरिहापूर्वविधादिलक्षणाविचारव्याजेन तत्र तत्र प्रदर्शनीयैरुदाहरणविषयैस्तन्वेषार्थं स्पष्टीकर्तुं प्रकरणाभिदमारभ्यत इत्यर्थः ॥

The *apūrvavidhīlakṣhaṇākshepa* ends fol. 64a, the *niyamavidhīlakṣhaṇākshepa* fol. 68a, the *parisaṅkhyālakṣhaṇākshepa* fol. 73b. Then follows the *trividhavidhīlakṣhaṇākshepaparasparā-tideśa*, after that (fol. 76b) the *udāharaṇākshepa*, ending fol. 100b with the colophon : इति . . . अपूर्वनियमविध्याहरणलक्षणेपूर्वपक्षः समाप्तः ॥ The next and last part of this copy begins (fol. 101b):

एवमपूर्वविधादिलक्षणादाहरणगणमाख्यं प्रदर्शितेष्वपि केचिदाक्षेपाः शास्त्रमर्यादाभावनानिश्चयं प्रदर्शिताः न तु व्यायमानिश्चयः

न्यायान्वेषणे तु ते अपि प्रशिष्यिला इत्याक्षेपव्याजेन तत्रदाक्षेपोपजीव्यशास्त्रमर्यादाक्षेपं कृत्वास्यापि शास्त्रस्य परस्परविरुद्धाक्षेपत्वशङ्कावहं स्थालीपुलाकन्यायेन प्रदर्शयिष्यामीति प्रतिजानीते ॥

Colophon on fol. 76b : इति श्रीमद्वैतविद्याचार्यश्रीभरद्वाजकुलमलधिकीशुभजीविश्वविद्याजिजीरङ्गरामाख्य - विवरत्नोदयपीदीक्षितस्य कृती विधिरसायनसुलोपजीविन्या विविधविधिलक्षणाक्षेपपरस्परान्तिदेशः ॥

It breaks off with : सत्यमेव वदितव्यमिमादोनामेव कारणाया नियमत्वमन्यत्र तु फलेनैव नियमपरिसंख्याव्यपदेश इति एवं दूहायैः सर्वो अपि विधिनियमविधिरिति सर्वो अपि निषेधः परिसंख्येति चाङ्गीकृत्यापूर्वविधादीनां लक्षणाणि विभज्य दर्शयिष्यन्त इत्यर्थः तान्येव लक्षणाभ्याह ॥

See Hall's Index, p. 194, no. lxxxii.; Burnell's Tanj. MSS., p. 86. [H. T. COLEBROOKE.]

2211.

1642. Foll. 48; size 9½ in. by 3 in.; fairly good, small Devanāgarī writing; 9-11 lines in a page.

*Upakrama-parākrama*, a treatise on "the relative importance attaching to right initiation and the proper completion of ceremonies" (Hall's Index, p. 192, no. lxxv.), by *Appayya Dikṣita*, son of *Raṅgarāja*.

It begins :

उपक्रमस्य प्रबलत्वमूचिरे

ययोपसंहारविरोधिना युधाः ।

प्रतिष्ठितां तामिह तर्कैस्तति

प्रबोधयामः प्रतिकूलमस्तिताम् ॥

मीमांसकास्तावदुपक्रमोपसंहारयोर्विरोधे समुपक्रमस्य प्राबल्ये पापमेवमाहुः । सर्वस्यापि शब्दस्य स्वर्यलक्षणे विरोधः कारकः । स च प्रतियोगिनि दृष्टे ज्ञायते । ०

It ends :

विद्वद्गुरोर्विहितविश्वमिदं धरस्य

श्रीसर्वतोमुखमहाव्रतपाजिसूनोः ।

श्रीरंगराजनसिनः श्रितचन्द्रमीलर्

अप्यय (r. अय्यय) दीक्षित इति प्रथितस्तज्जः (r. तनूजः) ॥

अकरोदयमस्मिन्मात्मनुविधिविमुक्तये ।

उपसंहृतदुन्यायमुपक्रमपरारम्भ ॥



इति श्रीमन्नरुद्राणकुलजलधिनीकुलश्रीमद्वैतविद्याचार्यश्री-  
रंगराजाध्वरिचरुनोरप्यदीक्षितस्य कृतिरूपक्रमधराक्रमः संपूर्णः ॥  
संवत् १६२३ हेमलंबीनामसंवत्सरे ० लिखितमिदं बालकृष्णेन  
चरोपकारार्थं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2212.

1222. Foll. 63; size 11½ in. by 3½ in.;  
seven lines in a page.

*Pratyakshaparīṣṭisūtra*, a commentary on  
the third sūtra of the *Mīmāṃsāśāstra*, by *Upā-  
dhyāya Sucarita Miśra*.

It begins:

तस्य निमित्तपरोहिरिति सूत्रम् ॥ अस्यायमर्थः । तस्य धर्मस्य  
यस्मिन्निमित्तं प्रमाणं बोधनाभिधानं तत्परोहिः कर्तव्येति ।

Foll. ३ and ३१-३३ are wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2213.

2100b. Foll. 17; size 9½ in. by 4½ in.;  
foll. 1-6 sixteen lines, foll. 7-17 thirteen lines  
in a page.

*Vidhivāda*, incomplete at the end. The  
name of the author does not appear. The  
subject of this treatise may be seen from the  
opening sentence:

उदरकामः पचेत खर्गकामो यजेतेत्यादि विधिवाक्यं याज्या-  
गादी प्रवर्तकम् । तस्य च तत्प्राप्तं न साक्षात् । अनुत्पन्नानां  
ततोऽप्रवृत्तेः । किं त्वर्थज्ञानद्वारेति । तस्य प्रवर्तकत्वोपपत्तये  
प्रवर्तकज्ञानविषये लिङ्गः शक्तिरिति सर्वेधानेवानुमतत्वात् ।

[GAIKAWAR.]

2214.

256a. Foll. 30; size 11½ in. by 3 in.;  
eight lines in a page; written in the 16th  
century.

*Adhyayanavidhicarṇā*, a treatise on the utility  
and necessity of studying the *Mīmāṃsā*, by  
*Lakṣmīdhara Acārya*.

It begins:

भवदेवादयः सर्वे निबन्धाः सन्ति यद्यपि ।

तथापि तेषामस्येह सतां प्रत्यक्षमनन्तरम् ॥

अथेह चतुर्विंशति पुरुषार्थत्वेन सकललोकाभिनतानां धर्माद्यै-  
कान्तमोक्षाणां प्रथमनिर्दिष्टो धर्म एव प्रधानं यस्मादर्थकाममो-  
क्षास्तत एव प्राप्यन्ते तद्विज्ञाने च चतुर्विंशतिशास्त्रास्तुपायत्वेन  
पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्राङ्गनिष्क्रिताः वेदाः स्थानानि  
विद्वानां धर्मस्य च चतुर्विंशतेत्यादिरूपवत्त्वादिवचनप्रसिद्धानि ।  
तथाप्यस्यानि त्रयोदश शास्त्राणि न मीमांसां विना कस्मैचिदर्थाय  
पर्याप्तानां तादृशैः सर्वशास्त्राणांमिमांसांमिति लोकानुग्रहाय  
परमकारुणिको जेमिनिस्तौ प्राणेशोत् ॥ अथातो धर्मनिहासेत्यत्र  
प्रसिद्धाष्टशब्दस्थानतयैभिधायित्वेन सामर्थ्यादध्ययनानन्तर्यमव-  
गम्यते । करिष्यमाणाया वेदार्थविचारान्तिकाया धर्मनिहासाया  
अध्ययनानन्तरमेव भाषात् । उक्तं च तत्र वेदाध्ययनं तस्मिन्मति  
हि सावकस्यत इति ।

It ends:

तस्मात् सर्वेषु पक्षेषु दृष्टानां परिहर्तुं शक्यत्वात् तत्तत्पक्ष-  
लोकारेऽपि न कश्चिद् दोषः । तेनाध्ययनविषयेदृष्टार्थत्वेनार्थ-  
त्वात् अर्थगतसंदेहविषयेयनिरासार्थं मीमांसाशास्त्रमारभ्यमिति ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2215.

1597g. Foll. 20 (originally १-२२); size  
9½ in. by 3½ in.; 7-11 lines in a page; old  
fair writing, but written by two different  
hands, the first part perhaps in the beginning  
of the 16th century.

*Bhāvanāviveka*, a *Mīmāṃsā* tract on the  
nature of *bhāvanā*, by *Maṇḍana Miśra*. Foll. ३  
and १६ are lost; some leaves are full of small  
holes.

It begins:

संसर्गमोहितधियो विविक्तं धातुगोचरात् ।

भाषात्मानं न पश्यति ये तेभ्यः स विविच्यते ॥ १ ॥

तथा साहुः ॥

समानाधिकरण्यात्तदर्थभेदाभिधानतः ।

न तादर्थ्यानुमाना . . वृक्षतां शिंशपाश्रुतिः\* ॥ २ ॥

\* Read वृक्षतां शिंशपाश्रुतिः; cf. वृक्षतां शिंशपादिगोचरः  
fol. 2a, l. 1.



इह बलु(r. बलु) गगन(० कुसुम?) शशविवाहयोरक्रियमाद्य-  
योरभवतोर्भवतश्च घटादेस्तथान्याद्भवत्यर्थस्य(?) कर्तुः करोति-  
कर्मता तथा भवतुः(sic!) करोत्यर्थस्य कर्ता प्रयोनक इति etc.

The colophon is: इत्युपाध्यायर्मंडनमित्रविरचितोऽयं  
भावनाविवेकः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2216.

3046. Foll. 90; size 11½ in. by 5 in.;  
eight lines in a page; very large writing, of  
the 17th century.

*Mīmāṃsāratna*, a treatise on *pramāṇa* and  
*prameya* (*Pramāṇaprameyavidhikratnātma*), by  
*Raghunātha Bhaṭṭācārya*. The MS. contains  
only the second *pariccheda* called *Mīmāṃsāpra-  
meyaratna*. Though the *padārthas* are similar  
to those of the *Vaiśeṣika*, yet the work seems  
to belong to the *Mīmāṃsā*. *Jaimini* receives  
the epithet *Bhagavān*, fol. 83b (सूत्रयतो भगवतो  
जैमिनेः). *Pārthasārathi* is quoted fol. 1b, *Val-  
lahhācārya* fol. 29a, *Kāśikākṛitah* fol. 40a, *Vā-  
caspatinīśrāh* fol. 63a, etc.

It begins:

तदेतन्निरूपितमपि प्रमाणपदकं सोचितं प्रमेयमंतरास-  
दनिर्वचनीयमेव वा स्यादिति तदर्थं तदपि निरूप्यते । तत्र  
संक्षेपतो द्विविधं भावो भ्रावयेति । तत्राद्यो द्रव्यगुणकर्मसामा-  
न्यविवयताशक्तिवैशिष्ट्यभेदेन सप्तविध इति प्राचः । वैलक्षण्यमपि  
पदार्थोत्तरं यतः पंचाशद्वर्णानां नीला उद्यादेश्च विलक्षण-  
व्यवहार इति नव्याः । द्रव्याणि तु वैशेषिकसीकृतानि नव  
वर्णस्तमश्चेत्कादशेति प्राचः । पार्थसारथिस्तु मनःपृथिव्यादो-  
नामन्यतरद्वन्द्वेव वा तमस्तु पृथिव्येव विरला नीला नीहारव  
(r. ० वत्) तादृशं जलं न तु द्रव्यांतरमित्याह ।

Single sections end: fol. 16a इति द्रव्यपदार्थः;  
fol. 43a इति गुणनिरूपणं; fol. 49b इति क्रियानिरूपणं.  
The other sections are not distinctly marked,  
but the next *padārtha* after क्रिया is सामान्य.  
Fol. 64b, अभाव seems to follow on विशेष (तस्मात्  
संक्षेपातींद्रिया विशेषाः । अथाभावः) ।

It ends:

यस्य प्रमेयरत्नेरात्मानं भूयतिनिष्ठास्ते(sic!) ।  
विद्यालंकृतिकृतिनः कृतिरेषा कल्प्यता तेन ॥

किं च ।

रघुनाथस्य कृतिनः कृतिः कौशलशालिनी ।

मीमांसातत्त्वनिष्ठासोर्भित्तानंददायिनी ॥

इति विद्यालंकारधोरघुनाथभट्टाचार्यकृते मीमांसारत्ने  
प्रमाणप्रमेयविधिरत्नात्मके प्रमेयरत्नाख्यो द्वितीयः परिच्छेदः ॥  
श्रीसर्वविद्यानिधानकर्षाद्व्याचार्यसरस्वतीनाम् ॥ ॥ मीमांसाप्रमे-  
यरत्ने ॥ [Dr. J. R. BALLANTYNE.]

2217.

1950. Foll. 144; size 9½ in. by 3½ in.;  
9-12 lines in a page; fair old writing, of the  
17th century.

(*Tarkacintāmaṇi*?). This title does not appear  
in the MS. itself, but is taken from the notes  
of John Taylor, on the first and on the last  
page. There is no introduction at the begin-  
ning, no colophon at the end, the last leaf  
breaking off abruptly.

The MS. begins:

श्रीवेदव्यासाय नमः ॥ यच्चेदमुच्यते वेदस्यापीरुचेयत्वे चाद्य-  
वाक्यत्वादिरूपस्य प्रमाणशब्दलक्षणस्याभावात् प्रामाण्यं न  
स्यादिति तत्र । पञ्चमी निर्दोषशब्दत्वं निर्दोषवाक्यत्वं वा  
चागमलक्षणमित्युक्तत्वात् ।

It is a critical discussion of topics belonging  
to the *Pūrvamīmāṃsā*. It very often quotes  
from three works which are shortly called  
*Paddhati*, *Maṇi* and *Sudhā*. Other authorities  
are: the *Nyāyamṛita*, fol. 11a; the *Pramāṇa-  
lakṣhaṇaśika*, *ibid.*; the *Padamañjarī*, fol. 130b;  
the *Karmanirṇaya*, fol. 134b; the *Bhaṭṭa*, fol.  
47b; the *Bhāṭṭa*, fol. 77a; the *Prābhākara*,  
*ibid.*; the *Naiyyāyika*, fol. 48b; the *Sāṅkhya*,  
fol. 76b; *Udayana*, fol. 90b. The latter occurs  
in the sentence ॥ चाख्यातस्योदयनोक्तकृत्यवैयर्थ्यः ॥  
There are many such phrases in this work,  
which look like *sūtras*. In the second half  
the work turns on grammatical subjects, see f.i.  
fol. 80a: इतदप्याह । लिङ्गाद्यैस्त्विहसाधनत्वमेवेति ।;  
fol. 124b: ॥ ह्रस्वादिद्वित्वस्य चलावलनित्यर्थः ॥ On  
*bahuvrīhi*, p. 133b, foll. [J. TAYLOR.]

## F. VEDĀNTA.

1. *Sūtra*.

2218.

3070. Foll. 13; size 10½ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

*Vedāntasūtra*, the aphorisms of the *Vedānta* philosophy, ascribed to *Bādarāyaṇa*, in four *adhyāyas* with four *pādas* each.

See Hall's Index, p. 86, no. i.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 220, etc.

Printed together with the commentaries of *Śaṅkara*, *Rāmānuja* and *Madhva*.

[J. R. BALLANTYNE.]

2219.

1725a. Foll. 9; size 8½ in. by 3½ in.; eleven lines in a page.

*Vedāntasūtra*, a second copy, dated: संवत् १३३९ भाद्रपद १३ ति ० लालाखेत ॥

It has the inscription: इदं पुस्तकं नारायणभट्ट-योगेश्वरेण पुस्तकं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2220.

1052d. Foll. 11 (folded together); size 16½ in. by 3½ in.; six lines in a page; fairly written in the Bengali character, on coloured paper.

*Śārīrakasūtra*, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2221.

1922a. Foll. 9; size 10½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

*Vyāsaśūtra*, a fourth copy of the *Vedānta* aphorisms.

[J. TAYLOR.]

2222.

2633b. Foll. 7; size 7 in. by 8½ in.; 14 or 15 lines in a page; large modern writing.

*Śārīrakasūtra*, a fifth copy, incomplete, ending with the tenth *sūtra* of the second *pāda* of the second *adhyāya*.

[SIR CHARLES WILKINS.]

2. *Śaṅkara's Bhāṣhya*, and commentaries on it.

2223.

3086. Foll. 424; size 10½ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of 1502-5 A.D.; eight lines in a page.

*Śārīrakamīmāṃsābhāṣhya*, by *Śaṅkarācārya*, son of *Śivaguru*, pupil of *Govindācārya*, who was a pupil of *Gauḍapāda* (Aufrecht, Cat. Cat., p. 626). *Śaṅkara* was a native of Kerala (Malabar), and wrote the *Śārīrakabhāṣhya* about A.D. 804 (see K. B. Pathak's article, "The date of *Śaṅkarācārya*, Ind. Antiqu. XI., p. 174). Other dates in *Śaṅkara's* life were pointed out by Aufrecht, Oxford Catalogue, pp. 247-252.

See Hall's Index, p. 86, no. ii.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 221; Weber's Berlin Cat. (1853), p. 176, etc. The *Bhāṣhya* is printed, with *Govindānanda's Bhāṣhyaratnaprabhā*, in the Bibliotheca Indica (1863). For other editions, see Haas' Brit. Mus. Cat., p. 10; a complete German translation by Dr. Paul Deussen, Leipzig, 1887; Part I. of Ballantyne's Aphorisms of the *Vedānta* Philosophy (Mirzapore 1851) contains the first *pāda* only. Banerjea's English translation in the Bibliotheca Indica (fasc. I., 1870) has not been continued.

*Adhy.* I., foll. 136 (dated: संवत् १५६२ चर्षे आषाढशुद्धि ८ चतुर्थी कुजे ॥); *Adhy.* II., foll. 130; *Adhy.* III., foll. 113 (संवत् १५५२ चर्षे मार्गेश्वरवदि १३ चतुर्थी रवे विशाखानक्षत्रे ॥); *Adhy.* IV., foll. 45.

[SIR CHARLES WILKINS.]

## 2224-2227.

**2447, 2448, 2449, 2450.** Foll. 110, 104, 98, 39 resp.; size 12-12½ in. by 4½-5½ in.; ten lines in a page; writing fair. Many leaves have a painted margin.

• *Śārīrakamīmāṃsābhāṣya*, a second copy of Śaṅkara's commentary on the *Vedāntasūtras*.

Each volume contains one *adhyāya*. Foll. 49-48 in vol. ii. are misplaced after fol. 47.

[R. JOHNSON.]

## 2228.

**1922b.** Foll. 500 (10-499); size 10-10½ in. by 4½ in.; 10-13 lines in a page; very good writing.

*Śārīrakamīmāṃsābhāṣya*, a third copy of Śaṅkara's commentary, in five parts:

Foll. 10-49. The first *pāda* of the first *adhyāya*.

Foll. 50-144. The remaining three *pādas* of the first *adhyāya*.

Foll. 145-261. The second *adhyāya*.

Foll. 262-351. The third *adhyāya*.

Foll. 352-500. Another complete copy of the third *adhyāya* (ends fol. 457a) and the fourth *adhyāya*.

[J. TAYLOR.]

## 2229, 2230.

**928, 853.** Foll. 149 and 90 resp.; size 12½ in. by 4½ and 4¼ in. resp.; generally twelve lines, but in vol. ii., foll. 63-90, ten lines in a page; fair, modern writing.

*Śārīrakamīmāṃsābhāṣya*, a fourth copy.

Vol. I. Foll. 1-32, the first *pāda* of the first *adhyāya* (ends fol. 32a), and the beginning of the second *pāda*.

Foll. 33-84, the second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*.

Foll. 85-149, the second *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 1-62, the third *adhyāya*.

Foll. 62-90, the fourth *adhyāya*.

[H. T. COLEBROOK.]

## 2231.

**2570.** Foll. 117; size, folio 15½ in. by 9½ in.; European paper (watermark 1804); Telugu character; 42-48 lines in a page; bound in hairy deerskin.

*Śārīrakamīmāṃsābhāṣya*, by Śaṅkarācārya.

*Adhy.* I. ends fol. 43b; II., fol. 72b; III., fol. 102b; IV., fol. 117b.

[MACK. COLL.]

## 2232.

**2799b.** Foll. 114 (38-151); size 9½ in. by 3½ in.; foll. 38-60 eight to thirteen lines, foll. 61-151 ten lines in a page; fair writing.

*Śārīrakamīmāṃsābhāṣya*, the first *pāda* of the first *adhyāya* (ends fol. 60b), and the three last *pādas* of the second *adhyāya*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

## 2233, 2234.

**1188, 1100.** Foll. 137 and 207 resp.; size 18 in. by 3 in.; vol. i. 8 or 9 lines, vol. ii. 7 or 8 lines in a page; fair writing.

*Bhāmatī*, or *Śaṅkarabhagavatpādabhāṣya-vibhāga*, a commentary on Śaṅkara's *Bhāṣya*, by *Vācaspati Miśra*, pupil of *Mārttaṇḍatīlaka Svāmīn*.

See Hall's Index, p. 87, no. iii.; Weber's Berlin Catalogue, p. 177, no. 608; Burnell's Tanj. MSS., p. 86. *Vācaspati Miśra* lived under a king *Nṛiga*, and composed this commentary after the *Nyāyakaṇikā*, the *Tattvasamīkṣā*, the *Tattvabindu*, and other philosophical works (see the verses at the end of the edition). The *Bhāmatī* was published in the Bibliotheca Indica, Benares 1880, by *Bālu Śāstri*.



Fol. 203a contains quotations from various *Upanishads*, beginning : शं नो निवः ॥ १ ॥ सह नावतु २ यद्दं दसानामुभयः । ३ । अहं वृक्षस्य रेखिवा । ४ । पूर्वमदः पूर्वमिदं ०

Foll. 204-261 (without original numbers).  
The third *adhyāya*.

Foll. 262-286 (१-२५). The fourth *adhyāya*.  
[H. T. COLEBROOKE.]

## 2237.

289. Foll. 198; size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page; writing large and beautiful.

*Bhāmatī*, the first *adhyāya* (the first *pāda* ends fol. 103b, the second fol. 121a, the third fol. 171b).  
[H. T. COLEBROOKE.]

## 2238.

2084. Foll. 173; size 9½ in. by 4½ in.; seven lines in a page; writing large and clear.

*Bhāmatī*, the third *adhyāya* (the first *pāda* ends fol. 20a, the second fol. 54a, the third fol. 146a).

The colophon is :

स्वस्तिश्रीप(र)तश्रीहरेहराश्रीनारीपुस्तिकाः ॥ वेदांतशास्त्र-  
प्रयोगकाराय लिखित्वाय आत्मार्यमुखं कृत्वायै लिखितं ॥  
संवत् १६७२ चरमे वैश्राख शुदि ११ तिथौ सीमे सद्येह काष्ठै-  
र्इवास्तव्य उदीच्यज्ञातीयमहं श्रीनरहरिसुतपुरुषोत्तमस्येन(१)  
लिखितं ॥ [GAIKAWAR.]

## 2239, 2240.

1002, 1003. Foll. 189 and 159 resp.; size 12½ in. by 4½ in. Vol. i. and vol. ii., foll. 123-159, ten lines, vol. ii., foll. 1-122, nine lines in a page; fair writing.

*Vedāntakulpataru*, a commentary on the *Bhāmatī*, by Amalānanda Vyāsāsrama, pupil of Anubhavananda and Ānandātman Yati, living under the reign of a king *Kṛishṇa*, son of *Jaitradeva*.

See Hall's Index, p. 87, no. iv.

It begins :

यदज्ञातं जीवेभ्यो विविधजगद्विभनधरं  
वियच्छद्भ्रालैस्तलमलिनतायोगिकलितम् ।  
तदुक्तुद्रज्ञानप्रतप्तमुत्सङ्ग परमं  
नमस्यानः प्रत्यक् श्रुतिशतशिरोभिः प्रकटितम् ॥ १ ॥  
बोधाभीष्टु(र. नु)ज्ञातेरबोधतिमिरं हृदयानं दारयन्  
प्रज्ञावारिभिमुत्ततिं च गमयन् खोनः सदोदेति यः ।  
तं संसारसहस्ररमिन्ननिजज्ञापहं दक्षिणा-  
नूतिं निर्मलयोगिषिष्यचरणाभोजं भजे शङ्करम् ॥ २ ॥  
नाञ्जलोहमहेभकुम्भदलनमोद्भूतसन्मीलिक-  
छोतालंकृतसमुखाद्वयवपुः श्रीनायकयदोरवः ।  
प्रज्ञादोक्तगिरः प्रमाणनविधी (?) दिव्याकृतिः स्तम्भतो  
निर्यातः प्रकटीभवे स हृदयाभोजे नमस्तुतिः ॥ ३ ॥  
ललितैः पदविन्यासेषा नृपति विपुधवदनरञ्जेषु ।  
सञ्जास्त्रवेदवाद्यैः सरस्वतीं ती नमस्यानः ॥ ४ ॥  
भजनानविमलमितिप्रभितिकुहालमिव करेण रदम् ।  
दधतं महागणेशं प्रणीमि सकलेष्टे सपदं ददाम् ॥ ५ ॥  
यथायसूत्रयथितामबोध-  
खीरभ्यगर्भश्रुतिपञ्चमाला ।  
प्रसाधयत्यव्ययमात्मतत्त्वं  
तं व्यासनाथं गुरुमानतोऽस्मि ॥ ६ ॥  
वेदान्तार्थतदाभासखीरनीरविवेकिनम् ।  
नमामि भगवत्यादं परहंसधुरंधरम् ॥ ७ ॥  
स्वयंप्रभसुतं ब्रह्मदयारचितविग्रहम् ।  
यथार्थानुभवानन्दपदगीतं गुरुं नमः ॥ ८ ॥  
विज्ञाप्रप्रयसंयमाः शुभकला यत्तन्निधिस्थानतः  
पुंसां हस्तगता भवन्ति सहसा कारुश्यवीक्षावशात् ।  
ज्ञानन्दात्मयतीश्वरं तननिशं बन्दे गुरुणां गुरुं  
लज्जं यत्पदयत्तयुगमननवं पुण्यैरनन्यैर्नया ॥ ९ ॥  
ग्रन्थग्रन्थविधाः स्फुटानि मुकुला यत्सोदये जीमुदा  
आकुर्वन्तपि यत्र मोहतिमिरं लोकस्य संशाम्यति ।  
प्रोक्तत्वारकदिव्यदीप्तिपरमं योगापि नीराज्यते  
गोभिर्यस्य सुखप्रकाशशशिनं तं नीमि विज्ञागुरुम् ॥ १० ॥  
वैदिकनामै वाचस्पतिरपि सम्यक् सुरक्षितं चक्रे ।  
नयविजितवादिदेवः स जयति विपुधेश्वराचार्यः ॥ ११ ॥

हृदो ज्य वेदकाशावयमयविटपो भूरिशालाविचारः  
सङ्गणीननपरीः सनुदितपरमत्रयबोधप्रसूनः ।  
साक्षात्सावचेयं ददमृतफलं जीवविशेषोन्नीतः  
संसारोक्त्यन्तापमनपननिपुणस्तन्यते कल्पवृक्षः ॥ १२ ॥

कीर्त्या यावदवशमुत्तमयति श्रीशिवदेवात्मजे  
कृष्णे ज्ञाभूति भूतलं सह महोदेवेन संविभूति ।  
भोगीन्द्रे परिमुच्यति क्षितिभरप्रोद्भूतदीर्घान्नं  
वेदानोपवनस्य मखनकरं प्रसीति कल्पदुम् ॥ १३ ॥

श्रीमच्छरीरकव्याख्यायाः प्रारम्भिकायाः अविज्ञसमाप्त्यादि-  
सिद्धये शास्त्रप्रतिपाद्यां परी देवता प्रणमन्त्यास्त्रीयविनयादि  
दर्शयति अनिर्वाच्येति ।

Vol. I. Foll. 1-75, the first *pāda* of the first *adhyāya*.

Foll. 76-130, the three other *pādas* of the first *adhyāya*, dated: श्रीसंवत् १८६२ शाके १९२९ ॥

Foll. 131-189, the second *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 1-121, the third *adhyāya*, dated: श्रीसंवत् १८६२ वइसावमासे कृष्णपक्षे द्वादस्या भृगुवासरे पोषी सप्ताह ॥

Foll. 122-159 the fourth *adhyāya*.

Colophon: इति श्रीमत्परमसहंपरिब्राजकाचार्यश्रीमदनुभवानन्दपूज्यपादशिष्यभगवदमलानन्दस्य व्यासाजनापरनामधेयस्य कृती वेदानकल्पतरौ चतुर्थोऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2241.

1879. Foll. 306; size 11½ in. by 5 in.; 16-25 lines in a page; fair writing.

*Bhāmātī*, *Vācaspati Mīśra's* commentary (standing in the middle of every page), and *Vedāntakalpataru*, *Amalānanda's* commentary on the *Bhāmātī*, an old, but incomplete copy.

Foll. 1-152, the first *adhyāya*. Fol. १२२ is lost.

Foll. 153-224, the second *adhyāya*, with many defects; some of them are made up by leaves in a modern handwriting.

Foll. 225-290, the third *adhyāya*.

Foll. 291-306, the two first *pādas* of the fourth *adhyāya* and the beginning of the third *pāda*, this whole portion in the modern handwriting. [J. TAYLOR.]

2242.

740. Foll. 249; size 13½ in. by 5 in.; 6-16 lines in a page; middling writing.

*Bhāmātī* (in the middle of every page) and *Vedāntakalpataru*, the first *adhyāya*, a modern copy.

The first *pāda* ends fol. 137b, the second fol. 157b, the third fol. 214b.

[H. T. COLEBROOKE.]

2243.

2665. Foll. 83; size 10½ in. by 4 in.; 10-12 lines in a page; indifferent writing.

*Vedāntakalpataru*, the second *adhyāya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2244.

210. Foll. 494; size 6½ in. by 10½ in.; twenty-five lines in a page; good writing.

*Vedāntakalpataruparimāla*, a commentary on the *Vedāntakalpataru*, by *Appayya Dikshita*, son of *Viśvajīdyājīn Raṅgarāja Adhvarivara*, from the *gotra* of *Bharadvāja*.

See Hall's Index, p. 88, no. v.; *Rājendralāla Mitra's* Notices, iv., no. 1766.

The author's name is spelt *Appaya* or *Appayya* in the majority of the colophons; *Appayya* occurs only twice, but see no. 2211.

The *Parimāla* begins:

गुरुभिरुपदिष्टमर्थं विस्तृतमपि

तत्र बोधितं प्राज्ञैः ।

अथलभ्य शिवमधीयन्

ययानति व्याकरोमि कल्पतरुम् ॥ १ ॥

कल्पतरुमुप(१)कुर्वी किमधिकमाकाङ्क्षितार्थमुत्तम ।

तद्देवार्थमेव मतिमोहे परिच्छेदुम् ॥ २ ॥

वाचको निविज्ञो विदुषां व्याख्यानवातुरीभेदाः ।  
 सर्वेषामपि तेवानयनवकाशं ददाति पुष्पकवत् ॥ ३ ॥  
 इत्यभिहातिगभीरे कियदाशयवर्णेन नया क्रियते ।  
 तुष्यन्ति ततो विदुषाः कतिपयरत्नग्रहादिवातुनिधेः ॥ ४ ॥  
 यदिति

The first *adhyāya* ends fol. 255a (the first *pāda* fol. 148a, the second fol. 169b, the third fol. 226b).

The second *adhyāya* ends fol. 330b (the first *pāda* fol. 275b, the second fol. 307b, the third fol. 322b).

The third *adhyāya* ends fol. 461b (the first *pāda* fol. 345a, the second fol. 356b, the third fol. 423b).

The fourth *adhyāya* ends fol. 495b (the first *pāda* fol. 477a, the second fol. 486b, the third fol. 491b).

Colophon: इति श्रीमन्नारद्व्यासकुलमलधिकाशुभजी-  
 मद्वैतविद्याचार्यश्रीविष्णुमिश्राश्रीरङ्गरामाश्रितिवरमनोरमस्य  
 दीक्षितस्य कृती वेदान्तकल्पतरुपरिमले चतुर्थोऽध्यायस्य चतुर्थः  
 पादः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

## 2245, 2246.

265, 266. Foll. 239 and 212 resp.; size 12½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page; middling writing.

*Kalpataruparimala*, a second copy of *Appayya Dikshita's* commentary.

Vol. I. Foll. 1-135 the first *pāda*.

Foll. 136-154 the second *pāda*, dated: संवत् १८६२.

Foll. 155-214 the third *pāda*.

Foll. 215-239 the fourth *pāda* of the first *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 1-61 the second *adhyāya*.

Foll. 62-181 the third *adhyāya*.

Foll. 182-212 the fourth *adhyāya*, dated: (Samvat) १८६३. [H. T. COLEBROOKE.]

## 2247, 2248.

1594, 863. Foll. 252 and 258 resp.; size 11 in. by 4½ in.; ten lines in a page; large writing.

*Vedāntakalpataruparimala*, a third copy, incomplete.

Vol. I. The first *pāda* (ends fol. 194a), the second *pāda* (ends fol. 221a), and part of the third *pāda* of the first *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 160 (253-411) the rest of the first *adhyāya* (ends fol. 326a) and the second *adhyāya*.

Foll. 98 (413-510, fol. 427 is a "truṣipatra") the first, second and third *pādas* of the third *adhyāya*, the latter incomplete (the second *pāda* ends fol. 443a). [H. T. COLEBROOKE.]

## 2249.

373. Foll. 143; size 10 in. by 4½ in.; fourteen lines in a page; fair writing.

*Vedāntakalpatarumañjarī*, a commentary on the *Vedāntakalpataru*, being an abridgment of *Appayya Dikshita's Vedāntakalpataruparimala*, by *Bhaṭṭa Vaidyanātha*, son of *Rāmacandra Talsat*.

*Vaidyanātha* composed his *Śāstradīpikā-prabhā* in Samvat 1767 (Hull's Index, p. 174. no. xv.).

The *Kalpatarumañjarī* begins:

ईशविष्णुकमलामनमुख्येर्द्वैतैरपि समोहितमिहै ।

यन्दिहो गजमुखः सुखहेतुः संमुखो भवतु कार्यमुखे नः ॥ १ ॥

स्मरं स्मरमुदारं संमृतिपरं महो निराकारम् ।

परिमलसारकन्दौ कल्पद्रुममञ्जरीं तनुनः ॥ २ ॥

शास्त्रीयविषयादि दर्शयन्नेव परब्रह्मनिरूपं मङ्गलमाचरति  
 यदिति ०

The first *adhyāya* ends fol. 67a (the first *carana* fol. 43a, the second fol. 46b, the third fol. 50b), the second *adhyāya* fol. 84a (the first *pāda* fol. 71b, the second fol. 79b, the third

fol. 82b), the third *adhyāya* fol. 122a (the first *pāda* fol. 87b, the second fol. 90b, the third fol. 110b), the fourth *adhyāya* fol. 143b (the first *pāda* fol. 131b, the second fol. 136b, the third fol. 140a).

Colophon : इति श्रीनन्दबाल्यप्रा(र.प्र०)भाषाभिज्ञ-  
तत्त्वज्ञानचन्द्रसूरिविराजितभट्टवेङ्कनाथकृतायां वेदान्तकल्पतरुमञ्ज-  
रीभाष्यायां कल्पतरुटीकायां चतुर्थोऽध्यायस्य चतुर्थः पादः संपूर्णः॥

Date of the copy : संवत् १७७६ सप्तमे नाम ज्येष्ठा-  
शुद्धी . . . . [H. T. COLEBROOKE.]

2250.

143. Foll. 517; size 13½ in. by 5 in.;  
7-14 lines in a page; fair writing.

*Śārirakamīmāṃsābhāṣya*, Śaṅkara's com-  
mentary on the *Vedāntasūtra* (standing in the  
middle of every page) and *Bhāṣyaratnāprabhā*,  
a commentary on Śaṅkara's *Bhāṣya*, by  
Govindānanda, disciple of Gopāla Sarasvatī.

See Hall's Index, p. 89, no. xiii.; Oxford  
Cat., p. 221, nos. 534 and 535; Berlin Cat.  
(1853), p. 177, no. 610.

Govindānanda's pupil Nārāyaṇa Sarasvatī  
composed his *Śārirakabhāṣyavārttika* A.D. 1592  
(Hall's Index, p. 202).

Govindānanda's commentary was printed in  
the Bibl. Ind., together with the *Bhāṣya*.

This copy was written Samvat 1853 and 1854.

[H. T. COLEBROOKE.]

2251.

1070. Foll. 124; size 13½ in. by 4½ in.;  
12-14 lines in a page; very good writing.

*Bhāṣyaratnāprabhā*, a fragment of a second  
copy, in three parts:

Foll. 1-44 the first *pāda*.

Foll. 45-92 the three other *pādas* of the  
first *adhyāya*, dated Samvat १७९२.

Foll. 93-124 the first two *pādas* of the  
second *adhyāya*.

The first part has the marginal note राम-  
नन्दी (नन्दा, न० etc.), the third part राम०, the  
second part रामनन्दी. But these notes are not  
in the same handwriting as the MS. itself.  
The first leaf bears the inscription: भट्टरघुनाथस्य  
शारीरकभाष्यटिप्पणी रामानन्दीय भट्टनीलकण्ठस्य पुस्तकं ॥  
The same marginal note, रामानन्दी, appears also  
in the Berlin copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2252, 2253.

1117, 1119. Foll. 248 and 212 resp.; 12  
or 13 lines in a page; fair writing.

*Brahmavidyābharana*, a commentary on  
Śaṅkara's *Bhāṣya*, by Advaitānanda.

See Hall's Index, p. 89, no. xi.

The MS. described by Rājendralāla Mitra,  
Notices, iii., p. 89, no. 1135, agrees with the  
third copy, no. 2256.

In this commentary Advaitānanda made  
use of the oral instruction which he received  
from Rāmānanda Tīrtha, but his first guru  
seems to have been Bhūmānanda Sarasvatī,  
from whom he obtained the epithet *Śārasvatī*;  
see the colophon and the introduction, also  
the additional verse in no. 2256 (882).

Vol. I. The first *adhyāya*.

Foll. 1-136 the first *pāda*.

It begins:

वागीशब्दाः सुमनसः सर्वोपायानुपक्रमे ।

यत्तत्त्वा कृतकृत्याः सुसुखमात्रि गजाननम् ॥ १ ॥

शङ्कराख्येयविलसदानन्दानुत्तिर्भराम् ।

विश्वोत्तंसितपादाणां ब्रह्मविद्या विभावये ॥ २ ॥

वेदान्तिकुरुहवेक \* तात्पर्येण (र. तात्पर्येण) प्रकाशितः ।

स्वात्मानन्दैकरस्येन कल्याणाय शिवो भ्यु नः ॥ ३ ॥

\* No. 2256 has निकुरखेक, no. 2254 निकुरखीका.



खानन्दाधुभिग्नचित्तमनिर्गुणं निर्धूतमायानलं  
कारुण्यार्जवज्ञानसौख्यमनु देवा गिरा सेवितम्  
[(Sarasvatī)]

रामानन्दमुनिं मुनीन्दुनिकरेरासेवितं सदैदा  
चित्ते संकल्पानि वेदशिरसस्तत्त्वावबोधामये ॥ ३ ॥

अथ । अथातो ब्रह्मनिष्ठाया ।

Foll. 137-158 the second *pāda*.

Foll. 159-216 the third *pāda*.

Foll. 217-248 the fourth *pāda*.

Vol. II. Foll. 1-43 the first and second *pādas* of the second *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 15a.

Foll. 44-57 the third *pāda*.

Foll. 58-66 the fourth *pāda* of the second *adhyāya*, dated संवत् १८०३.

Foll. 67-154 the three first *pādas* of the third *adhyāya*, the first ends fol. 81b, the second fol. 99a.

Foll. 155-176 the fourth *pāda* of the third *adhyāya*.

Foll. 177-212 the fourth *adhyāya*, the first *pāda* ends fol. 191a, the second fol. 201a, the third fol. 208a.

The commentary ends :

मध्ये पलाशविपिनमध्यासीनं सरोहया (r. सरोहया) ।  
अथोकारस्वरसेवेष्टं भावयामि सदा शिवम् ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजमहाशार्वेजीभूमानन्दसरस्वतीच-  
रणानुग्रहलभकारस्तपस्य निरतिशयीदासीन्यादिगुणरत्नस-  
चित्तयतिकुलोत्तमजीरामानन्दतीर्थमुत्तारचिन्दिनिर्गतशारीरक-  
मन्त्रभाष्यार्थसुधीप्रवाहनिमज्जनमुहितस्याहैतानन्दस्य कृती  
आरीरकभाष्यभाष्यायां ब्रह्मविद्याभरणमभिधाय चतुर्थस्याध्या-  
यस्य चतुर्थः पादः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2254, 2255.

1118, 1437. Foll. 338 and 302 resp.; size 12 in. by 4½ in.; thirteen lines in a page; large writing.

*Brahmavidyābharṇa*, a second copy, with blanks here and there.

Vol. I. The first *adhyāya* (the first *pāda* ends fol. 163b, the second fol. 200b, the third fol. 286b).

Vol. II. Foll. 1-111 the second *adhyāya*.

Foll. 112-260 the third *adhyāya*.

Foll. 261-302 the fourth *adhyāya*.

Date of the copy: संवत् १८३३ फाल्गुनकृष्ण १३  
शनिवारः । [H. T. COLEBROOKE.]

2256.

882. Foll. 154; size 10½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair writing.

*Brahmavidyābharṇa*, the first *pāda* of the first *adhyāya*.

The first of the introductory couplets is wanting here, but another is added at the end:

सुखं मानमुत्तमं यः कुरुष्या सुखोक्तिप्रसूत-  
भासो वेदपत्रो विकल्पगलितो विद्यां ददौ चित्तयोम् ।  
भूमानन्दपदस्थितो गुरुसौ पुण्याधिपुण्यः सदा  
चेतो मे कुरुतादलंकृतमतिरस्यैः स्वपादायुजे ॥ ३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2257.

2780. Foll. 97; size 12½ in. by 5½ in.; 9 or 10 lines in a page; large old writing; foll. 19-22 in a later hand.

*Vaiyāsika-Nyāyamālā*, or *Adhikaraṇamālā*, or *Vaiyāsika-Nyāyaratnamālā*, or *Vaiyāsika-Nyāyamālānistara*, or *Vedāntādhikaraṇamālā*, by *Bhāratitīrtha Muni*.

It begins :

प्रसन्न्य परमात्मानं श्रीविद्यातीर्थकविर् ।  
वैयासिकन्यायमाला श्लोकेः संगृह्यते स्फुटं ॥ १ ॥

प्रारिणितस्य संक्षेपाविज्ञेन etc.

The name of the author occurs in some of the colophons :

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजमहाशार्वेजीभारतीतीर्थमुनिप्रणी-  
तायानधिकरणमालायां प्रथमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥ fol.  
26b; इति श्रीमत्परमहंस ° वैयासिकन्यायमालायां ब्रह्मो

श्र्वायः) समाप्तः ॥ fol. 33a; इति वैयासिकन्यायमाला-  
विस्तरे द्वितीयाध्यायस्य तृतीयः पादः ॥ fol. 50b; इति श्री-  
वेदाङ्गाधिकरणमालायां तृतीयाध्याये चतुर्थः(ः)पादः ॥ fol. 85b;  
इति भारतीतीर्थप्रणीतायां वैयासिकन्यायपरममालायां चतुर्थी-  
ध्यायस्य प्रथमः पादः ॥ fol. 90b.

Dated : (Samvat) १९३० नीती काल्पुन शुक्ल पंचम्या  
गुरुवाशरे ॥

This work was printed, under the title  
*Vyāsādhikaraṇamālā*, in the Bibl. Indica, in  
vol. ii. of the *Veāntadarsana*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2258-2259.

1023, 1024. Foll. 228 and 106 resp.; size  
11½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanā-  
garī, c. 1780 A.D.; 15-19 lines in a page.

*Pañcapādikā-vivaraṇa*, a gloss on *Pāda-  
padmācārya's* *Pañcapādikā* (or commentary  
on *Adhy. I. 1-4* and *Adhy. II. 1* of *Śāṅkara's*  
*Śārīrakamīmāṃsābhāṣya*), by *Prakāśātman*,  
pupil of *Ananyānubhava*; with a commentary  
thereon, entitled (*Vivaraṇa*)-*Tattvadīpana*, by  
*Akhaṇḍānanda Muni*, pupil of *Akhaṇḍānubhūti*.

See Hall's Index, p. 88, no. vii.

On the first sixteen leaves the text of the  
*Vivaraṇa* is not given separately from the  
commentary, but from fol. 17 it is given in  
the middle of each page. The work consists  
of nine sections (*varṇaka*), of which vol. i.  
contains 1-3, vol. ii. 4-9.

According to a MS. in Rāj. Mitra's Notices,  
ii., p. 211, no. 809, the *Pañcapādikāvivaraṇa*  
begins :

पालने विमलसङ्गवृत्तये जन्मकर्मणि रजोभुवे लये ।

तानसाय जगतः प्रकाशकृद्द्वैतमालम्बयुगे नमः सते ॥ १ ॥

यस्याः प्रकाशनफलम् ° Cp. Burnell, Tanj. MSS.,  
p. 87.

The *Tattvadīpana* begins :

यदबोधसमुद्भूतं यद्विषयविशेषो

मानरूपालम्बकं विभक्तं तस्यै पूर्वोक्ताने नमः ॥ १ ॥

मदाभूतं विभक्त्यविदपरभागे भूतकचत्

तथैकलिङ्गभागे भसितमपरवातपुन्यः ।

कथोद्भूतं कस्मिंश्चिन्महिमयधरोऽन्यत्र भगवान्

गिरिशः ज्ञेयो नः प्रदिशतु शिष्याभिरुक्तवपुः ॥ २ ॥ ६ ॥

नानाविधनिर्बंधाद्भूतमनुरसनादरात् ।

निर्बंधमधु संगृह्य क्रियते तत्त्वदीयम् ॥ ३ ॥

पंचपादिका व्याचिख्यानुर्थेयकरायोग्यतार्थं परदेवतां प्रार्थयते  
आद्यश्लोकेन । यमेवेष्टं वृत्तते तेन लभ्य इति । ईश्वराधीनत्वं  
विद्याया लक्ष्यते । विदुषश्च ग्रंथकराधिकारात् परदेवता-  
प्रार्थनमुच्यते । अथैवाद्यरयोजना । ननु किं नमस्कार्ये सद्चेतनं  
चेतनं वा । आद्येऽनमस्कार्यता यदादिवा द्वितीये अपि किं  
जीवात्मा उक्तं ब्रह्म । प्रथमे किं नमस्कृतं रत्नम् उक्तान्यत् ।  
नाद्यः । नमस्कृतं नमस्कार्यभावस्यैकस्मिन्नयोगात् । द्वितीये अपि  
किं तात्त्विकमुक्तातात्त्विकं । आद्येऽद्वैतव्यतिः । ज्ञेये न नमस्कृतः  
स्यात् तन्मन्त्रं ब्रह्मेति पक्षे तस्य पूर्वोक्तत्वात् नमस्कृतं नमस्कार्यता  
इत्यर्थस्य कारणात्माक्रांतं ब्रह्म नमस्कार्यमित्याह । पालन इति ॥  
जगत इत्येतत्पदं पालनजन्यलयेः संबध्यते पालन उद्देश्ये सती-  
त्यर्थः । ° १ ॥ परानुग्रहलभ्यविद्यः सन् स्वविद्यां ग्रंथरूपेण  
प्रसारयितुं वाग्देवतां प्रार्थयते । यस्या इति ।

The *Vivaraṇa* ends : श्लोकत्रयस्य तात्पर्येणाह गीत-  
नित्येति श्लोकं व्याचष्टे गीत इति तदेव दृढयथाहेति द्वितीय-  
श्लोकस्य तात्पर्येणाह कथमिदानीमित्यादिना तृतीयश्लोकं  
व्याचष्टे । अद्वितीयनिरतिशयानन्दचेतन्यैकता न सर्वज्ञे सर्वेश्वर-  
सर्वशक्तिनिरवयवस्य स्य संसृष्टप्रभूतब्रह्मालम्बयपरोक्षानुभवान्  
प्राग्देहात्मप्रत्ययवत्सर्वो व्यवहारो यथादर्शनमुपयुक्तते तस्मिन्वा-  
परोक्षे स्वभासमानप्रमाणानुवादिकायात् सर्वो व्यवहारो निवर्तते(त)  
इति श्लोकार्थः ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकानन्यानुभवपूज्यपादशिष्यस्य  
प्रकाशालम्बगतः कृती पंचपादिकाविवरणे सनन्ययत्नं  
समाप्तमिति ॥

The *Tattvadīpana* ends : प्रमाणानुवादिकं दृढमि-  
ताशंस्य तात्पर्येणाहद्वितीयेति सकलशास्त्रव्यवस्थारहितार्थं श्लो-  
पाधिकं निरुपाधिकं च रूपमनुदितमिति दृढयम् ॥ इति  
श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यसंज्ञानुभूतिपूज्यपादशिष्येणाह -  
नन्दमुनिना विचारिते विवरणतत्त्वदीयने चतुर्थैतत् समाप्तं ॥

For other MSS. of the *Tattvadīpana*, see  
Burnell, Tanjore MSS., p. 87b.

[H. T. COLEBROOKE.]

2260.

2632. Foll. 50; size 9½ in. by 5½ in.; clear modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

*Tattvadīpana.*

A fragment, extending to fol. 27a of the preceding MS., and to about one fourth of the first *varṇaka*.

On the outside of fol. 1, the work is called *Tattvadīpikā*. [H. T. COLEBROOKE.]

2261.

53. Foll. 152; size 9½ in. by 3½ in.; Bengali handwriting of c. 1600 A.D.; nine lines in a page.

*Pañcapādīkā-ṭīkā*, another commentary on the *Pañcapādīkā*, by *Anandapūrṇa Munindra*, surnamed *Vidyāsāgara*, pupil of *Abhayānanda*. The writing, which is difficult to read throughout, is much worn in the first few pages.

It begins:

आविरस्तु महत्तमो गीरीशम्याचनोदितः ।

जनरायतनो हनु नरसखेरमाकृति ॥ १ ॥

मिश्राङ्गलले मृगाङ्गकलया ॥ २ ॥

संविदानन्ददेहाय पूजिताकृतिचतुषे (?) ।

भवाय भवसंभूतभयविध्वंसिने मनः ॥ ३ ॥

प्रपञ्चितं यदाचार्यचर्येण तदिहोष्यते ।

संक्षिप्यानन्दपूर्णेन टीकायां तुल्यबुद्धये ॥ ४ ॥

दृष्टा हि शिक्षानां सर्वकार्येषु मङ्गल(ल)पूर्विका प्रवृत्तिरतो यन्मारम्भे शिक्षाचारमनुविधानो अमृदुपरिपूरणफलं मङ्गलं करोत्यनामानन्देति° (cf. Rāj. Mitra, Notices, v., p. 131, no. 1823).

The following sections are marked in the margin:

इति विद्यासागरोये प्रथमवर्षकं समाप्तं ॥ fol. 75b; इति द्वितीयं वर्षकं fol. 88b; इति तृतीयं वर्षकं fol. 108b; चतुर्थं वर्षकं fol. 119b; उन्नतं वर्षकं fol. 127b; प्रथम-मूलस्य प्रथमं वर्षकं (!) fol. 132b.

It ends: अलीकिकान्तरूपप्रतिपत्तेः प्रागवनिदं प्रभवप्र-  
माणं ज्ञानादुत्पत्तिः संज्ञाविषयसामानाद्यहेतूनामभावादित्यर्थः ॥  
हेतुरत्र समाप्तो ॥ इति श्रीमन्परमहंसपरित्राजकाचार्योभयानन्द-  
पूज्यपादशिष्यस्यानन्दपूर्णेनुनीन्द्रस्य विद्यासागरापरमानन्देयस्य  
कृती पञ्चपादिकाटीका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

### 3. Other commentaries on the Sūtras.

2262.

1679. Foll. 170; size 9½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; fair writing.

*Vedāntasūtramuktāvalī*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Brahmānanda Sarasvatī*, pupil of *Paramahansa Paricrājaka Paramānanda Sarasvatī*.

See Hall's Index, p. 93, no. xxviii.

It begins:

चरणी सरणीकुम्भे श्रीमन्नारायणमनोः ।

अपि श्रीविष्णुनाथस्य परमानन्दकवियः ॥ १ ॥

भाष्यार्थो निरख्यति यः श्रुतिपद्यन्यायासुधेः पारमेर्

विज्ञेनिर्णयदयैकप्रभृतिषु ब्रह्मापरोक्षान्वितेः ।

तं बुद्धा तनुते गुरुप्रणतिभिरुक्तान्नामचचेतोः गतिर

ब्रह्मानन्दसरस्वती श्रुतिशिरःसूत्रेषु मुक्तावलीम् ॥ २ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 54b, the second fol. 97a, the third fol. 150b.

[H. T. COLEBROOKE.]

2263.

433a. Foll. 128; size 12½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair writing.

*Vedāntasūtramuktāvalī*, a second copy, dated प्रमादीनाम संवत्सर आषाढ शुद्ध द्वितीया भृगुवासरे समाप्ति  
भग(?) संन १७३२ ॥ श्रीः जेट बुद्धी १३ ॥ समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2264.

1336. Foll. 167; size 11½ in. by 4½ in. (foll. 1-19 4½ in.); foll. 1-19 sixteen to eighteen

lines, foll. 20-167 eleven lines in a page. The first portion is a fragment of a fine old manuscript.

*Brahmāṃpitavarshīṇī*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Rāmānanda Sarasvatī*, or *Śrīrāmakiṅkaravarya*, pupil of *Mukundagovinda Ācārya*.

See Hall's Index, p. 93, no. xxix.; Rājendra-lāla Mitra's Notices, iv., p. 81, no. 1484.

It begins:

श्रीरामचरणद्वन्द्वमङ्गलानन्दसाधनम् ।  
नमामि यद्वज्रोयोगात्मायासो ऽपि सुखं गतः ॥ १ ॥  
संगतिः संज्ञयः धृष्टधरपत्नी तयोः फलम् ।  
भाषस्याः श्रुतयः सर्वैः सूत्राख्यनक्षत्रैः ॥ २ ॥  
आख्यायन्ते स्मृत्त्यायेनैतभेदो ऽपि कुचचित् ।  
उच्यते सुखबोधार्थं श्रीरामो धीमतामिदम् ॥ ३ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 57a, the second fol. 95a, the third fol. 150a.

In the colophon of the first *adhyāya* the author is called *Śrīrāmakiṅkaravarya* (cp. Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 48, no. 1437): इति श्री-परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमन्मुकुन्दगोविन्दश्रीचरणशिशित-श्रीरामकिंकरचर्यकृती ब्रह्मसूत्रवृत्ती ब्रह्मसूत्रवर्षिण्या प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थेः पादः ॥

Date of the copy: संवत् १८३३ चङ्ग मृदो १३ ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2265.

1352. Foll. 71; size 11½ in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page; fair writing.

*Brahmāṃpitavarshīṇī*, the first *adhyāya*. Foll. ३६-५९ are lost (sū. 12-33 of the second *pāda*). [H. T. COLEBROOKE.]

2266.

600. Foll. 240; size 9½ in. by 4 in.; nine lines in a page; fair writing.

*Sārirakasūtrasārthacandrikā*, or *Suhodhinī*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Gaṅgā-*

*dhara Bhagavadbhaktakiṅkara*, son of *Sadāśira Bhaṭṭa*, son of *Vīreśvara Mahāḍakara*, from the kula of the *Rishi Vatsa*.

See Hall's Index, p. 94, no. xxx.

It begins:

नमस्कृत्य शिवं रामं लक्ष्मीकान्तं जगद्गुरुम् ।  
भवान्नीं दुःखिरामं च दक्षपाणिं च मेरुचम् ॥ १ ॥  
सूत्रकृत्तयाकृत्वादान् गुरुपादौ च भक्तिः ।  
पितरौ भारतीं गङ्गां काशीं च भुङ्क्ते हस्वतीम् ॥ २ ॥  
नदाशिवतनुजन्मा वासविकुलसंभवः ।  
गङ्गाधर इति स्थातो भगवद्भक्तिर्द्विधः ॥ ३ ॥  
रम्या सुबोधिन्यौ पुस्तौ तापत्रयविनाशिनीम् ।  
टीकां चालहितां कुर्वे सूत्रसारायैचन्द्रिकां ॥ ४ ॥  
सूत्रसारभूतो ऽर्थः स्नाहं धामरम्यधीः ।  
गुरोः कृपाया माहात्म्यं सर्वमेतत्तु संज्ञयः ॥ ५ ॥  
जननसत्यमात्मानं सुखं ज्ञानं जगत्प्रभुम् ।  
विश्वधरं विश्वरूपं भजे पुरुषनयुतम् ॥ ६ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 76a, the second fol. 139b, the third fol. 211a.

Colophon: इति श्रीमन्माहाडकरोपमानकवीरेश्वराग्नि-होतृसूरि (सूनु)नदाशिवभट्टात्मजभगवद्भक्तिर्द्विधगङ्गाधरविरचि-ताया सुबोधिन्यां शारीरसूत्रसारायैचन्द्रिकायां चतुर्थोऽध्यायस्य चतुर्थेः पादः समाप्तः ॥

See the same author's *Dhyānavallari*.

Date of the copy: सं० १८३३ अङ्गसंवत्सरे वैतः समाः नीतिस्तु चारमुदी ३ चार मंगरके छीया श्रीरामचंद्र श्रीगणेशजीसहाइ गंगाजीसहाइ भवानीजीसहाइ भक्तोजी-सहाइ जनपुरनाजीसहाइ । [H. T. COLEBROOKE.]

2267.

296. Foll. 119; size 10½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; fair writing.

*Vyāsaśūtravṛtti*, or *Vidhājjanamanoharā*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Raṅga-nātha*, pupil of *Anandāśrama*. He quotes *Vidyātīrtha*(?) and *Nṛsiṃhāśrama*.

See Colebrooke's Misc. Ess. I., p. 334.

It begins:

प्रत्यग्योतिःसकलं त्रयवाङ्मनसगोचरम् ।  
श्रीवानुदेयं साक्षात् प्रकल्प्य सकलेष्वहम् ॥ १ ॥

विद्यारम्भः(?) र. गीर्षः) कृते: श्लोके: नृसिंहात्मनूक्तिभि: ।  
 मंदूष्या(?) व्याससूत्रायां वृत्तिभ्यामुपारिणी ॥ २ ॥  
 आनन्दामनयादात्मपरागायां कृपावलात् ।  
 लिख्यते रङ्गनाथेन विद्वत्तन्मनोहरा ॥ ३ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 29a, the second fol. 64a, the third fol. 103b, the fourth *adhyāya* ends :

गुरुणा चरणाभोजकृपाया लिखिता मया ।  
 वृत्तिः श्रीव्याससूत्रायां प्रीये सात्तु जगद्गुरो: ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीआनन्दामनचरणा-  
 चिन्दसेवापरायणेन रङ्गनाथेन लिखितायां व्याससूत्रवृत्ती  
 चतुर्थोऽध्यायः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2268

3104. Foll. 188; size 8½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8 or 9 lines in a page.

*Brahmasūtrapadajojanā*, or *Brahmāmṛta-rarshiṇī*, a concise commentary on the *Brahmasūtras*, by *Sadāśivānanda Sarasvatī*, pupil of *Soṇamprakaśānanda Sarasvatī*.

It begins :

प्रकाश्य परमात्मानं गुरुनपि गरिष्ठतः (र. गरीयतः) ।  
 ब्रह्मसूत्रपदव्याख्यां कुर्वे बुद्धिविमुक्तये ॥

निष्ठाध्ययनविधिना अधीतसांगत्याध्यायमायातज्ञानवर्धनं पुरु-  
 षार्थकामनैहिकामुष्मिकफलेषु धिरक्तमुपलभमानः परमकारु-  
 शिको दुर्निः सृजयामास ॥ अथातो ब्रह्मजिज्ञासेति ॥ अथाद्यज्ञानेन  
 साधनचतुष्टयसंयस्यानंतयेमुच्यते । अतःज्ञानेन साधनचतुष्टयस्य  
 संभाषना । अस्य सूत्रस्य श्रोतव्य इति मूलभूतवृत्तिसमानार्थत्वाय  
 कर्तव्येति पदमध्याहर्तव्यं । निज्ञानेत्यत्र प्रकृत्या ज्ञानमात्रपरया  
 साध्यज्ञानमहत्त्वव्यवस्था बोध्यते ०

I. इति श्रीब्रह्मसूत्रपदयोजनायां प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः  
 पादः ॥ fol. 43a.

II. इति ब्रह्मसूत्रपदव्याख्यायां द्वितीयस्याध्यायस्य द्वितीयः  
 पादः ॥ fol. 71a.

इति श्रीब्रह्मसूत्रपदयोजनायां ब्रह्मानुत्तर्वर्षिण्यां द्वितीया-  
 ध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ fol. 90b.

III. इति श्री० नृसिंहाध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ fol. 157b.

IV. ends fol. 184b अनावृत्तिः श्रुत्यादनावृत्तिः श्रुत्यान ।  
 ये श्रुतिरादिमार्गेण ब्रह्मलोकं प्राप्तास्तेषामनावृत्तिरेव । तेषां न  
 पुनरावृत्तिरित्यादिक्रममुक्त्यभिधायकश्रुत्यादित्यर्थः । तस्माद्बुद्धिपदो  
 निरस्तानर्थव्यातस्वप्ननिरतिशयानंदालम्भावस्थितिरिति सिद्धं ।  
 सूत्रावृत्तिः शास्त्रसमाप्तिज्ञोक्तनाथो ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीआनन्दसर्वप्रकाशानंदसर-  
 स्वतीपूज्यपादकमलभृगायमाद्यश्रीमदाज्ञिवाग्नंदसरस्वतीभगवत्प-  
 ती ब्रह्मसूत्रपदयोजनायां ब्रह्मानुत्तर्वर्षिण्यां चतुर्थस्याध्यायस्य चतुर्थः  
 पादः समाप्तोऽयं चतुर्थोऽध्यायः ॥

Then follow several pages of *ślokas*, appar-  
 ently intended as an appendix to the work  
 beginning तत्तत् ।

विदुषां कंठभूषये योजना तु कृता विभो ।  
 व्यासवाङ्मयसिंदूरभा प्रीतये तेऽस्तु सर्वदा ॥ ८ ॥

अधिकरणसूत्राणि श्लोके: संगृह्यते ॥

अथ मन्वादिशास्त्रेति तस्मिन्नेत्येव च ।  
 चानंदोत्तस्तदाकाशो ऽत एव प्राण इत्यपि ॥ ०

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

2269.

1147. Foll. 277; size 9 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; large writing, on some leaves blotted.

*Nirmalakṛishṇabhāṣhya*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Nirmalakṛishṇa*.

It begins :

श्रीकृष्णं वेदवेत्तारं वेदां वेदान्तकोविदे: ।  
 तस्मा तदुपबोधाय सूत्रमार्थं समारभे ॥ १ ॥  
 अज्ञानतमसो हन्ता कृष्णो विज्ञानभास्वरः ।  
 आश्रयः सर्ववितर्धं विद्यमेको जनादेनः ॥ २ ॥

ब्रह्मसूत्रकृदीज्ञानो व्यासो नारायणः प्रभुः ।  
 ब्रह्मेक्यज्ञकः ज्ञात्ता गुरुर्देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

निर्मलो नृहरिर्नाथो हरिः सकर्मचतुर्ना: ।  
 विष्णुः सर्वानतरः साक्षी प्रेरको बुद्धिबोधकः ॥ ४ ॥

ब्रह्मजिज्ञासया भक्त्या विचारः क्रियते शुभः ।

ब्रह्मसूत्रार्थबोधाय नुह्येव (र. अ०?) समाप्तः ॥ ५ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 105b, the second

fol. 175a, the third fol. 248b; the fourth *adhyāya* ends:

यच्च तद्रहस्यार्थो भ्रममूलो ऽथवा यदि ।

गच्छपद्येन तेनासी हरिसुप्यतु सर्ववित् ॥ १ ॥

बालभाषितमाकल्पे पितराविव श्रीहरिः ।

संतुष्टिं लभतां कृष्णः कृपालुर्दानवतलः ॥ ८ ॥

निर्मलः कृष्णभूतो हि भूयस्योद्धारको हरिः ।

नृहरिः सर्वेणो विष्णुः समेक्षता महामुभुः ॥ ८ ॥

इति श्रीवेदान्त ब्रह्मसूत्राय श्रीनिर्मलकृष्णभाष्ये चतुर्थोऽध्याये  
चतुर्थः पादः इति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2270.

1428. Foll. 132 (१-१३३); size 12½ in. by ३½ in.; seven lines in a page; writing of the 18th century.

*Vedāntasūtravṛyākhyācandrikā*, a new *bhāṣya* on the *Vedāntasūtras*, by the *Mahāmahopādhyāya* *San-mīśra Śrī-Bharadvaja*, son of *San-mīśra Śrī-Kṛishṇadana* of Mithilā, and pupil of the *Mahāmahopādhyāya* *Saṭhakkura Śrī-Bharadvaja*. According to the final verses, the author lived under the reign of *Shāh Jahān*, and composed his commentary at *Patana*, in the Śāka year 1571.

It begins: यथार्थगलसूत्रवर्तनं यत्तुगलनिरूपणं . तत्रयोनिका . या . \* किं गलं किं वा स्य फलमित्यादिरूपा विज्ञाता तत्रजनकं यत्तुगलं तत् स्वरूपफलं तदेहे नोपेक्षानर्हं निमित्तं ज्ञानं .

The first *adhyāya* ends fol. ३८b, the second fol. १८a, the third fol. ११६b.

The colophons vary, the fullest is at the end of the first *pāda* of the second *adhyāya*, fol. ५०b: इति श्रीमहामहोपाध्यायसङ्कुरजीभवदेवप्रियशि-  
ष्यसन्निभश्रीकृष्णदेवात्मजनेपिलमहामहोपाध्यायभिनवाचार्य-  
सन्निभश्रीभवदेवकृते ऽभिनववेदान्तसूत्रभाष्ये द्वितीयाध्यायप्रप-  
नपादध्याया ॥

\* This MS. uses a dot in the middle of the line for some kind of punctuation.

The end is: इति महामहोपाध्यायसङ्कुरजीभवदेव-  
प्रियशिष्यनेपिलसन्निभश्रीकृष्णदेवतन्महामहोपाध्यायसन्निभ  
श्रीभवदेवनिर्मितायां वेदान्तसूत्रभाष्याचार्यकृतायां चतुर्थोऽध्याय-  
चतुर्थपादध्याया ॥ समाप्ता चेवं चतुर्थोऽध्यायध्याया ॥ वेदान्त-  
सूत्रभाष्या वेति शिव ॥ ओ(?) तस्यै नमः ॥

शाके ब्रह्मनुनीनु(नु?)वाकगुणिते(r.गणिते?)† समस्तरे  
[श्रीनैति]

श्रीमज्जमुताते ऽथ पटनानां स्फुरत्यन्ते ।

वैश्वंभुधरे नभस्यध्वले यज्ञे मृतीया कुजे

धीरः श्रीभवदेवपरिहितकविचौख्यानिनां निर्मले ॥

श्रीमत्साहजहाननां चतुर्धाधीने नह्यं शासति

न्यायालंविनि पटुन(r.पटुन)प्रभुतया श्रीसैदवाने स्थिते ।

सञ्ज्ञेच स्फुरदाम्बदीपकालिकायन्तु(० नै?) समस्तं महः

प्रत्यक्षं विदधानुनेत्रदलितर(r.०लितर) श्रीकृष्ण-

भाष्याणि यद्यपि जयंति बहूनि सूत्र- [देवात्मजः ॥

न्यास्यानपुस्तक(श)तानि च संस्फुरंति ।

इतत्तयापि लिखनं नमः सत्तुवोधम्

आत्मप्रकाशनकरं सुधियः अयं तु ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2271.

284. Foll. 139; size 10½ in. by 4 in.; 12-16 lines in a page; excellent writing, in the Bengali character; perhaps as old as the 16th century.

*Vedāntavṛyāsuktasūtravṛitti*, a short commentary on the *Vedāntasūtras*, the author of which is not mentioned. It is a good copy. The corrections show that it was used for study. Towards the end there are marginal notes in Colebrooke's hand. I am not quite sure about the reading of some passages in the introductory couplets, which follow here:

जन्म स्थानं विद्योगे भवगतमसिद्धं याति वत्सादसङ्गाद्

ब्रह्माद्या चक्षिपान्ता नभस इव विभोर्धस्य भागा मुवस्य ।

धर्माधर्मादिपाशैर्निर्मययति समो यच्च लोकानभिधः

सो ऽहं पृथो विष्णुको गुरुनिगमशिवः ज्ञेयधिः संविदात्मा ॥

† It ought to be ०वानेनु०, but this would not suit the metre. For ०गुणिते and ०गणिते, see I.O. no. 447 (*Tattvaviveka*).

गुरुन् गणयति भानु भवानो केशवं शिवं ।  
 प्रणम्य व्यासमुवाचान् सिद्धे ऽर्थे मे समाश्रये ॥  
 भाष्यवाक्यामृतव्यासां स्वस्यां नास्यापेदीपिकां ।  
 इमां वृत्तिं वदाम्येकां काशीमिव हितैषिण्यो ॥  
 समृतानन्दसंपन्नः कस्य नोन्नतिकारणं ।  
 यस्माच्छ्रयमात्रेण ददात्येवा परं परं ॥  
 सूत्रव्याख्यानावसाने ऽत्र यथाशास्त्रं यथाक्रमं ।  
 अर्थो विषयवाक्यानां विषयमात्रा प्रवक्ष्यते ॥

The first *adhyāya* ends fol. 44b: इति श्रीवेद-  
 व्यासोक्तसूत्रवृत्ती प्रथमे ऽध्याये चतुर्थेऽध्याये ॥ समाप्रश्नार्थं  
 समन्वयाभिधः प्रथमो ऽध्यायः ॥ The second *adhyāya*  
 (सधरोधनामा) ends fol. 81, the third (साधनाध्याय)  
 fol. 123b. The end of the whole is:

इयं वृत्तिज्ञाता दुरित ००- \* छेदनकरी  
 तस्मिन्नाशने भवजलधिपारं जगन्निपून् ।  
 हरोमीत्यास्तातुं सदसदुत्पन्नात् स्मरणतः  
 परब्रह्मानन्दाद्वयम् ००- \* द्वीपनरयिः ॥

इति श्रीवेदव्यासोक्तसूत्रवृत्ती चतुर्थे ऽस्मिन् मूलाध्याये  
 चतुर्थेऽध्याये ॥ समाप्रश्नार्थं चतुर्थो ऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

#### 4. Works of Śaṅkarācārya, and commentaries on them.

2272.

2222b. Foll. 87 (369-455); size 9 in. by  
 4 in.; seven lines in a page; large, good  
 writing.

*Sakalopaniṣatsāropadeśasūhasrī*, in two  
 parts, one in prose, the other in verse, by  
 Śaṅkarācārya.

See Hall's Index, p. 99, no. li.

The prose part begins:

अथ मोक्षसाधनोपदेशविधिं व्याख्यास्यामो मुमुक्षूणां अहं-  
 नानामधिनामधेयं तदिदं मोक्षसाधनं ज्ञानं \*

It has three *prakaraṇas*: *śiṣhyapratibodha-*

\* The right margin of the last leaves is injured.

*navidhi* (ends fol. 381b), *avagati* (ends fol. 394b),  
*gadyasambandha* (ends fol. 397a). Cp. Bur-  
 nell's Tanj. MSS., p. 90, no. xiv.

The second *prakaraṇa* has the form of a  
 dialogue, it begins:

मुसमासीनं ब्राह्मणं ब्रह्मनिर्हं कश्चिद्ब्रह्मचारी जन्ममरणल-  
 क्षणात्संसारान्निर्विघ्नो मुमुक्षुर्विधिबन्धुपक्षः यमश्च भग(व)न्  
 कथमहं संसारान्मोक्षिष्ये ।

The metrical part begins:

चेतनं सर्वगं सर्वं सर्वभूतगुहाश्रयम् ।  
 यास्तर्वविषयातीतं तस्मै सर्वविदे नमः ॥ १ ॥  
 समाप्य क्रियाः सर्वा दारान्याधानपूर्विकाः ।  
 ब्रह्मविद्यामपेक्षानो वक्तुं वेदः प्रचक्रमे ॥ २ ॥  
 कर्मणि देहयोगार्थं देहयोगे प्रियाप्रिये ।  
 भुवे स्यातां ततो रागो द्वेषश्चैव ततः क्रियाः ॥ ३ ॥

The names of the nineteen chapters are:  
*upodghātaprakaraṇa* (26 verses), *ātmajñānat-  
 patiridhi(pra)karana* (4 v.), *iśvarātmaprak.*  
 (8 v.), *aṇampratijñeyuprak.* (5 v.), *buddhyapūrvā-  
 dhuprak.* (5 v.), *viśeṣāpohuprak.* (6 v.), *bud-  
 dhyārūdhuprak.* (6 v.), *citiprak.* (6 v.), *sūksh-  
 matāprak.* (9 v.), *drīṣṣvurūpuprak.* (14 v.),  
*īkṣitripak.* (16 v.), *prakāśuprak.* (19 v.),  
*acukshashṭvaprak.* (27 v.), *svapnasmṛitiprak.*  
 (50 v.), *nānyudanyatiprak.* (54 v.), *pārthī(va)prak.*  
 (74 v.), *samyajmatiprak.* (89 v.), *tattvaprak.*  
 (about 230 v.), *jeṣaranūśūpak.* (28 v.).

Cp. Weber's Cat. (1853), p. 178, no. 614.

Colophon: उदीप्यज्ञातीजोशी विद्यनाथ ललित(sic!)॥  
 यादृशमिति न मे दोषः करकृतम(sic!)पराधं छिन्नुहति संतः ॥  
 संवत् १९३३ वर्षे कार्तिक शुदि ३ रवी ललितं ॥

[GAIKAWAR.]

2273.

256b. Foll. 49; size 11-11½ in. by 3 in.:  
 9-11 lines in a page; writing middling.

*Sakalopaniṣatsāra-Upadeśasūhasrī*, a second  
 copy, beginning with the metrical part, and  
 ending with the three prose chapters.

Colophon :

श्रीमद्भारवाख्ये विमलेश्वरनामिके ।  
उपदेशस्य साहस्रीं रंगनाथो हलोलिलसत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2274.

101a. Foll. 39; size 9 $\frac{7}{8}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.; 10 or 11 lines in a page; writing middling.

*Upadeśasahasrī*, a third copy, but only the metrical part. [H. T. COLEBROOKE.]

2275, 2276.

2221, 2222a. Foll. 230 and 138 (231-368); size 9 in. by 3 $\frac{1}{2}$  in.; seven lines in a page; large good writing.

*Upadeśasahasrī* and *Padayojanikā*, a commentary on the *Upadeśasahasrī* by *Rāmatīrtha*, pupil of *Kṛishṇatīrtha*: the metrical part. See Hall's Index, p. 99, no. lii.; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 74, no. 1475 (no. 1474 contains *Rāmātīrtha's* commentary on the prosa part).

The commentary begins :

यत्राध्यस्तमिदं सर्वं मेयमात्राद्यविद्यया ।

भाति नो भाति यज्ज्ञानात्तदस्मि ब्रह्म विस्तृतम् ॥

तदेवं सर्वोपनिषदर्थसारसंग्रहं गद्यबन्धप्रबन्धेन संक्षेपतो युक्त्योपदिश्य पुनरप्युक्तमेवार्थजातं पद्यबन्धप्रबन्धेन सोपस्कारं विस्तरेणोपदेष्टुकामो भगवत्(1)भाष्यकारः पद्यबन्धप्रबन्धेन यन्त्रप्रतिपाद्यपरदेशानामस्काररूपं मङ्गलं कृतं शिष्यशिष्यार्थं श्लोकेनोपनिषद्भाति ॥ चैतन्यमिति ॥ चैतन्यं सर्वं सर्वं ०

It ends :

उपदेशसहस्रीयं विवृता हि महात्मभिः ।

अद्वावेशात्मयाप्यस्यां पदयोजनिका कृता ॥ १ ॥

समस्तवेदार्थैरहस्यगद्यपद्यप्रबन्धार्थतयावबोधः ।

कथं तु नादृग्मतिविहितः स्यादप्यपि भक्त्याहमिहास्मि

[रुद्रः ॥ २ ॥

द्वयनराविष्कृताराममूर्तेस्तथा गुरुणा विपुलप्रसादात् ।

यथाकथंविद्वचितेन विष्णुरनेनतुष्यन्वसिलान्तरात्मा॥३॥

इति श्रीशंकराचार्यकृतोपदेशसहस्र्याः पदयोजनिका नाम टीका कृष्णतीर्थेश्वरानतीर्थविरचिता समाप्ता ॥

सहस्रोपदेशेन हार्दं तमो यः

स्वचिन्मात्रभासा निवायोअ(र. ० नु?)भद्रम् ।

ददावात्मरूपं समस्तार्थदीपं

गुरुं काशिराजं निजं तं नमानि ॥

यदादेः स्फुरता तदीया च सत्ता

तदानन्दता मत्त एवोपयाता ।

त्रयं तत्त्वहं ज्ञातवित्यं प्रसादा-

हुरोयस्य तं काशिराजं नमानि ॥

रसराममुनीन्दुवत्सरे

सितवस्त्रा सितनगरीश्रीधके ।

लिखिता मदनान्ममेन चयं

भगवच्छ्रुतकवितोपदेशी (metre!) ॥ ३ ॥

लघितं जोशी गोपालजीमुनवीर्येनार्थे (sic!) ॥

The third couplet gives as date of the original of this copy, Samvat 1736. [GAIKAWAR.]

2277.

666. Foll. 136; size 11 $\frac{1}{4}$  in. by 4 $\frac{3}{4}$  in.; 9-16 lines in a page; middling writing.

*Upadeśasahasrī*, the metrical part (in the middle of every page) and *Prayojanikā*, another copy of the second part.

[H. T. COLEBROOKE.]

2278.

151. Foll. 161; size 13 $\frac{1}{2}$  in. by 5 in.; 7-13 lines in a page; fair writing.

*Upadeśasahasrī*, the metrical part (in the middle of every page) and *Padayojanikā*, a third copy, dated संवत् १८३० माघसुदि ॥

This copy has only the first two of the final couplets of the first copy, omitting the couplet containing the date (रसराम०).

[H. T. COLEBROOKE.]

2279.

2554. Foll. 74; size 13 $\frac{1}{4}$  in. by 5 in.; 12 or 13 lines in a page; large fair writing.



*Upadeśasahasrīvīṇī*, a commentary on Śaṅkara's *Upadeśasahasrī*, by Ānandagiri. This name is given to the author on the first page (उपदेशसहस्रीकाटीका आनंदगिरि in the same handwriting as the copy itself); in the colophon at the end of the second copy the author is called Ānandajūna, pupil of Śuldhānanda. See Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 288, no. 2848.

This copy comprises the metrical and the prose part (begins fol. 52b) of the *Upadeśasahasrī*.

It begins

प्रथम्य कृष्णं प्रथमार्तिहारिणं  
गुरुनपि स्वान्वरमार्थरूपिणः ।  
मया सहस्रीविवृतिर्विधीयते  
कृतपि मन्दोपकृतिप्रसिद्धये ॥ १ ॥

सकलोपनिषदर्थसारसंयाहिकामुपदेशसाहस्रीं गद्यपद्यमिश्रितां प्रारम्भमात्रो भगवांश्चाप्यकारिण्यकीर्तितस्य ग्रन्थस्य अविघ्नं परिसमाप्तिप्रचयः (० चर R. M.) गमनायां शिक्षाचारपरिपालनपरिलिप्तादृष्टसिद्धये च विशिष्टेष्टदेवतातत्त्वानुस्मरणपूर्वकं तन्मस्काररूपं मङ्गलाचरणं मुक्तः संपादयन्नस्य शारीरकप्रकरणस्य तदीयमेवानुबन्धजातं सूचयति चेत्तथेति ।

It ends :

अध्यामो ग्रन्थस्य गद्यपद्यात्मनः समाप्त्यर्थम् ।  
उपदेशसाहस्रीयं गद्यपद्यमयो मया ।  
व्याकृता व्याकृतान्पद्यैर्मन्दानुयहसिद्धये ॥  
व्याक्रिया सन्निक्रिया सेवं कुर्वन्ती शर्म निर्वैलम् ।  
कृतिनीकृतविद्यानामाध्रियतां (० माध्रिता) पुरुषोत्तमम् ॥

Date of the copy : संवत् ७१३५ (i.e. 1735).

2280.

101b. Foll. 106; size 9 $\frac{7}{8}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.; 9-11 lines in a page; writing middling.

*Upadeśasahasrīṭīkā*, a second copy, but without the three prose chapters; also the final couplets are wanting.

The colophon is : इति श्रीपरमहंसपरिव्रजकाचार्य-  
श्रीपुद्गलानन्दपूज्यपादशिष्यभगवानन्दज्ञानधिरचिता श्रीसहस्री-  
पद्यभागटीका समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2281.

1245b. Foll. 15 (the sixth of which is wanting); size 10 $\frac{1}{4}$  in. by 4 $\frac{1}{2}$  in.; indifferent. modern Devanāgarī writing; 11-13 lines in a page.

*Tattvacandrikā*, a commentary, by an unknown author (pupil of Śrīkṛishṇatīrtha and Jagannāthāśrama), on Ānandagiri's exposition (*niraraṇa*) of Śaṅkarācārya's *Pañcīkaragaṇa*. See Hall's Index, p. 139, no. cccxxv.

It begins :

यथामरुपजगदुद्भवसंप्रतिष्ठा-  
संरोधकारणमनिर्वचनीयशक्ति ।  
सञ्चित्तुलाह्वयवपुर्जेगतो हिताय  
रामाभिधामुपगतं भुवि तन्ममामि ॥ १ ॥  
यत्पामुधूसरितमस्तकमस्तपापम्  
अज्ञानलक्षणमहायहयक्षभूताः (?) ।  
मुक्तायु मां वपुरजसमतीव रम्यं  
श्रीकृष्णतीर्थगुरुपादयुगं नमामि ॥ २ ॥  
जगन्नाथाग्रमात्रा ये गुरवो मे कृपालवः ।  
तानहं विधियन्तना करचै तत्त्वचंद्रिका ॥ ३ ॥

श्रीमत्कंकरभगवत्पूज्यपादधिरचितं पंचोपकरणार्थं प्रकरण-  
मतिसेविष्ठमनेकार्थसंग्रहंभीरमतिविमलमर्थतः प्रकटीचकीये-  
रानंदगिर्याचार्यः स्वचिकीर्षितस्य विघ्नपरिसमाप्तये विशिष्ट-  
शिक्षाचारपरिप्राप्तनिष्ठदेवतानमस्कारलक्षणं ० दर्शयति यद्वचो-  
धादिति । ०

It ends :

पंचोपकृतेर्विवरणमर्थतः प्रकटीकृतं ।  
यथाश्रुतं यथाबुद्धिं तेन तुष्येदुमापतिः ॥ १ ॥  
सीतामुच्यतेलतिकापरिवीतगावं  
प्रेमारसाद्वैचरणं मुक्तपल्लवाद्यं ।  
कीर्तिप्रसूनपरिपालितसर्दलोकं  
रामाभिधं जगति कल्पतरुं नमामि ॥ २ ॥

इति श्रीपंचोपकरणविवरणटीका तत्त्वचंद्रिका नाम परि-  
समाप्ता ॥

The MS. was copied, for his private use, by Rāma Brahma Yati, pupil of Śuldhānanda Tīrtha. [H. T. COLEBROOKE.]

2282.

**788.** Foll. 39; size 10 in. by 2½ in.; five lines in a page; beautifully written in the Bengali character.

*Siddhāntabindu*, a commentary on Śaṅkara's *Daśaśloki*, by Maṇḍusūdana Sarasvatī, disciple of Viśveśvara Sarasvatī. The fuller title of the ten couplets is *Cidānandadaśaśloki* or *Cidānandastavarāja*. See Hall's Index, p. 108, nos. xc. and xci., and p. 133, no. excvi.

The text of each *śloka* is given before it is explained.

The first *śloka* of the *Daśaśloki* is:

न भूमिर्न तोयं न तेजो न वायुर्  
न खं नैन्द्रियं वा न तेषां समूहः ।  
अनेकानि कत्वात्सु पुनैकमिदम्  
तदेको ज्वलिहः शिवः केचलो जहम् ॥

See Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 120, no. 1535.

The commentary begins:

श्रीशङ्कराचार्यै नवावतारं  
विश्वेश्वरं विश्वगुरुं प्रणम्य ।  
वेदान्तशास्त्रप्रवणालसानां  
बोधाय कुर्वे कर्मणि प्रयत्नम् ॥

इह सलु साक्षात्परया या सर्वानेव जीवान्समुद्दिष्योर्भे-  
गवान् श्रीशङ्करो ज्ञात्वाभ्यो विवेकेनात्मानं नित्यमुद्रमुद्रमुक्त-  
स्वभावं संक्षेपेण बोधयितुं दशश्लोकां प्रणिनाय ।

It ends:

न स्तोमि तं व्यासमज्ञेयमर्थं  
सम्यक् सूत्रैरपि यो वचन् ।  
विनापि तैः संयथिताखिलायै  
तं शङ्करं नोमि गुरोरेव च ॥ १ ॥

लघुरपि बह्वैव ह्यस्मिन्नामगिरिच निबन्धो ज्यम् ।  
मधुसूदनेन मुनिना विहितो गुणिनां विनोदाय ॥

यदत्र सौहर्षं किञ्चित्तदुरोरेव मे न हि ।  
यदत्रासौहर्षं किञ्चित्तन्ममेव गुरोर्न हि ॥

बहुयाचनया मयायमस्यो  
चलभद्रस्य कृते कृतो निबन्धः ।  
यदुद्बुद्धिहासि यच्च दुष्टं  
तदुदाराः सुधियो विवेचयन्तु ॥

Cp. Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 80, no. 1483; Weber's Cat. (1853), p. 182, no. 626.

This copy was written in the Śaka year 1539, on the banks of the Surasindhu (Gangā), as will appear from the following colophon:

नवाग्निबायोन्मुनिने शकाब्दे  
नभस्यनासस्य च कृष्णपक्षे ।  
अलिखि केनापि मनोहरो ज्यं  
सिद्धान्तविन्दुः सुरसिन्धुतीरे ॥

[II. T. COLEBROOKE.]

2283.

**2532a.** Foll. 24; size 10 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; well written.

*Siddhāntabindu*, a second copy.

[GAIKAWAR.]

2284.

**603a.** Foll. 22; size 9½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; fair writing.

*Siddhāntabindu*, a third copy, dated संवत् १७८९  
जेष्ठकृष्ण १३ शनी ग्रन्थो ज्यं पूर्णं जातं ॥

[II. T. COLEBROOKE.]

2285.

**2782a.** Foll. 20; size 10½ in. by 4½ in.; 11-13 lines in a page; indifferent writing.

*Siddhāntabindu*, a fourth copy, dated शके १६९४  
अगिरोनामनि संवत्सरे चैत्रे मासि चतुर्थ्यां ४ शुक्ले ऐलपुरनि-  
वासि श्रीयत्तगोचोत्पन्नं कटेशभट्टसूनुना यवैतोपनामकेन राम-  
भक्तेन गोविंदभट्टेनायं सिद्धान्तविन्दुर्लिखितः रामाय समर्पितः ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2286.

**1521a.** Foll. 29; size 10½ in. by 4½ in.; eight lines in a page; large fair writing.

*Siddhāntabindu*, a fifth copy.

It has the wrong title सिद्धान्तविन्दुस्तटीक on the first page.

[II. T. COLEBROOKE.]

2287.

1746a. Foll. 51; size 8½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; large fair writing.

*Siddhāntabindu*, a sixth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2288.

327a. Foll. 30; size 12 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; well written.

*Vedāntasiddhāntabindu*, a seventh copy, dated संवत् १८५५ शमय श्रावण शुदि ९ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2289.

3037. Foll. 32; size 12½ in. by 4½ in.; 8-11 lines in a page; large writing.

*Siddhāntabindu*, an eighth copy. Dated संवत् १८७१ मिति मार्गशीर्षे सुदि ३ बुधवारे लिखितं गोपाल-गिरिभिषुणा श्रीमच्चिन्म(?)गिरिस्त्रानिश्चिष्येण निरसायाम-यासिना पुष्करोपरि श्रीमत्काशीक्षेत्रे । श्रीमच्चन्द्रमौलिजैयतु भगवानिष्टदेशो मदीयः पठकानां श्रोतृणां च ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2290.

327b. Foll. 147; size 12 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; writing fair.

*Nyāyaratnāvalī*, a commentary on the *Siddhāntabindu*, by *Brahmānanda Sarasvatī*, pupil of *Nārāyaṇa Tīrtha* and of *Paramānanda Sarasvatī*, based on *Madhusūdana's Advaita-siddhi* and *Brahmānanda's* own commentary on it.

See Hall's Index, p. 109, no. xcv.; Rāj. Mitra's Notices, vi., p. 275, no. 2209.

The *Nyāyaratnāvalī* begins:

नमो नवधनश्यामकामकान्तिदेहिने ।

कमलाकामसीदामकणकामुकगेहिने ॥

अद्वैतमिडंशोकायास्तदीयायाश्च संग्रहात् ।

विविचरचना काचिद्विज्ञानन्देन रच्यते ॥ २ ॥

शङ्करोक्तिमुभाभोधेगुरुयामुपदेशतः ।

उद्धृता प्रकटीकुर्वे न्यायरात्नावलीमिह ॥ ३ ॥

तत्राद्वितीयसप्रकाशनिरतिशयानन्दरूपयोजीषब्रह्मस्वरूप-योरेक्यमुक्तानन्दरूपं बोधयदहं ब्रह्मास्मीत्यादि वेदान्तमहावाक्यं ०

Fol. ६ is missing.

The copy is dated: संवत् १८४९ तत्समये आषाढशुद्ध १५ भृगुवासरे श्रीकाश्यां लिखितमिदं पुस्तकं संपूर्णमगमत् ॥ .

[H. T. COLEBROOKE.]

2291.

1348a. Foll. 21; size 10½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; good writing, of about A.D. 1700.

*Deśaśamahāvākyaivarnana*, a treatise on the single words of certain holy passages from different *Upanishads*, in twelve chapters (*siddhānta*), by *Śaṅkarācārya*. It is different from the *Vākyaivarnana* in Weber's Cat. (1853), p. 181; Burnell's Tanj. MSS., p. 91, no. xxiv; also from the *Mahāvākya-siddhānta* in Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 299, no. 2863.

It begins:

यदज्ञानप्रभावेन दृश्यते सकलं जगत् ।

यज्ज्ञानान्नयमाप्नोति तस्मै ज्ञानात्मने नमः ॥ १ ॥

समस्तविषयवासनाविनिर्मुक्तः स केवलं निर्विशेषं (cp. the second copy) ब्रह्म चैतन्यमात्रमेव तिष्ठति स परमहंसः यच्च कुत्रचित्तिष्ठति किं करोति । केवलं द्वादशमहावाक्यविचारं करोति । तन्महावाक्यं कीदृक् । तत्र श्रीपरिनिपदानि यावन्तानि । चादौ तावद्वेदस्य प्रज्ञानमानन्दं ब्रह्म । अहं ब्रह्मास्मीति यजुर्वेदस्य । तस्मैवस्मीति सामवेदस्य । जयमात्मा ब्रह्मेति अथर्व-णवेदस्य । अहं ब्रह्मास्मि यपरं ब्रह्मेति श्रुतेः । इत्यादिद्वादशमहावाक्यैर्ब्रह्मविचारः । तत्रादौ ऋग्वेदस्य प्रज्ञानशब्दव्याख्यानं क्रियते । ०

Fol. 2a: इति ऋग्वेदस्य प्रज्ञानशब्दनिर्णयः प्रथममिडांतः समाप्तः ॥ १ ॥ अतः परं आनन्दशब्दनिर्णयः कथ्यते ।

It ends:

ब्रह्मस्वरूपपरिनिपत्तं वेदान्तप्रकरणे अथर्वणवेदवाक्यगतात्म-ब्रह्मशब्दनिर्णयो नाम द्वादशमिडांतः समाप्तः ॥ इति श्रीशंकराचार्यविरचितं द्वादशमहावाक्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2292.

2113. Foll. 57; size 9½ in. by 4½ in.; seven lines in a page; large good writing.

*Devādaśamukhārāḥyavarāṇa*, a second copy.

It begins without the *śloka* :

अथात(१) महावाक्यार्थविवरणं कथयति । समस्तविषय-  
वासनाविनिर्मुक्तः स परमहंसः केवलनिर्विशेषः ब्रह्मचिन्तनमा-  
त्राय(२) मावमेव) तिष्ठति । स परमहंसः यच्च कुचचिन्तिष्ठति ।  
किं करोति । केवलं द्वादशमहावाक्यविवरणं करोति । विवरणं  
नाम विचारम् । तन्महावाक्यं कीदृक् । तदीपनिषदादि  
वाक्यानि । ०

Date of the copy : संवत् १९३९ वर्षे ज्येष्ठ शुदि १३  
भृगुदिने लिखितं ॥ [GAIKAWAR.]

2293.

1368d. Foll. 26; size 9½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; well written.

*Devādaśamukhārāḥyavarāṇa*, a third copy.

It begins : समस्तविषयवासनाविनिर्मुक्तः स परमहंसः ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2294.

1597b. Foll. 13; size 9½ in. by 3½ in.; generally 12 or 13 lines in a page; clear writing, of about A.D. 1700.

*Ātmabodhaprakaraṇa*, a compendium of the *Vedānta* in 66 *ślokas*, by *Śaṅkarācārya*, with an anonymous *ṭīkā*. The text occupies the middle of each page, the commentary being written above and beneath it.

The *ṭīkā* begins :

ज्ञानसंपूर्णतयादं ज्ञानपयमनसो ज्यगोचराकारं ।

विकसितजलरुहनेनैव सीताकाशकमाश्रये रामं ॥

इह भगवान् शंकराचार्यः उक्तमाधिकारिणां वेदांतप्रस्थानचयं  
निर्णय तदवलोकनासमर्थानां नंदबुद्धीनामनुग्रहार्थं सर्ववेदांत-  
सिद्धांतसंग्रहमात्मबोधप्रकरणं निदर्शयिषुः(२.दिदर्श०) प्रतिजानीते  
तपोभिरिति ।

The end is : इति श्रीमत्परमहंसप्रतिज्ञाजकाचार्यगोविंद-  
भगवत्पादाचार्यशिष्यश्रीशंकरभगवत्पादाचार्यविरचितमात्मबोध-  
प्रकरणं टीका च समाप्तिमगमत् ॥

See Hall's Index, p. 105, no. lxxviii. and p. 106, no. lxxx.; Weber's Berlin Cat. (1853), p. 179; Aufrecht's Oxford Cat., p. 224. In Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 252, no. 1677, the same *ṭīkā* is ascribed to *Madhusūdana Sarasvati*, but see the next number.

The *Ātmabodha*, with this *ṭīkā*, was published by F. E. Hall, Mirzapore 1852, and in Haeberlin's Sanskrit Anthology; the text also in the *Bṛihatstotruratanākara*, p. 309.

[H. T. COLEBROOKE.]

2295.

603c. Foll. 20; size 9½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; large writing.

*Ātmabodha*, with the same commentary (*bhāṣya*), which is here ascribed to *Śaṅkara* himself.

[H. T. COLEBROOKE.]

2296.

2011a. Foll. 16; size 8½ in. by 4½ in.; 11-13 lines in a page; fair writing.

*Ātmabodhaprakaraṇam saṭīkam*, a third copy of the text, with the same commentary.

None of the manuscripts quite agrees with the printed texts.

[J. TAYLOR.]

2297.

100a. Foll. 12; size 9½ in. by 4½ in.; ten lines in a page; large good handwriting.

*Adhyātmaśāstrīyopadeśavāṇī*, or *Ajñānabodhinī*, a short exposition of the *Vedānta*, in form of a dialogue between *śiṣya* and *guru*, by *Śaṅkarācārya*.

Hall calls it a commentary on the *Ātmabodha*, see his Index, p. 105, no. lxxix.

It begins :

यदज्ञानादिदं भाति यज्ज्ञानाद्विनिवर्त्तते ।

नमस्तस्मै विद्वानन्दवपुषे परमात्मने ॥ १ ॥

चित्तदानन्दरूपाय सर्वधीवृत्तिमाश्रित्ये ।

नमो वेदान्तवेद्याय ब्रह्मणे जननरूपिणे ॥ २ ॥

अथाध्यात्मविद्योपदेशविधिं व्याख्यास्यामः । अनाद्यनन्तो  
नेसर्गिको ध्यामो निध्याप्रत्ययरूपः सर्वलोकप्रत्यक्षः अस्त्यनये-  
हेतोः प्रहरणाय । आत्मैकत्वज्ञानं शिष्यः श्रीगुरुं पृच्छति ।  
ओ भगवन् । स आत्मा कीदृशः । श्रुणु (r. शृणु) चित्तदानन्दा-  
द्वितीयमखण्डमचलमजमक्रियं कटस्थाननखरूपं ब्रह्म स आत्मा ॥

Colophon : इति श्रीसंक्षिप्तवेदान्तशास्त्रप्रक्रियायां श्री-  
मत्परमहंसपरिव्रजानकाचार्यश्रीमातङ्गर (!) कृतबहिर्मुखान्तःप्रणव-  
मज्ञानबोधिनी (sic!) अध्यात्मविद्योपदेशविधिः समाप्ता ॥ Rāj.  
Mitra, Notices, ii., p. 97, no. 678, gives :  
० श्रीमच्छङ्करकृती बहिर्मुखान्तःप्रकरणमज्ञानबोधिनी ; but see  
no. 2300, fol. 4a.

All leaves have the marginal note प्र० शा०.

Note of the scribe : लीपितं नरोत्तम ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2298.

1348d. Foll. 30 ; size 11 in. by 4½ in. ;  
large, modern Devanāgarī writing ; nine lines  
in a page.

*Ītmashatka-śhūshya*, by Śaṅkarācārya.

It begins : सर्वे परिसमाप्तं कर्मसहायपरब्रह्मविषयवि-  
ज्ञानेनैषा कर्मणो ज्ञानमहितपरा गतिरुत्पत्तिज्ञानद्वारेणोपसंहृता ॥  
एतत्सर्वं ब्रह्म प्राणाख्यमेव एको देवः । एतस्यैव प्राणस्य सर्वे  
देवा विभूतयः । एतस्य प्राणस्यात्मभावो गच्छन्देवता सत्येतोमुक्तः ॥  
सो ज्यं देवताख्यलक्षणः परपुरुषार्थ एव मोक्षः । ०

It ends : अथनु यत्कारमित्यध्यामो ध्यायपरिसमाप्त्यर्थो  
द्वितीयारख्यकसमाप्त्यर्थश्च ॥ इति श्रीशंकराचार्यविरचितं  
आत्मपद्मभाष्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2299.

2401c. Foll. 8 ; size 7½ in. by 3½ in. ;  
generally nine lines in a page ; nearly the  
same writing as in no. 2401b, which is dated  
Śaṃvat 1730.

*Aparokṣhāmbhūti*, a treatise on the *Veśānta*  
doctrine in verse (by Śaṅkara). See Hall's  
Index, p. 104, no. lxxiv. ; Adrecht's Oxford  
Cat., p. 223, nos. 541 and 545. It begins :  
ओहर्षि परमानन्दमुपदेशामोच्छरं ।

The last leaf, with the six last *śloka*s  
(139-144), is wanting. The last *śloka* is :

कारणव्यतिरेकेण पुमानादौ विलोकयेत् ।

अन्येन पुनस्तद्विकार्ये नित्यं प्रपश्यति ॥ ३६ (i.e. 138) ॥

The nine sections of this treatise are not  
marked in this copy.

For editions of the *Aparokṣhāmbhūti*, see  
Haas' Brit. Mus. Cat., p. 128 ; Burnell's Tanj.  
MSS., p. 91. [GAIKAWAR.]

## 2300.

2116c. Foll. 16 (of which 13-15 are want-  
ing) ; size 9 in. by 4 in. ; indifferent Devanāgarī  
writing ; 8-13 lines in a page.

Tracts, by Śaṅkarācārya, on *Veśānta* sub-  
jects. A similar collection in Weber's Berlin  
Cat. (1853), p. 180, no. 618.

I. *Bālābodhinī*, begins :

प्रणम्य परमानन्दं मोहोपशान्तिनिरागम् ।

तत्रसादबलेनैव क्रियते बालबोधिनी ॥ १ ॥

यस्य स्मरणमात्रेण क्षीयते भवभीतयः । [॥ २ ॥

तं सर्वसाक्षिणं यानि शरणं कृपणोत्सहं (r. ० को सहं ?)

अथायमात्मा कीदृशः । सद्रूपः । सर्वव्याप्यरूपः । चिद्रूपः ।  
पुरुषोपर्ययः । आनन्दरूपः । सुखप्रमुखरूपः । ०

Fol. 4a : इति बहिर्मुखान्तःप्रणव (r. ० मुखान्तःप्र०, see  
no. 2297) बालबोधिन्यां प्रथमकल्पः ॥

Fol. 6b : इति शंकराचार्यविरचिता बालबोधिनी समाप्ता ॥  
See Weber, p. 180, no. 2 ; Rāj. Mitra's  
Notices, i., p. 93, no. 175.

II. *Tripurī*, in three sections (*pura*), begins  
fol. 6b : शब्दस्पर्शरूपरसगन्धादयो विषयाः । ०

It ends fol. 9b : इति त्रिपुरी समाप्ता ॥

See Weber, p. 180, no. 4.

III. *Dyāvākya-vṛitti*, in 53 complets, con-  
taining a dialogue between a *guru* and his pupil  
on *jīva*, *paramātman*, *tattvamasi*. It begins :

सर्गस्थितिप्रलयहेतुमर्चिस्त्वर्गि

विद्येच्छरं विदितविद्यमनंतमूर्तिं ।

निर्मुक्तबंधनपारसुखापुराशिं

श्रीवत्सलं विमलबोधधनं नमामि ॥ १ ॥

It ends fol. 11b : इति शुक्लवृत्तिः समाप्ता ॥

This small work is commonly called *Vākya-vṛtti* (no. 2302), see Hall's Index, p. 106, no. lxxxi.; Weber, p. 180, no. 1. It has been printed in the *Bṛhatatotraratnākara*, p. 321.

IV. *Svarūpanirūpaṇam*, begins fol. 11b :

अनात्मभूते देहादावात्मयुद्धिस्तु देहिना ।

साविद्या तत्कृतो बंधस्तथाशो मोक्ष उच्यते ॥ १ ॥

It breaks off in the second half of *śloka* 17, at the bottom of fol. 12b. See Weber, p. 180, no. 5.

V. *Ātmajñānopadeśavidhā*, only the concluding portion on fol. 16. See Weber, p. 180, no. 3.

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमन्नो-  
विंदभगवत्पूज्यपादशिष्यस्य श्रीकरस्य कृती आत्मज्ञानोपदेशविधिः  
संपूर्णः ॥ ० संवत् १७४९ वर्षे भाद्रपदपंचमी शुनी । लघोत  
प्रो० रेयादत्तमुत्तलक्षितदत्तलक्षितं व्या० यगदिश्वरपठनार्थं ॥

On fol. 1a somebody wrote the title *Āṅga-kīrakārīkā* under which the MS. appeared in the old list.

[GAIKAWAR.]

### 2301.

1597e. Foll. 10; size 9 in. by 4½ in.; 9 or 10 lines in a page; fair writing, of the 17th century.

*Vākya-vṛtti*, the same 53 couplets of *Śaṅkara*, with a commentary, also called *Vākya-vṛtti*, by *Anandagiri*, pupil of *Śuddhānanda*. See Rājendralāla Mitra's Notices, iii., p. 331, no. 1324.

It begins :

देदपयैल वेदाता यद्धति परं यदं ।

तदहं ब्रह्म निर्देहं सत्तादिपदलक्षितं ॥ १ ॥

मुमुक्षुजनानुनिवृत्तया वाक्यवृत्तिसंज्ञिप्रकरणं प्रारम्भमाणो  
विश्वोपप्रबोधप्रणामादिप्रयोजनसिद्धये देवताप्रणामरूपं मंगलाचरणं  
मुक्ततः संपादयन् प्रकरणप्रारम्भापेक्षितमनुबंधत्रयं च विषयप्रयो-  
जनसंबंधलक्षणं संक्षिप्य प्रतिपादयति लीकवार्थं कथयति ॥

सर्गस्थिति ०

The end of the MS. is :

वाक्यवृत्तेरियं वृत्तिरुचिता संविता मया ।

युनातु रुचिता याता सायातु पुरुषोत्तमे ॥ (?)

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्छंकराचार्यविरचिता  
वाक्यवृत्तिः समाप्ता ॥ श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकमुद्धानंदपूज्यपाद-  
शिष्येशानंदगिरिणा विरचिता वाक्यवृत्तिः समाप्ता ॥

नित्यं कर्मे परित्यज्य वेदांतप्रवर्णं विना ।

वक्षेमानस्तु संन्यासी पतत्येव न संशयः ॥

A later scribe has added :

निर्गताज्ञेयपापानां अज्ञेये जायते मतिः ।

पापोपहतबुद्धीनां तदज्ञातापि न रोचते ॥ १ ॥

ईश्वरानुग्रहादेव पुंसामज्ञेयवासना ।

महाभयपरिचायाद्वि(r. ० द्वि)चायमिह जायते ॥ २ ॥

ब्रह्म सत्यं जगन्मिथा(r. मिथ्या) जीवो ब्रह्मैव नापरः ।

इत्येवं निश्चये रामः(?) कथितो ग्रंथकोटिभिः ॥ ३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2302.

1113a. Foll. 38; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 5-14 lines in a page.

*Vākya-vṛtti*, 53 couplets by *Śaṅkarācārya*, the same as *Dyuvākya-vṛtti* in no. 2300 (2116c), with a commentary entitled *Vākya-vṛttiprakāśikā*, by *Viśveśvara*, pupil of *Mādhava Prājña*. See Hall's Index, p. 106, no. lxxxii.

The commentary begins :

अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानांजनशलाकया ।

चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ १ ॥

ब्रह्माहमेतन्मयि भाति विश्व(r. ० चं)

श्रीमाधवब्राह्मगुरोः प्रसादात् ।

अन्वयेविश्वेश्वरपंडिताख्यम्

तस्याभिपक्षं प्रयतोऽस्मि नित्यं ॥ २ ॥

परमकृपानिधयः श्रीमच्छंकरभगवत्पादाः तापत्रयाकैसंतमा-  
नामपरिमितजननादिसंसारार्थप्रमयोडितानां ० नमस्कृते ।

सर्गस्थितिप्रलपहेतुमर्षित्यशक्तिं

विश्वेश्वरं विदितविश्वमनंतमूर्तिं ।

निर्मुक्तबंधनमपारमुक्तांबुराशिं

श्रीवत्सलं विमलबोधधनं नमामि ॥ १ ॥

Colophon : इति श्रीमत्सहायोगीमाधवब्राह्मगुरुप्रसादादि-  
नामपरिमितज्ञानानंदस्वरूपविश्वेश्वरपंडितविरचिता वाक्यवृत्ति-  
प्रकाशिका समाप्ता ॥

For another MS., beginning with a different introductory *śloka* (श्रुतिस्मृतिपुराणानां °), see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 287, no. 2847.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2303.

\* 1256d. Foll. 22; size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of A.D. 1788; nine lines in a page.

*Vākya-sūtra*-(*prakarana*), a treatise, in 44 couplets, by Śaṅkarācārya, on the *Vedānta* doctrine (तत्त्वम्); with a commentary.

The commentary begins: नमो रामाय देवाय सच्चिदानन्दमूर्तये । °

Edited by Windischmann, in 1833; see also Aufrecht's Oxford Cat., p. 225, no. 551; Rāj. jendralāla Mitra's Notices, iii., p. 226, no. 1247.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2304.

1250c. Foll. 13; size 8½ in. by 3½ in.; nine lines in a page; fair writing.

*Harimādhyaśya*, an anonymous commentary on Śaṅkara's *Harimādhyaśya*.

See Hall's Index, p. 135, no. cenvii.

In this MS. the hymn has not quite 50 couplets. It is printed in the *Bṛihatstotraratnākara*, p. 173.

The commentary begins;

नमो विष्णवे । हरिमोडा (r. ° डे) स्तोत्रस्य भाष्य (r. ° ष्य) -  
मुद्रियते समूलकम् । मुमुक्षुणां विचारसमर्थानां द्रव्यभावादयि (?) -  
ब्रह्मविद्या भयादिति मन्यमानो भगवाद्भाष्यकारः सर्वेषां सत्त्वैर्ल-  
सुतिष्याजेन दिदर्शयिषुः प्रतिजानाति ॥

स्तोत्रे भक्ता विष्णुमनादि जगदादि

यस्मिन्नेतत्संमृतिचक्रं धमतीत्यम् ।

यस्मिन्दृष्टे नश्यति तत्संमृतिचक्रं

तं संसारध्वान्तविनाशं हरिमोडे ॥ १ ॥

In the title this commentary is ascribed to Śaṅkara.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2305.

968a. Foll. 21; size 8½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing; ten lines in a page.

*Mānasollāsa*, a paraphrase, in 354 verses—by Sureśvarācārya (*Viśvarūpācārya*)—of the *Dakṣiṇāmūrtistotra*, ascribed to Śaṅkarācārya, and intended to supply the essence of the *Vedānta* doctrine.

It is divided into ten chapters (*allāsa*), according to the ten verses of the original text, which is printed in the *Bṛihatstotraratnākara*, p. 64 (beg. विष्टे द्रष्टव्यदृश्यमाननगरीतुल्यं निता-  
तमेतं °.) See Weber's Cat. (1853), no. 616.

The present MS. does not mention the author of the paraphrase.

It begins:

मंगलं दिशतु मे विनायको मंगलं दिशतु मे सरस्वती ।

मंगलं दिशतु मे महेश्वरो मंगलं दिशतु मे महेश्वरी ॥ १ ॥ °

Cf. Rāj. Mitra, Notices, v., p. 82, no. 1763.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2306.

1998. Foll. 27; size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

*Mānasollāsa*. The author's name is mentioned in the colophon of the fourth chapter.

[DR. J. TAYLOR.]

### 2307.

443. Foll. 72 (and a *sūcīpatra* after 22); size 10½ in. by 3½ in.; Devanāgarī character; 9 or 10 lines in a page.

*Mānasollāsa-vṛttāntavilāsa* (*Dakṣiṇāmūrtistotra-vyākhyāprabandha*), a commentary on Sureśvara's paraphrase, by Rāmātīrtha.

Beg. प्रोक्तस्तत्समहावददुमतते ° cf. Weber, Cat. (1853), no. 616; Rāj. Mitra, Notices, v., p. 81, no. 1763, and p. 102, no. 1783.

[H. T. COLEBROOKE.]

2308.

2532d. Foll. 7; size 9½ in. by 4½ in.; thirteen lines in a page; well written.

*Hastāmalakatikā*, a commentary on *Hastāmalaka*'s twelve couplets, ascribed to Śāṅkara (श्रीशङ्कराचार्यप्रणीता, in the colophon).

See Hall's Index, p. 107, no. lxxxviii.; Burnell's Tunj. MSS., p. 91; the Calcutta edition (published in the Śaka year 1771, in one small volume with *Velāntasāra* and its comm.) differs very much from this copy.

The commentary begins:

कश्चिदुत्पन्नज्ञानी (१.० तो?) चाविर्भूतचरमदेहः . . . जनेन मृकत्वेन ग्रहीः कृतः पित्रा प्रदर्शितो भाष्यकृतिः कस्त्वमिति पृष्ठः । स्नानुभवं प्रकटयन्त्येवामप्यनुभवो भूषात्म्यइदिति मत्वा नो यथायदात्मानमाचचक्षे निमित्तमित्यादिभिर्द्वादशभिः श्लोकैः ॥

This whole passage, with a few lines more, is wanting in the Calc. edition; the beginning of the latter (कस्त्वं शिशो कश्च कुतश्च गता ०) has been added on the margin, partly by an old, partly by a more modern hand.

The first couplet of *Hastāmalaka* is:

निमित्तं मनश्चक्षुरादिप्रवृत्ती

निरस्तासिलोपाधिराकाशकल्पः ।

रविलोकचेष्टानिमित्तं यथा यः

स नित्योपलब्धस्वरूपोऽहमात्मा ॥ १ ॥

The copy is dated: सन्ति संवत् १५६३ वर्षे भावनामसंवत्सरे आषाढमासे कृष्णपक्षे श्रीसोमदिने ६ तिथौ श्रीरघोरिसंगमे लिखितं । रा० (sic) रघुनाथमुतहरितस्य आत्मज्ञानार्थं ॥

[GAIKAWAR.]

2309.

476b. Foll. 6; size 12½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair modern writing.

*Hastāmalakastotrubbhāṣya*, a second copy of Śāṅkara's commentary, but differing very much from the Calcutta edition as well as from the preceding manuscript.

It begins:

यस्मिन्नास्ते भवेत्सर्वं विज्ञातं परमात्मनि ।

तं वन्दे नित्यविज्ञानमानन्दमजमद्वयम् ॥ १ ॥

See p. 2 of the Calc. edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

2310.

368. Foll. 52; size 9½ in. by 4½ in.; in different, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

*Trīṣatīnāmārthaprakāśikā*, or simply *Nā-mārthaprakāśikā*, an explanation of the three hundred names of *Devī* (*Devīstotra*), by Śāṅkara-cērya. It begins:

वंदे विघ्नेश्वरं देवं सर्वसिद्धिप्रदायिनं ।

वामाकारुढवानाक्षीकरपद्मपूजितं ॥ १ ॥

पाशाकुशेद्युमुपरंजितपञ्चशाला

पाटल्यशालिसुपु (१. ५) नाचितागात्रवर्णं ।

प्राचीनवाक्कुलिपदी परदेयतां त्वां

पञ्चायुधाचितपदी प्रणमामि देवीं ॥ २ ॥

लोपामुद्रापतिं नत्वा हयग्रीवमपीश्वरं ।

श्रीविद्यारानसंसिद्धिकारी पञ्चजवीक्षयः ॥ ३ ॥ ० ४ ॥

बहुकालं सुभक्तिमहिम्ना गुरुपादावबलं स्थिताय कुंभयोनिमु-  
नये । शिवदंष्ट्रकृतनामशतत्रयोक्ती प्रेरित (१० तो) हयग्रीव उवाच ।  
ककाररूपेति ॥ ककारः कवरीः रूपं ज्ञापकविशेषणं यस्याः सा  
कादिविद्याविद्यहेत्यर्थः । ० — the next few names  
are कल्याणी । कल्याणगुणशालिनी । कल्याणशीलनिलया ।  
कमलोया । कलावती । कमलाक्षी । कल्पयन्त्री । करुणामृत-  
सागरा । the last सौख्यदा ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमन्नो-  
विंदभगवत्पूज्यपादशिष्यश्रीमत्कंकरभगवत्पादकृतायां विज्ञातीना-  
मार्थप्रकाशिकायां तृतीयसंस्करणसुपेयश्रीनामार्थप्रकाशनं पञ्चदशमं  
समाप्तं ॥ नामार्थप्रकाशिका समाप्ता ॥

Fol. 1a has the title वेदांतविज्ञातीभाष्य ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2311.

441. Foll. 167; size 10½ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.



*Samkshēpa-Śaṅkarajaya* (also called *Śaṅkaradignijaya*), a poetical life of *Śaṅkarācārya*, by *Mādhavācārya*.

Complete in sixteen *sargas*. For an analysis of the work, see Aufrecht's Oxf. Cat., p. 252. [H. T. COLEBROOKE.]

## 2312.

1960a. Foll. 150; size 9 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī character of the last century; nine lines in a page.

The same work. [DR. J. TAYLOR.]

## 2313.

724. Foll. 61; size 12¼ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing.

*Sargas* i. vii. of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2314.

734. Foll. 262; size 13 in. by 6 in.; legibly written in Devanāgarī; 8-16 lines in a page.

*Samkshēpa-Śaṅkarajaya*, with a commentary, entitled *Śaṅkarācāryadīpīka*, by *Dhanapati*, son of *Rāmakumāra*. Text and commentary were printed at Bombay in 1864.

(Cf. Aufrecht's Oxford Cat., p. 260.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2315.

1398b. Foll. 36; size 12¼ in. by 6 in.; Devanāgarī character; eleven lines in a page.

*Sarga* viii. of the same work, with *Dhanapati's* commentary. [H. T. COLEBROOKE.]

## 2316.

1960b. Foll. 102; size 9 in. by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing; nine lines in a page.

*Śaṅkaravijaya*, a fanciful life of *Śaṅkara*, in the form of a dialogue between his disciples *Cidvilāsa Yatindra* and *Vijñānakanda Tapodharendra*; in thirty-two *adhyāyas*.

It begins :

अस्तु स्वस्तिकृते वस्तु नित्यलानन्दनिर्भरं ।

वस्तु वा ज्ञाकरं नः स्यादीप्सितार्थसमृद्धये ॥ १ ॥

कीदं वाचयितुं किलेष दधती हस्तायुजे पुस्तकं

द्विजानाममृतं प्रदातुमिष तं नित्यं करे विधत्ते ।

सज्जस्यलये करेण गणनां कर्तुं च दातुं वरान्

मा स्यादस्तस्यस्तदोषनिषया वागीश्वरी श्रेयसे ॥ २ ॥

सदधश्चरद्भ्राता शारदा दधती भजे ।

कायकातिनिती पाथी कलानिव विधोः शुभा ॥ ३ ॥

विज्ञानकंदः ॥ श्रीमदुरो देशिकेन्द्र परिज्ञातासिलागत ।

नवसाक्षा(?)र्यविज्ञानविच्छिन्नद्वैतभाषण ॥ ६ ॥ ०

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमच्छंकरभगवत्पण्यशंकरविजयचिह्निलासगतौद्विज्ञानकंदतपोधनेन्द्रसंवादे द्वाविंशोऽध्यायः ॥ [DR. J. TAYLOR.]

5. Advaita school, general Vedānta.

## 2317.

1103c. Foll. 16 (foll. 45-60 of the volume); size 13 in. by 5 in.; foll. 1-6 nineteen to twenty-two lines in a page, the writing like no. 2307 (1103b); foll. 7-16 fifteen to seventeen lines in a page, the writing like no. 2459 (1103a).

*Naishkarmyasiddhi*, called *Sambandhokti*, by *Sureśvara Ācārya*, pupil of *Śaṅkara*, in four *adhyāyas*, prose and verse. See Hall's Index, p. 159.

It was published in the Bombay Sanskrit Series, no. xxxviii.: "The *Naishkarmyasiddhi* of *Sureśvarācārya* with the *Chandrika* of *Jñānottama*." Edited . . . by Colonel G. A. Jacob, Bombay 1891. Both MSS. of the India Office were used by him.

"As its title shows, it consists of an argument in opposition to ritual, and in favour of knowledge, as a means to *mukti*," i.e. p. 2.

It begins :

आत्मसत्त्वपर्यन्तैः सर्वप्रमाणैः सर्वप्रकारस्यापि दुःखस्य खरसत  
एव जिहासितत्वात् तन्निवृत्त्यर्थो प्रवृत्तिरस्ति खरसत एव ।  
दुःखस्य च देहोपादानैकहेतुत्वात् देहस्य च पूर्वोपचितधर्माधै-  
मूलत्वादन्युत्पत्तिः । तयोश्च विहितप्रतिषिद्धकर्ममूलत्वादनिवृत्तिः ।  
कर्मणश्च रागद्वेषादन्वयत्वात् रागद्वेषयोश्च शोभनाशोभनाभ्यास-  
निबन्धनत्वात् अभ्यासस्य चाविचारितसिद्धद्वैतवस्तुनिमित्तत्वात्  
द्वैतस्य च शुक्तिकारजतादिवत्सर्वस्यापि सतः सिद्धाद्वैतोपात्ता-  
नबोधः (sic! leg. °त्मानबोध) नात्रोपादानत्वाद्भाव्युत्तिः ।

The first *śloka* is :

सान्निताग्न्यग्निर्व्यस्तं सकललोकोद्गतं यतः ।  
ध्यातुं हि नमस्तस्मै हरये बुद्धिसाक्षिणे ॥

End of the whole work :

संबंधोक्तिरियं साध्वी प्रतिश्लोकमुदाहृता ।  
नैष्कर्म्यसिद्धौ नामैव नैष्कर्म्यसिद्धिः ॥ १६ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्री ज्ञानकरपूज्यपादशिष्य-  
श्रीमुरेश्वराचार्यविरचिते नैष्कर्म्यसिद्धौ संबंधोक्तौ चतुर्थोऽध्यायः  
समाप्ता चेयं नैष्कर्म्यसिद्धिः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

### 2318.

777b. Foll. 40; size 10½ in. by 4½ in.; written by different hands, the oldest parts in the first half of the 17th century; 9-13 lines in a page, the margin worm-eaten.

*Naishkarmyasiddhi*, a second copy, with marginal notes.

The last words are सतः परं कारणम्; the three other verses (73-76) which follow in no. 2317, are not found in this copy. The last two lines are in a different handwriting.

Colophon: इति श्रीमत्ज्ञानकराचार्यविरचिते (sic!) नैष्कर्म्य-  
सिद्धौ नामको यं समाप्तं संपूर्णम् ॥ apparently corrupt.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2319, 2320.

661. Foll. 289 (9-288); size 13 in. by 4½ in.; 6-11 lines in a page.

646. Foll. 225 (in three parts foll. 87, 129, 19); size 13½ in. by 4½ in.; 6-11 lines in a page.

The writing is the same in both volumes, large and clear, of the end of the 18th century; some pages were written by a different hand.

*Samkshhepasārīraka*, an exposition of the *Vedānta* in *ślokas* following the *Vedānta Sūtra* and Śaṅkara's *Bhāṣya*, in four *adhyāyas*, by Śrī-Sarvajñātman Mahāśrī, pupil of Śrī-Dereśvara, with a *ṭīkā*, called *Anvayārthapra-  
kāśikā*, by Rāmatīrtha, pupil of Paramahansa-  
parivrajakācārya Kṛṣṇatīrtha. See Hall's Index, p. 90, no. xvi. and p. 91, no. xix. Sarvajñātman wrote his work under the reign of a king Śrīmat, see the final couplets and the *ṭīkā* (infra). Hall and Aufrecht (Cat. Cat.) give "*Manukulāditya*" as the king's name, but according to Rāmatīrtha's *ṭīkā* this would be only an epithet. Rājendralāla Mitra wrongly makes *Mudhusūdana* a contemporary of this king "*Manukulāditya*," see Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 90, where he describes a copy of *Mudhusūdana*'s commentary on the *Samkshhepasārīraka*.

Rāmatīrtha made use of the *Siddhāntadīpa*, another commentary on the *Samkshhepasārīraka*, by Viśvanātha, pupil of Īnandareśa.

The first volume contains the first *adhyāya* (समन्वयानिधः), with 563 couplets.

The *mūla* begins :

अनृतनडविरोधिरुपमंतव-  
यमलुब्धनदुःखताविरुद्ध ।  
अतिनिकटमविक्रियं मुरारेः  
परमपदं प्रणयादभिष्टयोनि ॥ १ ॥

The first ten *ślokas* were printed by Rājendralāla Mitra, i.e.

The *īkā* begins :

यस्माद्विष्णुर्देति येन विविधं संजीव्यते लीयते  
यजते गगने घना इव महामाघिन्यसंगे ऽद्वये ।  
समज्ञानमुत्तात्मके ऽखिलमनोऽवस्थानुभूत्यात्मनि  
श्रीरामे रमतां मनो मम सदा हेमावुज हंसवत् ॥ १ ॥

After twelve introductory couplets the author of the *īkā* says: एते टीकाकारप्रोक्ताः इह हि सर्वज्ञात्मगिरा प्रसिद्धानामा महामुनिरखिलश्रुतिमौलितत्त्वाथ-  
विचारशास्त्रस्य श्रीमन्नारोकाभिधस्य श्रीवेदेव्यासमहामुनि-  
कृतमूत्रसंदर्भात्मकस्य भगवत्पादाभिधानश्रीमहंकराचार्यकृतभा-  
ष्यप्रकटीकृतार्थस्याप्यतिगंभीरस्य संक्षेपतत्तापयार्थनिज्ञासूनुप-  
लभ्य तदनुग्रहाय श्रीमन्नारोकाशास्त्रप्रकरणवार्तिकनारभमाण-  
स्तत्राविष्मपरिमन्त्रिप्रचयगमनशिष्टाचारपरिपालनफले विशि-  
ष्टशिष्टाचारानुमितस्मृतिश्रुतिप्रमाणकं खेष्टदेवतानुसंधानात्मकं  
संगलमाचरन्त्याशास्त्रीयाभिधेयप्रयोजने दर्शयति श्रीतृप्रवृत्ति-  
सिद्धये चनृत्तजडेत्यादिना ०

Colophon of the first *adhyāya*, *mūla* : इति श्रीदेवेश्वरपूज्यपादशिष्यश्रीसर्वज्ञात्ममहामुनेः कृती शारो-  
करसंक्षेपशारोके प्रथमोऽध्यायः ॥ *īkā* : इति श्रीकृष्ण-  
तीर्थशिष्यरामतीर्थकृतायां संक्षेपशारोकरटीकायामन्यार्थप्र-  
काशिकायां समन्वयाभिधः प्रथमोऽध्यायः समाप्तः

The second volume contains *adhyāyas* 2-4.

The *īkā* of the second *adhyāya* begins : तदेवं समन्वयलक्षणगतं विशेषं व्यायतो निरूपितं उपश्रुत्य  
यद्यपि श्रुतिगतिपर्यालोचनायां सर्वे वेदांता अविरोधेनाखंडे  
ब्रह्मात्मनि प्रमाणमिति व्यायतो निश्चरितं तथापि प्रत्यक्षादिप्र-  
माणांतरविरोधे प्रतिभासमाने न तथैवेति प्रागुक्ते समन्वये  
मतिसाम्यं मम वक्षते इति मन्वानः शिष्यो मानांतरमाश्रित्योक्तं  
समन्वयमाक्षिपति एवं समन्वय इति ।

The first verse of the *mūla* is :

एवं समन्वयनिरूपणयावबोधो  
ज्ञातो ऽप्यसंख्यविषयो ननु वाक्यजन्यः ।  
मानांतरेण परिपीडित एव ज्ञातो  
भेदप्रकाशनकृता ऽखनिर्बंधनेन ॥ १ ॥

The second *adhyāya* of the *mūla* (अविरोधाभिधः) contains 248 couplets.

The *īkā* of the third *adhyāya* begins : तदेवं सर्ववेदांतानां प्रयोगकरमे परे ब्रह्मणि समन्वयं विरोधपरिहारेण

दूढीकृत्येदानां यथोक्तब्रह्मज्ञानसाधनविचारपरं तृतीयाध्यायम-  
वतारयिष्यन्नादौ शिष्यप्रश्नमवतारयति ॥ श्रुत्याऽविरोधमिति ॥

The first couplet of the *mūla* is :

श्रुत्या ऽविरोधमुपपन्नसमन्वयोत्प-  
न्नब्रह्मात्मतान्त्रिरयं पुनरप्युवाच ।  
ब्रह्मात्मताफलशिरस्कमिति प्रसूते  
यत्साधनं तदखिलं प्रतिपात्समानः ॥ १ ॥

The third *adhyāya* of the *mūla* (साधनाभिधः) contains 364 couplets.

The *īkā* of the fourth *adhyāya* begins : उक्तैः समस्तैः साधनैः संसिद्धैर्जायमानस्य महावाक्योत्पन्नज्ञानस्य कीदृशी  
फलनिष्पत्तिरिति शिष्यः पृच्छति उक्तसाधनेति ॥

The first verse of the *mūla* is :

उक्तसाधनसमुद्भवा सती किं प्रयच्छति फलं मुमुक्षवे ।  
प्रत्यगात्ममतिरत्र मे मनस्स्थिता समुपजायतेऽधुना ॥ १ ॥

The fourth *adhyāya* of the *mūla* (फललक्षणं) contains 63 couplets.

The last couplets are :

श्रीदेवेश्वरपादार्थकजरजःसंपर्कपूताश्रयः  
सर्वज्ञात्मगिराकितो मुनिवरः संक्षेपशारोकरं ।  
चक्रे सज्जनशुद्धिर्धनमिदं राजन्यवंश्ये नृपे  
श्रीमत्यक्षतशासने मनुकुलादित्ये भुवं शासति ॥ ६२ ॥  
भुजंगमांगशायिने विहंगमांगगामिने ।  
तुरंगमांगभेदिने नमो रणांगधारिणे ॥ ६३ ॥

इति श्रीसर्वज्ञात्ममहामुनिविरचिते संक्षेपशारोकरके फल-  
लक्षणं ० (sic!) चतुर्थोऽध्यायः समाप्तम् ॥

The second half of the 62nd couplet is thus explained in the *īkā* : कदा चक्रे इत्यपेक्षायामाह ।  
राजन्यवंश्य इति । क्षत्रिय इत्यर्थः । नृपे राजनीति यावत् तस्य  
नाम निर्दिशति श्रीमतीति श्रीमन्नास्ति (sic! read: श्रीमन्ना-  
मस्ति) किंलक्षणे सज्जनशासने सप्रतिहताज्ञे इत्यर्थः तस्य  
राज्ञो वंशतश्च ज्यैष्ठ्यमाह मनुकुलादित्य इति मनुवंशप्रकाशक  
इत्यर्थः एवंभूते श्रीमन्नास्ति नृपे भुवं शासति सति सर्वज्ञात्मगिरा-  
कितो मुनिवरः संक्षेपशारोकरं चक्रे इत्यन्वयः ॥

The *īkā* ends :

सिद्धांतदीपं पुरतो निधाय वेदांतमंतगृहसन्निविष्टं ।  
संक्षेपशारोकररत्नपुञ्जः प्राकाशमादाय मया विविक्षः ॥

सर्वज्ञानमुनिप्रणीतममलं संक्षेपशारीरकं  
दृष्टान्तविभवं पुरस्कृतमहासिद्धांतदीपादिभिः ।

उज्जीयार्थविभागतः प्रतिपदं संक्षेपविद्योतनो  
व्याख्यातस्य सती मनःप्रियकरी व्याख्यातृविहीनकसः ॥  
नमोऽस्तु तस्मै रामाय वृद्धतन्त्रप्रयोगिते सते ।  
वायुनेत्रं तृणं येन विचेष्टेन (r. विचेष्टने) प्रमाथियः ॥  
नमस्तेभ्यो गुरुभ्योऽस्तु येषां सन्निधिमावृतः ।  
ममोन्नतिमिरं ध्वस्तं बाह्यं ध्यातं रवेरिव ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यकृष्णातीर्थशिष्यरामस्तोत्र-  
विरचितायां संक्षेपशारीरकटीकायामन्ययार्थ(प्र)काशिकायां च-  
तुर्थोऽध्यायः समाप्तः ॥

The *Samkshepaśārīraka* with *Madhusūdana's*  
commentary was printed in The *Pandit*, New  
Series, vol. iv.-x. [H. T. COLEBROOKE.]

2321.

2594. Foll. 119; size 11½ in. by 4½ in.;  
eleven lines in a page; fair writing, of the  
18th century.

*Laghunāyāyasūdhā*, a *ṭīkā* on a work called  
*Śataśloki* and *Laghucārttika*, by *Uttamaśloka-  
tīrtha*, "kīṣkara" of *Śuddhānanda*. See Hall's  
Index, p. 97, no. xli. The *mūla* is an epitome  
of *Bīḍarāyāna's* *Vedāntasūtras*, treating sepa-  
rately on each single *adhikaraṇa*. Each *pāda*  
is divided into a certain number of sections  
according to the number of *adhikaraṇas* which  
it contains in the *Vedāntadarśana*. Of the  
*sūtras*, always the first of each *adhikaraṇa* is  
quoted in this MS. In the final couplets the  
author says that his work was founded on  
both *tantras*, on the *tantra* of *Jaimini* and on  
the *tantra* of *Bīḍarāyāna*. The present volume  
is pure *Vedānta*. Hence we may conclude that  
it represents only the second part of a larger  
work, the first part of which will be an epitome  
of *Jaimini's* *Pūrva-mīmāṃsā*. This explains  
also the designation "*uttaratantra*" in some  
of the colophons, see the end of the first  
*adhyāya* (it occurs also at the end of the third

*pāda* of the third *adhyāya*, and at the end of  
the third *pāda* of the fourth *adhyāya*).

This volume begins:

यज्ञक्रियां समुत्पन्नं चेतनाचेतनं जगत् ।  
तं (च) देवि चक्षुःक्षीरं सच्चिदानंदमद्वयं (r. ० यं) ॥ १ ॥  
गुरुमाद्योऽं देवीं च नत्वा वेद्यासिद्धे नये ।  
रचितं तौ शतश्लोकीं व्याख्यास्ये शिवतुह्ये ॥ २ ॥

अथातो ब्रह्मविज्ञासा ॥ इदं शारीरकब्रह्ममीमांसाशास्त्रं  
नारंभणीयं । विषयप्रयोजनरहितत्वात् । जीवब्रह्मानैक्यमज्ञातं  
विषयः । ज्ञातं प्रयोजनमिति ह्यभिमतं ।

Colophon of the first *adhyāya*, fol. 51a: इति  
श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमदुत्तमश्रीकृष्णातीर्थविरचितायां  
लघुवाचिकटीकायां लघुन्यायमुभास्यायामुत्तरतन्त्रे प्रथमस्याध्या-  
यस्य चतुर्थः पादः ॥

The second *adhyāya* has 27 leaves, begins  
with the text of the first *sūtra*: स्मृत्यनवकाशः  
... ० प्रसंगात् । प्रथमेऽध्याये सर्वज्ञे सर्वज्ञक्रियं जगदभिस-  
न्निमित्तोपादाने ब्रह्मणि वेदांतानीं समन्वयः प्रतिपादितः । स  
इहादिष्यते ।

The third *adhyāya* has 30 leaves, begins:  
तदंतरं ० . . . प्रसन्निरूपणाभ्यां (*Ved. Sū.* iii. 1, 1) ।  
अत्राध्याये प्रायो ज्ञानसाधनानि निरूप्यन्ते । प्रथमं तावत्तन्त्रा-  
ग्निविद्यामाधित्य जीवस्य गत्वागतिनिरूपणं क्रियते वैराग्याय ।

The fourth *adhyāya* has 11 leaves, begins:  
आवृत्तिः सकृदुपदेशात् (*Ved. Sū.* iv. 1, 1) । अत्र साध-  
नविचारानंतरं फलविचारः क्रियते । The last *sūtra*  
quoted is जगद्भाषारवर्जं etc., the first of the  
seventh *adhikaraṇa* of the fourth *pāda* (*Ved. Sū.* iv. 4, 17).

The whole work ends: स्वकृतां लघुवाचिकाख्या (r. ० १)  
शतश्लोकी (r. ० १) मुभात्वेन रूपयन् सावसदा शिवाय निवेदयति ॥

इत्यमुद्वयं वेदांतमीमांसादुग्धसागरात् ।  
शतश्लोकीमुभामारचंष्ट्रमीलीं समर्पितः ॥ १ ॥

अर्थत इति वक्तव्येऽर्पित इति वचनं आरंभात्मागेव तदर्थ-  
मुद्धा उरभ इति छोटयितुं ॥

इत्थं जैमिनिवादरायणकृते तन्त्रद्वये ये नयाः  
पूर्वाचार्ययैरेतु शब्दनिवहेः म्याहीकृता विसर्गः ।  
ते संक्षिप्य यथामतीह सुगमैः शब्दैः प्रकाशकृताः  
श्रीमद्विष्णुपरिनिशालनयनानाथस्य तुह्ये तदा ॥ १ ॥

लघुवाञ्छिकटीकेयं लघुन्यायमुपाह्वया ।

तत्रैकवाञ्छिता श्रीमद्विष्णुनाथे समर्पिता ॥ २ ॥

अनया भागवन्(r. भग०)प्रीतो मायिकीमाययोभिदो ।

अभेदबोधोपाह्वेदोन्माह्वलतः परिमार्जय ॥ २(sic!) ॥

विश्वेश्वरप्रेरितेन अतविश्वेश्वरमूर्तिना ।

उन्नमयोक्तरीत्येन तस्मिन्ने सपिता स्पृष्ट ॥ ३ ॥

इति श्रीमत्कुहानन्दमुनिवरिकंकरेण श्रीमदुत्तमश्रीकतीषे-  
यतिना विरचितायां लघुवाञ्छिकटीकायां चतुर्थोऽध्यायः समाप्तः ॥

[MACK. COLL.]

### 2322.

2516. Foll. 275; size 11½ in. by 5½ in.;  
9-12 lines in a page; large good handwriting.

*Pañcadaśī*, an exposition of the *Vedānta* philosophy in fifteen *prakaraṇas*, divided into three *adhyāyas*, by *Bhāratīśīrtha Vidyāranya*; and *Padadīpikā*, a commentary on the *Pañcadaśī*, by *Rāmakaṣhṇa*.

See Hall's Index, p. 98, nos. xlv. and xlv.;  
(Oxford Catalogue, p. 222, no. 541, p. 233, nos.  
541 and 542; Berlin Catalogue, p. 182, no. 625,  
pp. 183 and 184, nos. 629, 630, 631.

at Bombay in the Śaka year 1785. There is  
also a Calcutta and a Poona edition. An  
English translation with the text of the *Pañ-  
cadaśī* appeared in *The Pandit*, New Series,  
vol. v. viii., not complete (on the authorship  
of this work, *ib.* vol. vii., p. 603).

[GAIKAWAR.]

### 2323.

2310. Foll. 203; size 13½ in. by 6½ in.;  
9-14 lines in a page; large good handwriting;  
ornamented margin. On the last page there  
is a picture representing *Rāma*, *Sītā*, *Hanumat*,  
and five other figures.

*Pañcadaśī* and *Padadīpikā*, a second copy.  
Foll. 9, 99, 92, 93, 99½ are missing.

[SIR JOSEPH BANKS.]

### 2324.

1794. Foll. 239; size 14½ in. by 5½ in.;  
9-13 lines in a page; large good handwriting.  
*Pañcadaśī* and *Padadīpikā*, a third copy.

[J. TAYLOR.]

### 2325.

3034. Foll. 230; size 12½ in. by 4½ in.;  
9-13 lines in a page; indifferent writing.

*Pañcadaśī* and *Padadīpikā*, a fourth copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

### 2326.

242. Foll. 209; size 12½ in. by 4½ in.;  
7-12 lines in a page; fair writing.

*Pañcadaśī* and *Padadīpikā*, a fifth copy.

Colebrooke's remark on fol. 80, that the  
sections were bound up in wrong order, does  
not refer to the present condition of the copy.

Two leaves are missing, one after fol. 22  
(99 of the second *prak.*), and one after fol. 112  
(33 of the seventh *prak.*). [H. T. COLEBROOKE.]

### 2327.

4½ in.; 10-16 lines in a page; fair writing.

*Pañcadaśī* and *Padadīpikā*, a sixth copy.

It begins with the second chapter, the first  
having been placed at the end.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2328.

872. Foll. 133; size 10½ in. by 4½ in.;  
8-16 lines in a page; fair writing.

*Pañcadaśī* and *Padadīpikā*, a seventh copy,  
dated संवत् १७१९ समवर्षशावदि १३ तैरमो द्विदश  
गोविंदकायस्य ।

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2329.

3041. Foll. 131; size 12½ in. by 5½ in.;  
12-21 lines in a page; fair writing.

*Pañcadaśī* and *Padadīpikā*, an eighth copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

## 2330.

**2082b.** Foll. 42; size 9½ in. by 4 in.; 11 or 12 lines in a page; middling writing.

*Pañcadaśī*, a fragment. The first two leaves contain the first twenty-six couplets of the first *prakaraṇa*, foll. 3-42 nearly the whole second *pañcaka* (the first thirty-seven couplets are missing). [GAIKAWAR.]

## 2331.

**2670b.** Foll. 39; size 10¼ in. by 3½ in.; 10-13 lines in a page; good writing.

*Siddhāntamuktāvalī*, a commentary on a small metrical *Vedānta* treatise, by *Prakāśānanda*, pupil of *Jñānānanda*. See Hall's Index, p. 99, no. xlix. The work was edited and translated into English by Arthur Venis, Benares 1890 (reprint from The Pandit). It is referred to by *Appayya Dīkṣita* in his *Siddhāntaleśa*, and has been assigned to the last quarter of the 16th century.

It begins :

अदृष्टव्यमानन्दमात्मानं ज्योतिरथ्यम् ।  
विनिश्चितं ध्रुवः साक्षाद्युक्तिस्तथाभिधीयते ॥

तत्रादी मङ्गलं तत्त्वानुसरणरूपं सूचयन्नभिधेयप्रयोजने  
साक्षात्प्रतिपाद्य कर्तव्यं प्रतिजानीते अदृष्टत्वादिना

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2332.

**2226.** Foll. 38; size 9¼ in. by 4½ in.; 10-15 lines in a page; fair modern writing.

*Siddhāntamuktāvalī*, a second copy of *Prakāśānanda's* work. [R. JOHNSON.]

## 2333.

**2773b.** Foll. 101; size 12 in. by 5 in.; 12-16 lines in a page; fair writing.

*Siddhāntamuktāvalīṭīkā*, the text of *Prakāśānanda's* work, here called *Siddhāntamaukti-*

*kaśrenī*, and a commentary on it, by *Nānā-dīkṣita*, pupil of *Prakāśānanda*.

See Hall's Index, p. 99, no. l.; A. Venis' edition of the *Siddhāntamuktāvalī*, p. iii.

It begins :

विश्वेशं दुःखिरानं जगदुदयकृतं शारदां सूचकारं  
व्यासं चाचार्यैर्वै विभुवनविदितं शङ्करं भाष्यकारम् ।  
आनन्दान्तप्रकाशानुभवयदयं सहुहं श्रीनृसिंहं  
वन्दे विद्वानिधानं ज्ञानमनिरतं राघवेन्दुं यतीन्द्रम् ॥ १ ॥

यच्छिष्यशिष्यसंदोहव्याप्ता भारतभूमयः ।

वन्दे तं यतिभिर्वैद्यं प्रकाशानन्दमीश्वरम् ॥ २ ॥

सिद्धान्तमीक्रिकश्रेणीप्रकाशाय प्रदीपिका ।

क्रियते परपक्षीयध्वान्तध्वंसप्रयत्नेन ॥ ३ ॥

शिष्टाचारप्राप्तमङ्गलमाचरन्निरूपणीयं प्रतिजानीते अदृष्ट-  
व्यमिति ०

It ends :

नानादीक्षितसंज्ञेन विदुषेयं विनिर्दिता ।

सिद्धान्तमीक्रिकश्रेणीदीपिकात्मप्रकाशिका ॥ १ ॥

विदितसकलवेद्येनं प्रशंसन्ति लोके

ग्रथितमपि महतिः किं पुनर्मोदुशेन ।

इति विमलसने जसिन्वाङ्मुये ज्यं प्रवृत्तः

समतिविमलतायै चक्षुर्महेति सन्तः ॥ २ ॥

यदज्ञानादिदं भाति यज्ज्ञानाच्च प्रलीयते ।

ब्रह्म स्यात्तदहं नित्यं नित्यसंविस्तुसाहचर्यम् ॥ ३ ॥

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीप्र-  
काशानन्दपूज्यपादशिष्यश्रीनानादीक्षितविरचिता वेदान्तसि-  
द्धान्तमुक्तावलीटीका समाप्ता ॥

Date of the copy : श्रीसंवत् १८३३ कार्तिक शुक्ल ५  
भृगुवासरे ॥ [COLL. OF FORT WILLIAM.]

## 2334.

**860.** Foll. 79; size 11 in. by 5½ in.; 8-16 lines in a page; fair writing.

*Siddhāntamuktāvalīṭīkā*, text and commen-  
tary, a second copy, incomplete, containing  
only as much as foll. 1-60 in the first copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2335.

1348c. Foll. 28 (9-28); size 11½ in. by 5½ in.; 18-21 lines in a page; good writing, on brown paper.

*Siddhāntamuktāvalīkā*, text and commentary, incomplete, but beginning at the very point where the second copy breaks off.

[H. T. COLEBROOKE.]

2336.

2317. Foll. 67; size 13 in. by 5½ in.; 14-18 lines in a page; largo modern writing.

*Vedāntasiddhāntamuktāvalīkā*, the commentary without the text, an incomplete copy. From fol. 40 to the end the original numbering is wrong and all leaves are misplaced. The right order would be: foll. 40 (orig. 80), 42 (81), 44 (82), 46 (83), 49 (88), 64 (84), 51 (85), 54-56 (89-90), 41 (80), 43 (89), 45 (82), 47, 48 (83, 88), 50 (84), 52 (85), 53 (89), 66 (86), 57-63 (87-94), 65 (95), 67.

The continuous text of this copy ends fol. 65a, l. 8 (विज्ञेयत्वादिभ्यो न्यात् *sic*), see fol. 74b, l. 6 of the first copy). The next nine lines continue the text, but they are full of omissions; with the fourth line of the verso of the same leaf begins the end of the whole commentary (वाक्यं शुभं see fol. 100b, l. 5 of the first copy).

[R. JOHNSON.]

2337.

1763. Foll. 64; size 7½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of c. 1750 A.D.; 12-14 lines in a page.

*Vināśasindhu*, a treatise on the *Vedānta* tenets (by *Mukunda Muni*, or *Mukundarāja*?).

It begins:

अनेये सविदानंदे सकार्यो यत्र लीयते ।

माया तदस्यनाशं भेदायावि परं महः ॥ १ ॥

परमयोनि नादात्मा अपलेव विभासरा ।

परा महेशितुः शक्तिर्वागात्मा साधिरस्तु मे ॥ २ ॥

वागवैरूपं सकलं प्रपञ्चमजीवनमद्यहिरहासहिष्णु ।

अभिन्नरूपं परमाद्यतो यच्चिदात्मना तन्मिथुनं नतोऽस्मि

शिष्यदेशिकसंवादनगीकृत्य ततो ब्रुवे । ॥ ३ ॥ ० ८ ॥

विवेकसिंधुं यन्मग्ना जगुस्तापत्रयं नराः ॥ २ ॥ ० ११ ॥

इह यद्यपि निरयधिनिरतिशयसुखपाराशि(?)जननादिपद्-  
भाषविकारे ०

इति विवेकसिंधौ गुरुशिष्यसंवादोपक्रमो नाम प्रथमं प्रकरणं ॥  
fol. 11b; ० सृष्टिक्रमे सर्गप्रकरणं fol. 20b; सृष्टिक्रमे  
स्यूलदेहविवरणपूर्वकं प्रणवविवरणं fol. 27a; सृष्टिक्रमे  
सकलवाङ्मयार्थनिरूपणं fol. 31b; संहारक्रमे लक्षणाप्रकरणं  
fol. 39a; संहारक्रमे उत्तरार्थे संहारव्यनिरूपणं fol. 48b;  
उत्तरार्थे संहारक्रमे गुरुशिष्यसंवादे संज्ञनप्रकरणं fol. 57a.

It ends:

सर्गसंहारनामानो क्रमावच निरूपितो ।

यौ ज्ञात्वा जन्मभूमिस्थं(?) जीवो ब्रह्मोपयात्य ॥ ५ ॥

इति श्रीनट्टिवेकसिंधौ गुरुशिष्यसंवादे संहारक्रमे स्थानुभवा-  
विष्कारप्रकरणं समाप्तं ॥ उत्तरार्थे संहारक्रमाख्यं च । विवेकसिंधुः  
समाप्तः ॥

The author's name is not given in this MS.; cf. Weber's Cat., p. 375, no. 1365, and Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 343, no. 1346 (apparently a larger work); Hall's Index, p. 100, no. liii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2338.

3067. Foll. 39; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page; fair writing.

*Vedāntaparibhāṣhā*, an exposition of the *Vedānta* philosophy, in eight *paricchedas*, by *Dharmarāja Dikshita*.

See Hall's Index, p. 100, no. liv.

The *Vedāntaparibhāṣhā* was printed at Calcutta in the Śaka years 1769 and 1777 (see Haas' Cat., p. 31). There are also *Kāśī* editions.

The *pratyakṣapariccheda* ends fol. 11b, the *anumānapariccheda* fol. 13b, the *upamānaparic-*

cheda fol. 14a, the *āgamaparicheda* fol. 19b, the *arthāpattiparicheda* fol. 21a, the *anupalabdhiparicheda* fol. 25a, the *vishayaparicheda* fol. 34b, the *prayojanaparicheda*, fol. 39b.

*Dharmarāja* lived about the middle of the 17th century, in Tanjore, see Burnell's Tanj. MSS., p. 90. The same was also the author of the *Tarkacūḍamāṇi*, see no. 2343 (568).

[J. R. BALLANTYNE.]

### 2339.

2726. Foll. 94; size 7½ in. by 4½ in.; seven lines in a page; well written.

*Vedāntaparibhāṣā*, a second copy. See Wilson's Catalogue of the Mackenzie Collection. [MACK. COLL.]

### 2340.

2225. Foll. 44; size 9½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; fair modern writing.

*Vedāntaparibhāṣā*, a third copy.

[R. JOHNSON.]

### 2341.

884b. Foll. 31; size 10½ in. by 4 in.; ten lines in a page; fair writing.

*Vedāntaparibhāṣā*, a fourth copy, dated संवत् १८४८ भाद्रपदपक्षे त्रैलोक्यनीचाः । With marginal notes in Colebrooke's handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2342.

1608b. Foll. 23 (folded together); size 18½ in. by 3½ in.; eight lines in a page; fair writing in the Bengali character.

*Vedāntaparibhāṣā*, a fifth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2343.

568. Foll. 88; size 12½ in. by 5 in.; fourteen lines in a page; well written.

*Vedāntasikhāmaṇi*, a commentary on the *Vedāntaparibhāṣā*, by *Rāmakṛishṇa Adhvarin*, son of *Dharmarāja Adhvarindra*, the author of the *Vedāntaparibhāṣā* and the *Tarkacūḍamāṇi*.

See Hall's Index, p. 100, no. lv.; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 98, no. 1141; Burnell's Tanj. MSS., p. 90.

The commentary begins :

वागीशाखाः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।

यस्यैवा कृतकृपाः सुस्तवमानि गजाननम् ॥ १ ॥

नेदायभानुकिरणेष्विव वारिपूरः

सर्वो विभाति यदबोधवशात्प्रपञ्चः ।

माया प्रकीर्तय च निमीलति यत्प्रबोधत

तद्ब्रह्म नीति सुखनन्दयमात्मरूपम् ॥ २ ॥

आ सेतोरा मुनेरोरपि भुवि विदितान्धर्मे राजाध्वरीन्दान्  
वन्दे ॥ तत्त्वज्ञानखिलमिदं नन्दनखीरधोस्तानपादान् ।

यत्कारुण्यान्धयाभूदधिगतमधिकं दुर्महं मूढाधीक्षैर्

अप्यानं (r. अभ्यानं) शास्त्रज्ञातं जगति मयकृता (r.

[मत्स०?] रामकृष्णाद्वयेन ॥ ३ ॥

वेदान्तपरिभाषायां सो ॥ तान्निविनिर्मिताम् ।

व्याकरोमि कृतिं सर्वश्रुतनार्यप्रकाशिकाम् ॥ ४ ॥

मत्कृतिं च प्रपञ्चं च न प्रशंसन्तु पण्डिताः ।

तयापि बुद्धिवैशद्यकलो ज्यं मत्परिचयः ॥ ५ ॥

प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यर्थं विषयप्रयोजने निर्दिष्टविधिप्रतिपत्तिमात्रये  
मङ्गलमाचरितं शिष्यशिष्याये ग्रन्थतो निवर्त्तति यद्विद्येति ॥

Colophon: इति श्रीधर्मे राजाध्वरीन्दानमखीरामकृष्णा-  
ध्वरिविरचिते वेदान्तशिखामणी सङ्गः परिच्छेदः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2344.

444a. Foll. 13; size 10 in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page; well written.

*Vedāntasāra*, a well-known *Vedānta* tract, by *Sadānanda Yogindra*, pupil of *Advayānanda*.

See Hall's Index, p. 101, no. lvii.

For editions and translations see Haas' Cat., p. 124; Burnell's Tanj. MSS., p. 90, etc. An English translation also in Major G. A. Jacob's Manual of Hindu Pantheism, London, 1881.

[H. T. COLEBROOKE.]



2345.

2018. Foll. 18; size 9½ in. by 4½ in.; ten lines in a page; well written.

*Vedāntasāra*, a second copy.

[J. TAYLOR.]

2346.

2371. Foll. 16; size 11½ in. by 4½ in.; 9 or 10 lines in a page; large good writing.

*Vedāntasāra*, a third copy. [GAIKAWAR.]

2347.

2773a. Foll. 15; size 12 in. by 4½ in.; nine lines in a page; well written.

*Vedāntasāra*, a fourth copy, dated संवत् १८५८ आषाढे मासि शुक्ले ५ ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2348.

2833a. Foll. 23; size 7 in. by 9 in.; 13-15 lines in a page; large modern writing.

*Vedāntasāra*, a fifth copy, with pencil notes on the margin. [SIR CHARLES WILKINS.]

2349.

1338a. Foll. 19; size 11½ in. by 4½ in.; eight lines in a page; large modern writing.

*Vedāntasāra*, a sixth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2350.

2459. Foll. 86; size 11½ in. by 5½ in.; 8-10 lines in a page; large beautiful writing.

*Vedāntasāra*, the text, and *Subodhini*, a commentary on it, by *Nṛsiṃha Sarasvatī*, pupil of *Kṛṣṇānanda*. In the final couplets the author is called *Narasimha* and *Narahari*.

See Hall's Index, p. 101, no. lviii.

The *Subodhini* was published at Calcutta in the Śaka year 1771, by *Anandacandra-vedāntavāgīśa*, in Beng. char., also in the Śaka year 1782 (see Haas' Cat., p. 125).

It begins:

रामानन्दं गुरुं नत्वा परमानन्दमद्वयम् ।

ब्रह्मे वेदान्तसारस्य टीकां नात्ता मुचोधिनीम् ॥ १ ॥

That the *Subodhini* was composed at Benares in the Śaka year 1510, appears from the following final couplets:

गोवर्द्धनप्रेरणाया विमुक्तिद्वारे दधिने नरसिंहयोगी ।

वेदान्तसारस्य चकार टीकां मुचोधिनीं विष्णुपतेः

[पुरस्तात् ॥

जाते पञ्चशताधिके दशशते संवत्सराणां पुनः

संजाते दशवत्सरे प्रभुवरम्रीशालिवाहशके ।

प्राप्ते दुर्मुखवत्सरे शुभशुची नासे अनुमानिषी

प्राप्तभार्गववाक्ये नरहरिटीकां चकारोज्ज्वलाम् ॥

[GAIKAWAR.]

2351.

2082a. Foll. 41; size 8½ in. by 3½ in.; 11-15 lines in a page; small fair writing, on some pages nearly obliterated.

*Vedāntasāraṭīkā*, a second copy of *Nṛsiṃha's* commentary, dated संवत् १९९३ फाल्गुणवदि ९ गुरी भट्टकृपा(?) राजननाईनेन स्वपठनार्थं वा सर्वेषां लिखितो ज्यं सटीकवेदान्तसारः शुभे भवतु ॥

[GAIKAWAR.]

2352.

1645. Foll. 74; size 9½ in. by 3½ in.; eight lines in a page; large good handwriting.

*Vedāntasāraṭīkā*, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2353.

884c. Foll. 56; size 10½ in. by 4 in.; nine lines in a page; well written.

*Vedāntasāraṭīkā*, a fourth copy of *Nṛsiṃha's* commentary, dated संवत् १८३९.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2354.

1128b. Foll. 22; size 11½ in. by 3½ in.; 16-18 lines in a page; small fair writing.

*Vidvanmanorahjini*, a commentary on the *Vedāntasāra*, by *Rāmatīrtha Yati*, pupil of *Krishnatīrtha*.

This commentary was published at Calcutta in 1829 (in one volume with the text of the *Vedāntasāra*), and again at Calcutta in the Śaka year 1771 (together with the text of the *Vedāntasāra*, *Subodhini* and the *Hastāmālaka-bhāṣya*).

This copy is dated: शौ संवत् १६६३ । वर्षे फाल्गुनपदि २ । वाराणस्यां लिखितमिदं पुस्तकम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2355.

991. Foll. 239; size 13½ in. by 5½ in.; between nine and sixteen lines in a page; well written.

*Pratyaktattvacintāmaṇi* (or *Pratyakcint.*), a large metrical *Vedānta* treatise in twelve *prakaraṇas* with 1277 couplets, by *Sadānanda*, and *Scaprabhā*, a commentary on this work, by the same author.

The commentary begins :

नन्दालये विलसितं श्रुतिभिर्विमृश्यं  
ब्रह्मादिवन्धवर्णं नवमेधवर्णम् ।  
संसारतापशमनं सुपुनर्यमात्रं  
कृष्णं अये दलितमोहमयान्धकारम् ॥ १ ॥  
आनन्दकंदमृतायनमोशितार्द्रं  
ओल्लसन्नायममलकलाभिरामम् ।  
अज्ञानरावणरिपुं सुकुमारदेहं  
सीतापतिं हनुमताश्रितमाश्रये ज्ञतः ॥ २ ॥  
नन्वा साधं शिषं ओगच्छपतिमरैवेन्मपादारविन्दं  
मार्गैर्वा भ्रान्तैर्वा गुरुमतिमुद्धतं शारदां संविदीशाम् ।  
आसं वेदात्मभानुं यतिवरममरप्राप्यवेदानभाष्यं  
आख्यां चिन्तामणेः श्रीहरिपदरतये स्वप्रभाष्यां प्रकुर्वे  
कृपामृतरसापारावारं सर्वमुद्धतसत्तम् । ॥ ३ ॥  
श्रीमुकुन्दमहं वन्दे तत्पादाभ्योमभक्तये ॥ ४ ॥

The *mūla* begins :

मेघश्यामं निरवधिरसं पीतवाको दधानं  
कान्ताक्रान्ताविभुवनवपुर्भयपादारविन्दम् ।  
सत्यज्ञानमितमुत्तमवाग्वोचरं बुद्धतीर्तं  
भक्त्या सिद्धे स्वमपि कलये श्रीमुकुन्दं लितालयम् ॥ १ ॥  
यत्पादात्मस्मृतिरभयदा शान्तिदायादिहेतुर्  
यद्वाग्दे स्मरति सकलं कल्पितं यच्च सत्यम् ।  
ये विश्वं संप्रविशति लये सर्वशक्तिमतिं  
तं श्रीकान्तं स्वपदरतिदं संश्रये कृष्णमीशम् ॥ २ ॥

The treatise itself begins with the eighth couplet :

सारासारे निगमजलधेरुद्धतं शास्त्रमेतद्  
वेदान्ताख्यं सुभगमुनिना न्यायतः सतिषड्वम् ।  
तत्सारोऽयं यतिवरगिरा लब्धमादाय कुर्वे  
प्रत्यक्षिन्नामणिमतिमुदा श्रीपतिप्रोक्तिकामः ॥ ६ ॥  
यद्गीष्ठासी ननिमृतिभयागारसंसारभारं  
यच्छा ब्रह्माद्वयमुत्तमिधी क्रीडतीशानभक्त्या ।  
प्रत्यक्षं श्रुतिभिरुद्धितं यद्विचारान्मुमुक्षुर्  
जानातेष्वे स्वयमत इमं ग्रन्थमोक्षेन भक्त्या ॥ ९ ॥

The first *prakaraṇa* or *pratyaktattvacintāmaṇi* ends fol. 47b, the second or *śravaṇa-viḍhamayūkha* fol. 56b, the third or *pratyakṣa-prakāśatvasādhakamayūkha* fol. 65b, the fourth or *praticisāṇṣṛitīnirūkarāṇamayūkha* fol. 85b, the fifth or *pratīkurmavyavasthāmayūkha* fol. 108b, the sixth or *tattvapadārthavicāramayūkha* fol. 127b, the seventh or *kartṛitvādidharmanirūkarāṇapūrvasvarūpabodhamayūkha* fol. 139b, the eighth or *adlukāramayūkha* fol. 149b, the ninth or *tatpadārthasyābhinnanimittopādānūtanirūpanamayūkha* fol. 174b, the tenth or *advaita-tattvamayūkha* fol. 187b, the eleventh or *veda-syūpauruṣheyatvādinirūpanapurahsaṣaram akhaṇ-ḍārthaparātattvamayūkha* fol. 213b.

Colophon : इति श्रीमुकुन्दपादारविन्दमकरन्दाभिला-  
षिसदानन्दविद्वत्कृतायां प्रत्यक्षविचिन्तामणिआख्यायां स्वप्रभा-  
षिधायामलकलापारपयायब्रह्मलैक्यमयूसाभिधं द्वादशं प्रकरणं  
समाप्तिमगन्तम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2356.

476a. Foll. 220; size 12½ in. by 4½ in.; between eight and fifteen lines in a page; fair modern writing.

*Pratyaktattvacintāmaṇi* and *Svaprabhā*, a second copy of text and commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

2357.

1395c. Foll. 35; size 13½ in. by 4½ in.; eight lines in a page; on yellow paper, written in the Bengali character, in the 18th century.

*Advaitamakaranda*, 28 ślokas on *Brahma* which is *advaita*, by *Lakṣmīdhara Kavi*, with a *ṭikā* by the same. See Hall's Index, p. 102, no. lxiii.; for the *mūla* compare Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 105, no. 689.

It begins:

अन्यारम्भे मङ्गलाय गुरुदेवतानमस्कारं करोति ।

कटाक्षकिरणाचाननमम्बोहाभये नमः ।

अनन्तानन्दकृष्णाय जगन्मङ्गलमूर्तये (first śloka  
[of the *mūla*])

It ends: उक्तमर्थं समयोजनं निगमयति

उपशान्तजगज्जीवशिष्याचार्येश्वरधर्म ।

स्ततः सिद्धमनाद्यन्तं परिपूर्णमहं मह (27th śloka  
[of the *mūla*])

इति ॥ ग्रन्थं परिसमाप्य तस्य सञ्जनयाग्रमाशस्ते ॥

लक्ष्मीधरकवेः सूक्तिशरदभोजसंभृतः ।

अद्वैतमकरन्दो अयं विद्वद्भूतैर्निर्णीयतानिति (28th  
[śloka of the *mūla*])

इति श्रीलक्ष्मीधरविरचिता अद्वैतमकरन्दटीका परिपूर्णं ॥

जीभैरवचन्द्रदेवशर्माद्यो लिपिरियं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2358.

1268b. Foll. 51; size 7 in. by 3½ in.; 9-11 lines in a page; large good writing.

*Advaitamakaranda*, the 28 ślokas of *Lakṣmīdhara Kavindra*, with a *ṭikā* called *Rasābhivyañjikā*, by *Svayamprakāśa Yati*, who was a pupil of *Śuddhānanda*, and who says in the final couplets that he wrote his *ṭikā* at the bidding of *Purushottama*. See Hall's Index, p. 102, no. lxiv.; Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 105, no. 689.

It begins:

अयं अद्वैतमकरन्दः ॥ सच्चिदानन्दगुरुवर्यकमलेभ्यो नमः ॥

नित्यं निरंतरानन्दचिह्नं ब्रह्म निर्वच्य ।

श्रुत्या तत्कौतुभूतिभ्यामहमस्मद्वयं सदा ॥ १ ॥

अवागृहीतवामाङ्गे वन्दे चन्द्रकलाधरं ।

लावत्यनधुराकारं कारुख्यरसवारिधिं ॥ २ ॥

केयल्यानन्दयोगीन्द्रपादकञ्जरजोरविः ।

राजते मे हृदाकाशे मोहध्वातनवर्त्तकः ॥ ३ ॥

मुहानन्दपदीभोजद्वन्द्वं सेवे यदुद्भवं ।

निर्वाणरसमासाद्य दुष्टाः शिष्यालिप्यस्तयः ॥ ४ ॥

सच्चिदानन्दयोगीन्द्रा जयते भुवि केचन ।

यत्कृपालवतस्तोषो मया संसारवारिधिः ॥ ५ ॥

इह सलु लक्ष्मीधरो नाम कश्चित्कवीन्दो निरंतरनिवाद्य-  
नुशानमुद्धस्तातया संजातविषेकवैराम्यशमदमादिमुखावतः  
आत्मविषिदिद्युतया सत्यकलोकवेदधर्मान् गुरुवर्यरखोपसर्पण-  
पुरःसरं विधिषत्सम्यक् श्रुतवेदांतत्वेऽपि संभाषणया प्रतिबद्धज्ञा-  
नतया स्पर्शितुम्यतः काश्चित्पुरुषधीरेयानुपलभ्य संजातकारुण्यस्तेषां  
करतलपित्तफलवत्स्युष्टं वेदांतप्रतिपाद्यं ब्रह्म सच्चिदानन्दलक्ष्यं  
सर्वज्ञं सर्वोपादानं नित्यं सर्वैकमद्वयं देहेन्द्रियप्राणमनोबुद्धहंका-  
रसाक्षिप्रत्यगभिस्रतया तर्कैः संभावयितुं किञ्चित्प्रकरणमद्वैतम-  
करंदाख्यमारभमाणश्चिकीर्षितस्य तस्यापिप्रपरिसमाप्तये स्नेहदे-  
वताप्रणामरूपमंगलं स्वयमुवाच शिष्यशिष्याये संयतो निबध्नाति ॥

In the remarks on the last śloka (see no. 2357) the *Brahmagītā* and *Bhāratīrtha* are quoted.

End of the *ṭikā*:

अद्वैतमकरन्दस्य रसाभिव्यञ्जिका कृता ।

स्वयंप्रकाशयतिना पुरुषोत्तमशासनान् ॥

ब्रह्मानन्दरस(र. ० सं) सादुमिहविर्वि(पु)धोत्तमैः ।

रसाभिव्यञ्जिका श्रेया परिशील्या नृदादरात् ॥

इति ब्रह्मविवेकः(ः) समाप्तः । लुलि(1) चैतन्यप्रकाशानंदसर-  
स्वति । स्वार्थे वा परार्थे सं १६०२ स गु व दि ११(?) रवो  
परिपूर्णे गंगाये नमः ॥

In the colophon of the copy described by  
Rāj. Mitra the guru of the author is called  
*Paramahamsaparivrajakācārya Kaivalyānanda*  
*Yogindra*. *Kaivalyānanda* will be the same  
as *Suddhānanda*. [H. T. COLEBROOKE.]

## 2359.

1975. Foll. 16; size 8½ in. by 4½ in.;  
fair, modern Devanāgarī writing; 13 or 14  
lines in a page.

*Probodhasudhākara*, a metrical summary of  
*Vedānta* doctrines, by *Sūrya Paṇḍita*.

It begins :

नितानंदैकरूपसच्चिन्मात्रं परं ज्योतिः ।  
पुरुषोत्तममज्ञनीशं वंदे श्रीयादयापीशं ॥ १ ॥  
यं वर्णयितुं साक्षाच्छ्रुतिरपि मूकेव मौनमावहति ।  
सोऽस्माकं अनुजानी किंवान्ता गोचरो(र. किं वा  
वागोचरो) भविता ॥ २ ॥  
यद्यप्येवं विदितं तथापि परिभाषितो भवेदेव ।

अध्यात्मशास्त्रज्ञानं हरिर्षितनं(र. ० न)कीर्तनायासः ॥ ३ ॥

*Iti dehanindāprakarāṇam* fol. 2b; *vishaya-*  
*nindāpr.* fol. 3b; *manonindāpr.* fol. 4a; *brah-*  
*mendriyanigrahapr.* fol. 4b; *manonigrahapr.* fol.  
5a; *vairāgyapr.* fol. 6a; *ātmasiddhipr.* fol. 6b;  
*māyāsiddhipr.* fol. 7b; *lingadehādipr.* ib.; *ad-*  
*vaitapr.* fol. 8b; *karṣṇitvabhokṣitvādinirūpaṇam*  
ib.; *svaprakāśanirūpaṇam* fol. 9a; *nādapr.* fol.  
9b; *manolayapr.* ib.; *bodhapr.* fol. 10a; *pra-*  
*bodhe dvedhābhaktipr.* fol. 11b; *dhyānavādhīpr.*  
fol. 12a; *saguṇanirguṇayor aikyanirūpaṇam*  
fol. 13b; *anugrahapr.* fol. 14a.

It ends :

इंद्राशापरिपूरके मुदसरिज्योहापगोदस्ते(र. ० गोरस्ते?)  
जाताशेन सुदिहवेदिदिनकुक्का समाज्ञायतः ।  
भक्तिज्ञानधिरागर्भजितपरानंदानुभूतिः कृतः  
जीवान्मोक्षधाकरः स जगती निःशेषे कल्पता ॥ ३० ॥

परोपकारार्थमुदाहृतेन यद्वाग्विसर्गेण रसोज्ज्वलेन ।

शब्दाभिधं ब्रह्म यतः प्रवृत्तं स प्रीयतां वादचरानसिंहः  
[॥ ३१ ॥

इति श्रीमत्सूर्येष्टित्तविरचिते प्रबोधसुधाकरे विंशं प्रकरणं ॥

In Hall's Index, p. 103, no. lxvi., and in a  
MS. in Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 286, the  
treatise is ascribed to *Śaṅkarācārya*; whilst  
in Bühler, Cat. of MSS. in Gujarāt, etc., iv.,  
70, the author is called *Dinakara* (i.e. *Sūrya*).  
The final *śloka* of Rāj. Mitra's MS. occurs at  
the end of the 19th, or last but one, chapter  
of the present MS. [DR. J. TAYLOR.]

## 2360.

1689. Foll. 286; size 9½ in. by 3½ in.;  
indifferent, modern Devanāgarī writing; 9 or  
10 lines in a page.

*Sārājya-siddhi*, a versified summary of the  
*Vedānta* doctrine, by *Guṇādhara Sarasvatī*,  
pupil of *Rāmacandra Sarasvatī*, with a com-  
mentary, called *Kaivalyakalpadruma*, by the  
same author, composed in 1692 A.D.

The treatise begins :

गंगापूरप्रचलितजटासलभोगोंद्रभीतान्  
आर्लिंतीमचलतनयां सस्मितं वीक्षमाद्यः ।  
लौलापांगैः प्रणतमनतां नंदयच्छंद्रनीलिर-  
नोहज्जातं हरतु परमानंदमूर्तिः शिवो नः ॥ १ ॥  
स्मरं स्मरं जनिमृतिभयं ज्ञातनिर्वेदवृत्तिर-  
ध्यायं ध्यायं पशुपतिमुमाकांतनंतनिपत्यं ।  
पायं पायं सपदि परमानंदपीयूषधारां  
भूयो भूयो निजगुरुरूपदीभोजयुग्मं नमामि ॥ २ ॥

The commentary begins :

तरुणतपनवर्षं कर्णलोलावधूत-  
ध्वजरनिबहगुंजाकर्णोद्भूतहर्षं ।  
अमरवरकिरीटोद्भूतपादात्मनः  
स्फुरतु दलितविभं दंतिवर्कं महो नः ॥ १ ॥  
कृपालुलितवीक्ष्यं स्मितमनोह्रवक्ष्यायुगं  
शशांककलवोज्ज्वलं शमितपोरतापवयं ।  
करोतु किमपि स्फुरत्परमसौख्यसचिद्विपु-  
धराधरसुताभुजोद्भूतविभं महो नंगलं ॥ २ ॥

मयति स्वजनाज्ञानमक्षयारवहारः (१.० वारः) ।  
 वेदादुर्गमस्वकेसरी नरकेसरी ॥ ३ ॥ ० ५ ॥  
 भक्तानां गुरुदेवतैक्यविषयादाद्याय देवस्तनी  
 यत्किं याति सदा समाधिमनये (१.० समये) येन नृक-  
 श्रीसर्वज्ञपदं सदैक्यमभून्नैव तेजानहं [टीरवः ।  
 मोहध्वातविभाकराधिरमः पादाङ्गयुग्मं भजे ॥ ६ ॥ ० ७ ॥  
 सहजकरुणयाद्रेः (१.० द्रेः) सादरे वा कटाक्षैः  
 प्रशतजनसमूहं ध्वस्तमोहं विधत्ते ।  
 विभुवनविभुतश्रीरामभट्टाभिषां तां  
 प्रकटितगुरुमूर्तिं ब्रह्मविद्यां प्रपद्ये ॥ ८ ॥  
 आहारिभेपुरेभेनोत्तमहजानंदानृतस्यदिभिः  
 शिष्यैः करविस्ववत्प्रपद्यतस्तत्त्वं परं श्रीगुरुम् ।  
 रामानंदमुनीश्वरीधनुकुटालंकारचिंतामणीम्  
 सानंदं प्रसन्नामि यत्करुणया तीर्थोऽस्मि मोहाक्षयं ॥  
 [९ ॥ ० १२ ॥

प्रारिखितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तिप्रचयगमनादिचिह्नये ०  
 भक्तिभट्टाप्रशिष्यात्पुनःसरं तमेवैश्वरं प्रायेयमानो विशिष्टविषय-  
 प्रयोजनसंबंधाधिकारिलक्ष्यमनुबंधचतुष्टयमप्यैवार्जयति गंगेया-  
 दिना ॥

According to Hall, Index, p. 103, no. lxix,  
 the treatise consists of 183 verses. In the  
 present MS. Chap. I. (*adhyāropaprakaraṇam*,  
 ending fol. 129a) consists of 54 verses; II.  
 (*apavādaprakaraṇam*, fol. 240a) 58 verses; III.  
 (*kaivalyaprakaraṇam*) 45 verses. The last  
 verses with their comment run thus:

ज्ञात्वादिदिव्यमिदं भूषणमंडितानां  
 वेदादुर्गमस्वकेसरी नरकेसरी ।  
 कैवल्यकल्याणरूपं नृपाश्रितानां  
 स्वाराज्यसिद्धिरियमस्तु मुदे बुधानां ॥

Comm.: ० अत एव कैवल्यकल्याणरूपं नृपाश्रितानां  
 श्रीगुरोः पादमूलमुपाश्रितानां अवकाशितया विधिचतुष्टयगतानां  
 बुधानां ० -- ग्रंथपक्षे कैवल्यकल्याणरूपं नृपाश्रितानां नृपाश्रितानां  
 मूलं व्याख्येयमित्यर्थो बोध्यः । अस्य ग्रंथस्य जगदीश्वरप्रसाद-  
 जन्यत्वादिदिव्यमिति सूचयन्त्यकृतमस्य सार्वभौमस्य ग्रंथं  
 संपुष्टिप्रेरकस्य जगन्नातापितृरूपस्य स्वदेवतस्य चरकारचिह्नयोः  
 समर्पयति वाक्येति ॥

वाक्यपुष्पामलिः सेयं भक्त्या न्यक्ता पदाश्रयोः ।  
 धियः प्रेरकयोरस्तु शिष्योः प्रीतिसिद्धये ॥

सेयं स्वाराज्यसिद्धिः ॥

अपरोक्षीकृते तत्त्वे वाक्याद्याये (?) गतो (१.० ते) अथ वा ।  
 श्रीवत्सुकस्य धनस्य कैवल्यमिह कीर्तितं ॥

नित्यं दिशस्तु कृतिनामनिर्वाहितायान्  
 निर्वोणसिंधुसलिलैर्नैरेतालवाहः (१.० भेरिता ०) ।

आनंदनंदनवने नितरां निरुद्धः  
 कैवल्यकल्याणरूपस्तु मुदे बुधानां ॥

वत्सभिर्नृपविनिर्माणां वृषास्य-  
 वसैः मायसिद्धवाक्यपुष्पमिह ।

गंगाधरेन्द्रयातिना शिष्योः पदाक्षे  
 भक्त्यापिता (१.० पिता) सुकृतिरस्तु सतां शिष्याय ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीरामचंद्रसरस्वतीपू-  
 ज्यपादशिष्येण श्रीसर्वज्ञसरस्वतीपूज्यपादप्रशिष्येण गंगाधरसर-  
 स्वास्यभिषुगा विरचितायां स्वाराज्यसिद्धिवाक्यायां कैवल्य-  
 कल्याणरूपायां कैवल्यप्रकरणं संपूर्णम् ॥

The above Śaka date is correct for Vikrama  
 1748 (expired), the date, according to Prof.  
 Kielhorn, corresponding to Thursday, 14th  
 January, 1692 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

2361.

1099. Foll. 77; size 13 in. by 4½ in.:  
 legibly written, in Devanāgarī, in 1782 A.D.,  
 by two or three different hands; 7-13 lines  
 in a page; foll. 50-77 are numbered separately.

The same treatise, here called *Ātmasāmri-  
 jyasiddhi*, or simply *Sāmrajyasiddhi* (in margin),  
 with the commentary.

Section I. (54 verses).

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीराम-  
 चंद्रसरस्वतीपूज्यपादशिष्येण गंगाधरसरस्वा-  
 स्यभिषुगा विरचितायामात्मसाक्षात्तसिद्धिवाक्यायां कैवल्यकल्या-  
 णरूपप्रकरणं संपूर्णम् ॥ संवत् १८३१ । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2362.

924. Foll. 302; size 12½ in. by 6 in.:  
 fair modern Devanāgarī writing; 13-15 lines  
 in a page.

*Ātmapurāṇa* or *Upanishadratna*, a versified summary of the contents of the *Upanishads*, in eighteen chapters, by Śaṅkarānanda, disciple of Ānandātman. See Hall's Index, p. 116, no. cxxii.; Rāj. Mitra's Not., i., p. 98, no. 182.

It begins:

ईशानीशादिभेदेन व्याकुलं सकलं जगत् ।

निरोक्ष्य ओषियः कश्चिच्छ्रुतायावगतिधमः ॥ १ ॥

एकदा करुणाक्रोतचित्तं रत्नद्विधितयम् ।

अहो संसारमूलेन ज्ञेयिताः सर्वदेहिनः ।

कामादिकाकषासेन नारीदृक्कविनोदिना(?) ॥ २ ॥

कथमस्माद्भवेन्नैव भीतिः सर्वनृणामिह ।

इति संक्षिप्तं मतिमान् स्वगुरुं परिपृच्छति ॥ ३ ॥

कथमज्ञानलोहागं तीक्ष्णं संसारमूलकं ।

गुणत्रयविज्ञासाक्षात्तनितक्रम्य द्रष्टुमुमान् ॥ ४ ॥

एवमुक्तो गुरुः प्राह स्वशिष्यं करुणानिधिः ।

ज्ञानमज्ञाननाशाय नियतं साधनं निरिति ॥ ५ ॥ ०

I. *Āitareyasārārthaprakāśa*, fol. 21b; II. *Kauśhitakisārārthaprakāśe indratardanūtkhyānam*, fol. 34a; III. *Kauśhitakisārārthaprakāśe gārgyājātasātrusaṃvāda*, fol. 42a; IV. *Bṛihadūraṇyaka-madhukāṇḍasārārthaprakāśaka ṛishyaśvisamvāda*, fol. 66a; V. *Bṛihadūraṇyake yājñavalkyakāṇḍasārārthaprakāśa ṛishiyājñavalkyusaṃvāda*, fol. 83b; VI. *Bṛihadūraṇyake yājñavalkyakāṇḍasārārthaprakāśa - yājñavalkyajanakusaṃvāda*, fol. 132b; VII. *Bṛihadūraṇyaka-yājñavalkyamaitreyīsaṃvāda*, fol. 147b; VIII. *Śvetāśvaturopanishatsārārthaprakāśe śvetāśvaturusamāsasaṃvāda*, fol. 173a; IX. *Kūṭhakopanishatsārārthaprakāśe yamanaciketasamvāda*, fol. 194b; X. *Taittirīya-sārārthaprakāśa*, fol. 216b; XI. *Carbhādyupani-shatsārārthaprakāśa*, fol. 247a; XII. *Chāndogyasārārthaprakāśa*, fol. 256b; XIII. *Chāndogyasārārthaprakāśe sanatikumūranāradasamvāda*, fol. 162a; XIV. *Chāndogyas. prajūpatīndravirocana*, fol. 271b; XV. *Talavakīropanishatsārārthaprakāśa*, fol. 276b; XVI. *Muṇḍakasārārthaprakāśe 'ugirahśaunakusaṃvāda*, fol. 282b;

XVII. *Praśnasārārthaprakāśe pippalādīsukeśa-saṃvāda*, fol. 286b; XVIII. (? *atharvāsīrasi proktam brahmāvalodhanam*) ends:

सर्वत्र नापरं किञ्चित्तत् एतत्पठन् पुमान् ।

मृष्यन् वदन् विज्ञानेनै मुष्यते भवसंकटात् ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिब्राजकाचार्यानंदात्मपूज्यपादशिष्येण शंकरानंदभगवता विरचित उपनिषद्सूत्र आत्मपुराणे अष्टादशोऽध्यायः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2363.

3069. Foll. 14; size 10½ in. by 6 in.; 11 or 12 lines in a page; large good handwriting.

*Avadhūtāuvbhūti*, a metrical exposition of the *Vedānta* doctrine, in twenty-one *prakaraṇas* (containing 301 ślokas, cp. p. 755, l. 1). In the *Adhyātmaprādīpikā* (see no. 2365) this treatise is ascribed to Muni *Ashṭāvakra*, and hence called *Ashṭāvakra-prakarana* or -*sūkti*.

See Hall's Index, p. 125, no. clx.; Oxford Catalogue, p. 227, no. 558; Burnell's Tanj. MSS., p. 96. For editions (Calcutta, 1855; Bombay, 1864; Firenze, 1868) see Haas' Cat., pp. 8 and 9.

This copy begins:

मुक्तिमिच्छसि चेन्नात्र विषयान्निवस्यस्य ।

यमानैवदयातोषसां पीयूषवज्रज ॥

The last chapter is a metrical index of contents:

दश षट् चोपदेशे स्युः श्लोकाश्च पञ्चविंशतिः ।

सत्यात्मानुभवोद्भास उपदेशे चतुर्दश ॥ १ ॥

चतुस्त्रासे लये चैवमुपदेशे चतुश्चतुः ।

पञ्चकं स्यादनुभवे बन्धनोद्धे चतुष्कुक्कम् (१.०४५५) ॥ २ ॥

निर्बेदोपपन्ने ज्ञान एवमेवाष्टकं भवेत् ।

यथामुले सप्तकं च ज्ञानी स्याच्च चतुष्कुक्कम् (१.०४५५) ॥ ३ ॥

तत्त्वोपदेशे विंशच्च दश ज्ञानोपदेशके ।

तत्त्वस्वरूपे विंशच्च ज्ञाने च ज्ञानकं भवेत् ॥ ४ ॥

अष्टकं आत्मविज्ञानी जीवमुक्ती चतुर्दश ।

षट्संख्याक्रमविज्ञाने सन्धैकात्म्यमत्रः परम् ॥ ५ ॥

विंशत्येकविंशतिः सङ्ख्येः श्लोकैरात्माग्निमध्यलेः ।  
अवधूतानुभूतं च श्लोकाः संख्याक्रमा चमो ॥ ६ ॥

The different copies vary very much, especially in the beginning.

Date of the copy : संवत् १६९८ ॥ वर्षे भाद्रपद-  
शुद्धिर्तिथि पक्षे चार मंगलवार पोषी लोबीत केशवदास  
वेरागी ॥ [J. R. BALLANTYNE.]

2364.

1617b. Foll. 24; size 7½ in. by 5½ in.;  
8-13 lines in a page.

*Aradhātānuhūti*, a second copy.

It begins :

कुतो ऽहमवाद्य कुतः प्रयातः

किमस्मि कुर्वन्नुत को ऽहमस्मि ।

ज्ञानस्य ज्ञानास्मि यदीयमायया (१.० माया)-

क्षिप्तः स बुद्धिं दिशती निजानाम् ॥

मुक्तिमिच्छसि ०

The copy is dated : शके १६२२ विक्रमनाम संवत्सरे  
फाल्गुनवदि दशमी मह एकादश्यां तिथौ शुक्रवासरे तद्विने  
विनायकेन ईश्वरप्राप्त्यर्थं लिखितं ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2365.

2202. Foll. 88; size 11 in. by 5 in.;  
6-10 lines in a page; beautifully written.

*Adhyātmapradīpikā*, a commentary on the  
*Aradhātānuhūti* (in this copy called *Ashṭāvakra*  
or *Ashṭāvakra-prakaraṇa*), by *Viśveśvara*. See  
Hall's Index, p. 125, no. clxi.; Rāj. Mitra's  
Notices, vii., p. 246, no. 2493.

The *mūla*, which occupies the middle of  
every page, begins मुक्तिमिच्छसि ०

The commentary begins :

यदज्ञानाज्जगज्जातं यद्विज्ञानाद्विलीयते ।

तं नत्वा सच्चिदानन्दं कुर्वे ऽध्यात्मप्रदीपिकाम् ॥

इह तावदात्मानन्दानुभवपरिपूर्णाः (परिपूर्णाः कृतानेकशिष्य-  
व्रतः परमकारुणिको भगवानष्टावक्रमुनिः सकलमुमुक्षुजनमु-  
द्दिधौर्षुः) शिष्यं प्रति मोक्षोपायमुपदिशति ॥ मुक्तिमिति ॥

Date of the copy : संवत् १७०१ वर्षे मार्गशिरकृष्ण-  
शनीलि (!) श्रीधर उपाध्यायः ॥ [GAIKAWAR.]

2366.

1250a. Foll. 85; size 8½ in. by 3½ in.;  
nine lines in a page; fair writing.

*Adhyātmapradīpikā*, text of the *Ashṭāvakra-  
prakaraṇa* and *Viśveśvara's* commentary, a  
second copy.

The beginning is different from that of the  
first copy :

जनक उवाच ।

यदज्ञानाज्जगज्जातं यद्विज्ञानाद्विलीयते ।

तं नत्वा सच्चिदानन्दं कुर्वे ऽध्यात्मप्रदीपिकाम् ॥ १ ॥

जनक उवाच ।

कथं ज्ञानमवाप्नोति कथं मुक्तिर्भविष्यति ।

विराम्य च कथं प्राप्नोति त्वं ब्रूहि मे प्रभो ॥ २ ॥

इह तावद ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2367.

2629. Foll. 52; size 10 in. by 5½ in.;  
twelve lines in a page; well written.

*Ashṭāvakra-sūktadīpikā*, text of the *Ashṭā-  
vakra-prakaraṇa* and a *śikā*, which is apparently  
different from *Viśveśvara's Pradīpikā*. From  
the second copy it would appear that the  
author's name was *Ġopālacaityanya*.

It begins :

सच्चिदानन्दमद्वैतं सर्वोपधिज्ञानमुत्तमम् ।

नत्वाष्टावक्रसूक्तस्य दीपिकां तन्यते परा ॥ १ ॥

मुक्तिमिच्छसि ० (first śloka) इह सत्तु ज्ञानविज्ञानसंपन्नः  
परमकारुणिको ऽष्टावक्रमुनिर्मुक्तिकामनया समुपेतं कंचिच्छिष्यं  
ज्ञानदमाद्यधिकारस्वीकारोपदेशपूर्वकमात्मतत्त्वमुपदिशति ॥ मु-  
क्तिमिच्छसीति ॥

Date of the copy : शके १६०१ क्रोधननाम संवत्सरे  
ज्येष्ठवदि अष्टम्यां रविवासरे तद्विने समापितः ॥

For this copy see Wilson's Cat. of the  
Mackenzie Collection, i., p. 11, no. ii.

[MACK. COLL.]

2368.

100b. Foll. 50 (13-62); size 9½ in. by 4½ in.; 6-11 lines in a page; well written.

*Aṣṭāvakraśūktadīpikā*, text and commentary, another copy.

The text begins :

कथं ज्ञानमवाप्नोति कथं मुक्तिर्भविष्यति ।  
वैराग्यं च कथं प्राप्नोतेतत्सं ब्रूहि मे प्रभो ॥  
अष्टावक्र उवाच ।  
मुक्तिमिच्छसि ०

The commentary begins :

सच्चिदानन्दमहैतं सर्वधिज्ञानमुत्तमम् ।  
नन्वाष्टावक्रमूकस्य दीपिका तस्यते परा ॥ १ ॥

श्रीमन्नोपालचैतन्य(ना?)मरचितेन मया दीपिका टीका विस्तार्ये क्रियते । सकलविद्वज्जनकृपाकटाक्षसंतुष्टचेतसा मया विस्तार्ये टीका क्रियते\* । इत्यध्याहार इह खलु ०

[II. T. COLEBROOKE.]

2369.

884a. Foll. 110; size 10½ in. by 4 in.; eight lines in a page; fair writing.

*Jīvanmukti-prakaraṇa* (or *vinaka*), a treatise on liberation in life, in five *prakaraṇas*, by *Vidyāranya Śrīmin* (*Sāyana*). The name of the author is not mentioned in this copy.

See Hall's Index, p. 133, no. cxvii., and p. 205; Weher's Catalogue (1853), p. 195, no. 615; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 82, no. 1486, also i., p. 32, no. 573.

It begins :

यस्य निः(ः)श्रितं वेदा मायया यो अखिलं जगत् ।  
निर्भेदे तमहं वन्दे विद्यातीर्थमहेष्टरम् ॥ १ ॥  
वक्ष्ये विविदिषान्यासं विद्वद्भ्यासं च भेदतः ।  
हेतू विदेहमुक्तेषु जीवन्मुक्तेषु त्री क्रमात् ॥ २ ॥  
संन्यासहेतुर्वैराग्यं यदहर्विरजेतदा ।  
प्रव्रजेदिति वेदोक्तेस्तद्भेदस्तु पुराणतः ॥ ३ ॥

\* The whole remark is meant as an explanation of the preceding *śloka*.

विरक्तिद्विविधा प्रोक्ता तीव्रा तीव्रतरेति च ।

सत्त्वानेव तु तीव्रायां न्यसेद्योगी कुटीचके ॥ ४ ॥

अक्तो बहूदके तीव्रतरायां हंससंज्ञिते ।

हुमुद्युः परमे हंसे साक्षाद्विज्ञानसाधने ॥ ५ ॥

पुनरावृत्तिनादीनां नाशे तात्कालिकी मतिः ।

धिकं संसारमितीदृक् स्याद्विरक्तेर्मन्दता हि सा ॥ ६ ॥

अस्मिन्नस्मिन् ना भवन्मुच्यदारादयो मनः ।

इति या सुस्मिरा बुद्धिः सा वैराग्यस्य तीव्रता ॥ ७ ॥

पुनरावृत्तिसहितो लोको मे मास्तु कश्चन ।

इति तीव्रतरत्वं स्यान्मन्दे न्यासो न कोऽपि हि ॥ ८ ॥

यात्राशक्तिशक्तिभ्यां तीव्रे न्यासद्वयं भवेत् ।

कुटीचको बहूदकश्चेत्युभावेतौ त्रिदक्षिणी ॥ ९ ॥

द्वयं तीव्रतरे ब्रह्मलोकमोक्षविभेदतः ।

तत्तुल्ये तत्त्वविद्धसो लोकेऽस्मिन्परहंसकः ॥ १० ॥

एतेषां तु समाचाराः प्रोक्ताः पाराशरस्मृतौ ।

व्याख्यातो (व्याख्याने the second copy) इत्याभिर-  
[चायं परहंसो विविष्यते ॥ ११ ॥

जिज्ञासुर्ज्ञानयाश्चेति परहंसो द्विधा मतः ।

प्राहुर्ज्ञानाय जिज्ञासोर्न्यासं वाजसनेयिनः ॥ १२ ॥

प्रव्रजिनो लोकमेतमिच्छन्तः प्रव्रजन्ति हि ।

एतस्यार्थं तु गद्येन यक्ष्ये मन्दविबुद्धये ॥ १३ ॥

लोको हि द्विविधः ०

The first or *jīvanmuktīpramāṇaparakaraṇa* ends fol. 22b, the second or *vīśanākshayānirū-  
pṇa* fol. 53a, the third or *jīvanmuktisādhana-  
manonāśaparakaraṇa* fol. 81b; the fourth chapter begins : कथं जीवन्मुक्तिः किं वा तत्र प्रमाणं कथं वा तत्सिद्धिरित्येतस्य प्रश्नत्रयस्योत्तरं निरूपितं सिद्धं वा किं प्रयोजनमित्यस्य चतुर्थप्रश्नस्योत्तरमिदानीमभिधीयते, it ends fol. 94a : इति जीवन्मुक्तिप्रकरणे स्वरूपप्रमाणसा-  
धनैर्जीवन्मुक्तिर्निरूपिता प्रकरणं (!); the last chapter begins : अथ तदुपकारिणं विद्वत्संन्यासं निरूपयामः ।

This treatise leans strongly to the *Yoga*. Amongst the numerous quotations from the *upanishads*, *smṛitis* and the philosophical *sūtras* (especially from the *Pātāñjala*), there are also some from the *Bhagavadgītā* (f.i. fol. 87a).



The *Jīvanmukti Vīccha* has been printed in the *Ānandīśvaranūsāṅgītagraṇthāvalī*, Śaka 1811 (Poona, 1890). [H. T. COLEBROOKE.]

## 2370.

1905. Foll. 115; size 11 in. by 5 in.; nine lines in a page; large fair writing.

*Jīvanmuktivīccha*, a second copy.

It begins: यस्य निः(ः)श्चितं वेदे(ः) यो वेदेभ्यो श्रितं जगत् । [J. TAYLOR.]

## 2371.

1103e. Foll. 10 (foll. 74-83 of the volume); size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; large writing, end of the 18th century.

*Nyāyadīpāvalī*, a logical treatise, by *Ānandabodha*. See Hall, Index, p. 206. In the final couplet this treatise is called *Sarasvatī-randrikā*, which shows that the expression *nyāya* in *Nyāya-dīpāvalī* has a more general sense and does not point to the philosophical system of that name.

It begins :

जगद्गुरुर्कदाय विशदानन्दमूर्त्ये ।  
गलिताखिलभेदाय नमः शीताय विष्णवे ॥ १ ॥  
दुस्तर्कतिमिरयेणोविदारणविशारदा ।  
रुचिरा न्यायदीपानामायलि रचयाम्यहम् ॥ २ ॥

विवादपदं निष्पादयित्वात् । यदित्यं तत्रापा । यथोभयवाद्य-  
विवादपदं रजतं । तपितत् तत्रस्था । विवादपदस्यानेकरूपत्वे  
अपि साध्यविशेषोपादानेन तद्विशेषमिद्विः ।

It ends :

सर्वतां मतिमतः सरस्वतीचण्डिकां विशदाम् ।  
आनन्दबोधकृतिनः प्रसरतौ पृथुद्विज्ज्वाल् (१. ० क्रम) ॥  
इति श्रीमदानन्दबोधविरचिता न्यायदीपावलिः संपूर्णा ॥  
[H. T. COLEBROOKE.]

## 2372.

1931. Foll. 120; size 10½ in. by 3½ in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

*Nyāyamakaranda(sangraha)*, or *Nyāyāpadeśamakaranda*, by *Ānandabodha Yati*. See Hall's Index, p. 155, no. cclxxx. Hall and Burnell (Tanj. MSS., p. 94, *Nyāyāpadeśamakaranda*) call this work a refutation of the *Nyāya*, but the chief object seems to be जीव-  
ब्रह्मयोरेकत्वप्रतिपादनं (Rāj. Mitra, Not. iv., p. 259, no. 1682).

The first leaf has been supplied by a different hand. It begins :

यद्वासा निखिलं विभाति विषयो यो न स्वयंज्योतिषा  
यस्याहुर्भुवन(ः)स्थितिलयांज्ञीलानयान्तरयः ।  
यं चागोचरमामर्शति मनसा वाचां च विद्वात्माने  
तस्मै शुद्धसु(ध)द्वितीयवचपुत्रे शश्वन्नो विष्णवे ॥ १ ॥  
निबंधपुष्पमालाणि समालोच्य प्रयत्नतः ।  
स न्यायमकरंदानां संग्रहः क्रियते नया ॥ २ ॥

इह खलु केचित्प्रतिषेधं क्षेत्रभेदमाचक्ष्णाणां च व्यवस्था-  
न्यायानुपपत्तिं प्रमाणमाचक्षते । ०

It ends :

नानानिबंधकुसुमप्रसवावदात-  
न्यायपदेशमकरंदकरं च हयः ।  
आनन्दबोधकृतिना निधिना गुणानाम्  
आनन्दहेतुरकलंकधियां अपाधि ॥ १ ॥ ०  
नानातापाक्षिभीतप्रतिहतमहसा यः सतामार्तिहारी  
ध्यातौ यध्वंमदीक्षागुरुपगतवान् शौकरीयः प्रतिष्ठा ।  
संपूर्णो निष्कलंकः कुमुदहितकरः सन्न्यानंदचंद्रो  
धीध्वस्तापो गुणाढ्यः समजनि जनतानंदसंदोहहेतुः ॥ ३ ॥  
इति श्रीपरमभट्टारकानन्दबोधेन कृतो न्यायपदेशमकरंदः  
समाप्तः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

## 2373.

1241. Foll. 102 (9-108, foll. 94 and 95 are lost); size 11½ in. by 3½ in.; 9-11 lines in a page; good old writing.

*Nyāyamakaranda(ikā)*, a commentary on *Ānandabodha Bhāṭṭāraka's Nyāyamakaranda*, by *Citsukha Muni*, pupil of *Jñānottama*. See Hall's Index, p. 155, no. cclxxxi.; Rājendrabala Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iv., p. 259, no. 1682.

The *īkā* begins :

प्रारिक्तस्य ग्रंथस्याविज्ञेन परिसमाप्तिप्रचयगमनकामः  
श्रिष्टाचारपरिग्रहताया कृतमिष्टदेवतानमस्तारमाचारशिक्षार्थं  
प्रतिपादयन् प्रकरस्याभिधेयसंबन्धप्रयोजनानि दर्शयति ।  
यज्ञाभेदादिना श्लोकेन ।

The two leaves lost between foll. 54 and 55 cover fol. 75b, l. 5 to fol. 78a, l. 7 in the second copy (no. 1938). The verso of fol. 42 is partly left free, but nothing of the text is wanting; compare fol. 59a, l. 1 of the second copy.

It ends : इत्यत आहानंदहेतुरिति अकलंकधियां संदे-  
हविषयोमासूयादिकलंकरहितबुद्धीनां भूगायमाख्यानानामनंदहे-  
तुरित्यवगतं लोके मकरंदस्य धमरानंदहेतुत्वादकलंकधिया-  
मानंदहेतुत्वप्रदर्शनेन च ग्रंथस्य निर्दुष्टता प्रतिपादितेति मंतव्यं  
दुष्टस्य तदानंदहेतुत्वाभावात् ॥

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजानकाचार्यज्ञानोत्त-  
मपूज्यपादशिष्येण श्रीमच्छिस्तुसुमुनिना विरचिता न्यायमकरंद-  
टीका समाप्ता ॥ ॥ शुभं भवतु ॥

शके तमोऽग्निरसाहभिर्युते  
द्यौ नभःपूर्वविधौ कदंबके ।  
शनावुदीश्वोष(१. व.)रनामवासकृद्  
गदाधरंश्चिस्तुसुपुस्तमालिखत् ॥

This MS. is not older than the 16th century, the date Śaka 1368 etc. probably belonging to the original MS. from which it was copied.

[H. T. COLEBROOKE.]

2374.

1938. Foll. 147; size 10½ in. by 4 in.; 7 or 8 lines in a page; large, clear writing, of the 18th century.

*Nyāyamakaraṇaṭīkā*, a second copy.

[J. TAYLOR.]

2375.

1710. Foll. 131, the first of which is partly torn away; size 9½ in. by 3½ in.; good, small Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

*Tattvapradīpikā*, properly *Pratyakṣatattvapra-  
dīpikā*, an exposition of the *Vedānta*, being a  
refutation of the *Nyāya* doctrine, in four  
chapters, by *Citsukha Muni*, pupil of *Gauḍeś-  
varācārya*, also called *Jñānottama*. See Hall's  
Index, p. 154, no. cclxxix.; Rāj. Mitra's Notices,  
iii., p. 86, no. 1134.

It begins :

संभाव्यतरगर्भभावनिगदव्याख्यातज्ञैर्भवो  
यः सोचामननोचजन्यवपुषा (व्यादिष्ट विद्यात्मनः) ।  
(प्रज्ञादाभि)हितार्थतत्त्वमिलदृष्टप्रमाणं हरिः  
सो ऽव्याहः शरदिदुर्मुदरतनुः सिंहाद्रिचूडामणिः ॥  
ज्योतिर्यज्ञक्षिणामूर्त्तिं व्यास(शंकर)श्चिन्तितम् ।  
ज्ञानोत्तमाख्यं तद्वन्दे सत्यानन्दपदोदितम् ॥ २ ॥  
विप्रतिपत्तिव्यातव्यातव्यसमग्रलवाचाला ।  
क्रियते चित्सुसुमुनिना प्रत्यक्षप्रदीपिका वि(दुषा) ॥ ३ ॥  
... .. हामरारये ।  
नमस्तुभ्यो नृसिंहाय स्वप्रकाशविदामने ॥ ४ ॥

अथ को ऽयं स्वप्रकाशशब्दार्थः । ०

It ends : अथ मत्तो ऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समस्तु इति  
श्रुतेषु । तदेवं श्रुतिस्मृतिपुराणादिप्रायुष्यमाणा जीवन्मुक्तिः  
प्रद्वेषमात्रेण नापलपितुं शक्यत इति सिद्धं ॥

इति श्रीगौडेन्द्राचार्यपरमहंसपरिव्रजानकाचार्यज्ञानोत्तम-  
पूज्यपादशिष्यश्रीमत्परमहंसपरिव्रजानकाचार्यसुमुनिविरचितायां  
तत्त्वप्रदीपिकायां चतुर्थः परिच्छेदः ॥

संभोधिहीननृपविक्रमहायनीयान्  
मूलं विपश्यनयनं भवतीह योगः ।  
तर्को न एष भवतीदुर्भमेतदूनं  
बाणैस्तिष्ठितदगभागे(१. ० ग)समाने(१. ० न)वारः ॥ १ ॥  
वारयोगसंयुतियावतीह तावती ।  
इन्द्रहर्भसंयुतिर्ज्ञैत साख्यमानिनः ॥ २ ॥  
हतस्मिन्समये शंभुपुत्री यक्षाकविलुतः ।  
तत्त्वप्रदीपिकामेतामलिखत्कृष्णदेवचित् ॥ ३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2376.

1506. Foll. 302 (unnumbered 2-133, 9-178); size 11½ in. by 2½ in.; good Devanāgarī writing of 1489 A.D.; eight lines in a page.

*Nayanamodini*, or *Tattvapradīpikā-tīkā*, a commentary on the preceding work, by *Pratyakṣavarūpa*, disciple of *Pratyakṣaprakāśa*. See Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 86, no. 1131, and Aufrecht's Oxford Cat., p. 245, no. 615, where this commentary is called *Mānasāyananaprasālinī-tīkā*.

The first leaf being lost, a line added at the commencement of fol. 2 supplies the following beginning: (प्रारिप्तिस्तस्य संयस्य तत्त्वप्रदीपिका-  
ख्यप्रकरणस्य निरंतरायपरिसमाप्तिपरिपंथिदुरितपरंपरानिवा-  
राय शिष्योपशिष्यद्वाराप्र-) चयप्रचाराय ° निवर्धनाति । स्तभा-  
ध्यन्तेति °

At the foot of fol. 133b a different hand has supplied the colophon इति ° प्रथमः परिच्छेदः ॥

Ch. ii. is incomplete at the beginning; it ends fol. 139b of the second section; ch. iii. ends fol. 150b. Between this and fol. 151 ten leaves (marked 13-19, 22, 32, 33), apparently belonging to some other work, have been inserted.

It ends :

विबुधगणशिरोभिः संतरोर्ध्वसितोय(!)-  
स्वपदकमललक्षालक्षगजा(r. °)नुभावं ।  
महिनपरमहंसेः सादरं मेव्यविद्या-  
विमलसलिलपूर(r. °)मानसं नीमि तीर्थं ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यप्रत्यक्षप्रकाशपूज्यपाद-  
शिष्यस्य प्रत्यक्षरूपभगवतः कृती तत्त्वप्रदीपिकाटीकायां  
नयनमोदिन्यां चतुर्थः परिच्छेदः ॥

संयत् १५४६ समये माघवदि ३ रवी । चक्रनारायणे °  
विधिधिविरुदायलि विभजनमानमानोन्नतमहाराजाधिराजश्रीमुरा-  
रिसिंहभुज्यमानराज्ये गोरखपुरे ° लिखायितं ॥ वेलवारिशुभ-  
स्थाने पंडितगणेशेनालेखि ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2377.

106. Foll. 204 (55, 21, 51, 77); size 10 in. by 4½ in.; 13-16 lines in a page; clear writing, of the 18th century.

*Advaitatūpikā*, a work on the non-dualistic *Vedānta* doctrine, by *Nṛsiṃhāśrama*, pupil of *Jagannāthāśrama*, also of *Gīrvāṇendra Sarasvatī*, in four *paricchedas*, a complete copy. The volume ends with the third *pariccheda*, the fourth *pariccheda* being wrongly placed after the first *pariccheda*. See Hall's Index, p. 157, no. cxcxi.; Rājendralāla Mitra's Notices, vol. v., p. 292, nos. 1970-1972, where he gives extracts from the second, third and fourth *paricchedas*. The first *pariccheda* begins :

यस्मादभूदभवाननुभवात्सुखाभे-  
दविश्वं मरीचिमरूपाविरसं मुरारेः ।  
तस्यालपो निखिललोकमुनंगलानां  
मुख्यं धनुः प्रकटमस्तु ममाङ्गसिंहं ॥ १ ॥  
यस्याज्ञावन(r. ३)वर्तिनोऽनुदिवसं ब्रह्मादिलोकाधिपा  
यस्यानंदज्ञतांशभागिन इमे शक्रादयो निर्वृत्ताः ।  
तं सत्त्वावधिप्रबोधवपुषं भूमानमाज्ञास्महे  
स्वाति श्रीनरसिंहमग्रहवती दूरं सतामंतिकं ॥ २ ॥  
यत्पादरेणुकलिलं सलिलं निपीय  
मूकोऽपि मूकयति पंडितमंडलानि ।  
सद्भागधेयमभितस्तपदप्रबोधं  
निर्द्वैतमोहविभवं गुरुमानतोऽस्मि ॥ ३ ॥  
कल्याणगुणसंपूर्णं निर्वीणविभवालयं ।  
गीर्वाणैर्दुसरस्त्याक्तरणं शरणं भजे ॥ ४ ॥  
श्रीमदुरुपदंडं ध्याननिर्द्वैतकल्पयः ।  
कुर्वे तदाज्ञयाद्वैतदीपिका भेदभेदिनीं ॥ ५ ॥

तच्च

अयाम्स्वधर्मो विगुणोऽपि यस्माद्  
इयं ब्रवीत्य(r. १) येसुहृत्पुरेशः ।  
तस्मादहं साक्षिविवेकमादी  
गुरुप्रसादात्प्रकटोक्तोऽस्मि ॥ ६ ॥

अथाधीतसंगस्थाध्यायस्य साधनचतुष्टयसंपन्नस्यापात्रप्रतिपक्ष-  
ब्रह्मात्मैक्यनिश्चासोस्तत्प्रतिपादकानि बहूनि वाक्यानि दृश्यंते  
तत्त्वमस्यैह ब्रह्मात्मैक्येवमादीनि तच्च त्वंपदार्थं देहेन्द्रियमनोबुद्धि-  
प्राणव्यतिरिक्तं कर्तृभोक्तृस्वभावं मन्यमानास्तद्विलक्षणब्रह्मात्मैक-  
त्वमात्मनो ऽसंभावयतस्तादृशिकादयो वाक्यमविवक्षितार्थमन्यपरं  
या मन्यन्ते तच्च त्वंपदार्थमात्मानं श्रुतिन्यायाभ्यामहमनुभवगोच-  
रात्पृथक् तत्साक्षितया प्रदर्शयामः etc.

The first *paricheḍa* ends fol. 55b : तस्मादह-  
मनुभवगोचरदुःखाद्याप्रतिरिक्तः सत्यज्ञानानंदात्मको ऽकर्मप्र-  
काशरूपेण साक्षी सर्वोत्तरः प्रत्यगात्मा जीवस्य वास्तवं रूपं  
त्वंपदलक्ष्यमिति सिद्धं ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजानकाचा-  
र्यश्रीमन्नारायणभगवत्पुण्ड्रिकानुसिंहाश्रमकृताञ्जैतदीपिकायां  
साक्षिविवेको नाम परिच्छेदः ॥

The second *paricheḍa* विभागप्रक्रियास्य, foll.  
77-127 (१-५१), begins : नरहरिवपुषा यो दारयन्  
दानवोरः प्रकटयति पुनर्षी ऽभेददृष्टाविति शः । See Rā-  
jendralāla Mitra's extracts, l. c. Fol. २९ is  
misplaced.

The third *paricheḍa* श्रीपनिपददीपिकास्य, foll.  
128-204 (१-९६, the number ९९ has been  
omitted), begins :

उपनिषदयत्रोप बोधमानंदकंदं

निजगुणगणकांतं कान्तमभोजयते ।

परिहृतपरसखं सखमेतस्य मूलं

नरहरिवपुषं धाम कामं प्रपद्ये ॥

गुरुचरणकृपा मे कंचुकीकुर्वेती मे

नरहरिचरणेशी चारयतामदुर्गे ।

अहमिति विगताधिः संचरा(म्या)त्मयोग्यं

कपटमतिविलासैर्दिभिर्भिन्नमार्गे ॥

निरयधिनिर्भलवस्त्रैः प्रकटनशीलप्रभो गुरोः जेहात \* ।

श्रीपनिपदात्मदीपः कुरुतात्मल्याणकारिणीं विद्यां ॥

अथ महावाक्यगततत्पदार्थो ब्रह्म निरूप्यते तदवाग्रेव मुमु-  
क्षाकांक्षितपुरुषार्थ(तया)तदवगमं विना जिज्ञासाग्नियुक्तेः प्र-  
कृतवाक्यार्थज्ञानायोगाच्च etc.

It ends : तस्मात्सत्यज्ञानानंदानंतात्मकं निर्गुणमुदासीनं  
ब्रह्म वेदांतायै इति सिद्धं ॥

सत्यज्ञानमुखस्वरूपममृतं शुद्धाद्वितीयं परं

वेदांतिकविनिश्चयं हरिहरश्रुत्यादिसंज्ञितं ।

ब्रह्मास्त्रायवचोविचारविदितं यदूपमन्यादृशं

तद्वेष्या विभवं परं मरुपयस्तुल्यो दुर्लभो हरेः (r. ० दिः) ॥

The fourth *paricheḍa* आनंददीपिकास्य, foll.  
56-76 (१-२१), begins :

यस्मिन्सत्समस्तमोहमहिमस्नानंदमंदीकृत-

ब्रह्मानंदमहाख्ये महति न प्राचीनयाचामपि ।

शक्तिः सत्यचिदात्मके तरहरी (r. नरहरी) मोहामरारे

तज्जे तापनिवृत्तये श्रुतिगतं भूयादसंखं नहः ॥ [र(च)ी]

\* Raj. M. has ० प्रकटनशीलप्रभोः जेहात .

मगन्नायाश्रमगुरोः कृपाराका (r. कृपावाक्य) सुधाकरः ।

स्पष्टीकरोतु मे स्पष्टं मार्गं ब्रह्ममुक्तावहं ॥

[अथ वा] अथ वाक्यार्थो ब्रह्म निरूप्यते तत्र वादिनां  
विप्रतिपक्षेः तदर्थं च वाक्यार्थे ब्रह्मणि पदानां शक्तिरस्ति न  
चेति (r. येति) चिंत्यते अत्र नवीनः (r. ० नाः) न ब्रह्म सर्वशब्दा-  
वाच्यं अवाच्यपदेनैवाभिधानात् ॥

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजानकाचार्यभगव-  
ज्जगन्नायाश्रमश्रीचरणशिष्यश्रीमपुण्ड्रिकानुसिंहाश्रमकृताञ्जैतदीपिका-  
यामानंददीपिकास्य श्रुतुर्थः परिच्छेदः ॥ समाप्तोऽञ्जैतदीपः ॥

अधिरलकृतवर्णभेषणं पुस्तकेऽस्मिन्

(उ)चित्तमनवसाने लेखिनी (r. लेखनी) दूषणं च ।

अनुचितमपया यद्वक्तो (?) वर्णेषांशः

करकृतमपराधं क्षतुमर्हेति सन्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2378.

2940. Foll. 326; size 13 in. by 5 in.;  
good, modern Devanāgarī writing; twelve  
lines in a page.

*Advaitadīpikā-vicāraṇa*, a commentary on  
*Narasimhāśrama's* work, by his pupil *Nārā-  
yaṇāśrama*. See Hall's Index, p. 158, no. cccxcii.

It begins :

यज्जिज्ञासा यज्ञदानादिभिः स्याच्च

कृत्वा मत्वा चिंतया यस्य बोधः ।

यस्मिन्नुद्धे बाध्यते नयमूलं

तं भूमानं भावयं (r. ० ये) स्वात्मरूपं ॥ १ ॥

चेतश्चाफलमिन्द्रियार्थविषयं ॥ २ ॥

यत्पादसेवापि तनोति पापं

पुण्यं रिपुर्निजमनेकमेकं ।

अशुं महातं तमचित्तपृष्ठं

श्रीनारसिंहं गुरुमानतोऽस्मि ॥ ३ ॥ ० ६ ॥

अञ्जैतदीपमनवद्यपरात्मबोध-

भासा भवप्रमुखमूलतमः प्रदीपः ।

संप्राप्य दुर्लभदृशो ऽपि हि मामकीनो

श्रेयो भवत्विति समुत्सवति प्रयत्नः ॥

प्रारिचितस्य प्रकरणस्याविज्ञपरिसमाप्तिप्रचयगमनाभ्यां ०  
निर्दिशति यस्मादिति । ०

the work is incomplete, the colophon of the third chapter occurring on fol. 312b :

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्ययशोभगवज्रसिंहाश्रम-  
पुन्यपादशिष्यनारायणाश्रमविरचिते अद्वैतदीपिकाविवरणे  
श्रीपनिपददीपिकाख्यस्तोत्रोः परिच्छेदः ॥

[Dr. JOHN TAYLOR.]

2379, 2380.

447 a & b. Foll. 120; size 10 in. by 4½ in.; 12-18 lines in a page; small writing, of the 18th century; both parts of this volume were written by the same scribe *Krishnadeva*, at Kāsi.

a) Foll. 28.

*Tattvavivēka*, a disquisition on the *advaita*, in two *paricchedas*, by *Nṛsiṃhāśrama*, pupil of *Paramahansa Parivrajakācārya Jagan-nāthāśrama*. See Hall's Index, p. 155, no. cclxxxiii.; Rājendralāla Mitra's Notices, vol. viii., no. 2862. The author wrote this work in Samvat 1604, at Purushottamapura.

It begins :

विद्यस्य योनिं विश्वेशं विज्ञानानन्दविग्रहं ।

नरकेशरिणं वंदे प्रत्यक्षं पुरुषोत्तमं ॥ १ ॥

साक्षात्कृतब्रह्मभासा प्रहसन्मुखकर्म ।

महोपासकमहं वंदे गरीयासं जगत्पतिं ॥ २ ॥

गुरुणा करुणापूर्वमुपदिष्टाद्ब्रह्मात्मनः ।

कुर्वे तत्त्वविवेकं ते वीक्षतां नरकेशरो ॥ ३ ॥

इह सलु कश्चित्कृतश्चिदागोदयान्निर्धूलिकं नित्यादिभिरा-  
राधिताराध्यपादभगवदनुग्रहयज्ञादतिविमलमानसः स्वयमेवेत्यं  
जगत्त्रयमालोचयति ननु कर्मणा स्वतंत्रफलसाधनानां कथं  
मनोविमल्यहेतुत्वं तथा च संस्कारकर्मतापन्निरिति चेत् न  
तावदर्थविरोधः । etc.

The first *pariccheda* ends fol. 19a. The second begins : अथ तत्पदार्थो ब्रह्म निरूप्यते . पदार्था-  
वगमस्य वाक्यार्थप्रतिपत्तिहेतुत्वात् . तत्कालीकिकमिति लक्षण-  
प्रमाणाभ्यां निरूप्यते . तत्तत्क्षणं च भगवान् सूचकार आह  
जन्माद्यस्य यत् इति . etc.

It ends :

जिज्ञासितव्यमनवद्यपुमर्थनिश्चिः

प्रज्ञानुत्तं स्वमहिमानवशेषयोनि ।

शास्त्रेकद्वयतन्त्रशेषविधेयशेषि

अयो ऽस्तु नो नरमृगाकृतिमंगलाभिः ॥

तुष्यन्त्यव्यक्तवचसा मुग्धस्य पितरो न तु ।

मम त्वत्प्रीतये भूयाद्वाण्यीयं नरकेशरिन् ॥

छाहं महीयसा शास्यं चात्सल्यं ह्य गुरोरिदं ।

अपि चांडालकलशे काशने सलु भास्करः ॥

अग्रिष्टद्वयसमाश्रयः कृतिजगन्नाथाश्रमश्रीगुरोर्नैवा तत्त्वविषे-  
कमात्मन इति श्रीमज्जुसिंहाश्रमः ॥ अद्य वेदविद्यदुर्मेदुगुणिते  
(१. गणिते) पीपासिते श्रीदिने रक्षोनामनि पुरुषोत्तमपुरे यं  
मुदाचीकरत् ॥ ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमज्ज-  
गन्नाथाश्रमपुन्यपादशिष्यश्रीमज्जुसिंहाश्रमविरचिते द्वितीयः परि-  
च्छेदः । समाप्तिम(गम)दयं यंथः ॥ ॥ श्रीगजाननाय नतिरन्तु  
श्रीगुरवे नमः ॥ लिखितोऽयं यंथः कृष्णदेवेन ॥

b) Foll. 55 and 36.

*Tattvavivēkadīpana*, a commentary on the *Tattvavivēka*, written by the same author in Samvat 1605, one year after the *mūla*, at Īśvarapura. See Hall's Index, p. 156, no. cclxxxiv.; Weber's Catalogue (1853), p. 182.

It begins :

यदालिङ्ग्य(१. यदलिङ्ग्य) प्रमाणांनि बोधयंत्वात्मनः स्पृष्टं ।

प्रमेयं प्रचुरानन्दं तं वंदे नृहरिं गुरुं ॥ १ ॥

प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यंगमभिधेयादि प्रदर्शयन्नेव निर्विग्रसमाप्तिकामनया  
कृतं मंगलं शिष्यशिष्यायै निवर्त्तयति ॥ विद्यस्येति ॥

The second *pariccheda* begins : एवं तत्त्वमति-  
महावाक्यस्य त्वत्पदार्थो अधिकारिरूपतया प्रथमं जिज्ञासितो  
निरूपितः । इदानीं तत्पदार्थवाक्यार्थनिरूपणाय परिलेखित-  
मारभ्यत इत्याह अथेति .

The final couplets of the *mūla* are explained in this way : जिज्ञासितव्यमिति . अनेन मुमुक्षोर्विचार-  
कर्मव्यता विधायकप्रथमसूत्रार्थो दर्शितः । प्रज्ञाप्रकृष्टं नित्यमिदं  
चेतस्य . अनेन स्वरूपलक्षणं . स्वमहिम्ना स्वरूपाम्युत्वा . अन-  
वशेषस्य निखिलस्य योनिरिति . विवर्त्ताधिष्ठानत्वं च दर्शयन्  
द्वितीयसूत्रार्थं संगृह्णाति . अनवशेषेयनेन . वेदस्यापि ब्रह्मवि-  
पक्षत्वं दर्शयन् तृतीयसूत्रप्रथमवर्णकार्थमाह . शास्त्रस्य एकमेव

तात्पर्यगोचरः न त्वनुमानादिगोचर इति तृतीयसूत्रद्वितीय-  
परीकस्य समन्वयसूत्रप्रथमपरीकस्याप्यर्थसंग्रहः । अशेषाणां  
यज्ञादिविधेयानां निष्ठासादिद्वारेणाभिव्यक्त्या ब्रह्म शेषि । न  
तु ब्रह्म कस्यचिच्छेषमिति तद्विद्वितीयपरीकार्यसंग्रहः । अथः ।  
परमानन्दः । नरो जीवः । मृग्यते ऽन्विष्यते मुमुक्षुरिति मृगः  
परमात्मा तदाकृतिः ॥ प्रत्यगभिस्रज्ज्वात्मकं श्रीनृसिंहाकारमि-  
त्यर्थः । मंगलाभिः । स्वयं श्रेयोरुपमपि श्रेयःसाधनानामपि  
परा काहेत्यर्थः । स्वकृतिं परमेश्वराय निवेदयति तुभ्यंतीति  
स्वस्येदं सामर्थ्यं गुवायत्तमिति दर्शयन् गुरं नहीकरोति ब्रह्म-  
मिति ।

यदीक्ष्येन संवृत्तं (२. मनु०) मायाविक्रीडितं जगत् ।

श्रीनृसिंहस्य तस्यैवा कृतिः कल्याणदासु वः ॥

अरुचिरिह न कार्या साधवः साध्वसाधु  
प्रकटनपदुच्यते मत्सरं यो यदि स्यात् ।

न हि कुशलपरीक्षा दक्षचित्ताः कथंचिच्च

छतमसमशिमाला काचपुष्पोत्सृजति ॥ Cf. no. 2383.

Colophon : इति श्रीमद्देवातसिद्धांतसाराभिज्ञश्रीनृसिंहा-  
श्रममुनिप्रणीते तत्त्वविवेकदीपने द्वितीयः परिच्छेदः । अंशद्वि-  
समाश्रयः कृतिजगत्तायाध्वमश्रीगुरोर्नाम्ना तत्त्वविवेकदीपनमिति  
श्रीमद्वृत्तसिंहाश्रमः । अन्धे बाणवियद्वृत्तदुग्धिते पीपे दशम्या  
तिपी शीतांशी नलनामनीश्वरपुरे ग्रंथमुदासीकरत् ॥

Date of the MS.: संवत् १७०९ विक्रमनामि संवत्सरे  
भाद्रपद कृष्ण ५ भृगौ काश्यामिदं पुस्तकं अलेखि कृष्णदेवेन ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2381, 2382.

32 a & b. Foll. 206; size 9½ in. by 4½ in.;  
generally ten lines in a page; fine old writing,  
of the 17th century; the whole volume written  
by the same hand.

a) Foll. 53.

*Tattvaviveka*, a second copy. It is older  
than the first copy, but has many blunders.

Colophon : इति श्रीतत्त्वविवेके द्वितीयः परिच्छेदः ॥

b) Foll. 153 (१-१५१, १७ and १६, being put  
twice).

*Tattvavivekadīpana*, a second copy.

Colophon : इति श्रीमद्देवातसिद्धांतसारा(१)भट्टश्रीमद्वृ-  
त्तसिंहाश्रममुनिप्रणीते तत्त्वविवेकदीपने द्वितीयपरिच्छेदः समाप्तः ॥

The date of the work etc. is not given here.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2383.

1311a. Foll. 15; size 12½ in. by 4½ in.;  
fair Devanāgarī writing of 1818 A.D.; eleven  
lines in a page.

*Bhedadhikkāra*, a defence of the non-dualistic  
*Vedānta* doctrine against the dualistic view of  
the *Nyāya*, by *Nṛsiṃhāśrama*, pupil of *Jagan-  
nāthāśrama*. See Hall's Index, p. 158, no.  
cxciii.; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 94, no.  
1138. It begins :

वेदांतवनसंचारि नीलाचलगुहाश्रयं ।

ज्योतिर्विराजते ध्वस्तमायाव(१)रणधारणं ॥ १ ॥ ० २ ॥

तदयालयमालंघ्य करुणारसमुदरं ।

गुरुणा चरणाभोजं कुर्वे भेदस्य धिक्कृतिं ॥ ३ ॥

अंतः(१)करणातिरिक्तो ऽहमिति प्रतीयमानो जीवः परस्मात्  
भिद्यते ०

It ends :

गुरुचरणसकाशाद् कं तं(२.०शाङ्कितं?) निर्गतं तद्

विगुणमनुगुणं वा वीक्ष्यतां तत्त्वमात्मा ।

अपि विविजति(२.विमृ०) कश्चित्काचमालाचमत्वा

शतमसमशिमाला शारदाकाशकल्या॥ Cf. no. 2380.

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमज्जगत्तायाध्वमपूज्य-  
पादशिष्यश्रीमद्देवातसिद्धांतसाराभिज्ञश्रीनृसिंहाश्रमविरचितो भे-  
दधिक्कारः संपूर्णः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

### 2384.

1311b. Foll. 65; size and writing as last MS.

*Bhedadhikkārasatkriyā*, a commentary on  
*Nṛsiṃhāśrama*'s work, by his pupil *Nārā-  
yaṇāśrama*.

It begins :

मृषामायाशक्त्या वृत्तमहिमनि ब्रह्मणि परे

जगज्जालं जातं स्फुरति चियतीयोरुनगरं ।

विरिचश्रीशेषविद्वानरतिर्येगतभिदा

कुतो ऽतो भूमाहं निरवधिसदानंदधनचित् ॥ १ ॥

काशते कलितं यस्य पदं वैदिकमस्तकेः ।  
भक्तमुक्त्वा समीहं तं नृसिंहं गुरुं भजे ॥ २ ॥  
गभीरभावभारेण दुर्वहा गौरवी कृतिः ।  
तथापि भेदधिकारसत्क्रिया अज्ञधारभे ॥ ३ ॥

t ends :

वेदांतवृद्धविधिने चित्तं विमुक्तम्  
अज्ञेयनागैरपवर्गपदाधिरोहं ।  
अमिहुरुक्तनयनुसृतमस्तशंकरम्  
आस्थाप पांतु पदमुक्तमस्तदोषाः ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीनृसिंहशास्त्रमश्रीपरम-  
परिचरखनिरतनारायणाश्रमविरचिता भेदधिकारसत्क्रिया स-  
माप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2385.

1521e. Foll. 24; size 10½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 16-19 lines in a page.

*Bhedadhikkārasatkriyā*, incomplete. It extends to fol. 40a of no. 2384.

[H. T. COLEBROOKE.]

2386.

1548e. Foll. 27 (without original numbering); size 10½ in. by 5 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

*Bhedadhikkārasatkriyā*, incomplete at the beginning. It commences at fol. 48a of no. 2384.

[H. T. COLEBROOKE.]

2387.

595. Foll. 116; size 9½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

*Vādanakshatramālīkā*, also called *Nakshatra-nādvālī* (fol. 1a), a vindication of the *Vedānta* against *Mīmāṃsā* theories, by *Appayya Dikshita*, son of *Raṅgarāja*. See Hall's Index, p. 159, no. ccxcviii.

The first two leaves have been supplied by a different hand, and do not commence at the beginning. According to Burnell, Tanjore MSS., p. 91, the work begins :

नृसिंहं गुरुं भजे ॥ २ ॥

यत्तिष्ठवच्चवद्वृतं ध्वनितं च भाष्ये ।

तस्य प्रसादनमिह क्रियत न योक्त्या

बालप्रियेण मृदुवादकपापयेन ॥

The present MS. begins : सत्त एव त्वदनुमानमप्र-  
योक्तकं । प्रवृत्तिनिमित्ताप्रयस्य तदवाच्याभावाद्यप्येति  
पंचमी । ०

It ends : सर्वे वैषयिकानंदलेशाः परब्रह्मानंदस्येति सिद्धं ॥  
इति ब्रह्मानंदवैषयिकानंदभेदसमर्थनवादः ॥

इति श्रीभट्टाजकुलजलधिकीसुभश्रीमद्वैतविद्याचार्यश्री-  
विश्वमिश्रमिश्रीरंगराजाश्रितपरमपूज्यपिद्विषयकृतिवादनख-  
मालिका संपूर्णा ॥ संवत् १८३९ शुभकृतसंवत्सरे आश्विनशुदी  
१२ शुक्ले लिखिता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2388.

519b. Foll. 37; size 9½ in. by 4 in.; 9-12 lines in a page; indifferent writing.

*Tattvānūsandhāna*, a disquisition on existence and liberation from it, introduced by an elucidation of the *ādivākya* "tat tvam asi," by *Mahādeva* (or *Mahādevānanda*) *Sarasvatī*, pupil of *Svayamprakāśānanda* (or *Svayamprakāśa*) *Sarasvatī*.

See Hall's Index, p. 139, no. ccxxii.

It begins :

ब्रह्माहं यत्प्रसादेन मयि विश्वं प्रकल्पितम् ।

श्रीमत्सत्यप्रकाशाख्यं प्रणीति जगतां गुरुम् ॥ १ ॥

देहो नाहं श्रोत्रवागादिकानि

नाहं बुद्धिर्नाहमभ्यासमूलम् ।

नाहं सत्यानन्दरूपश्चिदात्मा

मायासाक्षी कृष्ण इवाहमस्मि ॥ २ ॥

अथ मोक्षस्य वाक्यार्थज्ञानाधीनत्वात् तस्य च पदार्थज्ञाना-  
धीनत्वात् तदर्थं तत्पदार्थं निरूपयामः । तत्पदार्थस्य लक्षणं  
द्विविधम् । तदस्यलक्षणं स्वरूपलक्षणं चेति । मृष्टित्वितिलय-  
कारणत्वं तदस्यलक्षणं यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते येन

ज्ञातानि जीवन्ति यत्प्रयत्नमभिसंधिष्यन्ति इति श्रुतेः तदुक्तं  
भगवता सूत्रकारेण । जन्माद्यस्य यत् इति सत्यं ज्ञानानन्दाः  
स्वरूपलक्षणे सत्यं ज्ञानमननं ब्रह्म ज्ञानन्दो ब्रह्मेति व्यजानादि-  
त्वादि श्रुतेः ॥

The first *pariccheda* ends fol. ११५, the second  
fol. २२७, the third fol. २२७.

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीम-  
त्स्वयंप्रकाशानन्दसरस्वतीपूज्यपादशिष्यभगवन्महादेवसरस्वती  
विरचितं तत्त्वानुसन्धानसन्धान(!)ग्रन्थः संपूर्णः समाप्तः ।

*Mahādeva* wrote his *īkī* on the *Vishṇu-  
hasranāma* in the *Saṃvat* year 1750; see A.  
Venis, *Vedānta Siddhāntamuktāvalī*, p. vi.

[H. T. COLEBROOKE.]

2389.

796a. Foll. 45; size 10½ in. by 4½ in.;  
eight lines in a page; large writing.

*Tattvānusaṇdhāna*, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2390.

1448a. Foll. 89; size 12 in. by 6 in.;  
eighteen lines in a page; indifferent writing.

*Advaitacintākaustubha*, a commentary on the  
*Tattvānusaṇdhāna*, by the same *Mahādevānanda*  
*Sarasvatī*, pupil of *Svayamprakāśānanda Sa-  
rasvatī*.

It begins :

यः परात्मा जगत्सृष्टा प्रविशेष्ट पुनः स्वयम् ।  
तं कृष्णं प्रत्यगात्मानं वन्दे गोपीमनोहरम् ॥ १ ॥

यस्य प्रसादादहमज्ञात्मा

विष्टं समस्तं मयि कल्पितं च ।

तं सर्वलोकिकगुरुं सदा श्री-

स्वयंप्रकाशं गुरुनानतो ऽस्मि ॥ २ ॥

गुरुणा चरणाभ्युक्तं प्रणयत्यं (१. प्रणयत्यं) निरन्तरम् ।

तत्कृपालेष्टो ऽद्वैतचिन्ताकीर्तुभारभे ॥ ३ ॥

The second *pariccheda* begins (fol. 28b):

प्रमातारं ० तत्त्वमस्यादिवाक्यमन्यासकडापरोक्षवृत्त्याज्ञाननिवृत्ति-  
यानन्दावाप्तिश्च भवतीति उक्तं तत्र कार्यं वृत्तिः किं वा तत्र

प्रमातारं कार्यं वा तदुत्पत्तिः वृत्त्या वा किं प्रयोजनमन्याकाङ्क्षायां  
प्रमादप्रमाभेदेन द्विविधा वृत्तिं निरूपयितुं प्रयत्नं (१. ० नां) वृत्तिं  
लक्षयति ।

The third *pariccheda* begins (fol. 57a):  
चराचरं ० वृत्तिर्द्विधा प्रमादप्रमाभेदादित्यत्र प्रमा निरूपयिता  
तत्राप्रतिषेधाय (० बन्धायाः the second copy) प्रमाया  
अज्ञाननिवर्तकत्वेन प्रतिबन्धतत्त्ववृत्त्युपायी निरूपयिषी तत्रा-  
संभावनादिः प्रतिबन्धः ।

The fourth *pariccheda* begins (fol. 76a):  
यश्चिन्तयामाः ० ब्रह्मसाक्षात्काराद्विदेहमुक्तिरेकैव भवति न जी-  
वन्मुक्तिः तत्र प्रमायाभावात् न च विमुक्तश्च विमुच्यते स  
जीवन्मुक्त उच्यते ०

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीम-  
त्स्वयंप्रकाशानन्दसरस्वतीपूज्यपादशिष्यभगवन्महादेवानन्दसरस्व-  
तीमुनिपद्वैपूज्यपादशिष्यविरचितं तत्त्वानुसन्धानस्याख्याने अद्वैतचि-  
न्ताकीर्तुभे चतुर्थः परिच्छेदः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2391.

528. Foll. 171; size 9½ in. by 4½ in.;  
twelve lines in a page; fair writing.

*Advaitacintākaustubha*, a second copy. For  
the missing second chapter, see the next  
number.

Foll. 1-74 the first *pariccheda*; foll. 76-124  
(१-४२) the third *pariccheda*; foll. 125-171 the  
fourth *pariccheda*.

Date : संवत् १७९३ मार्गशिर्षासे (!) कृष्णपक्षे दशम्यादि  
सोमवारे । गुरु श्रीमत् (!) परमेश्वरानन्दसरस्वतीपूज्यपादशिष्य-  
चैतन्यप्रकाशानन्दसरस्वतीयेन लिखित्वा स्वार्थे वा परार्थे  
श्रीमद्गोविन्देश्वरप्रसादात्परिपूर्णं भवति ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2392.

796b. Foll. 56; size 10½ in. by 4½ in.;  
ten lines in a page; indifferent writing.

*Advaitacintākaustubha*, the second *pari-  
cheda*.

It begins : प्रमातारं ज्ञानफलमपि च मेव विजगतां  
नियतारं ०



Date: श्रीमत् परब्रह्मसंहारसूत्रप्रसादात् लिः चैत-  
न्यप्रकाशानन्दसरस्वती स्वार्थे वा परार्थे वा संव १९ (sic! see  
the preceding manuscript).

[H. T. COLEBROOKE.]

2393.

1189. Foll. 214; size 13 in. by 4½ in.;  
twelve lines in a page; large writing, from  
the end of the 18th century. The original  
fol. ८९ is misplaced, see after fol. ९९.

*Advaitasiddhi*, a very ample *Vedānta* treatise,  
by *Madhusūdana Sarasvatī*, pupil of *Vīśveśvara*  
*Sarasvatī* (see no. 2365), wherein the author  
refutes the *Dvaita* doctrine and establishes the  
truth of the *Advaita* doctrine, in four *pari-  
chedas* of unequal length. See Hall's Index,  
p. 157, no. cclxxxix. The copy described by  
Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 98,  
no. 1503, contains only the first *pariccheda*.  
According to the last *śloka* of the final couplets  
the author wrote this work as the fourth *Siddhi*  
after the study of the *Iṣṭa*-, *Naishkarmya*-  
and *Brahma-Siddhi* (the last two works were  
composed by *Sureśvara*).

The *Advaitasiddhi* begins:

मायाकल्पितमात्रानुसृत्याद्वैतप्रपञ्चाशयः  
सत्यज्ञानसुखात्मकः शुक्तिशिवोत्पासंडधीगोचरः ।  
मिथ्याबंधविधूननेन परमानंदिकतानात्मकं  
मोक्षं प्राप्त इव स्वयं विजयते विष्णुर्विकल्पोन्मिश्रः ॥ १ ॥  
श्रीरामविष्णुशिवमाधवानामैक्येन साक्षात्कृतमाधवानां ।  
स्पर्शेन निर्धूततमोरजोभ्यः पादोत्थितेभ्योऽस्तु नमो रजोभ्यः  
बहुभिर्विहिता कुपेः परार्थे  
विजयते मित्रविद्धता निबंधाः ।  
नम तु अम एव नूनमात्म-  
भरिता भावयितुं भविष्यतीह ॥ ३ ॥  
अज्ञाधनेन मुनिना मधुसूदनेन  
संगृह्य शास्त्रनिषयं रचितातियात्मात् ।  
बोधाय वादिविजयाय च सत्त्वरक्षा-  
मद्वैतसिद्धिरियमस्तु मुदे बुधानां ॥ ४ ॥

तथाद्वैतसिद्धेर्द्वैतमिथ्यात्वसिद्धिपूर्वकत्वात् द्वैतमिथ्यात्वमेव प्र-  
थममुपपादनीयं उपपादनं च स्वपक्षसाधनपरपक्षनिराकरणार्था  
भवतीति तदुभयं वादनस्य विरुद्धानामन्यतरो कथामाश्रित्य संपा-  
दनीयं ।

The first section of the first *pariccheda* ends  
fol. 6a: इत्यद्वैतसिद्धौ मिथ्यात्वनिरुक्तिः, the second  
section ends fol. 6b: इति मिथ्यात्वमिथ्यात्वोपपत्तिः,  
the third section ends fol. 8a: दृश्यत्वहेतूपपत्तिः,  
etc. The last but one section ends fol. 117a:  
अनस्य वृत्तिद्वयोपपत्तिः ॥ ५३ ॥ The first *pariccheda*  
ends fol. 118b, the last number of sections in  
this MS. is 54: सत्त्वत्रैविध्योपपत्तिः । The end of  
the first *pariccheda* is:

अविद्या तत्कार्यात्मकनिविष्टबंधव्यपगमे  
यमद्वैतं सत्यं प्रतप्तपरमानंदममृतं ।  
भजते भूमानं भवभयमिदं भयममृतयो  
नमस्तस्मै नित्यं निखिलनिगमेशाय हरये ॥ १ ॥  
अनादिमुखरूपता निखिलदृश्यनिर्मुक्ता  
निरंतरमनंतता स्मुराकरूपता च स्वरतः ।  
त्रिकालपरमाथैता विविधभेदभूत्यात्मता  
नम शुक्तिशत्रापीता तदहमस्मि पूर्णो हरिः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिब्राजकाचार्यश्रीविष्णुशिवसरस्वतीश्री-  
परमेश्वरश्रीमधुसूदनसरस्वतीविरचितायामद्वैतसिद्धौ सपरि-  
करप्रपञ्चमिथ्यात्वनिरूपणं नाम प्रथमः परिच्छेदः समाप्तः ॥

The second *pariccheda* begins:

हेयं निरूप्य बंधात्म्यं तन्निवृत्तेर्निबंधनं ।  
यज्ज्ञानं तदसंशयैवादेयमधुनोच्यते ॥ १ ॥

तत्कारणदार्थं द्विविधं एकं पदार्थनिष्ठमपरं वाक्यार्थनिष्ठं एकैकं  
च पुनर्वैदिकलीकिकभेदेन द्विविधं पदार्थनिष्ठं वैदिकमपि  
द्विविधं तत्पदार्थनिष्ठं त्वंपदार्थनिष्ठं च तत्र सत्यं ज्ञानमनंतमि-  
त्यादि तत्पदार्थनिष्ठं योज्यं विज्ञानमयः प्रायेण दुर्लभतज्ज्योतिः पुरुष  
इत्यादि त्वंपदार्थनिष्ठं etc.

The first section of the second *pariccheda*  
ends fol. 120b: इत्यद्वैतसिद्धावसंडलखण्डोपपत्तिः ॥ The  
last section ends fol. 199a: इति आत्मनोऽस्तु-  
भंगः ॥ ३४ ॥

स्थितानि संशेषे प्रकटमुपदिष्टानि गुरुभिर्  
गुणो वा दोषो वा न नम परवाक्यानि वदतः ।

परं तस्मिन्नास्ति अनफलमिदं यन्निजधिया

श्रुतीनां युक्तीनामकलिं गुरुवाचां च विवचयः ॥

इति अद्वैतसिद्धिवाचानिरूपणं नाम द्वितीयः परिच्छेदः  
संपूर्णः ॥

The third *pariccheda* begins: तदेवमेकात्म्ये व्य-  
वस्थिते तात्पाद्याकाराय अवयवमंगि मनननिदिध्यासेन तदंगतया  
मुमुक्षुभिरनुष्ठेये तदुक्तं विवरणे अवयवमंगि प्रमाणस्य प्रमेयावयवमं  
प्रत्यव्यवधानात् etc. The last section ends fol. 208a:  
इति शब्दादपरोक्षोपपत्तिः ॥ ९ ॥

विश्वेश्वराख्यस्वगुरोः प्रसादादद्वैतसिद्धिर्मेधुमूदनस्य ।

अभूदभूमिः\* खलदूषणानां गुणैरमेयैरवगुणितश्रीः ॥

ससंभ्रममपेक्षया परगुणोक्तिर्दुःसहा

नितातमनपेक्षया निजपुमर्षहानिः परा ।

अतः सुमतयो यथानयमुपेक्ष्य दुर्मत्सरं

प्रयोजनवशानुगाः कुरुत (r. कु)† मत्कृती सत्कृतिं ॥

इति श्री अद्वैतसिद्धी अवयवादिनिरूपणं नाम तृतीयः  
परिच्छेदः ॥

The fourth *pariccheda* begins: ननु मुक्तिस्तावद-  
विद्यानिवृत्तिर्न संभवति । तथा हि सा किमात्मरूपा तज्जिज्ञा  
वा । नाद्यः असाध्यतापत्तेः । द्वितीयेऽपि किं सती निष्क्या वा ।  
etc. It ends fol. 214a, with the sixth section:  
इति मुक्ती तारतम्यभंगः ॥

The final couplets of the whole work :

यो लक्ष्म्या निखिलानुपेक्ष्य विबुधानेको वृतः स्वेष्टया

यः सर्वान्मृतमात्रं हव सततं सर्वोत्तमा रक्षति ।

यश्चक्रेण निकृष्य नक्षत्रमकरोन्मुक्तं महाकुंजरं

द्वेमेष्टयापि ददाति यो निजपदं तस्मै नमो विष्णवे ॥ १ ॥

श्रीमाधवसरस्वती जयंति यमिनां वराः ।

वयं येषां प्रसादेन शास्त्रार्थे परिनिहिताः ॥ २ ॥

सहजसरलां प्रेम्णा दीप्ता सनत्तविशोधिनीं

सकृदपि कृपादृष्टिं संतो दिशंतु भवद्विधाः ।

कथमपि सती पूजा सद्यस्तया विषयो कृता

मम कृतिरियं हित्वा दोषान् भवत्प्रसन्नगुणा ॥ ३ ॥

गुरुणा माहात्म्याभिज्ञविधिविद्यापरिचयात्

श्रुतेर्यत्ने सम्यक्ज्ञानपरिनिष्पन्नमभवत् ।

परब्रह्मानंदस्फुरणमखिलानर्षैश्चमनं

तदेतस्मिन्मथे निखिलमतिथालेन निहितं ॥ ४ ॥

\* The second copy has अभूतभूमिः.

† This कुरुत is also in the second copy.

इह कुमतिरतस्ते तत्त्ववादी वराकः

प्रलपति यदकांटे खंडनाभासमुच्चैः ।

प्रतिवचनममुष्मे तस्य को वक्तुं विद्वान्

न हि रुतमनुरीति यामसिंहस्य सिंहः ॥ ५ ॥

कुतर्कगरलाकुलं भिषजितुं मनोदुष्टिना

मयापमुदितो मुदा विषयिधातिर्मनो महान् ।

अनेन सकलापदां विपटनेन यत्नेऽभवत्

परं मुकृतमपि तं तदखिलेच्छरे श्रीपती ॥ ६ ॥

यंयस्यैतस्य यः कर्त्ता सून्यतां वा स निंदतां ।

मपि नास्त्येव कर्त्तृत्वमनन्यानुभवात्मनि ॥ ७ ॥

श्रीव्यासशंकरसुरेश्वरपद्मपादान्

वेदांशास्त्रमुनिबंधकृतस्तथान्यान् ।

विद्याप्रदानिह यतिप्रवरान् दयालून्

सर्वान् गुरुस्ततमेव नमामि भक्त्या ॥ ८ ॥

सिद्धीनामिदमेकमेव ब्रह्मणामियं विचारान् ।

अद्वैतसिद्धिरधुना चतुर्थी समाजायत ॥ ९ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीविश्वेश्वरसरस्वतीपूज्य-  
यादशिष्यश्रीमधुमूदनसरस्वतीधिरचितायामद्वैतसिद्धी मुक्तिनि-  
रूपणं नाम चतुर्थः (sic!) परिच्छेदः समाप्तः समाप्ता चेत्य-  
मद्वैतसिद्धिरिति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2394.

580. Foll. 465 (9-244 and 9-290); size 12½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; the main bulk a MS. of the 17th century, the first 11 leaves were written about the end of the 18th century.

*Advaitasiddhi*, a second copy of *Madhusū-  
dana Sarasvatī's* work. The first *pariccheda*  
ends fol. 255a, the second fol. 432a, the third  
fol. 451a. This copy has more blunders than  
the first. [H. T. COLEBROOKE.]

2395.

883. Foll. 314 (9-323); size 11½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; a MS. written about the end of the 18th century, by different hands (see 1-75, 76-116, etc.).

*Laghucandrikā*, a *ṭīkā* on *Madhusūdana  
Sarasvatī's Advaitasiddhi*, by *Brahmānanda*

*Sarasvatī*, pupil of *Śrī Paramānanda Sarasvatī* and *Śrī Nārāyaṇatīrtha*. See Hall's Index, p. 157, no. cccx.; Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 94, no. 1500. This MS. contains only the first *pariccheda*. It begins:

ममो नवधनश्यामकाम(?)कामितदेहिने ।  
कमलाकामसौदाम(?)कणकामुकगेहिने ॥  
श्रीनारायणतीर्थानां गुरुणा चरणस्मृतिः ।  
भूयान्मे साधिकेष्टानामनिहानो च वाधिका ॥  
अद्वैतसिद्धिप्राप्त्यान् ब्रह्मानन्देन भिक्षुणा ।  
संक्षिप्तचंद्रिकापथेन क्रियते लघुचंद्रिका ॥

विष्णुर्वापकं जीवस्वरूपं मोक्षं प्राप्त इव स्वयं विजयते  
कीदृशो विष्णुर्मोक्षं प्राप्त इवेत्यत्राह असंख्यगोचर इति etc.

The last but one section of the first *pariccheda* ends fol. 312b : अमस्य वृत्तिद्वयत्वोपपत्तिः ॥

The first *pariccheda* ends :

यः पूर्वोक्तमनोऽप्यनुगतमनसा ब्रह्मवीना विधेयो  
यच्छेद्रादेर्निर्घता विजयहयतनमार्जने साधधानः ।  
यच्च श्रीशुक्राद्वैतः(?) r. श्रीशुक्रदत्तः\*) पृथुककणगणा-  
[त्यादरास्तादृशकस  
तस्य श्रीपादुकाया भवतु कृतिरियं मालिका मणि-  
[कायाः ॥

इति श्रीपरमानन्दसरस्वतीश्रीनारायणतीर्थपूज्यपादशिष्य-  
ब्रह्मानन्दसरस्वतीविरचितलघुचंद्रिकाख्याद्वैतसिद्धिटीकायां प्रथम  
(changed into चतुर्थे!) परिच्छेदः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2396.

797. Foll. 136; size 10½ in. by 4½ in.; from fol. 4a down to the end written by the same hand, twelve lines in a page; the first six pages by a different hand, ten lines in a page; fair writing, from the earlier part of the 18th century.

*Advaitacandrikā*, by *Advaitānanda*, pupil of *Śrī-Nārāyaṇatīrtha*. *Advaitānanda* is the same as *Brahmānanda*, and *Advaitacandrikā* is another name for *Taghucandrikā*. This MS.

A conjecture of Dr. Böhlingk.

contains the commentary on the second *pariccheda* of *Madhusūdana Sarasvatī's Advaita-siddhi*. The volume has the same green cover as no. 883, but the writing is different.

It begins:

मा भेदेत्यमृतस्यदिमुखचंद्रमनोहर ।  
गोवर्धनधरं धाराधरधीरेयमाश्रये ॥  
श्रीनारायणतीर्थानां पदपङ्केतहस्तुतिः ।  
स्मृतिमप्याहतां कुर्व्यात्सदा पदपदार्थयोः ॥

पदार्थनिर्णयं पदार्थयोर्भेदबुद्धिविरोधित्वे सत्यसंदर्भिययकं ।  
पदार्थो च महावाक्यवीर्यं ब्राह्मी तेन सत्यं ज्ञाननिष्ठादेरपि  
स्वच्छकपदार्थयोर्भेदधीविरोधित्वेऽपि न दोषः महावाक्यार्थबोधो-  
पयोग्यसंदर्भाकार्यबोधजनकं पदार्थनिर्णयं etc.

The last quotations from the *mūla* are समवायस्येवेति fol. 136a, l. 1, प्रागुक्तयेति l. 3, व्युत्क्रमेणेति fol. 136b, l. 2; see the text of the *Advaita-siddhi* in the MS. no. 2393, fol. 198b, l. 7, l. 8. and fol. 199a, l. 1.

End of the volume :

तर्कैः सारस्वते रत्नेश्वरीचंद्रिकाचंद्रभूषणैः ।  
दुर्लभं (sic! r. दुर्लभं) ध्यातभंगाय आत्माशुत्वस्य भजनं ॥  
द्वीपदीशाकनास्ताश्च बिलोकी येन तपिता ।  
तज्जीवन्नखोरिके त्रैलोक्ये साक्षि नो हरिः ॥  
श्रीनारायणतीर्थानां गुरुणा चरणस्मृतिः ।  
अहो ययैव व्याकुर्वे सारस्वतसरस्वतीः ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजका(चा)वैश्रीनारायणतीर्थपाद-  
पूज्यशिष्य अद्वैतानन्दविरचिता अद्वैतचंद्रिकानामको ग्रंथः  
पक्वान् समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2397.

1103b. Foll. 27 (foll. 18-44 of the volume); size 12½ in. by 4½ in.; 20-23 lines in a page; written, in a small hand, about the end of the 18th century.

*Advaitaratnarakṣhaṇa*, by *Madhusūdana Sarasvatī*, pupil of *Vikṣvāra Sarasvatī*. It begins: वृंदारखनिविहं विलुठितभाभीरवारनारीभिः, etc., see Aufrecht's Cat. Bodl., p. 226, no. 555.

[H. T. COLEBROOKE.]

2398.

1364a. Foll. 38; size 10½ in. by 4½ in.; twenty lines in a page; small Bengali character, from the second half of the 18th century.

*Advaitaratnarakshaṇa*, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2399.

539a. Foll. 40 (numbered १-८, ११-४३); size 9½ in. by 3½ in.; nine lines in a page; fair writing, of the 17th century.

*Vedāntakalpālatikā*, a treatise on *moksha*, by *Madhusūdana Sarasvatī*, wherein the author refutes the views of *Jaimini*, *Kapila*, *Kaṇāda*, *Akṣhapāda*, and others, and follows those of *Vyāsa*, *Sāṅkara* and *Sureśvara*. See Hall's Index, p. 132, no. excii. This MS. contains only the first *śābaka*, just as the MSS. described by Weber, Berl. Cat. (1853), p. 182, no. 627, and by Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 34, no. 1414.

It begins:

मीमांसया कथ्यतो भुजगावयेव

साधीनतामुपनिषद्भित्तये नीता ।

येनोद्भूतामृतफलान् गुरुतयेव

तस्मै नमो भगवतेऽद्भुतज्ञकराय ॥ १ ॥

दुरापः शास्त्रार्थो नियतयत्नानैरपि पुषेद्

न संग्रामं ज्ञानो मलिनमतिना यद्यपि मया ।

तथापि श्रीविष्णुस्वरूपसंकेतहमुपा-

मुधाभिः स्मृतोऽहं न कथयि स्मृतोऽस्मि भविता

सत्तर्कपुष्पानिकरैः परमात्मबोध-

[॥ २ ॥

निष्ठाफलान् दधती धरणी विभूति ।

शारीरकार्यैश्चर्याश्रयिता सुधीभिर्

वेदांतकल्पलतिकेवमुपासनीया ॥ ३ ॥

निर्धेय जैनिनिषत्तन्त्रिगौतमोक्तोः

काण्डादकापिलश्रिवादिमतानि चाह ।

श्रीव्यासज्ञकरमुदरेऽस्मिन्सूचितार्थैर्मुक्तिं

अनन्ति विशदं निम्नभाषितेन ॥ ४ ॥

मुमुक्षुमानमुद्देयविशेषविनिवृत्तये ।

मोक्षं सत्साधनं यच्च परपक्षनिरासतः ॥ ५ ॥

अथ मोक्षे सत्साधने च विप्रतिपक्षतो विपक्षितः । तत्र लोकायतिकास्तावात्माकृतलोकानुसारिणो मनुष्यादिविशिष्ट-भूतचतुष्टयसंघात एव चैतन्यं नान्यमाना नानागमपुराणानुमानादिमानांतरप्रसिद्धमपि देहादिव्यतिरिक्तं चैतन्यं बंधमोक्षभागिन-मनुजमुद्देयोऽप्यलपति न प्रत्यक्षं प्रमाणमिति वदतः तत्र कस्य मोक्षप्रसादा ।

It ends: तत्सिद्धमालौवाविद्यानिवृत्त्युपलक्षितो मोक्षः सत्साधनं च वेदांतवाक्यकरणकोऽन्यानुपरक्तब्रह्मालौक्यसाक्षात्कार एव अवस्थापनीतप्रतिबंधः सन्निति सर्वं समंजसं ॥

व्यायेर्निर्धेय दुष्टानिह कपिलकणादाक्षपादादिवादान्

आदायानुद्देकं श्रुतिमित्रमृतद्वारमहैतवाद् ।

वेदांतिकप्रमेये परमसुखमये ज्ञानमज्ञानभूयं

मोक्षं व्याचक्षते ये कनपि मुकुतिनः सोऽहमेवास्मि पूर्णः ॥

इति श्रीवेदांतकल्पलतिकायां परमहंसपरिव्रजकमधुसूदन-सरस्वतीकृतायां सत्साधनापवर्गेनिरूपणं नाम प्रथमस्तवकः ॥

After this the line, which seems to contain the date, has been blackened; I can only read:

शाके (?) . . . . .

गोविन्दोऽवलितस्तार्यपक्षे भाट्टेऽस्तिने तिथी ॥

चतुर्थ्यां त्वरया तेन प्रसीदतु रत्नापतिः ।

नमः शिष्ये

Somebody has added in Bengali characters:

श्रीकृष्णभट्टाचार्यपुत्रगोपालभट्टाचार्येण पुस्तकं . . या . . मुद्रया गृहीतम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2400.

1435b. Foll. 26; size 12 in. by 4½ in.; fair, modern Bengali handwriting; 10-12 lines in a page.

*Ātmaprakāśaka*, on the nature of the supreme spirit, by *Nandarāma Tarkavāgīśa*; with a commentary, by *Kūśārāma*, son of *Nyāyālaṅkāra*.

It begins:

प्रणम्य जगदाकारं मगनाकारमीश्वरं ।

नन्दरामः स्वरूपायां तनोयात्मप्रकाशकं ॥

वदन्ति पुत्र आत्मेति दूढप्राकृतबुद्धयः ।  
देह आत्मेति चावैका इन्द्रियाख्यपरे च ते ॥  
ते ऽन्ये प्राणस्ततो ऽन्ये ते मन आत्मेति चादिनः ।  
बुद्धिरात्मेति बोद्धारौ(र. ० रः) शून्यमात्मेति ते ऽपरे ॥

It ends :

पिता माता गुरुश्चायं परमात्मा सनातनः ।  
हृद्यमेतत् प्रकथितं ज्ञात्वा मुच्यते संकटात् ॥

इति श्रीमन्दारमतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितमात्मप्रकाशक  
समाप्तं ॥

The commentary begins :

नीलोत्पलदलश्यामं राधिकाकेलिलालसं ।  
नमामि शिरसा श्रीमन्नन्दनन्दननन्दयं ॥  
भट्टाचार्येश्वरोधार्थन्यायालंकारमूनुना ।  
आत्मप्रकाशकव्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥

सत्यज्ञानानन्दात्मकमङ्गित्रीयं ब्रह्मेव बुद्धसहस्रप्रधानमायोपाधिकं  
ईश्वरभावं मलिनसहस्रप्रधानविद्योपाधिकं जीवभावं च जगाम । ०

It ends :

श्रीश्रीज्ञाने दयाधाने\* चरखाञ्जनने(र. ० तले) तव ।  
श्रीकाशीरामकृतिना कृतिरेवा समर्पिता ॥

इति आत्मप्रकाशकव्याख्या समाप्ता ॥

In the *Sūcipustaka* of the Calc. Collection, p. 54, this treatise is called *Ātmatattvapra-kāśakam*. [H. T. COLEBROOKE.]

2401.

2401a. Foll. 49 (numbered १-११; foll. ३३, ३४, ३६-५५ are wanting); size 7½ in. by 4 in.; 8-10 lines in a page; fair writing. Some leaves are very much damaged.

*Brahmābodha*(?), a vedantic treatise, by Śrī Mukunda Muni, who was a disciple of Śrī Rāmanātha, di-ciple of Hari(nātha), disciple of Ādinātha. The title of this work occurs only in the corrupt form *Brahmābodha* in one of the final couplets, where the metre shows that one short syllable has been left out. This title does not occur in Aufrecht's Cat.

\* Perhaps श्रीश्रीज्ञानदयाधाने?

Cat., p. 458, where he gives a list of the works ascribed to *Mukunda Muni*.

The subject of this treatise is indicated in the second verse. It begins :

अगुणाय गुणाढ्याय खेदयानंदरुषिणे ।  
बुद्धाय स्वप्रकाशाय श्रीराममुनये नमः ॥ १ ॥  
निर्गुणस्याग्रनेपथ्यं बुद्धस्यायमलालनः ।  
कथं स्वर्गादिकर्तृत्वं ब्रह्मणो ऽभ्युपगम्यते ॥ २ ॥

सत्त्वरजस्तमोगुणरहीतस्य (!) सर्वप्रमाणातीतस्याविचारही-  
तस्य (!) केवलं ब्रह्मणः सृष्टिकर्तृत्वं कथं घटते ॥ ३ ॥ (!)  
इतादृशं ब्रह्म जगतः कारणमिति न वदति । बु(र. सृ.)ब्र-  
ह्मणा नीरालंबसीद्धाः (!) ब्रह्मवादिनः ॥ ४ ॥ (!) तर्हि किं पुनः  
कारणं मायाशबलं ब्रह्म etc.

It ends :

वेदांतप्रतिपाद्यतत्त्वनिरुहं (० रहसं ?) ज्ञात्वादिनायाद्विरः  
सहिष्यानधिकारिको बहुतरान् संशोध्य तत्त्वं परं ।  
तन्मध्ये गुणवत्तमं विवर्तयन् श्रीरामनाथं मुनिं  
साध्याज्येभिरभिषेच योगधनिनां पट्टान्वितं योगिनां ॥  
ज्ञाने कस्याधिकारो भवति बहुतरेष्वेव शिष्येषु मध्ये  
भ्रातृवै स्वेन चित्ते (sic) सकलगुणनिधिं श्रीमुकुं  
[मुनीशः (र. ० जं) ]

निश्चिन्त्यापान्गुह्यस्तिसिलमपि तदा ज्ञानसर्वस्वमस्ते  
सहिष्यायोपदिष्टं प्रसरति बहुशः किंच संशोयते च ॥  
तन्निष्कान्तमवाप्य सम्यगलिलाज्ञायोक्तस्वाधैवित्  
भूत्वेन कृतवाननंदमहिमा श्रीमान्मुकुंदो मुनिः ।  
मंदं मंदविशोधनाय सदयो ब्रह्मा(व ?) बोधाभिधं  
यंच धीरमनोहरं परिनिर्वाचां विलासैः परैः ॥  
शिष्येष्वन्येषु सत्स्वपहमधिककृपापावनार्थेऽस्य [स्व] \* ज्ञातो  
यंच मङ्गोपनिधिं कुरु शिष्यसुगमं ज्ञानसर्वस्वमार्त्तं ।  
एवं विज्ञापितः सत्त्वनन्तशिरसा ज्ञातदेवेन धीरान्  
सद्यः कृत्वादिनासौ (?) सकलहृदयः श्रीमुकुंदो मु-  
[नीशः ॥

संवत् १६५४ चर्षे चैत्र शुदि ४ गुरो लिखितं शुभं भवतु ॥  
॥ श्रीनीलकण्ठाय नमः ॥

यद्वरपदभङ्गं स्वार्थजनयजितं । [ ॥ श्रीराम ॥  
तत्सर्वं ज्ञानतां देवि प्रसीद परमेश्वरी (र. रि) ॥

[GAIKAWAR.]

\* A superfluous akshara.

2402.

**559c.** Foll. 26 (foll. 108-133 of the volume); size  $12\frac{1}{2}$  in. by  $4\frac{1}{2}$  in.; fourteen lines in a page; writing the same as in no. 559a, which is dated Samvat 1852, see no. 226 of this Catalogue.

*Vedāntakalaka*, a critical exposition of the *Vedānta* doctrines, by *Nilakaṇṭha*. See Hall's Index, p. 154, no. cclxxvii. Some of the dates given there do not appear in this copy, which is apparently incomplete (extent of the work in Hall's Index "śloka 3200," in this MS. संयसंख्या १५००). The introductory complement says that the *Nilakaṇṭhakalaka* produces clearness in the *amṛita* taught by *Vyāsa*, *Śaṅkara*, *Sureśvara*, *Padmapāda*, *Vīcaspati*, and others, which has been defiled by the pouring in of dirty water. The beginning is:

श्रीव्यासशंकरसुरेश्वरपरमपाद-  
वाचस्पतिप्रभृतिपूतमतानुतेषु ।  
नीचैरुपेत्य कुजलैः कलुषीकृतेषु  
श्रीनीलकण्ठकृतकः भुवितां व्यनक्ति ॥ १ ॥

इह खलु सर्वेषु पुरुषार्थेषु मोक्ष एव परमः पुरुषार्थः । स च तत्त्वज्ञानी वाक्यार्थज्ञानात् । On the first pages a review of the notions which the various schools entertain on the nature of soul: चाक्षा-कपद्याः, सीगताः, माध्यमिकाः, जार्हताः, वैशेषिकाः, ता-र्किकाः, प्राभाकराः, भाट्टाः, सांख्याः, भास्कराः, चाक्षकदिग्-बरी, मोनासकाः, कापिलाः, पार्तमलाः, etc.

As there are no divisions in this MS., it is difficult to give a more detailed description of its contents.

The last words are: तमेतमर्थं व्यायतः प्रतिपादयितुं अतुल्यशोभी मोमांसा प्रवृत्ते यस्या इदमादिर्न सूत्रं । अथातो ब्रह्मनिज्ञासेति ॥

The colophon is incomplete and, as it seems, corrupt: इति वेदोक्तकृतके नीलकण्ठप्रवृत्तशत(r. ० वंशय)-नाराय(sic!), somebody has added: कृतकः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2403.

**1670b.** Foll. 52 (59-110); size  $9\frac{1}{2}$  in. by  $4\frac{1}{2}$  in.; 10 or 11 lines in a page, thick letters; written in the 17th century.

*Nyāyapramāṇamañjarīṭīkā Nārāyaṇī(?)*; this title appears on the outside of the first and of the last leaf, but does not occur in the MS. itself. It is a commentary on a *Vedānta* treatise which has three *paricchedas*, cf. the note on the first leaf नीलकण्ठव्योतिविदा(sic!) पुस्तकं परिच्छेदत्रयस्य. The MS. contains only the first two *paricchedas*; in the first of them the leaves have the marginal note प्र ना टी, in the second डि ना टी. The author was a pupil of one *Rāghavendra*, perhaps the *Nārāyaṇa*, pupil of *Rāmeṇdra Sarasvatī*, in Aufrecht's Cat. Cat., p. 289a.

It begins:

सकृदेषोदितां पुस्तकशेषापरं विदुः ।  
यत्नात् रामदेवं तं मुञ्च्ये वदे महोदयं ॥  
शास्त्रांतरंगः श्रुतिमूचरत्नो वेदोदकः सत्कवित्र(१)प्रचालः ।  
प्रबालबोधापरभाग ईशो व्यासोदधिः यानु मुक्तकैतनः ॥  
सदर्थभासकं गोभिरसदर्थतनोऽपहं ।  
वेदान्तपद्मनाभैः(r. ० डे) शंकरं नीतिं शंकरं ॥  
अनुभूतसदानंदान् सदानंदप्रदानुक्तं ।  
यतीननुभवानंदानीमि विद्याविशारदान् ॥  
राजतां समकाशात्मा व्याख्यानमूत्रिमुधानिधिः ।  
गोभिरानंदयन् शिष्यान् भेदध्यातविभेदकृत् ॥  
समुद्रयन्वादिसुखारविंदं  
संबोधयन् शिष्यमुखेदुमुचैः ।  
यो नेत(r. ० नेक?)मूर्तिभूवि राजते महा  
सो ऽपूज्यमान् . . . ॥  
यदूपनासाद्य गिरां समोहित-  
व्याख्यानसीत् लभते सरस्वती ।  
तं राघवेष्टं यतिनामधीश्वरं  
कारुण्यमूर्तिं विवुषं भजे गुहं ॥

प्रारिच्छितस्यापिप्रपरिसमाप्तिप्रचयगमनायां शिष्टाचारध-  
रिपालनाय चानुबंधययं निरूपयत्नेव भगवत्पाम स्तीति । चह  
इति । हरेर्नाम जयतीति संबधः ।

The first section, called *शब्दपरिच्छेदः*, ends fol. 87b (22 of the original numbering).

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2404.

**2637.** Foll. 307 (two of which, 20 and 289 were wanting when the vol. was bound); fairly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D., by two different hands; 11 and 12 lines in a page; the first five leaves are slightly injured in the middle.

The second section of a commentary on some *Vedānta* work, marked *Ātmabodhani* (? i.e. *Ātmabodhinī*) on the outer page of the first leaf.

It begins:

अस्ति प्रत्यगुपाधिर्गणविधुर् नुष्ठं परं भास्वरं  
पूयानंदमपास्तभेदविभवं ब्रजेति निश्चयते ।  
तस्मिन्नास्ति मदा निबलधिवद्यो धीशब्दयोर्नो पदे  
वेदातिरधिगम्यनानमहिमन्मात्रावबोधे मयि ॥

पुरुषाध्याये सच्चिदानंदप्रत्यग्रज निर्वैरोध्यायानरमारभमाणो  
वृत्तमनुद्रव(त्वा)नंदमिति पंचमानाशब्दो बुद्धांतादिशब्दश्च ।  
पंचमावसानविषयो वा जस्यन्यायेन चतुरंग निर्वैर्ये नपपरान-  
-न्यायेनेति यावत् । उत्तराध्यायतात्पर्यमाह । संप्रतिमिति ।  
वागावधिष्ठात्रीध्वन्यादिदेवतासु ब्रह्मदृष्टिद्वारे - - - पांच-  
निकस्य ब्रह्मणः साक्षादिलक्षणस्येत्यर्थः । ०

It ends: कथं विरोधस्तयोरित्याशङ्क्याह कर्मेति । ययो-  
क्तविरोधस्तत्राद्यै कर्मेत्यागं कृतकृत्यस्योक्तं निगमयत्यत इति ।  
कांडिद्वयतात्पर्यमुपसंहरत्येवमिति । तस्मात् कार्यान्तराभावं दर्श-  
यत्येतावानिति । अथोपदेशान्नमपि सुगतादिभिरुच्यते ते तत्राह  
वेद इति । चैतन्येदनादिरूपदेशो ज्ञेयमायायां पुरुषायत्तदानी  
भवतीति । न पुरुषयो(र. धी?)रेयायां नुमुखूयामित्याह ज्ञेयोधि-  
नमिति वेदानुशासनज्ञानकलमाहाकृतकृत्य इति । तच्च हेतु-  
तरनैरवेत्यं सूचयति क्षिप्रमिति ॥ इति - here a leaf,  
apparently containing the colophon, has been lost.

Most of the leaves written by the first hand (except foll. 1-36), viz. 37-205, 233-279, are marked *जा०* in the margin.

[? Genl. no. 103.]

## 2405.

**516.** Foll. 183 (22 is omitted, 904 is put twice); size 9½ in. by 3½ in.; foll. 1-12 nine lines, foll. 13-183 eight lines in a page; fol. 13 a second hand sets in, the writing of both parts indicates the 17th century.

*Advaitāmṛita*, a *Vedānta* treatise by Śrī *Brahmendra Sarasvatī* or *Vāṇigirī*, pupil of Śrī *Devendra*. This MS. contains only the first *pariccheda* called *brahmalakṣaṇanirūpaṇa*.

It begins:

यज्जिज्ञास्यं नुमुद्योनिखिलमगदुपादानकर्तृद्वितीय-  
ज्ञानानंदादिरूपं श्रुतिकृदखिलविभक्त्यै वेदांतवेद्यम् ।  
विषं जीवस्य नुष्ठे परविधिदिवयानुष्ठितैः कर्मवृद्धे  
एकाये द्रुष्टुपास्त्या स्फुरति गुणवतो ब्रह्मणस्तत्तदाहम्  
ब्रह्मादीन्ब्रह्मविद्यायाः संप्रदायप्रवर्तकान् । [॥ १ ॥  
यदे वंशचक्राध्यासे शंकराचार्यमादरात् ॥ २ ॥  
नृसिंहदक्षिणामूर्तिं वाचं गणपतिं गुरुन् ।  
नत्वाहैतानृतं शास्त्राभोधेरुद्भिद्यते मया ॥ ३ ॥

इह खलु महत्पारे संसारसागरे निगममुद्दिग्धमस्मिन्मन्त्रि-  
न्यातरेषु वा कृतकर्मवृद्धेः केनापि क्रमेण संज्ञासाधनचतुष्टय-  
संपन्नमुद्दिष्टीर्षुः परमकृपालुर्भगवान्मादरायकः श्रीमद्भारारकना-  
मधेयं वेदांतमीमांसाशास्त्रं प्रथिनाय । तत्राधिकारि प्रवृत्त्यर्थं  
प्रथमं तावदधिकारि विषयप्रयोजनसंबन्धरूपमनुबंधचतुष्टयं प्रति-  
पादयन्नेव शास्त्रारंभं प्रतिजज्ञे । अथातो ब्रह्मनिज्ञासेति ॥  
अस्यार्थः ॥ etc.

It ends:

अद्वैतामृतनामधेय(र. ० धेय) मुनिना ब्रह्मेन्द्रवाणीगिरा-  
ख्यातेनाहमिदं मनेदमिति बाभ्रस्तप्रबंध(र. ० च) प्रति ।  
साज्ञानप्रतिविधिते मयि दृशी विषस्य सच्चित्तुसा-  
द्वैतश्रीनृहरेर्मया जनकताद्वैतामृते वर्णिता ॥ १ ॥

इति श्रीदेवेन्द्रभगवत्पूज्यपादशिष्यपरमहंसपरिज्ज्ञानकाचार्य-  
श्रीब्रह्मेन्द्रसरस्वतीकृतापद्वैतामृते ब्रह्मलक्षणनिरूपणं नाम प्रथमः  
परिच्छेदः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

## 2406.

**1521c.** Foll. 4 (numbered 2-5); size 10 in. by 4½ in.; modern Bengali handwriting; nine lines in a page.



A fragment of some elementary *Vedānta* treatise in *śloka*s. The MS. contains the following sections :

1. *Ātmānubhavopadeśa* (19 *śloka*s), in the 10th *śloka* of which the MS. begins; 2. *śi-shyoktam ātmānubhavollāsa* (25); 3. *ākshepa-dvāropadeśa* (14); 4. *śiśhyānubhavollāsa* (6); 5. *gurūktalaya* (4); 6. *śiśhyaprokṭam uttaram* (4); 7. *anubhavapañcakavivarāṇa* (5); 8. *gurūktu-bandhumoksha* (4).

The MS. breaks off in the fourth *śloka* of the next section. [H. T. COLEBROOKE.]

### 2407-2414.

**302-309.** Size 16 in. by 6 in.; 6-16 lines in a page; fair modern writing.

*Yogavāsishṭha* and *Vaishṭhatātparāprakāśa*, the latter by *Anandabodhendra Sarasvatī Bhikṣu*, disciple of *Gaṅgādharendra Sarasvatī Bhikṣu*, who was the disciple of *Rāmacandra Sarasvatī*, who was the disciple of *Sarvajña Sarasvatī*.

The *Yogavāsishṭha* has the form of a dialogue between *Vaishṭha* and *Rāma*; it is ascribed to *Valmiki*.

See Hall's Index, p. 121, nos. cxlii. and cxliii.; Aufrecht's Oxford Cat., pp. 353-355 (no. 840); Weber's Berlin Cat., p. 187, no. 642. The beginning is printed in Rāj. Mitra's Notices, vi., p. 112, no. 2049. A complete edition of the whole, with the commentary, appeared at Bombay.

The whole work is divided into six *prakāra*ṇas. There is also a division into *āhnikas*, each of them concluding with the couplet :

इत्युक्तवत्तु मुनी दिवसो जगाम  
सायनाय विषये स्तमितो जगाम ।  
आहु सभा कृतमनस्कश्च जगाम  
इयामाद्ये रविकरेण सहाजगाम ॥

See the end of the following *sargas* : *Mu-mukshuprak.* 5 (no. 302, fol. 125b); *Utpattiprak.* 14, 22, 41, 70, 102 (no. 303, foll. 54b, 80a, 142b, 227a, 292b); *Sthitiprak.* 13, 45 (no. 304, foll. 23b, 118a); *Upasamaparak.* 16, 46, 71 (no. 305, foll. 46a, 129b, 198b); *Nirvāṇaparak.* 79 (no. 306, fol. 206, *divasa* 18).

In the last three volumes (nos. 307, 308, 309), which contain the *uttarārdha* of the *Nirvāṇaparakaraṇa*, this division into *āhnikas* does not appear.

The text of the *Yogavāsishṭha* agrees in some passages with the Bombay edition of the *Rāmāyaṇa*, though not literally. Compare f.i. *Vairāgyaparak. sargg.* 6-9 with *Rām. I.* 19-22.

The *Yogavāsishṭha* is variously styled in the colophons : इति श्रीमद्वाल्मीकिविरचिते महारामायणे देवदूतोक्ते ऋषिस्तोत्राहर्षा संहितायां मोक्षोपाये चैराम्यप्रकरणे० no. 302, fol. 107; इत्यर्थे श्रीमहारा० देव० ऋ० सं० वासिष्ठे वाल्मी० मो० मुमुक्षुव्यवहारप्रकरणे० no. 302, fol. 173; इत्यर्थे रा० देव० ऋ० सं० वसिष्ठब्रह्मणे वाल्मी० स्थितिप्रकरणम् no. 304; इति श्रीमहारा० ऋ० सं० बालकास्त्रे वासि० मो० उद्यमप्रकरणे० no. 305; इत्यर्थेविरचिते रा० देव० ऋ० सं० बालकास्त्रे मो० निर्वासप्रकरणे वासि० ब्रह्मदर्शने० no. 306; इति श्रीमहारा० निर्वासप्रकरणे बालक० मो० देव० शतसाहस्र्यां सं० वासि० ब्रह्मदर्श० उद्ग-राये० no. 309. At the end of the single *sargas* often simply मोक्षोपाये or मोक्षोपायेषु.

### 302a. Foll. 107.

*Vairāgyaparakaraṇa*, in 33 *sargas* with about 1130 couplets.

This first chapter of the *Yogavāsishṭha* has been printed with the commentary, and with a Bengali translation, by *Venīmadharu De Dāsak*, Calcutta, 1869.

List of the *sargas* : 1. *sūtrapāṭanikāḥ* ends fol. 10b; 2. *sūtrapāṭanikāḥ*, fol. 15a; 3. *tīrtha-yātrākaraṇam*, fol. 19a; 4. *divasavyavahāra nirūpaṇam*, fol. 20a; 5. *kārśyanivedanam*, fol.



21b; 6. *Śrī-Viśvāmītrābhyaṅgatanam*, fol. 25b; 7. *Viśvāmītravākyaṇam*, fol. 28a; 8. *Duśarathavākyaṇam*, fol. 31a; 9. *Vasishṭhasamāśvāsanam*, fol. 33a; 10. *Rāghavavishādaḥ*, fol. 37a; 11. *Rāghavasamāśvāsanam*; 12. *prathamaparitūpaḥ*, fol. 44a; 13. *Lakshmīnirākaraṇam*, fol. 45b; 14. *jīvitugachā*, fol. 47a; 15. *ahamkārajugupsā*, fol. 89a; 16. *cittadaurātmyam*, fol. 51b; 17. *triskṇābhāṣaṇaḥ*, fol. 55b; 18. *kāyajugupsā*, fol. 60a; 19. *bālyajugupsā*, fol. 62b; 20. *yauvanagarhā*, fol. 66a; 21. *strijugupsā*, fol. 69b; 22. *jarājugupsā*, fol. 72b; 23. *kālāpavādaḥ*, fol. 77b; 24. *kūlavilāsaḥ*, fol. 79a; 25. *kṛitāntavilasitam*, fol. 82a; 26. *daivadurvīlāsavarṇanam*, fol. 86a; 27. *avīratavīparyāsapratipādanam*, fol. 92a; 28. *avīratavīparyāsapratipādanam*, fol. 95a; 29. *sakalapadārthānūsthāpratipādanam*, fol. 97a; 30. *prayojanasargah*, fol. 99b; 31. *Rāghavaprasnaḥ*, fol. 101b; 32. *nabhaścārasādhuvādaḥ*, fol. 103b; 33. *nabhaścāramahīcarasammelanam*, fol. 107a.

### 302b. Foli. 66 (108-173).

*Mumukshurūpavahārāprakaraṇam*, in 20 *sargas* with about 800 couplets.

List of the *sargas*: 1. *Śukanīryāṇam* ends fol. 6b; 2. *Viśvāmītravākyaṇam*, fol. 10a; 3. *bhagobhāṣaḥ sargānuvarṇanam*, fol. 13b; 4. *pramukshapratipādanam*, fol. 16a; 5. *pauruṣaśāsthrāpanam*, fol. 18b; 6. *daivānīrākaraṇam*, fol. 22b; 7. (*pauruṣapratipādanam*), fol. 25a; 8. *daivānī(rā)karaṇam*, fol. 27a; 9. *karmavīcāraḥ*, fol. 30b; 10. *jñānīrākaraṇam*; 11. *vaktṛpṛīchakalukṣaṇam*, fol. 37a; 12. *tattvajñāmāhātmyavarṇanam*, fol. 40b; 13. *śumanīrūpaṇam*, fol. 45b; 14. *mumukshuvīcārānīrūpaṇam*, fol. 50a; 15. *saṃtoshānīrūpaṇam*, fol. 51b; 16. *sadācārānīrūpaṇam*, fol. 53a; 17. (*nīracānam*), fol. 56b; 18. *dṛiṣṭāntānīrūpaṇam*, fol. 61a; 19. *pramūṇānīrūpaṇam*, fol. 64b; 20. *sadācārānīrūpaṇam*, fol. 66a.

### 303. Foli. 336.

*Utpattiprakaraṇam*, in 122 *sargas* with nearly 6000 couplets.

List of the *sargas*: 1. *bandhahetuvārṇanam* ends fol. 9b; 2. *ādyasṛiṣṭīkartṛivarṇanam*, fol. 13b; 3. *bandhahetuvārṇanam*, fol. 16a; 4. *prakaraṇārthakalpanam*, fol. 21b; 5. *mūlakāraṇadevasvarūpavarṇanam*, fol. 24a; 6. *mumukshuprayatnopadeśaḥ*, fol. 25b; 7. *jagadāli-dṛiṣṭyāsallāpratijñā*, fol. 29b; 8. *sacchāstrānīrūpaṇam*, fol. 30b; 9. *paramakāraṇavarṇanam*, fol. 35a; 10. *mahākālāntīvāśiṣṭāparamabhāvarṇanam*, fol. 39b; 11. *paramārthavarṇanam*, fol. 42a; 12. *jagadutpattivarṇanam*, fol. 45a; 13. *svayambhūtopattivarṇanam*, fol. 49a; 14. *brahmapratipādanam*, fol. 54b; 15. *Maṇḍapapākyāne rājavarṇanam*, fol. 57b; 16. *Maṇḍapākyāne rājīpurivedanam*, fol. 60b; 17. *Līlopākyāne saṃdeharīṣṭhavarṇanam*, fol. 64b; 18. *Līlopākyāne sakalajugadbhṛāntipratipādanam*, fol. 67b; 19. *Līlopākyāne brāhmaṇavarṇanam*, fol. 69b; 20. *Līlopākyāne paramārthapratipādanam*, fol. 72a; 21. *vīśrūṇṭyopadeśaḥ*, fol. 77b; 22. *vijñānābhyāsavarṇanam*, fol. 80a; 23. *Līlopākyāne Līlāprajñādergor jñānādhīkūṣāgamanam*, fol. 81a; 24. *Līlopākyāne gaganavarṇanam*, fol. 85b; 25. *Līlopākyāne bhūtalokavarṇanam*, fol. 87b; 26. *Līlopākyāne siddhādarśanahetukathanam*, fol. 91b; 27. *jānūntaravarṇanam*, fol. 95b; 28. *gīrigrāmavarṇanam*, fol. 100a; 29. *paramākāśavarṇanam*, fol. 104b; 30., fol. 108a; 31. *gaganavarāgnīdhaprekshikāstitīvaravarṇanam*, fol. 110b; 32. *āhāvārambhūṇam*, fol. 111b; 33. *senayog prathamapātavarṇanam*, fol. 115a; 34. *raṇaprekshakajanoktivarṇanam*, fol. 118b; 35. *raṇavarṇanam*, fol. 120b; 36. *janupādharṇanam*, fol. 123b; 37. *Līlopākyāne janapadavarṇanam*, fol. 127a; 38. *Līlopākyāne āhavarṇanam*, fol. 130; 39. *nīśācarakulārātrīraṇāṅgavarṇanam*

ṇanam, fol. 132b; 40. *Līlopākhyāne samarasamunam* (no. 2442a has *samarasamanantasmṛityunubhavaḥ*), fol. 137b; 41. *Līlopākhyāne bhrāntivicāraṇanam*, fol. 141b; 42. *Līlopākhyāne svapnupurushasatyutvanirūpaṇam*, fol. 144b; 43. *Līlopākhyāne agnidāhavarṇanam*, fol. 149a; 44. *Līlopākhyāne agnidāharātriyuddhe iagadbrahmavarṇanam*, fol. 153a; 45. *Līlopākhyāne satyukāmasatyasaṃkalpāstīṭā*, fol. 151b; 46. *Līlopākhyāne Vīdūrathaniryaṇa(n)*, fol. 156a; 47. *Līlopākhyāne Vīdūrathasindhvasumāgaṇaḥ*, fol. 158b; 48. *Līlopākhyāne āyudhavarṇanam*, fol. 163a; 49. *Līlopākhyāne trītiyāstruyuddham*, fol. 165a; 50. *Līlopākhyāne Vīdūrathamaraṇavarṇanam*, fol. 168a; 51. *Sindhurāśṭravavarṇanam*, fol. 169b; 52. *marāṇasamanantaradeha-pratibhāvarṇanam*, fol. 173a; 53. *samṣṛitaviditavedyā*, fol. 175b; 54. *Līlopākhyāne marāṇavicāraḥ*, fol. 181a; 55. *samṣāramaraṇāvasthavarṇanam*, fol. 187a; 56. *marāṇasūyanānantaram*, fol. 190a; 57. *Līlopākhyāne svapnārthasūyavicāraḥ*, fol. 193b; 58. (*Padmajīvanam*), fol. 196a; 59. *Padmanirvāṇam*, *Līlopākhyānam samāptam*, fol. 197a; 60. *prayojanavarṇanam*, fol. 201b; 61. *jagatsvarūpacavarṇanam*, fol. 204b; 62. *daivaśabdārthavicāraḥ*, fol. 207a; 63. *cittāvikāraḥ*, fol. 207b; 64. *bijāṅkuranirṇayaḥ*, fol. 210a; 65. *jīvacicāraḥ*, fol. 210b; 66. *samṣṛitiparamayogaḥ*, fol. 212a; 67. *satyopadeśaḥ*, fol. 218a; 68. *rākṣasīvarṇanam*, fol. 219a; 69. *Sūcyupākhyāne viśvūcikāmantrakathanam*, fol. 220b; 70. *Sūcīyavahāravarṇanam*, fol. 226a; 71. *Sūcīkāparīdevanam*, fol. 228a; 72. *Sūcītapahprabhāva(varṇanam)*, fol. 229b; 73. *Sūcītapovarṇanam*, fol. 232b; 74. *Sūcītapahparipūka-varṇanam*, fol. 234a; 75. *Sūcyupākhyāne Sūcīśarīralābhāḥ*, fol. 235a; 76. *vādhikānyāyoga(?)*, fol. 236a; 77. *rākṣasīvicāraḥ*, fol. 237b; 78. *rākṣasīvarṇanam*, fol. 239b; 79. *rākṣasīpraśnaḥ*, fol. 241b; 80. *praśnalhedanam*, fol. 245b;

81. *paramārthapiṇḍikaraṇam*, fol. 251b; 82. *rākṣasīśūhārdam*, fol. 254a; 83. *Sūcyupākhyāne Kandarūpūjanam*, *Sūcyupākhyānam sampūrṇam*, fol. 254b; 84. *mano'ṅkurotpattikathanam*, fol. 257a; 85. *brahmādityasamāgaṇaḥ*, fol. 259a; 86. *aīndavasamādhānam*, fol. 261a; 87. *jagaddaśavarṇanam*, fol. 261b; 88. *aīndavanirūpaṇam*, fol. 262b; 89. *Kṛitrīmendravākyaṃ*, fol. 264b; 90. *Kṛitrīmendrāhalyānūrāgaḥ*, fol. 265a; 91. *jīvanātaraṇakramopadeśaḥ*, fol. 268a; 92. *manonāhātmyavarṇanam*, fol. 270a; 93. (*utpattidarśanaḥ*, MS. no. 2442a, fol. 171b), fol. 271a; 94. *brahmaṇaḥ sarvaṃ samutpadyata īti kathanam*, fol. 273a; 95. *karmapurushayor aikātmyapratipādanam*, fol. 276a; 96. *manaḥ-saṃjñāvicāraḥ*, fol. 280b; 97. *vidāśumāhātmyam*, fol. 282a; 98. *cittopākhyānam*, fol. 283b; 99. *cittopākhyānam sampūrṇam*, fol. 285b; 100. *cittacikitsāpūrvakaṃ cittopattivarṇanam*, fol. 288a; 101. *Bālakākhyāyikā*, fol. 289b; 102. *upadeśakaraṇam*, fol. 291b; 103. *cittamāhātmyam*, fol. 293a; 104. *aīndrajūlopākhyāne nṛpavyāmohaḥ*, fol. 295a; 105. *īndrajūlopākhyāne rājāvabodhaḥ*, fol. 296a; 106. *īndrajūlopākhyāne caṇḍālīrivūhaḥ*, fol. 299a; 107. *īndr. āpadnarṇanam*, fol. 301a; 108. *īndr. mukāṇḍavarṇanam*, fol. 302b; 109. *caṇḍālōpākhyāne caṇḍālutvaṇyapagaṇaḥ*, fol. 303b; 110. *cittavarṇanam*, fol. 306b; 111. *cittucikitsā*, fol. 309a; 112. *mukharavenopadeśāṃśukathanam*, fol. 310a; 113. *avidyāvarṇanam*, fol. 313a; 114. *yathākathitadoshaparihāropadeśaḥ*, fol. 316b; 115. *sukhaduḥkhabhoktṛitvopadeśaḥ*, fol. 318a; 116. *sādhakajanmāratāraḥ*, fol. 320b; 117. *ajñānabhūmikāvarṇanam*, fol. 322a; 118. *jñānabhūmikopadeśaḥ*, fol. 324a; 119. *hemomyupadeśaḥ*, fol. 326a; 120. *caṇḍālīśocanam*, fol. 328b; 121. *cittābhāva-pratipādanam*, fol. 331b; 122. *snarūpanirūpaṇam*, fol. 335a.

Compare Weber's Cat., p. 187, no. 642.

**304. Foll. 160.**

*Sthitiprakaraṇam*, in 62 *sargas* with about 2400 couplets.

List of the *sargas* : 1. *janyanirākaraṇam* ends fol. 4a; 2. *bijopanyāsaḥ*, fol. 6b; 3. *jagadanantavarṇanam*, fol. 8a; 4. *sthityaṅkura-kalanam*, fol. 8b; 5. *Bhārgavopākhyāne Bhārgavaśa(ṇ)valanam*, fol. 9b; 6. *Bhārgavamanorājyā*, fol. 10b; 7., fol. 11b; 8. *Bhārgavopākhyāne (vi)vidhajanmānubhavaḥ*, fol. 12b; 9. *Bhārgavakalevaravarṇanam*, fol. 13b; 10. *Bhārgavopākhyāne Kālavacanam*, fol. 17b; 11. *Bhārg. saṃsārapravṛttidarśanam*, fol. 21b; 12. *Bhārg. saṃsārotpattivistāravarṇanam*, fol. 22b; 13. *Bhṛigusamāśvāsanam*, fol. 23b; 14. *Bhārgavajanmāntarasmaranam*, fol. 25b; 15. *Bhārgavaparidevanaprasaṅgopadeśaprakaraṇam*, fol. 28b; 16. *Śuktasya punarjīvanam*, fol. 30a; 17. *manorājyasammelanam*, fol. 32b; 18. *jīvanakhaṇḍāvatārah*, fol. 37b; 19. *jāgratsvapnasuptaturyasavarūpavicārah*, fol. 40a; 20. *manorūpavarṇanam*, fol. 40b; 21. *viññānavādah*, fol. 44b; 22. *anuttamapadaśīrāntivarṇanam*, fol. 46b; 23. *śarīranagaravibhūtiyogaḥ*, fol. 50a; 24. *manasyasattvapratiṭṭipādanam*, fol. 51a; 25. *Dāmayālakaṭotpattiḥ*, fol. 54a; 26. *Dāmayālakaṭa*, fol. 57a; 27. *pitāmahavākyam*, fol. 58b; 28. *Dāmayālakaṭapunaryuddhavarṇanam*, fol. 61b; 29. *Dāmayālakaṭopākhyāne asurapari-bhramśaḥ*, fol. 63b; 30. *Dāmayālakaṭāntara-citravarṇanam*, fol. 64b; 31. *sadasannirākaraṇam*, fol. 68a; 32. *Dāmayālakaṭopākhyāne sadācāranirūpaṇam*, fol. 72a; 33. *Dāmayālakaṭopākhyāne 'haṃkāravicārah*, fol. 79a; 34. *Dāmayālakaṭopākhyānaṃ samāptam*, fol. 81b; 35. *upaśamavarṇanam*, fol. 87b; 36. *cidāditya-svarūpavarṇanam*, fol. 90a; 37. *upaśamasvarūpavarṇanam*, fol. 92a; 38. *upaśamavarṇanam*, fol. 96a; 39. *sarvaikatvapratipādanam*, fol. 101a; 40. *brahmaivedaṃ sarvaṃ jagad iti*

*pratiṭṭipādanam*, fol. 104a; 41. *avidyākathanam*, fol. 106b; 42. *jīvāvataraṇam*, fol. 109b; 43. *jīvanicayasthānopadeśaḥ*, fol. 111b; 44. *saṃsārāvataraṇapratiṭṭipādanopadeśaḥ*, fol. 114b; 45. *yathābhūtārthayogopadeśaḥ*, fol. 118a; 46., fol. 119b; 47. *jagadvāsanānirṇayayogopadeśaḥ*, fol. 124b; 48. *Dāśūropākhyāne Dāśūravaraṇa-pradūnavarṇanam*, fol. 127a; 49. *Dāśūrakadambaravarṇanam*, fol. 129b; 50. *Dāśūradigavalokanam*, fol. 130a; 51. *Dāśūrasutānubodhanam*, fol. 131b; 52. *vibhavavarṇanam*, fol. 133a; 53. *saṃsāra-nagaravikalpayogavicārah*, fol. 136a; 54. *Dāśūropākhyāne saṃkalpacikitsā*, fol. 138a; 55. *Dāśūramelanam*, fol. 141a; 56. *(kartṛitva)vicārayogopadeśukaraṇam*, fol. 144b; 57. *pūrṇāśaya-svarūpavarṇanam*, fol. 149a; 58. *kacagūthā*, fol. 150a; 59. *Śrīkamalajavyavahāravarṇanam*, fol. 154a; 60. *vicārapurushanirṇayaprasaṅgopadeśajīvāvatārah*, fol. 156a; 61. *jananamurūṇasaṃsthiṭiḥ*, fol. 158a; 62., fol. 159.

The scribe has added :

यदि हृदयनियोगाज्ञेयानी धीतिभावान्  
नयनचलनसंगाद्दोषशब्दावलंबात् ।  
लिखितमनूतपुत्रा यमया पुस्तकेलिन्  
करकृतमपराधं अनुमहेनु सप्तः ॥ १ ॥

यादृशं

हस्ताक्षरज्यैरामनीनानामसहा

**305. Foll. 261.**

*Upaśamaprakaraṇam*, in 93 *sargas* with about 4270 couplets.

List of the *sargas* : 1. *prathamam āhnikavarṇanam* ends fol. 3b; 2. *upadeśānuvarṇanam*, fol. 6a; 3. *sabhāsaṃsthānam*, fol. 8a; 4. *Rāghavaprasnaḥ*, fol. 10a; 5. *praśamopadeśaḥ*, fol. 13b; 6. *prathama upadeśaḥ*, fol. 15a; 7. *ākūśaphalaprapṛtīvajñānaśaṃprāptikramasūcānam*,\* fol. 15b; 8. *siddhagītā*, fol. 19a; 9.

\* No. 2205 has *ākūśaphalaprapṛtāvanujñāna*°.

janakavitarkah, fol. 24a; 10. niścayaḥ, fol. 25b; 11. cittānusūsanam, fol. 26b; 12. prajñā-māhātmyam, fol. 29a; 13. manoairāṇam, fol. 37b; 14. śraccittunirūpanam, fol. 42b; 15. trishṇāvacanānam, fol. 44b; 16. trishṇācikitsā, fol. 46a; 17. trishṇāvicchedopadeśah, fol. 48b; 18. jīvaumuktavarṇanam, fol. 53a; 19. pācana-bodhaanam, fol. 55a; 20. pāvunavijñānaprāptih, fol. 57b; 21. trishṇācikitsāyogotputih, fol. 60a; 22. Virocanaśmaranam, fol. 63b; 23. Virocana-vacanam, fol. 65a; 24. cittavicikitsāyogopadeśah, fol. 70a; 25. Balicintāsiddhāntayogah, fol. 71b; 26. Balyopadeśayogah, fol. 72b; 27. Balīvi-śrāntih, fol. 75a; 28. Balisamādhānavarṇanam, fol. 76b; 29. Balir vijñānaprāptih, fol. 80a; 30. Peahrādaporiviśrāntau Hiranyakaśipuvadhah, fol. 82a; 31. Prahcādanivṛtne Nārāyaṇakaraṇam, fol. 85b; 32. Vibudhucākyam, fol. 87a; 33. Nārāyaṇagamanam, fol. 89a; 34. Prahrā-dātmyayogah, fol. 96a; 35. bra(h)matātmalābha-cintā, fol. 102a; 36. prātma(r. ātma)stavanam, fol. 107b; 37. asuramaṇḍalavyākulalharah, fol. 108b; 38. paramēśvaravitarkah, fol. 110b; 39. Nārāyaṇavacanopanyāśah, fol. 113b; 40. Prahlā-dabodhaanam, fol. 116a; 41. Prahlādābhishekah, fol. 118a; 42. Peahrādasya vyavasthā, fol. 120a; 43. Prahrādaviśrāntih, fol. 122b; 44. Gādhivi-nāśanam, fol. 124b; 45. Gādhivṛttānte śvapa-carājyālābhah, fol. 127a; 46. Gādhivṛttānte rājyabhraṇṣah, fol. 129b; 47. Gādhivṛttānte pratyakṣhāvalokanam, fol. 133a; 48. Gādhivṛttānte māyāmahatkalhanam, fol. 136b; 49. Gādhivṛttāntah, fol. 139b; 50. Rāghavāsaya-viniyogah, fol. 146b; 51. Uddālakanucnorathah, fol. 148b; 52. Uddālakucicārah, fol. 153b; 53. Uddālakarūśah, fol. 159b; 54. Uddālakavi-śrāntih, fol. 163b; 55. Uddālakanirvāṇam, fol. 168a; 56. dhyānūcārah, fol. 172a; 57. bheda-nirāśah, fol. 173b; 58. Su(raghu)vṛttānte Māṇḍavyopadeśah, fol. 176b; 59. Suraghuviśrāntih,

fol. 178a; 60. Suraghuṇvṛttānte Suraghuṇirvā-ṇam, fol. 178b; 61. Suraghuṇparighasamāgamah, fol. 180a; 62. samādhiaśāsayah, fol. 181a; 63. Suraghuṇparighaniścayaḥ, fol. 182a; 64. upadeśah, fol. 184a; 65. Bhāsavilāsavṛttānte Sahyagiri-varṇanam, fol. 185a; 66. anityapratipādanam, fol. 186b; 67. antaḥsaṃsargavicārah, fol. 188b; 68. saṅgavicārayogopadeśah, fol. 191a; 69. śūntasamāyūlayogopadeśah, fol. 192a; 70. asaṃ-saṅgavikūlpopadeśah, fol. 194a; 71. saṃsāro-padeśah(?), fol. 198b; 72. mokṣasavarūpadeśah, fol. 200b; 73. svātmavicārah, fol. 202b; 74. vairāgyopadeśah, fol. 207a; 75. muktāmukta-vicārah, fol. 209b; 76. saṃsārasāgarasāmyapra-tipādanam, fol. 210b; 77. jīvaumuktasaccūpa-vṛṇanam, fol. 218a; 78. yogavarṇanam, fol. 216b; 79. samyakjñānalakṣaṇanirūpanam, fol. 217b; 80. dṛṣṭyadarśanasambandhah, fol. 220a; 81. cittāśattāpratipādanam, fol. 221a; 82. indriyānusūsanayogopadeśah, fol. 225b; 83. cittāśattāvicārayogopadeśah, fol. 228a; 84. Vitakaryamanojagadvārṇanam, fol. 230b; 85. Vitahavyasamādhāyogopadeśah, fol. 232a; 86. indriyavarganirākaraṇopadeśah, fol. 234b; 87. Vitahavyanirvāṇopadeśah, fol. 236a; 88. Vita-havyaviśrāntih, fol. 237b; 89. sadvilāsavicāra-yogopadeśah, fol. 240b; 90. cittopadeśavicāra-yogah, fol. 242a; 91. saṃśṛitibhāvicārayogopa-deśah, fol. 250a; 92. saṃśṛitinirākaraṇakrama-yogopadeśah, fol. 254a; 93. samadurśanam, fol. 261a.

Date of this volume : संवत् १८५१.

### 306. Foll. 298.

Nirvāṇaprakaraṇasya pūrvārtham, in 129 sargas with about 5400 couplets. As the 111th sarga has no number, the MS. seems to have only 128 sargas.

List of the sargas : 1. divasavyuvohāravar-ṇanam ends fol. 4a; 2. viśrāntisudṛṣṭhikaraṇam,

- fol. 7a; 3. *brahmuikyapratipādanam*, fol. 8b; 4. *cittāhāvapratipādanam*, fol. 9a; 5. *Rāghava-viśrāntivarṇanam*, fol. 10a; 6. *mohamūhāmyam*, fol. 14a; 7. *ajūnamāhāmyaprasaṃsanam*, fol. 18b; 8. *avidyālatācilāsopadeśaḥ*, fol. 20a; 9. *avidyānirākaraṇam*, fol. 22b; 10. *avidyācikitsā*, fol. 25a; 11. *jīvanmuktanīścayayogopādeśaḥ*, fol. 30b; 12. *jīvanmuktasamśayanirūpaṇam*, fol. 32a; 13. *jūñanayogopadeśaḥ*, fol. 33a; 14. *Bhūṣuṇḍopākhyāne Meruśikharavarṇanam*, fol. 34b; 15. *Bhūṣuṇḍadarśanam*, fol. 36b; 16. *Bhūṣuṇḍasamāyogah*, fol. 37b; 17. *Bhūṣuṇḍasvarūpavarṇanam*, fol. 38a; 18. *mātrivṃṣavahū-rovarṇanam*, fol. 40b; 19. *ālayalābhah*, fol. 42b; 20. *Bhūṣuṇḍasvarūpaṇam* (!), fol. 44b; 21. *cirajīvitavṛttāntakathanam*, fol. 47b; 22. *cirajīvitavarṇanam*, fol. 50a; 23. *Bhūṣuṇḍopākhyāne samādhānasamkulpanirākaraṇam*, fol. 52a; 24. *prāpavicārayam*, fol. 54b; 25. *samādhivarṇanam*, fol. 58a; 26. *Bhūṣuṇḍopākhyāne cirajīvitahetu-kathanam*, fol. 59b; 27. *Bhūṣuṇḍopākhyānam*, fol. 60b; 28. *paramārthayogopadeśaḥ*, fol. 64b; 29. *jagataḥ paramātmamayātevarṇanam*, fol. 71b; 30. *mokṣhopākhyāne ca(r.cai)tyonmukha-cittavicārah*, fol. 77a; 31. *manahprāṇaikyapratipādanam*, fol. 80b; 32. *dehapatavicārah*, fol. 83b; 33. *dravīṭikyapratipādanam*, fol. 87a; 34. *śrī-parameśvaropadeśaḥ*, fol. 89b; 35. *deratāmayaḥ*, fol. 91b; 36. *parameśvaravarṇanam*, fol. 92b; 37. *niyutinṛityam*, fol. 95a; 38. *bāhyapūjanam*, fol. 97a; 39. *devārcanavidhiḥ*, fol. 100b; 40. *deratātattvavicārah*, fol. 101a; 41. *jaganmīthyaṭrapratipādanam*, fol. 105a; 42. *paramātmābhīdhānam*, fol. 107a; 43. *viśrāntivarṇanam*, fol. 109a; 44. *cittasattāsūcanam*, fol. 111a; 45. *mahācitivilāpapakhyānam*, fol. 113a; 46. *Śilākośopadeśaḥ*, fol. 115a; 47. *cidghanopadeśaḥ*, fol. 117b; 48. *brahmaikātmāpratipādanam*, fol. 118b; 49. *samśṛitivicārayogah*, fol. 120b; 50. *akṣharasamśṛitivicārayogopadeśaḥ*, fol. 124b; 51. *indriyārthopalambharicārah*, fol. 130b; 52. *Nārāyaṇāvatārah*, fol. 132b; 53. *Arjuneyākhyaṇe Arjunopadeśaḥ*, fol. 137b; 54. *Arjunopākhyāne ātmajūñnopadeśaḥ*, fol. 140a; 55. *Arjunopākhyāne jīvatattvanirṇayaḥ*, fol. 142a; 56. fol. 145b; 57. *Arjunaviśrāntivarṇanam*, fol. 146b; 58. *Arjunopākhyānam samāptam*, fol. 147b; 59. *pratyagātmābodbhāḥ*, fol. 150b; 60. *vibhūtiyogopadeśaḥ*, fol. 151b; 61. *jagatsvapnukathanam*, fol. 153b; 62. *svapnaśātarudriya bhikṣhusaṃsārodāharanam*, fol. 155b; 63. *svapnaśātarudriyopākhyānam*, fol. 159b; 64. *gaṇatnaprāptiḥ, svapnarudriyaḥ samāptam*, fol. 161b; 65. *vidyottaraviśmayavarṇanam*, fol. 162b; 66. *bhikṣhusaṃśṛitikathanam*, fol. 164a; 67. fol. 166a; 68. *muhānāmnayātnopadeśaḥ*, fol. 167b; 69. *prāṇamanahsaṃyoguricārayam*, fol. 171a; 70. *Vetālapraśnaḥ*, fol. 172a; 71. *maṇḍapavarṇanam*, fol. 172b; 72. *Vetālapraśnahedah*, fol. 173b; 73. *Vetālopākhyāne*, fol. 174a; 74. *Bhagīrathopadeśaḥ*, fol. 176a; 75. *Bhagīrathanirṇāṇam*, fol. 176b; 76. *Gargūvataranam*, fol. 177b; 77. *Śikhidhvajavilāsakathanam*, fol. 179b; 78. *Cūḍālāprabodhā*, fol. 181b; 79. *Cūḍālātmā-lābhah*, fol. 182b; 80. *pañcākavilāsah*, fol. 187b; 81. *agnīśomavidhāraṇam*, fol. 194a; 82. *agīmādhilābhayogopadeśaḥ*, fol. 195b; 83. fol. 196b; 84. *Śikhidhvajapravrajyā*, fol. 198b; 85. *sukhavīcārayogopadeśaḥ*, fol. 204b; 86. *Kumbhajanmakathanam*, fol. 206a; 87. *Śikhidhvajābodbhānam*, fol. 108b; 88. *Śikhidhvajopākhyāne cintāmaṇyupākhyānam*, fol. 209b; 89. *gaṇendrapākhyānam*, fol. 211a; 90. *cintāmaṇisādhakavṛttāntanirūpaṇam*, fol. 213a; 91. *vṛṇaṇaṇṇṛitāntanirūpaṇam*, fol. 214a; 92. *sarvatyāgaḥ*, fol. 216b; 93. *Śikhidhvajābodbhānam*, fol. 220a; 94. *Śikhidhvajābodbhānam*, fol. 225a; 95. *Śikhidhvajaviśrāntiḥ*, fol. 227a; 96. *Śikhidhvajābodbhānam*, fol. 230b; 97. *Śikhidhvajaprabodhanam*, fol. 232b; 98. *Śikhidhvajābodbhānam*.

fol. 234b; 99., fol. 236a; 100. *Śikhiḍhva-  
paramambodhanam*, fol. 237b; 101. *Śikhiḍhva-  
jabodhanam*, fol. 241a; 102. *Śikhiḍhva-jasamā-  
dhāna(m)*, fol. 242a; 103. *Kumbhāṇurāgama-  
yogopadeśaḥ*, fol. 244b; 104. *jīvaumuktiryava-  
hārapratipādanam*, fol. 247a; 105. *Śikhiḍhva-  
jopākhyāne strīvalūbhāḥ*, fol. 249b; 106. *Līlā-  
vivākaḥ*, fol. 252a; 107. *Śakroḡamanam*, fol.  
253b; 108., fol. 255b; 109. *Cūḍālāprakaṭika-  
raṇam*, fol. 258b; 110., fol. 259b; 111., fol.  
260b; 112. *Kucuprabodhaḥ*, fol. 262b; 113.  
*mīthyāpuruṣhopākhyāne ākāśarakṣaṇam*, fol.  
263b; 114. *mīthyāpuruṣhopākhyānam*, fol. 265a;  
115. *yogopadeśaḥ*, fol. 266b; 116. *ṛtatruya-  
nirūpaṇam*, fol. 268a; 117., fol. 269a; 118.,  
fol. 269b; 119., fol. 270b; 120., fol. 271b;  
121., fol. 273a; 122., fol. 274a; 123. *Ikṣvā-  
kūprabodhanam*, fol. 275a; 124., fol. 275b; 125.  
*mṛigavyādhīyam*, fol. 277b; 126., fol. 278a;  
127. *paramārthasvarūpavarṇanam*, fol. 285a;  
128. *Rharadvājīnuśāsanam*, fol. 290a; 129.  
*Rūmāṇyutthānam*, fol. 298a.

### 307. Fol. 230.

*Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārddham, sargas*  
1-76, śl. 9, with about 2870 couplets.

List of the *sargas*: 1. *icchārikitsāyogopa-  
deśaḥ*, fol. 4a; 2. *karmabījadāhayaogopadeśaḥ*,  
fol. 8a; 3. *dṛśīyopaśamayogopadeśaḥ*, fol. 10b;  
4. *ahantānirāsaḥ*, fol. 14b; 5. *vidyādhara-pra-  
śnaḥ*, fol. 15b; 6. *vairāgyavarṇanam*, fol. 20a;  
7. *jagadnāksa(r. jagajjāla?)bījavarṇanam*, fol.  
22a; 8. *māyāmaṇḍapavarṇanam*, fol. 24a; 9.  
*citkarana(?)yogopadeśaḥ*, fol. 25b; 10. *sargūpa-  
vargapratipattiyogopadeśaḥ*, fol. 27b; 11. *yathā-  
bhūtārthavedanum*, fol. 29a; 12. *saṃkalpasur-  
gayor aikyapratipattiḥ*, fol. 33a; 13. *Indropā-  
khyāne trasareṇvuntarasasūghavarṇanam*, fol.  
35a; 14. *sargasamkalpayor aikyapratipādanam*,  
fol. 37a; 15. *vidyādharanirvāṇam*, fol. 38b;

16. *vidyādharopākhyāne vidyādharanirvāṇam*,  
fol. 39b; 17. *ahantvāsattāyogopadeśaḥ*, fol. 41a;  
18. *jagajjālakośasādharmyayogopadeśaḥ*, fol. 45b;  
19. *virāḍātma-varṇanam*, fol. 49b; 20. *jīvanir-  
ṇayayogopadeśaḥ*, fol. 51a; 21. *jñānavijñānavi-  
cāraḥ*, fol. 53a; 22. *sukhayogopadeśaḥ*, fol. 58b;  
23. *Maṅkinirvāṇam*, fol. 62a; 24. *Maṅkivairā-  
gyavarṇanam*, fol. 64a; 25. *Maṅkibodhanam*,  
fol. 66b; 26. *Maṅkinirvāṇasamāptiḥ*, fol. 69b;  
27., fol. 71a; 28. *tattvasiddhāntapratipādanam*,  
fol. 73b; 29. *bhūvanāpratipādanam*, fol. 80a;  
30. *puruṣārthopanyāsayogaḥ*, fol. 82b; 31.  
*nirvāṇayuktyupadeśavarṇanam*, fol. 85; 32.  
*satyāvbodhanopadeśaḥ*, fol. 88a; 33. *satyārtho-  
panyāsayogaḥ*, fol. 91a; 34., fol. 94a; 35.  
*parabrahmasvarūpavarṇanam*, fol. 97a; 36.  
*saṃsārabījakathunam*, fol. 100a; 37. *dṛśīyū-  
dṛśīyopayogaḥ*, fol. 106b; 38. *nirvāṇavarṇanam*,  
fol. 110a; 39. *Vasiṣṭhagītāsu svabhūvaviśrūti-  
yogopadeśaḥ*, fol. 113; 40. *Vasiṣṭhagītāsu  
ātma-viśrūntikathanam*, fol. 114b; 41. *svarūpa-  
viśrūntiyartham upadeśakarṇam*, fol. 115a; 42.  
*nirvāṇopadeśaḥ*, fol. 120a; 43. *brahmaikatātūto-  
padeśaḥ(?)*, fol. 124b; 44. *manovipadvarṇanam*,  
fol. 128b; 45. *Hariṇakopākhyāne*, fol. 138b;  
46. *sāmyāvbodhana(m)*, fol. 135a; 47. *num-  
kṣuprathamopukramaḥ*, fol. 139a; 48. *viveka-  
māhātmyam*, fol. 142a; 49. *sarvopāsāntiḥ*, fol.  
146b; 50. *jīvasatyakuprakāravarṇanam*, fol.  
148b; 51. *viśrūntiyogopadeśaḥ*, fol. 152a; 52.  
*brahmasvarūpavarṇanam*, fol. 156b; 53. *nirvā-  
ṇavarṇanam*, fol. 158a; 54. *advaitaikyapra-  
tīpādanam*, fol. 161a; 55. *jagutalā paramārtha-  
mayavarṇanam*, fol. 162b; 56. *ākāśamandira-  
vasiṣṭhasamādhānavarṇanam*, fol. 165a; 57.  
*viditavedyāhaṃkāravivācāraḥ*, fol. 167a; 58.  
*sargabrahmatvapratipādanam*, fol. 169a; 59.  
*jagajjālavarṇanam*, fol. 173b; 60. *jagadīkāśaibodhaḥ*,  
fol. 179a; 61. *jagadīkāśaibodhaḥ*, fol. 183a;  
62. *cidaikyavūkyam*, fol. 186b; 63.

ajullattvaikyapratipādanam, fol. 190a; 64. pūshhūpākhyāne vidyūdharinyasunavarṇanam, fol. 194b; 65. vidyūdharījanmavyavahāravarṇanam, fol. 197a; 66. śilāntaravarṇanam, fol. 199a; 67. abhyāsaprasāmpūnāmaro, fol. 202a; 68. pramūṇapratīśūlhyādṛīkṣyānupapattiro, fol. 205b; 69. sargopapṛītiḥ, fol. 207b; 70. śilāntar-jagatpīṭānukavākyūni, 210a; 71. kalpakshobhaḥ, fol. 214b; 72. nirvāṇam, fol. 217a; 73. virāḍātmaravarṇanam, fol. 221a; 74. virāḍātmaro, fol. 224b; 75. mahākūlpāntāgnivro, fol. 230a; 76. śl. 1-9, fol. 236b.

### 308. Foll. 231 (231-461).

Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārddham, sarga 76, śl. 10 to sarga 138, śl. 9, with about 2760 couplets.

List of the sargas: 76. pūshkarāvarttadambaroḥ ends fol. 232b; 77. pūshkarācūrttavarṇanā, fol. 235b; 78. kārṇavarṇanam, fol. 237a; 79. vāsavābhūtapratipādanam, fol. 242b; 80. bhūntīmātratvapratipādanam, fol. 248a; 81. pūshhūpākhyāne kūrūtrivarṇanam, fol. 256b; 82. pūshhūpākhyāne Śiva(sva)rūpavarṇanam, fol. 259b; 83. Viśvarūpadarśanam, fol. 261b; 84. Śivaśaktivarṇanam, fol. 266b; 85. pūshhūpākhyāne prakṛitipuruṣakramavarṇanam, fol. 268a; 86. jagadanyāvarṇanam, fol. 272a; 87. pūthi-rājagadānāntya-ratipādanam, fol. 277a; 88. bhūmanpāḍalīśayavarṇanam, fol. 279a; 89. dṛīśyaparakūśapratipādanam, fol. 280b; 90. jalajagadvarṇanam, fol. 283a; 91. (tūjasa)-jagattra(sic)varṇanam, fol. 288b; 92. paramārthasargayor aikyapratipādanam, fol. 293b; 93. ākāśamāṇḍaprasīdihusamāgamugūthavarṇanam, fol. 300a; 94. pūścavarṇanaprasāṅga-jagadbrahmapor aikyapratipādanam, fol. 306b; 95. pūshhūpākhyāne Vasīṣṭhaśurīvarṇanam,

fol. 308b; 96. amaratvapratipādanam, fol. 311b; 97. vivekiviralatvapratipādanam, fol. 316a; 98. sajjanasamāyanaprasāṅgavarṇanam, fol. 317b; 99. paramārthanirūpaṇam, fol. 321b; 100. nīstikyanirōkarṇam, fol. 327a; 101. paramopadeśaḥ, fol. 329b; 102. maraṇādyabhāvopadeśaḥ, fol. 333b; 103. sakalabhūvābhāvopadeśena paramārthaikatāpratipādanam, fol. 342b; 104. jagadusa(t)āpratipādanam, fol. 343b; 105. jāgratsvapnai(kyam), fol. 347b; 106. kāryakāraṇanirāsavarṇanam, fol. 352a; 107. avidyābhūtapratipādanam, fol. 353a; 108. avidyopākhyāne avidyākṣepaṇe pārtiśivasamrabhavarṇanam, fol. 356b; 109. agnīpraveśād dehulālhaḥ, fol. 358b; 110. samgrāmavarṇanam, fol. 361b; 111. caturdiggatubaludravāṇam, fol. 364b; 112. balaparibhramśaḥ, fol. 367a; 113. samudravarṇanam, fol. 369b; 114. digdarśanam, fol. 372b; 115. vipaścidanucara(kṛitapadārtha)ro, fol. 379a; 116. śvakākōkōkilavarṇanam, fol. 391a; 117. padmabhramarūhaṇavarṇanam, fol. 397a; 118. harīṇamayūrubakamugdhādivarṇanam, fol. 400b; 119. pūthikavirahavarṇanam, fol. 405a; 120. digantarākhyānam, fol. 407b; 121. vipaścinnirṇayaḥ, fol. 409a; 122. arya-nuparikramavarṇanam, fol. 411a; 123. vipaścidupākhyāne digviharāṇa, fol. 412b; 124. dūpāntaravarṇanam, fol. 414b; 125. jīvan-muktakalanam, fol. 420b; 126. vipaścijjanmūrtarācarṇam, fol. 425a; 127. bhūgolakanirṇayavīdyopākhyāne bhūgolāḥ, fol. 427b; 128. brahmogītōsu brahmākūśavīpaścijjagaccandra(śa)varṇanam, fol. 431a; 129. (vipaścinnirṇayalālhaḥ), fol. 435a; 130. mṛigavahnīpraveśaḥ, fol. 437b; 131. Bhāṣasamśrūto, fol. 443b; 132. (Bhāṣavarṇitasajjanmaparamparā), fol. 445a; 133. mahāśavavarṇo, fol. 448a; 134. śrīvopākhyāne devaparīderavarṇo, fol. 452b; 135. śaropāśnamah, fol. 453b; 136. māśakavyādhābodhnam, fol. 456b; 137. jāgratsvapnasushuptaturīyaro, fol. 461a.



**309.** Foll. 236 (462-697).

*Nirvāṇaprakaraṇasya* *uttarārđilham*, *sarga* 138, śl. 10 to *sarga* 216, with about 3250 couplets.

List of the *sargas* : 138. (*citta*) *sarvātmakatā-pratipādanam* ends fol. 463b ; 139. *jagannāśuv*°, fol. 469a ; 140. *hṛidayakalpanāv*°, fol. 473a ; 141. (*kalpāntarav*°), fol. 473b ; 142. *karmanirṇayaḥ*, fol. 476a ; 143. *vipaścidupākhyāne nirvāṇabodhopadeśaḥ*, fol. 481b ; 144. *padārthavicāraḥ*, fol. 485b ; 145. *jāgratsushrutavarṇanam*, fol. 490a ; 146. *śucopākhyāne sushrutavicāraḥ*, fol. 492a ; 147. *svapnopalabhanam*, fol. 494a ; 148. *svapnauirṇayaḥ*, fol. 497b ; 149. *kāraṇavicāraḥ*, fol. 501a ; 150. *paramopadeśaḥ*, fol. 504b ; 151. *abhāvadārśanam*, fol. 505b ; 152. *munirātrisaṅkathāvarṇanam*, fol. 507a ; 153. *sarvaihōtmyapratipādanam*, fol. 508b ; 154. *yathābhūtārthavarṇanam*, fol. 510a ; 155. *bhānisampattivarṇanam*, fol. 514a ; 156. *Sindhusambodhanam*, fol. 515b ; 157. *Sindhu(nirvāṇam)*, fol. 518b ; 158. *śavanirṇayaḥ*, fol. 519b ; 159. *vipaścitsam-sārabhramavarṇanam*, fol. 524a ; 160. *svarganarakopalambhavarṇanam*, fol. 527b ; 161. *nirvāṇavarṇanam*, fol. 531a ; 162. *avilyānirāsanah*, fol. 533b ; 163. *indriyasūstravarṇanam*, fol. 538a ; 164. *jagatparamātmanor aikya-yogopadeśaḥ*, fol. 539b ; 165. *jāgratsvapmaikyopadeśaḥ*, fol. 541a ; 166. *śilopākhyānam*, fol. 544a ; 167. *jāgratsvap-nusushrutyaḥhūnapratipādanam*, fol. 547a ; 168. *śilabhañjikopadeśaḥ*, fol. 552b ; 169. *viśrāntacittavarṇanam*, fol. 555b ; 170. *tattvajñavyavahāra-varṇanam*, fol. 558a ; 171. *dvaitaikye nirāma-yogopadeśaḥ*, fol. 561b ; 172. *jagato brahmatvapratipādanam*, fol. 566a ; 173. *brahmagitāsu paramārthopadeśaḥ*, fol. 569a ; 174. *brahmagitāsu nirvāṇopadeśaḥ*, fol. 571b ; 175. *paramārthagitāsu advaitayuktih*, fol. 577a ; 176. *brahmagitāsu brahmāṇḍopākhyānam*, fol. 579a ;

177. *brahmagitāsu satyavarṇanam*, fol. 583a ; 178. *brahmagitāsu aindavopākhyānam*, fol. 587b ; 179. *brahmayatvapratipādanam*, fol. 589a ; 180. *brahmagitāsu tūpasopākhyānam*, fol. 591b ; 181. *brahmagitāsu Clauryāśramavarṇanam*, fol. 594a ; 182. *brahmagitāsu sapitadvīpeśvaropākhyānam*, fol. 596b ; 183. *dvīpasaptakāśhṭakavarṇanam*, fol. 601a ; 184. *Kundadāutopadeśaḥ*, fol. 604a ; 185. *Kundadāntaprabodhaḥ*, fol. 605b ; 186. *brahmagitāsu sarvaṃ khalv idam brahm-ti pratipādanam*, fol. 612a ; 187. *jīvatensuṇṣṛitipratipādanam*, fol. 617a ; 188. *jīvarūparavṇanam*, fol. 619a ; 189. *brahmaikatōpratipādanam*, fol. 620b ; 190. *Rāmaviśrāntih*, fol. 628b ; 191. *uabāvūḍabodhanam*, fol. 630a ; 192. *viśrānti-yupagamavarṇanam*, fol. 631b ; 193. *viśrāntika-thanam*, fol. 633a ; 194. *Rāmaviśrāntiyupagamah*, fol. 636b ; 195. *bodhayprakāśikarāyogopadeśaḥ*, fol. 641b ; 196. *vaivadhikopākhyāne cintāmaṇi-lābhah*, fol. 643a ; 197. *śāstramāhātmyam*, fol. 645b ; 198. *samadrishṭiprasaṃsū*, fol. 648b ; 199. *muktapurushasthānavarṇanam*, fol. 651b ; 200. *nādhuvūḍa(sa)panyātilivarṇanam*, fol. 655b ; 201. *viśrāntiprakāśikarāyogopadeśaḥ*, fol. 657b ; 202. *ātmaviśrāmāṅgikarānam*, fol. 658b ; 203. *nirvāṇavarṇanam*, fol. 661a ; 204. *citāśāi-katōpratipādanam*, fol. 663a ; 205. *sarvakīra-anirāsaḥ*, fol. 665b ; 206. *mahāpraśaḥ*, fol. 668b ; 207. (*mahā*)*praśn(ottaram)*, fol. 671a ; 208. *mahā-praśnamokshaṇam*, fol. 673b ; 209. *sarvāstī-tvānubhūtidārśanam*, fol. 676b ; 210. *dvaitaikyo-palambhanirāsaḥ*, fol. 679b ; 211. *paramārtho-padeśaḥ*, fol. 681b ; 212. *paramārthanirūpaṇam* ; 213. *prāktunarāmāśishyatvopākhyānam*, fol. 687b ; 214. *mahotsavavarṇanam*, fol. 692a ; 215. *Va-sishṭhubrahmadārśanam*, fol. 694 ; 216. fol. 696b.

Date : संवत् १८५१ । लिखितं ब्राह्मणं नन्दराम का-  
स्यात् . . .

[H. T. COLEBROOKE.]



2415.

**2941.** Foll. 873; size  $13\frac{1}{2}$  in. by  $5\frac{1}{2}$  in.; good, modern Devanāgarī writing; 8-14 lines in a page.

*Yogavāsishṭha*, with *Anandabodhendra's* *Tītparyagaprakāśa*, incomplete.

I. *Mumukshubhāgavahārāprakarāṇa*, foll. 92.

II. *Upaśamaprakarāṇa*, foll. 302.

III. *Nirvāṇaprakarāṇa*, *pūrvārdha*, foll. 401.

IV. *Nirvāṇaprakarāṇa*, *uttarārdha*, foll. 78; incomplete, the MS. extending to *sarga* 29, sl. 75. [DR. JOHN TAYLOR.]

2416-2420.

**2352, 2156, 2442a, 2174, 2205.** Size 11 in. by  $6\frac{3}{4}$  in.; 10-12 lines in a page; good old writing.

*Yogavāsishṭha*, a third copy, without the commentary. The *Nirvāṇaprakarāṇa* is wanting. The colophons are nearly the same as in the first copy, but they all have *śatasāhasrīyāṃ saṃhātāyām*.

Many leaves are very much injured on the left side.

**2352.** Foll. 49.

*Vairāgyaprakarāṇa*.

**2156.** Foll. 35.

*Mumukshubhāgavahārāprakarāṇa*. This part was dated, but the figures marking the century have been torn off: . . २२ (1622?) वर्षे माघ शुदि ३ दिन श्रीविष्णुस्वरामधाम्या । साह श्रीयादवकेन संथो यं लि . . य . . . . रिमुत उदयाकरप्रभे दसः ॥

**2442a.** Foll. 221.

*Utpattiaprakarāṇa*, with 122 *sargas*.

**2174.** Foll. 114.

*Śhūtīprakarāṇa*.

**2205.** Foll. 182.

*Upaśamaprakarāṇa*. The last leaf is wanting (with the last couplet of the 93rd *sarga*). Foll. 176 and 177 are misplaced.

[GAIKAWAR.]

2421.

**3168.** Foll. 82; size 18 in. by  $8\frac{1}{2}$  in.; 11-17 lines in a page; fair writing.

*Nirvāṇaprakarāṇasya Pūrvārdham*, the same part of the *Yogavāsishṭha* as no. 2411 (306), but incomplete and without the commentary.

The last leaf but one ends with the 31st verse of the 108th *sarga*; the last leaf contains the first twenty-one verses of the *Mokṣhopāyasāra*, see no. 2424.

[GAIKAWAR.]

2422.

**2768.** Foll. 144; size  $12\frac{3}{4}$  in. by  $8\frac{3}{4}$  in.; 26-40 lines in a page; fairly written in the Bengali character.

*Nirvāṇaprakarāṇasya uttarārdham*, a fragment, which contains the same part of this chapter of the *Yogavāsishṭharāmāyaṇa* as no. 2413 (308): both copies begin and end with the same words and have the same blunders.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2423.

**2442b.** Foll. 30; size 11 in. by  $6\frac{3}{4}$  in.; 10 or 11 lines in a page; good old writing.

*Nānāprasnūtmakāḥ Kṛlā Mokṣhopāyāḥ*, a supplement to the *Nirvāṇaprakarāṇa*, in 14 *sargas* of about 550 couplets.

List of the *sargas*: 1. *mahāpralayaśāntī* ends fol. 4b; 2. *ativāhikātibhantikaikyavahādhanaṣṭvākaṃ bandhābhānapratipādanam*, fol. 7a; 3. *brahmatāpratipādanam*, fol. 9a; 4. *pr-*

*kṛitumaraṇavicārah*, fol. 12a; 5. *maraṇajīvitīkyubodhanam*, fol. 13a; 6. *jīvasvabhāveshu paramārthuvacanam*, fol. 16a; 7. *jīvasvabhāveshu paramapadārabodhanam*, fol. 18a; 8. *jīvanmuktasvabhāvacavarṇanam*, fol. 20b; 9. *sa-  
dehādhamuktavarṇanam*, fol. 22b; 10. *loka-  
dvayānubhavayuktyupadeśah*, fol. 24a; 11. *sar-  
gūlāv upādānakāraṇanirākarṇam*, fol. 25a; 12. *prākṛitajannapātrikāryavarṇanam*, fol. 26a; 13., fol. 28b; 14., fol. 29b.

The MS. begins :

अथ पुनाथाय नमः ॥ अतः परं खिला मोक्षोपाया भवि-  
ष्यन्ति । येषामयं प्रतिबंधः ॥ श्रीवल्लीकिरुवाच ॥

निर्वाणार्थोदारायैवोदामात्रकरणापरं ।

जीवस्वभावाः श्रूयन्तां मोक्षोपायाः खिला इमे ॥ १ ॥

निर्वाणार्थं प्रकरणं वर्णयित्वा सुविस्तरं ।

अथसे महतां श्रेष्ठो वसिष्ठः प्रोक्तवानिदम् ॥ २ ॥

Colophon (fol. 29b): इति श्रीवल्लीकिरुवाचते  
देवदूतोक्ते महाराजायणे शतस(1)हस्रां संहितायां मोक्षोपाये  
बालकाखे निर्वाणप्रकरणं समाप्तम् ।

The last two pages contain a list of the  
*upākhyāyas* of the whole work. At the end  
this part is called नानाप्रश्नात्मकाः खिला मोक्षोपायाः.

[GAIKAWAR.]

2424.

2120. Foll. 237; size 9½ in. by 5½ in.;  
generally 9 or 10 lines in a page; large  
writing.

*Mukshopāyasāra*, or *Laghuyogavāsishṭha*, an  
abridgment of the voluminous *Yogavāsishṭha*,  
by Paṇḍit Abhinanda, a native of Bengal.

See Hall's Index, p. 121, no. cxliv. (*Yoga-  
vāsishṭhasūtra*); Berlin Catalogue, p. 191, no.  
643. It has forty-eight *sargas*, the first  
twenty-eight of which were printed at Calcutta  
in 1851 (the *Yoga-Vāsishṭha-Rāmāyaṇa* with a  
Bengali translation executed by Śrīpati Bhattachā-  
rya, under the patronage of Bahadur Satya  
Churn Ghoshal Bahadur). A complete

edition of the *Laghuyogavāsishṭha* was printed  
in the *Nirṇayasāgara Press*, Bombay, *Samvat*  
1944, the first three *prakaraṇas* with *Ātma-  
sukha's Vāsishṭhacandrikā*, the last three with  
*Mumukṣūbhāṣya's Saṃsāratarāṅgi*. It begins :

दिदि भूमौ तदाकाशे बहिरन्तश्च मे विभुः ।

यो विभास्यभासान्तां तस्यै सर्वानने नमः ॥ १ ॥

अहं बहो विभुः स्यामिति यस्यास्ति निश्चयः ।

नामन्तमहो नो तदः (र. तदः) सो ऽस्मिन्नास्ते ऽधि-

[कारवान् ॥ २ ॥

The same verses occur at the beginning of  
the second chapter in the *Vairāgyaprakaraṇa*  
of the *Yogavāsishṭha*, see also the beginning  
of the *Yogavāsishṭhasūtra*, verse 2.

Colophon of the last chapter: इति श्रीतर्क-  
वागीश्वरसाहिवाचार्यसंविद्विवेकाचार्यवाचस्पतिगौडमङ्गलाल-  
कारयस्वितश्रीचमिनन्दसमुद्भूते वाल्मीकीये रामायणे बाल-  
काखे मोक्षोपायसारे निर्वाणप्रकरणं समाप्तम् ॥

The leaves of this copy belong to three  
different ages, the last leaf with the date  
belongs to the second age: संवत् ॥ १७३१ ॥ वर्षे  
शाके ॥ १५९६ ॥ प्रवर्त्तमाने पीपुषुदि ॥ ७ ॥ गुरौ लिखितं १  
अ० गोविन्दमुनि श्रीभवानीसमये केशवजिता स्वामि(र. ०११)-  
पठनार्थं लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

2425.

1342. Foll. 198; size 12 in. by 5 in.;  
generally 9 or 10 lines in a page; fair writing.

*Mokshopāyasāra*, a second copy.

Colophon of the *Nirvāṇaprakaraṇa*: इति श्री-  
वाल्मीकीये रामायणे मोक्षोपायसारे व(1)सिष्ठोद्भूते निर्वाणप्र-  
करणं समाप्तम् ॥

Date of the copy: संवत् १६६६ समये ज्येष्ठशुद्धिदशमी  
पुनर्वसरे पुस्तकनिर्दि लिखितं श्रीकृष्णमुक्तेन ज्येष्ठ(1)श्यामवासिना ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2426.

2532f. Foll. 19; size 10 in. by 6 in.;  
eight lines in a page; large good writing.

*Yogavāsishṭhasāra*, a short compendium of the *Yogavāsishṭharāmāyaṇa*, in ten *prakarāṇas* with about 220 couplets.

See Hall's Index, p. 122, no. cxlvi.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 232, no. 563; Weber's Berlin Cat., p. 186, no. 640; Rāj. Mitra's Notices, i., p. 193; ix., p. 283 (*Nirvāṇasthiti*).

It begins: दिक्कालाद्यनवच्छिन्नाननविनाशमतेये ।

[GAIKAWAR.]

2427.

1521f. Foll. 22; size 10½ in. by 4½ in.; 9-14 lines in a page; fair writing.

*Yogavāsishṭhasāravivṛiti*, the same work, with a commentary composed by Mahidhara, at Benares, in Samvat 1654.

See Hall's Index, p. 122; Aufrecht's Oxford Cat., p. 233, no. 564; Weber's Berlin Cat., p. 186, no. 640; Aufrecht's Florentine MSS., p. 81, no. 254. Printed at Calcutta.

The MS. ends:

वेदेभ्योऽथ मिते समये तु शुभे

नामे (३) मिते गण(५)वासर इन्दुवासरे (७.० वारे) । \*

वाराहसौमनसरे महिभागलेखी-

व्यासिहकारविवृतिं प्रविचार्ये बुद्धा ॥ १ ॥

काश्यां व्यासिहकारस्य विवृतिर्या नया कृता ।

तथा ब्रह्मसूक्तोऽपि प्रोयतां नरकेशरी ॥ २ ॥

श्रीमद्भगवत्संख्या शतनवाधिकाविंशतिश्लोकसंयुता ।

सन्निः साकं विचार्ये नया विनिर्मिता नान्यथा सुम(१)-

निना ॥ १ ॥

इति श्रीयोगव्यासिहटीकैर्यं संप्राप्तेति भाद्रपुक्कसप्तम्यां श्री-  
ब्रमादोसंवत्सरे संवत् १६२६ । [H. T. COLEBROOKE.]

2428.

1364c. Foll. 45 (२-४६); size 10½ in. by 5½ in.; generally seven lines in a page; large good writing.

\* According to Prof. Kielhorn this date corresponds to Monday, 25th April (Old Style), A.D. 1597.

*Yogavāsishṭhasāravivarāṇa*, text and commentary, a second copy. Note of the scribe: लिपिं स्यान्वारिदेवीसिंहराज्यलेखकसाहुनायाराम शुभमस्तु ॥

The first leaf is wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2429.

2636. Foll. 30; size 10½ in. by 4½ in.; generally nine lines in a page; fair writing.

*Yogavāsishṭhasāravivarāṇa*, a third copy, dated चापादमुदि सोमवार ग्वालिरमजे लिपिं वैरागी-  
वाटमदा । The verses containing the date of this commentary are wanting here.

See Mackenzie Cat., vol. i., p. 11, no. iii.

[MACK. COLL.]

2430.

2609b. Foll. 33; size 10½ in. by 6 in.; 8-13 lines in a page; fair writing.

*Yogavāsishṭhasāravivarāṇa*, a fourth copy, but differing in the introductory verses:

यतः सर्वं भूतानि प्रतिभानि स्थितानि च ।

तथैवोपज्ञं यन्नि तस्मै सत्तात्मने नमः ॥

वसिष्ठेन यतीन्द्रोपदिष्टाद्वाचं प्रति ।

सारमुद्धृतवान् कश्चिद्व्यवस्थामहाशैवान् ॥

तथादी व्यासिहकारस्य \*

The verses containing the date of the commentary are wanting.

Colophon: लुप्तं जानी पीतावरगोविंदजी ॥

[GAIKAWAR.]

2431.

433b. Foll. 24; size 12½ in. by 4½ in.; generally eleven lines in a page; middling writing.

*Yogavāsishṭhasāravivarāṇa*, a fifth copy. The first of the final verses is wanting. In the introduction it agrees with no. 2430 (2609b).

[H. T. COLEBROOKE.]

2432.

**2609a.** Foll. 30; size 10½ in. by 5½ in.; eight lines in a page; good writing.

*Vāsishṭha-yogakūṇḍa*, a dialogue between *Vāsishṭha* and his son *Śakti*, see Rāj. Mitra's Notices, i., p. 256, no. 453. It is identical with the *Vāsishṭhasaṃhitā* of the Oxford Cat., p. 233, no. 565. But this copy has eight *adhyāyas*, whilst the Oxford copy has only four; the introduction being also more complete in this copy.

It begins:

वसिष्ठं वाग्विदां श्रेष्ठं विशालक्षमनुत्तमम् ।  
सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञं योगेषु परितुष्टितम् ॥ १ ॥  
जितेन्द्रियं जितक्रोधं ब्रह्मज्ञं ब्राह्मणप्रियम् ।  
तपोवनगतं सीमन्ते सदाभ्यसनतत्परम् ॥ २ ॥  
ब्रह्मविद्भिर्मेहाभागेनैवास्मै सुसेवितम् ।  
सर्वभूतसमं ज्ञानं सत्यसन्धं गतक्रमम् ॥ ३ ॥  
गुणज्ञं सर्वभूतेषु परार्थैकप्रयोजनम् ।  
नित्यकर्मरतं नित्यं कृतपीडाहिकक्रियम् ॥ ४ ॥  
प्रणम्य दक्षपुत्रं महाकारुणिकं मुनिम् ।  
पप्रच्छ पितरं शक्तिः प्राञ्जलिः अष्टयान्वितः ॥ ५ ॥  
शक्तिरुवाच ॥  
भगवन् सर्वशास्त्रज्ञ सर्वभूतहिते रत ।  
केनोपायेन संसाराद्बहुदुःखसमाश्रयात् ॥ ६ ॥  
नानाविधभयोपेताञ्जलमन्युजराग्नित्तात् ।  
सर्वज्ञानमयादस्मान्मुक्तोऽहं स्यां सदा सुखी ॥ ७ ॥

The contents of this work, as given in the Oxford Catalogue, refer only to the first four *adhyāyas*.

The fifth chapter is introduced by new questions of *Śakti* (fol. 17a):

इत्युक्तो योगिना योगी वसिष्ठेन महात्मना ।  
शक्तिः पुत्रो महाभागं पप्रच्छ पितरं पुनः ॥  
यद्यात्मा निर्गुणः शुद्धः सदानन्दोऽजरः अजरः ।  
संमृतिस्त्रात कस्य स्यात् क्षेत्रज्ञाज्ञे कथं स्थितिः ॥  
नाशकालं कथं तस्य ज्ञायते भगवन्विदः ।  
व्यापारसर्वभेदस्य बहुमहैषि सांप्रतम् ॥

The answer and the expositions of *Vāsishṭha* take the fifth, sixth and seventh *adhyāyas* (end fol. 26b). Then again at the beginning of the eighth chapter *Śakti* asks:

केनोपायेन भगवन् कालविकालजिह्ववेत् ।  
तदहं श्रोतुमिच्छामि यथावद्विदुहि मे प्रभो ॥  
एवं पृष्टः स भगवान् शक्तिना वेदवादिना ।  
सात्मजं कृपयालोका विजयोपायमब्रवीत् ॥

Date of the copy: संवत् १७०१ आषाढशुद्ध १३ भीमे लिखितमिदं पुस्तकं ॥

[GAIKAWAR.]

2433.

**1464b.** Foll. 68; size 8½ in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 8-13 lines in a page.

*Mokṣhulakṣmīnīlāsa*, an exposition of *Ve-dānta* doctrines in the form of a commentary on the *Jābālopanishad*; by *Vallabhendra Sarasvatī*, pupil of *Vāsudevendra Sarasvatī*.

It begins: श्रीशिवप्रविनायकाय नमः । बृहस्पतिरुवाच [see above, no. 491, 4; *Ātharvaṇa Upanishads* (Bibl. Ind.), p. 437] याज्ञवल्क्ये यदनु कुरुष्वेन देवानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं । अविमुक्तं वै कुरुष्वेन देवानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं तस्माद्यच्च कृत्वा गच्छति तदेव मन्येतेति । अत्र हि जंतोः प्रायेणक्रममाद्येषु रुद्र-स्तारकं ब्रह्म व्याचष्टे येनासावमृतीभूता मोक्षीभवन्ति तस्मादवि-मुक्तमेव निवेदयतामिमुक्तं न मुंचेदविमुक्तं न विमुंचेदेवमेवेतच्छास्त्र-वत्स्यं ॥ ० ॥

ओग्येशाय नमः ॥ श्रीसांवाशिवाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

विज्ञानज्ञेयाननिश्च(०.०३) निम्नन्यायादनेकथा ।  
विज्ञराजः सदा पायात् त्रिपुरग्राभिपूजितः ॥ १ ॥  
उनासहायमोमर्षमेकमगाधयान्वितं ।  
अक्षरं महतो हेतुं धीनुदं शिवमाश्रये ॥ २ ॥  
यत्पादपस्रस्तराज्ञानओयशसां निधिः ।  
नरो भवति तान्दे वामुदेयेद्देशिकान् ॥ ३ ॥  
गुरोरनुग्रहात्तात्प्रात्यरनश्रेयसे नृणां ।  
सम्यक्श्रुत्यर्धमसिद्धं पुराणैरधिगम्य च ॥ ४ ॥

श्रीवत्सनेन क्रियते काशीं नन्वोपबृंहये ।

मोक्षलक्ष्मीविलासाख्या व्याख्या ज्ञाबालमुमुतेः ॥

बृहस्पतिर्देवाचार्य उवाच प्रह्वान्याज्ञवल्क्ये । स्पष्टं । यदनुप-  
सिद्धं कुरुद्येवं कुस्तिनं रीतीति कुरुः पारं कर्म तस्य श्रेयसा-  
न्नमनकारणत्वात्त्येवं ०

It ends : अथवा स्वर्गभूनावपि देवर्षिननुष्यस्यापितलि-  
गानां सत्त्वात्कस्यचिज्जिगम्य संनिधौ पंचत्वं प्राप्त इति वा  
संनिधुक्तिरिति । अतो न सनत्कुमारोपपुराणवचनविरोधः ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीवामदेवेन्द्रसरस्वतीयति-  
वर्षेशिष्यश्रीवत्सनेन्द्रसरस्वतीविरचितमोक्षलक्ष्मीविलासे चतुर्थः  
परिच्छेदः ॥ मोक्षलक्ष्मीविलासः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2434.

790b. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.;  
legibly written in Devanāgarī, in the latter  
part of last century; ten lines in a page.

*Yājñavalkyaṅgī*, a (*Paurāṇik*) treatise on  
*Yoga*, in the form of a dialogue between  
*Yājñavalkya* and *Gārgī Maitreyī*. In twelve  
*adhyāyas*.

It begins :

याज्ञवल्क्यमृषिभ्योऽ सर्वज्ञं ज्ञाननिर्गलं ।  
सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञं सदा ध्यानपरायणं ॥ १ ॥  
वेदवेदांगतत्त्वज्ञं योगेषु परिनिरुद्धं ।  
जितेन्द्रियं जितक्रोधं जितहारे जितामयं ॥ २ ॥  
तपस्विनं जितामिषं ब्रह्मस्य ब्राह्मणप्रियं ।  
तपोवनगतं सौम्यं संध्योपासनतत्परं ॥ ३ ॥ ० ५ ॥  
तमेवैगुणसंपन्नं नारीणामुत्तमा वधूः ।  
मेवैषी च महाभागा मार्गी च ब्रह्मविद्वरा ॥ ६ ॥  
सभामध्यगता त्वेवमृषीणामुपतेजसा ।  
प्रणम्य दंडवद्भूमी मार्ग्येतिहात्मनब्रवीत् ॥ ७ ॥  
भगवन् सर्वशास्त्रज्ञ सर्वभूतहिते रत ।  
योगतत्त्वं मम ब्रूहि सांगोपांगं विधानतः ॥ ८ ॥  
एवं पृष्टः स भगवात्सभामध्ये स्तिष्या तदा ।  
श्रुषीनालोक्य नेत्राभ्यां वाक्यमेतदभाषत ॥ ९ ॥  
उत्तिष्ठोत्तिष्ठ भद्रं ते मार्गी ब्रह्मविदा वरे ।  
वक्ष्यामि योग्यसर्वज्ञं ब्रह्मणा कीर्तितं पुरा ॥ १० ॥ ०

The first *adhyāya* ends fol. 5 : इति याज्ञवल्क्य-  
गीतामूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे याज्ञवल्क्यगार्गीसंवादे  
प्रथमोऽध्यायः ।

The MS. ends : इति श्रीयाज्ञवल्क्यगीतामूपनिषत्सु  
ब्राह्मणोऽध्यायः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2435.

818. Foll. 48; size 16 in. by 5 in.; written  
in a clear, modern Bengali hand; seven lines  
in a page.

*Yogi-Yājñavalkya*, a treatise in twelve  
*adhyāyas*, after the manner of the *Purāṇas* or  
*Mahātmyas*, on various subjects connected with  
devotion.

It begins :

निधिलस्य महात्मानं सर्वयोगीश्वरेभ्यः ।  
भगवन् याज्ञवल्क्यं मुनिर्निहिः समावृतं ॥ १ ॥  
जनकाद्यैर्नृपवरेः शिष्यैश्चान्यैर्मुमुक्षुभिः ।  
योगसिद्धेस्तपान्यैश्च संयुक्तं ब्रह्मवादिभिः ॥ २ ॥  
मुखासीनं मुनिवरं ध्यानयोगपरायणं ।  
सर्वसंशयच्छेत्तारं ब्रह्मकल्पं महामतिं ॥ ३ ॥  
तं पृच्छन्ति महात्मानमृषयः संशितव्रताः ।  
संसारतारणार्थाय गुह्यं ब्रह्म सनातनं ॥ ४ ॥  
भगवन् सर्वयोगीश हृदि नः संशयो महान् ।  
यः सारः सर्ववेदानां वेदाङ्गानां तथैव च ॥ ५ ॥  
सिद्धान्तानां च सर्वेषां स्मृतीनां च महामते ।  
चतुर्दशानां विद्यानां यस्तु सारः प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥  
आत्मज्ञानं परं यच्च यत् श्रुत्वामृतमश्नुते ।  
तदाब्रह्म महाभाग सर्वयोगविदा वर ॥ ७ ॥  
कोकरो(१.०६) व्याहृतीत्येव गायत्री(१.०३) च शि-  
[रस्तथा ।  
प्राणायामं तथा ध्यानं सन्ध्योपासनमेव च ॥ ८ ॥  
मार्जनाचमने स्नानं तथैवान्तर्जालं विभो ।  
गायत्र्याद्येव माहात्म्यं जपयज्ञक्रियास्तथा ॥ ९ ॥ ० २० ॥  
इतत् श्रुत्वा तु वचनं मुनीनां भावितात्मनो ।  
तथा राजश्रुषीणां च सशिष्याणां तथैव च ॥ २१ ॥  
ब्राह्मणानां हितायैव सर्वयोगविदा वरः ।  
आपिच्छन्तुमनाः प्रश्नं विस्तरेण महामतिः ॥ २२ ॥

भगवान् याज्ञवल्क्यस्तु प्रमुवाच मुनीस्तथा ।

सूयतां संप्रवक्ष्यामि यत्सारं ज्ञानमुत्तमं ॥ २३ ॥

इति योगी(र. ०गि)याज्ञवल्क्ये प्रथमोऽध्यायः (45½ ślokas)  
fol. 4.

इति योगियाज्ञवल्क्ये औत्कारनिर्णयो नाम द्वितीयोऽध्यायः  
(161 śl.) fol. 12b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये व्याहृतिनिर्णयस्तृतीयोऽध्यायः (31 śl.)  
fol. 14.

इति योगियाज्ञवल्क्ये गायत्रीनिर्णयो नाम चतुर्थोऽध्यायः  
(93 śl.) fol. 19.

इति योगियाज्ञवल्क्ये सम्भोपासननिर्णयः पञ्चमोऽध्यायः  
(30 śl.) fol. 21.

इति योगियाज्ञवल्क्ये षष्ठोऽध्यायः (on ज्ञान 131 śl.)  
fol. 27b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये सम्भोपासननिर्णयः (I) सप्तमोऽध्यायः  
(69 śl.) fol. 30b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये प्राणायामप्रत्याहारनिर्णयो नामाष्टमोऽध्यायः  
(53 śl.) fol. 33b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये आत्मनिर्णयो नाम नवमोऽध्यायः  
(180½ śl.) fol. 43.

इति योगियाज्ञवल्क्ये उपस्थानविधिनिर्णयो नाम दशमोऽध्यायः  
(17 śl.) fol. 43b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये एकादशोऽध्यायः (on योग 91 śl.)  
fol. 48b.

इति संक्षिप्तं ननुना योगाचार्येण धीमता ।

याज्ञवल्क्ये विप्राणां चर्यामार्गः(ः) प्रदर्शितः ॥ १ ॥

येन गच्छन्ति विद्वान्तः सत्यया ब्रह्मणोऽनितम् ।

अमत्ययेन विप्रस्य गमनं हि न विद्यते ॥ २ ॥

वेदान्तानां तु सर्वेषां या निष्ठा समुदाहृता ।

तपस्या यादृशी चैव मुनिना संप्रदर्शिता ॥ ३ ॥

औत्कारस्य तु गायत्र्या व्याहृतेः शिरमस्तथा ।

ज्ञानस्य चैव सम्भयोः प्राणायामस्य चैव हि ॥ ४ ॥

प्रत्याहारस्य भ्रान्त्यस्य मार्जनान्तर्गतस्य च ।

उपस्थानस्य ज्ञानस्य आत्मज्ञानस्य यो विधिः ॥ ५ ॥

विद्याविद्याविचारं च चैविद्याच विज्ञानम् ।

तत्सर्वं मुनिना प्रोक्ता(र. ०क) विप्राणां हितकाम्यया ॥ ६ ॥

य इदं धारयेद्दिमः क्षणीते(I) मृगुयाच यः ।

उपासे यत्तर्प(यत्तर्प?) प्रोक्तं सोऽमृतत्वाय कल्पते ॥ ७ ॥

इति योगी(र. ०गि)याज्ञवल्क्ये द्वादशोऽध्यायः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2436.

1725d. Foll. 14; size 8 in. by 3½ in.;  
fairly written in Devanāgarī, about 1750 A.D.;  
eleven lines in a page.

*Svayambodha*, on the knowledge of one's  
own self as a means of emancipation; by an  
unknown author.

It begins:

प्रथम्य शिरसा देवं धामदेवः कृताञ्जलिः ।

जीवन्मुक्तिपदोपायं कथयस्तेति पृच्छति ॥ १ ॥

ईश्वर उवाच ॥ परं ज्ञानमहं वक्ष्ये येन तत्त्वं प्रकाशते ।

येन विच्छिद्यते सर्वमाज्ञापाशादिवन्धनं ॥ २ ॥

आधारादिषु चक्रेषु मुमुक्षादिषु नाडिषु ।

प्राणादिषु समीरेषु परं तत्त्वं न तिष्ठति ॥ ३ ॥ ० ६५ ॥

इति श्रीअमनस्के कल्पसंहिते राजयोगो नाम प्रथमोऽध्यायः ॥  
fol. 6b.

धामदेव उवाच ॥ भगवन्नेय देवेश परमानन्दमुन्दर ।

त्वत्प्रसादान्मया लभः पूर्वयोगः सविस्तारः ॥ १ ॥ ० ११५ ॥

एतत्परावरविदो वदन्ति तपस्विनो ज्ञानसमाधिपुक्ताः ।

अनादिविज्ञानमजं पुराणं सोऽहं परं ब्रह्म जगत्समस्तं

[॥ ११६ ॥

इति श्रीईश्वरप्रोक्तः स्वयंबोधः संपूर्णः ॥ लिखितं विष्णुनाथेन  
स्वयंबोधस्य पुस्तकं । श्रीरामप्रोक्तये ऊर्जे रामो रक्षतु मां सदा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2437.

1245a. Foll. 86 (the first of which is  
wanting); size 10½ in. by 4½ in.; well written,  
in Devanāgarī, about 1650 A.D.; eight lines in  
a page.

*Vishnu-naivedyōmṛita*, a *Vedānta* treatise in  
*paṇḍarāṇik* form, in two chapters (*prakaraṇa*), by  
*Santoshānanda*, disciple of *Haripādānanda*(?).

The MS. begins in the sixth śloka: हेतुतानेति  
स्वा मायामयलक्ष्य सः ॥ ६ ॥

Ch. I. consists of 372, II. of 403 verses.

Ch. II. (pagod separately) begins :

समाप्तमूर्तेर्जनकं परेशं यक्ष्ये विमूर्त्यैक्यमनादिरूपं ।

सद्यः मुराणामखिलास्त्रिहंता तातं प्रणम्यादिसुखाभिदं च  
भगिन्याच ॥ [॥ १ ॥

सच्चिदानंदरूपाय निर्गुणाय परात्मने ।

ज्ञानगम्यस्वगम्याय ब्रह्मपुञ्जस्वरूपिणे ॥ २ ॥

तस्मै निपेक्षयेच्चात्ममित्युक्तं मगुणे अपि च ।

साकारे चैकमूर्तित्वं न जानामि कदाचन ॥ ३ ॥

उक्तं साकारदेवस्य मूर्तित्वं त्रिविधं शुभं ।

एकैकलक्षणनेय साकारोऽयं विराजते ॥ ४ ॥

सर्वश्रेष्ठं तु साकारे यद् मे त्वं विवेकतः ।

बंधुरूपाच ॥

सदेवासीत्यरं ब्रह्म निराभासं परं यद् ॥ ५ ॥

Colophon : इति श्रीवेदांतगर्भविष्णुनैवेद्यामृतविधाने  
बंधुभगिनीसंवादे श्रीमत्परमहंसपरिव्रजानकाचार्यहरिपादानंद-  
शिष्यसंतोषानंदतीर्थामिणा विरचितं मोक्ष(r. सन्नत?)मूर्तिसह-  
स्रात्रेयमाहात्म्यकथनरूपं द्वितीयप्रकरणं समाप्तं ॥

[II. T. COLEBROOKE.]

2438.

2667b. Foll. 26; size 11 in. by 5½ in.;  
12 or 13 lines in a page; large writing, from  
the end of the 17th century.

*Advaitāmpit* is a metrical treatise on asceticism  
and the knowledge of *ātman* according to the  
*Vedānta*, in two sections called *karāḥa*, by  
*Jaṇanātha Sarasvatī*, pupil of *Haridhara Sara-  
vatī*. This tract represents the views of the  
*Karmāndin*, a certain sect of *bhikshus* (*Pāṇini*,  
v., 3, iii.). It has a legendary introduction,  
the teaching is put into the mouth of a *bhikshu*  
who has the significant name *Vivekāśrama*.  
See Hall's Index, p. 141, no. ccxxxi.

It begins :

हरिहरसरस्वती यद्गुरोऽयः परमहंसानां ।

स जगन्नाथपदोत्तरसरस्वतीशब्दसंवेद्यः \* ॥ १ ॥

कर्मैर्दिकंठालंकारं सारं वेदांतचारिणेः ।

रचयत्यमलं यं यमवैतामृतं शकं ॥ २ ॥

\* This MS. has ०शब्दपदसंवेद्यः which spoils the metre.

आसीद्यतिवरः कश्चिद्विवेकाश्रमसंज्ञकः ।

यत्प्रसादेन बहवो मुक्तिमागमुपागताः ॥ ३ ॥

स स्तोत्रितं मठं लोके क्वचिन्नापि विचारयन् ।

नावाप तं मनो यत्र यत्नेस्तस्य प्रसीदति ॥ ४ ॥

नवाकाकाकानंदचिग्नमंस्या + विलोकिताः ।

मठास्तेन जगत्प्रसिद्धेषु लेभे स्थितिं न सः ॥ ५ ॥

एवं गिरिवरारण्यसरितागरयापिकाः ।

पश्यता किल तेनैव पांचजन्याभिधो मठः ॥ ६ ॥

द्विस्तूयः कामगो रम्यो नयद्वारविभूषितः ।

स्तोत्रिताचारनिर्घृष्टयोग्यस्तीर्थपदाश्रयः ‡ ॥ ७ ॥

सर्वलोकोपभोगातिपरमोपायसंयुतः § ।

बहुजन्मसमभ्यस्तैरपायः मुक्तोच्चयेः ॥ ८ ॥

जगन्मंगलमूर्तिश्रीरामचंद्रार्धनोषितः ।

यस्मिन्नधिष्ठिते चित्तं पंडितस्य प्रसीदति ॥ ९ ॥

बहुना किमिहोक्तेन पाताले भुवि वा दिवि ।

निवासयोग्यो नान्योऽस्ति मठः संन्यासिनी सती ॥ १० ॥

स विवेकाश्रमो भिक्षुदिशु चक्रमणार्दितः ।

स्तोत्रितं तं मठं घोष्य तत्र निष्ठामुपागतः ॥ ११ ॥

द्यामे विवेकाश्रमनाम्नि तत्र यतोऽग्रे लम्पदे कथंचित् ।

उपाजगामाप जनेर्हंसती कार्पण्यनानंगविलासभूमिः ॥ १२ ॥

After long deliberation the *bhikshu* ask-  
the female her name; she answers :

चित्तवृत्तिरहं भद्र ज्येष्ठास्मि भगिनी तव ।

त्वं पुनर्मी न जानामि यदुपज्ञोऽसि सांप्रतं ॥ १३ ॥

ये ये मठास्तथा तज्ज्ञा यथेदानीमुपाश्रितः ।

तात्त्विकान्पालयंतो मां विद्धि तस्याधिदेवता ॥ १४ ॥

यास्त्वामि विषयान्त्वैवान् ज्ञात्वादीन् हृदयंगमान् ।

तदुपस्थापकं तज्ज्ञा कर्मोपाश्रितं शोभनं ॥ १५ ॥

न कर्मत्यागमिच्छामि तन्फलत्यागमेव ॥ या ।

यदपेक्ष्य ॥ भवान् मठः कर्मैर्दित्वमुपाश्रितः(ः) ॥ १६ ॥

तज्ज्ञा विज्ञेयतां पुत्रेयतां लोकैषणामपि ।

भिक्षा कार्या प्रतिगृह्णमतीदं साहसं महत् ॥ १७ ॥

+ The number meant by this curious compound is  
८३९९९९९, as is indicated in a marginal note.

‡ The reading of the second copy; this MS. has  
स्तोत्रिताधारसंवृत्तिः.

§ The second copy has संभृतः.

॥ The second copy has न फलः.

‡ The second copy has यथेच्छति.

The *bhikshu* repudiates her recommendation of a life given to sensual pleasure, and instructs her in the doctrine of *ālmun*. The end is the conversion of *Cittavṛitti* :

इति प्रबोधिता चित्तवृत्तिस्तेनात्र योगिना ।

विरक्ता विषयेभ्यः सा ब्रह्मालोक्यमुपादे \* ॥ १६६ ॥

प्राप्तस्यैवानन्दवार्षेस्तदामित्यक्तस्यैव क्लेशवाङ्मैतदाभूत् ।

त्यागो यस्मिंस्तत्त्वमस्यादिवाक्यैर्जाता काले तादृशी चित्त-

[वृत्तिः ॥ १६७ ॥

स हरिहरसरस्वतीयार्तोद्भुतमणिकराभिहताज्ञानाधकारः ।

जयति परमहंसयोगिवर्यो नरहरिसंज्ञचिदात्मसक्रचित्तः

जिताहारो जितक्रोधो जगन्नाथसरस्वती । ॥ १६८ ॥

येनायं † रचितो ग्रंथो सङ्गृह्यतामृतसंज्ञकः ‡ ॥ १६९ ॥

एतस्य कवलान्यथासाध्य सादरतां गताः ।

अमृतत्वं प्रयात्मानु विबुधा यतिसत्तमाः ॥ १७० ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्येहरिहरसरस्वतीप्रियशिष्य-  
जगन्नाथसरस्वतीविरचिते षड्ग्रन्थे पंचमः कवलः ॥ ६५०  
(viz. *śloka*).

In this copy the first *kanala* has 100 *śloka*s, the second 157, the third 48, the fourth 105, the fifth 170. [H. T. COLEBROOKE.]

### 2439.

2401b. Foll. 46 (9-82, fol. 29 of the original numbering is lost); size 8 in. by 3½ in.; 8 or 9 lines in a page; good old writing.

*Advaitāṃpita*, a second copy.

Colophon : इति श्रीपरमहंस० पंचमः कवलः समाप्तः  
॥ इति सङ्गृह्यतामृतप्रकरणं संपूर्णं ॥

काले वर्धेतु पर्जन्यः पृथिवी सस्यशालिनी ।

राजा भवतु धर्मिष्ठो ब्राह्मणः (:) संतु निर्भयाः ॥

संवत् १९३० वर्षे अधिकभासे एकादश्यां भास्मे लिपितं  
आनेश्वरेण ।

\* The second copy has ० हृदी.

† The second copy has तेनायं.

‡ The reading of the second copy; the present copy has ० ग्रंथो सङ्गृह्यतामृतः.

सर्वे च सुखिनः (sic!) सुखिनः संतु सर्वे संतु निरामयाः ।

सर्वे ५ (sic!) भद्राणि पश्यंतु ना कश्चिदुःखमाप्नुयात् ॥

[GAJKAWAR.]

### 2440.

2610b. Foll. 32; size 10½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; fair writing.

*Vṛttidīpikā*, a philosophical dissertation on the meaning and use of words, by Śrīkṛiṣṇa Bhaṭṭa, son of Raghunātha Bhaṭṭa, who was the son of Govardhana, from the Maunin kula. In Aufrecht's Cat. Cat., p. 198, the author is called Jayakṛiṣṇa Maunin. For a fuller account of the contents of this work, see Rāj. Mitra's Not., vi., p. 53, no. 2027.

It begins:

धात्वा व्यासं गुरुं नत्वा माधवेन्दुं सरस्वतीम् ।

मीनो (r. ० नि) श्रीकृष्णभट्टेन तन्यते वृत्तिदीपिका ॥ १ ॥

इह सकलजनाभिलषितमोक्षमुत्थोपायान्तस्वज्ञानस्य तत्त्व-  
मस्यादिमहावाक्यार्थबोधजन्यत्वाच्चाद्यबोधे च वृत्तिग्रहजन्योप-  
स्थितहेतुतादृष्टिर्निरूप्यते सा च विविधा शक्तिर्लक्षणा व्यञ्जना  
च ।

Colophon : इति श्रीमन्मीनिकुलतिलकायमानगोवर्द्धन-  
भट्टात्मनरघुनाथभट्टसुतश्रीकृष्णभट्टविरचिता वृत्तिदीपिका स-  
माप्ता ॥ [GAJKAWAR.]

### 2441.

578. Foll. 86; size 10½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1793 A.D., by three different hands; ten lines in a page.

*Sarvadarśanasamgraha*, by Mādhavācārya. See Hall's Index, p. 161, no. cciv. It was published in the Bibl. Indica, 1859, and translated into English by Cowell and Gough in the *Pandit*.

It begins:

नित्यज्ञानाश्रयं चंदे निःश्रेयसनिधिं शिवं ।

येनैव ज्ञातं ब्रह्मादि तेनैवेदं सत्वातृत्वं (r. सत्कर्तृत्वं) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]



2442.

2678a. Foll. 14; 8vo. size, 8 in. by 6 in.; good small, modern Telugu writing; 26-32 lines in a page.

*Sarvasiddhāntasamgraha*, an elementary review of the philosophical systems (wrongly ascribed to Śaṅkarācārya.

It begins:

वादिभिर्दृश्यैः सर्वैर्दृश्यते यस्त्वेकवचनम् ।  
वेदान्तयेद्यं तं रुद्रमेकरूपमुपास्महे ॥ १ ॥  
अङ्गोपाङ्गोपवेदाः स्युर्वेदस्यैवोपकारकाः ।  
धर्मार्थकाममोक्षाणामाश्रयस्य चतुर्दश ॥ २ ॥  
वेदाङ्गानि षडेतानि शिष्या व्याकरणं तथा ।  
निरुक्तं ज्योतिषं कस्यश्चन्दोविचित्रितिरित्यपि ॥ ३ ॥  
मीमांसा न्यायशास्त्रं च पुराणं स्मृतिरित्यपि ।  
अतार्येतामुपाङ्गानि बहिरङ्गानि तानि वै ॥ ४ ॥  
आयुर्वेदो ऽथैवेदश्च धनुर्वेदस्तथैव च ।  
गान्धर्ववेद इत्येवमुपवेदाश्चतुर्विधाः ॥ ५ ॥  
शिष्या शिष्ययति अङ्गं वेदोच्चारणलक्षणं ।  
व्यक्ति (r. वक्ति) व्याकरणं तस्य संहितापदलक्षणं ॥ ६ ॥  
यक्ति तस्य निरुक्तं तु पदनिर्वचनं स्फुटं ।  
ज्योतिःशास्त्रं वदत्यत्र कालं वेदिककर्मणां ॥ ७ ॥  
क्रमं कर्मप्रयोगाणां कस्यस्तत्र प्रचक्षते (!) ।  
मन्त्राक्षराणां संख्योक्ता चन्दोविचित्रिभिस्तथा ॥ ८ ॥

25 ślokas of introduction. Then follows the account of the several systems, viz.—

#### 1. Lokāyatīkapaśha :

लोकायतिकपक्षे तु तत्त्वं भूतचतुष्टयं ।  
पृथिव्यापलया तेजो वायुरित्येव नापरः ॥  
प्रत्यक्षगम्यभेदास्ति नास्त्यदृष्टमदृष्टतः ।  
अदृष्टवादिभिश्चापि नादृष्टं दृष्टमुच्यते ॥ १० ॥ 15 ślokas.

#### 2. Īrhatyapaksha :

लोकायतिकपक्षो ऽयमाद्येषः सर्ववादिना ।  
स्वपक्षेणाद्यपत्येप तत्पक्षं क्षपणो ऽधुना ॥  
सगनेरीष्णमपौ शैवं कांकिले मधुरसरः ।  
इत्याद्येकप्रकारः स्यात् सभाषो नापरः क्वचित् ॥ १०

[16 ś'okas.]

3. Mādhyamikapaksha, 17 ślokas ; 4. Yōgācāryapaksha, 9 ślokas ; 5. Sautrāntikamatam, 7 ślokas ; 6. Baudhāpaksha, 37 ślokas ; 7. Vaiśeṣhikapaksha, 40 ślokas ; 8. Nyāyagikapaksha (r. Naiyāyika), 44 ślokas ; 9. Prābhākrapaksha, 13 ślokas ; 10. Jhātīpaksha, 40 ślokas . 11. Kapiluvāsulcāpaksha, 40 ślokas ; 12. Patañjalīpaksha, 68 ślokas ; 13. Vedāntapaksha, 64 ślokas ; 14. Vedāntapaksha, 104 ślokas. It ends :

उक्तो ऽवधूतमार्गश्च कृष्णनेवोद्धव प्रति ।  
अभिभावतसंज्ञे तु पुराणे दृश्यते हि सः ॥  
सर्वदृष्टानमिद्वान्तां वेदान्तोक्तानिमात्रमात्रम् ।  
श्रुत्वाथैवित्सु संक्षिप्तं तत्त्वमित्यपि विदितो भवेत् ॥

इति श्रीशंकराचार्यविरचिते सर्वमिद्वान्तसंग्रहे वेदान्तपञ्च  
एवायं यस्मिन्पद्याः प्रतिष्ठिताः । सर्वमिद्वान्तसंग्रहः समाप्तः ॥

[MACK. COLL.]

2443.

1341. Foll. 114; size 12 in. by 4½ in.; foll. 1-84 eleven lines, foll. 85-114 twelve lines in a page; fair modern writing.

*Khaṇḍanakhāṇḍakhāṇḍya*, a critical treatise on the different philosophical systems, in four *paricchedas*, by Śrīharsha.

See Hall's Index, p. 160, no. ccciii.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 246, no. 620. It begins: अयिकल्पविषय एकः ०

The first chapter, or *pramāṇatādābhāsa-khaṇḍanam*, ends fol. 73b; the second, or *nigrahanirukti*, fol. 80a; the third, or *sarvañmārthānirukti*, fol. 81b.

Colophon at the end: इति श्रीहर्षकृतानिर्वचनो-  
यस्यस्ये सखडनसाधे (sic!) संकीर्णपरिच्छेदः समाप्तः ॥

The *Khaṇḍanakhāṇḍakhāṇḍya* has been printed at Calcutta in Samvat 1905, with Śaṅkara Miśra's *vyākhyā*, and an *uparīṭti* by Mahāna Lāla at Kāśi in Samvat 1944, — 1888 A.D. (from the *Pandit*, N.S., vol. vi.-xiii.).

[H. T. COLEBROOKE.]

2444, 2445.

60. Foll. 301; size 10½ in. by 4½ in.; eight lines in a page. Large fair writing.

61. Foll. 299 (paged ३०२-६१५); size 10½ in. by 4½ in. Foll. 1-250 eight lines (in the same writing as vol. i.), foll. 251-299 ten lines in a page. This last portion is in a modern handwriting.

*Khaṇḍanakhaṇḍakhāḍyaṭīkā*, a commentary on the *Khaṇḍanakhaṇḍakhāḍya*, incomplete and without any title. All leaves bear the marginal mark ८० टी०, in the last modern portion २० टी०. It is neither Śaṅkara Miśra's nor Farḍhamāna's commentary.

It begins:

यो विश्वो कारवाच्यः (१. विश्वाकार०) सकलविषयभुक्  
[भ्रान्तिनित्यारण्याभ्यां]

षट्ठः संस्कारमात्रप्रविरचिततनुस्तैश्चैव सुखाद्यः

[(१.० श्रेयवाच्यः?)]

प्राज्ञो ज्ञानैकवद्वः मुरनरसकलानन्दभुङ्क्तादरेष्टे(?)

वाक्याणो यस्तुरीयो विगलितसकलः सो ऽहमेवासि

[भूता ॥ १ ॥

After seven more couplets in this style the commentary begins:

अन्यारम्भे शिष्टाचारपरं पराप्राप्तकर्तव्यभीवं (१.० भावं?)  
परदेशतास्तुतिनमस्कारलक्षणं मङ्गलं विधातुमधिकारिप्रयोजन-  
संबन्धाभिधेयप्रतिपादनाय चाह अविकल्पेति ॥

There are several leaves wanting after fol. 62 in vol. ii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2446.

957c. Foll. 28; size 10½ in. by 4 in.; good clear Devanāgarī writing of 1750 A.D., nine lines in a page.

*Videyanmodatarauṅgiṇī*, a metrical review of philosophical and religious systems, in eight *taraṅgas*, by Rāmadāsa Ciraṅjīva, son of Rāghavendra, and grandson of Kāśinūtha.

Beg. तमोगुणविनाशिनी सकलकालमुद्योतिनी ०

Printed at Calcutta in 1872.

Cf. Weber's Berl. Cat., no. 543; Aufrecht's Cat. Bodl., no. 629. [H. T. COLEBROOKE.]

2447.

56c. Foll. 31; size 10½ in. by 5½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D., ten lines in a page.

The same work, *taraṅgas* i.-vii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2448.

2374. Foll. 97; size 10½ in. by 4½ in. good clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

*Śāstrasiddhāntaleśasamgraha*, a dissertation, in four chapters, on the tenets of the different schools of the *Vedānta*, by Appagya Dikshita, son of Raṅgarāja Dikshita.

See Hall's Index, p. 153, no. cclxxiii.; Weber's Berlin Cat., p. 184, no. 632; Rāj. Mitra's Notices, vol. iv., p. 91, no. 1496, and p. 147, no. 1573.

It begins:

अधिगतभिदापूर्वाचार्यैनुपेत्य सहस्रधा

सरिदिव महोभेदान्संप्राप्य शीरिपदोद्धता ।

नयति भगवत्पादश्रीमन्मुखांशुजनिगता

जननहरिणी मूर्तित्रैलोक्यैकपरायणा ॥ १ ॥

प्राचीनैर्व्यवहारसिद्धविषयेष्वान्तेक्यसिद्धौ परं

सर्वसिद्धिरनादरात्सरस्यो नानाविधा दर्शिताः ।

तन्मूलानिह संग्रहेण कतिचित्सिद्धांतभेदान्निबधः

मुञ्च्ये संकलयामि तातचरणव्याख्यावचःख्यायितान् ॥ २ ॥

तेषूपपादनापेक्षान्यथान्प्रायो यथानति ।

युक्त्युपपादयन्नेव लिखाम्यनतिविस्तारं ॥ ३ ॥

तत्र तापदात्मा चा(अ)रे द्रष्टव्य इत्यधीतसांगसाध्यायस्य ०

It ends:

विद्वद्गुरोर्विहितविश्वजिदध्वरस्य

श्रीसर्वतोमुखमहाप्रणयानिमूनेः ।

श्रीरंगराजमलिनः श्रितचंद्रमौलिः

अस्य (r. अथय \*) दीक्षित इति प्रथितस्तनूः ॥

तथास्यधीय सकलानि सतातपाद-

व्याख्यानकौशलकलाविशदीकृतानि ।

सास्याय मूलमनुरुध्य च संप्रदायं

सिद्धांतलेख (R. M. सिद्धांतभेदलघुसंग्रहमित्युक्तम्) ॥

इति शास्त्रसिद्धांतलेखसंग्रहे चतुर्थेः परिच्छेदः संपूर्णोऽयं यथः ॥ संवत् १८३२ फागुदि सोमवासरात्रिनायागवास्याभिधायो तिथौ मयाश्रितस्वस्वभाषसच्चिदानंदचनशिवचरणेन पंडितचि-  
तामणिना समाप्तोक्तोऽयं यथः ॥

The title of the work also appears in the MS. as *Śāstrasi'dhāntalavasaṃgraha*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2449.

1438. Foll. 134; size 12 in. by 6 in.; fairly good modern Devanāgarī writing; 19-20 lines in a page.

The same work, with a commentary called *Kṛishṇāṇkāra*, by *Acyutakṛishṇāṇanda Tirtha*, disciple of *Seṣayamprakāśānanda Sarasvatī*, disciple of *Advaītanānanda Sarasvatī* (or *Vaṇi*).

See Hall's Index, p. 153, no. cclxxiv.; Rāj. Mitra's Notices, vol. i., p. 35; v., p. 145.

The commentary begins:

वेदवेद्यमुमाकांतं कुमारभ्यामलंकृतं ।

नंदीशप्रमुखैः सेष्यं प्रणमामोहसिद्धये ॥ १ ॥

शंकरं शंकराचार्यं व्यासं नारायणात्मकं ।

सरस्वतीं च ब्रह्मणं प्रणमामि पुनः पुनः ॥ २ ॥

गोविंदेति समाश्रित्य रक्षां प्राप भयानुरः ।

यं गजः कुरुणामूर्तिं तं गोविंदं भजेऽन्वहं ॥ ३ ॥

यो मे विष्णुश्चरत्तेन विष्णुश्चरसमो गुरुः ।

समभ्यासे स्वयंज्योतिर्वैष्णवीं भजामि तं ॥ ४ ॥

प्रकाशितब्रह्मसत्त्वं प्रकृष्टगुणशालिनं ।

प्रणवस्योपदेशारं प्रणमाम्यनिजं गुरुं ॥ ५ ॥ ०

यस्य शिष्यप्रशिक्षाद्यैर्धर्मैश्च सांप्रतं नही ।

सर्वज्ञस्य गुरोस्तस्य चरणौ संश्रये सदा ॥ ७ ॥

गुरोरपि गरीयाम्ने यः कलाभिरलंकृतः ।

अज्ञेयानंदवाक्याख्यस्तं वंदे श्रमैर्वारिधिं ॥ ८ ॥ ०

श्रीकृष्णचरणद्वंद्वं प्रणिपत्य निबन्धनं ।

व्याकुर्वे शास्त्रसिद्धांतलेखसंग्रहमंजितं ॥ १० ॥

आचार्यचरणद्वंद्वस्मृतिलेखकरुपिणं ।

मी कृत्वा कुरुते व्याख्यां नाहमत्र प्रभुयैतः ॥ ११ ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमत्स-  
यंप्रकाशानंदसरस्वतीदिष्यश्रीचरणारविंदसंलग्नरजोभूतस्यायु-  
तकृष्णानंदतीर्थस्य कृती शास्त्रसिद्धांतलेखसंग्रहव्याख्यायां श्री-  
कृष्णालंकाराख्यायां श्रीबालमुकुंदानंदतीर्थपादपूज्यशिष्यविश्व-  
नाथतीर्थेन यथोद्धरणं (the other MSS. omit from  
श्रीबालमुकुंदानंद<sup>०</sup>) चतुर्थेः परिच्छेदः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2450.

1181. Foll. 111; size 12½ in. by 6½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 10-16 lines in a page.

Chapter i. of the same works; incomplete at the end.

[H. T. COLEBROOKE.]

2451.

1185b. Foll. 7 (numbered 66-72); size 12½ in. by 6½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 19-21 lines in a page.

A fragment of the same works, comprising the concluding portion of the first chapter. It begins slightly before the point where the preceding MS. leaves off, and thus practically completes that part of the works.

[H. T. COLEBROOKE.]

2452.

403. Foll. 122; size 12½ in. by 6 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing (the same hand as the two preceding MSS.); 8-20 lines in a page.

Chapters ii.-iv. of the same works.

[H. T. COLEBROOKE.]

\* अस्य also in the Berlin copy, but अथय Rāj. Mitra, no. 1573; see also nos. 2211 and 2179 of this Catalogue.

2453.

1103a. Foll. 13 (foll. 61-73 of the vol.) ; size 12½ in. by 4½ in. ; fair, but small writing ; 19-23 lines in a page.

*Vedāntasiddhāntasūktimañjarī*, a versification of the contents of the *Siddhāntaleśa*, by *Gaṅgādharendra Sarasvatī Bhikṣu*, pupil of *Rāmacandra Sarasvatī*, with the same author's commentary called *Vedāntasiddhāntasūktimañjarīprākāśa* ; the text in the middle of every page, the commentary above and beneath it.

See Hall's Index, p. 153, nos. cclxxv. and cclxxvi. ; Raj. Mitra's Notices, ii., p. 3, no. 524.

The text begins :

तरणिशतसर्वं कथंयुक्तेष्विरेकावलि-  
वलिक्तकपोलोद्दामदानाभिरामं ।  
गिरिगिरिमुताभ्यां ललितं नित्यमंके  
म्यजनभरणशीलं शीले ये यिप्रराजं ॥  
श्रीमदुरुपदीभोजद्वन्द्वमानम्य भक्तिः ।  
सिद्धांतलेखसिद्धांतान् कारिकाभिर्निर्देशये ॥

The commentary begins :

तारानायकलाधरस्त्रिजगतां नायस्त्रयीविग्रहः  
कारुण्यकनिधिर्धिर्धीन्द्रमुसैर्देवसिद्धेर्नुतः ।  
वामाकस्मिन्शीलनाकसहितं विम्लाधिषं लालयन्  
सानन्दः शुभदः सदानु भगवान्प्रातिष्ठते स्मिन् शिष्यः ॥१॥

पितृतर (पितृतर the second copy) दुरवगाहयेदांत-  
शास्त्राण्यवप्रयेन बहुविधसिद्धांतरत्नसंकलनासमर्थानां गुरुतरो-  
पायप्रयत्नाल्लभानाममायासेन सर्वसिद्धांतपरिज्ञानलालसानां  
मुमुक्षुश्रेयाणामुपकाराय वेदांतसिद्धांतसूक्तिमंजरौ प्रारिष्यमानः  
प्रहृष्टप्रशमनाय प्रथमं सावशिष्यम्पृच्छणीयगुणकदंबं (० कदंबं  
the second copy) हेरंबमुसंधत्ते तरणिशतसर्वमिति etc.

The first *paricheda* ends fol. 6a, the second fol. 9b, the third fol. 12a.

The text ends :

श्रुतिकल्पलताकुंजमंजाता सूक्तिमंजरी ।  
रम्या राजांतरलाट्या रंजयन्त्रिलोकानुधान् ॥ २५ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीरामचंद्रसरस्वतीपूज्य-  
पादशिष्येण गंगाधरेन्द्रसरस्वत्याख्यभिधुना विरचिता वेदांत-  
सिद्धांतसूक्तिमंजरी समाप्ता ॥

The commentary ends :

कौत्सिप्रचयगमनादिसिद्धये यथस्य विशिष्टमूलगुणनामधेयानि  
दर्शयन्नाशोर्वचनलक्षणं मंगलांतरमाचरति श्रुतिकल्पलतेति  
स्पर्शार्थं पद्यं ॥ २५ ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्री-  
रामचंद्रसरस्वतीपूज्यशिष्येण गंगाधरेन्द्रसरस्वत्याख्ययतिना विर-  
चिते वेदांतसिद्धांतसूक्तिमंजरीप्रकाशे चतुर्थः परिच्छेदः समाप्तः ॥

Date of the MS. : निर्धोदुसिद्धिचंद्रे \* षीष मुक्ते  
शनी निशि तृतीयायां त्रिसंध्ये षष्ठे वाराणसीपुरि ज्ञानानुजन-  
संतुष्टे बुद्धिमास्मलोलिलसत् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2454.

1597a. Foll. 35 ; size 9½ in. by 3½ in. ; 8-11 lines in a page ; small, clear writing, of the middle of the 18th century.

*Vedāntasiddhāntasūktimañjarī*, with its explanation, both by *Gaṅgādharendra Sarasvatī Bhikṣu* ; a second copy, incomplete. The first *paricheda* ends fol. 24, which is fol. २२ of the original numbering. The next leaf contains *ślokas* 8-11 of the second *paricheda*, the beginning and the end of this chapter are wanting. The leaves which contain the third and the fourth *parichedas* were numbered १-१५, but foll. १, ६, ८, ९, ११ are lost.

The explanation of the last *śloka* and the colophon of the *Prākāśa* are wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2455.

2098b. Foll. 13 ; size 10 in. by 3½ in. ; good Devanāgarī writing of 1652 A.D. ; 7-9 lines in a page.

*Prasthānabheda*, a classificatory sketch of orthodox Brāhmanical writings, from a *Vedānta* point of view.

\* *Sūktī* does not appear in the list of significant words given by Burnell, South-Indian Palaeography, p. 58. It is, however, given by L. Rice, Mysore Inscr., p. xxi., as meaning 'eight' (cp. *Samkhyakār.* v. 51, '*sūktihayo*' *akṣau*). This gives the (Samvat) year 1819.

It begins: अथ सर्वेषां शास्त्राणां भगवतोय तात्पर्यं साक्षात्परपरया चेति समासेन तेषां प्रस्थानभेदो ऽवोद्दिश्यते । ०

See A. Weber, Ind. Stud., i., pp. 1 seqq., where the text has been edited from this and the next MSS. It was also printed, with a Bengali translation, at Calcutta, in 1856.

[GAIKAWAR.]

## 2456.

1568a. Foll. 13; size 10 in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

## 2457.

1435a. Foll. 32; size 12 in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; written in the Bengali character.

*Saṅkhyāprakāśakavyākhyā*, the text of *Nandārāma's Saṅkhyāprakāśaka*, with a commentary by *Kāśirāma*, son of *Bhaṭṭācārya Śīroṣa* *Nyāyāluṅkāra*. The *Saṅkhyāprakāśaka* is an encyclopædic catalogue of philosophical and mythological objects, arranged according to their number.

It begins:

देहवानिव यो भाति शुद्धसत्तात्मनायया ।

तनुते नन्दरामसं नत्वा सङ्ख्याप्रकाशकम् ॥

एकं ब्रह्म ॥ ज्ञायात्मानो जीवेश्वरी ॥ ज्ञायनादौ प्रकृति-  
पुरुषौ ॥ त्रै प्रकृती परापरे ॥ द्वौ पुरुषौ द्वावक्षरी ॥ ०  
Fol. 4b: त्रय उपाया ध्यानकर्म्मभक्तयः ॥ Fol. 7a: चत्वारो ब्राह्मणश्रियविद्वज्जुष्टाः ॥ Fol. 9a: पञ्च देवता रविगणेशविष्णुशिवदुर्गाः ॥ Fol. 9b: पञ्च पुरुषार्थाः धर्माधैक्यमोक्षप्रेमभक्तयः ॥ Fol. 11a: पञ्च विद्या सां-  
ख्ययोगधैर्यागत्यपोभक्तयः ॥ Fol. 11b: पञ्चाथैशास्त्राणि नीतिशास्त्रमन्त्रशास्त्रं शिल्पशास्त्रं मृषकारशास्त्रं कलाशास्त्रञ्च ॥  
Fol. 12a: षट् तन्त्राः न्यायवैशेषिकमीमांसापातञ्जलसंख्य-  
वेदान्ताख्याः ॥ Fol. 20a: नव द्रव्याणि पृथिव्यप्तेजो-  
वाय्वाकाशकालदिगात्मनोऽस्ति ॥ नव वर्धाणि इलावृतरम्यक-  
हिरण्यकुरुहरिवर्धकंपुरुषभारतकैतुमालभद्राश्च नामानि ॥ etc.

It ends: प्रकृतिसहितानि चैतानि त्रिंशत्स्थानि ॥  
ब्रह्मसहितान्येतानि एकत्रिंशत्स्थानि ॥ अत्रापि संख्या बोद्धव्या ॥

*Kāśirāma's* commentary begins:

रिरक्षिष्युर्यो निजधर्म्मसेतून् युगे युगे सत्यमयानि धत्ते ।  
वर्षपि नानागुणकर्मभाञ्जि भूयात् स देवो भवतां वि-  
भट्टाचार्यशिरोरत्नन्यायालंकारमनुना । [भूये ॥  
संख्याप्रकाशकव्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥

अथ सकलशास्त्राभिधः श्रीमान् नन्दरामसकैवागीशभट्टा-  
चार्यः इदानींतनान् मन्दबुद्धीन् पृष्ट्वपश्चितकृतनानाविधतत्त-  
द्व्याख्यपनासमयौनवलोक्त्य परमकारुणिकतया अध्ययनभाव-  
नाभ्यां तत्तद्व्याख्यः सारमाकृष्य संख्याकथनमिषेण संख्याप्रकाशक-  
नामकव्याख्यं संक्षिप्तसारं तेषां हितार्थं रचितवान् । अथ एषो  
ऽपि तेषां नातिसुगमो बभूव अतो यथामति तद्वाक्याने मनोद्यमः ।  
तत्र तावत् अन्यकृद्भ्यस्तमाभिप्रतिबन्धकोभूतविग्रसंभावनया  
तत्राशार्थं कृतमोश्चरनमस्कारं शिष्यशिष्याथेमादी निबन्धनमु-  
चिरतरकालीनविवुधपदावस्थितिहेतुयज्ञसे खनामयौगिकव्याख्य-  
नामद्वारा प्रपृष्यशुभमिषेयकाह ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2458, 2459.

343, 344. Foll. 1-414 and 415-832 resp.; size 4to., 11½ in. by 9 in.; large modern Devanāgarī writing; 12-18 lines in a page.

*Vidyaratnākara*, a cyclopædia of Sanskrit Literature and Science, in eighteen chapters; compiled for Colebrooke, by *Dhanapati Sūri*, son of *Rāma Kumāra Datta*.

It begins:

ब्रह्मादिदेवतापुंदर्वद्यपादसरोरुहं ।

नंदनंदनमानंदकंदं देवं समाश्रये ॥ १ ॥

मुनः श्रीबालगोपालतीर्थान् व्यासमुत्तान् मुनीन् ।

विग्रहर्हेन् गणेशादीन् पंडितांश्च विमत्सरान् ॥ २ ॥

आलोक्तास्त्रितंत्राणि मर्थसंदोधमिद्वये ।

यितन्यते यथाज्ञानं विद्यारत्नाकरो मया ॥ ३ ॥

श्रीमच्छेवमुत्तमप्रणीतविलसन्तीर्थार्थतद्वाङ् (? तज्ज्ञानं) वित

तेजस्वित्सुभाष्यतादिकगुणाधाराधिकारप्रदः ।

यो विप्रैश्चकृदस्ति कीलवृत्को गीरागधीरायणीम्

तद्वाक्यात्प्रकृतिः कृतो धनपतिर्द्विषं विधत्ते मुदा ॥ ४ ॥

चत्वारो वेदा चत्वार उपवेदाः । पंडंगानि चत्वार्युपीमानि

चेत्तद्विदुः । विद्यास्तथा । धर्मब्रह्मप्रतिपादकमपीरुपेयं यान्ते वेदः ।  
स च संवत्सरात्मकः । अग्न्यनुःसामाचवेसंज्ञेः पादैर्विशिष्टत्वा-  
च्चतुष्पादनंतो यनुः संज्ञस्तं द्वापरे द्वापरे विष्णुर्वासरूपमादाय  
चतुर्थी कुरुते ॥ तत्रास्मिन्नेवस्वते मन्त्रतरे व्यासक्रमः । प्रथमः  
स्वयमेव ब्रह्मा । द्वितीयो मनुः ०

Chapter i., which concludes with an account of the divisions and recensions of the *Ric*, ends fol. 4; ii. treating of the *Yajus*, fol. 6; iii. of the *Sāman*, fol. 7; iv. of the *Atharvan*, fol. 8; v.-vii. *Āyurveda*, *Kāmasūtram*, *Dhanurveda*, *Gāndhāra*, *Kāryam*, *Aluṅkāra*, *Nāṭyam*, *Prākṛitanyūkarṇam*, *Starāḥ*, fol. 154; viii. *Arthasūtram*, fol. 180b; ix. *Śikshā*, fol. 188b; x. *Kalpa*, fol. 189; xi. *Fyākarṇam*, fol. 238; xii. *Niruktam*, fol. 152b; xiii. *Chandah*, fol. 300b; xiv. *Jyotiṣam*, fol. 318b; xv. *Pa-rāṇāni*, fol. 438b; *Bhāratam*, 455b; *Rāmā-yuṣam*, 458; *Yoga-Vāsishtam*, fol. 462b; xvi. *Nyāya*, fol. 505; *Vaiśeshika*, fol. 520b; xvii. *Pūre-*, 570b; *Uttara-Mīmāṃsā*, *Śaṅkarā-cāryamatam*, fol. 644; *Rāmānujamatam*, 655b; *Madhvacāryam*, fol. 662b; *Vallabhācārya*, 671; *Baṇḍhamatam*, *Digambara*, *Cūrvaṅka*, fol. 688; xviii. *Jharmasūtram*, 728b; *Tantra-matam*, fol. 740; *Śūktamatam*, *Maheśvara-matam*, *Pāśupatamatam*, fol. 752; *Vaiṣṇava*, *Saura*, *Āgāra*, etc., *Devārconaridhi*, fol. 758; *Vaiśṇaderam*, 764; *Pātraśuddhi*, 768; *Bhāk-shyābhikṣhyavidhi*, 770b; *Śayanaavidhi*, etc., *Āhnikavidhi*, 771b; *Tithinirṇaya*, fol. 785b; *Kopilamatam*, *Nirāśvarasāhityam*, fol. 801b; *Seścarn-Yuṣasūtram*.

The work is of little use.

It ends (fol. 830b): इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजका-  
चार्यबालगोपालतीर्थश्रीपादशिष्यदत्तवंशावतंसरामकुमारसूनुध-  
नपतिमूरिविरचिते विद्यारत्नाकराख्ये निर्वधे ष्ठादशस्तंभः १८ ॥

Then follows an *anukramanīkā*.

[H. T. COLEBROOKE.]

6. *Rāmānuja's Viśiṣṭādvaita*.

2460.

567. Foll. 248; size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; writing middling.

*Śārīrakamīmāṃsābhāṣya* or *Śrībhāṣya*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Rāmā-nuja*, who followed the *Brahmasūtracṛitti* of *Bodhāyanam*.

See Hall's Index, p. 92, no. xxiii. It was printed, together with *Sūlarśaṅga Ācārya's* commentary, at Madras in 1868 (4<sup>th</sup> Telugu char.); and is being published again in the Bibl. Ind. Another edition, by *Rama Miśra Śāstri*, was begun in vol. vii., New Series, of the *Pandit*; a reprint from the *Pandit*, containing the first *pāda* of the first *adhyāya*, appeared in 1889 (vol. i.). For a legendary *Rāmānuja-carita* see Rāj. Mitra, Notices, v., p. 9, no. 1731. The chief date of his life is the erection of an image of *Nārāyaṇa* on the *Yādava Hill* in the Śaka year 1012. For an account of his system see Bhandarkar, Report, 1883-84, pp. 68-74; Vienna I.O.C., Ar. S., p. 100.

*Rāmānuja's Bhāṣya* begins:

अखिलभुवनजन्मस्य प्रभङ्गादिलोले

विनतविषयभूतव्रातरक्षेकदोषे ।

श्रुतिशिरसि विदोमे ब्रह्मणि श्रीनिवामे

भवतु मम परस्मिन् श्रेयसी भक्तिरूपा ॥

पाराशर्येष्वधुनापनिपुण्यध्यायिभ्योऽर्जुना

संसारान्निविदोपन्यपगतप्राणात्मसंजीविनीम् ।

पृष्ट्वाचार्यमुरक्षितां बहुमतिव्यापातदूरस्थिताम्

आनीतां तु निजाद्वैतमुननो भीमाः पितृभ्यश्च ॥

भगवद्गोपायनकृतां विस्तीर्णी ब्रह्मसूत्रवृत्तिं पृष्ट्वाचार्यास्तं-  
बिम्बिपुस्तकानुसारेण सूत्राद्वाराणि व्याख्यास्यन्ते । श्री ॥  
अपातो ब्रह्मनिज्ञासा ।

The first *adhyāya* ends fol. 126b, the second fol. 186a, the third fol. 232b.

Fol. 219 is a leaf from another copy.  
The copy was transcribed in संवत् १८२९.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2461, 2462.

**3262, 3263.** Foll. 215 and 183; size 11½ in. by 5½ in.; good modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

*Śārīrakamīmāṃsābhāṣya*, or *Śrībhāṣya*, by *Rāmānujācārya*.

Vol. i. contains *pāda* 1; vol. ii. *pādas* 2-4 (of foll. 82, 70 and 31 resp.).

### 2463.

**7.** Foll. 396; size 13½ in. by 4½ in.; seven lines in a page; beautifully written.

*Mīmāṃsābhāṣya*, an incomplete copy of *Rāmānuja's* commentary, the fourth *adhyāya* being wanting

The first *adhyāya* ends fol. 225b, the second fol. 317a, the third fol. 396b.

[J. R. BALLANTYNE.]

### 2464.

**3274.** Foll. 81; size 10½ in. by 5½ in.; 19 or 20 lines in a page; good modern writing.

*Śārīrakamīmāṃsābhāṣya*, an incomplete copy of *Rāmānuja's* commentary, containing the second (ends fol. 35), third (ends fol. 67) and fourth *adhyāyas*.

[A. C. BURNELL.]

### 2465.

**2797.** Foll. 46 (the leaves are put in the wrong way; one page of each leaf is left blank, every two leaves, as the original numbering shows, being intended to be pasted together; there is a double numbering in

Sanskrit figures, one running from ३ to २४, the other, probably the original one, from २९ to ३८); size 11 in. by 4½ in.; 11-14 lines in a page; good old writing, of the sixteenth century.

*Śrībhāṣyavivṛiti*, a fragment of a short commentary on the *Śrībhāṣya*. The beginning is lost. The second page, being 27a of the original numbering, contains *sūtra* 24 (अथोक्तिश्चरः) of the first *pāda* of the first *adhyāya*. This first *pāda* ends fol. 31a of the original numbering: इति श्रीभाष्यविवृती प्रथमः पादः ॥ The second *pāda* begins: सर्वत्र=नैतद्युक्तं वाक्यभेदोऽपीरूपे न दोषः (सर्वत्र is the beginning of the first *sūtra* of the second *pāda*). The last page contains the end of the third *pāda* of the first *adhyāya*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

### 2466.

**332a.** Foll. 89; size 12½ in. by 4½ in.: eleven lines in a page.

*Vedāntatūṭīpa*, an exposition of the *Vedānta* according to the *Brahmasūtras*, by *Rāmānuja*. See Hall's Index, p. 95, no. xxxvi., Aufrecht's Oxford Cat., p. 221b, no. 536, Rāj. Mitra's Notices, ix., p. 221, no. 3141.

It begins:

श्रियः कातोऽन्तो वरगुणगणैकात्म्यद्वयपु-  
हताशेषाश्चः परमस्यदो वाक्यनस्योः ।  
अभूमिर्भूतियो नतजनदृशानादिपुरुषो  
मनस्तादाज्ञो परिचरयसक्तं भवतु मे ॥ १ ॥

प्रणम्य शिरसाचार्यान् तदादिदेन वर्त्मना ।  
ब्रह्मसूत्रपदांतः(ः)स्यवेदीतार्थः प्रकाश्यते ॥ २ ॥

अत्रेयं वेदविदां प्रक्रिया अचिद्वस्तुनः स्वरूपतः स्वभावा-  
तश्चायं तद्विलक्षणस्तदात्मभूतचेतनः etc.

The first *pāda* ends fol. 28a, the second fol. 48b, the third fol. 77b.

Colophon : इति श्रीभगवद्भामानुजाचार्यविरचिते वेदांत-  
दीपे चतुर्थस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तोऽध्यायः ॥

Date : संवत् १८५० समेनाम कातिक । वदि १३ वार-  
मुकर etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

2467.

1779. Foll. 28; size 12½ in. by 4 in.;  
excellent, modern Devanāgarī writing; Euro-  
pean paper (water-mark 1859); five lines in  
a page.

*Vedāntatattvasāra*, by Rāmānuja.

It begins : श्रीमते भामानुजाय नमः ॥ सदेव सौम्येदमय  
आसौदेकमेवाद्वितीयं ब्रह्मेत्येवाद्वितीयशब्देन समातीयादिभेद-  
शून्याङ्गीकारे कथं तादृशस्य जगद्धापायः । मायाङ्गीकारेणेति  
चेत् किं तदानीं निर्विशेषज्ञानमात्रस्वरूपं ब्रह्म माया तिष्ठतीति  
जानाति न वा । जानाति चेत् ज्ञानमात्रस्य कथं ज्ञातृत्वं । न  
जानाति चेत् अज्ञाना कथमङ्गीकरोति । अपि च यत्किं-  
चिच्छक्तियोगो मायाङ्गीकारानंतरमभ्युपेयते भवद्भिः । तत्पूर्वं मा-  
याङ्गीकारानुगुणशक्त्याभ्युपगमे निर्विशेषत्वहानिः किं च तदानीं  
किं मायाविलक्षणं ब्रह्म उतावेलक्षण्येन मायात्मकं । यदि  
विलक्षणं वस्तुतः परिच्छेदादनेतत्वं ब्रह्मणो न स्यात् अथ  
मायात्मकं तल्लङ्घनीकारवचनं निरर्थकं ॥ ०

It ends :

सगुणो निर्गुणो विष्णुर्ज्ञानगम्यो ह्यसौ स्मृतः ।

न हि तस्य गुणाः सर्वे सर्वैर्निगलैरपि ।

वक्तुं शक्या विमुक्तस्य सत्तात्त्वैरहितैर्गुणैः ॥

एव आत्मा अपहृतपापात्मा परास्य शक्तिर्विविधेषु सृयते  
तत्त्वं नारायणः पर इत्यादिश्रुतिः स्मृतिः नारायणस्यैव परतत्त्वं  
दिश्यकल्याणगुणयोगेन सगुणत्वं प्राकृतहेयगुणराहित्येन निर्गुण-  
त्वमिति विषयभेदवशेनेन एकस्यैवावगमात् ब्रह्मद्वैविध्यं दुर्वचनं  
इति दिक् ॥ इति श्रीभामानुजाचार्यविरचितं वेदांततत्त्वसारं  
संपूर्णम् ॥ शुभमस्तु ॥

The first few pages contain interlineary  
renderings by Ballantyne's hand.

This work is different from the *Vedāntasāra*  
described by Rāj. Mitra, Noticos, ix., p. 222,  
no. 3142. [J. R. BALLANTYNE.]

2468.

3264. Foll. 16; size 11½ in. by 5½ in.;  
good modern Devanāgarī writing; eleven  
lines in a page.

*Vedāntatattvasāra*, by Rāmānujācārya; a  
second copy.

2469.

2011b. Foll. 10; size 8½ in. by 4½ in.;  
12-14 lines in a page; indifferent writing.

*Tattvamuktāvalī Māyāvādaśatādūṣhaṇī*, a  
refutation of the *advaita* theory, in a hundred  
and twenty verses, by Gauḍa Pūrṇānanda  
Kavicakravartin.

See Hall's Index, p. 160, no. ccc. The  
*Tattvamuktāvalī* is quoted in the *Rāmānuja-  
darsana* of the *Sarvadāśanasamgraha*, p. 51  
(Bibl. Ind.), cp. Aufrecht's Oxford Cat., p.  
247a.

It begins :

अनु(ग)तजनपालः क्रूरभूषालपालः

तरुणतरुमालश्यामलो नन्दपालः ।

बहुकिरणविशालः सदैशक्तिप्रपालः

त जयति धृतपालः पुण्ड्रकोद्भासिपालः ॥ १ ॥

पीराशिकोऽयं सनतानुसारि

प्रातः पुराणं पठति प्रकामम् ।

नृणोति भक्तः प्रशिक्षानपूर्वं

ग्रन्थापैताम्यैर्निविष्टचेताः ॥ २ ॥

जीवात्मनोरिक्ममतं विहाय भेदं

तयोः स्थापयति स्म मुक्ता ।

श्रुतिं स्मृतिं तत्र बहुप्रमाणं

कृतानुमानं बहुधा तनोति ॥ ३ ॥

जीवोऽयं ब्रह्मणो भिन्नः परित्यक्तो यतः सदा ।

इत्यादिबहुधा ज्ञेया अनुमानेषु हेतवः ॥ ४ ॥

The copy is dated : शके १७३२ प्रभोदे ज्येष्ठशुक्ला-  
दशम्यां भाद्री समाप्तिमगमात् । [J. TAYLOR.]



7. *Madhvācārya's Dvaitavidyā.*

2470.

539b. Foll. 18; size 9½ in. by 3½ in.; seven lines in a page.

*Kṛishṇāṃṣitamahārṇava*, a poem of 235 ślokas in praise of *Kṛishṇa*, by *Ānandatīrtha*, disciple of *Śulhānanda*.

*Ānandatīrtha* is also called *Ānandagiri*, *Ānandajñāna* (for other variations of this name see Aufrecht's Cat. Cat., p. 46), and *Madhva*. His name before initiation was *Vāsudevācārya*. He died in the Śaka year 1119. Other particulars, a sketch of his system, and the Succession list of the High-priests of the *Mādhva* Sect, will be found in Bhandarkar's Report, 1882-83, pp. 16-19, and 202-208. Commentaries by *Ānandagiri*, on works of *Śaṅkara*, have been already noticed in nos. 2379, 2301.

It begins :

श्रीवेदव्यासाय नमः ॥ श्रीहनुमद्गौतममध्वेभ्यो नमः ॥  
अर्चितः सम्प्रतो ध्यातः कीर्तितः कथितः स्तुतः ।  
यो ददात्यमृतं हि स मां रक्षतु केशवः ॥ १ ॥  
तापत्रये चासंशयं यदेतदखिलं जगत् ।  
वक्ष्यामि श्रोतये तस्य कृष्णानृतमहार्णवं ॥ २ ॥  
ने नराः पश्यो लोके किं तेषां जीवने (१.० ने) फलं ।  
येन लब्धा हरेर्दीक्षा नाश्चितो वा जनार्दनः ॥ ३ ॥

The end is (cp. no. 2478) :

यस्य श्रीसुदितानि वेदवचने रूपाणि दिव्यामलं  
चद् तद्विज्ञितमित्यनेष निहितं देवस्य भर्गो महत् ।  
वायो रामवचोनयं ग्रथनकं पद्यो जितोयं वपुर  
मध्वो यन् नृतीयमेतदमुना ययः कृतः केशवे ॥ २३३ ॥  
श्रीमदानन्दतीर्थार्यसहस्रकविरुदितः ।  
गोनति (? १. गोमती) सततं सेवा गोवीर्यो (? ०. गो)  
[सिद्धिदा भवेत् ॥ २३४ ॥

यः सर्वगुणसंपूर्णः सर्वदोषविचर्जितः ।  
प्रीयतां प्रीतं द्वालिं विष्णुर्ने परममुद्धत् ॥ २३५ ॥

इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविर्योदाहृताः कृष्णानृत-  
महार्णवः समाप्तः ॥ श्रीहनुमद्गौतममध्वोभ्यो नमः ॥ श्रीरामकृष्णवेदव्या-  
साय नमः श्रीहयवीर्यश्रीलक्ष्मीनृसिंह ॥ श्रीवेङ्कटकृष्णार्येणमस्तु ॥

यादृशो (1) पुस्तकं दृष्ट्वा ०

यदख (२) करभव (१.० अर्ध) मात्र (१) हीनं तु यज्जवेत् ।

तत्सर्वं व्यस्यतां देव नारायण नमोस्तु ते ॥

चदरीनारायणार्येणमस्तु आर्यवर्तकदेशे = री द्वि सं ०  
पुष्पकृष्णे त्रयोदश्यां इंदुवासरे ॥ श्रीविष्णुपूजास्तु ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2471.

1935. Foll. 167; size 10½ in. by 4 in.; 11-14 lines in a page; clear old writing, of the 17th century.

*'Āttvapraśāṅgikā*, a commentary on *Ānand-  
tīrtha's Brahmasūtrabhāṣya*, by *Jayatīrtha  
Bhikṣu*, disciple of *Akshobhyatīrtha*, the first  
and the second *adhyāyas*. *Jayatīrtha* was the  
sixth in the list of the high-priests of the  
*Mādhva* sect; he died in the Śaka year 1190,  
see Bhandarkar's Report, 1882-83, p. 203.

The commentary begins : श्रीवेदव्यासाय नमः ॥  
श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्येभ्यो नमः ॥ निर्विघ्नमस्तु ॥

मुद्गानंदो (? दीर्घ) संविद्युतिबलबहलीदार्यवीर्यदिदेहं  
चिंतासंतापलेपोद्भवमृतिमुखराशेषदोषातिदूरं ।  
सर्ववैराग्यभक्तिभुक्तिमतिनियतध्यानज्ञानयोगाद्  
गम्यं बंदे मुकुंदाभिधमनलमलं ब्रह्मवेदोत्तमं ॥ १ ॥

In the next verses some words are illegible,  
the writing being partly obliterated on the  
right side of the page. The 4th verse  
begins :

श्रीमज्जससेवनलभमुद्धविद्यामुधाभोनिधयो ... ॥ ४ ॥

श्रीमद्रामरमणसत्तिरिपादसं (ग)

व्याख्यानिनादलितानिखिलदुष्टद्वयं ।

दुर्वैदिवारणविदारणदक्षदीक्षम्

अज्ञोभ्यतीर्थमृगाराजमहं नमामि ॥ ५ ॥

सद्य तत्कृपया ब्रह्मसूत्रभाष्यं यथामति ।

व्याकुर्वे श्रीमदानन्दतीर्थार्यमुत्तिष्ठतः ॥ ६ ॥

गंगासंगेन नैमित्त्यं रघ्यादिल्लभ्यते यथा ।

याचो विमुद्दिमुद्यथै संगम्यते . . . ॥ ७ ॥

अथाविद्यापटलविहितमयनैरन्यथा व्याख्यातानि ब्रह्म-  
सूत्राणि यथावद् (इ. आ.) चिख्यामुभेगवानाचार्यैः प्रारिखित-  
भाष्यस्य कैवल्यसिद्धिलफलसाधनतासिद्धयै निरतनाय (र. निर-  
तराय?) परिसमाप्याद्यथै च नारायणनमस्कारं यचयति ॥  
यंचारंभं च प्रतिजानीते । नारायणमिति ॥

The first *adhyāya* ends fol. 71a.

Colophon : इति श्रीमदानंदतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचि-  
तस्य श्रीमद्ब्रह्मसूत्रभाष्यस्य टीकायां जयतीर्थभिक्षुविरचितायां  
तत्त्वप्रकाशिकायां द्वितीयाध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥

[DR. J. TAYLOR.]

2472.

1662. Foll. 69; size 8½ in. by 3½ in.;  
8-10 lines in a page; fair writing, of the  
first half of the 17th century.

*Tattvoddhyotavivaraṇa*, a commentary on  
*Ānandatīrtha's* (i.e. *Madhva's*) *Tattvoddhyota*,  
by *Jayatīrtha Bhikṣu*. The *Tattvoddhyota* is  
a treatise on *Brahman*, soul and world, against  
the *māyā-vidins* and *sūnya-vidins*.

The *vivaraṇa* begins :

विश्वोत्पत्तिरिति ध्वंसकारणं रमणं श्रियः ।

अभिवर्द्ध यथाबोधं तस्योद्योतं विवृण्वहे ॥ १ ॥

इहापिछात्रमिरनिरतरे संसारकांतारे परित्तिज्ञानामत्या-  
स्थिरमुखस्योत्तिकासु द्योतमानास्त्रि मनःप्रसादमनासादयताम-  
धिकारिणामनंतानंदनिदानस्य परमपुरुषतस्योद्योतस्य सिद्धये  
समीहमानो भगवानाचार्यैः सूर्योतरायविधुरोऽपि निरंतरायप्रारि-  
क्षितपरिसमाप्यादेरगमिद्वेवताभिपूजनं शिष्यान् ग्राहयितुं प्र-  
करणादौ निष्प्राप्ति ॥

सर्वैवालिलसङ्गतिः स्वतंचोऽपेक्षेनः ।

नित्यातादृशचिच्छेत्तयतेहो नो रमापतिः ॥ १ ॥

This *śloka* is the introductory verse of the  
*mūla*. The final *śloka* of the *mūla*, written  
by the author himself, is :

सत्यचिच्छेत्तयते मुक्तामुक्तेनय ते ।

नमो नारायणार्थैवद्वंद्वदितपद्वय (sic) ॥

चिच्छेत्तयतुतोपपादनं सत्येति । मुक्तामुक्तेनयतेति च ।  
आर्येत्यादि तु नारायणस्यैव नम्यत्वोपपादनार्थेनिहाशेयमति-  
मंगलं ॥

But *Ānandatīrtha* allowed some *ślokas*  
composed by his pupils to be added to his  
work. See the story, fol. 67b, l. 6 : इतः परं  
भगवदाचार्यशिष्यप्रणीताः श्लोकाः । एवमत्र कथां कथयति ।  
पुंडरीकवनाभिधानेन मायिना सह भगवत् आचार्यस्य कथा-  
प्रवृत्तौ सप्तं सभ्यसभापतिप्रामात्रिकेषु मीलितेषु आचार्यदेशन-  
मात्रेण भीतः प्रतिवादी तूष्णीं बभूव । तदाचार्येण तस्याकथेयतः  
सतः मायामतनिकृतनोप(त्या)सोऽयं निर्मितः । तद्वचनेनार्थत-  
त्संस्तद्वदयोऽसावपलायत । तदा त्वाचार्यशिष्याः प्रतिवादि-  
भयंकरं भगवत्तमाचार्यं तदभीष्टदेवतां नृसिंहं चोपस्योक्त्या  
बभूवुः । ते च श्लोका अविविक्तप्रवृत्तये शिष्यैरर्थितेन भगवता  
प्रकरणाति निवेशिताः । अत एव ते माहृषीजलानुगतयामुनोद-  
कपत्रमाकरणांतगीता एव । अना(र. अनेक)कर्तृकत्वाच्च तेषा-  
मन्योन्यसंगतिः ।

आनंदतीर्थेपुंसिहो मायावादितेः सुतान्\* ।

विदार्य युक्तिनस्तरैरप्रतीतोऽभिभासते ॥

पलायध्वं पलायध्वं त्वरया मायिदानवाः ।

सर्वैरहरिरायाति तर्कागमदरारिधृत्† ॥

द्रवत द्रवतासु मायिनः प्रविशध्वमंतं द्विता गुहाः ।

कनलारमणाचराध्वयः समुदेत्यलिलज्ञभास्करः† ॥

नृहृदि सकलनामकः (!) समुपैति हि मायिदानवान् ।

प्रपलायनमत्र तत्स्वमं त्वरया वा (sic!) वसतिगुहासु च† ॥

जयत्यानंदतीर्थेष्टदेवता नरकेसरि ।

विषादिताज्ञानतमः कपाटामुरुहुंकृतः† ॥

जयत्यमितपीरुपः सज्जनतेष्टचित्तमणिः ।

अनेशमुखर्वदितो गुणगणार्थैः श्रीपतिः ॥

जनता जनसमूहः । इष्टसिद्धौ चित्तमखिरिष्टे चित्तमणिः ॥

सर्वैः सन्मुनोर्द्रोहः (!) सम्मनःपंकजालयः ।

अजितो जयति श्रीशो रमाबाहुलताध्वयः ॥

रमाबाहुलतयोराध्वयो रमाबाहुलताध्वयः ॥

\* The commentator says : मायावादितेः सुतानिति  
यथा आक्रोश (Pā. vi. 3, 21) इत्यलुक् ।

† No explanation of this passage is given in the  
commentary.

श्रीमदानन्दतीर्थाय हृदयोभोजनमंदिरः ।

कमलाक्षेपरसिकः प्रीयतां नः पुटः पुमान् ॥

इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचिततत्त्वोद्घोतविवरणं  
जयतीर्थेभिद्युक्ता विरचितं समाप्तं ॥

कृष्णे भाद्रपदे मासि पंचम्यां भृगुवासरे ।

गिरिणा पुस्तकमिदं लिखितं रामतुष्टये ॥ १ ॥

कठेन पुस्तकमिदं लिखितमेवास्तु सती ।

सञ्जनैरवलोक्याथ यत्नेन परिपालयेत् ॥

॥ विरोधकृतसंवातरे ॥

[II. T. COLEBROOKE.]

2473.

1725b. Foll. 19; size 8 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of c. 1750 A.D.; nine lines in a page.

*Prapañcamithyātva-numānakhaṇḍana-vivaraṇa*, a commentary, by *Jayatīrtha Bhikṣu*, on *Anandatīrtha's Prapañcamithyātva-numānakhaṇḍana*, the text of which is also given. It begins:

नत्वा विश्वोदयस्येमलयहेतुं पतिं श्रियः ।

कुर्मः प्रपञ्चमिथ्यात्वमानसंडनपीचकां (? r. चौठिका) ॥

जन्माद्यस्य यत् इति सूत्रेण जगदुदयादिनिमित्तकारणत्वं परस्य ब्रह्मणो लक्षणमभिहितं । न च जगत्सत्यतामंतरेण तद्वास्तवं संभवति । सापि न परोदीरितप्रपञ्चमिथ्यात्वप्रमाण-स्याभासताव्युत्पादनेन विनोपपद्यत इति तदर्थमिदं प्रकरण-भारभते भगवानाचार्यः । ननु कथं स्वपक्षसाधनेन विना निर्णयः । सत्यं । तथापि शास्त्रार्थकदेशसंबंधित्वात्प्रकरणस्य न दोषः । यिज्ञायते च कालातीतव्युत्पादनेन स्वपक्षसाधनप्रकारोऽपि अधिगीतशिक्षाचारपारंपरादिप्राप्तं प्रारिखितपरिसमाप्या-दिप्रयोजनं किमपि मंगलाचरणं प्रकरणादी कस्मादाचार्यो नानुष्ठितवानिति चेत् । कथमेतद्वगतं । अनुपलंभादिति चेत् । न । सात्त्विकस्य अधुनोपलभ्युमशक्यत्वात् । यंये निवेशनाभावस्तावत्प्रत्यक्ष इति चेत् । किमतः । न हि यंये निवेशनमेव तदनुष्ठानं । नापि तद्वातं । कायकथाक्षिप्ता-नामनेकेषां भावात् । यंयांतरनिवेशनादेव शिष्या अवगमिष्यति । अत एव न तदनुष्ठाने संदेहोऽप्येति । तत्र तावन्मायावादि-नोदितं प्रपञ्चमिथ्यात्वानुमानमनुवदति । विमतं मिथ्यादृश्यत्वात् । यदित्यं तत्रथा यथा संप्रतिपत्तं । सर्वे मिथ्येत्युक्ते ब्रह्मणि प्रमा-शाभावः । शुक्तिरजतादी सिद्धार्थता च स्यादिति विमतमित्युक्तं ।

It ends :

तद्वचनमुदाहरणं प्रसिद्धमेवेति ।

यत्प्रसादाद्यत्प्रीत्येवं प्रकरणं ॥

कृतं तमेवाचार्योऽस्ते स्तुतिप्रणामाभ्यां प्रीणयति ।

यो दृश्यते सदानन्दनित्यव्यक्तिविज्ञात्मना ।

निर्दीपाखिलकल्याणगुणं वंदे रमापतिं ॥

दृश्यत इत्यनेन दृश्यते त्वयां बुद्धेयादिश्रुतिं सूचयति । तेन यदुक्तमात्मनोऽपि दृश्यत्वादिति तदुपपादितं च भवति । ०--

उत्पत्तिस्थितिभंगं विश्वं यस्मात्प्रपद्यते पुरुषात् ।

स जगति जगदंत्योमी मम रमानायः ॥

इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचितप्रपञ्चमिथ्यात्वा-नुमानसंडनविवरणं जयतीर्थेभिद्युक्ता विरचितं समाप्तं ॥

For the text of the original treatise see Burnell, Tanjore MSS., p. 105a.

[H. T. COLEBROOKE.]

2474.

1932. Foll. 44; size 9½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; 9 or 10 lines in a page.

*Dvaitasiddhi*, or *Dvaitavidyā*, a treatise on the dualistic doctrine of the *Veśānta*, by *Nirmalācārya*, pupil of *Śrīnivāsa*.

It begins :

निःसीममुंदरं पूर्णं शक्तिपूर्वगुणाकरं ।

ध्येयं ब्रह्मभवादीनां गोपत्रेयं हरिं भजे ॥ १ ॥

द्वैताद्वैतमते सम्यग् ज्ञात्वा नत्वा गुरोः पदं ।

प्रकाशयते द्वैतविद्यां द्वैतसिद्धांतकृतनी ॥ २ ॥

नन्वेतदयुक्तं । द्विविधं हि येदांतवाक्यं । एकं पदार्थनिष्ठं । यथा सत्यं ज्ञानमनंतं ब्रह्म योऽयं विज्ञानमयः प्राणेषु हृद्यंतज्यो-तिरित्यादि तत्त्वं पदार्थेपरमपरं स्वरूपवाक्यार्थनिष्ठं ॥ यथा तत्त्वमसीत्यादि । इयमप्यसंशयार्थनिष्ठं । ब्रह्मविदाप्रोति परमि-त्यादौ किं तद्ब्रह्म कोऽयमात्मा कोऽहमस्मीति प्रस्तुतस्वरूप-मात्रनिहासायां सत्यादिवाक्यप्रवृत्तेर्विशिष्टार्थत्वे प्रामाण्यानिर्वा-हात् । ०

It ends :

सर्वत्र चतुरध्याय्यां श्रीमद्व्यसतनीक्यतां ।

चिंतयतां श्रीपतेः पादयुगलं तन्मुद्रायतां ॥

सम्यक्कृतः समाधाय ज्ञानवर्धनावलोक्यता ।

निर्मलाचार्यरचना चचनायैविदा मुदा ॥

इति श्रीमच्छ्रीनिवासाचार्यवर्षशिष्यनिर्मलाचार्यकृता ज्ञेय-  
सिद्धिः समाप्ता ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

### 2475.

1669. Foll. 81; size 9 in. by 3½ in.;  
indifferent modern Devanāgarī writing; nine  
lines in a page.

*Paratattva-prakāśikā*, an exposition of the  
*Vedānta* system according to the views of  
*Anandatīrtha*, by *Vijayendra*, pupil of *Surendra*.  
See Hall's Index, p. 118, no. cxiii.

It begins :

क्रोधोदयच्छटायैः शिथिलितविगलभारकाहारहारी

नखत्रसच्छमुक्तावचलित[ॐ]विच्छत्रसकायकायः ।

रखोचक्षोविनिर्याततन्निधुसृणालेपनातावलेपः

सो अयासो व्याजसिंहो मिलितजयरमो घोरभृंगार-

[धारी ॥ १ ॥

कल्याणगुणपूर्णाया वल्लभाय श्रियः सदा ।

श्रीमध्यदेशिकेशाय श्रीनृसिंहाय ते नमः ॥ २ ॥ ० ५ ॥

मूकोऽपि यावदूकेंद्रो जायते यदनुग्रहात् ।

श्रीमुरेद्रुगुरोस्तस्य पादौ नत्वा गिरं भवे ॥ ३ ॥

विजयार्द्रयतार्द्रेण विद्वदानन्ददायिनी ।

तन्यते तत्त्वविद्वीत्या परतत्त्वप्रकाशिका ॥ ७ ॥

इह नित्यनिर्दोषतयामकशिष्टैः (!) स्वीकृतप्रमाणभाषेषु सदेव  
सीम्ये ०

It ends : भयसमाधेयत्वादुपेक्षित इति सर्वमनवच्छानिति  
सिद्धांतसंक्षेप इति ॥

मुरेद्रुमुनिशिष्येण विजयार्द्रात्म्यभिषुखा ।

नृसिंहप्रोतये स्कारि परतत्त्वप्रकाशिका ॥

ये श्रीमांसकमुद्रया श्रुतिशिरस्ताम्यैर्भूमिः परं

तत्त्वं श्रीहरिरेव नान्यदिति तन्निष्ठेऽनुमुच्यते ।

तत्त्वस्य दृढभक्तिर्निरास्यतः प्राप्नु च तिरन्वहं

सेव्योऽयं विजयार्द्रसंयमिवचोगुरुः (१.० संयः ?) मुधा-

इति श्रीपरतत्त्वप्रकाशिका समाप्ता ॥ [सादिना ॥ २ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2476.

2022. Foll. 93; size 9½ in. by 3½ in.;  
indifferent, modern Devanāgarī writing; ten  
lines in a page.

*Tarkatāṇḍava*, a treatise on the dualistic  
*Vedānta* theory, by *Vyāsayati*, pupil of *Brah-*  
*manyatīrtha*, tho *Anumānapariccheda*. *Vyāsa-*  
*yati* died in 1839, see Aufrecht, Cat. Cat., p. 619.

It begins : एवं तन्मुखं ज्ञानशब्दयोरिति अनुप्रमाणेषु  
वेदरूपः शब्दः प्रमाणमित्युक्त्वात्तदनुयाहकमनुमानमुच्यते ॥  
निर्दोषोपपत्तिरनुमा । उपपत्तिरर्थार्थ । निर्दोषत्वेन विशेषणा-  
न्नासिद्धादावतिथ्यातिः । उक्तं हि पञ्चमी । उपपत्तिर्लिङ्गं व्याप्य-  
मिति पर्याया इति । ०

परोक्षव्याप्तिरुच्यभंगः fol. 11a; संज्ञोक्तव्याप्तिरुच्य-  
यानुपपत्तिभंगः fol. 16a; प्रमेयत्वाभिधेयत्वयोर्धर्मप्रसङ्गे संज्ञ-  
नोक्तसर्वव्यप्रसंगभंगः fol. 18b; परोक्षपक्षलक्षणभंगः fol.  
21a; उदयनाद्युक्तोपाधिलक्षणभंगः fol. 26a; मध्यकोपा-  
धिलक्षणभंगः fol. 30b; तार्किकोक्ततृतीयज्ञाननियमभंगः  
fol. 34a; प्राभाकरोक्तज्ञानद्वयहेतुत्वभंगः fol. 37b; मध्यु-  
क्तपरामर्शप्रक्रियाभंगः fol. 38b; व्यापकत्वपरामर्शस्यानुमिति-  
हेतुत्वभंगः fol. 39a; केवलव्याप्तिरेकिभंगः fol. 53b; अत  
एव विष्णुतत्त्वनिर्णयटीकायां ० fol. 56a; पंचावयवादिनि-  
यमभंगः fol. 60b; अप्रसिद्धविशेषणत्वस्य दोषत्वभंगः fol.  
73a; अधिकरणसिद्धे दोषत्वभंगः fol. 75a; गौतमोक्तहे-  
त्वाभाससंदेहत्वभंगः fol. 79a; मध्युक्तहेत्वाभाससंकरभंगः fol.  
85b; मणिकण्ठोक्तहेत्वाभाससंकरभंगः fol. 90b; लीलावतु-  
क्तहेत्वाभासचानुर्विध्यभंगः fol. 92a; भासवैज्ञोक्तहेत्वाभास-  
साप्तविध्यभंगः fol. 92b.

It ends : एतदेवाभिप्रेत्योक्तं प्रमाणलक्षणे । असिद्धिर-  
व्याप्तिरिति हेतुविरोध इति ॥ सामान्येन परोक्षहेत्वाभासनि-  
यमभंगः ॥ - - ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्याणां श्री-  
मत्प्रद्युम्नपार्थीयस्यपादानां शिष्येण व्यासयतिना विरचिते  
तर्कताण्डवे अनुमानपरिच्छेदः ॥ [DR. J. TAYLOR.]

### 2477.

539c. Foll. 30; size 9½ in. by 3½ in.;  
10-14 lines in a page; clumsy writing of the  
beginning of the 19th century.

*Tattvasāra*, a *paurāṇik* poem on *śrīṣṭi* and *mukti* of beings, in 12 *adhyāyas*, by a follower of *Madhva*. Foll. 4b, 25b, and in the last colophon, it has the epithet, "*Sūta-Śaunaka-saṃvāda*."

It begins:

अस्मद्गुरुदेहस्यभारतीगतवायुम् ।  
 सीताधनम् वंदे रामं मेष्मिन्दायकम् ॥ १ ॥  
 नैमिषे निमिषक्षेत्रे क्षुब्धः शीनकादयः ।  
 दीक्षीता(!) वैष्णवे यज्ञे सूनं यमपुरादरात् ॥ २ ॥  
 क्षुब्ध ऊचुः ।  
 सूनं सूनमहाभाग वद नो वदतां वर ।  
 व्यासप्रसादात् सखं हि त्वं नु जानासि तत्त्वतः ॥  
 नारायणो योगनिद्रा कृत्वोद्भूतः परः पुमान् ।  
 एतदारभ्य पाप्मास्यन्नजा मुष्टिं समापयत् ॥ ३ ॥  
 इत्येतदंतं वाक्ये पुराणानां कृषित् कृषित् ।  
 नानाविधतया प्रोक्तं तत्त्वार्थं वदस्व नः ॥ ४ ॥  
 सखं विचार्य निशीथि व्यासानुग्रहतः सदा ।  
 निद्राप्रकारं कथय विष्णवादीनां नु सर्वेशः ॥ ५ ॥  
 एतदन्य(च) वक्तव्यं यदवश्यं प्रतीयते ।  
 तत्सर्वं चेय वद नः सूनं शुश्रूषणो वयं ॥ ६ ॥  
 इत्युक्तः कथयामास व्यासशिष्यो हि सर्वेश्वर ।  
 सूनः समस्तजीवनिद्रैव विष्णुनिद्रेति कीर्तता(!) ॥ ७ ॥  
 रमानिद्रा तु मा ज्ञेया जगद्धापाखर्जनात् ।  
 हरेरत्यंतसामीप्यात् या च सेवा प्रकीर्तिता ॥ ८ ॥  
 प्राप्तप्यानंदविरमात् कृत्तानंदस्य भोजनं ।  
 स्वर्गिणरूपध्यानं तु हरिपूजादिवर्जनं ॥ ९ ॥  
 हरिर्गर्भप्रवेशेन मुक्तनिद्रा प्रकीर्तिता ।  
 तृणजीवान् समारभ्य ह्य गंधर्वीस्तु मानुषान् ॥ १० ॥  
 मुक्तियोग्या निर्दंशास्तु प्रतीकालंबनाः स्मृताः ।  
 तेषां स्वर्गिणं ध्याने तु स्थूलदेहहृदयजम् ॥ ११ ॥

It ends:

ध्यानप्रकारः कथितः मनोनिर्मलताप्रदः ।  
 इत्येतत् कथितं सर्वं यद्यत्सुष्टं भवन्निर्यै ॥ ५० ॥  
 न वक्तव्यं तु सर्वेषां पुरतो मानिनां कृषित् ।  
 न नास्तिकाय क्रूर(रा)य नाभक्ताय शठाय च ॥ ५१ ॥  
 अविज्ञातस्वरूपाय न च पंडितमानिने ।  
 वक्तव्यं भक्तियुक्ताय चिरंज्ञातस्वरूपिणे ॥ ५२ ॥

आस्तिकायानहंकारकारिणे प्रीतये हरि ।  
 एतच्छ्रुत्वा तु मुनयो हर्षनिर्भरमानसाः ॥ ५३ ॥  
 शशंसुस्साधुवादैस्तु सूनं पौराणिकोत्तमं ॥ ५४ ॥  
 इति श्रीतत्त्वसारे स्यं प्रीतये माधवमध्वयोः ।  
 भूयात् सतां सुसुखदः मनोवाक्संस्थितः सदा ॥ ५५ ॥  
 अस्मद्गुरुदेहस्यभारतीगतवायुम् ।  
 सीताधनस्त्वनेनाज्ञा(?)रामो मे प्रीयतां सदा ॥ ५६ ॥

इति श्रीतत्त्वसारे सूतशीनकसंवादे ङादशोऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2478.

603b. Foll. 30; size 9½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī handwriting of about the beginning of the 17th century; 11 or 12 lines in a page.

*Vāyustutistotra*, a hymn in praise of *Anantatīrtha* treated as an incarnation of *Vāyu* (*Vishnu*), by *Trivikramācārya*; with a commentary by *Vedāngatīrthabhikṣu*.

The commentary begins:

निधीनो नोस्तविष्ठीय(?) भक्तं भक्तीयको हरिः ।  
 निद्रो निरस्तदोषायां भग्नभूतेश्वरकामुकः ॥ १ ॥  
 चिदानंदतनुं वंदे सदा पद्मालयान्वितं ।  
 वंदारद(?) च सूत्राणां पदा मितजगत्त्रयं ॥ २ ॥ ० ३ ॥  
 व्याख्यानरूपना मुख्यप्राणसमुत्पत्तिना ।  
 करम्यालोच्य पूर्वेषां व्याख्यानं बुद्धिभुज्ये ॥ ५ ॥  
 अस्य वायुस्तुतेगूढभाषायाया यथामति ।  
 वेदान्त(r. वेदान्त)यतिना व्याख्या क्रियते उन्नययात्मना  
 [(?) वायवात्मना] ॥ ६ ॥

इह हि पूर्वापरदाक्षिणोत्तराशाध्यनिर्गलकीर्तितस्त्वग्रदी-  
 पिकाकर्ता सकलकविकुलशिरोमणिः सकलाचार्यवर्यो भगवान्  
 चिद्विक्रमाचार्यः प्रधान(r. ० न)वायोरवतारत्रयं तत्प्रयोजनज्ञान-  
 नानेन(!) सज्जीवाननुजीवयितुं वायुमुक्तिं चिकीर्षुष्विकीर्षित-  
 ग्रंथपरिसमाप्त्यादिप्रयोजनसाधकं आशीर्जनस्त्रिया वस्तुनिर्देशो  
 वापि तन्मुखमिवाशीराध्यन्त(म)प्रबंधस्य ० मंगलमादायंगीक-  
 रति । श्रीमद्विष्णुर्वर्णयति ॥

The text begins :

श्रीमद्विष्णुविनिर्वातगुरुगुरुतमश्रीमदानंदतीर्थ-  
त्रैलोक्याचार्यपादोज्ज्वलजलजलसत्पांसवोऽस्मान्युनंतु।  
वाचां यच्च प्रत्येकी विभुवनमहिता शारदा शारदे तु  
त्र्योत्तमभद्रस्मितश्रीधवलितककुभा प्रेमभारं बभार ॥ १ ॥

There are forty-one stanzas, the commentary on which ends fol. 27a: इति श्रीमद्विकुलजलक-  
श्रीमद्विष्णुपाचार्यविरचितस्य वायुसुतिलोचस्य टीकायां श्री-  
मद्वेदांगतीर्थविष्णुविरचितायां समाप्तं ॥

Then follow thirteen more couplets on *Vishṇu*, with a commentary; the first couplet being (cp. p. 797a):

यस्य त्रीसुदितानि वेदवचने रूपाणि दिव्यान्यत्  
यदप्यद्दर्शितपीप्यमेव(?) निहितं देवस्य भर्गो महत् ।  
वायो रामवचोनयं प्रथमकं पक्षो द्वितीयं वपुः  
मध्यो यन्तु तृतीयमेतदमुना यथः कृतः केशवे ॥ १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2479.

1103a. Foll. 17; size 12½ in. by 4½ in.; sixteen lines in a page; writing indifferent, about the end of the 18th century.

*Madhva vidhvaṃsana*, a commentary on the *Madhva mukhaḥḥaṃga*, by Appayya Dīkshita, son of Raṅgarāja Adhvarivara, who also wrote the text. See Hall's Index, p. 114, no. cxv. Appayya Dīkshita's work is a refutation of *Madhva's* wrong interpretation of the *Vedānta*. It seems to be divided into five sections, the first of which is wanting here. The MS. begins with a discussion of the second *sūtra* of the *Vedānta* system (जन्माद्यस्य यत् इति); the first words being: जन्मादिसूत्रे परकीयमिदमधिकरणं यदुक्तं तद्विनिर्वातस्य तद्वद्वेति विचारविधिवाक्ये ब्रह्मपदेन जीवविलक्षणस्य ब्रह्मणा विचार्यस्य समर्थ्यात्तद्विषयनिर्देशः शास्त्रमिति तच्च यद्वेति ।

The words of the text are marked with red colour: the first piece of this kind, on the first page, begins तत् ब्रह्मस्य रूपा, but it bears

some number between 30 and 40. Fol. 4b ends the second *adhikaraṇa* (see the marginal note in Colebrooke's handwriting), and begins the discussion of the third *sūtra* of the *Vedānta* system (शास्त्रयोनित्वादिति). Fol. 8b ends the third *adhikaraṇa*. Here Appayya Dīkshita calls his work चानंदतीर्थकृतशास्त्रमुक्ताचमद. Fol. 10b ends the fourth section; on fol. 15a the annihilation of *Madhva* is complete, in the sixtieth *śloka* of the text. The last piece of the text has the number 62, fol. 17a.

The end is: अथ स्वनाम यथनाम च कीर्तयन्  
प्रकरणसमाप्तिं दर्शयति

विद्वद्गुरोर्विहितविष्णुनिर्वातस्य  
श्रीसर्वतोमुखमहाव्रतयाजिनूनोः ।  
श्रीरंगराजनस्तिनः श्रितचंद्रगोभिर्  
सत्यप्यिदोक्षित इति प्रथमस्तनूजः ॥  
यस्यैव मितपदमकरोत् महितार्थं मध्यशास्त्रमुसभंगं ।  
प्रोक्ष्य पुरातरातोः श्रीकामाक्षीसमेतस्य ॥

इति श्रीमद्वरद्वानकुलजलधिकीस्तुभे श्रीमद्वेदविष्णुपाचार्य-  
विष्णुनिर्वातश्रीरंगराजाध्वरिवरसूनोरप्यिदोक्षितस्य कृति मध्य-  
मुखमंगव्याख्यानं मध्यविषयसंनं समाप्तं ॥

नयते

[H. T. COLEBROOKE.]

8. *Nimbāditya*.

2480.

164. Foll. 106 (and one *trufipatra*, 12\*); size 12½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair writing.

*Śārirakamīmāṃsābhūṣhya*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by Bhāskara Ācārya. This was the original name of *Nimbāditya*, see Wilson, Relig. Sects, vol. i., p. 1; Hall, Index, p. 115. In the colophons of chapters the author is called *bhagavend-Bhāskara*, with the exception of *Adhy. iv.*, p. 3 (fol. 102b), where he is called *Nimbabhāskara*.

*Nimbāditya* (*Nimbārka*, *Niyamānanda*) was a disciple of *Nārada*; and his followers are called *Sanakādi-sampradāyins*, or (popularly) *Nimāvats*; see also Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 184.

It begins :

सनकादिकशिष्याय नारदाय महात्मने ।

नत्वाहं भास्कराचार्यैः सूत्रभाष्यं स निमैमे ॥ १ ॥

जन्मबन्धविनिवृत्तिकारणं ब्रह्मसूत्रमिदमुद्धृषी यतः ।

ओतृचित्रकमलैकभास्करं बादरायणमूर्ध्नि नमामि तम् ॥ २ ॥

सूत्राभिप्रायमवस्था खाभिप्रायप्रकाशनात् ।

व्याख्यातं यैरिदं शास्त्रं व्याख्येयं तन्निवृत्तये ॥ ३ ॥

अथातो ब्रह्मनिष्ठासा ।

The first *adhyāya* ends fol. 38a, the second fol. 66b, the third fol. 93b.

Date of the copy : संवत् १८२९ पीष्पपुष्पपंचम्या चन्द्रे वासरे । [H. T. COLEBROOKE.]

2481.

3273. Foll. 112; size 13 in. by 6½ in. : fourteen lines in a page; good modern writing.

*Śrīrākamīmāṃsābhāṣya*, a second copy of *Bhāṣkara's* commentary.

It begins जन्मबन्धं, omitting the preceding complet.

The colophon is : श्रीमद्विष्णुचक्रवर्तमानिः श्री श्री १०५ श्री श्रीमद् नृगराचार्याणां पठेत्तार्थं इदं पुस्तकं श्रीवृंदाचने दिव्यदेशमध्ये लिपिकृते दासानुदासस्य च दासदासः पुरुषोत्तम-रामानुजदास इदं पुस्तकं ॥ समत् १९९१ चैत्रपुष्पपंचमे तिथौ हय्या ८ गुरुवासरे पुष्पनक्षत्रे श्रीरक्षु शुभं भूयात् ।

[A. C. BURNELL.]

2482.

1638a. Foll. 27; size 10½ in. by 4½ in. ; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

*Nimbādityabhāṣyaśya ryākyānam*, glosses on *Nimbāditya's* commentary on the *Vedānta-sūtra*.

It begins: इह खलु तत्त्वज्ञानात्परमः पुरुषार्थो भवतीति श्रुतिस्मृतिपुराणादिविद्धं । तत्र तत्त्वं श्रीभागवते वदति तत्त्व-विदस्तत्त्वं यज्ज्ञानमद्वयं । ब्रह्मेति परमात्मेति भगवानिति ज्ञेयत इति वाक्यात् ०

Fol. 4b : अथातो ब्रह्मनिष्ठासा ॥ अत्र ब्रह्मशब्देन सगुणं निर्गुणं च । अत एवाये अस्ति ०

The second *caranā* ends fol. 12b, the last *sūtra* commented upon corresponding to i. 2, 29, अभिव्यक्तेरित्याश्रयः १; whilst the first *sūtra* of the third *caranā* corresponds to i. 3, 19, उत्तराच्चेदाविर्भूतस्वरूपसु ।

*Adhy.* iii. ends fol. 26b.

The MS. ends : इति द्रष्टव्यमिति भाष्यं सनेनोभय-रूपत्वमुक्तं ॥

इति श्रीनिवादिशभाष्येण (!) शारोरीकभाष्यस्याविरोधेन व्याख्यानं ॥ वेदांतश्रीमद्वंकराचार्यभाष्यसंगमनम् ॥ पत्र २७ संवत् १५० इति संपूर्णम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2483.

3043. Foll. 57; size 11½ in. by 5½ in. : thirteen lines in a page; written in the middle of the 18th century.

*Vedāntaratnamāñjūshā*, a commentary on *Niyamānanda's Daśaśloki*, by *Purushottama Ācārya*. See Hall's Index, p. 114, nos. cxvi. and cxvii. Some of the dates given by Hall, and by Bhandarkar, Report, 1882-83, p. 20, appear in the introduction of the commentary. *Niyamānanda* (or *Nimbārka*, *Nimbāditya*) was a Tāilinga Brahman. He wrote also a work called *Vedāntapārijātasaurabha*. He was the guru of *Śrīnirāsa*, who again was the guru of *Purushottama*. *Niyamānanda* is represented as an *avatāra* of *Vishṇu's* *Disl.*, and *Śrīnirāsa* as an *avatāra* of *Vishṇu's* *Shall.*

The work begins :

यो ब्रह्मेशसुरार्चिवंदितपदो वेदांतवेद्यो हरिस्

तं वंदे मनसा गिरा च शिरसा श्रीश्रीनिवासे गुरुं ।

कठे यस्य चकास्ति कौस्तुभमणिर्वेदांतज्ञात्मको

भक्तेः श्रीवैद्ये शरद्व्ययगतः कारुष्यसिंधुं मुदा ॥ १ ॥



इह सकलब्रह्मरूपादिक्रोटिकोटिवेदितपादपीठेनानंताचि-  
त्तयाभाषिकस्वरूपशक्तिवैभवेन ज्ञानबलैश्वर्यैश्वर्यकारुण्यवास्त-  
व्यदयातिनिष्ठाद्यनंतकल्याणगुणार्थेन जगज्जन्मादिहेतुना सर्व-  
श्रुतिशिरोरत्नवेदांतवेद्यचरणेन रमानिवासेन भगवता श्रीवामु-  
देवेन विष्णुनात्मस्थापितवेदमागैस्तरुणाय नियुक्तो निरतिशया-  
त्मप्रिय आत्मशक्त्युपवृंहितानंतशक्तिः सहस्राधारको निजायुधः  
कोटिमूर्त्यसमप्रकाशो भगवान् मुदशैर्नो ध्वनितलावतीर्योस्तेलि-  
गद्विज्वरात्मना तस्मिन्नेव देशे नियमानंदाभिधो भगवद्वीरो  
सनातनो कलौ नष्टो वेदांतसंज्ञतिं प्रवर्त्तयिष्यन् शारीरकमो-  
मांसावाक्यार्थरूपवेदांतपारिजातसौरभाख्यादिग्रंथरचनयाजेन  
सर्ववेदांतार्थसंग्रहेण संदर्भयामास । तस्य च विधिप्राप्तेरनयना-  
दिसंस्कृताधीतपडंगश्रुतिजिज्ञासितधर्ममोमासानिरस्तकर्मफलादि-  
विषयसंदेहकतत्फलनिर्विण्णभगवद्ब्रह्मालंघटगुरुभक्तिर्संपन्नमु-  
क्त्यधिकारिकत्वेनानंतार्चितापरिमितस्वरूपगुणशक्तिवैभवाप्रस-  
भूतश्रीवामुदेवविषयकत्वेन श्रीभगवद्वापपत्तिद्वयमोक्षप्रयो-  
जनकत्वेनार्चितापारातिगंभीरातिशयत्वमाकलय्य मंदमतीनां  
सर्वशास्त्रार्थजिज्ञासूनां शिथिलप्रयानानां शास्त्रार्थविचारास-  
मर्थानां भ्रमशूणामुपकारार्थवेदांतरत्नभूतां शास्त्रार्थकामधेनुं दृश-  
द्योकीमपि निर्मेमे । तथा च तच्चैवोक्तं स्वयमेव अथाधीतपडंग-  
वेदेन कर्मफलविषयककथाव्यत्योभयप्रकारवाक्यजन्यसंशयाविहेन  
तत एव जिज्ञासितधर्ममोमासानिश्चितकर्मतत्फलविषयकज्ञानवता  
कर्मव्रजज्ञानफलयोः सांतत्वानंतत्वमातिशयत्वनिरतिशयत्वविषय-  
यकव्यर्थसायजातनिर्वेदेन भगवत्प्रसादेषुणा(!) तदृशैर्नद्यालंघ-  
नाचार्यकदेवेन गुरुभक्त्येकहादेन मुमुक्षुणानंतार्चित्यस्वाभाविक-  
स्वरूपगुणशक्त्यादिभिर्वृहन्नो यो रमाकांतः पुरुषोत्तमो ब्रह्म-  
शब्दाभिधेयस्तद्विषयका जिज्ञासा सततं संपादनीयेति याक्तेन  
तथा च शास्त्रं स्वाध्यायोऽध्येतव्यः (1) सगुरुनेयाधिगच्छेत्समित्यादिः  
श्रोत्रियं ब्रह्मनिष्ठं (1) यथेह कर्मचित्तो लोकः क्षीयते स्वमेवामुत्र  
पुरुषजितो लोकः क्षीयते (1) परीक्ष्य लोकान् कर्मचितान्  
ब्रह्मणो निर्वेदमायात् नास्त्यकृतः कृतेन (1) शुद्धं यदा पश्यत्य-  
न्यमोक्षं (1) यदा पश्यः पश्यते रुक्मवर्णं कर्त्तारमोक्षं पुरुषं  
ब्रह्मयोनौ (1) यस्य देवे परा भक्तिर्येषा देवे तथा गुरौ तस्यैव  
कथिता श्रुताः (1) प्रकाशंते महात्मनः (1) तमक्रतुः (1) पश्यति  
चीतशोकः धातुः (1) प्रसादान्महिमानमात्मनः (1) यमेवैव यृणुते तेन  
लभ्यः (1) सर्वे वेदा यत्पदमानमिति (1) तं त्वीपनिषदं पुरुषं  
पञ्चमः (1) नामानि सर्वेति यमाविर्ज्ञतिं शास्त्रयोनित्वात् वेदैश्च  
सर्वैरहमेव वेद्यः (1) निरंजनः (1) परमं साम्यमुवेति तन्महिमा-  
नमिति चीतशोकः बहयो ज्ञानतपसा पूता मद्भावमागताः मम  
साधर्म्यमागता तन्निष्ठस्य मोक्षव्यपदेशात् तन्नु समन्वयात् नमामि

सर्वैवचसो प्रतिष्ठा यत्र शास्त्रतोत्पादि भाषितं वेदे वाक्यं  
श्रीशंखावतारैः श्रीनिवासाचार्यचरणैः उक्तं च विष्णाचार्यचरणैः

शंखावतारः पुरुषोत्तमस्य

यस्य ध्वनिशास्त्रमर्चित्यशक्तिः ।

यत्समज्ञमात्रात् नृव चाप्रकाशम्

तं श्रीनिवासं शरणं प्रपद्ये ॥

इति तस्याश्च मिताश्वरैः कोट्यनुष्ठयात्मका वेदांतरत्नमंजूषाया  
मितव्याख्या यथामति विधीयते तत्र प्रथमे पदार्थे रत्नसंग्रहः  
द्वितीये संप्रदायनिर्णयपूर्वकतत्त्वाप्रवाक्यार्थरत्नसंग्रहः तृतीये  
साधनकंदपरत्नसंग्रहः चतुर्थे पूर्वोक्तशास्त्रार्थस्मरणपूर्वफलरत्न-  
संग्रहः इति विवेकः ॥

The first section ends fol. 29a : इति श्रीभग-  
वान्पुरुषोत्तमाचार्यविरचितायां वेदांतरत्नमंजूषायां सिद्धांतरत्न-  
विधौ पदार्थसंग्रहाधारो नाम प्रथमा कोटिका ॥

The second section ends fol. 36a : °याक्थार्थ-  
संग्रहाधारो नाम द्वितीया कोटिका समाप्ता ॥

The third section ends fol. 50b : °साधनसंग्रहा-  
धारो नाम तृतीया कोटिका ॥

The end is :

मंदानामुपकाराय तुष्टये तत्सदृशैर्ना ।

श्रीकृष्णप्रीतयेत्यं मे कृतो वेदांतसंग्रहः ॥ १ ॥

प्रसीदतु रमाकांतो गोपोजनमनोहरः ।

करोतु जगतां श्रेयो मंगलायतनो हरिः ॥ २ ॥

यः श्रीनिवासोऽखिलवेदगेयो

न यत्स्वरूपं प्रविशति तर्काः ।

यो ध्यानयोगेन विष्णुसखी

दृष्टो मुकुंदो सुपयामि सं(७.तं) गुरुं ॥ ३ ॥

हरिः ओं तत्सदिति श्रीपुरुषोत्तमाचार्यविरचितायां वेदांत-  
रत्नमंजूषायां सिद्धांतरत्नविधौ फलादिरत्नसंग्रहः कोट्युत्तरीयः  
समाप्तोऽयं ग्रंथः ॥

[Dr. J. R. BALLANTYNE.]

2484.

3100. Foll. 31 ; size 9½ in. by 5 in. ;  
modern Devanāgarī writing ; thirteen lines in  
a page.

Laghu-Vedāntaratnamajjūshā, an abridgment  
of the preceding commentary.



It begins :

बरेखं ब्रह्माद्यैर्विविधविषयैर्वैद्यमतिज्ञं  
मुचेष्टं वेदातिर्भेवविदपिबोजं यदुपतेः ।  
शरखं सर्वेषां चरणकमलं नीमि सततं  
सदा वृंदारख्ये पशुपपशुवृंदानुगमनं ॥ १ ॥  
नत्वाद्याचार्यपादान्नं स्मृत्वा कृष्णपदानुमं ।  
लघुमंजूषिका टीका दशस्रोत्र्याः करोम्यहं ॥ २ ॥  
मंजूषेवान्न मंज्ञेपास्त्रिखिता यच्च कुचपित् ।  
बिलस्यं च बालानां सुखबोधो यतो भवेत् ॥ ३ ॥

इह सलु°

Colophon : इति श्रीलघुमंजूषायां फलरत्नसंग्रहाधारे  
नाम चतुर्थकोटिका समाप्ता ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2485.

3056. Foll. 22 ; size 11½ in. by 4 in. ;  
9 to 11 lines in a page ; fair writing.

*Daśaślokiḥbāshya*, called *Siddhāntapushpāñ-  
juli*, a commentary on *Nimbārka's Daśaśloki*,  
by *Harivyāsa Deva*. *Nimbārka's* parents were  
*Jagannātha* and *Sarasvatī*. He composed the  
*Daśaśloki* for his pupil *Śrīnivāsa*. See Hall's  
Index, p. 114, no. cxvi. and p. 115, no. cxix.

Also the text of the ten ślokas is given.

The commentary begins :

विद्युद्भासा मेघवर्णो गुणाग्रि-  
दंविहीनश्चिह्ननो जननशक्तिः ।  
येदैर्येष्टः सर्वगो विप्रहेतुः  
श्रीमान् कृष्णः पातु सर्वेश्वरो ज्ञान् ॥ १ ॥  
निष्कार्को दशभिः श्लोकैः  
प्रोचो (r. प्रोचे) तत्त्वानि तत्त्ववित् ।  
आचष्टे तान् हरिव्यासः  
संक्षिप्तश्रुतियुक्तिभिः ॥ २ ॥

जगन्नाथाज्ञागवताद्विभास्त सरस्वत्यां तत्त्वो (r. पत्न्यां) भगवा-  
न्निष्कार्को वैशाखशुक्लतृतीयायामाविर्भूतः (r. बभूव?) स कदा-  
चिच्छ्रीनिवासेन शिष्येण तत्त्वानि परिपृष्टः सत्यवादी दशभिः  
श्लोकैस्तानुवाच दुरधिगमः सलु बहुशास्त्राभ्यासः°

The first śloka of the *Daśaśloki* treats on  
*jīva* (fol. 2b) :

ज्ञानस्वरूपं च हरेरधीनं शरीरसंयोगवियोगयोगम् ।  
अणुं हि जीवं प्रतिदेहभित्तं ज्ञानृत्ववत्तं यदनन्तमाहुः ॥ १ ॥

The commentary ends :

ब्रह्म सत्यं जगत्सत्यं सत्यं भेदमपि नुचन् ।  
निष्कार्को भगवान्विद्विः सत्यवादिन गच्छते (r. वादी  
सिद्धान्तपुष्पाञ्जलिनाम भाष्यं [निगद्यते] ॥  
जातं हरिव्यासमुनेर्मेवास्यात् ।  
इतन्मदीयैः परिचिन्त्य धीरैर्  
उपासनीयो ब्रह्मरामसूनुः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2486.

556a. Foll. 78 ; size 12½ in. by 5½ in. ;  
fair Devanāgarī writing of A.D. 1776 ; twelve  
lines in a page.

*Svadharmāthvabodha*, an exposition of the  
tenets and religious practices of the *Vaiṣṇava*  
sect of *Nimbārka*. Incomplete. The work  
seems to consist of two parts (*pañcaka*), the  
first of which was composed by the founder of  
the sect, *Nimbāditya* or *Nimbārka* ; and the  
second by *Rāmacandra*.

The MS. contains only the fourth chapter  
of the first, and the fourth, fifth and sixth  
chapters of the second, *pañcaka*.

It begins :

श्रीकृष्णपादाद्यवशेषवाहानैतिसम्भूतान्स्वगुरुन्ययम् ।  
सर्ववैयर्थ्ये तिलकं विविक्तं निष्कार्कवाक्येन समाश्रयेण ॥ १ ॥  
अथ श्रीमन्निरुद्धादित्यः संक्षिप्तयत्नोक्तं हरेः (!) ।  
श्रीनिवासं कृपापात्रं निजं त्विदं वचो श्रवणीत् ॥ २ ॥  
श्रीनिवास तिलकस्य प्रवर्तकं च संभव ।  
मृग्यु वक्ष्ये सप्रमाणं सर्वेषां विप्रमाय ते ॥ ३ ॥  
विद्युत्संदननामैदं कृष्णस्य परमधात्रि (!) ।  
कृष्णांगेषु परिलिप्तं तत्त्वपरितुष्टिदं ॥ ४ ॥ °

इति श्रीस्वधर्मोद्भवोद्देशे हंसवक्त्रे पुंड्रनिर्देशो नाम चतुर्थां  
अध्यासः ॥ fol. 7b.

The next chapter (? II. 4) begins :

यत्नानवद्धा भवसिंधुधारा

नावो यथा बद्धवितानवक्त्राः (? ० वक्त्राः) ।

भक्तानुकूलं गुरुकरीधारां

तं वासुदेवं शरणं प्रपद्ये ॥ ०

इति श्रीसधर्माध्वबोधे सभूषणरामचंद्रेण विरचिते नाम-  
निर्देशो नाम चतुर्थोऽध्यासः ॥

Chapter II. 5 begins fol. 15a :

श्रीराधिकाकृतपदारविंदकिंजल्कपीयूषपरारण्येन ।

संभावयंतः सगुरुपदिष्टाभिंवाक्येनानुग्रहानामः ॥ ०

This chapter, which might be expected to  
have concluded the work, ends with three *ślokas* :

श्रीदुर्बुद्धिः\* ॥ एवं हि निंबार्के उपादिशत् ० ॥

भाषयामे विद्यमानो न दृश्यते बहिर्मुखैः ।

निंबादितो ० ॥

नमस्तस्मै भगवते निंबादित्याय श्रीमते ।

शास्त्रसारोद्घारेण यो मंत्रं विशदीचकार (!) ॥

इति श्रीसधर्माध्वबोधे द्वितीयपंचके मंत्रनिर्देशो नाम पंचमो  
अध्यासः ॥

Ch. II. 6 begins fol. 36a :

श्रीराधिकाकृष्णपदारविंदयुग्मद्वयं नित्यमहं प्रपद्ये ।

श्रीविग्रही सेव्यतमी ययोर्वै संसेष्य संयाति परानुरागं ॥

It ends :

वंदे श्रीमनिंबादित्यपदद्वंद्वं सदानतः ।

येन जीवोपकाराय संस्क्रिया विशदीकृता ॥

इति श्रीसधर्माध्वबोधे हंसवंशे सभूषणरामचंद्रेण विरचिते  
द्वितीयपंचके श्रीनिवासाचार्यनिंबार्कसंवादे यागनिर्देशो नाम  
षष्ठोऽध्यासः समाप्ताश्चायं (!) द्वितीयपंचकं संवत् १८३३ आश्वि-  
न्यासे शिते पक्षे पंचम्यायां गुरुवासरे रामकृष्णदासेन लिखितं  
काश्या मध्ये जुगलकेशोरपठनार्थं संपूर्णम् ॥

For a complete MS. of the first *pañcaka*,  
see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 183.

[H. T. COLEBROOKE.]

\* Neither the three *ślokas* that follow, nor the pre-  
ceding one, are found in the MS. of the *Audumbari*  
*Samhitā*.

2487.

556b. Foll. 89; same size; fair Devanāgarī writing of the earlier part of last century; ten lines in a page.

*Audumbari Samhitā* (*Vratapañcakanirṇaya*), another *Vaiṣṇava* treatise, of the same sect, by *Audumbara Rishi*, disciple of *Nimbārka*.

It begins : श्रीं चर्षीदुर्बरी संहिता लिख्यते ॥

श्रीमती राधिकाकृष्णी कांक्षिती प्रथमान्यहं ।

यावाञ्चित्यदिप्यामि व्रतपंचकनिर्णयं ॥

चतुर्नारदनिंबार्कान्पारंपर्यान् गुरुविजान् ।

नत्वा तन्मतमादृत्य व्रतपंचकमुच्यते ॥

श्रीनिवासाचार्यवर्यो निंबादित्यमुत्तमपुत्रात् ।

नित्यकृतं निशम्याद्वा नेमिस्तिकं मुपुष्टवान् ॥

नित्यकृत्यमवर्णयोऽहनिर्दिष्टभागपंचके ।

पद्यादिवर्षपर्यंतं नेमिस्तिकं वद प्रभो ॥

एवमानीवतो हार्दं निंबादित्य उवाच तं ।

श्रीनिवासानुग सम्यक्पृष्टं ते सकलोचितं ॥

संपादयितुमिहं ते प्रपद्ये व्रतपंचकं ।

पद्यादिवर्षपर्यंतं काले निर्वर्ण्यते यतः ।

नेमिस्तिकं करणीयं पंचव्रतपरायणैः ॥

एकादशीकृष्णमहोत्सवव्रतं सैतिसंस्कारविधिवत् तथा ।

अथ प्रसादव्रतमेकभाषतः श्रीराधिकाकृष्णयुगार्चनव्रतं ॥

सत्यागहृद्वागविहिंसनव्रतं मंतो यदति व्रतपंचकं निदं ।

एकादशीकृष्णमहोत्सवव्रतं तत्रैकमाहुश्च समन्वयव्रतं ॥ ०

This treatise, like the preceding one, has  
chiefly been compiled from *Purāṇas*.

इति श्रीपरमहंसवैष्णवाचार्यश्रीनिंबार्कभगवापूज्यपादशिष्ये-  
श्रीदुर्बरीणा कृत एकादशीकृष्णमहोत्सवव्रतनिर्णयः ॥ fol. 79.

It ends :

नमो नारायणायादीं कुमाराय ततो नमः ।

नारदाय नमस्तस्मादुत्तरे परमात्मने ॥

तुरितनकृतहंसाकारमाविर्भुजुदो

हरिरिह निजभक्तिं तानयिष्यत्कुमारान् ।

हृदयविषयसंयोगे विधायादिशब्धः

प्रथमगुरुमहं तं हंसरूपं प्रपद्ये ॥

यदनुगमनशीला वैष्णवाः संप्रदायाद्  
इह च परमहंसाः संज्ञया सूच्यमानाः ।  
विशदद्वयतो राधामकुंदी भजते  
निजभजननिदानं हंसरूपं भजे तं ॥

शिवविधिकमलालैगुणवरीत्यादिशब्दः  
प्रलयजननरद्योभ्य (r. ° द्वाभ्यः) समयावैकारी ।  
सकलगुरुत्तमं तं कृष्णदेवं सदाद्यं  
परमपुरुषमोक्षं हंसरूपं प्रपद्ये ॥

अगुणविधित उच्चैर्भक्तियोगं सहार्दं  
सनकचरमुनीनां दिष्टवान्यो मुकुंदः ।  
भवभयहरणं तं वामुदेवं गरिष्ठं  
सततमरणमहा हंसरूपं प्रपद्ये ॥

इमां हंसचतुःश्लोकीं पठती पापनाशिनी ।  
त्रिसंध्यं यः पठेत् स्यात्परमहंसवैष्णवः ॥  
एवं व्रतपंचकं स्वं श्रीनिवासानुगाय यः ।  
आदिष्टयाचमस्तस्मै निवादिताय धीमते ॥

इति श्रीपरमहंसवैष्णवाचार्यश्रीनिवाकभगवत्पुत्रपादशिष्ये-  
श्रीदुर्बरेविद्या कृतः सत्यागद्वद्वागविहंसनव्रतनिर्णयः ॥  
[H. T. COLEBROOKE.]

### 9. Doctrine of Faith (Bhakti).

2488.

8. Foll. 67; size 13½ in. by 4 in.; Euro-  
pean paper; good Devanāgarī writing; five  
lines in a page.

*Śaṇḍilya-sūtra*, a century of aphorisms  
inculcating the doctrine of faith as the sole  
means of attaining final emancipation; with  
*Svapnāśvara's* commentary, entitled *Śaṭasūtrīya  
Bhāṣya*.

The authorship of the *sūtras* is wrongly  
ascribed to *Śaṇḍilya*, probably on the ground  
that his tenet as to the efficacy of devotional  
meditation on the Brahman is (apparently  
approvingly) referred to by the author.

Text and commentary have been edited by  
J. R. Ballantyne (1861), and translated by  
Prof. E. B. Cowell (1878), for the Bibliotheca  
Indica.

This seems to have been Ballantyne's hand-  
copy from which the edition was prepared;  
there being numerous interlinear notes and  
readings, apparently added by himself.

[J. R. BALLANTYNE.]

2489.

2937. Fol. 1; size 10½ in. by 5½ in.; fair,  
modern Devanāgarī writing; seventeen lines  
in a page.

*Śaṇḍilya-sūtra*, without the commentary.

[J. R. BALLANTYNE.]

2490.

2116b. Fol. 1; size 9½ in. by 4 in.; in-  
different Devanāgarī writing of about A.D. 1650;  
21 lines in all.

*Puṣṭi-pravāha-maryādā-grantha* (or *-bheda*), a  
treatise, in twenty-five couplets, on the three-  
fold path to faith (*bhakti*), indicated in the  
title; by Vallabha Dīkṣita, the founder of  
the *Vaiṣṇava* sect of the *Gokula-stha-Gosvamins*  
(*Gosvāins*) or *Rudra-saṃpradāyins*.

It begins:

पुष्टिप्रवाहमयोदाविज्ञेयेण पृथक् पृथक् ।

जीवदेहक्रियाभेदैः प्रवाहेण फलेन च ॥ १ ॥

वक्ष्यामि सर्वसंदेहा न भविष्यति यच्छ्रुतेः ।

भक्तिमार्गस्य कथनात्पुष्टिरस्तीति निश्चयः ॥ २ ॥

इती भूतसर्गावित्युक्तेः प्रवाहो ऽपि व्यवस्थितः ।

वेदस्य विद्यमानत्वान्मयोदा ऽपि व्यवस्थिता ॥ ३ ॥

It ends:

दुःशिक्षे भगवत्प्रोक्ता सज्ञास्ता ननु ये पुनः ।

प्रवाहे ऽपि समागत्य पुष्टिस्त्यक्तेन युज्यते ॥ २५ ॥

सो ऽपि तैस्तत्कुले जातः कर्मणा जायते यतः ॥

इति श्रीवत्सभट्टोद्धितविरचितः पुष्टिप्रवाहमयोदायंभः समाप्तः ॥

[GAIKAWAR.]

2491.

**2126b.** Foll. 27; size 9½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; 8-11 lines in a page.

*Pushṭipravāhamaryādāvivarāṇa*, a commentary on the preceding treatise, by *Pitāmbara*, son of *Śrī Yadupati*, and pupil of *Vallabha's* son.

It begins:

नमः श्रीवल्लभाचार्यचरणार्जनसेदवे ।  
पुष्टिप्रवाहमयादास्तारका येन शोभिताः ॥ १ ॥  
न भेदस्ते कुत्राप्यतिरूपिर किंतु प्रियतया  
विभेदो ज्ञः स्वाभिन् कृपय मयि दासे ज्ञातिविधुरे ।  
विभेदः केन स्यात्स्वकृतनिजपुष्टेरतरया  
प्रवाहादेः स्वीयप्रणतचरणप्रापक विभो ॥ २ ॥  
श्रीवल्लभभूतचरणभोरुहमकरंदनमधुपस्य ।  
जयति निगूढविस्मयमालया तस्य संकारः ॥ ३ ॥

इह हि विरूपत्वेन भगवदंशत्वेन तुल्येषु जीवेषु केषांचित्पुरुषोत्तमप्राप्तिः केषांचिदक्षरस्य केषांचित्स्वर्गादेः केषांचिदंशतम-  
समाश्रूयते इति कुतः फलभेदः कुतो वा स्वभावभेदः कथं वा  
केषांचित्स्वभावविरुद्धे देहक्रिये इतरेषां च तदनुरूप इत्यादि-  
प्रकारेण मेधाफलविवरणादिग्रंथप्रवृत्त्यादयस्तत्र संदिहानानां च  
संदेहवारणाय तदुपायभूतमार्गगततां कार्यं निरूपयितुं बहूनां भेद-  
ज्ञानादेव निवृत्तिं हृदिकृत्य मार्गत्रयभेदनिरूपणं प्रतिजानते ॥  
पुष्टीत्यादि । एतन्मार्गत्रयं विशेषेणोक्त्यादिरूपव्यावर्तकधर्मेण  
जीवादिभेदेः सर्गपरंपराया अविवेचनेन फलेन च पृथक् पृथक्  
भिन्नं भिन्नं यथा स्यात्तथा वक्ष्यामीत्यर्थः ॥ ०

It ends:

इति श्रीवल्लभाचार्यचरणार्जनसेदुना ।  
शोभितास्तारका याक्ताः स्वपुष्पा विशदीकृताः ॥ १ ॥  
निपुणं विभाव्य सततं विलसद्-  
रससिंधुचंद्रमुसपागमृतं ।  
विकृतं मयास्य कृतमेतदहो  
सरहस्यमस्ति विषुधैकमुखं ॥ २ ॥

श्रीवल्लभभूतचरणरेखेकतानश्रीयदुपतिनयपीतांबरविर-  
चितं पुष्टिप्रवाहमयादाविषयं समामं ॥ संवत् १९६६ आश्वि-  
शुदि २ मूयपुरे जगदीश्वरेण धीरेन्द्ररात्मजे[न] गोपीपुर मध्य-  
स्थितहरिगोविंदसादाकृष्टे लिखितं ॥

Cf. F. Hall, Index, p. 147, where a *Pushṭi-pravāhamaryādāhṛēdāvivarāṇa* is ascribed to *Vallabhācārya* himself. [GAIKAWAR.]

2492.

**2366c.** Foll. 3; size 7½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of the early part of last century; thirteen lines in a page.

*Paṭṭrāvalambana*, a short treatise on the conduct of life, by *Vallabha Dikshita*.

It begins: श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

लीलिको वैदिकश्चैव व्यवहारो द्विधा मतः ।  
लोकसिद्धं पुरस्कृत्य वैदिको बोध्यते यथा ॥ १ ॥  
लोके शब्दार्थसंबन्धो रूपं तेषां च यादृशं ।  
न विवादस्तत्र कार्यं लोकोच्छिन्नस्तथा भवेत् ॥ २ ॥  
ब्रह्मवादे निरुक्तिस्तु न यत्कथ्येव कुचिन् ।  
बलुतो ब्रह्म सर्वं हि व्यवहारस्तु लोकतः ॥ ३ ॥  
ये धातुशब्दा यत्रार्थे उपदेशे प्रकीर्तितः ।  
तथैवार्थो वेदराज्ञोः कर्तव्यो नान्यथा क्वचित् ॥ ४ ॥ ०

It ends: [partly in prose.]

स्थापितो ब्रह्मवादो हि सर्ववेदीतगोचरः ।  
काशीपतिस्त्रिलोकेशो महादेवस्तु तुभ्यम् ॥  
कस्यचित्स्य संदेहः स मां पृच्छतु सर्वथा ।  
न भयं तेन गंतव्यं ब्राह्मणानामयं गतिः ॥ [मयाच हि ।  
डिडिस्तु(?) डिडि° comm.)वादितो द्वारि विम्वेशस्य  
विद्वद्भिः सर्वथा आर्यं ते हि सम्मार्गरेखकाः ॥

इति श्रीवल्लभदीक्षितानां पत्रावलंबनं संपूर्णं ॥

See Hall's Index, p. 160.

*Vallabhācārya* was born in 1478, and died in 1530; see Aufrecht's Cat. Cat., p. 555.

[GAIKAWAR.]

2493.

**2080c.** Foll. 13; size 8½ in. by 4 in.; eight lines in a page; large Devanāgarī writing.

*Brahmavāḍārtha*, a commentary on *Kṛishṇa-vallabha's* (i.o. *Vallabhācārya's*) *Paṭṭrāvalambana*, by *Tāpīsa*, his pupil. It begins:

नत्वा शारदपूर्णेन्दुं श्रीकृष्णवल्लभं गुरुम् ।  
पत्रावलंबनव्याख्यां तापीशस्तनुते स्फुटम् ॥ १ ॥

सभायां सिंहयज्ञमदमतमानुरम् ।

सप्तर्षेः मुपजीव्यैव सर्वेषु विजयी भव ॥ २ ॥

लौकिको वैदिकश्चैव ०

It ends :

गिरिं विभज्य रचितः पंचाः मुविदुषां प्रियः ।

अग्रसन्निः प्रसन्नैवा भवितव्या न मे क्षतिः ॥

संवत् १७६१ चर्षे चैत्र यदि ११ गुलाबदासपुत्राध्वेतु लिपितः ।

For some devotional tracts by Vallabha and his son *Vijñāneshvara*, see nos. 2515-19.

[GAIKAWAR.]

2494.

2543d. Fol. 7; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, c. 1750 A.D.; nine lines in a page.

*Vijñāneshvaravatantraparilekha*, annotations, by *Gopeshvara*, on a treatise by *Vijñāneshva* (son of *Vallabha*), in which *Kṛishṇa* is identified with the Brahman of the Vedāntists.

It begins :

अथ श्रीमत्प्रभुचरणाः फलप्रकरणीयं सहार्दमर्थविशेषे  
शेषमुक्तभगवद्भाववशात् प्रकटयितुमाणाः श्रीमदाचार्यचरणा-  
तिशयितवात्सल्यविलासायितस्य तदीयस्यैव रहस्यतमस्यैतदर्थस्य  
स्फुटीकरणं कदाचिन्नदनभिमतं चेदनुचितमिति भावस्वभावादेव  
संभावयंतः प्रकरणाध्यायार्थं क्रियतीभिः कारिकाभिर्विशदयन्ति ॥  
प्रसीदन्ति । ०

It ends : तेन सर्वोत्पत्तिभावादिनिरूपणस्य नाचोत्तरप्रस-  
न्नकर्म सर्वं रमणीयं ॥

श्रीवल्लभात्मज(म्)श्रीविदुलेशाहिसिधना ।

गोपेश्वरेण लिखितमास्तान्तमुदे सता ॥ १ ॥

इति श्रीगोपेश्वररचितः श्रीविदुलेशस्ततोपरिलेखः ॥

Cf. Hall's Index, p. 151 (*Svatantralekhana*).

[GAIKAWAR.]

2495.

2366b. Fol. 12; size 9 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; fol. 1 by a different hand from the rest (apparently the same as that of the last MS.); nine lines in a page.

*Vādakathā*, a treatise advocating *Vallabha's* doctrines, by *Gopeshvara*, son of *Kalyāṇarāya*.

It begins :

जयति श्रीमदाचार्यवाचोऽर्धामृतवर्षेणः ।

पुनर्यादिगतधर्मातितापो याभिर्निवारितः ॥

नन्विहानादौ संसारे केचन लोकायति कास्यामभोजने  
प्रशंसति । अन्ये तु स्वार्थमैश्वर्यादिकमेव बहु मन्यन्ते वदन्ति च ।

नमो ऽस्तु राजपुत्राय माहुर्यगुरुशास्त्रिणे ।

सामादिचारुपुष्पाय त्रिवर्गफलदायिन इति ॥

अपरे पुनः कीर्तयेन्मेव यन्ते वदन्ति च ।

यावत्कीर्तिर्मेनुष्यस्य पुण्यालोकेषु गीयते ।

तावद्वर्षमहसाणि पुण्यलोके नहोयत इति ॥

केचन पुनः कामानेव साधयन्ति वदन्ति च । शरीरस्थिति-  
हेतुत्वादाहारसधर्माणो हि कामाः फलभूताश्च धर्माश्चोच्यते ।  
तथेते स्मार्ताध्याचारमाचरन्ति वदन्ति च । धर्मादर्थश्च कामश्च स  
किमर्थं न सेष्यत इति । साधारणभवो धर्म इति । ०

The *Padmapurāṇa* is quoted fol. 4a.

It ends :

तातस्य मत्वा चरणांभुजं

श्रीकल्याणरायस्य कृपांभुराशेः ।

ब्रह्मरूपे स्वमत्तानुरूपं

गोपेश्वरो यादकपामकापीति ॥ १ ॥

एतां समेतां सप्तर्षेः स्वसिद्धांतानुसारिणी ।

कृपांतःकरणाः संतो मीमांसतां मुहुर्मुहुः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्प्रचंडपांडितमस्तांडिलिखंडननिजमतपुंडरीकप्रकाश-  
नमार्तिशयमान-श्रीवल्लभाचार्यचरणमहोत्पलमधुव्रतायमानमान-  
सेन स्वसिद्धांतमुपांतमुपांतुधिकलानिधिश्रीकल्याणरायगजनुपा  
गोपेश्वरेण विरचिता वादकया समाप्तिमगम् ॥ ० संवत् १७६०  
नावर्षे भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे षष्ठी रवौ ॥ ० ॥

See Hall, Index, p. 128.

[GAIKAWAR.]

2496.

2366a. Fol. 1; size 9½ in. by 4 in.; in-  
different Devanāgarī writing of about A.D. 1700;  
twelve lines in a page.

*Nijārāya-cintanaprakāra*, a tract, in twenty-  
two ślokas, inculcating reverential meditations  
on *Kṛishṇa* and on *Vallabhācārya*, by *Dāsā-  
nūdāsa*.

It begins :

अथ श्रीवज्रभाष्यार्थध्यानमत्र निरूप्यते ।  
निर्वाय सर्वसंदेहास्तस्वरूपे कृपाबलात् ॥ १ ॥  
ब्रजस्त्रीहृदयं कृष्णविभोगभरभाषितं ।  
ब्रजस्त्रियो ऽपि विरहभावप्राप्तिफलास्तथा ॥ २ ॥  
नीतगृहगता लक्ष्मीस्तदंशा अपि नैव हि ।  
अधिष्ठानं विचिंतये कृष्णं तत्र विभावयेत् ॥ ३ ॥  
भाषात्मानं तत्र तापभावमास्थं विचिंतयेत् ।  
साकारं को हि कंदर्पलावण्यं कृष्णमूर्तिम् ॥ ४ ॥  
सर्वतः पाणिपादांतमिति गीतावचोबलात् ।  
मेतव्यापयवानां हि सर्वेषां कृष्णरूपता ॥ ५ ॥ ० १३ ॥  
यथा भगवतो वाक्यं विपरीतरत्ने पुनः ।  
तथा तत्रायसेवायामाचार्योक्तं यथो ऽमृतं ॥ १४ ॥  
तस्माच्छ्रीवज्रभाष्यप्रभुरेवं हि चिंतयता ।  
सर्वलीलाकृतिः सर्वलीलाभोगाश्रयः सदा ॥ १५ ॥ ०

It ends :

अस्मद्भाग्यनिधिर्नूनं निजपक्षैकपोषकः ।  
अपारकरुणासिंहुर्देवोद्भूतिपरायणः ॥ २१ ॥  
भक्तिमार्गप्रकटनः श्रुतिसंदेहदाहकः ।  
एवंविधः सदा श्रीमदाचार्यैश्वर्यतां हृदि ॥ २२ ॥

इति श्रीमहासानुदासधिरचित्तिनजाचार्यचिंतनप्रकारः समाप्तः ॥

[GAIKAWAR.]

2497.

1368a. Foll. 26 ; size 9½ in. by 4½ in. ; fair Devanāgarī writing of the latter part of last century ; ten lines in a page.

*Avatāranāḍāvalī*, a series of polemical essays in defence of incarnation, and the doctrine of non-duality, by *Purushottama Dāsa*, son of *Pitāmbara*, and disciple of *Vijñānaka* (son of *Vallabhācārya*). Chapters viii., x. and xi.

VIII. *Pratibimbavāda*, begins :

ज्योतिस्समालनीलं करुणाशीलं मुदा स्त्रीमि ।  
हरति तमो निकुरं यत्प्रतिबिंबं स्वकीयानां ॥  
नन्वेतदयुक्तं । प्रतिबिंबपदार्थस्यैवाभावात् । ०

It ends :

श्रीविहृलेशक्षपया तत्त्वदीपप्रकाशतः ।  
प्रतिबिंबं निश्चितवांस्तद्भासः पुरुषोत्तमः ॥

X. *Brāhmaṇatvajōtikhaṇḍanavāda*, begins fol. 8a :

यन्मासानुसारेण ब्राह्मणत्वादिदेवताः ।  
देहे तिष्ठति लोकस्य तं हरिं सर्वदाश्रये ॥  
नन्विदमयुक्तं । बाधकाभावेन तेषां जातिव्योपगमात् । ०

It ends :

पुरुषोत्तमदानेन श्रीपीतांबरसूनुना ।  
सुबोधिन्युक्तरौप्यं ब्राह्मण्यं विचारितं ॥

XI. *Jivavyāpukatvakhāṇḍanavāda*, begins fol. 13a :

आत्मा निश्चिन्तितरूपो ऽशुरेवं  
यन्मायाकः स्वस्वरूपं न येति ।  
सा तीर्था स्याद्यत्प्रपद्ये देवं  
तं श्रीकृष्णं भक्तिमुक्तः प्रपद्ये ॥  
ननु अप्यो ऽयमादेवतः । आत्मनानेवाभावात् ०

It ends :

एवं सुबोधिनोरोत्तिमनुमृत्वात्मनामिह ।  
संसारिणां व्यापकत्वं युक्तिभिः शक्यलोक्यते ॥

इति श्रीमद्भक्तभनंदनचरणनलिनरजोरंजितोत्तमश्रीपीता-  
ंबरतनुपुरुषोत्तमकृतावधरवारवादावस्थानेकादशो जीवव्यापक-  
त्वसंदेहवादः संपूर्णः ॥

For a MS. of chapter i. (*Prahastavāda*, beg. *अभवदतिरस्तालं* fol. 325) see Raj. Mitra, Notices, ix. p. 120, no. 3019 ; for ch. xiii. (*Śrībhāgavatavarūpavishayakaśaṅkānirāsavāda*), Aufrecht, Cat. Bodl., no. 94. [H. T. COLEBROOKE.]

2498.

1459c. Foll. 11 ; size 8½ in. by 4½ in. ; Devanāgarī writing of 1722 A.D. ; 11-16 lines in a page.

Chapter xi. of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

2499.

1395a. Foll. 25 ; size 13½ in. by 4½ in. ; 8 lines in a page ; on yellow paper, written in the Bengali character, in the 18th century.

*Tattvasaṃgraha*, an exposition of the Vedānta theory, by Rādhāmohana Gosvāmin Bhaṭṭācārya, of the family of Advaitācārya (Advaitānanda), the coadjutor of Caitanya. Apparently only the first part of the work, without subdivisions.

For a complete copy, see Rāj. Mitra's Notices, ii. p. 104, no. 688. It begins :

अभिद्वैतार्थेन राधानोहनशर्मणा ।

प्रथम्य राधिकाकान्तं क्रियते तत्त्वसंग्रहः ॥

अथ तत्त्वनिर्णयः तत्परापरभेदेन द्विविधं तत्राद्यमाह द्वितीये ।

वदन्ति तत्त्वस्वविदस्तत्त्वं यज्ज्ञानमद्वयं ।

ब्रह्मेति परमात्मैति भगवानिति शब्दात् ॥

अन्वयं (r. अद्वयं) समातीयनिवृत्तिभेदाप्रतियोगि । ज्ञानं स्वप्रकाशरूपं तत्त्वं परमार्थसङ्गु । तत्त्वोक्तिषां ज्योतिस्तस्य भासा सङ्गमिदं विभातीति श्रुतेः ०

It ends :

न त्वाधाराधेयभावनियमकं तत् केवलं ब्रह्मस्य प्रकृतिवाच्यत्वे विषादः पर्येषसित इति द्वैतपक्ष एव समीचीनः श्रुद्धान्तरादिमतापेक्षया\* अस्य विलक्षणत्वं प्रागेव प्रायो दर्शितमिति संक्षेपः ॥ इति कलियुगपावनपातारअभिद्वैताचार्यवरणसरोजध्यापित-ईश्वरीराधानोहनगोस्वामिभट्टाचार्यविरचितस्तत्त्वसंग्रहः समाप्तः

[H. T. COLEBROOKE.]

2500.

21770. Foll. 35; size 10½ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing; 13-17 lines in a page.

*Śrūtisārasamuccaya*, another exposition of the Vedānta doctrine, from a Vaiṣṇava point of view; in eighteen chapters (*parikaraṇa*!); by Jñānasāgara. Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

गुरुरेकः परं ब्रह्म सच्चिदानंदसदाशिवः† ।

परमात्मा परं धाम तस्मादहं नमान्यहं (!) ॥ १ ॥

\* On *Suddhāntakāṭya*, see Bhandarkar, Report 1883-1884, p. 75.

† The author seems to have a certain predilection for the hypercatalectic *anushtubh śloka*.

आत्मानात्मविरोधं तु कथमेक (!) लभते प्रभो ।

जीवेष्टरसनं तत्त्वं स एव परमं पदं ॥ २ ॥

चित्तधीति च सो ईड (!) निश्चित सो (?) निरामयः ।

मुमुक्षूणामुपदेशः श्रुतेः सारं च (r. सारस्य) संग्रहः ॥ ३ ॥

प्रज्ञानमार्गं दं ब्रह्म अहं ब्रह्मास्मीत्यर्थः ।

तत्त्वमसि नेति नेति ज्ञेयमायमात्मा (r. ज्ञेयो ज्ञेयात्मा)

[ब्रह्मेति ॥ ४ ॥

अकमे क्रियते कमे अलक्ष्यमपि लक्ष्यते ।

अभक्ष्यं भक्षते योगी श्रुतिशास्त्रस्य संग्रहः ॥ ५ ॥

पंचभूतादिर्मात्रा (r. तन्मात्रं ?) दृष्टेर्द्रियसमन्वितं ।

मनो बुद्धिरहंकारचित्तमनीवादिपंचकं ॥ ६ ॥

पंचिकृतं (r. ० ची ०) तत्त्वमेतच्छरीरं स्थूलमुच्यते ।

चंद्रिंशको महाविष्णुः प्रोक्तस्तत्त्वविदा तु तत् ॥ ७ ॥

प्राणादिवायवः पंच मनोबुद्धीर्द्रियाणि च ।

शरीरं सूक्ष्मेतत्प्रादापंचि (r. ची) कृतमेव हि ॥ ८ ॥

ब्रह्मेव प्रकृतिः प्रोक्ता तत्त्वविद्भिः श्रुतेर्वैलिः ।

तयोरेकं परं ब्रह्म विश्वरूपेति शास्त्रिणः ॥ ९ ॥

1. *Tattvabodhani*, fol. 2; 2. *ātmanōtmavivēka*, fol. 2b; 3. *sākshātkāra viśvarūpadarśana*, fol. 3; 4. *brahmaiva-karmavyavahārasādhana*, fol. 4; 5. *mahāvākyaopadeśa*, fol. 4b; 6. *prabodhāvākya*, fol. 5b; 7. *paramārthanirṇaya* (?); 8. *jīvan-muktalakṣhaṇa*, fol. 7b; 9. *nirpadvī* (?) - *aikya-nirūpaṇa*, fol. 9; 10. *yujyāgnihotram*, fol. 10; 11. *prṇahamsasabda*, fol. 11; 12. *brahmasūtra*, fol. 12b; 13. *kaivalya*, fol. 13b; 14. *yogāśhāṅga-siddhi*, fol. 15b; 15. *brahmanavṛṇaviveka*, fol. 21; 16. *āśramatrayaviveka*, fol. 25; 17. *āśramasamnyāsa*, fol. 28b.

It ends :

मय्येव सकलं जातं मयि सर्वं प्रतिष्ठितं ।

मयि सर्वं लयं याति तद्ब्रह्मयमस्यहं ॥ ४ ॥

श्रुतिशास्त्रसमुच्चयं ज्ञानसागरेण यंयितं ।

संहिता परमहंसानां योगिनां मुक्तिलक्षणं ॥ ५ ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यज्ञानसागरेयोक आत्मनि-वास श्रुतिसारसमुच्चय समाप्तः ॥ संवत् १७२६ वर्षे मासमागैश्वर ।

Δ *Śrūtisārasamuccaya*, by Pūrṇānanda, is given in Aufrecht's Cat. Cat. [GAIKAWAR.]

2501.

820. Foll. 117; size 15½ in. by 5 in.; fair, modern Bengali writing, by two different hands; eight lines in a page.

*Bhaktirasāmṛitasindhu*, or *Bhagavadbhaktirasāmṛitasindhu*, an elaborate treatise on the nature of *Kṛishṇa-Caitanya*, and devotional belief in his all-pervading power; composed in 1541 A.D.

Having thus been composed only some fifteen years after *Caitanya's* death, it must have been the work of one of the immediate followers of the *Vaiṣṇava* reformer. The introductory verses seem, indeed, to ascribe its composition to *Sanātana*; though some scholars (perhaps finding an allusion to the author's name in the second introductory, and the final verses) rather make it the work of *Rūpa Gosvāmin*.\*

The work consists of four sections (*vibhāga*) denominated after the four points of the compass, each section consisting again of a number of subdivisions (*laharī*). It begins:

सलिलसामृतमूर्तिः प्रमृतरूपिहृत्तारकापालिः ।  
कलितश्यामाललितो राधाप्रेमान् विधुर्जयति ॥ १ ॥  
हृदि यस्य प्रेरकया प्रवर्तितो ऽहं वराकरूपो ऽपि ।  
तस्य हरेः पदकमलं वन्दे चैतन्यदेवस्य ॥ २ ॥  
विद्यामन्दिरतया तस्य सनातनतनोर्मदीशस्य ।  
भक्तिरसामृतसिन्धुर्भवतु सदायं प्रमोदाय ॥ ३ ॥  
भक्तिरसामृतसिन्धौ चरतः परिभूतकालजालभियः ।  
भक्तमकरानशीलितमुक्तिनदीकाशमस्यामि ॥ ४ ॥  
मीमांसकवडवान्तेः कठिनामपि कण्ठयत्नसो जिह्वा ।  
स्फुरतु सनातन मुषिरं तव भक्तिरसामृतान्धोधिः ॥ ५ ॥  
भक्तिरसस्य† प्रसुतिरसिलजगन्मङ्गलस्य ।  
अज्ञेनापि मयास्य क्रियते मुहुर्दा प्रमोदाय ॥ ६ ॥

\* Rāj. Mitra, Notices, ii., no. 579, on the other hand, assigns the work to *Jīva Gosvāmin*.

† On the technical meaning of *bhaktirasa*, see Wilson, *Select Works*, i., p. 163.

इतस्य भगवद्भक्तिरसामृतपयोनिधेः ।

चत्वारः धलु वक्ष्यन्ते भागाः पूर्वोदयः क्रमात् ॥ ७ ॥

तत्र पूर्वं विभागे ऽस्मिन् भक्तिभेदनिरूपके ।

अनुक्रमेण वक्ष्यं लहरीणां चतुष्टयं ॥ ८ ॥

आद्या सामान्यभक्ताद्या द्वितीया साधनाङ्गिता ।

भाषाङ्गिता तृतीयात्र त्रयो प्रेनिरूपिका ॥ ९ ॥

तत्रादौ तुषु वैशिष्ट्यमस्याः कथयितुं स्फुटं ।

लक्षणं क्रियते भक्तेरुत्तमायाः सती मते ॥ १० ॥

अन्याभिलाषितामृतं ज्ञानकर्माद्यनामृतं ।

आनुकूल्येन कृष्णानुशीलनं भक्तिरसना ॥ ११ ॥

यथा नारदपञ्चरात्रे । ० one śloka; श्रीभागवतस्य  
तृतीये स्कन्धे च । ० three ślokas.

ज्ञेयज्ञी शुभदा मोक्षलघुताकृतदुर्लभा ।

सादानन्दविशेषात्मा श्रीकृष्णाकर्षिणी च सा ॥

तत्रास्याः ज्ञेशमृतं । ज्ञेयास्तु पापं तद्विनाशविद्या चेति ते  
विद्या ॥ अत्र पापं । अत्रारम्भं भवेत्पापं प्रारम्भं चेति तद्विद्या ॥

I. *Rasopayogisthāyibhāvopapādano nāma pūr-  
vavibhāgaḥ*:—1. *bhaktisāmānyalaharī*, fol. 3a; 2. *sādhana-bhaktīlaharī*, fol. 15b; 3. *ratibhakti-  
laharī*, fol. 18a; 4. *prema-bhaktīlaharī*, fol. 19a.

II. *Bhaktirasasāmānyanirūpaṇo nāma dak-  
ṣhiṇo vibhāgaḥ*, begins:

प्रबलमनन्याम्रियया निवेदितः सहजरूपेण ।

अचमपनो मधुरासो सदा सनातनतनुर्जयति ॥

1. *vibhāvalaharī*, fol. 35b; 2. *anubhāvalaharī*, fol. 37a; 3. *sāttvikalaharī*, fol. 41b; 4. *vyā-  
bhicāralaharī*, fol. 55b; 5. *sthāyibhāvalaharī*, fol. 61b.

III. *Mukhyabhaktirasapañcakanirūpaṇo nāma  
pāścimavibhāgaḥ*, begins:

धृतमुग्धरूपभाषो भागवतापिहितपुष्टमेना ।

स मयि सनातनमूर्तिल्लनोतु पुरुषोत्तमसुहिं ॥

1. *śāntabhaktirasalaharī*, fol. 64a; 2. *prīta-  
bhaktirasalaharī*, fol. 74b; 3. *preyobhaktirasa-  
laharī*, fol. 82a; 4. *vatsalahaktirasalaharī*, fol. 87a; 5. *madhurākhyabhaktirasalaharī*, fol. 89a.



IV. *Gauṇabhaktirasādinirūpaṇo nāmottaravibhāgaḥ*, begins :

भक्तिभरेण प्रीतिं कलयन्पुरीकृतमजागमः ।

तनुतां सनातनात्मा भगवानपि सर्वदा नुतिं ॥

1. *hāsyabhaktirasalaharī*, fol. 90b ; 2. *adbhuta-bhaktirasalaharī*, fol. 91b ; 3. *virabhaktirasalaharī*, fol. 94b ; 4. *karuṇabhaktirasalaharī*, fol. 95b ; 5. *raudra(bhakti)rasalaharī*, fol. 97a ; 6. *bhayānukabhaktirasalaharī*, fol. 92a ; 7. *bībhatsabhaktirasalaharī*, fol. 98b ; 8. *rasānām mai-trivairasthithalaharī*, fol. 103a ; 9. *rasābhāsalaharī*, ends fol. 105a :

भारताज्ञातसन्तु रसावस्थानसूचिकाः ।

वृत्तयो नाट्यनानृत्तादुक्ता नाटकलक्षणे ॥

इति भक्तिरसामृतसिन्धुवृत्तरविभागे रसाभासलहरी ॥

ग्रन्थस्य गौरवभयादस्या भक्तिरसप्रियः ।

सनादतिः सनासेन मया सेयं विनिर्मिता ॥

गोपालरूपज्ञोभो दधदपि रघुनाथभावविस्तारो ।

तुष्यतु सनातनो अस्मिन्वृत्तरभागे रसामृताद्युनिधेः ॥

इति भक्तिरसामृतसिन्धौ गौणभक्तिरसादिनिरूपणं नाम  
चतुर्थो विभागः ॥ समाप्तो ज्येष्ठभक्तिरसामृतसिन्धुरिति ॥

रामाङ्गशङ्कराङ्कगणिते ज्ञात्ते गोकुलमभिहितेनाय ।

भक्तिरसामृतसिन्धुर्विदङ्कितः सुदुरूपेण ॥

Regarding the date (? *rāmāṅgaśakra*), see *Bhandarkar*, Report 1883-4, p. 76.

Foll. 106-116 contain a copious list of contents in five parallel columns ; while fol. 117a gives an (incomplete) list of the titles of works quoted by the author. Of the authorities actually met with in twice going over the work, the following may be mentioned (omitting a number of *Purāṇas*, etc.):

*Agastyasaṃhitā*, foll. 9b, 11a ; *Aparādha-bhañjana*, fol. 55b (कामादीनां कति न कतिधा पातितानि दुर्निदेशा जाता तेषां न नपि कुरुष्वानवधानोपज्ञानिनः । उत्सृज्यैतानपि यदुपते सांप्रतं लब्धबुद्धिस्वामायातः शरत्कर्मभयं न निरुद्धात्मदास्ये ॥ not in Hüberlin's text, and different metre); *Uddhavasandesa*, fol. 96a

(कृष्णं मुष्णय कुरुष्वल्लोभतो निरुत्सवं ना नयौदा यदुत्तुल-  
भुषां भिन्द्रे गान्दिनेय । पश्याम्यर्थे त्वयि रचमधिहाय यात्रां  
विधितो स्तोत्रां प्रायैरपि निरुत्तरो हन्ता यात्रा अध्यायि ॥  
*Rūpa-gosvāmin's Uddhavasandesa*, MS. 570, v. 76.  
but quite different in second half); *Karuṇāmrīta*,  
fol. 17a (ज्ञानज्ञानसिद्धिभूतोरुपचितान्मन्त्रीयपक्ष्यादुरेष्वालो-  
लान्मुरागिणोर्नयनयोरार्द्रौ मृदौ जलिते । ज्ञाताज्ञानधरामृते  
मदकलान्ज्ञानवर्षशोस्तेन्याशास्ते मम लोचनं व्रजपतेर्नृतिं  
जगज्जोहिनौ ॥), 17b, 34b, 70a, 71b ; *Kālyāṇa-  
saṃhitā*, fol. 7b (वरं हुतवहन्नालापञ्जरान्धैवस्थितिः ।  
न गौरिचिन्ताविमुक्तजनसन्नासवेज्ञसं ॥); *Gītāgovinda*,  
foll. 27b, 87b, 88b ; *Govindavilāsa*, fol. 57a  
(चिरमुत्कृष्टतनसो राधामुरवेरिणोः कोऽपि । निभूतनिरिण-  
यज्जन्मा प्रयाशावज्ञयो जयति ॥); *Dānakalikāmundi*,  
fol. 55b (गभीरोऽप्यज्ञानं दुरभिगमपारो जयं नितराजगार्थो  
नयौदा दधदपि हरेरात्मदमपि । सतां स्तोमः प्रेमस्युदयति समये  
स्पगमितुं विकारं न स्मरं जलनिधिरिवेन्दौ प्रभवति ॥), 87b  
(कुचलपयुधतीनां ०); *Nārada-Pañcarātra*, foll. 1b, 2b ;  
*Pañcarātra*, foll. 3b, 11b, 18a ; *Padyāvalī*, foll.  
36b, 44a, 65b (ध्यानातीतं ० given in *Padyic.*,  
MS. 823, fol. 9a, as by *Yādavendrāpurī*), fol.  
87b (वानं वपुः पुलकितं ० ib., fol. 18a), 88b (अक-  
स्मादेकलिन्यधि ० ib., fol. 16b, by *Kavicaṇḍra*);  
*Prahlādasamhitāyām śrī-Uddhavaśākyam*, fol.  
88b (भगवानपि गोविन्दः कन्दर्पशरपीडितः । न भुङ्क्ते न  
स्वपिति च चिन्तयन् यो ह्यहनिशं ॥); *Bilvamaṅgala*,  
fol. 35b (अपि पङ्कजनेत्रमौलिमाले तुलसीमञ्जरि किंचि-  
दर्थयामि । अवबोधय पार्थ सारथेस्त्वं चरन्नामशरणाभिलाषिणं  
मो ॥), 44a (हस्तमुत्थिष्य यात्रो अस्ति चलाकृष्ण किमद्भुतं ।  
हृदयाद्धिदं निर्यासि यौरुधं गणयामि ते ॥), 46a (राधा पुनातु  
जगदच्युतदृष्टविज्ञा मन्यानकं निदधती दधिरिक्तापः ०);  
*Bilvamaṅgalastava*, fol. 64a (अज्ञेयवीथीपथिकैरु-  
पास्याः स्नानन्दसिंहासनलभदोक्षाः । शूरेन केनापि ययं हठेन  
दासोक्त्या गोपवधूविदेन ॥); *Brahmayāmala* (? refe-  
rence not found); *Brahmasaṃhitāyām Ādipu-  
rusharṇaśāya*, fol. 27a, 30a (see no. 2511);  
*Bhaktiviveka*, fol. 11a (चिन्तां कुर्यात् रक्षायै विक्रीतस्य  
यथा पशोः । तथार्थयन् हरी देहं विरमेदस्य रक्षयात् ॥);  
*Bharata*, fol. 60b (युक्ते श्रीभरतेन ॥ शक्तिरस्ति विभाषादेः  
कापि साधारणो कृती । प्रमाता तदभेदेन स यथा प्रतिपद्यते ॥);

*Bhāvārthadīpikā*, fol. 3a (त्वत्त्वामृतपायोधी विहरन्तो  
महामुदः । कुर्वन्ति कृतिनः केषिचतुर्वर्गे नृयोपमं ॥); *Brah-  
mayāmala*(?); *Māghakāvya*, foll. 23b, 24b;  
*Mukundamālā*, fol. 57a (दिधि वा भुवि वा ममानु  
वासो० चरन्ती ते मरये ऽपि चित्तयामि ॥ Hæberlin,  
p. 516); *Mukundāśṭaka*, fol. 33b (कनकनिवहशो-  
भानिन्दिप्रोतं नितम्बे तदुपरि नवरत्नं वस्त्रमित्यं दधानः ।  
प्रियमिव किल वर्यं रागयुक्तं प्रियायाः प्रणयतु मम नेत्राभोऽ-  
पूर्तिं मुकुन्दः ॥); *Yāmūnācāryastotra*, fol. 11a (वपु-  
रादिषु यो ऽपि को ऽपि वा गुणतो ऽस्मानि यथा तथाविधः ।  
तदयं तव पादपद्मयोरहमद्यैव मया समर्पितः ॥), 23b (रघुवर  
यदभ्यर्त्तं तादृशो वायसस्य प्रणत इति दयालुर्वैद्य चैद्यस्य कृष्ण ।  
प्रतिभवंमपराङ्मुग्धसायुज्यदोऽभूवैद किमपदमागस्तस्य ते ऽस्ति  
क्षमायाः ॥), 27a (यदहमखान्तरगोचरं च ०); *Rasa-  
sūlāhāra*, fol. 43a (अतिप्रयत्नेन रतानताम्ना कृष्णेन  
तानादवरोपिता सा । आलस्यं तस्यैव करं करेण उपोत्प्ला  
कृता नन्दमनन्दमाप ॥); *Jalitamādhava*, foll. 25a  
(हरोदन्तोपोत्तनपरिसरप्रेक्षणभवान् करोतु कम्पादीयचलति  
किल गोशर्धनगिरी । ०), 25b, 26b, 28b, 84b, 86b, 87a;  
*Vidagdhamādhava*, foll. 28a (स्वप्नसुभृतचमत्कृतिपरं  
कुर्वन्मुहुस्तुमुहुं ध्यानादन्तरयन् सनन्दनमुत्तान् विलोकयन्  
वेषसं । ०), 48b, 67b, 84b, 86b, 95b, 96b, 102a;  
*Vishṇuyāmala*(?); *Vishṇurahasya*, foll. 7b (आ-  
लिङ्गनं वरं मन्ये व्यालव्याघ्रजलौकिका । न सङ्गः शल्ययुक्तानो  
नानादेवैकमेयिनो ॥), 8b (अविष्कारचर्चनं ये तु प्रकुर्वन्ति  
नरा भुवि । ते यान्ति शाश्वतं विष्णोरानन्दं परमं यदं ॥);  
*Vaiṣṇavatantra*, fol. 29b (अष्टादशमहादोषै रहिता  
भगवत्तनुः । सर्वैश्चैवमयी सत्त्वविज्ञानानन्दरूपिणी ॥); *Ham-  
sadūta*, fol. 46b (कदाचित्सेदाग्निं Hæberlin, p. 374,  
sl. 3), 72a (पुरस्तादाभोरी ० । स जानुभ्यां ० ib., p. 383,  
sl. 50b, 51b), 95a (विराजन्ते ib., sl. 54); *Harī-  
bhaktivilāsa*, fol. 11b (तवास्मीति वदन् वाचा तथैव  
मनसा विदन् । तत्स्थानमस्थितस्तन्वा मोदते शरणागतः ॥);  
*Haribhaktisūdhodaya*, fol. 2b (त्वत्साक्षात्कृष्टाद्वाद-  
विमुक्ताभिस्थितस्य मे । मुत्तानि गोप्यदायने ब्राह्मण्यपि जग-  
द्गुरो ॥), 8b (प्रविशन्नालयं विष्णोर्दोर्ज्ञानार्थं सुभक्तिमान् । ०),  
12b, 17a, 65b, 70b; *Harisūdhodaya*, fol. 93b  
(स्थानाभिक्रामस्तपसि स्थितो ऽहं ० ।).

[H. T. COLEBROOKE.]

2502.

1547E. Foll. 49; size 10 in. by 4½ in.;  
modern Devanāgarī writing; 10 or 11 lines  
in a page.

A fragment of the *Bhaktirasāmṛitasindhu*,  
extending as far as fol. 33b of the preceding  
MS.

An additional leaf, marked भ. र. ५०, moroly  
gives the following colophon, written in a  
different hand: इति श्रीचरणदासविरचितो भक्तिरसानु-  
तसिंधुनामको ग्रंथः समाप्तः ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2503.

808b. Foll. 110; size 15½ in. by 5 in.;  
clear, modern Bengali handwriting; eight  
lines in a page.

*Durgamasamgamani*, a commentary on the  
*Bhaktirasāmṛitasindhu*, annotating the text  
and enlarging upon the doctrines propounded  
therein. Apparently by Rūpa (? or Jīva)  
Gosvāmī; though in the colophon ascribed  
to *Sanātana*.

It begins:

सनातनसमो यस्य ज्ञायान् श्रीमान् सनातनः ।

श्रीवत्सलोऽनुजः सो ऽसौ श्रीरूपो गोपसन्ततिः (सङ्गतिः

[B, orig. A.] ॥

अथ श्रीमान् ग्रन्थकारः सकलभागवतलोकहिताभिलाषपर-  
वशतया प्रकाशितैः स्वहृदयदिष्यकमलकोपविलासिभिः श्री-  
मद्भागवतसंस्मरेव भक्तिरसानुतसिन्धुनामानं ग्रन्थमपूर्ववचनमा-  
चिन्वानस्मद्वर्णयितव्यस्यैव च सर्वोत्तमतो निश्चिन्वानसङ्गजनयैव  
मङ्गलनामसङ्गयति । एवं सर्वे एव ग्रन्थोऽयं मङ्गलरूप इति च  
विज्ञापयति ॥ अतिलेखि ॥ विष्णुः श्रीकृष्णो जयति सर्वोत्कर्षेण  
वर्तते । ० ॥ २ ॥

अथ निजभक्तिप्रवर्तनेन कलियुगपावनावतारं विज्ञेयतः  
स्वाद्यचरणकमलं श्रीश्रीकृष्णचैतन्यदेवं भगवन्तं नमस्करोति  
हृदीति ॥ हृदियमग्रेणया प्रवर्तितो ऽस्मि न सन्देहे इति ज्ञेयः ।  
चराकेति स्वयं दैत्येनोक्तं । सरस्वती तु तदसहमाना वरं श्रेष्ठं

आ सम्यक् कायति श्रद्धायते इति तमेव तं सावयति सत्कवि-  
तायामपि तं रेखयैवात्र प्रवृत्तिः स्यात् नान्यथा इत्येवमर्थः ॥ २ ॥

अथ निजदेवतावतारत्वेन निजगुरुं स्तुवन् प्रार्थयते  
विश्राम इति ॥ भक्तिरूपस्यामृतस्य सिन्धुरिवेति तन्नामार्थं  
ग्रन्थः तस्य श्रीकृष्णाख्यस्य मदीशस्य सदा स्तेन रूपेण  
स्थितस्यैव विक्राशितनानाम्यरूपतनोयै सनातननामा तनुस्त-  
स्या विश्राममन्दिरतया तनुस्तयाङ्गीकारेणेत्यर्थः । अन्यस्या  
अपि नारायणाख्यायाः सदा समानार्थं सनातन तत्तनोः  
सिन्धुविश्राममन्दिरं भवतीति ॥ ३ ॥ ० ३ ॥

अथ निजग्रन्थस्य विरोधिकृतपरमभाषाभारतं श्रीगुरु-  
चरणान् प्रार्थयते मोमांसकेति । ० ॥ ५ ॥

It ends : इति दुर्गमसंगमनीनाम्ना भक्तिरसामृतसिन्धुटी-  
काया उत्तरविभागे रसाभासलहरी नवमी ॥ इति दुर्गमसंगम-  
नीनाम्ना भक्तिरसामृतसिन्धुटीकाया चतुर्थो विभागः समाप्तः ॥

रामाङ्केति शालिवाहनस्य संवत्सरगणनया विक्रमादित्यस्यापि  
ज्ञेया । अङ्कस्य वामगतिप्रसिद्धा त्रिषष्ट्यधिकचतुर्दशशतगणित  
इत्यर्थः ॥ विक्रमादित्यस्य त्व[ह]नवत्यधिकपञ्चदशशतगणित  
इति ज्ञेयं ॥ विटङ्कित उट्टङ्कितः सुदुरूपेणैव पठितव्यं । तयो  
दीनस्मन्यतामयपाठे अपि तदसहिष्णुः सरस्वती सुदुर्लभत्वज्ञेयं  
रूपं स्वरूपं यस्येति गत्यन्तरास्पदं स्फोटयन्ती समाहितवती ॥

श्रीकृष्णः सर्वेषुः स चरति विपुले गोकुले व्यक्ततन्  
माधुर्यैश्वर्यवयः स च पञ्चपञ्चाननलक्ष्मीभिरिहः ।

श्रीराधावर्गमध्ये स च मधुरगुणश्री(न)धुराधामधारी-  
त्यस्मिन् ग्रन्थे रसाज्जावभिमतमहिमा[-]रसारप्रचारः ॥

यदपि च नातिविशुद्धा तदपि च सन्निः कदाप्युरीकावै ।  
दुर्गमसंगमनीयं लोके वास्यामृताम्भोधेः ॥

इति सनातनगोस्वामिकृता दुर्गमसंगमनी भक्तिरसामृत-  
सिन्धुटीका समाप्ता ॥

Two additional leaves contain an index of  
chapters, and a list of 26 works quoted in the  
commentary. Of the latter may be mentioned:  
*Kurukshetrāyātrā, Gopālastava, Dhruvacarita,*  
*Sāhityadarpaṇa.* [H. T. COLEBROOKE.]

2504.

1489b. Foll. 85 (numbered 67-151); size  
15½ in. by 4½ in.; Bengali handwriting of  
1806 A.D.; seven lines in a page.

*Durgamasangamani.* This (rather careless)  
copy omits the last colophon and the last but  
one of the final *śloka*s of the preceding MS.;  
and it also differs considerably as to the rest;  
viz.:

इति दुर्गम[स]ङ्गमनीनाम्ना हरिभक्तिरसामृतसिन्धुटीकाया  
चतुर्थो विभागः ॥ रामान्दति (!) शालिवाहनसंवत्सरगणनया  
विक्रमादित्यस्य सापि सा ज्ञेया । अङ्कस्य (!) वामगतिप्रसिद्धा ०--  
दीनं सध्यामयपाठे अपि सुदुर्लभं सुज्ञेयं (?) रूपं स्वरूपं  
यस्येति सरस्वतीसंवादः ॥ यदपि च नातिविशुद्धा वास्या-  
मृताम्भोधेः ॥ समाप्तेयं टीका तेजानेव प्रीतये तु [भ]चतु

The MS. is preceded by six leaves, marked  
क्रोड (पत्र), and numbered 1-6 in the left, and  
61-66 in the right margin. This passage,  
which apparently belongs to the present work,  
begins: अथ जीवगोस्वामिनानुसारिणः । नित्यसिद्धास्तु  
गोप्यः स्वकीया एव तावत् राधादयः । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2505.

1489a. Foll. 60; size 15½ in. by 4½ in.;  
indifferent Bengali handwriting, apparently by  
the same hand as the preceding MS.; seven  
lines in a page.

*Kṛishṇabhaktirasodaya*, another treatise on  
the same subject, apparently consisting chiefly  
of passages from the *Bhaktirasāmṛitasindhu*,  
with comments thereon; by Rādhāmohan-  
Śarman. It begins:

गोपीनयनचकोरीसादितमुरसामृतातिताङ्गरुषिः ।

कोपो ब्रजेन्दुतनयो नीरदनीलो विधुर्जयति ॥

श्रीमदङ्कितचञ्चोद्वाराधामोहनश्रीमया ।

क्रियते परमानन्दः कृष्णभक्तिरसोदयः ॥

श्रीमद्रसामृताम्भोधिर्गोस्वामिभिरुदाहृतः ।

तस्मादुक्तं यत्किंचिद्व्यतश्च निवेद्यते ॥

अन्तर्ध्वं नम चापत्यं तद्वर्धैरितचेतसः ।

वेद्यवैः कृष्णसंन्यसे गुणमात्रपरिचयैः ॥

तत्र भक्तिरुदयः ॥

अन्याभिहावितामृतं ज्ञानकर्माद्यनृतं ।

आनुकूल्यनकृष्णानुशीलनं भक्तिरसना ॥ (see p. 812b)

अथ प्रकरणात् भक्तिपदेन कृष्णभक्तिरेवोच्यते । तथा चानु-  
सूत्येन कृष्णानुशीलनं कृष्णभक्तिरिति सामान्यतः स्वरूपलक्षणं °  
a lengthy discussion ; ननु भक्तेः किं प्रयोजनमिवाह ।  
ज्ञेयस्य मुभदा ° p. 812b ॥ इति ज्ञेयः स मूलपाठः ° in the  
comment on this the author remarks : अथ  
प्रमाणं मूलग्रन्थे (भक्तिरसामृतसिन्धौ) नास्ति कृष्णभक्तिमुपाधीये  
च विस्तृतमन्यत्र चानुसन्धेयं °

The *Durgamasāṅgamaṇi* is quoted at fol. 8b.

The work consists of ten chapters (*ullāsa*),  
viz.: 1. fol. 10b; 2. *sādhyaḥbaktinirūpaṇam*,  
fol. 15b; 3. *bhaktirasānirūpaṇam*, fol. 25a; 4.  
*nibhāvādinir.*, fol. 39a; 5. *śāntabhaktirasānir.*,  
fol. 44a; 6. *prīṭhābhaktirasāvivarāṇam*, fol. 48b;  
7. *sakhyābhaktirasānir.*, fol. 50b; 8. *vatsala-  
bhaktirasānir.*, fol. 51a; 9. *ujjvalabhaktirasānir.*,  
fol. 54b; 10. (*maitrīvairavivecanam*) ends fol.  
60b: भरतमुनिनाप्युक्तं । रसाभासा अनीचितप्रवर्तिता इति ।  
एवमन्यदृष्टं इति कलियुगपावनापहारः ॥ श्रीमद्वैतेश्वर-  
राधानोहनगोस्वामिचिरचिते कृष्णभक्तिरसोदये दशम उल्लासः ।  
समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥ Cp. Rāj. Mitra, Notices, iii.,  
no. 1192. [H. T. COLEBROOKE.]

## 2506.

2486. Foll. 249 (five of which, 124-128,  
are wanting), and two *buddhapattras* (after 62  
and 82 resp.); size 11½ in. by 4½ in.; fairly  
written, in Devanāgarī, about 1550 A.D. (fol.  
61 supplied by a later hand); 8-11 lines in  
a page.

*Vishṇubhakticandrodaya*, another work on  
the same subject, in sixteen chapters (*kalā*),  
by *Nṛsiṃhāraṇya Muni*.

It begins:

चन्दे [इह] श्रीनृसिंहेशं पुष्करस्यं गुरुसमं ।  
श्रीसाममन्तराजं (1) च वैष्णवान्हादि (°वाङ्माद)सिद्धये ॥  
आविर्भव लोकं अस्मिन् सत्त्वज्ञाह्लाददायकः ।  
श्रीविष्णुभक्तिर्बद्धोऽयं विष्णुप्रेमाविवर्धनः ॥  
यस्य (तस्य R. M.) श्रुतेरेककलात्मकस्य  
ह्याह्लाद (ह्लाद R. M.) नेकाह्लातनः प्रबंधः ।

श्रीवित्पनेर्तीन्द्रियपातपाप्मा (शास्त्रा R. M.)

नानातरावाधनती हताया ॥

बल्ले निरंतराश्लेषदुर्ज्ञेयोपकारविघ्नजनं ।

स्मृत्वा प्रणम्य चादी गुरुं श्रीविष्णुभक्तिर्बद्धोदये ॥

संसारानलनिर्विघ्नो मनीषी स्वापैसिद्धये ।

संसारान्तरातां ज्ञात्वा गुरुं शरणागतामृतं ॥

गुरुसेवाराजः शिष्यः क्षिप्रः सर्वनिवेदकः ।

गुरुस्त्वोत्तरभाषणं दंडपत्रप्रणमेगुरुं ॥

अग्रमस्तोद्यतः शश्वदुर्वीक्षां शिरसा मुदा ।

गृह्णन्परिचरन्ब्रह्मानवहस्तोपयगुरुं ॥

तथा चोक्तानि श्रीमद्भागवते श्रीभगवता उद्धृतं प्रति  
शिष्यलक्षणाणि । °

No authorities, except *Purāṇas*, *Bhagavad-  
gītā*, *Vishṇurahasya*, *Vaishṇavatantra* (fol. 93b),  
and such-like works have been met with.

For the contents of the work, cp. Rāj.  
Mitra, Notices, viii., p. 279.

The MS. is not quite complete, the 16th  
*kalā* beginning on fol. 146b; and the last leaf  
breaking off at ॥ अथ फाल्गुने नास्ति श्रीविष्णोः -

[GAIKAWAR.]

## 2507.

735. Foll. 158; size 13 in. by 4½ in.;  
clear, modern Bengali handwriting; eight  
lines in a page.

*Vishṇubhaktidarpaṇa*, or *Vishṇudarpaṇa*,  
another compendium of devotional worship,  
in fifteen chapters, by *Upendracārya*.

I. वासुदेवादिका नृतीर्दिधानं परमं पदं ।

नारायणं शास्त्रयोनिं नमामि हरिनीधरं ॥

गुरुं प्रणम्य श्रीविष्णुं पूजनं परमात्मनः ।

अष्टाङ्गभक्तियोगाद्यं मनोरहाश्वरादिकैः ॥

दृष्ट्वा तन्त्रपुराणानि नतं भागवतस्य च ।

मन्त्रार्थकथनोपेतं लिखित्यानि यथामति ॥

यमाद्य नियमाद्यैव आसनं प्राणसंयमः ।

प्रत्याहारो धारणा च ध्यानं समाधिरेव च ॥

अष्टावङ्गानि योगस्य भक्तेर्भक्तिविदो विदुः ।

अहिंसाद्या यमाः प्रोक्ताः श्रीपाद्या नियमा नताः ॥

चरिहा सननलेयमसङ्गो ह्रीरसंभयः ।

आलिक्यं ब्रह्मचर्यं च नीनं स्वीये चनामैव ॥

श्रीचं जपस्तपो होमः अष्टातिथ्यं नदपैयं (?) नृद<sup>०</sup> = गो-  
तीर्थाटनं परार्थेहा तुष्टिराचार्यसेवनं ॥ [प्रीमृत्तिना] ।

एते यमाः सनियमा उभयोद्वाद्दश कृताः ।

आसनं खलिकास्थं स्याद्वीरासनमचापि वा ॥ ०

II. अथ दीक्षां लिखिष्यामि सर्वश्रव्यां कलावर्ती ।

दीक्षां विना यशुनं हि विप्रस्य न निवर्तते ॥ fol. 10b.

III. भक्त्योगान्यथ वक्ष्यामि भक्तानां चैव लक्ष्यं ।

नेष्कस्यं पापशुद्धिं च विष्णुभक्तेषु निवर्तते ॥ 20b.

IV. अथ साधनयोगस्य माहात्म्यं लिख्यते शुना ।

यथा दृष्टं पुराणेषु श्रुत्वा जननमुत्तमं ॥ 30b.

V. अथ प्रथम्य विच्छेदं विधानं सार्वमन्त्रिकं ।

प्रातःप्रभृति सायानं लिखिष्यामि यथामति ॥ 48a.

VI. पीठन्यासं विधायैवं तत्र विष्णुं स्मरेत्प्रभु ।

स्वाधिष्ठानसमुद्भूतनादेन प्रथमात्मना ॥ 56b.

VII. अथ विज्ञानमानन्दं ब्रह्म नत्वा महेश्वरं ।

पूजायां तस्य मन्त्राणां प्रकाशाद्यथ कथ्यते ॥

एको नारायणो देवः सर्वैः सर्वेश्वरो विभुः ।

भक्तानां कार्यसिद्ध्यर्थं चतुर्नैतिर्नहोयते ॥ 68a.

VIII. सर्वं ज्ञानमननं यस्मिन्नाद्यस्य यतो भवेत् ।

तं विष्णुमन्त्रं पूर्णं प्रथम्य जगदीश्वरं ॥

द्वादशाक्षरमन्त्रस्य वक्ष्यामि विधिमुत्तमं ।

भक्तनुग्रहाद्यैव चानुदेवेति यं विदुः ॥

वेदादिद्वैदयं तेजसो भगवान्बालहंसकी ।

नारायणविष्णुशुक्ती सत्यमुदेन संयुतः (1) ॥ 78b.

IX. अथ प्रथम्य विच्छेदं भवबन्धप्रलम्भुतं ।

विधानं तस्य पूजाया यथोक्तं लिख्यते शुना ॥ 89b.

X. अथ सत्तानन्दमयं ब्रह्म नत्वा महेश्वरं ।

लिख्यते तस्य पूजाया विधानं कलितावर्यं ॥ 97a.

XI. केनी\* च कृष्णगोविन्दौ मन्त्रादौ नदनादथः ।

अष्टादशाक्षरो मन्त्रो भक्तानां सुरपादयः ॥ 106b.

\* The guttural nasal here may possibly be intended for the nasal sound which occurs in many of the formulas in this and several other chapters, e.g. ॐ प्रभुनाय । ॐ अनिरुद्धाय नमः । ॐ शिवे नमः । ॐ सोम-  
नखलाय नमः ॥

XII. अथ संक्षिप्तपुद्गीनां विधानं सार्वमन्त्रिकं ।

यथामति लिखिष्यामि मालाशुद्धिं पुरस्क्रिया ॥ 114a.

XIII. अथ पीराशिकैर्नैवेद्यपचारविधिं श्रुये ।

महापूजाविधानेन गृहदानविधिं तथा ॥ 123a.

XIV. अतः परं लिखिष्यामि ज्ञयनीत्यादिकं विधिं ।

श्रीहरेर्गौमरं पुखं वैष्णवानि व्रतानि च ॥ 141a.

XV. अथ श्रीभागवतोरूपयोव्रतपद्धतिर्लिख्यते । तत्र काल्यु-  
नामावास्यायां ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थितः कृतनैवादिः श्रोतमले  
आनसंकल्यं कृत्वा<sup>०</sup> fol. 157a.

It ends: ततो यजमान आचार्यादिभ्यो यथाशक्ति  
विप्रज्ञातव्यं वक्ष्यित्वा दक्षिणां सुषुप्तं तदर्थं पादं वा दत्त्वा  
तानन्यामपि ब्राह्मणान् सद्युयेन भोजनेन भोजयेत् । यथाशक्ति  
च चाखालादिभ्योऽपि भोजनं दद्यात् । ततोऽस्त्रिद्वन्द्ववधायै  
बन्धुभिः सह भुञ्जीत । व्रतेनानेन भगवन्मनाराय्य सकल-  
यज्ञव्रततपसा सिद्धिमाप्स्य भगवन्नोकमाप्नुयात् ॥ इति श्रीभा-  
गवतोरूपयोव्रतविधिः समाप्तः ॥ इति श्रीमानुषेन्द्राचार्यविरचितं  
श्रीविष्णुदर्पणं समाप्तं ॥

The other colophons run: इति विष्णुभक्तिदर्पणे  
(प्रथमः) परिच्छेदः (corrected everywhere for ori-  
ginal पटलः). [H. T. COLEBROOKE.]

2508.

823a. Foll. 38; size 12½ in. by 4½ in.;  
fair, modern Bengali handwriting; six lines  
in a page.

*Huribhaktikalpalatikā*, a treatise, by *Krishṇa Sarasvatī*, on the nature of 'bhakti' and the various grades of it through which the votaries of *Krishṇa* have to pass before attaining perfection of faith.

It begins:

सर्वोत्तमाननशेषलोकपितरं सर्वेश्वरं शाश्वतं

यं नो वेत्ति जगन्निवासममृतं यन्माययान्धं जगत् ।

यं ज्ञात्वा कृतिनो विशन्ति परमानन्दावबोधं च यं

तं भक्तप्रियवान्धवं शरणं वन्दे नुरद्वेपिणं ॥ १ ॥

ब्रह्मस्तीक्ष्णं प्रेमप्रणयवृद्धयो या किमपवा

कृपायुक्तो भक्तेष्वनुरनिधनश्चमनिपुनः ।

अपि स्वात्मारामो य इह विजिहीषुर्ब्रह्मजगत्

तमानन्दं वन्दे मयजलदमालोदरनिभं ॥ २ ॥

अस्यमपि संसारं यद्भक्तिः सत्यतां नयेत् ।  
 गोपीनां सदानन्दं तमानन्दमुपास्महे ॥ ३ ॥  
 पुण्याम्भोधिभा तमोविचरिनी सत्सङ्गमूलोत्तमा  
 भद्रापत्तविनी विविक्किकलिकामेनप्रसूनोऽञ्जला ।  
 साम्प्रानन्दरसावहं च परमज्ञानं फलं विधत्ते  
 सेयं श्रीहरिभक्तिकल्पलतिका भूयात्कृतां प्रीतये ॥ ३ ॥

The work is divided into fourteen *stavarakas*, viz.: I. (verses 46) on the nature of the god; II. (vv. 78) on the kinds of worshippers; III. (vv. 17) on the nine grades of *bhakti*, to each of which is devoted one of the succeeding chapters; IV. (vv. 21) on *śravaṇa*, the recital of *Hari's* actions and sayings; V. (vv. 60) on *kīrtana*, invocation of his names and eulogizing of his qualities; VI. (vv. 34) on *smaraṇa*, or conception of *Kṛishṇa* as the aggregate of all that delights the human heart; VII. (vv. 27) on *pādasevana*, or paying tribute of admiration by meditating on his acts and offering magnificent presents; VIII. (vv. 48) on *arcana*, or worshipping him by sixteen different kinds of offerings, such as *tulasī*, etc.; IX. (vv. 12) on *vandana*, or prostration before the deity; X. (vv. 19) on *dāsya*, or complete absorption of soul and mind in the divine being; XI. (vv. 5) on *sakhya*, or love for the deity; XII. (vv. 10) on *ātmanivedana*, or annihilation of one's individuality and becoming one with *Kṛishṇa*; XIII. (vv. 13) on knowledge of the divine; XIV. (vv. 19) on the atonement for transgressions and relapses of the soul.

Occasionally explanatory remarks are inserted between the verses, in which the author speaks of himself in the third person, as to what the succeeding verses are intended to show.

It ends :

ये भूयन्ति यदन्ति यानिश्चिदं भक्तिप्रबोधान्तं  
 ये वा साधु निरूपयन्ति भगवद्भक्त्यु निर्मलतराः ।

ते निर्धुय भवान्धकारमखिलं भक्तिप्रबोधान्तं  
 साम्प्रानन्दमनावृतं तदमृतं विन्दन्ति विद्योः पदं ॥ १९ ॥  
 इति श्रीहरिभक्तिकल्पलतिकायां चतुर्दशस्तवकः ॥ १४ ॥  
 श्रीकृष्णसरस्वतीविरचितो ग्रन्थः संपूर्णः ॥  
 [H. T. COLEBROOKE.]

2509.

827b. Foll. 18; size 12½ in. by 5 in.; good, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

*Bhaktilahuri*, apparently a work of a similar nature, by *Maṇirāma*. This MS. contains only the fourth chapter (*viśvasamuldeśa-taraṅga*), explaining the evolution of the universe, with the heaven of *Vishṇu* as the crowning of the edifice. It begins :

गुरुं विश्वेश्वरं कृष्णं प्रणिपत्य प्रणीयते ।  
 नित्यप्रेमैव विश्वस्य समुद्देशो यथानति ॥ १ ॥  
 नित्यस्वलजलादीनां तेजसा पञ्चमस्य च ।  
 सुतान्ध्वनिना साधं ज्योतिरुपपद्यते महत् ॥ २ ॥  
 उभाभ्यां जडितीभूय व्याप विद्यो दिशो दश ।  
 विरेजे मूलरूपेण विदाद् तेन निगद्यते ॥ ३ ॥  
 शब्दस्वरूपा प्रकृतिर्ज्योतीरुपपद्यते पुरुषः ।  
 प्रकृतेः समवायाद्दे तेजसश्चोपपद्यते ॥ ४ ॥  
 तेजोयोगाद्विभक्तः सन् प्राज्ञः साक्षी निरञ्जनः ।  
 सत्त्वाहताश्रमकृतिराद्या मृद्विधियायिनी ॥ ५ ॥  
 जिह्वारम्ययोगात्ता गुणाः (११ गुणान्) सर्वं रजस्तमः ।  
 पञ्चभूतानीन्द्रियाणि संभूतामृतमनुहुः ॥ ६ ॥  
 गुणास्तन्मात्रसहितैः पञ्चभूतैः समन्ततः ।  
 इच्छाज्ञानक्रियाभिस्ते ब्रह्मायं प्रकृता जगः (!) ॥ ७ ॥

It ends :

ब्रह्मलोकश्च वैकुण्ठः शिवलोकस्ततः परः ।  
 शक्तिलोकस्तु गोलोको महामायाभिधः परः ॥ २३३ ॥  
 गुरुलोकः सन्नविधः सत्तलोकः प्रकीर्तितः ।  
 गोलोकाद्गुरुलोकान्तं पञ्चाशत्कोटियोजनं ॥ २३४ ॥  
 इति विश्वसमुद्देशः संक्षेपात्कथितो मया ।  
 विश्वरेण सहस्रास्यो यक्षुं नैव क्षमो भवेत् ॥ २३५ ॥  
 इति भक्तिहरी विश्वसमुद्देशो नाम चतुर्थस्तवकः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2510.

939b. Foll. 10; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

*Gaurāṅganoddeśadīpikā*, or *Gaurāṅgaganoddeśadīpikā*, an account of the chief disciples of Caitanya (*Gaura*, *Gaurāṅga*), and the reformer's own mythic succession; composed, in 1544 A.D., by *Paramāṇanādaśa*, usually called *Kavikarṇapūra*, son of *Śivānanda Sena*; and pupil of *Śrīnātha*.

It begins: श्रीचैतन्यचन्द्राय नमः ॥

यः श्रीवृन्दावनभुवि पुरा सच्चिदानन्दसान्द्रो  
गौराङ्गोभिः सदृशरूपिभिः श्यामधाना ननते ।

तासां शश्वद् दृढतरपरीरम्भसंभेदतः किं  
गौराङ्गः सन् जयति स नवह्रीपमालम्बमानः ॥ १ ॥

नमस्यामोऽस्यैव प्रियपरिजनान् पत्तलतदः  
प्रभोरद्वैतादीनपि जगदधीशक्षयकृतः ।

समानप्रेमाणः समगुणगशालुत्यकरुणाः  
स्वरूपाद्या येऽग्रे सरसमधुरास्तानपि नुनः ॥ २ ॥

गुरुं तं श्रीनाथाभिधमवनिदेवाह्वयविधुं  
नुमो भूपारत्नं भुव इव विभोरस्य दयितं ।

यदा स्यादुन्मीलितरचकरवृन्दावनरहः  
कथासादं लम्बा जगति न जनः क्वापि रमते ॥ ३ ॥

पितरं श्रीशिवानन्दं सेनवंशप्रदोषकं ।  
चन्द्रेऽहं परया भक्त्या पार्षदाग्र्यं महाप्रभोः ॥ ४ ॥

ये विख्याताः परीयाराः श्रीचैतन्यमहाप्रभोः ।  
नित्यानन्दाद्वैतयोश्च तेषामपि महोपसां ॥

गोपालानां च पूर्वाशि यानि नामानि कानिचित् ।  
सकृद्यन्ये सरूपाद्येर्देशिताभ्यादिसूरिभिः ॥

विलोक्याभ्यानि साधूनां मयुरीडनियामिनां ।  
गौडीयानामपि मुखाग्रिम्य स्तननीपया ॥

विविच्यावेदितः केचित् कश्चिन्नानि लिखाम्यहं ।  
नास्मा श्रीपरमानन्ददासः सेवितशासनः ॥

यद्वत्पुरा कृष्णचन्द्रः पञ्चतस्मान्नकोऽपि सन् ।  
प्रातः प्रकटतां तद्वत्तीरः प्रकटतानियात् ॥

स्वाभिन्नेन युतं तत्त्वं पञ्चतस्मिहोच्यते ।  
अन्यथा तदसंख्यत्वात्तत्त्वं स्याच्चतुर्थ्यं ॥

तद्विन्नं यत्तदेवात्र तदभिन्नं विभाव्यते (० ती Tüb.) ।  
यतः सशक्त्येवमया (सख्येवमया शक्त्या T.) कृष्णसादृ-  
स्वरूपचरयोरुक्तं पञ्चतस्मिन्निरूपये । [शतो गतः ॥

उपाधिभेदात्पञ्चत्वं तत्त्वस्येह प्रदर्शयते ॥

पञ्चतस्मान्नकं कृष्णं भक्तरूपस्वरूपकं ।  
भक्तावतारं भक्ताख्यं नमानि भक्तशक्तिकं ॥

अस्य विवृतस्त्वैतैर्यैः स संक्षिप्य विलिख्यते ।  
भक्तरूपो गौरचन्द्रो यतोऽग्रे नन्दनन्दनः ॥

भक्तरूपनित्यानन्दः (!) विष्णुरूपश्च मुख्यकः ।  
भक्तावतारं आचार्याद्वैतो यः श्रीमदाश्रितः ॥

भक्ताख्याः श्रीनिवासाद्या यतस्ते भक्तरूपिणः ।  
भक्तशक्तिर्द्विजायस्यः श्रीगदाधरमुख्यकः ॥

श्रीमद्विष्णुभराद्वैतनित्यानन्दावधूतकाः ।  
अत्र त्रयः समुत्थेया विग्रहाः प्रभवश्च ते ॥

एको महाप्रभुर्ज्ञेयः श्रीचैतन्यो ह्याम्बुधिः ।  
प्रभु द्वौ श्रीयुतो नित्यानन्दाद्वैतो महाश्रयी ॥

गोस्वामिनश्च विज्ञेयास्ते द्विजश्च गदाधरः ।  
पञ्चतस्मान्नका एते श्रीनिवासश्च पण्डितः ॥

यदुक्तस्तत्र गोस्वामी श्रीसरूपपदाम्बुजेः ।  
त्रयोऽत्र विग्रहाः ज्ञेयाः प्रभवश्चात्र ते त्रयः ॥

एको महाप्रभुर्ज्ञेयो द्वौ प्रभू संनतौ सतां ।  
गोस्वामिनश्च चत्वारो वाच्याः प्रथमपुत्रवत् ॥

एषां पार्षदवर्गा ये महान्तः परिकीर्तिताः ।  
नित्यानन्दगणाः सर्वे गोपालाद्योपगोषकाः ॥

एषां संख्यसंस्कृतादुपगोपालसत्तमाः ।  
तत्र श्रीमन्नवह्रीपे विष्णुभरसमीपतः ॥

विलसति स्म ते ज्ञेया वैष्णवा हि महत्तमाः ।  
नीलाचले च ये ख्यातास्ते हि ज्ञेया महत्तराः ॥

दक्षिणादिदिशां याने वैर्यैः सङ्गो महाप्रभोः ।  
ते ते महान्तो मन्त्र्याः परे ज्ञेयाः सयोग्यतः ॥

अतः स्वरूपचरयोरुक्तं गौरनिरूपये ।  
पञ्चतस्म्य संपत्कौ ये ये ख्याता महत्तमाः ।

ते ते महान्तो गोपालाः स्थानाब्देभ्यादिवाचकाः ॥  
रसज्ञाः श्रीवृन्दावनमिति यनाहुर्वैदुषिदो

यमेतं गोलोकं कतिपयमनाः प्राहुरपरे ।  
श्वेतह्रीपं प्राहुः परमपि परे व्योम जगदुर्-

नवह्रीपः सोऽयं जयति परमाश्चर्यमहिमा ॥  
5 0



तस्मिन्वासमुदीचकार नृहरिविचित्रभराखं दधत्  
 तच्छेष्टवशतः समस्तमहता वासो अपि तत्राभवत् ।  
 तेः सार्क महती हरेरनु गुणाकारापि लीलाभवत्  
 तत्रासीज्जगता मनो अपि परमानन्दाय मन्दं यतः ॥  
 यः सत्ये (५) सितवर्णमादधत्सी श्रीहंसनामाभवत्  
 जेताया मलभुगसाख्य उचिता भृदृक्कवर्णं दधत् ।  
 यः श्यामो दधदासवर्णकमनु श्यामं युगे द्वापरे  
 सोऽयं गौरविभुर्विभाति कलयनानावतारं कलौ ॥  
 प्रादुर्भूताः कलियुगे चत्वारः संप्रदायिकाः ।  
 श्रीमाध्वीरुद्रसनका भवाः पार्श्वे यथा स्मृताः ॥  
 अतः कलौ भविष्यन्ति चत्वारः संप्रदायिनः ।  
 श्रीमाध्वीरुद्रसनका वैष्णवाः क्षितिपावनाः ॥  
 तत्र माध्वीसंप्रदायः प्रस्तायात्परिलिख्यते ।  
 परम्योनेष्टस्याभूजिष्यो ब्रह्मा जगत्पतिः ॥  
 तस्य शिष्यो नारदो भूद व्यासस्तस्यापि शिष्यता ।  
 शुक्रो व्यासस्य शिष्यत्वं प्राप्तो ज्ञानावबोधनात् ॥  
 तस्य शिष्याः प्रशिष्याश्च बहवो भूतले स्थिताः ।  
 व्यासात्मकृष्णदीक्षो मध्वाचार्यो महायज्ञाः ॥  
 चक्रे वेदान् विभज्यासी संहितां शतद्वयणीं ।  
 निर्गुणाद् ब्रह्मणो यत्र सगुणस्य परिष्क्रिया ॥  
 तस्य शिष्यो अभवत् पद्मनाभाचार्यो महाशयः ।  
 तस्य शिष्यो नरहरिस्तच्छिष्यो माधवो द्विजः ॥  
 पद्मनाभस्तस्य शिष्यो भूत (!) तच्छिष्यो जयतोषैकः ।  
 तस्य शिष्यो ज्ञाननिम्बुस्तस्य शिष्यो महानिधिः ॥  
 विद्यानिधितस्य शिष्यो राजेन्द्रस्तस्य सेवकः ।  
 जयधर्मो मुनिस्तस्य शिष्यो भूद गणमध्यतः ॥  
 श्रीमद्विष्णुपुरी यस्य भक्तिरानायली कृतिः ।  
 जयधर्मस्य शिष्यो भूद ब्रह्मणः पुरुषोत्तमः ॥  
 व्यासतीर्थस्तस्य शिष्यो यच्छक्रे विष्णुसंहितां ।  
 श्रीमन्नक्षत्रीपतितस्य शिष्यो भक्तिरसाश्रयः ॥  
 तस्य शिष्यो माधवेन्द्रो यद्धर्मोऽयं प्रवर्तितः ।  
 कल्पवृक्षस्यावतारो ब्रजधामनि तिष्ठतः ॥  
 प्रोतप्रेषोवत्सलतोऽञ्जलाख्यफलधारिणः ।  
 तस्य शिष्यो भवच्छ्रीमानोऽष्टराख्यपुरी यतिः ॥  
 कलयामास नृङ्गारं यः नृङ्गारफलालकः ।  
 लङ्घितः कलयामास दासस्य फले उभे ॥

श्रीमान् रङ्गपुरीति सङ्गासत्ये यत्तमाश्रितः ।  
 ईश्वराख्यपुरीं गीर उररीकृत गौरवे ॥  
 जगदाज्ञावयामास प्राकृताप्राकृतात्मकं ।  
 स्वीकृत्य राधिका भावकान्ता पूर्वमुदुम्बरे ॥  
 जनवीरसरसाम्भोधी श्रीमन्मन्दनो अपि सन् ।  
 आद्यो ब्रह्मो अपि चैतन्यमविशद् यन्त्रे पुरा ॥  
 विष्णुश्रीम मनस्तस्य दृष्ट्वा गन्धर्वनैतनं ।  
 द्वारकास्यो अपि भगवानविशङ्कामच्छचीमुत (!) ॥  
 नानावतारः सुतरामेककालप्रभावतः ।  
 यथा श्यामो शिशुकृष्णं भगवन् पुरा खर्यं ॥  
 योगमायाबलादेते तिष्ठन्तोऽन्यत्र यद्यपि ।  
 तथापि प्राविशन् गीरेऽभिनयलक्षणलङ्घितः ॥  
 यथोक्तं व्यासचरणैः प्रभासलक्ष्मधृतः ।  
 अचिन्त्याः खलु ये भावा न तांस्तर्केण योजयेदिति ॥  
 रघुनाथं प्रविश्यापि यथा तिष्ठति भागीधरः ।  
 एवं श्रीनारदमुखास्तिष्ठन्तोऽन्येषु धामसु ॥<sup>०</sup>

It ends :

श्रीगीराङ्गणोद्देशदीपिका रचिता मया ।  
 दीप्यतां परमानन्दसंदोहभक्तवेश्मनि ॥  
 शाके रसारसमिमे मनुनेव युक्ते  
 ग्रन्थो मयाविरभयत् कतमस्य वचनात् ।  
 चैतन्यचन्दचरितानृतमग्नचिह्नेः  
 शोधः समाकलितगीरगाख्य एवः ॥

इति श्रीकविकर्षीपूरविरचिता श्रीगीरगाख्योद्देशदीपिका समाप्ता ॥  
 श्रीभैरवचन्ददेशर्षिणो लिखितं ॥

For another MS. see Roth, Tübingen MSS.,  
 p. 9. [H. T. COLEBROOKE.]

2511.

199. Foll. 29; size 11 in. by 5 in.; in-  
 different Devnāgarī writing of about 1750 A.D.;  
 10-14 lines in a page.

*Brahmasaṃhitā* (or *Bhagavatsiddhāntasam-  
 graha*), *Adhyāya* V., consisting of a (*Paurāṇik*)  
 account of the origin and divinity of *Kṛishṇa*,  
 followed by a hymn to the same deity; with  
 a commentary, entitled *Digdarśanī*, by *Rūpa*,  
 younger brother of *Sanātana*, and elder bro-  
 ther of *Vallabha*.



The entire work is stated to consist of a hundred *adhyāyas*.

A. The text contained in the present MS. runs as follows :

ईश्वरः परमः कृष्णः सच्चिदानन्दविग्रहः ।  
अनादिरादिगोविन्दः सर्वकारणकारणं ॥ १ ॥  
सहस्रपत्रं कमलं गोकुलाख्यं महत्पदं ।  
तत्कथिकारं तद्भानु तदननाशसंभवं ॥ २ ॥  
कथिकारं महत्कलं यद्वैद्यं यन्नकीलकं ।  
यदङ्गं यदपदीस्थानं प्रकृत्वा पुरुषेण च ॥ ३ ॥  
प्रेमानन्दमहानन्दरसेनावस्थितं हि यत् ।  
ज्योतीरूपेण ननुना कामबीजेन संगतं ॥ ४ ॥  
तत्किञ्चलं तदज्ञानं तत्प्रज्ञायां प्रियामपि ।  
अतुरसं तत्परितः श्वेतद्वीपास्थमद्भुतं ॥ ५ ॥  
अतुरसं अतुरसं चतुर्धाम अतुरसं ।  
अतुरसिः पुरुषार्थं चतुर्भिर्हेतुभिर्भूतं ॥ ६ ॥  
मूलैर्देशभिरानन्दमूर्ध्वार्धो दिग्विदिस्त्वपि ।  
अष्टाभिर्निधिभिर्भुक्तमष्टाभिः सिद्धिभिस्तथा ।  
अनुरूपैश्च दशभिर्दिक्पालैः परितो वृतं ॥ ७ ॥  
इयमेगैरैश्च रक्षैश्च शुक्लैश्च पार्श्वदर्शिनैः ।  
शोभितं शक्तिभिस्तान्निहितैश्चैव समन्ततः ॥ ८ ॥  
एवं ज्योतिर्मयो देवः सदानन्दपरात्परः ।  
आत्मारामस्य तस्यास्ति प्रकृत्वा न समागमः ॥ ९ ॥  
मायया रममाणस्य न वियोगस्तथा सह ।  
आत्मना रमया रमे तत्कालं\* सिद्धयया ॥ १० ॥  
नियतिः सा रमा देवी तन्निधया तद्भवंवदा ।  
तन्निष्ठं भगवांश्चभुज्योतीरूपः सनातनः ॥ ११ ॥  
या योनिः सा परा शक्तिः कामो बीजं महद्भरे ।  
लिङ्गयोन्यात्मिका जाता इमा माहेश्वरीप्रजाः† ॥ १२ ॥  
शक्तिमान्पुरुषः सोऽयं लिङ्गरूपी महेश्वरः ।  
तस्मिन्नाविरभून्नित्यं महाविष्णुर्भूतगतिः ॥ १३ ॥  
सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।  
सहस्रबाहुर्विशाला महाबाहोः सहस्रमूः‡ ॥ १४ ॥

\* सद्युनिच्छया तत्कालः सद्युर्थं प्रहितः कालो यस्माद्रमणात् तादृशं यथा स्यात्तथा रमे ।

† माहेश्वरी माहेश्वर्ये ।

‡ सहस्रं सूते सृजति ।

नारायणः स भगवानापस्तस्मात्सनातनात् § ।  
आविरासन् कारणाद्योर्निधिसंकर्वात्मकः ॥ १५ ॥  
योगनिद्रा गतस्तस्मिन् सहस्रांशः स्वयं महान् ।  
तद्गोमंजिलजालेषु बीजं संकर्षणस्य च ॥ १६ ॥  
हेमान्यखडानि जातानि महाभूतावृत्तानि तु ।  
प्रत्यक्षमेवमेकांशादेकांशाद्विशति-स्थं ॥ १७ ॥  
सहस्रमूर्धा विशाला महाविष्णुः सनातनः ।  
वामाङ्गादमृज्ज्वलितं दक्षिणाङ्गात् प्रजापतिं ॥ १८ ॥  
ज्योतिर्लिङ्गमयं शम्भुं कूर्चदेशादधामृजत् ।  
अहंकारात्मकं विश्वं तस्मादेतद्विजायत ॥ १९ ॥  
अथ तैस्त्रिविधैर्ज्ञैर्लोकानुद्बुधैः किल ।  
योगनिद्रा भगवतो तस्य शरीरेव संगता ॥ २० ॥  
सिमृष्टया ततो नाभेस्तस्य पद्मं विनिर्ययी ।  
तत्कालं हेमनलिनं ब्रह्मणो लोकमद्भुतं ॥ २१ ॥  
तत्त्वानि पूर्वैरुपायि कारणानि परम्परं ।  
समधार्यत् प्रयोगाच्च विभिन्नानि पृथक् पृथक् ॥ २२ ॥  
विच्छिन्ना सज्जमानोऽयं भगवानादिपुरुषः ।  
योगयन्त्राया देवो योगनिद्रामकल्पयत् ॥ २३ ॥  
योगयन्त्राय तामेव प्रविशति स्वयं गुहां ।  
गुहां प्रविष्टे तस्मिन् जीवात्मा प्रतिबुध्यते ॥ २४ ॥  
स नित्यो नित्यसंस्थः प्रकृतिश्च परैव सा ।  
एवं सर्वैकसंस्थं नाभ्यां पद्मं हरेरभूत् ॥ २५ ॥  
तव ब्रह्माभयङ्ग्यश्चतुर्वेदी चतुर्मुखः ।  
स जातो भगवच्छिन्ना तत्कालं किल चोदितः ॥ २६ ॥  
सिमृष्टया नतिं चक्रे पूर्वं संस्कारसंस्कृतां ।  
ददौ केवलं ध्यानं नान्यात्मिकां सर्वतः ॥ २७ ॥  
उवाच पुरतस्तस्मै तस्य दिव्या सरस्वती ।  
कामः कृष्णाय गोविन्द ओं गोपीजन इत्यपि ॥ २८ ॥  
वत्सभाय प्रिया बहुरयं ते दास्यति प्रियं ।  
तप त्वं तप एतेन तप सिद्धिर्भविष्यति ॥ २९ ॥  
अथ तेपे स सुचिरं प्रीणनोविन्दमप्ययं ।  
श्वेतद्वीपपतिं कृष्णं गोलोकस्थं परात्परं ॥ ३० ॥  
प्रकृत्वा गुणरूपिणा रूपिण्या पशुपासितं ।  
सहस्रदलसंपन्ने कांठिकिञ्चलवृंहिते ॥ ३१ ॥

§ आपो वै नरसूनवः ।

॥ भुवोर्मेधात् ।

भूमिचिन्तामणिस्तत्र कर्णिकारे महासने ।  
 समामोने चिदानन्दं ज्योतीरुपं सनातनं ॥ ३२ ॥  
 जगद्वल्लभं वेशुं वादयन् मुखाधुने ।  
 विलासिनीगणधूमं स्त्रीः स्त्रैरज्ञैरभिदुतं ॥ ३३ ॥  
 अथ वेशुनिनादस्य त्रयी मूर्तिमयी गतिः ।  
 स्मरन्ती प्रियदक्षिणी (r. ० शानु marg.) मुखाङ्गानि\*  
 [स्ययंभुवः ॥ ३४ ॥  
 गायत्रीं गायतस्तस्मादधिगत्य सरोजजः ।  
 संस्कृतश्चादिगुरुणा द्विजानामगमत्तदा ॥ ३५ ॥  
 त्रयां प्रवृद्धो ऽथ विधिर्विज्ञातस्तत्समागः ।  
 पुष्टाव वेदमारेण स्तोत्रेशानेन केशव† ॥ ३६ ॥

चिन्तामणिप्रकरसप्तसु कल्पवृक्ष-  
 लब्धावृतेषु मुरभीरभिपालयन् ।  
 लक्ष्मीसहस्रज्ञातसंभ्रमसेष्यमानं  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १ ॥  
 वेशुञ्जलनमरविन्ददलायताक्षं  
 वर्हावतंसमसितासुदमुन्दराङ्गं ।  
 कन्दर्पकोटिकमनीयविज्ञेयशोभं  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २ ॥  
 आलोलचन्दकलशन्दनमात्यवशी-  
 रत्नाङ्गदप्रणयकेलिकलाविलासं ।  
 श्यामं त्रिभङ्गललितं नियतप्रकाशं  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ३ ॥  
 अङ्गानि यस्य सकलेन्द्रियवृत्तिमनि  
 यश्यन्ति पान्ति कलयन्ति चिरं जगन्ति ।  
 आनन्दचिन्मयसमुच्चलधियहस्य  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ४ ॥  
 अङ्गेतमच्युतमनादिमननरूपम्  
 आद्यं पुराणपुरुषं नवयौवनं च ।  
 वेदेषु दुर्लभमदुर्लभमात्मभङ्गी  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ५ ॥

\* मुखाङ्गानि प्रविशेज्जोहभिः कर्णैः प्रविशेज्जोहयैः ।

† The text makes this last *śloka* consist of three hemistichs, the number of the verses, 7-35, being removed back to the end of the preceding hemistich. In the commentary this is different, though there too the numbering is irregular, several *ślokas* being sometimes treated together under the same number, and the two sections being numbered consecutively.

पन्थास्तु कोटिशतवत्तरसंप्रगम्यो  
 वायोरथापि मनसो मुनिपुङ्गवानां ।  
 सो ऽप्यस्ति यत्प्रपदसोमि विचिन्त्य तत्त्वं  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ६ ॥  
 एको ऽप्यसौ‡ रक्षयितुं जगदखकोटिं  
 यच्छक्तिरस्ति जगदखचया यदंतः§ ।  
 अखान्तरस्य परमाणुचयान्तरस्यं  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ७ ॥  
 यद्वावभावितधियो मनुजान्तायेव  
 संप्राप्य रूपमहिमासनजानुभूयाः (?) ।  
 सूक्तैर्येष निगमप्रचितैः स्तुवन्ति  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ८ ॥  
 आनन्दचिन्मयरसप्रतिभाविताभिम्  
 ताभिरेव निजरूपतया कलाभिः ।  
 गोलोक एव निवसत्यसितलात्मभूतो  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ९ ॥  
 प्रेमाञ्जनचुरितभक्तिविलोचनेन  
 सनाः सदैव हृदये ऽपि विलोकयन्ति ।  
 तं (r. यं) श्याममुन्दरमचिन्मयगुणप्रकाशं  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १० ॥  
 रामादिमूर्तिषु कलानियमेन तिष्ठन्  
 नानावतारमकरोद्भुवनेषु किंतु ।  
 कृष्णः स्वयं समभवत् परमः पुमान्यो  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ११ ॥  
 यस्य प्रभापप्रभवतो जगदखकोटि-  
 कोटिश्च (r. च्च) शेषवस्तुधादिविभूतिभिर्ब्रह्म ।  
 तद्ब्रह्म निष्कलमनन्तमशेषभूतं  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १२ ॥  
 माया हि यस्य जगदखज्ञानानि सूते  
 त्रैगुण्यतद्विषयदेदवितायमाना ।  
 सत्त्वावलक्षिपरसत्त्वविशुद्धसत्त्वं  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १३ ॥  
 आनन्दचिन्मयरसात्मतया मनःसु  
 यः प्राणिनां प्रतिफलन् स्मरतामुपेत ।  
 लीलायितेन भुवनानि जयत्यजस्रं  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १४ ॥

‡ Thus comm., ० प्यसौ text.

§ जगदखचया इति न आनने वहिर्यस्येत्यादि ।

गोलोकनाम्नि निजधामनि तले च तस्य  
 देवीमहेशहरिधामसु तेषु तेषु ।  
 ते ते प्रभावनिचया विहतास्तु येन  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १५ ॥

मृष्टिस्थितिप्रलयसाधनशक्तिरेका  
 ज्ञायेव यस्य भुवनानि विभर्ति दुर्गा ।  
 इन्द्रानुरुपमपि यस्य च चेदते सा  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १६ ॥

खीरं यथा दधिविकारविशेषयोगात्  
 संजायते न तु ततः पृथगस्ति हेतोः ।  
 यः संभु(र. जंभु)तामपि\* तथा समुपैति कायाद्  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १७ ॥

दीपाचरेव हि दशान्नरमभ्युपेत  
 दीपायते विवृतहेतुसमानधर्मा ।  
 यस्तादृगेव हि च विष्णुतया विभाति  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १८ ॥

यः कारकार्यवशले भजति स योग-  
 निद्रामननजगदखड्गसरोमकूपः ।  
 आधारशक्तिमवलम्ब्य परी स्मृतिं  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १९ ॥

यस्यैकनिःस्पृहितकालमथावलम्ब्य  
 जीवन्ति लोमविलजा जगदखड्गनाथाः ।  
 विष्णुर्मेहास्त इह यस्य कलाविशेषो  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २० ॥

भास्तान् यथाश्मशकलेषु निजेषु तेजः  
 स्वीयं क्रियतकटयत्यपि तद्वद्वच ।  
 ब्रह्मा य एव जगदखड्गविधानकर्ता  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २१ ॥

यत्पादपद्मवयुगं विनिधाय कुम्भ-  
 इन्द्रे प्रणामसमये स गणाधिराजः ।  
 विष्णोर्ब्रह्महनुमलमस्ति जगत्त्रयस्य  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २२ ॥

अग्निमैत्री गगनमसु मरुद्विश्व  
 कालस्तथात्ममनसीति जगत्त्रयाणि ।  
 यस्माद्भवन्ति विभवं विशन्ति यं च  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २३ ॥

\* जंभोरपि कायात्वं गुणसंवलनात् ।

यच्चक्षुरेव सरिता(र. सविता) सकलप्रहासां  
 राजा समस्तसुरमूर्तिरज्ञोपतेजाः ।  
 यस्याज्ञया धमति संभृतकालचक्रे  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २४ ॥

धर्मायैकामनिचयः श्रुतयस्तपोति  
 ब्रह्मादिकौटपतगावधयश्च जीवाः ।  
 यद्वत्तमात्रविभवप्रकटप्रभावा  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २५ ॥

यद्विन्दगोपमयवेन्दमहो(?) स्वकर्म-  
 वन्धानुरूपफलभाजनमात्रनोति ।  
 कर्मणि निदैहति किंतु च भक्तिभावा  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २६ ॥

यं क्रोधकामसहजं प्रणयनि भीति-  
 चास्तत्यमोहगुरुगौरवसेष्यभावेः ।  
 संचित्य तस्य सदृशीं तनुमापुरेते  
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २७ ॥

प्रियः† कान्ताः कामाः परमपुरुषः कल्पतरवो  
 दुमा भूमिश्चिन्तानाशिमण्डपमयी तोयमनृतं ।  
 कथा गानं नाट्यं गमनमपि वंशी प्रियमस्त्री  
 चिदानन्दज्योतिः परमपि तदास्वाद्यमपि च ॥ २८ ॥

स यत्र खीराच्छी सरति सुरभीभ्यश्च‡ सुगहान्  
 निमेषार्थस्यो या व्रजति न हि यत्रातिसमयः ।  
 भजे श्वेतद्वीपं तमहमिह गोलोकमिति यं  
 विदन्तस्ते सन्तः स्मृतिविह्वलचाराः कतिपये ॥ २९ ॥

अथोवाच भगवान् भगवन्तं कमलयोनिं ॥  
 ब्रह्मन् महत्सर्वविज्ञाने प्रजासर्गे च चेन्मतिः ।  
 पञ्चसोकोमिनां विद्यां वत्स तत्तां निषोष मे ॥ ३० ॥

प्रबुद्धे ज्ञानभक्तिभ्यामात्मन्यान्न्दचिक्मयी ।  
 उदेत्यनुत्तमा भक्तिर्भगवत्प्रेमलक्षणा ॥ ३१ ॥

प्रमाथैस्तत्सदाचारैस्तदभ्यासैर्निरन्तरं ।  
 बोधयत्मात्मनात्मानं भक्तिमयुक्तनां लभेत ॥ ३२ ॥

यस्याः प्रेयस्करं नास्ति यया निवृत्तिमाप्नुयात् ।  
 या साधयति मामेव भक्तिं तामेव साधयेत् ॥ ३३ ॥

धर्मानन्यान्परित्यज्य मामेव भज विष्णुत्न ।  
 यादृशी यादृशी अद्या सिद्धिमेयति तादृशी ॥ ३४ ॥

† ब्रजसुन्दरीरूपाः

‡ सुरभीभ्यः सरतीति तदीयवंशीभ्यन्याकावेशादिति भावः ।

अहं हि विश्वस्य चराचरस्य

बोधं प्रदानं प्रकृतिः पुनश्च ।

मया हितं तेज इदं विभर्षि

विधे विधेहि त्वमयो जगन्नि ॥ ३५ ॥

इति श्रीब्रह्मसंहितायां भगवत्सिद्धांतसंग्रहे मूलसूत्राख्यः  
पंचमोऽध्यायः ॥

In the *Bhaktirasāmṛitasindhu* the verses ii. 12 (यस्य प्रभावतो ०) and ii. 20 (यस्यैकनिःश्रुतिः ०) are quoted as occurring “*Brahmasaṃhitāyāṃ Ādipurusharahasye.*”

B. *Rūpa's* commentary, which, for the most part, is illustrative rather than explanatory, begins : श्रीमते निंवाक्य भगवते नमः ॥ श्री-

कृष्णस्वरूपमहिमा मम चित्ते महीयता ।

यस्य प्रसादाद् व्याकृतमिच्छामि ब्रह्मसंहिता ॥

दुर्योजनापि युक्तायां सुविचारादृषिस्मृतिः (? सुचिरा-  
[दृषिणाङ्गतिः R. M.] ।

विचारे तु मयाच स्यादृषीणां स श्रुतिर्गतिः (? सदृशी  
[गतिः])

यद्यप्यध्यायशतयुक् संहिता सा तपायसी ।

अध्यायः सूत्ररूपत्वात्तस्याः सवीर्यता गतः ॥

श्रीमद्भगवताद्येषु दृष्टं यन्महानुद्भिः ।

तदेवात्र परामृष्टं ततो हृष्टं मनो मम ॥

यद्यस्त्योक्त्यासंदर्भे विस्तराद्भिः निरूपितं ।

अत्र तस्मिन्नामृष्य (r. मृष्य) व्याख्यातुं स्पृश्यते मया ॥

अथ श्रीमद्भगवते यदुक्तमेतं चांशकलाः पुंसकृष्णस्तु भगवान्  
स्वयमिति तदेव तावत्प्रथममाह । ईश्वर इति ०

The commentator quotes freely from the *Bhāgavatapurāṇa*, esp. the tenth book (*śrīdaśama*), with its *Tīkā*, and the *Bhagavadgītā*. Other authorities quoted are : *Uddhava* (या वै श्रियाश्चित्तमिमादि श्रीमदुद्भववाक्यात्), fol. 19b; *Kṛishṇa-saṇḍarbha*, foll. 1b, 24a; *Gopālūtāpanī*, foll. 3b, 8b; *Gosūktam* (गोभ्यो यज्ञाः प्रवर्तते गोभ्यो देवाः समुत्पिताः । गोभिर्वेदा समुद्गीर्वाः स षडंगपदक्रमाः ॥), fol. 6a; *Gautamīyatantra*, foll. 2b, 3a (*Vṛihad-Gautamīya*, foll. 9b, 23a; *Gautamīyatantra-dvaya*, fol. 28a); *Nāmakaumudī-kāra*, fol. 3a; *Nāradapañcarātra*, foll. 8b, 17b; *Prabhāsha-*

*purāṇa* (*Nāradaśādhvajasaṃvāde*; prob. the *Prabhāsakhanda* of the *Skandapurāṇa*), fol. 2a; *Bhaṭṭa*, fol. 3b; *Mṛityumjayantra*, fol. 14a; *Brahmastuti*, fol. 4b; *Bhaktisaṇḍarbha*, fol. 29a; *Yāmunācārya*, fol. 22a; *Vāsudeva-panishad*, fol. 3a; *Śuka* (? तपासी दर्शयामास लोक-स्वमितादीं श्रीमुक्कयाक्यात्), fol. 19b; *Śrīdharasvāmin* (comm. on *Vishṇup.*), fol. 21b; *Śrutistava* (सकृतपुरेष्मोष्मवहिरन्तरसंवरणं ० इति नृगतिं विविच्य कवयो निगमावपनं ० ॥), fol. 28b; (*Trailokya*)-*Sam-mokanatantra* (*ashṭādaśāksharaprasaṅga*), fol. 24a; *Sahasranāmavyākhyā*, fol. 13b; *Haya-śīrshapañcarātra*, foll. 8b, 28a.

It ends : इति ब्रह्मसंहितायामिति । तदुक्तं तत्रैवान्यत्र ।

अध्यायशतसंपन्ना भगवद्ब्रह्मसंहिता ।

कृष्णोपनिषदी सारैः संविता ब्रह्मोदितेति ॥

यद्यपि नाना पाठाक्षानां चार्थान् स्मरति नाना ते ।

तदपि च सत्यं लब्ध्वा ह्यस्माभिरुत्तमं प्रणिताः ॥

सनातनसमो यस्य ज्ञायान् श्रीमान् सनातनः ।

श्रीवत्सभोऽनुमः सोऽसौ श्रीकृष्णो जीवसन्नतिः ॥

इति ब्रह्मसंहितायां मूलसूत्राख्यस्य पंचमाध्यायस्य दिग्दर्शनी  
[नास्ती suppl.] टीका समाप्ता ॥ श्रीमते निंवाक्य भगवते  
नमः ॥

For another MS. of both text and commen-  
tary (not metrical, as is there stated errone-  
ously), see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 106.

[H. T. COLEBROOKE.]

2512.

2461. Foll. 203, one of which (fol. 93) is wanting; whilst 118-125 are misplaced after 193; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the beginning of the 17th century; nine lines in a page.

*Vishṇudharmamīmāṃsā*, a dissertation on the worship of *Vishṇu*, by *Nṛsiṃha Bhaṭṭa*, son of *Soma Bhaṭṭa*. The MS. has suffered to some extent from damp.

It begins :

वाचामगोचरमज्ञातिगुणक्रियाया

यं नेति नेति चकितं श्रुतयो वदति ।

वैज्ञानसागमपरैरधिगम्यते यस्

तस्मै नमो ऽस्तु हरये द्विपदधराय ॥ १ ॥

सर्वस्वं वेद्यावानां श्रुतिनि[लि]लशिरःसागरं पंचरात्रं

यत्प्राहादी मुरादिः स्वजनहितकरो नारदायेष्टमिहै ।

तद्वाचिख्यासवस्तु प्रकटितवपुषे श्रीनृसिंहाग्रमाख्या-

विख्यातायासिलाप्यै सततमिह नमस्कृमहे ऽस्मै नमो

वेदांताद्याविरोधेन पूर्वतंत्रानुसारतः ।

[॥ २ ॥

मीमांसा विष्णुधर्माणां क्रियते सोममनुना ॥ ३ ॥

वैष्णवकंडाभरणं कंठे धार्यै सर्वविपश्चिद्भिः ।

ज्ञापयपाबंडादिध्वांतातंत्र्युदासाय ॥ ४ ॥

ईशानस्तरपिस्तदूषितधियो नैतत्कृतेः स्वादुतां

द्राक्षीक्षीरमधूपमामिह विदुः किं तावता तत्कृतिः ।

रंभाभयमरांगनामरसिकः क्लीबो न चेन्नोप्यते

लावण्यादि किमत्र दुष्यति यतः संत्येव तद्वाचुकाः ॥ ५ ॥

पंचरात्रविदो नत्वा गुरुनपि गरीयसः ।

ग्रामाख्यं पंचरात्रस्य प्रथमं समुदीर्यते ॥ ६ ॥

ज्ञानतापरनामधेयपंचरात्रोक्तपूजास्तुतिनमस्कारादिना भगवंतं  
नारायणं भजन्[ना]नामेव कैवल्यमनुदयो वा नान्येषां । श्रुति-  
स्मृतिग्रामाख्यात् । ०

There are no divisions, and a rapid perusal  
has only yielded quotations from *Purāṇas*, the  
epics, the *Nāradapañcarātra*, *Brahmayāmala*  
(fol. 104b), *Ratnasāgara* (fol. 102a मध्यमानामिका  
मध्यपर्यव्ययमिह प्रिये । मेरुं कल्पजपं कुर्वन्तदधिष्ठानमनुक्रमात् ॥  
जनामा मूलपर्वोदि कनिष्ठादिक्रमेण तु । तत्रैक्ययादितो देवि  
मध्यामूलावभासकं ॥ ०); *Parāśara*, *Śaṅkarācārya*.

It ends :

श्रीविष्णुधर्ममीमांसापदार्थानां तु संग्रहः ।

मुखायबोधनार्थं तु जिज्ञासूनामयं कृतः ॥

मीमांसिता विष्णुधर्माः श्रीगुरुणामनुग्रहात् ।

यदत्र मुहु तत्तेषां यदमुहु ममेव तत् ॥ ० ॥

सम्प्रायवेदतदनुस्मृतिवारिजानां

सोमात्मजेन धिययागुणकूजमाला ।

न्यस्ता हरेश्चरखयोरनया नृसिंहः

प्रीयातु मे स भगवान्द्विपदधरात्मा ॥

इति श्रीपद्माक्षप्रमाणज्ञसोमभट्टनृजश्रीनृसिंहभट्टविरचिता  
विष्णुधर्ममीमांसा समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

2513.

2635b. Foll. 20 (the first five of which  
are wanting); size 10½ in. by 4 in.; legibly  
written in Devanāgarī; 14 or 15 lines in a  
page.

*Śivādvaitaprahāṣikā*, a treatise, in three  
chapters (*ullāsa*), on the unity of the deity as  
represented by *Śiva*, and on the practices of  
devotion due to that deity, by *Kāśinātha Bhaṭṭa*,  
son of *Jayarāma Bhaṭṭa* and *Vārīṇasī*.

The treatise is composed in *śloka*s (chiefly  
compiled from *Purāṇas*) interspersed with ex-  
planatory remarks.

Ch. II. beg. (fol. 3a):

अथोत्पत्तिं प्रवक्ष्यामि शैवशास्त्रानुसारतः ।

निर्गुणः सगुणश्चेति शिवो ज्ञेयः सनातनः ॥

निर्गुणः प्रकृतेरन्यः सगुणः सकलः स्मृतः ।

सच्चिदानंदविभवात्सकलात्परमेश्वरात् ॥

पंच भूतानि तन्मात्रपंचकं च तथा पुनः ।

शानेन्द्रियाणि पंचैव पंचकर्मेन्द्रियाण्यपि ॥

मनोमयाः शुद्धविद्या महेश्वरः सदाशिव इति ।

सम्प्रायः ॥ सनातनो नित्यः शिवो निर्गुणः सगुणश्च ज्ञेयः ।  
निर्गुणस्वरूपमाह ।

तच्छक्तिभूतः सर्वेशो भित्तो . . . . . ।

नित्यः सर्वगतः मूढः सदानंदो निरामयः ।

विकाररहितः साक्षाच्छिवो ज्ञेयः सनातन इति ॥

प्रकृतेरन्यः । केवलो निर्गुणः । ०

Ch. III. beg. (fol. 15a): शैवपुराणे ।

मृगु धर्मं प्रवक्ष्यामि भक्तानां लक्ष्यं मन ।

भक्तोद्धृतसर्वीगाक्षि शुद्धीकृतमस्तकाः ॥ ०

It ends (from the *citrakhaṇḍa*)

प्रदोषपूजनं शंभोः सर्वपापभयापहं ।

सर्वभौहप्रदं तस्मात्सादरं तत्समाचरेत् ॥

सोमवारचयोदश्यां नक्तभुक् शंकरप्रियः ।

रुद्राध्यायजपी चेत्सात् मुक्तं को ऽस्य वक्ष्येति ॥

इति श्रीमद्भद्रोपनामक(thus in all three colophons)  
जयरामभट्टमुन- चाराखसीगर्भसंभव- दक्षिणामूर्तिशिवाराधक-  
काशीनाथपरिचितायां शिवाष्टैतमकाशिकायां तृतीयोद्घातः ॥  
संवत् १६५६ शके ११२३ दुर्गातिनामसंवत्सरे वैशाखकृष्ण अमायां(!)  
भीमे भरणीनक्षत्रे मेघस्थिते चंद्रे वृषस्थिते रवी कर्कस्थिते  
देवगुरी काश्यां दशामेधस्थितनगरकराख्यप्रसिद्धः बडयोपना-  
मकेन आकुलनेरवृत्तीश्वरेण पुतदेवप्रपीत्रेण(?) नीलकंठपीत्रेण  
विठ्ठलात्मजेन वत्सगोत्रोत्पन्नेन पंचप्रवरान्वितेन पुण्ययाने ० इदं  
पुस्तकं जयरामशर्मणा स्वहस्तेन लिखितं । तस्येदं दक्षिणामूर्ति-  
विष्णेश्वरः प्रसन्नो ऽस्तु ॥

Of non-*puṇḍric* authorities may be men-  
tioned : *Purushārthaprabodha*, fol. 12b, 16a,b;  
*Puippalādopaniṣad*, fol. 12b; *Vidyēśvarasaṅ-  
hitā* (? of some *purāṇa*), fol. 17a; *Śūradā*, fol.  
15a. [MACK. COLL.]

## 2514.

1547C. Foll. 20; size 10 in. by 4½ in.;  
clear, modern Devanāgarī writing; five lines  
in a page.

*Catusṭhāyasaṃpradāyikā-paddhati*(?) and *Sitū-  
rūmapaddhati*, two short manuals of prayers,  
with directions for their use (? by Rāmānjan-  
ya or one of his followers). Partly in *bhūṣhū*.

I. (in four sections) begins : श्रीमते रामानुजाय  
नमः ॥ ओं

पृथु त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता ।  
त्वं च धारय मां देवि पवित्रं चाशनं(r. चासनं)कुरु ॥

इति आसनमंत्रः ॥

समुद्रमेखले देवि पर्वतस्तनमंडले ।

विष्णुपतिं नमस्तुभ्यं पादस्पर्शं खनस मे ॥

इति पादस्पर्शमंत्रः ॥

ओं तस्य तस्य देवानां भूतप्रेतपिशाचिका ।

मलमूत्रमनुष्याणां मम दोषो न दीयते ॥

इति मलमंत्रः ॥

Follow *pātraśuddhimantra*, *mr̥ttikāmantra*,  
*dantadhāvanamantra*, *śikhābandhanamantra*,  
*śikhāmuktimantra*, *ācamanamantra*, *snānaman-*

*tra*, *aghamarshaṇa*, *karanyāsa*, *hr̥idnyānyāsa*,  
*aṅganyāsa*, *hr̥idayanyāsa*, *dhyānam*, *śaḍakṣhara-*  
*mantra*.

It ends :

विलासाचार्यके अगस्त्याचार्ये ॥ ३ ॥ इति चतुष्टयसंज्ञाकी-  
पद्धति(!) संपूर्णम् ॥

II. beg. (fol. 9a): अगस्त्य उवाच ॥ ओं प्रातस्तुत्याय  
श्रीचक्षानं कृत्वा मलमंत्रं विचारं पठित्वा ।

पृष्ठे तु पश्चिनाभं च दिक्के दामोदरं न्यसेत् ।

ओंकारमध्ये स गुरुं श्रीरामचंद्रं ध्यात्वा सो ऽहं हृदयं वायु-  
चीर्णं षोडशवारं जपेत् ॥ पापपुरुषं विशेषयेत् ॥ ०

Follow *tilakamantra*, *prāṇapratiśṭhū*, *deva-  
nyāsa*, *śaḍaṅganyāsa*, *śikhāsaṇamantra*, *āsana-  
mantra*, *pādyamantra*, *snānamantra*, *ācamana-  
mantra* (different from above), *caṇḍunamantra*,  
*vastramantra*, *pushpamantra*, *dhūpamantra*,  
*dīpamantra*, *naivedyamantra*, *tāmbūlamantra*,  
*atyārtimantra*, *pradakṣiṇāmantra*, *aparāddha-  
kṣhamāmantra*, *namaskāramantra*, *dhyānaman-  
tra*, *caranasevanamantra*, *julagūyatrī*, *kara-  
nyāsa*, *prayogusaṃkalpa*.

It ends : समुक्त्वर्थे समुक्त्वासे समुक्त्वर्थे समुक्त्वापी  
समुक्त्वासे समुक्त्वासे योगकर्तृलक्षणमुहूर्ते । समुक्त्वापी ॥  
श्रीसीतारामपद्धति ॥ पटलं संपूर्णम् ॥

The leaves are marked पटल or लट.

For a *Śrīrūpāpaddhati*, by Rāmānjan, see  
Aufrecht, Cat. Bodl., no. 733; for a *Rāma-  
paṭala* by the same Author, Burnell, Tanjore  
MSS., p. 202b. [H. T. COLEBROOKE.]

## 2515.

1068. Foll. 149; size, oblong, 6½ in. by  
5 in.; large, clear Devanāgarī writing of  
about 1750 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

A collection of hymns, and theological or  
devotional tracts, by *Vallabhācārya* (A), his  
son *Viṭṭhaleśvara* (B) and others; with extracts  
from *Purāṇas*, etc.

1. *Vallabhūshṭaka* (B), अञ्जनाञ्जलिनिधोवचरे ° ending with eight stanzas, श्रीमद्भुदावनेन्दुप्रकटितर-  
सिका ° ends fol. 36; 2. *Siddhāntarahasya* (A), 9 vv., आचक्ष्मामले पक्षे एकादश्यां महानिधिः ° fol. 4b; 3. *Saptaśloki* (B), स्फुरत्कृष्णमेनामतरसभरेण ° fol. 5b; 4. *Siddhāntamuktāvalī* (A), 21 vv., नत्वा हरिं प्रव-  
क्ष्यामि स्तुतिज्ञातविनिश्चयः । कृष्णसेवा सदा कार्या मानसी सा  
यदा मत्ता ° fol. 7b; 5. *Antaḥkaruṇāprabodha* (A), 11 vv., अंतःकरण मद्भावं ° fol. 8b; 6. *Sevāphalam*  
(A), 8 vv., यादृशी सेवना प्रोक्ता ° fol. 9a; 7. *Virekhaślokaśloka* (A), 17 vv., विवेकधैर्ये सततं रक्ष-  
णीयं तथाग्रयः । ° fol. 10b; 8. *Nirodhakṣaṇam* (A), 20 vv., यच्च दुःखं यशो दाया ° fol. 12b; 9. Extracts from the tenth book of the *Bhāgavata*  
(and from the *Brahmaṇḍa*) *Purāṇa*, fol. 33a; 10. *Sevānantaram prārthanā* (B), 12 vv., नमो  
भक्तिसारसाखाददात्रे ° fol. 33a; 11. *Mudhuraśṭakam* (A), 8 vv., अथरं मधुरं यदनं मधुरं नयनं ° fol. 34a; 12. *Muṅgalastotram* (A), 3 vv., मंगलं मंगलं ° fol.  
34b; 13. *Pratāhastavaḥ* (A), 10 vv., तत्कृत्तारं ° fol. 35b; 14. *Kṛishṇastavarāja* (by?), 8 vv., अनेत-  
कंदर्पे ° fol. 36b; 15. *Shoḍaśastotram* (by?), प्रभुने-  
दकुमारो ° fol. 37b; 16. *Vṛindāśṭakam* (A), कलि-  
दोहतायाः ° fol. 39a; 17. *Gopījñanavallabha-cara-  
ṇikatānam* (B), रहस्यं श्रीराधेयसिलनिगम ° fol. 40a; 18. *Sevāminyāḥ stotram* (B), 12 vv., यदैव श्रीराधे  
रहसि मिलति त्वा ° fol. 42a; 19. *Yamunāśṭakam*  
(B), नमामि यमुनानहं ° fol. 43b; 20. *Yamunāśṭa-  
padī* (B), *rāmakaṭīrāgeṇa gīyate*, नमो देवि यमुने °  
fol. 44b; 21. *Gaṅgāśṭakam* (by *Vālmīki*), गङ्गाः  
शैलमृता ° fol. 46a; 22. *Antaḥkaruṇāprabodha*  
(A), 11 vv., अंतःकरण मद्भावं सावधानतया शृणु । fol.  
47a (=8); 23. *Siddhāntarahasyam* (A), 9 vv.,  
आचक्ष्मामले ° fol. 47b; 24. *Navaratnam* (A), 9 vv.,  
चिन्ता कायि न कार्या ° fol. 48b; 25. *Bhaktivardhinī*  
(A), 11 vv., यथा भक्तिः प्रवृद्धा स्यात् तयोपायो निरूप्यते । °  
fol. 49b; 26. *Vallabhūshṭakam* (B), 8 vv., श्री-  
मद्भुदावनेन्दु ° (=1); 27. *Agnikūmaraproktaṁ Sar-  
vottamastotram*, fol. 53b; 28. *Kṛishṇapremā-  
mṛitam* (B), 8 vv., स्फुरत्कृष्णमेना (partly—3); 29.

*Haridāsoditam Śrīvallabhaśaraṇaśṭakam*, 9 vv.,  
निःसाधनजनोद्धारकरग्रन्थकटीकृतः । ° fol. 55b; 30. *Harirūpajī's Navanītapriyāśṭakam*, अलकावृत्त-  
सदलके ° fol. 56a; 31. *Raghunāthajī's Nāmu-  
ratnākhyaṣṭotram*, 32 vv., यन्तानाकोदया ° fol. 58b;  
32. *Raghunātha's Stavaṇam*, 10 vv., यः कृष्णसे-  
वायैमगाधबोधं जगाद ° fol. 59b; 33. *Mahādevakṛi-  
tam Śrī-Viṣṇuśaraṇaśṭottaraśatanāmastō-  
tram*, fol. 62a; 34. *Ātuhāśloki* (A), सर्वदा सर्व-  
भावेन ° fol. 62b; 35. *Premāmrītam* (by?), 35 vv.,  
पयोदध्यानीक्षानवधुत ° fol. 67b; 36. *Bhujāṅgupa-  
yātīśṭakam* (B), सुधाधामनेत्रधरा ° fol. 68b; 37. *Pañcapadī* (A), श्रीकृष्णरस ° fol. 69a; 38. Ex-  
tracts (*Rīg.*, *Purāṇas*), fol. 113; 39. *Ācārya-  
dvaye* (B), शरणागतभोतिवृत्तिपरं ° fol. 120a; 40. *Ācāryajīkṛita-sikshā*, चिन्तामंतानहंतारो ° fol. 120b;  
41. *Giradharajīkṛita Vijāptiḥ*, अपराधघनोन्मुक्त-  
चिन्ता ° (twice), foll. 121b, 125a; 42. *Nandā-  
kūmarāśṭakam* (A), सुन्दरगोपाल ° (twice), foll.  
124a, 142b; 43. *Suśāntaśloki* and *Yajurveduktā-  
trikūlasandhyopāśanarūlki*, fol. 146b; 44. Ex-  
tracts from *Bhāg. P.*; 45. *Harilīlāśṭakam Śrī-  
Vallabhapañcākṣaraśṭotram*, 8 vv., श्रीवल्लभोवल्ल-  
भस्य वियोगो ° fol. 143a; 46. Extracts from *Pu-  
rāṇas*. [H. T. COLEBROOKE.]

## 2516.

2611a. Foll. 45 (foll. 15-19 of which are wanting); size 9½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī, about 1750 A.D.; eleven lines in a page.

*Sarvottamastotra-śeṣīti*, a commentary on the *Sarvottamastotra*, in praise of Kṛishṇa, by Vallabhācārya.

It begins:

नत्वा पितृपदाभोजनैहिकानुष्मिकार्यदं ।

ततोक्ताचार्येनामानि विचित्रिष्ये यथामति ॥ १ ॥

यद्यप्ययम्य एवाहं तन्नामविद्वन्नी सतः ।

स्त्रीयत्नेनैव कृष्णाय योग्यतां नयि दाम्यति ॥ २ ॥



इति विश्वासतो नूनं प्रवृत्तो ऽहं न चान्यथा ।

अतस्त एव झरणं मन सर्वार्थनिन्दये ॥ ३ ॥

अभिनिपुत्रचरणः श्रीमदाचार्याणामलीकिकनामानि प्रकट-  
यितुमाचार्याणां स्वरूपं तत्प्राकट्यहेतुं च बहुमाचार्यैकप्रकटित-  
भक्तिमार्गप्रतिपाद्यं सर्वश्रुतिश्रीभागवतगीताद्यनेकालीकिकप्र-  
माणसिद्धं पूर्वोक्तप्रमेयमूलभूतं साक्षात्पुरुषोत्तमरूपं सर्वमूलत्वेन  
मंगलायै स्तुयति । प्राकृतधर्मानामप्रयमिति ।

The *stotra* here consists of 36 stanzas  
(whilst Hall, Index, p. 151, makes it 25).

The commentary ends :

इवमाचार्यनामानि विवृतानि यथामति ।

पितृपादाश्रयकृपया नान्यसाधनतो मया ॥ १ ॥

यद्यत्र बुद्धिदोषेण विवृतावयव्या कृतं ।

अमंताचार्यचरणा मङ्गलो ऽयमिति स्तवः ॥ २ ॥

आचार्यनामानि शताष्टकनीकिकानि

श्रीविद्वद्लोकिरससागरनिर्गतानि ।

श्रीवत्सभोक्तिविवृतेर्गुणगुणितानि

निकुर्यंतु (!) कंठभुवि भक्तजना जपार्थं ॥

इति श्रीमत्प्रभुचरणैकतानश्रीवत्सभविरचिता सर्वोत्तमस्तोत्र-  
विवृतिः ॥ [GAIKAWAR.]

2517.

2611b. Foll. 22; size 10½ in. by 4½ in.;  
good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.;  
eleven lines in a page.

Tracts connected with the sects of *Valla-  
bhācārya* and *Rāmānuja*.

I. *Vivekadhairyaśrayanirūpaṇa*, by *Valla-  
bhācārya*; 17 ślokas, beg.:

विवेकधैर्यं सततं रक्षणीये तथाश्रयः ।

विवेकस्तु हरिसर्वनिवेद्यातः करिष्यति ॥

This is followed by a commentary (*īkā*)  
thereon, beg.:

समोक्तुलपरिचायसंभवेऽङ्गीकृताचलं ।

श्रीउक्तोपाङ्गनापाङ्गसङ्गिगोपालमाश्रये ॥ १ ॥

II. [*Ananya*-] *Bhaktiviveka* (? by *Lakṣmaṇā-  
cārya*). It begins, fol. 4a :

रामानुजश्रीशपदावलंबी रामानुजश्रीशमतानुसारात् ।

श्रुतादिसंवादयुतं प्रवक्तुमन्यभक्तेषु विवेकमोहे ॥ १ ॥

तत्रास्तु मे मूढतमस्य गूढः

श्रीप्रेक्षावाचार्यैकपासहायः(?) ।

चक्षुष्मदालंबनतो हि यायाद्

अंधो जनो दुर्गममार्गधारं ॥ २ ॥

इह सल्लु देहात्मधमेण बंधम्यमाद्येन पार्थेन शिष्यजेहं साधि  
नो त्वा प्रपन्नमिति प्रार्थितपार्थसारथिः ०

It ends :

श्रीरामानुजकारुण्यात्तदीयानां मुदावहः ।

विवेको ऽनन्यभक्तेषु व्यक्तमुक्तो मयाधुना ॥

श्रीरामानुजारात(? नत) श्रीलक्ष्मणाचार्यभक्तिविवेकः समाप्तः ॥

III. *Siddhāntavivṛiti*, or rather a gloss  
thereon; by *Vallabha*. It begins, fol. 7b :

यद्वाद्येव मोक्षतोः(?) पुनर्या अचरीकृताः ।

स को ऽपि पितृपादाश्रये(र. रे) गुणैस्तं प्रसीदतु ॥

अग्रे वक्ष्यमाद्यैरिति । ०

It ends :

इति श्रीपितृपादाश्रयपराराक्तचेतसा ।

श्रीवत्सभेन सिद्धांतविवृतेर्विवृतिः कृता ॥

IV. *Yamunāśṭakādivivaraṇa*, by *Raghunātha*  
(? pupil, or son, of *Viṭṭhala*). It begins, fol. 10a :

यो गिरौद्रमवष्टभ्य स्थितो भक्त्यरिरक्षया ।

समाहमवमयेष्टुं तं वंदे वत्सभात्मजं ॥ १ ॥

या कलिंदाचले चारु पतंती संगता भुवि ।

समर्तुं भक्त्योदाय कालिंदीं प्रणमामि तां ॥ २ ॥

सष्टपदीगीतेन यमुनां प्रार्थयितुं स्तोत्रं वादो नमस्सति ।  
नमो देवि यमुन इति ० ॥

Colophon : इति श्रीमद्वत्सभनंदनचरणैकशरणरघुनाथ-  
कृतो यमुनाष्टपदोपविवरणं संपूर्णं ॥

V. A commentary on the *Siddhāntumuktā-  
valī* (see p. 827a, no. 4). It begins, fol. 14a :

प्रणम्य पितृपादाश्रयपरामनुरागतः ।

कृपया विशदीकुर्मस्तद्वाङ्मुक्ताफलावलीं ॥ १ ॥

स्वसिद्धांतेति अग्रे वक्ष्यमाद्यैर्वहुभिर्मिषो विरुद्धैः ०

VI. *Yamunāśṭakavivṛiti*, by *Viṭṭhala*. It  
begins, fol. 19a :

विष्णोद्धारार्थमेवाभिर्भूतवृंदाधनप्रियाः(?) ।

कृपयंतु सदा तातचरणा नयि विदुले ॥ ० ॥

नमामोति ० ।



Colophon : इति श्रीगोपीजनवल्लभचरितौकतानश्रीविदु-  
लविरचिता यमुनाहकविवृतिस्तंभूषा ॥

[GAIKAWAR.]

2518.

2611c. Foll. 20 (and a *suddhapattra* to 10);  
size 8½ in. by 3½ in.; indifferent, modern  
Devanāgarī writing; eight lines in a page.

*Vallabhāṣṭakavivṛitiprakāśa*, a gloss on a  
commentary on *Vitthaleśvara's Vallabhāṣṭaka*,  
by *Purushottama*, son of *Pilāmbara*.

It begins :

नत्वा श्रीवल्लभाचार्यचरणान्नरज्ज्वरं ।

तद्वक्तृकीर्त्यविवृतेभ्यो वयम् कृपाबलात् ॥ १ ॥

तत्र पूर्वमुपोद्घाततयेदमुच्यते । सर्वश्रुतिशिरस्तु परब्रह्मण्य एव  
परमत्वं सच्चिदानन्दरूपेण वेद्यासदर्शने सिद्धे । ०

It ends :

इति श्रीवल्लभाचार्यदासेन कृपया मया ।

तद्वर्जितेन मार्गेण विवृतिः संप्रकाशिता ॥

इति श्रीवल्लभाचार्यदामानुदासेन योतीचरितमुज्ज्वलपुस्तकेन  
विरचितोऽयं श्रीवल्लभाहकविवृतिप्रकाशः ॥

[GAIKAWAR.]

2519.

2611d. Foll. 5; size 8½ in. by 4 in.; fairly  
written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; 10  
or 11 lines in a page.

*Bhaktirādhinīvīraṇa*, a versified exposition  
of *Vallabhācārya's Bhaktivārdhinī*; by  
*Haridāsa*.

It begins :

श्रीवल्लभाचार्यपदानुकंपाबलेन किंचित्परिचितं चित्रं ।

निरूप्यते भक्तिविवृत्तुपायनिरूपणसंयनिरूपितोऽयः ॥ १ ॥

प्रकृतिप्रत्ययार्थभ्यां भक्तिसमेतसेवनं ।

चेतस्ताम्रपद्मं तच्च ननु चित्रप्रसाधितं ॥ २ ॥

तत्र मूलं हरेरंगीकारोऽयं श्रवणगतिः ।

ततः समवेष्टाज्जीवदेहसंबन्धिन्युद्धता (?) ॥ ३ ॥

It ends :

इति श्रीवल्लभाचार्यकृत्यालम्बशक्तिः ।

खसंतोपाय भावस्य शोभयति प्रयत्नतः ॥ ८६ ॥

श्लोकरूपेण सर्वेषां विवृता भक्तिवर्धनी ।

ययामति निजाचार्यचरणाश्रयणादपि ॥ ८७ ॥

इतेनास्मत्कुलपतिः प्रभुः श्रीविदुलेश्वरः ।

प्रसीदतु सदा दासे हरिदासे स्ववंशमे ॥ ८८ ॥

टीका भक्तिवर्धनीनी (!) श्रीहरिराष्टजीकृतछे ॥

[GAIKAWAR.]

2520.

2663b. Foll. 3; size 9 in. by 4 in.; fair,  
modern Devanāgarī writing; nine lines in a  
page.

A fragment, consisting of thirteen verses  
in praise of *Vishnu*. Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

यया जीयते सत्सभापंडिताभा

यया पूज्यते राजभिर्भेडनापि (?) ।

यया प्राप्यते ब्रह्मलोको दुराधः

करोत्वैव सा गीः सहायं दूतं मे ॥ १ ॥

स्मरते पठते हरे त्वां मनुष्या

लभते यदं ते विभो शान्तिपुङ्गव ।

अतोऽहं भजे सच्चिदानन्दरूपं

यज्ञोदाकिशोरं हरिं रुक्मयेज्ञं (र. रुक्मिणीज्ञं) ॥ २ ॥

भवाशीविवाहीतमानन्दरूप

सदा रम्य विश्वेश गोपीप्रिय त्वं ।

तदन्त्यः स्मृतः किं विभो शान्ति मां

यया वारिदाज्ञैव बीजाकुरं हि ॥ ३ ॥

The first leaf is marked *ज्ञाकरो* in one margin,  
and *रामः* in the other. [GAIKAWAR.]

2521.

1635e. Foll. 10; size 8½ in. by 4 in.;  
legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.;  
ten lines in a page.

*Bhaktiśata*, consisting of 101 verses in praise  
of *Krishna*, by *Anantadeva*.

It begins :

भगवद्भजनारम्भे संभावय मतिं मम ।

अपाराचारसंसारनिस्ताराय तदेव नः ॥ १ ॥

It ends :

बनिता मुलता सुयोजिता

कुपती सत्यतरी च ताम्यति ।

अथ कस्यतरी हरी स्थिता

कविताकल्पलते विभासि भूरि ॥ १०१ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2522.

823b. Foll. 24; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

*Susiddhāntaṣṭapāvalī*, a eulogium of *bhakti* as the highest form of *Vishnu* worship, by *Bhāgavatānanda Gosvāmin*.

It begins :

यानन्दैकस्वरूपा हरिमुखशङ्करी सिद्धभूडामशिर्या

सा कृष्णप्रेमभक्तिः प्रभवति पतितानां च येषां प्रसादात् ।

येषां पादाङ्गरेणुः शिरसि विनिहिता याति चिन्तामणित्वं

नत्वा भक्तान्तस्तादृखिचरणवरा(न्) कोऽपि वक्तुःशक्नोति

ईशकोटिकचयनप्रयोजनमाह ।

[॥ १ ॥

संसारदुःखजलधिं तरणित्तितीर्थोः

संकीर्तनं भवतो मुखकर्मनाम्ना ।

श्रुत्येत्यन्युत्तकृपालवभाकलय

नीचोऽपि बन्धि चरितं मधुसूदनस्य ॥ २ ॥

ननु ब्रह्मादिदुःसाधे कथं नीचस्य वृत्तिरित्याह । ०

It ends :

मुक्तिज्ञानपुष्पावलीयं मुरारेः

पदाङ्गार्चने सज्जनप्रतीतये स्तु ।

मयोपाहृता सान्त्वतोऽज्ञानतो या

विना वैष्णवानां प्रसादाच्च लभ्या ॥

इति भागवतानन्दगोखामिधिरचिता मुक्तिज्ञानपुष्पावली समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2523.

2599. Foll. 11; size 12 in. by 5 in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

*Kāśmīrītimokṣavinirṇaya*, or *Kāśimokṣa-nirṇaya*, a treatise on the efficacy of dying at Kāśī as insuring final emancipation to a devout Hindu; by *Sureśvarācārya*.

It begins : श्रीविष्णुनायाय नमः (see Aufr., Cat. Cat., काशीमोक्षनिर्णयः) ॥

नमस्कृत्य जगन्नाथं नायया चन्द्रशेखर ।

गंगाधरं गरज्जायानीलकण्ठमुपास्महे ॥ १ ॥

वाराणसीं पुरीं पुण्यां ये ज्यतिर्वेति जंतवः ।

आचरे तारकं ब्रह्म हृद्गुह्यं दयानिधिः ॥ २ ॥

प्राणप्रणालयसमये प्राप्य ज्ञानं महेश्वरात् ।

मुच्यते जंतवः सर्वे ब्रह्माद्यानाद्यविद्यया ॥ ३ ॥

मोक्षश्च तेषां तादात्म्यं घटे तरलयोरिव(?) ।

पुनर्देहांतरारंभे कारणं नास्ति किंचन ॥ ४ ॥

सालोन्मादेन विह्वलिः साध्यान्मोक्षत्वनिश्चये ।

उपास्तेः पर(फल marg.)रूपत्वात्तारतम्यपदस्थितेः ॥ ५ ॥

ज्ञानाग्निना विनष्टाद्विद्यया पूर्वकर्मणा ।

उत्तरेषां न विद्येयो भवेन्मुक्तस्य जीवतः ॥ ६ ॥

प्रारब्धं कर्मभोगेन क्षीयते ज्ञानकारणं ।

ततो विदेहकैवल्यं भवतीति मुनिश्चितं ॥ ७ ॥

काश्यां विदेहकैवल्यप्राप्तेरुत्तरकर्मणा ।

असंभवाच्च विद्येयो वेदितव्यो विचक्षणैः ॥ ८ ॥

किमत्र प्रमाणं । श्रूयते हि । तद्यथा ईपिकातुलमग्नी प्रोतं प्रहृयते स्यमिहास्य सर्वे पाप्मानः प्रहृयंत इति । ० तर्हि पाप-कर्मणामेव विलयः श्रूयते न पुण्यकर्मणामिति चेद्येत्याह । ब्रह्मा-दीनां शरीराणि श्रमूकरशरीरवत् । यतो जिहासितव्यानि तस्माद्धर्मेऽपि पाप्मगोरिति वचनात् । पुण्यकर्मरत्नानां ब्रह्मेन्द्रा-दिशरीराणां पापकर्मरत्नश्रमूकरादिशरीरवज्जिहासितव्यावि-शेषानुपुण्यस्यापि कर्मणः पाप्मत्वेन कीर्तनं युक्तं ॥ तथा च भगवन्गीतासु श्रूयते । ० further on the opening para-graphs of the *Jubālopanishad* are cited.

It ends : किं बहूक्तेन ॥

येन केनापि यः कश्चिद्विदित्वेन परित्यजेत् ।

काश्यां प्राणान्तर्यजंतुर्मुक्त इत्यवगम्यतां ॥

मोक्षस्य निर्णयः काश्यामित्यनेकेन ज्ञमना ।

सर्वेषामेव जंतूनां प्रमाणीः प्रतिपादितः ॥

विशेषरूपेण जयति विश्वविभूतिहेतोः

काशीनिवासरसिकः कल्याणमुद्रः ।

यत्पादयन्नयुगसौरभवासिहस्य

जन्तोर्भक्तकृतके शिवसागरस्य ॥

इति श्रीमुरेश्वराचार्यविरचितः सकलश्रुतिस्मृतिपुराणशास्त्र-  
निर्धारितः काशीमूर्तिमोक्षपिनिर्णयः समाप्तः ॥

On fol. 1a the treatise is called *Kāśīmukti-  
prakāśikā*, cf. Wilson, Mack. Coll. (second ed.),  
p. 125.

This work, as well as the succeeding one,  
should perhaps rather have been given under  
Sacred Law than under *Bhakti*.

[MACK. COLL.]

2524.

1991. Foll. 55; size 8½ in. by 4 in.;  
clear, correct, modern Devanāgarī writing  
(European paper); nine lines in a page.

*Prapañcasāraṇivēka*, or *Bhavasāraṇivēka*, a  
course of moral and religious instruction for  
pious *Vaiṣṇavas*, in eight chapters; by *Gaṅ-  
gādhara*, son of *Satāśīva-sūri Mahālakara*,  
and pupil of *Advaitānanda*.

It begins :

नमस्कृत्य शिवानाथं लक्ष्मीकांतं जगद्गुरुं ।

भगवान् दुर्दिनार्थं च दंडपाणिं च भैरवं ॥ १ ॥

गंगा सरस्वतीं रामं वायुपुत्रं जितेन्द्रियं ।

देवदेवगुरुं मूर्धे यत्कर्मोक्तं व्यासनारदौ ॥ २ ॥

अद्वैतानंदपादान्नं पितरं मातरं गुरुं ।

देवानृषीन् पितॄन् धर्मं काशं च हृदि भक्तिः ॥ ३ ॥

सदाशिवनृत्तनाम्ना वत्सर्विकुलसंभवः ।

गंगाधरो जतिविख्यातो भगवद्वक्तिकंकरः ॥ ४ ॥

नानाशास्त्राणि चालोक्य चालानि हितकाम्यया ।

भवसारविवेकं च कूर्ध्वं मोहविनाशकं ॥ ५ ॥

यस्य प्रज्ञानभावेण मातेय हितकारिणी ।

बुद्धिविवर्धने पुंसां तस्मादाद्विपत्तौ बुधेः ॥ ६ ॥

सुभाषितं विविचं च यो नो जानाति मानवः ।

बलीयद्देसमो लोके शोभते भृंगवर्जितः ॥ ७ ॥

रूपयीवनसंपन्ना विशालकुलमूनवः ।

विद्याहीना न शोभते निर्गथाः किमुका इव ॥ ८ ॥

विद्यां प्राप्य प्रयत्नेन धर्मोच्छं न विंदति ।

अर्थकामपरो नित्यं स वै मूढ इति श्रुतः ॥ ९ ॥

यस्य विद्यापवर्गाय परोपकृतिर्जीवति ।

स साधुवीर इत्याहुः पंडितः कवयो महान् (!) ॥ १० ॥

शीलविद्याविहीनेन किं कुलेन च देहिना ।

अकुलीनो ऽपि विद्वान्सः पूज्यते देवतैः सह ॥ ११ ॥

विद्या यशस्करो पुंसां श्रेयःमंतोषदायिनी ।

सम्यगाराधिता विद्या मोक्षदा इति मे मतिः ॥ १२ ॥

मूर्खश्च कृतविद्यश्च यच्च जानाति सेवितुं ।

रूपयीवनसंपन्ना या नारी धनिकः कविः ॥ १३ ॥

दाता दोग्धो मुपेनुश्च मंजुभाषी जितेन्द्रियः ।

इते यत्र च तिष्ठति तत्र लोकाः कृतादराः ॥ १४ ॥

किं तपः किं मुसं दानं को धर्मः कस्य संपदः ।

कः मूरः कश्च विद्वान् को लाभः संसृता महान् ॥ १५ ॥

को देवः कश्च पूज्यश्च धीरः को बंधुरेव च ।

शत्रुः कः किं च मित्रं च किं फलं जीवितस्य तु ॥ १६ ॥

भूयर्षं किं पवित्रं च यासं किं राज्यमेव च ।

तीर्थं किं कश्च सुखं मूलैः को ब्रूत तत्त्वतः ॥ १७ ॥

I. (śl. 17) *upodghāta* ; II. (śl. 60) *gūḍhārtha-  
praśnottaranirūpaṇa* ; III. (śl. 146) *nītinārṇa-  
nirūpaṇa* ; IV. (śl. 55) *karmavipākānirūpaṇa*,  
on sins and punishments ; V. (śl. 73) *deva-  
svārūpanirūpaṇa*, on God (*Vishṇu*) ; VI. (śl. 115)  
*vāsudevapūjānirūpaṇa*, on the modes of wor-  
shipping *Vishṇu* ; VII. (śl. 105) *bhāgavata-  
dharmaṇirūpaṇa*, on the duties of a *Vaiṣṇava*,  
and the reward accruing therefrom ; VIII.  
(śl. 267) *ahorātrakṛtyānirūpaṇa*, on religious  
rites generally.

The verses seem to be partly the author's  
own, and partly culled from various sources.

The *bhakti*-element, though not too ob-  
trusive, is by no means absent. While a  
devout adherent of *Vishṇu*, the author is not  
bigoted, and allows to *Śiva* a certain share

of religious sentiment. We extract a few passages :

एको देवो ऽद्यः कृष्णो वासुदेवो निर्जनः ।  
 सर्वधारः सर्वसाक्षी वेत्ता सर्ववभासकः ॥  
 सर्वव्यापी नियता च भूतानां सर्वदेहिनी ।  
 मायावो निर्गुणः शुद्धः कर्ता पातितको गुरुः ॥  
 यस्यातःस्थानि भूतानि येन सर्वमिदं ततः ।  
 सर्वज्ञो ज्ञानशक्तिश्च विद्यरूपी सुखात्मकः ॥  
 सत्यो भूतहितो ज्ञातो देवदेवो महेश्वरः ।  
 भोक्ता च यज्ञतपसां पवित्रो मंगलं परं ॥  
 क्रूराणां पापिनी शास्ता भक्तानामभयकरः ।  
 यस्याधीनाश्च देवाश्च गंधर्वाः पितरो नराः ॥ fol. 20b.  
 दुर्लभं भारते वषे जन्म तस्मान्मनुष्यता ।  
 मनुष्याद्वाक्यत्वं च दुर्लभं सुतरां मतं ॥  
 लब्ध्वा भक्तिं न कुर्वति वासुदेवे महात्मनि ।  
 जीवन्मृतानु ते जेया न संभाष्याः कदाचन ॥  
 तच्चित्तस्तद्रतः प्रायः प्रेयभावेन तत्परः ।  
 भक्त इत्युच्यते सद्भिर्भीष्मप्रह्लादनारदैः ॥  
 अद्य यो वा स्मरिष्यति गमिष्यति यमालये ।  
 हरिं यदि स्मरिष्यति तस्मिन् भवार्णवे ॥  
 अनित्यममुलं लोकं जन्ममृत्युजराकुलं ।  
 मत्वा तु सततं धीरो नारायणपरो भवेत् ॥  
 विविक्तदेश आसीनो विरागो विजितेन्द्रियः ।  
 प्रसन्नचित्तः सततं भाषेद्बुद्धिं हरिं परं ॥ ० fol. 22b.  
 शालग्रामशिलाविषं कोटिहत्वाविनाशनं ।  
 संस्मृतं पूजितं ध्यातं कीर्तितं च नमस्कृतं ॥  
 शालग्रामशिलारूपी यच्च तिष्ठति शंकरः ।  
 तच्च देवानुरयश्च भुवनानि चतुर्दश ॥  
 यच्चमात्रं तु गतं स्याद्यवधिं लिंगमुच्यते ।  
 शिवनाभ इति प्रोक्तस्त्रिषु लोकेषु दुर्लभः ॥  
 वासुदेवमयं क्षेत्रं लिंगं शिवमयं स्मृतं ।  
 तस्माद्विरिहरक्षेत्रे पूजयेत्कंकराच्युती ॥ ०  
 शालग्रामशिला रम्या द्वारकाचक्रसंयुता ।  
 तुलसीजंलघटाद्यैः पूजिता मुक्तिदायिनी ॥  
 तस्मान्नु ब्राह्मणो नित्यं त्रिकाले भक्तिः शुचिः ।  
 शालग्रामशिलायां हि पूजयेद्भक्तिमय्ययं ॥ fol. 26b.

शालग्रामशिलायाश्च गंगाया गुणवर्धने ।  
 तुलस्याश्च विशेषेण न समर्थः प्रजापतिः ॥  
 तुलस्यमृतजन्मासि सदा त्वं केशवप्रिया ।  
 केशवार्धं विचिन्वामि(?) नामि) वरदा शोभने भव ॥  
 एवं संप्राप्य तुलसीं गृह्णीयात्तां हरिप्रियां ।  
 पूजयित्वा रमाकांतं कृतकृत्यो भवेन्नरः ॥ fol. 29b.  
 ध्यानं परं कृतयुगे वेत्तायां याजनं तथा ।  
 द्वापरे विष्णुपूजा च कली केशवकीर्तनं ॥  
 ध्यायन्कृते यजम्यज्ञैस्तेतायां द्वापरे ऽर्चयन् ।  
 यदाप्नोति तदाप्नोति कलीं संकीर्त्य केशवं ॥ fol. 34a.

It ends:

य इदं स्मृतिसाराधेयं महर्षिणा च संमतं ।  
 भक्त्या पठेत्पाठयेद्वा स विद्वान्मुक्तिमाप्नुयात् ॥ २३५ ॥  
 शास्त्राभिमतयनास्मातो यंधो ऽयं पारिजातकः ।  
 पुधानां कामदो भूयान्मृदानां भजतामपि ॥ २६६ ॥  
 बहवो यद्यपि यंधाः पादपाः संति भूतले ।  
 तपाप्ययं विजयते हरिनामफलेः शुभैः ॥ २६७ ॥

इति श्रीमन्महाडकरोपनामकसदाशिवसूरिसूनुभगवद्भक्तिकं-  
 करगंगाधरविरचिते प्रपंचसारविषयेकं अहोरात्रकृतनिरूपणं  
 नाम अष्टमोऽध्यायः समाप्तः ॥

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices of Sanskrit MSS., x., p. 162.

[DR. JOHN TAYLOR.]

G. KĀSMIR ŚAIVISM.

(Spanda and Pratyabhijñā.)

2525.

66a. Foll. 48; size 11 in. by 6 in.; good, thick (Kāśmīr) Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; thirteen lines in a page.

Spandavinīṭi (or Spandakārikāvivarāṇa), a commentary, by Rājānaka Rāma, on Bhāṭṭa Kallaṭa's Spandakārikā (or Spandārthasūtrāvalī), or metrical paraphrase of Vasugupta's Spandasūtra (or Śivasūtra).

The commentary also includes the text of the *kārikās* as well as that of *Kallaṭa's* own brief explanation (*ṽṛitti*) of his verses, and is thus an exposition of the whole of the *Spanda-sarvasva*, as *Kallaṭa's Kārikās* and *ṽṛitti* are also called.

It begins :

दशदिक्कालाद्यैरकलितविदालोकवपुषः

मदा तादृक्स्वात्मानुभविताया विस्फुरति यः ।

निजो धर्मः शंभोरनुपमचमत्कारसरसः

परं शाक्तं तत्त्वं जयति जगति स्पंद इति तत् ॥

तच्चैरदक्षितदिशः स्वयमाविशतः

केचिन्निसर्गगहनं विषमं धर्मं तु ।

तेनैव यन्पुनरमी हतवर्त्मनान्या

नाकारयति गमनाय महाभ्रमो ज्यम् ॥

नानावादानिलीयाननवसरकृतान्योन्यसंघट्टोरो-

द्धानापातयद्भिः श्रवणविदलनोद्दामशब्दप्रबंधान् ।

शास्त्राभिः क्षोभिते यैर्विवरणरभसादुच्छदावर्तभीम-

भ्रान्तिभ्रष्टागमार्थैर्भवविधुरमतिस्तारिणीं जनस्ते ॥

कश्चिद्विचरुचिर्विदमपि परं तत्त्वं विपर्यस्यति

द्वेषध्वातविरुद्धबुद्धिरितरो ज्ञात्यैव चान्यो जडः ।

इत्थं दुर्लभं यत् सर्वददयसाहो गिरां संयहः

किं त्वेते ऽथ विवेकिनः कतिपये संत्यज पात्रं सताम् ॥

केनापि यथितां प्रसारणधिया कश्चिद्वि सूत्रे कृताम्

एकीकृत्य यथागमं विरचितां स्पंदार्थमुवाचलीम् ।

ईशानुग्रहशक्तिवक्रशिक्षया विद्वेधविद्वन्मनो-

माशिक्षेपु निवेशयाम्यहमिमां कर्तुं कृतार्थं (१. यो)

[इयम् ॥

अथ नमः शिवाय सशिवाय ॥ अथ

[*Kārikā*] यस्योन्मेषनिमेषाभ्यां जगतः प्रलयोदयौ ।

तं शक्तिचक्रविभवप्रभवं शंकरं स्तुमः ॥ १ ॥

[*ṽṛitti*] अनेन स्वस्वभावस्यैव शिवात्मकस्य संकल्पमात्रेण

जगदुत्पत्तिर्निरास्योः कारणत्वं निजानन्देहात्मकस्य शक्तिचक्रैश्वर्ये-  
स्योत्पत्तिहेतुत्वं नमस्कारद्वारेण प्रतिपाद्यते ॥

[*ṽṛitti*] तं शंकरं श्रेयसः कर्तारं स्तुमः प्रशंसामः । तं

कं । यस्योन्मेषनिमेषाभ्यां शक्तिप्रसरप्रलयाभ्यां जगतो विषयस्य  
प्रलयोदयौ विनाशप्रारुभोभौ । अत्र यथासंख्यं न विवक्षितमिति  
वक्ष्यामः । तं कौटुशं । शक्तिचक्रविभवप्रभवं । शक्तौ नो वक्ष-

माशस्वरूपाणां चक्रं समूहः । स एव विभव हेतुर्न तस्य प्रभवः ।  
(fol. 4b) अभिधानमस्य शास्त्रस्य स्पन्द इति यतः स्पंदतत्त्व-  
विविक्त्य इत्यादाविहैव व्यवहारः । स्पंदशब्दश्चायं स्वस्वभावप-  
रामर्शभावस्य नित्यस्य ज्ञेयताव्यतिरेचनकारणभूतस्य तावन्मात्र-  
संरंभात्मनः शक्त्यपराभिधानस्य पारमेष्ठ्यस्य धर्मस्य किञ्चिच्चल-  
नात्स्पंद इत्यर्थानुगमाद्वाचकत्वेन व्यपदिष्टः । ताम्रतिपादनहेतु-  
त्वाच्चास्त्वमपीदं स्पंदशब्देनाभिधीयते । विषयश्चास्य विष्णुद्वयद्वि-  
भक्तिप्रकर्षैरिमुनिन(1)परमेष्ठ्यपरशक्तिपातप्रोम्नीत्यमानस्वभा-  
वालोक्तिरस्मत्सकलमंदेहाधिकारत्वात्प्रबुद्धः सम्यगुपनतदीक्षा-  
दिसंस्कारो गुरुवचनबोधनामात्रावशेषस्तात्मेष्ट्यार्थेपलभितादृ-  
शस्यैवेहोपदेशत्वेन पुरस्तात्परिगृहीतत्वादित्यभिधानविषयावश्य-  
वर्गतव्यौ ॥ आख्यातश्चायमादिसोकः । समस्तकरणार्थोपक्षेप-  
गर्भः ॥ १ ॥

We subjoin the text of the remaining *kārikās*, slightly emended with the help of the commentaries and a careful collation kindly supplied by Professor Bhandarkar (B):

यत्र स्थितमिदं सर्वं कार्यं यस्माच्च निगमत् ।

तस्यानावृतरूपत्वाच्च निरोधो ऽस्ति कुत्रचित् ॥ २ ॥ 5a.

जायदादिभिर्भेदे ऽपि तदभिज्ञे प्रसर्पति ।

निवर्तते निजाच्चैव स्वभावाद्दुपलभ्यतः ॥ ३ ॥ fol. 6a.

अहं सुखी च दुःखी च रक्तछेयादिसंविदः ।

मुक्ताद्यवस्थानुस्यूते यतीने ऽन्यत्र ताः स्फुटम् ॥ ४ ॥ 8a.

न दुःखं न सुखं यत्र न यासं ग्राहको न च ।

न चास्ति मूढभावो ऽपि तदस्ति परमार्थतः ॥ ५ ॥ 8b.

यतः करणवर्गो ऽयं विमूढो ऽमूढवत्स्वयम् ।

सहान्तरेण चक्रेण प्रवृत्तिस्थितिसंहतः ॥ ६ ॥ 9a.

लभते तत्प्रयत्नेन परीक्ष्यं तत्त्वमादरात् ।

यतः स्वतन्त्रता तस्य सर्वत्रेयमकृत्रिमा ॥ ७ ॥ fol. 9b.

न हीन्वा नोदनस्यायं प्रेरकत्वेन वर्तते ।

अपि त्वात्मबलस्य शान्त्युपलक्षणमो भवेत् ॥ ८ ॥ fol. 10b.

निजानुज्ञासमर्थस्य कर्तव्येभ्यः अभिलाषिणः ।

यदा क्षोभः प्रलीयेत तदा स्यात्परमं पदम् ॥ ९ ॥ 11b.

तदा स्यात्कृत्रिमो धर्मो ज्ञानकर्तृत्वलक्षणः ।

यतस्तदीयतां सर्वं जानाति च करोति च ॥ १० ॥ 12a.

तमधिष्ठातृभावेन स्वभायमवलोकयन् ।

लयमान इवास्ते यस्तस्येयं कुसृतिः कुतः ॥ ११ ॥ 12b.

नाभावो भाषि(r.भाष्य)तामेति न च तत्रास्त्वमूढता ।  
 यतो अभियोगसंस्पृष्टाज्ञादासीदिति निश्चयः ॥ १२ ॥ 13a.  
 अत्रस्तत्कृत्रिमं द्वेयं सौबुद्धपदवात्तदा ।  
 न त्वेवं स्वयमेवात्वं तत्तत्त्वं प्रतिपद्यते ॥ १३ ॥ fol.13b.  
 अथस्यायुगलं चात्र कार्यकर्तृत्वशब्दितम् ।  
 कार्यता क्षयिणी तत्र कर्तृत्वं पुनरक्षयम् ॥ १४ ॥ 14b.  
 कार्योन्मुखः प्रयातो यः केवलं सो ऽत्र लुप्यते ।  
 तस्मिंलुप्ते विलुप्तो ऽस्मीत्युपः प्रतिपद्यते ॥ १५ ॥ 15a.  
 न तु यो ऽनर्गुलो भावः सर्वज्ञत्वगुणास्पदः ।  
 तस्य लोपः कदाचित्सादन्यस्यानुपलम्भनात् ॥ १६ ॥ 15b.  
 इति० अतिरेकोपपत्तिनिर्देशः प्रथमो निष्पन्दः ॥ fol.16a.  
 तस्योपलम्भिः सततं त्रिपदाब्धिभारिणी ।  
 नित्यं स्यात्प्रबुद्धस्य तदाज्ञाने परस्य तु ॥ १७ ॥ 16a.  
 ज्ञानज्ञेयस्वरूपिण्या शक्त्या परमया युतः ।  
 पदद्वये विभुर्भाति तदन्यत्र तु चिन्मयः ॥ १८ ॥ fol.17b.  
 गुणादिस्पन्दनिष्पन्दाः सामान्यस्पन्दसंज्ञयात् ।  
 लम्बात्मलाभाः सततं स्युर्ज्ञस्यापरिपन्थिनः ॥ १९ ॥  
 अग्रबुद्धिधियन्ते स्तस्मिन्तिस्मग्नोद्यताः ।  
 पातयति दुरुत्तारे चोरे संसारवर्त्मनि ॥ २० ॥  
 अतः सततमुद्युक्तः स्पन्दतत्त्वविविक्तये ।  
 जाग्रदेव नित्यं भावनचिरेणाधिगच्छति ॥ २१ ॥ fol.18b.  
 अतिक्रुद्धः प्रहरो वाक्च(r. वा किं) करोमीति वा मृगन् ।  
 भावन्वा यापदं गच्छेत्तत्र स्पन्दः प्रतिष्ठितः ॥ २२ ॥ 20b.  
 यामवस्थां समालम्ब्य यदयं मनं वह्यति ।  
 तदवश्यं करिष्ये ऽहमिति संकल्प्य तिष्ठति ॥ २३ ॥  
 तमाश्रित्योर्ध्वमाग्रेण सोमसूर्योर्भाषयि ।  
 सौबुद्ध्योऽध्वन्यस्तमितो हिता ब्रह्माडगोचरम् ॥ २४ ॥ 22a.  
 तदा तस्मिन्महाबोधिं प्रलीनज्ञशिभास्करे ।  
 सौबुद्धपदवन्मूढः प्रबुद्धः स्यादनामृतः ॥ २५ ॥ fol.23a.  
 तदाक्रम्य चलं मन्त्राः सर्वज्ञचलशालिनः ।  
 प्रवर्तन्ते ऽधिकाराय करखानीष देहिनाम् ॥ २६ ॥  
 तत्रैव संप्रलीयन्ते ज्ञानरूपा निरञ्जनाः ।  
 सहाराधकचिन्तेन तेन ते शिवधर्मिणः ॥ २७ ॥ fol.23b.  
 इति० अतिरिक्तसभावोपलम्भिर्द्वितीयो निष्पन्दः ॥ fol.25a.  
 यस्मात्सर्वमयो जीवः सर्वभावसमुद्भवान् ।  
 तत्सर्वेदनरूपेण तादात्म्यप्रतिपत्तिः ॥ २८ ॥ fol.25b.

तेन शब्दाद्यैषिनासु न सावस्था न यः शिवः ।  
 भोक्त्रेव भोग्यभावेन सदा सर्वत्र संस्थितः ॥ २९ ॥  
 इति वा यस्य संपत्तिः(r.संविद्धिः) क्रीडात्वेनाभिलं जगत् ।  
 स पश्यन्सततं युक्तो जीवन्मुक्तो न संशयः\* ॥ ३० ॥ 25b.  
 इति० विष्णुस्य स्वस्वभावशक्तिमात्रोपपत्तिः तृतीयो नि-  
 ष्पन्दः ॥ fol.27b.  
 अयमेवोदयस्तस्य ध्ये[यस्य ध्यायिचेतसि B.] ।  
 तदात्मतासमापत्तिरिच्छतः साधकस्य या ॥ ३१ ॥ 27b.  
 इयमेवामृतप्राप्तिरयमेवात्मनो ग्रहः ।  
 इयं निर्वैरादीक्षा च शिवसद्भावदायिनी ॥ ३२ ॥ 28a.  
 यथेच्छाभ्यर्चितो धाता जाग्रतो ऽर्धाभूदि स्थितान् ।  
 सोममूर्योदयं कृत्वा संपादयति देहिनः ॥ ३३ ॥  
 तथा स्वप्ने ऽप्यभीष्टाधीन्युपस्थानति क्रमात् ।  
 नित्यं स्फुटतरं मध्ये स्थितोऽप्ययं प्रकल्पयेत् ॥ ३४ ॥ 29a.  
 अथवा तु स्वतन्त्रा स्यात्सृष्टिस्तद्वैकल्यतः ।  
 सततं लौकिकस्येव जाग्रत्संप्रपदद्वये ॥ ३५ ॥ fol.30b.  
 यथा सूर्यो ऽस्फुटो दृष्टः सावधाने ऽपि चेत्तसि ।  
 भूयः स्फुटतरो भाति स्वबलोद्योगभाषितः ॥ ३६ ॥  
 एवं(r.l. तथा B.) यत्परमार्थेन यत्र(r.येन) यत्र यथा  
 [स्थितम्] ।  
 तत्तथा चलनाक्रम्य नभिरात्संप्रवर्तते ॥ ३७ ॥ fol.31a.  
 दुर्बलो ऽपि तदाक्रम्य यतः कार्यं प्रवर्तते ।  
 आकादयेदुभुक्षां च तथा यो ऽतिबुभुक्षितः ॥ ३८ ॥ 32a.  
 अनेनाधिष्ठिते देहे यथा सर्वज्ञतादयः ।  
 तथा स्वात्मन्यधिष्ठानात्मवैत्रिवं भविष्यति ॥ ३९ ॥ 33a.  
 ग्रानिर्विलुङ्गिता(r.०का†) देहे तस्याद्याज्ञानतः स्मृतिः ।  
 तदुन्मेषविलुप्तं चेत्तुतः सम्पाद(r.सा स्याद)हेतुका ॥ ४० ॥  
 एकचिन्नाप्रसक्तस्य यतः स्यादपरोदयः । [fol.33b.  
 यन्मेवः स तु विज्ञेयः स्वयं तनुपलब्धयेत् ॥ ४१ ॥ 34a.

\* Here, as in other instances where several *ślokas* are taken together for comment, the *pritti* for the whole is given after the *kūrikā*, but at the end of the commentary the commentator remarks that the *prittikṛit* has taken them separately, as in the case of these three verses: व्याख्यातनेतद्वृत्तौ पृथक् सवैत्मक इवायमात्मेत्यादिना तेन तथाविधेनेत्यादिना एवं स्वभावस्ये-त्यादिना संयेन ॥

† शरीरे विलुङ्गिता धातुवर्त्यतेजःशब्दादीनां हरेण हर्षा ।

सतो विन्दुरतो नादो रूपमस्मादतो रसः ।

प्रवर्तते ऽचिरेद्यैव शोभकत्वेन देहिने ॥ ४२ ॥ 34b.

दिदृक्षयेव सर्वाधीन्यदा व्याप्यावतिष्ठते ।

तदा किं बहुनोक्तेन स्वयमेवावभोक्ष्यते (°गम्यते v.l. B.)

[ ४३ ॥ fol. 35b.

प्रबुद्धः सर्वदा तिष्ठेन्नानेनालोच्य गोचरम् ।

एकत्रारोपयेत्सर्वं ततो ज्येन न योज्यते ॥ ४४ ॥ 36a.

शब्दराशिमनुष्यस्य शक्तिवर्गस्य भोग्यता ।

कलाविलुप्तविभवो गतः सत्यं पशुः स्थितः (r. स्मृतः) ॥

[ ४५ ॥ fol. 36b.

[ परामृतरमापायस्तस्य यः प्रत्ययोज्यवः ।

तेनास्त्रन्तर्नामेति स च तन्मात्रगोचरः ॥ ४६ ॥ B.\* ]

स्वरूपावरणे चास्य शक्तयः सततोत्थिताः ।

यतः शब्दानुवेधेन न विना प्रत्ययोज्यवः ॥ ४७ ॥ 40a.

सेयं क्रियात्मिका शक्तिः शिवस्य पशुवर्तिनी ।

बन्धविधौ स्वमार्गस्या ज्ञाता सिद्धपपादिका ॥ ४८ ॥ 41a.

तन्मात्रोदयरूपेण मनो ऽहं बुद्धिवृत्तिना (r. वर्तिना) ।

पुण्यद्वेकेन मरुद्वस्तदुक्तं प्रत्ययोज्यवम् ॥ ४९ ॥

भुक्ते परवशो भोगे तन्मात्रात्ममरेक्षणा (r. °दत्तः) ।

संमृतिप्रलयस्यास्य कारणां संग्रहक्षहे ॥ ५० ॥ fol. 44a.

यदा त्वेकव संरुदस्तदा तस्य लयोज्यवी (°दयी v.l. B.) ।

नियच्छब्दोक्ततामेति ततश्चक्षुरो भवेत् ॥ ५१ ॥ 45b.

इति ° शक्त्यात्मकविद्याव्यतिरेकोपलब्धिः प्रकीर्त्यतुषो  
निष्पन्दः ॥ fol. 47a.

अगाधसंज्ञयाभोधिस्तनुस्वरुतादिश्रीम् ।

बन्धे विविचित्रापदां चित्रां तां गुरुभारतीम् ॥ ५२ ॥

[ Virṭi : ] अगाधो अग्रतिष्ठो ज्ञतः ॥

समाप्ते स्पर्शमवेक्षं प्रवृत्तं भट्टकज्ञातम् ।

सप्रकाशकचित्तत्वपरिभरसोत्सुकताम् ॥

[ Virṭi : ]

दृष्टं महादेवगिरी महेश-सम्पददिष्टाब्जयमूवसिंधोः ।

स्पर्शानृतं यद्वसुगुप्तपादैः श्रीकण्ठस्तत्प्रकटीचकार ॥

तामश्चस्वरूपप्रतिपादनां हृदि स्फुरतीं गुरुभारतीं वन्दे ।  
गुरोर्वसुगुप्ताभिधानस्य साक्षात्सिद्धमुत्सर्गक्रान्तमस्तरहस्योपनि-  
षद्गतस्पर्शदत्तानृतनिष्पन्दस्य भारतीं वाचं स्तौमि ॥ कीदृशीं ।  
अगाधेत्वाद्यर्थेन विशेषणम् । ° ending with four bene-  
dictory stanzas, the last of which runs thus :

शशिन्योतिर्दीपप्रभृतिभिरशक्यं ज्ञनयितुं

यदासीन्निर्यदीकृतसकललोकं किल तमः ।

गते तत्रेदानीं ह्ययममलमूर्त्यागमहते

कृतायाः संकोचं विजहन् विनिद्रा जनदृशः ॥

संपूर्णं यं वृत्त्यनुसारिणी स्पर्शविधृतिः ॥ कृतिस्तत्रभवतो महा-  
माहेश्वराचार्यशिरोमणिराजानकश्चोमदुस्सलदेवानुजीविनो राजा-  
नकश्चोरानस्येति शिवम् ॥ °

Quotations are met with in the commentary from *Jñānagarbhasūtra*, fol. 41b; *Tattvagarbha* (stotra), foll. 37a, 38a (यदा त्वेवविधादच निजा भोग्यता पशो । तदा माया स्वरूपेति ज्ञायते वैभवाश्रयः ॥); the *Pārameśvara*, fol. 3b (शक्तिश्च शक्तिमात्रेव पदार्थ-  
द्वयमुच्यते । शक्तयोऽस्य जगत्कृत् शक्तिमात्रं महेश्वर इति ॥); *Pratyabhijñā*, foll. 38a, 40b (an. śloka); *Bhūr-  
trihari*, fol. 30b (प्रविभज्यात्मनात्मानं मृष्टा भावान्मृच-  
ग्विधान् । सर्वेश्वरः सर्वशक्तिः स्वप्ने भोक्ता प्रपद्यते ॥); *Mā-  
lānirjaya*, fol. 42b (तथा च श्रीमालिनीविजयी ॥ या  
सा शक्तिर्जगद्भातुः कथिता समवायिनी । इच्छा त्वं तस्य सा  
देवि सिसृक्षोः प्रतिपद्यते ॥); whilst other schools of  
Yoga philosophy are referred to at fol. 13a :  
यथानैर्योगिभिरुपदिश्यते ।

On the tenets and principal works of the *Kaśmīr Śaivas*, see esp. Hall, Index, pp. 196 seq.; Bühler, Detailed Report, pp. 77 seq.; Bhandarkar, Report 1883-4, pp. 76 seq.

*Bhaṭṭa Kallāṭa*, the disciple of *Vasugupta*, lived under king *Avantivarman*, who reigned about 854 A.D.; whilst *Rājānaka Rāma* calls himself a dependant (or pupil) of *Rājānaka Utpaladeva*, who, if identical with the author of the *Pratyabhijñā*, is assigned by Prof. Bühler to the first half of the tenth century. At the end of his commentary on the *Bhagavadgītā*, *Rājānaka Rāma* (also called *Rāmakaṇṭha*)

\* Prof. Bhandarkar's MS. of the *Vitarāṇa* likewise omits the text of this verse, supplied by him from a copy of the *Spandakārikā* in the *Śāradā* character (Rep. of 1875-76, no. 508).



speaks of himself as a younger brother of *Muktākāṇa* (? the same as the poet of that name in the time of *Anantivarman*), and a descendant of *Nārāyaṇa* of *Kūṇyakubja*\*; whilst in the colophon of a MS. of his *Narāyaṇaparīkṣāprakāśa* (Rāj. Mitra, Notices, iii., no. 1140) the author is called *Nārāyaṇakāṇṭha-sūnu-Rāmakaṇṭha*.

*Rāmakaṇṭha* is referred to in the *Sarva-darśanasamgraha* (Cowell and Gough, transl., p. 125) in the chapter on the *Śaivadarśana*, in connection with the interpretation of the term *puryaṣṭaka* in the 49th *kārikā* (or rather the corresponding *spandasūtra*), where the present commentary gives the following interpretation (fol. 44b): पुषी सृक्षशरीरे तन्मात्रपंचकं गुणत्रयमिति स्थूलशरीरकारणभूतमहकं यत्तद्विधिं तन्मुखं पुष्यं तन्मात्रेणास्थूलमपि शरीरं तच्छब्देन पुष्यकमित्युच्यते ॥ *Nārāyaṇakāṇṭha* is likewise referred to in the same work (ib. p. 129), apparently as the author of the *Mṛigendravarṇiti*.

Fol. 1a contains the following note, in Colebrooke's hand, 'Syaṇṭa: a demonstration of the Identity of *Śiva* and his active power or *Śakti*.' [H. T. COLEBROOKE.]

2526.

1573a. Foll. 78; size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; nine lines in a page.

*Triṃśikāttatvarivaraṇa* (or *Parātriṃśikāttatvarivaraṇa*), an exposition, by *Rājānaka Abhinavagupta* (son of *Cukhala*, and disciple of *Utpala*), of the *Triṃśikā* (or *Parātriṃśikā*), a versified treatise of *Kāśmīr Śaiva* philosophy. Very correct.

\* यो नारायण इत्यभूदुत्तमिधिः श्रीकन्यकुक्षे द्विजम् तदंशे स्वगुणप्रकटयित्वा मुक्ताकराख्यो ज्ञयत् । तस्यैवा सदृशानुजेन रचिता रामेण विद्वज्जन-स्थाप्यत्वात्फलजनेन भगवद्गीतापदार्थप्रकाश ॥

It begins:

विमलकलाञ्जयाभिनवमृश्मिहाजननी  
भरिततनुञ्च पंचमुखगुह्यरुचिर्जनकः ।  
तदुभयमानलसुखितभावविसर्गमयं  
हृदयमनुत्तरामृतकुलं मम [मं] स्मरताम् ॥ १ ॥  
यस्यानंतविद्यमेतत् स्मरतां  
वाद्याभासभासमानं विमृष्टी ।  
श्रीमे श्रीमे श्रुतरायो स्थितौ  
तां देवे देवीं स्वात्मसंयत्तिमेकां ॥ २ ॥

नरशक्तिशिवालोकं विद्धं हृदये या विनिधाय भासयेत् ।  
प्रथमामि परमानुत्तरां निजभासां प्रतिभाचमत्कृतिं ॥ ३ ॥  
जयत्यनर्घमहिमा विपाशितपञ्चजनः ।  
श्रीमानाद्यगुरुः शंभुः श्रीकंठः परमेश्वरः ॥ ४ ॥  
निजशिवविधेयं प्रबुद्धस्मरणाय च ।  
मयाभिनवगुप्तेन श्रमो ज्यं क्रियते मनाक् ॥ ५ ॥  
श्री[हे] शु[वा] च ॥  
अनुत्तरं कथं देव सद्यः कौलिकसिद्धिं ।  
येन विहातमात्रेण खेचरो समतो व्रजेत् ॥

परमेश्वरः पंचविधकृतमयः सततमनुग्रहमयः पररूपया शक्त्या साक्रांतो यन्तुतो अनुग्रहामिव । न हि शक्तिः शिवाज्जैदं मज्ञेयम् । सा च शक्तिर्लोकानुग्रहविमर्शमयी प्रथमतः परामर्श-मयपश्यत्या मृचयिष्यमाणानंतशक्तिशताविभिन्ना प्रथमतः परम-हार्मचमय्यामदेशकालकलिताया संविदि विरुद्धी तावत्पश्यत्युग्र-विष्यदुक्तिप्रत्युक्तिविभागैर्नैव यत्ते सैव च सकलप्रमातृसंविद्व-यमयी सततमेव वर्तमानरूपा ततस्तु पश्यती यद्यदीधितं तत्तदेव समुचितकारणनियमप्रबोधितं बोधसूच्यमात्रेण विमृशति ॥ ०

The succeeding verses are as follows:

एतन्मुक्तं महागुह्यं कथयस्व मम प्रभो† ॥ fol. 14a.  
हृदयस्या तु या शक्तिः कौलिकी कुलनायिका ।  
तां मे कथय देवेश येन तृप्तिं लभाम्यहं ॥ fol. 16a.

Comm.: ० तन्मे कथयेत्यपि पठति । श्रीमोमानंदपादा व्याचक्षते च तत्तत्त्वादिति यद्वा तत्कथय येन तृप्तिं परमानंदमयो लभे परमाद्वयनिवृत्तिस्वातन्त्र्यरसा भवामीति समन्वयः ॥ व्रजा-मीत्यपि पाठः ॥ ०

शृणु देवि महाभागे उत्तरस्याप्यनुत्तरं ।

† At fol. 25b this half-śloka and the first śloka are referred to as अनुत्तरमित्यादि सार्धश्लोकयुगलं.



कौलिको ऽयं विधिर्देवि मन हृद्भोग्यवस्थितः ।

कथयामि सुरेशानि सद्यः कौलिकसिद्धिदं ॥ fol. 17a.

Comm. fol. 23b : तदाहुर्निजयुक्ती श्रीसोमानन्दपादाः ।

कथयामीत्युच्चारयाम्युत्कलिकात् इति । °

अपाद्यास्तिथयः सर्वे खरा विंश्वमानगाः ।

तदेतःकालयोगेन सोमसूर्या प्रकीर्तिती ॥

पृथिव्यादीनि तत्त्वानि पुरुषात्तानि पंचसु ।

क्रमात्कादिषु वर्णेषु मकारातेषु मुव्रते ॥

वाय्वग्निमल्लेद्व्याणां धारणानां चतुष्टयं ।

तदूर्ध्वं ज्ञादि पिख्यातं पुरस्ताद् ब्रह्मपंचकं ॥

अमृता तत्त्वना ज्ञेया क्षातिः सृष्टिरुदाहता ।

सर्वेषामेव मंत्राणां विद्यानां च यशस्विनि ॥

इयं योनिः समाख्याता सर्वतंत्रेषु सर्वदा ॥ fol. 26a.

After a general discussion, the explanation of these 4½ ślokaś begins fol. 44b :

सर्वत्र स्वस्वभावात्मकप्रभावप्रस्थाप्रसरानिरोधो यस्या इत्यामंत्रणे यस्येति शोभने व्रतेन तदयमत्र संक्षेपार्थः ॥ स्वातन्त्र्यैकरसवेशचमत्कारैकलक्षणा । परा भगवतो नित्यं भासते भैरवी स्वयं ॥ तस्याः स्वभासा योगो यः सो निरुद्धः सदोदितः । सदाशिवधरा तिर्यङ्गुलपीतमुखादिभिः ॥ भासनानिः स्वस्वभावेः स्वयं प्रथमज्ञातिभिः । प्रपते संविदाकारः स्वसंवेदनसारकः ॥ स्वसंवेदनं नाम प्रमाणमिति वक्ष्यते । चालित्येकसर्वविदा यत्ताम्येनैव भासते ॥ इंद्रियाणि चिरुषं च लिंगं परवचःक्रमः । सारूप्यमन्यथा योगः प्रतीत्यनुदयो यमः ॥ इत्यादिको यस्य सर्वं द्वारमात्रे निरूप्यते । तत्स्वसंवेदनं प्रोक्तमविच्छेदप्रथमं ॥ येषां नाद्यत्रिरूपादिनाममात्रे ऽप्यभिज्ञता । तेषामपि तिरश्चा हि सा सा संविदप्रकाशते ॥ सर्वभासा स्वभावेन स्वरूपामर्शनात्मिका । स्वरूपामर्शनं यच्च तदेव परवागवपुः ॥ तद्विचित्रस्वभावत्वाद्द्विचित्रप्रथमानामयं । प्रपते पारतन्त्र्यं हि न ज्ञातुं भजते छविः ॥ अपारतन्त्र्यात्केतप्रवृत्तादेः कथं स्थितिः । अतः संकेतरहितं स्वस्वरूपविमर्शनं ॥ देशकालकलामायास्यानपातक्रियोत्तरं । परिपूर्णं स्वतः सर्वं सर्वाकारविलक्षणं ॥ स्वाभाविकमहासंवितात्सत्कारैकलक्षणं । शुद्धविद्यात्मकं रूपमहमिदमुभयात्मकं ॥ तदेव मातृकारूपं धरादीनां निजं वपुः । तत्पारमार्थिकाकारं द्रुत्याग्रयानस्वरूपतः ॥ बीजयोन्यात्मकं प्रोक्तं शिवशक्तिस्वरूपकं । शिवशक्त्योस्तु मंत्रद्वन्द्वोन्मोच्छलितस्वतः ॥ परस्परसमापत्तिर्जगदानन्ददायिनी । अंतःस्थविद्यपार्थितपारमार्थिकसङ्गपुः ॥ यद्वीर्यमिति निर्णीतं तद्विद्येययोजना । विसर्ग इति पथोक्तं

भुमधाम(?) तदुच्यते ॥ अनुत्तरपदायामौ स एव मुषटो विधिः । अस्मादेव त्वनायोयाद्वर्णेषुजातिरुपिता ॥ मायामालंभ्य भिन्नेषु ओष्वेषु सृष्टिराद्यसौ । पंचाशद्वेदसंभितप्रत्ययप्रसवात्मिका ॥ बंधरूपा स्वभावेन स्वरूपा वरणात्मिका । सर्वैवातर्गतास्तास्ताः स्वेष्टयो विषयात्मिकाः ॥ तन्मते संसृतिं चित्रां कर्मनायागुतामर्थी । अस्यां सान्यं स्वभावेन शुद्धभैरवतामयं ॥ प्रोक्तं प्रागेव जीवन्तं मुक्तं पारमार्थिकं । भिन्नाया वर्णमृष्टेय तदभितं वपुः परं ॥ पीर्यमित्युक्तमत्रैव यदुपमा मंत्रगुप्ता । तदेतदहमित्येव विसर्गानुत्तरात्मकं ॥ स्वं स्वभावं परं ज्ञानस्त्रीवन्मुक्तः सकृद्बुधः । मिष्टादिप्रसवस्तेन ज्ञानसंकोचसूत्रितं ॥ नाभिकुंडलहृद्गोघोर्गोनिगोहमुपासते(?) । तदेतत्किंल निर्णीतं यपागुर्वागमं मनाक् ॥ एतां संविदमालंभ्य यस्यान्नामृच्छतां स्वयत् । नैतापतैव तुलितं मार्गीशस्तु प्रदर्शितः ॥ इयतीति च्यवच्छिन्नाज्ञैरर्वां संविदं हि कः । एतापाश्चाक्रियातो ऽयमस्मासु प्रविर्जृम्भितः ॥ येनाधिका-रितैरेतदस्माभिः प्रकटीकृतं । अस्माकमन्यमातृणामद्य कालोत्तरे ऽपि वा ॥ भवत्यभूताभयिता तत्कः सूक्ष्मतमो ऽप्यतः । यः सर्वयोगावयवप्रकाशेषु गभस्तिमान् ॥ श्रीपूर्वज्ञास्ते निर्णीतो येन मुक्तश्च मोक्षकः । एतन्नु सर्वथा घाते विमृश्य च परेषुभिः ॥ तस्य मर्त्यत्वमुलभां हित्वासूया विषयधौः । आलोचलक्षणादूर्ध्वं यद्वेदात्मनि स्थितिः ॥ चिदकीधलवास्तेन संशान्यते स्वतो रसात् ॥ Then follows a *prākṛit* passage : परसंवेक्षण भासतज्जड्य धिर सरसुहसो आइसज्जड्यस्य भासइस ° fol. 56b.

ततश्च विस्तरतो ऽनुत्तरस्वरूपनिरूपणाय ग्रंथावतारसन्नि-रूपयति ॥ चतुर्देशयुतं भद्रे त्रिषोऽंशतसमन्वितं । तृतीयं ब्रह्म मुषोणि हृदयं भैरवात्मनः ॥ एतन्नायोगिनीजातो नारुद्धो लभते स्फुटं । हृदयं देवदेवस्य सद्यो योगविमोक्षदं ॥ अस्योच्चारे कृतं सम्यक्त्वमुद्रागणो महान् । सद्यस्तन्मुखातमेति स्वं देहावेश-लक्षणं ॥ मुहूर्तं स्मरते यस्तु ऽयकेनाभिमुद्रितः । स चक्ष्माति तदा सर्वं मंत्रमुद्रागणं नरः ॥ अतीतानागतानयोन्मृष्टो ऽसौ कथयत्यपि । प्रहराद्यदभिप्रेते देवतारूपमुच्चरन् ॥ साक्षात्पश्यत्यसंदिग्धमाकृष्टं रुद्रशक्तिभिः । प्रहरद्वयमात्रेण व्योमस्यो जायते स्मरन् ॥ त्रयेण मातरः सर्वा योगेश्वर्यो महाबलाः । वीरा वीरेश्वराः सिद्धा चलयश्चाकिनीगणः ॥ आगत्य समयं दत्त्वा भैरवेण प्रचोदिताः । यच्छति परमां सिद्धिं फलं यद्वा समोदितं ॥ अनेन सिद्धाः सेव्यंति साधयंति च मंत्रिणः । यत्किंचिद्वैरवे तंच सर्व-मस्मात्प्रसिध्यति ॥ अदृष्टमंडलो ऽप्येवं यः कश्चिद्वैति तत्स्वतः । प्रसिद्धिभागभवेन्नित्यं स योगी स च दीक्षितः ॥ fol. 59a.

° यदुक्तं कुलात्परतरं त्रिकमिति सर्वोत्तरमनुत्तरत्वं तन्निरूपयति ।

अदृष्टमंडलो ज्येष्ठे यः कश्चिद्वेति तत्ततः ।  
स सिद्धिभाग् भवेद्विंशं स योगी स च दीक्षितः ॥

[fol. 68b.]

अनेन ज्ञातमात्रेण ज्ञायते सर्वशक्तिभिः । fol. 69a.

शाकिनीकुलसामान्यो भवेद्योगे विनापि हि ।

अविधिज्ञो विधानज्ञो जायते यजनं प्रति ॥

कालाग्निमादितः कृत्वा मायांतं ब्रह्मदेहम् ।

शिवो विद्याद्यनंतश्च परशक्तिवत् मतं ॥ fol. 69b.

तदंतर्वेति यत्किंचिच्छुद्धमार्गे व्यवस्थितं ।

अणुविशुद्धमचिरादेश्चरं ज्ञानमद्युते ॥

तद्योदकः शिवो ज्ञेयः सर्वज्ञः परमेश्वरः ।

सर्वगो निर्मलः स्वच्छस्तुभः स्वायतनः शुचिः ॥

यथा न्यग्रोधबीजस्यः शक्तिरूपो महाद्रुमः ।

तथा हृदयबीजस्यं जगदेतच्चराचरं ॥

एवं यो वेति तत्त्वेन तस्य निर्वानगामिनी ।

दीक्षा भवत्यसंदिग्धा तिलाज्याहुतिवर्जिता ॥ fol. 70a.

मृष्टिं वस्त्रे च हृदये गुह्ये मूर्ती तथैव च ।

न्यासं कृत्वा शिलां बद्ध्वा समर्प्यशक्तिर्भवति ॥

एकैकं तु दिशां चर्धं दशानामपि योजयेत् ।

तालत्रयं पुरा दत्त्वा सशब्दे विप्रज्ञातये ॥

शिलासंख्याभिजनेन तोयो नाभ्युद्येयतः ।

पुष्पादिकं क्रमास्तर्धं लिङ्गे वा स्थंडिले च वा ॥

चतुर्दशाभिजनेन पुष्पेणासनकल्पना ।

ततः मृष्टिं यजेद्बीरः पुनरेवासनं ततः ॥

मृष्टिं तु संपुटीकृत्य पश्चाद्यजनमारभेत् ।

सर्वतस्तुमुसंपूर्णौ सर्वोभरणभूषणौ ॥

यजेद्देवो महेशानो समर्प्यशक्तिर्भवति ।

ततः मुग्धिपुष्पैस्तु यथाशक्त्या समर्पयेत् ॥

धृजयेन्नरया शक्त्या आत्मानं च विवेदयेत् ।

एवं यजनमाख्यातमग्निकार्ये ज्येष्ठे विधिः ॥ fol. 71b.

कृतपूजाविधिः सम्यक् स्मरन्वीजं प्रसिध्यति ॥ 73b.

आद्यंतरहितं बीजं विकसतिप्रियमध्यम् ।

हृत्पञ्चातर्गतं ध्यायेत्सोमोऽं नित्यमभ्यसेत् ॥ fol. 75a.

यान्यान्कामयते कामास्तास्तांशीघ्रमवाप्नुयात् ।

तस्यात्यस्त्यतामेति सर्वज्ञत्वं न संशयः ॥

एवं मंत्रफलप्राप्तिरित्येतद्गुह्यमात्मलं ।

एतदभ्यासतः सिद्धिः सर्वज्ञत्वमवाप्नोते ॥

Whether any other verses occurring in the MS. belong to the original treatise, it is difficult to make out.

*Abhinavagupta's* exposition concludes with the following genealogical account :

इत्थं प्रपन्नजनतोद्भवाप्रवृत्त-

श्रीमन्महेश्वरपदांशुजयचरकः ।

वृत्तिं व्यधात् त्रिकरहस्यविमर्शगर्भे

काश्मीरकाचुलकादधिगम्य\* जन्म ॥ १ ॥

एतावदेतदिति कसुलयेत्प्रसन्न

श्रीशोभयं मतमनर्गलिताश्च वाचः ।

एतन्नु तावदखिलात्मनि भाति यन्मे

भातं ततो ऽत्र मुषियो न पराङ्मुखाः स्युः ॥ २ ॥

सज्ञस्य संज्ञाविपर्ययभागिनो वा

ज्ञानं प्रकंपरहितं प्रकरोति सम्यक् ।

रुदस्य निश्चययतो हृदयप्रतिष्ठा

संवादिनीं प्रकुरुते कृतिरोदृशीयं ॥ ३ ॥

एतावदधेरसंकलनाधिरुद-

धारानिरुदहृदयो विमृशेदतो ऽपि ।

यद्युत्तरं तदपि नैव सहेत नेदं

लोपानमेतदमलं पदमारुरुह्योः ॥ ४ ॥

काश्मीरेषु यज्ञस्वरस्य नृपतेरासीदमात्याग्रयोः

श्रीमान्मन्त्रभ इमुदाहृततनुयैः प्राप्यजन्मा द्विजः ।

तस्य स्नागभवः प्रसिद्धपदघोषार्चं समर्पेगुह्यैः

श्रीश्रीरिः शिशुचंद्रचूडचरणध्यानेकरत्नाकरः ॥ ५ ॥

शीलस्यायतनं परस्य यज्ञसो जृभाम्यदं नर्भम्

यास्तस्यस्य समग्रलोककल्याणधर्मस्य जन्मस्थितिः ।

श्रीमद्वत्सलिकाभिधा च सहजा(सहचरी B.) तस्यैव

[भक्त्युत्पत्तौ]

प्रोद्विक्तातरवृत्तिशंकरनुतौ यस्या मनो जृभते ॥ ६ ॥

तस्यैवात्मनो विभाधितजगत्सर्गस्थितिः शंकर-

ध्यानाध्यापरिधितनैकरसिकः कर्माभिधानो द्विजः ।

यो बाल्ये ज्येष्ठ यौवने ऽपि विधवासक्तिं विहाय

[स्थिरान्]

एतामाश्रयते विमर्शपदवो संसारनिर्मूलिनो ॥ ७ ॥

\* Prof. Bühler's Report has काश्मीरिकाचुलकादधिगम्य.

आता मनेव शिष्यशासनरुढचेताः

प्रेम्णः परात्मनि मनोरपगुणानाम् ।

यः शास्त्रतन्त्रमखिलं प्रपियेत्कुसुमः

प्राप्तुं परं शिष्यपदं भवभेदनाय ॥ ८ ॥

शिवशास्त्रैकरसिकः पदवाक्यप्रमाणवित् ।

रामदेवाभिधानश्च भूयितोऽसमजन्मकः ॥ ९ ॥

एतन्निप्रहितकरुणप्ररुढदुदयेन यन्मया रचितं ।

मार्गप्रदर्शनं तत्सर्वस्य शिवाग्रये भूयात् ॥ १० ॥

अंतर्वेद्यामचिगुप्ताभिधानः \*

प्राप्नोत्यपि प्राविशत्प्रामाण्यजन्मा ।

श्रीकाशमीराष्ट्रद्रुचूडावतारैर्निः-

संख्याकैः पाथितोपातभागान् ॥ ११ ॥

तस्यान्ववाये महति प्रसूताङ्गराहगुप्ताप्रतिलभ्यजन्मा ।

संसारवृक्षांतपराङ्मुखो यः शिवैकचित्तयुक्तलाभिधानः

तस्माद्विवेचितसमस्तपदार्थशास्त्राल् ॥ १२ ॥

लब्ध्वापि देहपदार्थं परमेशपूता ।

प्राप्ताभयो अभिनयगुप्तपदाभिधानः

प्रावेशयत् त्रिकसतस्त्वमिदं निगूढं ॥ १३ ॥

ये तावत्प्रविशं कर्षं धृदयास्तेभ्यः प्रणामो वरः

के ऽप्येते प्रविशन्ते न च गताः पारं धिगेताङ्गदाम् ।

यत्नतः प्रविमर्शसारपदार्थसंभावनासु स्थितो

लक्ष्यैको ऽपि स कश्चिदेव सफलोऽकुर्वीत यत्नं नमः ॥ १४ ॥

स्वात्मानं प्रविशेत्कुमप्यलसता ये विधत्ति प्राथेनात् ।

तान्प्रत्यात्मकदर्पेनाह परतः किंचित्फलं शोध्यते ।

विश्वम्याम्य विविक्तये स्थिरधियो ये संरभन्ते पुनस्

तानभ्यर्थयितुं मयैव विहितो भूषो प्रणामादरः ॥ १५ ॥

धाम्यतो धमयन्ति मंदधियणास्ते जंतुचक्रं नई

स्थानी कृतगुणाभिधानवशातो बद्धा दूढं बंधनैः ।

दृष्ट्वैव गुरुभारवाहविधये यातानुयाताम्यनू-

त्तायाशप्रधिकर्तनाय यटितं ज्ञानत्रिभूलं मया ॥ १६ ॥

\* Prof. Bühler's MS. reads अंतर्वेद्या मचिगुप्ताभिधानः

† The MS. again makes this verse 13; the succeeding verses then being likewise numbered wrongly. See Prof. Bühler's Report, where a similar mistake is made by the two *Sālini* verses 11 and 12 being numbered as a single stanza.

बहुभिरपि सो ऽहमेव धर्मितस्तत्त्वोपदेशकमन्यैः ।

तत्त्वमिति वर्येष्ट्युग(र. युग)मपि रसना येन न यत्पश्ये ॥ १७ ॥

परमेश्वरः प्रपन्नप्रोद्धरणकृपाप्रयुक्तगुरुहृदयः ।

श्रीमान्देवः शंभुर्नामियति नियुक्तवास्तव्ये ॥ १८ ॥

तत्त्वमिदं तत्त्वमिति विभागिहृदये स्वयं प्रविष्टमिव ।

श्रीसोमानंदमतं प्रविमृश्य मया निबद्धमिदं ॥ १९ ॥

हंहो हृत्तन्त्रचारप्रविरचनलसन्निभैरानंदपूर्णा-

देव्याः सत्याशकोटिप्रविषयनपदुत्तानमूलोद्ध्वाराः ।

चेतोवाक्कायमेतद्विगतभवभयोत्यति युष्मासु सम्यक्

प्रोतं यत्नेन मयं व्रजत किल हृदि द्वाक्प्रसादं प्रसव्य ॥ २० ॥

व्याख्यादिकर्मपरिष्ठाटिपदे नियुक्तो

युष्माभिरस्मि गुरुभावमनुप्रविश्य ।

वाङ्मनसापलमिदं मम तेन देव्यात्

तन्त्रचारुचतुरस्थितयः व्यमध्यं ॥ २१ ॥

समाप्तमिदं त्रिशिकातस्त्वविवरणं ॥ कृतिस्त्रिनयनचरखर्वि-

तनलभ्यप्रसिद्धेः श्रीमद्वाङ्मनसाभिनवगुप्तस्य ॥

ज्ञातेरेकोनविंशत्या त्रिशिकेयं विवेचिता ।

सर्वेषु त्रिकशास्त्रेषु ग्रंथीभिर्देलिय्यति ॥

युष्मस्तु सर्वजगतां परहितनिरता भवंतु भूतगणाः ।

क्षोयाः प्रयातुं शान्तिं सर्वेषु सुखी भवतु लोकः ॥

From the way in which *Somānanda* is referred to in the above extracts, it seems clear that he must have been the author of the *Triṃśikā* (see Hall, Index, p. 198, where the author is called *Someśvara*), and that he also wrote a commentary on his own verses, referred to as *nijavṛitti* (once *nijavivṛiti*, fol. 55a). His *Sinudṛishti* is likewise quoted at foll. 29b, 33a (where *Somānanda* is expressly mentioned as the author), 75a; whilst a *śloka* by him is quoted at fol. 17b [यदुक्तं सोमानंदपादैरपरस्थितौ । ना

बुद्धिर्धेयुनः सूक्ष्मं सर्वैर्दृक्भवस्थितं । ज्ञानं बोधमयं तस्य शिवस्य सहजं सदेति] . And further, fol. 25a: तथा हि केपुषिद्विपुस्तकेष्वीदृक् सोकांतरं दृश्यते । श्रुतं देव महाज्ञानं त्रिकास्यं परमेश्वर । उत्तरं च तथा ज्ञानं त्वत्प्रसादावधारितमिति ॥ तदस्त्वस्त्वोसोमानंदपादनिरूपितव्याख्यानुसारेणैव यदुरवः समादिष्टं तदेव सर्वस्य करोति शिवं । ०

*Ahlinavagupta* quotes his own *Śivadr̥ṣṭyālocana* at fol. 30b; his commentary *Kramakeli* on (his own) *Kramastotra*, fol. 64b; and four verses from a *stotra* (or *stotras*) of his (मयैव स्तोत्रे ? the *Kramastotra*), each in a different metre, foll. 15b, 41b, 53a, 60a. We also read, fol. 7a : तदेतच्छ्रु-*Pūrvapañcikāyām* मयैव विस्तरतो निर्णीतमिहानुपयोगाङ्गपरिवाच न वित्तयोक्तं ; fol. 44a : वित्तं च विचारितं मयैवत् *Padārthupraveśanirṇaya-ñikāyām* इति किमिह वृथा चाग्जालेन : and further fol. 4b (an *ūryā*) without any introduction : गोप्यमुपदेशसारं सद्यो भैरवपदावहं सततं । अभिनवगुप्तेन मया व्याख्यातं प्रमत्तसर्वेस्व ॥ and fol. 16b : तदत्र प्रमत्तसर्वेस्व ॥ श्रीभैरव उवाच ॥ व्याख्यातं प्रागेवैतत् किं पुनरुक्ता यादनेन भैरवो भरणात्मको महामन्त्रनवात्मकश्च ॥

Other authorities referred to are : (*śrīmad-*) *Ucchuslmuśāstra* ; *Utpaladeva*, fol. 7b [ज्ञानं क्रिया च भूतानां जीवतां जीवनं मतं ॥]; fol. 9a [स क्रमत्वं च लीकित्वाः क्रियायाः कालशक्तिः । घटनेन तु शास्त्रायाः प्राग्भ्याः स्यात्प्रभोरपि ॥]; fol. 52b (*Īścarapratyubhi-jñātīkāyām*) ; *Kallaṭa*, fol. 27b [यदाहुः श्रीकलट्टपादाः । तुटिपाते सर्वज्ञत्वसर्वकर्तृत्वलाभ इति ॥]; *Kūlottara*, fol. 42a ; *Kīraṇa* (one śloka), fol. 69b ; *Kuh-jikā(tantra)*, fol. 49b [तथा श्रीकुञ्जिकामते चक्रविचारे मुनेवार्थं प्रधानतयाधिकृत्यादिष्टं । नायोपरि महामाया त्रिकोणानंदरूपिणीत्यादि ॥]; *Guhya-yoginītantra*, fol. 51a (two ślokas) ; *Tantrasamuccaya*, fol. 21a (one śloka : नरशक्तिश्चैवैश्वर्यं ०) ; *Tantrasāra*, fol. 5b [विंशिकायाश्चैवया प्रोक्तः सार्धकोटिप्रविस्तरः], fol. 30b (śl.), fol. 46b [निजोत्तमोऽज्ज्ञायातश्चम् ॥]; *Tilakaśāstra* (? *Śivadr̥ṣṭyātilaka*), fol. 64a ; *Trikatantrasāra*, fol. 49b [शिवशक्तिसमापत्त्या शिवशक्तिश्चनात्मकः । ०], fol. 60b [ज्ञानंदप्रसरः पूजा तौ त्रिकोणे प्रकल्पयेत् । ०]; *Trikahṛidaya*, fol. 4a [नित्यं विसर्गपरमः स्वज्ञात्री भैरवो विभुः ०], fol. 41b ; *Triratnakula*, fol. 51b [अष्टाष्टकविभेदेन मातृकाया निरूपितं । तदेव कुलचक्रं तु तेन व्याममिदं जगदिति ॥ मातृकाज्ञानभेदे विस्तरतो निरूपितमेतत् ॥]; *Nārāyaṇa Bhalla* or *Ih. N.*, fol. 18a [त्रैलोक्येऽप्यत्र यो यावानानंदः कश्चिदीक्यते । स हिंदुयेत्य तं त्रदे देवमानंदसागरं ॥], fol. 54b [प्रणवोऽर्धेनात्रार्धोऽप्यथ इति ॥]; *Nisācara*,

fol. 24a [ब्रह्मनागीभिर्विक्रोऽपि देशिकः परतस्त्ववित् । संस्कार्यो भैरवे सोऽपि कुले काले त्रिकेऽपि सः ॥]; *Pañca-srotah-prabhṛitini śāstrāṇi*, fol. 4b ; (*bhagavat*) *Pushpadanta*, fol. 47a [रघुनिसामान्यानासिद्धमिति ज्ञाने हि निश्चले रूपेऽनुप्रविष्टायां भास्वरूपसंविन्निसोपानक्रमेण ० इति ॥]; *Pūrvakāśāstra*, fol. 40a [यद्येवमलसंसिद्धौ मन्त्रतानुवर्तिना ०], fol. 53a (cp. p. 839b, l. 34), fol. 65b [साद्येन वित्तये व्यात्रं त्रिभूलेन चतुर्थकं । ०]; *Bhargasikṣā*, fol. 64a [चौरव्रतं चाभिनन्देष्टयायोगे तथाभ्यसेत् ॥]; *Bhārtrihari* (śl.) fol. 33b, (*vākyavivēra*) fol. 65b ; *Malinītantra*, fol. 21a [एवं मयैवमुंशयात् ० śl.], fol. 31b (*mālinī-vijayottara-siddhāntantrasvacchandā-dīśāstrashu*) ; *Mukūṭasamhitā*, fol. 64b [ज्ञातानां च ब्राह्मणादीनां नास्ति स्थितिः कल्पितत्वादुपदेशार्थगतेति तु दुर्बुद्धीन्यनून्प्रत्याययेदिति च भगवता मुकुटसंहितायां विस्तरतो निर्णीतं ॥]; *Vādyatantra*, fol. 9b [संरुध्य रश्मिचक्रं स्वं पोत्मानुत्तमनुत्तमं । कालोभयपरिच्छिन्नं वर्तमाने सुखी भवेत् ॥]; *Vāmana*, fol. 53a (after quoting a verse from his own *stotra*, he adds इत्येव एव श्रीवामनविरचिते द्वयसंज्ञितवार्तिके उपदेशनयो बोद्धव्यः) ; *Vāyasaniyatuntra* (!), fol. 41b [तथा श्रीवामनसनीयतं च वक्ष्याम्यथोचितं निवेश्योक्तं । इत्येतन्मातृकाचक्रं दिव्यं विष्णुपदास्यदं ज्ञातं गुरु-मुखात्सम्यक्पश्योः पाशाचिकृततीति ॥]; *Vīrūpalīśāstra*, fol. 64a ; *Vaishṇavavāmanāśāstrāṇi*, fol. 42a ; *Sarvācāra* (!), fol. 24a [देशिकः परतस्त्ववित् ०]; *Sarvācāra*, fol. 64a [अज्ञानाच्छकते मृदस्ततः सृष्टिश्च संहतिः । ० 4sl.]; *Śaivavāmanāśāstrāṇi*, fol. 42a ; (*bhāṭṭāraka-*) *Śrīkaṇṭha* (-pāda), fol. 52b [पश्यत्यन्यक्षुण्णोत्तम्यात्करो-त्यन्यच्च जल्पति । चिंतयत्यन्यदाभुंके तत्रासीकेतिकी स्थितिः ॥]; *Siddhisantāna*, fol. 24a [प्रकाशमाना भासैव यद्भूतिस्तस्यैव हि ॥]; *Spandusāstra*, fol. 5b [इति वा यस्य संविद्धिः क्रोडा त्वेनासिद्धं जगत् । ०], fol. 24a [तदस्ति परमार्थतः ॥]; *Śvacchandatantra*, fol. 4a [गुरुशिष्यपदे स्थित्वा स्वयं देवः सदासिधः । पूर्वोत्तरपदैर्वाक्यैस्तत्रं समवतारयत् ॥].

Prose *Prākṛit* passages occur on foll. 5a, 5b, 17a, 24b, 29a, 58a, 74b, without any indication as to their source.

The etymology of '*trīśāikā*' is discussed at fol. 5a : अभिनयानां त्रीशिकेति । त्रिमूर्त्यां ज्ञानानिच्छा-



भेदुनलमिति व्यापकनिबोदिता परिपूर्णरूपेयमित्यलभ्यमेवैतत् ॥  
ननु जगदपि चित्तो भिन्नं नैव किञ्चित् । अभेदे च कथं  
हेतुहेतुमद्भावं उच्यते । चिदेव भगवती स्वच्छस्वरूपा तत्रदनन्त-  
जगदात्मना विश्वरूपेण स्फुरतीत्येतावत्परमार्थोऽयं कार्यकार-  
णभावः । यच्चेयमेव प्रमातृप्रमाणाग्रमेयमयस्य विश्वस्य सिद्धी  
प्रकाशने हेतुस्ततोऽस्याः । स्वतंत्राविच्छिन्नप्रकाशरूपायाः  
सिद्धी प्रकाशने । अभिनवाच्यप्रकाशरूपं न प्रमातृ वराकमुप-  
युक्तमुपपन्नं वा ।<sup>०</sup>

ननु यदि विश्वस्य चित्तिहेतुस्तदास्या उपादिनाद्यपेक्षायां  
भेदवादापरित्यागः स्यादित्याशङ्क्याह ।

स्वच्छया स्वभिन्नी विश्वमुन्मीलयति ॥ [२] ॥ स्वच्छया न  
तु ब्रह्मादिवदनेच्छा तथैव चारुरूपादानाद्यपेक्षायां एवं हि  
प्रागुक्तस्वतंत्राव्याप्यत्वमेव न घटेत् स्वभिन्नी न तन्मयः ।  
ह्यापि प्राक् निर्णीतं विश्वं दर्शयन्गर्वदभिन्नमपि भिन्नमि-  
वोन्मीलयति । उन्मीलनं चावस्थितस्यैव प्रकटीकरणमित्यनेन  
जगतः प्रकाशकत्वेनावस्थानमुक्तं । अथ विश्वस्य स्वरूपं  
विभागेन प्रतिपादयितुमाह ।

तद्वानानुरूपस्यासमाहकभेदात् ॥ [३] ॥ तद्विश्वं नानानेक-  
प्रकारं<sup>०</sup>

The last two aphorisms run thus :

समाधिसंस्कारवति व्युत्पाने भूयो भूयश्चिदैक्यामज्ञातिबोदि-  
तसमाधिलाभः ॥ १९ ॥ [इदानीमस्य समाधिलाभस्य फलमाह ।]  
तदा प्रकाशानन्दसारमहामन्त्रवीथीत्मकपूयोर्हतात्मदा सर्वसंग-  
हारकारिनिजसंविदेवताचक्रेश्वरताप्राप्तिर्भवतीति शिवं ॥ [२०] ॥

The following authorities are quoted : *U-  
paladeva*, fol. 14b; *Kakshyastotram*, fol. 17b;  
*Bhaṭṭa Kallaṭa*, fol. 17b; *Jñānagarbha*, fol. 18a;  
*Trikaśāra*, fol. 2b; *Pratyabhijñā*, foll. 13b, 17a;  
*Pratyabhijñāṭīkā*, fol. 8b; *Vijñānabhāṭṭārakam*,  
foll. 2b, 18a; *Vijñānabhairavam*, fol. 18b; *Sar-  
vavirubhāṭṭārakam*, fol. 11b; *Spandasāstram*,  
fol. 5a. It ends :

देहप्राणमुखादिभिः प्रतिकलं संरूप्यमानो जनः

पूयानन्दधनामिमी न चिनुते माहेश्वरीं स्त्रीं चितिं ।

मध्ये बोधमुधाभिविश्वमखिलं तस्मै विंदोषमं

यः पश्यत्युपदेशतस्तु कथितात्साक्षात् एकः शिवः ॥

येन वृत्तः शांकरः शक्तिपातो

येनाभ्यासात्तद्विद्युत्क्रिययोग्याः ।

शक्ता ज्ञानु नेश्वरप्रत्यभिज्ञाम्

उक्तज्ञेयानेव तत्त्वोपदेशः ॥

समाधिसंस्कारप्रत्यभिज्ञाहृदयम् ॥ कृतिः श्रीमत्पद्मनाभ-  
स्येति शिवम् ॥

Cf. Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 43.

[II. T. COLEBROOKE.]

2529.

196. Foll. 367 (numbered 1-366, two leaves  
marked 27); size 10½ in. by 5 in.; legibly  
written, in Devanāgarī, about the middle of  
last century; thirteen lines in a page.

*Senecchandoddyota*, a commentary, by *Kahe-  
marāja*, on the *Senecchandunayana*, a treatise on  
Śaiva faith and conduct, by the commentator's  
teacher *Abhinavabodhāditya* (? i.e. *Abhinava-  
guptācārya*).

The treatise, the text of which is likewise  
given, is divided into fifteen chapters.

It begins (with the numbers supplied):

विश्वैकरूपविश्वान्विश्वसर्गादिकारणम् ।

परप्रकाशवपुषं स्तुनः स्वच्छन्दभैरवम् ॥ १ ॥

प्रसरच्छक्तिमल्लोलम् -- हरिकेलये ।

सर्वसंपन्नधानाय भैरवाभोधये नमः ॥ २ ॥

एकैव बोधमलयेः शक्तिमुक्तिर्जयमसी ।

यदक्षविखिलं भाति मुक्तामयमिदं जगत् ॥ ३ ॥

स्मृतिमाचविनिवृत्तनिःशेषाज्ञानकित्त्वयः ।

गुरुमूर्तावरम्भारा(?) विजयते जगत्स्ये ॥ ४ ॥

तत्सत्यायिमलमन्त्रहामाहेशदर्शनः ।

मन्त्रराजो विवृणुते श्रीस्वच्छन्दनयं मनाक् ॥ ५ ॥

अभिनवबोधादित्युक्तिविकसितहृत्सरोमार्गे(?) ।

रमयत सरसाः परिमलमसारसंसारवासनाशक्नौ ॥ ६ ॥ १९ ॥

इहानुजिघृक्षारससरसहृदयपरमसंविदसंमुखीकृतमुक्तमवतार-  
यितुं कश्चिद्देवीशिवु(!) आह ।

केलामशिक्षरासोनं भैरवं विगतामयम् ।

चंडनंदिमहाकालगणेशवृषभृत्त्रिभिः ॥ १\* ॥

कुमारेंद्रयमादित्यमन्नविष्णुपुरःसरैः ।

स्तूयमानं महेशानं गणमानुनिवेधितम् ॥ २ ॥

\* The MS. only gives the numbers from I. v. 10  
to II. v. 53.

मृष्टिसंहारकर्तारं विलयस्थितिकारकम् ।  
अनुग्रहकरं देवं प्रणतार्तिविनाशनम् ॥ ३ ॥  
मुदितं (? r. मु०) भैरवं दृष्ट्वा देवी यचनमब्रवीत् ।

इह परमेश्वरस्य चिदानं [द] यनस्य ब्रह्मदर्शनोक्तास्तीति शा-  
यनीस्वच्छन्दैर्यस्य स्मृत्स्वात्मापरमार्थे इति भगवतः शास्त्रस्य  
तदेवाभिधानं सा च स्वात्मिकरूपचकृत्यकारित्वमित्याशयेन  
मृष्ट्यादिपञ्चकृत्यकरं देवं भैरवं मुदिदं (!) दृष्ट्वा देवी यचनमब्र-  
वीदित्युक्तं । तत्र देवः शिवादिशिव्यांशेषमृष्ट्यादिक्रीडापरस्ता-  
वदशेषोक्त्यतया विनिगीयुस्तदभिज्ञत्वाद्भिन्नस्य जगद्वावहाररूप-  
तयापि द्योतमानः शिवमन्त्रमहेष्टरादिभिः स्तूयमानः सर्वेषामग-  
तीनां गतिः प्राप्यो भिन्नबोधसारश्च यथोक्तं दिवुक्तीडाविति (!)  
भैरवो विश्वभरणरक्षयवसनरूपो भीरुशामभयमिति व्युत्पत्त्या  
संसारिणामभयदः । भयं भीः संसारचासः । तया जनितो  
रयः मुक्तदः भोरयः । ततो जातः ० ॥ तत्किलासशिवरं तन्नामीने  
तदुक्तीशं प्रकाशैकपदं तदशेषव्याप्या च विश्वरूपं तत् एव  
विगतामयं प्रणतानां साधकानां यथाभिलषितसंपादनेनार्तिवि-  
नाशनं । एवंभूतं देवं भैरवं मुदितं (r. मु०) यथोक्तदृष्ट्येव देवो  
स्वातंत्र्यशक्तिर्दृष्ट्वा साक्षात्कृत्य यचनमब्रवीत् । ०

श्रीदेव्युवाच ॥

यत्नया कथितं मया स्वच्छन्दं परमेश्वर ॥ ४ ॥

ज्ञातकोटिप्रविस्तीर्णं भेदान्त्यविसर्पितम् ।

चतुष्पटं महातर्जं चतुष्टयफलोदयम् ॥ ५ ॥

न शक्तिवर्तिमनुजाः स्वल्पवीर्यपराक्रमाः ।

अल्पायुषोऽल्पविज्ञाश्च अल्पसत्त्वाश्च शंकर ॥ ६ ॥

तदर्थं संग्रहं तस्य स्वल्पशास्त्रार्थविसरम् ।

भुक्तिमुक्तिप्रदातारं कथयस्व प्रसादतः ॥ ७ ॥

हे शंकर अनुग्रहपरतया श्रेयस्कर स्वात्सरूपपरमेश्वर यत्नया  
मया स्व एव छन्द इच्छा यस्य तादृगनगैर्भैरवरूपाभिधायि-  
त्वास्वच्छन्दं ० ॥

कीदृशं च गुरुं विद्यात्साधकं च महेश्वर ।

भयाभयप्रदातारं शिष्ये भूमिं (!) च कीदृशम् ॥ ८ ॥

सर्वाश्चैव समासेन कालं चैव समासतः ।

यजनं हवनं चैव अधिवासं रजसि च ॥ ९ ॥

पञ्चगव्यं च दं (?) चैव दत्तकाष्ठं च मंडलम् ।

दोषां चाध्वाभिषेकी च समया मां धनानि च ॥ १० ॥

कलिमासाद्य सिध्यति तथा ब्रूहि महेश्वर ।

गुर्वादिभूम्यां कीदृशं विद्यात् ०

I. (sl. 86) इति श्रीमहामाहेश्वरस्येमेराजविरचिते स्वच्छ-  
न्दोद्योते mantrodihārāḥ प्रथमः पटलः ॥ fol. 18a; II.  
arcanādhikāra, fol. 46b; III. adhivāsapaṭala.  
fol. 65a; IV. dīkshābhīṣekaparakāśanam, fol.  
125b; V. tattvādidikshāprakāśanam, fol. 147a;  
VI. prajñavādhikāra, fol. 160a; VII. Kālādhi-  
kāra, fol. 197a; VIII. fol. 202b; IX. fol. 213b;  
X. bhūvanādhvādīkshāvidhi, fol. 306b; XI. fol.  
329b; XII. fol. 355a; XIII. fol. 357a; XIV.  
fol. 362b.

XV. The text ends:

एवं संक्षेपतः प्रोक्तं सकलं तु वरानने ।

यस्य संप्राशनाद्देवि धीरेऽश्मदृशो भवेत् ॥

तस्माज्ज्ञानार्थेनो (? ० ने) होमं नपे च परवर्णिनि ।

कुर्वेति भावितात्मानस्तत्सिध्यति समन्त्रिणः ॥

संपूर्णसिद्धीविदधत्स्वच्छन्दो जयति प्रभुः ॥

सर्वेष्वेव स्फुरति सततं सर्वसर्वात्ममूर्तिर

योऽसौ स्वच्छन्दलितचलितो धौर्ध्वसिद्धः समन्तात् ।

स्वच्छन्दोऽयं जयति भगवान्मर्षसंपत्तिधानः (?)

स्फोतस्फूर्जन्निहिरुसर्वथास्फारसारस्वशक्ति (?) ॥

इति श्रीस्वच्छन्दोद्योते (!) पञ्चदशः पटलः ॥ १५ ॥

Then follow some more explanatory remarks.  
after which the commentary ends:

श्रीमतेति (? r. श्रीमतो अभि) नवाच्छास्त्रमागमस्य गुरोरे-  
[दम् ।

आवृणोत्येमेराजस्वात्पादपूलिपविवित्तं (? ० मु यतिः) ॥

यस्तो [३] यं सकलो भवो हि गलितः कर्माश्रमायामलः

प्राप्तानन्दधना स्थितिः किमपरं लभ्यः प्रकाशः परः ।

श्रीमच्चैतनभैरवस्तुतिरसावादेन लब्धोद्देव (?)

अस्माभिर्विमलो हृदयरत्नले (!) निर्ध्वंशं स्थीयते ॥

सततं स्वच्छात्मा स्फुरति सततं चैतनशिवः

परा शक्तिश्चैव करणसरणिप्राप्तमुदिता ।

तदाभोगैकात्मप्रमर . . . पक्षोपजीवि . . . पक्षोपजी-  
विकृतः शेमराजकृतः श्रीमत्स्वच्छन्दोद्योतः संपूर्णः । ० संपत् २१  
फाल्गुनितृतीयस्यां बुधवासरायां संपूर्णं समाप्तं ॥

[II. T. COLEBROOKE.]



## VIII. Mysticism (Tantra).

2530.

147. Foll. 741 (numbered 753; nos. 389-398, 439, 534 and 733 having been passed over, and 731 being double); size 13½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1740 A.D.; seven lines in a page.

*Paramāgamaucūdāmaṇi*, of the *Nārada-pañca-rātra*; in 95 paṭalas.

It begins: ओं नमो महनीयगुणाभोधये विप्रबन्धोवि-  
ध्वंसनकुपराय गणानां पतये श्रीवरदाय ॥

चातुर्विधहिरण्यगर्भरसनासिंहासनाध्यासिनी  
सेयं चागधिदेवता वितरतु श्रेयांसि भूयांसि नः ।  
यस्यादामलकोमलांगुलिनखन्योत्साभिरुद्धेक्षितः  
शब्दब्रह्ममुधांशुपिबुधमनस्युच्छंसलं खेलेति ॥ १ ॥

श्रीमद्वादपुरातनादिगणनापुष्पप्रभावोद्भव-  
स्युषेनाहुतहेतुना समजनि खर्याद्रियसंस्कितः ।  
दाशोत्तरीयैमुवर्णययैतनुयान् संपूर्णैसीमाभ्यवान्  
विस्तोषी श्रियमाददातु स विभुर्लक्ष्मीनृसिंहो मम ॥ २ ॥

ब्रह्माद्वैतरसाश्रयस्य जगतो बीजस्य संसाधने  
सर्वोक्तस्य (?) स्वविधिविशिष्टवदनात् सुस्पष्टवेदाक्षरः ।  
द्यौरोद्गातुसुप्रसंगसरणिश्रामत्तरंगावली-  
विस्फूर्ताकृतसप्तबोधमुदिदः श्रीविट्ठलः पातु नः ॥ ३ ॥

अद्वैतामृत[पा]हिनीपरिलसत्कलोलपूरोर्मिषु  
स्फारं स्फारविलासयत्सुकुशलः श्रीराजहंसोपमः ।  
यो ऽसौ विट्ठलभक्तिरस्य कमला विष्वक्प्रवृत्ती मुदा  
स्वादं स्वादमनंतयुक्तिगुणयद् भुङ्क्ते रसं नारदः ॥ ४ ॥

वेदाद्यस्य विधेर्विधेयविधिमानंगोब्रह्मः केवलं  
विष्णोर्भक्तिरतः प्रशस्तपुरुषः प्रेम्णः प्रसंगोत्सवे ।  
पृष्टो वेदतत्त्वविभागरचनाकर्त्रेयतास्तेन स  
श्रीमत्कृष्णरतिप्रसंगजननं प्रोवाच शास्त्रं मुनिः ॥ ५ ॥

पंचानां प्रपुरप्रमेयगुणिनी गीताप्रसंगेन वा  
ब्रह्मेकध्यातया निवृत्तिवचने रात्रिर्निरुक्ता यतः ।  
सानंदानुभवेन वास्तवविधी विधानिकान्तेमयात्  
ज्ञानानंदशशांकरानसदनात् श्रीपांचरात्रं ततः ॥ ६ ॥

नारं जीयसमूहं यथ विविधो नारं च तत्त्वग्रहो  
नारं नियमनातनानुभविनां स्वैर्यादिवृद्धिक्रमः ।  
वीनेतान् प्रददाति सत्यकरुणापूरेण शिष्याय यः  
सो ऽध्यात् श्रीगुरुमूर्तिरात्मयज्ञसा श्रीनारदो नारदः  
[॥ ७ ॥

हस्ताद् हस्ततरं महच्च महत्तस्मिन् च स्निग्धं च यत्  
सर्वेवास्ति सर्वं गजे च मशके रंकेषु भूषेष्वापि ।  
तादात्म्येन तदेतदेव तदिदं तेजोमयं तन्मयं  
सर्वथापि हृदंतरंगनित्यं नित्यं वयं धीमहि ॥ ८ ॥

सारासारतरं विचार्य विशदं कर्तव्यमालोक्य च  
कृत्वा भारतभावनाभिरभितः सिद्धांतसारावलीः ।  
मृष्टा वैदिकयूतिभागभजनाविधाधिकारान् क्रमान्  
प्यासे शुद्धमना मनागनुदिनं दध्नी विधातुं सुखं ॥ ९ ॥

प्राचीनप्रचुरप्रवाहविशदामानंदकंदोज्ज्वला  
संप्राप्याथ सरस्वतीं सुसरितं तत्रावगाह्यापि च ।  
तीरे संतमनेकसन्मुनियुतं श्रीनारदं नारदं  
नारानंदमये परोपकृतये संपृष्टवान् वस्तुतः ॥ १० ॥

स्नामिन् विध्यविदां वरेख्यगुरवे तुभ्यं नमः सांप्रतं  
संतुष्टिर्मेनसो ममास्ति न किल प्रोहामर्गं विना ।  
तत्त्वं विष्णुगुणानुवादनिपहादुत्साहसंपर्किणां  
संपर्कविधुरस्य तद्वद विभो विष्टेकनाथ प्रिय ॥ ११ ॥

श्रुत्वा मुहुर्विरक्तिभक्तिरुचिमत्प्रेमप्रभाभासुरं  
वाक्य व्यासनिवेदितं मुनिवरः श्रीनारदो ऽर्चितयत् ।  
जेहाद्रीकृतचेतनो निरवधिप्रेमानुसंगेन तं  
प्रोवाचानुजगज्ज्ञानश्रयणतो मेधातिगंभीरवाक् ॥ १२ ॥

पाराशर्यं तथाभिमानरहितं श्रुत्वा यच्चः संप्रति  
प्रेमद्वीरपयः पयोदनिवहैः सिक्कं ममोगे मुहुः ।  
संतुष्टिर्मेनसो ममापि समभूद् वाक्सीधमास्त्राद्य मे  
चक्षुर्वाक्युलका भवति भगवन् बोद्धा समी साक्षिणः  
[॥ १३ ॥

नेसर्गं भयतो भयताभिनवां सेवां मुहुः कुर्वतः  
कृष्णो कृष्णकपानुवादरसिकतृप्तिं यिनानुश्रुतां ।  
लक्ष्मीकांतगुणामृतं प्रपिबतो ऽप्यानंदकंदादिषु  
तृष्णायां परिचरते विमलधीर्देश्यानुवादान् विदः ॥  
[१४ ॥

एवं रत्यभिमानपक्षिततनुविष्टोपकारक्षमः  
पुंसानुद्धरणाय नीरिव भवान् संसारसंधीर्मुहुः ।  
भूभारं ह्यपयिष्युविष्णुयज्ञसानुहोरे सत्वरं  
साधो साधु जनानु वतिरतये (!) नामेप संपृच्छसि ॥ १५ ॥



विद्वान् विश्वविदः पुराणपुरुषस्यानन्दसंदर्भिणः

श्रीकृतस्य कलावतारतनुवान् संप्राप्तमन्त्रा यथा ।

आर्त्तापुष्टरगाय[आर्त्ता ७०] पापहतये नारायणेकान्तिनः

श्रीमान् यत्समर्पितैरस्ति नितरां जानति सभ्या सनो ॥ १६ ॥

उद्यद्दिनकररुचिमान् श्रीमान् विश्वाभिरामतो धनैः ।

हरिपदतिमगमस्ति श्रुतशब्दगुणागणे विचरेः ॥ १७ ॥ ०

[From v. 37 in *anushṭubh śloka*.

Some idea of the contents of the work will be obtained from the following list of chapters:

1-10. Philosophical. — 1. (śl. 126) *parama-brahmaprasaṅgavarṇanam*; 2. (125 *kārdūlav.*) *śrīśṭyādīvicitra-varṇanam*; 3. (133 ditto) *śrīśṭi-nirṇāṇe 'nantakkarapacatushṭayayantranirūpaṇe srotmāvalodha*; 4. (119 *anushṭ.* śl.) *yantranirūpaṇe vyaktiravāṇe subhddhivarṇanam*; 5. (śl. 127) *advaitaprasaṅge gati mahimāvarṇanam*; 6. (śl. 125) *buddhiribhavaravāṇe śrutyarthasāra-nirṇāya*; 7. (śl. 147) *rasavarṇanam*; 8. (śl. 147) *buddhiribhavaravāṇe prakṛtīnirūpaṇam*; 9. (śl. 125) *śrīyasevakabhedaprasaṅgāyām bhaktiyudbhāsa*; 10. (śl. 140) *śrīyasevakubhāsaravāṇe bhagavadbhaktivarṇanam*; —

11. (śl. 126) *nijāyānsārthakākarāṇe brāhma-mukhēlayaprōḥsamayāvandhiraishṇavapravṛtti-nirṇāya*; 12. (śl. 125) *bhaktivarṇane pīnatrayā-pakaraprasaṅge pañcāyājānirūpaṇādīvicitra-varṇane bhaktiyuktilōḍhānirūpaṇam*; 13. (śl. 192) *pañcāyatānirūpaṇe brahmanājānirūpaṇam*; 14. (śl. 131) *mahālayaśrīśṭīkārṭivaprasaṅga*; 15. (śl. 158) *karmākarmavikarmaprastāve* *nijādhikarasthānirūpaṇam*; 16. (śl. 125) *yogān-tarayanirṇāṇanirūpaṇe karapūrnashovarṇa-ne nāmamūhīm*; 17. (śl. 125) *pañcāyatānopra-karāṇe hetupūrnashahajapūrnashavarūpaṇa-nam*; 18. (śl. 115) *svādhikāramayabhaktirācitrī-bhādhābhavaribhavasādōśavarūpasamgīla*; 19. (śl. 136) *brakmaru-rōḍinā bhagavaduśāsāmyavar-ṇanam*; 20. (śl. 131) *gotradevatāpūjanādhikāra*; 21. (śl. 138) *dvadōśaparvanirūpaṇam*; 22. (śl. 137) *puṇeraciliprasaṅgō*; 23. (śl. 124); 24. (śl. 135)

*tulauṇiprasaṅgō*; 25. (śl. 152) *grihasthaprasaṅg-sāyām anubhavrutabrahmacaryanirūpaṇam*; 26. (śl. 135) *grihasthāśramavarṇane mantrādikṣhī-prasaṅgō*; 27. (śl. 142); 28. (śl. 136) *dikṣhī-mantragrahaṇamuhotsara*; 29. (śl. 120) *dikṣhī-grahaṇam*; 30. (śl. 153) *puṇasāraṇamadhīśūdra-carṇādīkṣhīvarṇanam*; 31. (śl. 141) *bhagavad-bhaktiilāsamuhotsara*; 32. (śl. 127) *damāca-kamuhotsara-kṛtīnamuhotsaranirūpaṇam*; 33. (śl. 189) *śayanyotsava*; 34. (śl. 131) *javitrōpaṇamuhotsava*; 35. (śl. 146) *kaṭīdānamuhotsava-vijayotsava*; 36. (śl. 202) *rathamuhotsava-dīha-jīrōpaṇamuhotsava*; 37. (śl. 167) *dīpālīkīma-hotsara - kārṭikīmahotsara - tīparotsava*; 38. (śl. 133) *vīḥkūtipradamuhotsava*; 39. (śl. 158) *dhādhyodunūdisīlāsannamahotsava*; 40. (śl. 147) *hātālīkamuhotsava*; 41. (śl. 239) *parushottama-muhotsava*; 42. (śl. 127) *chāḍaśīvidhī*; 43. (śl. 135); 44. (śl. 125); 45. (śl. 147); 46. (śl. 126); 47. (śl. 133); 48. (śl. 125) *mahādvēśnavavarṇanam*; 49. (śl. 143) *rāmavarṇanāmahotsavaratuvādhī*; 50 and 51 (some omission, śl. 1-119, then 99); 52. (śl. 106) *śivarōttrivatanirṇāya*; 53. (śl. 111) *śivalīṅgāśuddhāśuddhāpūjananirṇāya*; 54. (śl. 153) *śahīrāmāgallakīmanīcakravāṇanam*; —

55-95. Astrological observations, and mystic prayers and performances. 55. śl. 159; 56. śl. 152; 57. śl. 147; 58. śl. 163; 59. śl. 121; 60. śl. 123; 61. śl. 132; 62. śl. 145; 63. śl. 214; 64. śl. 99; 65. śl. 105; 66. śl. 101; 67. śl. 103; 68. śl. 102; 69. śl. 65; 70. śl. 62; 71. śl. 62; 72. śl. 51; 73. śl. 39; 74. śl. 65; 75. śl. 50; 76. śl. 46; 77. śl. 36; 78. śl. 62; 79. śl. 60; 80. śl. 48; 81. śl. 54; 82. śl. 67; 83. śl. 83; 84. śl. 63; 85. śl. 63; 86. śl. 55; 87. śl. 54; 88. śl. 66; 89. śl. 55; 90. śl. 72; 91. śl. 60; 92. śl. 62; 93. śl. 72; 94. śl. 102; 95. śl. 52.

Foll. 693-703 have been inserted in inverse order between foll. 704 and 705.

It ends :

अविद्यापरिहारेण विद्यया अनुरोपणात् (!) ।  
अज्ञानतमसां नाशो ब्रह्मविज्ञानभानुना ॥ ५१ ॥  
प्रतीतसर्वशब्दार्थतत्त्वसम्प्रविशेषनात् ।  
आत्मैव परमं ब्रह्म व्यासविश्वोपकारकृत् ॥ ५२ ॥

इति श्रीपरमागमचूडामणी श्रीनारदपंचरात्रे सर्वशास्त्रीक-  
वाक्यनिरूपणं नाम पंचमवर्तितमः पटलः समाप्तः ॥ नारदपंच-  
रात्रग्रंथं समाप्तं ॥ ० संवत् १७९७ शके १६६२ प्रमोदनामसंवत्सरे  
फाल्गुनवद्यपंचमी रविवसरे हस्तनक्षत्रे समृतसिद्धियोगवेलायां ॥ ०  
शं १३१२५ ॥

According to Prof. Bhandarkar, Rep. 1883-  
84, p. 8, the *Nārada-pañcarātra* includes the  
following six works: 1. *Lakṣmīsaṃhitā*; 2.  
*Jñānāmṛitasārasaṃhitā* (ed. by K. M. Banerjen,  
in Bibl. Ind.); 3. *Paramāganucūḍāmaṇisaṃhitā*;  
4. *Paṇṣkara-saṃhitā*; 5. *Pāḍmasaṃhitā*; 6.  
*Vṛiddha-Brahmasaṃhitā*; whilst quotations are  
also met with (ib. p. 72) from 7. *Sātrata-saṃ-  
hitā*, and 8. *Paramusaṃhitā* (perhaps identical  
with 3). [H. T. COLEBROOKE.]

2531.

1193a. Foll. 200; size 12½ in. by 6 in.;  
careless, modern Devanāgarī writing; thirteen  
lines in a page.

*Paṇṣkara-saṃhitā*, of the *Nārada-pañcarātra*,  
consisting of 43 *adhyaṅgas* in which *Paṇṣkara*  
is instructed by *Bhagavat* in matters chiefly  
connected with sacrificial rites.

Rather incorrect; with lacunae in places.

It begins :

गुञ्जीवरधरं विष्णुं शशिवर्यं चतुर्भुजं ।  
प्रसन्नवदनं ध्याये सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ १ ॥

अथ श्रीय्कारसंहिताप्रारंभः ॥

यदा तीर्थवृत्तस्तिष्ठेद् गुरोरये हितैषिणः ।  
कदा चाज्ञापयेच्छिष्ये संप्राप्तं कमलोद्भवः ॥ १ ॥  
तनु(? ननु) प्रदापयेत् काले पात्रे गुणगसान्विते ।  
यत्कदाज्ञापयेत्तं वै गच्छ पुत्र धनं यतः ॥ २ ॥

यागोपकरणार्थं तु येन शान्तिमवाप्स्यति ।

यथाळं तु तत्पश्चाद् गुरवे विनिवेद्य च ॥ ३ ॥

तत्पश्चादेन भगवन्निर्दं प्राप्तं गृहाण मे ।

दयां कुरु त्वनापस्य निमग्नस्य भवार्थवे ॥ ४ ॥

एवमादितया (!) ब्रूयात् करुणं वाक्यसंभवे ।

प्रवर्तेत तदर्थं तु गुरुमंडलपूजने ॥ ५ ॥

सूचयित्वा विधानेन पूरयित्वा जनैः शुभैः ।

लिखित्वा च क्रमाद्यैश्च त्वाल्लिख्य षटिकादिकैः ॥ ६ ॥

भूमीं हेमशलाकाद्यैर्विनाभावात् प्रयत्नतः । ६ (!) ।

पूजयेत्फलपुष्पाद्यैरारख्यैर्निमित्तसंभवेः ।

पूजितं दर्शयेत्तस्य तं तु विद्धि चतुर्विधं ॥ ७ ॥

आद्यं पद्मोदराख्यं तु तत्त्वसंस्थोपलक्षितं ।

अग्नेः ककजगर्भं (!) तु द्वितीयं परिकीर्तितं ॥ ८ ॥

तदनेकप्रकारं च चक्रार्थं स्यात्तृतीयकं ।

यस्य भेदो ज्यवेकश्च स खल्वाद्यात्मसंभवः ॥ ९ ॥

मित्रं चक्राभिधानं तु मंडलं बहुभेदयुक् ।

तच्चतुर्थं समाख्यातं यत्र रुडो विमुच्यते ॥ १० ॥

महाख्यं नवनाभं तु विंशभेदेन यस्मिन् ।

दृष्टेन पूजितेनापि तपाग्नौ कल्पितेन च ॥ ११ ॥

मोक्षो येन भवत्यायु भक्तानां केवलेन च ।

भेदयुक्तेन कालेन दृष्टेनेष्टेन वै क्रमात् ॥ १२ ॥

द्वादश्यां प्रतिपद्यं तु चत्वारिंशे ततो द्विज ।

समर्प्योत्संभवेद्भक्तं पुत्रकं चापरं तु ॥ १३ ॥

दृष्टेन पूजितेनापि अनुष्ठानेन वै हृदि ।

तथाविधेन कालेन योग्यता तस्य जायते ॥ १४ ॥ ०

1. (sl. 53) इति श्रीनारदपंचरात्रसारे श्रीय्कारसंहितायां  
*śiṣhyaparīkṣhālakṣhaṇam*; 2. (sl. 44) इति श्रीनार-  
दपंचरात्रे (thus always subsequently) श्रीय्कारसंहितायां  
*bhūmiparīkṣhā*; 3. (sl. 117) *dikṣiddhīlakṣhaṇam*;  
4. (sl. 206) *maṇḍapalakṣhaṇam*; 5 (?) - 6. (sl. 404)  
*padmālakṣhaṇam*; 7. (sl. 171) *vyūhālakṣhaṇam*;  
8. (sl. 224, ? wanting 183-200) *cakralakṣhaṇam*;  
9. (sl. 164) *miśralakṣhaṇam*; 10. (?wanting);  
11. (sl. 104) *vṛttabimbālakṣhaṇam*; 12. (sl. 28)  
*pañcupadmacakrabimbālakṣhaṇam*; 13. (sl. 13)  
*surgabimbālakṣhaṇam*; 14. (sl. 15) *candrabimba-  
lakṣhaṇam*; 15. (sl. 33) *triṇabimbālakṣhaṇam*;  
16. (sl. 48) *kūrmabimbālakṣhaṇam*; 17. (sl. 47)

*śūnikhahimbhulakṣaṇam* ; 18. (śl. 53) *navanābhak-*  
*lakṣaṇam* ; 19. (śl. 140) *natāhkyarcanam* ; 20.  
 (śl. 123) *viśvātseuārcanam* ; 21. (śl. 22) *pari-*  
*nīralakṣaṇam* ; 22. (śl. 77) *ūllacāsana-lakṣa-*  
*ṇam* ; 23. (śl. 69) *āsana-devatāṅgāsa* ; 24. (śl. 53)  
*adhārāsana-devatā-lakṣaṇam* ; 25. (śl. 40) *vṛti-*  
*vicāra* ; 26. (śl. 59) ; 27. (śl. 728) *śrāddhāhkyā-*  
*nam* ; 28. (śl. 51) *hutāśanayonicibhāga* ; 29. (śl.  
 161) ; 30. (śl. 224) *paritrārohaṇam* ; 31. (śl. 307)  
*lokadharmā* ; 32. (śl. 153) *ārādhanalopavicāra* ;  
 33. (śl. 175) *tattvasamādhi* ; 34. (śl. 89.) *dhū-*  
*paghaṇṭālakṣaṇam* ; 35. (śl. 67) *dhūpādhāra-*  
*lakṣaṇam* ; 36. (śl. 455) *ātara-vicāra(?)* ; 37.  
 (śl. 66) *ātara-vicāra* ; 38. (śl. 318) *adhikāranir-*  
*ṇam* ; 39. (śl. 38) *āgamanirṇaya* ; 40. (śl. 103)  
*bhadrāpīṭhalakṣaṇam* ; 41. (śl. 224) *nūnādhā-*  
*ra-pratishkṛhāpaṇam* ; 42. (śl. 187) *pādprati-*  
*shkṛhā* ; 43. (śl. 194) ends :

विज्ञानमूर्ता(?) गतामृतामयेषा वा करोति यः ।

वेष्टयन् च प्रतिष्ठानं स्वशक्त्या विभवेन वा ॥ १९१ ॥

अचिरादेव ते योति शश्वदेवातकास्पदं ।

वेष्टयन् च परं स्थानं ततः कालांतरेण तु ॥ १९२ ॥

द्वित्यंशं शुभमासाद्य कुलशैलादिकैः सह ।

आचरन्ति शुभं येन प्राप्नुवन्ति पुनर्भुवं ॥ १९३ ॥

कृपयानुभवे तावत् प्रतिष्ठा यः समाचरेत् ॥ १९४ ॥

इति श्रीनारदपंचरात्रे पीष्करसंहितायां विचित्रारिंशो  
 अध्यायः ॥ ४३ ॥

[II. T. COLEBROOKE.]

2532.

736. Foll. 327; size 12½ in. by 6½ in.;  
 fair, modern Devanāgarī writing; thirteen  
 lines in a page.

*Pāṇmatāntṛa*, or *Pāṇmasaṃhita*, of the *Nā-*  
*radapāñcarātra*, in four sections. Fairly  
 correct.

1. *Jūnupāñca*, in 11 *adhyaṅgas*, begins :

आसीनमाश्रमे कस्य तदाश्रमनिवासिनः ।

निःश्रेयसकरं कर्त्तुं प्रवृत्तारोऽपि मुनिं ॥ १ ॥

शुपय ऊचुः ॥

आधीताः कलत्र भगवन् सांगोपांगाः सविस्तराः ।

वेदास्त्वत्तः सदर्थानि शास्त्राणि च यथातथं ॥ २ ॥

इतेषु यदधीतेषु कैवल्याय न कल्याते ।

कारणं तदपि त्वत्तः श्रोतव्यं नान्यथा गतिः ॥ ३ ॥

कलत्र उवाच ॥

श्रूयतां मुनयः सर्वे यथा पूर्वं मया श्रुतं ।

उपसंगम्य संवर्तमृषिमग्निमिवापरं ॥ ४ ॥

प्रदीपमेतमेवार्थं पृष्टवानभिवाद्य तं ।

श्रूयतां स महर्षीणां संवर्तः सर्ववित्स्वयं ॥ ५ ॥

ममं श्रुश्रूयमाणा य प्रत्युवाच यथातथं ।

संवर्तक उवाच ॥

आधीताः सकला वेदाः सांगोपांगाः सविस्तराः ॥ ६ ॥

इतिहासपुराणानि वाकोवाक्ययुतानि च ।

श्रुतानि तेषु सर्वेषु दृश्यन्ते सर्वदेवताः ॥ ७ ॥

स्वतंत्राः फलमप्येषु स्वर्गादन्यच्च दृश्यन्ते ।

विधिधानि च शास्त्राणि न तर्काय प्रतिष्ठिताः ॥ ८ ॥

अपवर्गफलोपायं न च पश्यामि कुत्रचित् ।

श्रुतिरेव च तस्यापि प्रमाणमिति श्रुश्रुम् ॥ ९ ॥

निश्चयं नाधिगच्छामि मनसा विमृशन्नपि ।

ततो ऽहं भृशनिर्विण्णः संतप्तहृदयस्तदा ॥ १० ॥

सिद्धाश्रमं समासाद्य दुर्हिणं समपूजयं ।

अभ्युद्यं तप आतिष्ठं ततः प्रीतः प्रजापतिः ॥ ११ ॥

अधिभिर्देवैः सार्धं स्वयमागमदंतिकं ।

ब्रह्मोवाच ॥

वरं पृथोष्य भद्रं ते यज्ञे मनसि चिन्ते ॥ १२ ॥

वरार्थिनं द्विजं श्रेष्ठदर्शनं वरदं मम ।

संवर्तक उवाच ॥

इत्युक्तो ऽहं भगवता प्रत्ययोचं कृतांतलिः ॥ १३ ॥

ज्ञानं भवतु मे शुद्धं निःसंशयमनाकुलं ।

येन सासारिकं दुःखं तरामि ज्ञानवर्त्मना ॥ १४ ॥

इत्युक्तो देवदेवस्तु प्रहसन्निदमब्रवीत् ।

शृणु विप्र प्रयत्नानि सिद्धुपायमनामयं ॥ १५ ॥

श्रुतिरेव द्विजादीनां निःश्रेयसकरो परा ।

यतो वै श्रुतिमंत्रेण नित्यमाराधयं हरिं ॥ १६ ॥

कैवल्यं परमं प्राप्नो न भूयः संसरेदिह ।

संवर्तक उवाच ॥

भगवन्केन शास्त्रेण देव आराध्यते परः ॥ १७ ॥

कीदृशान् परो देवो विधिः को वा तदर्चने ।

ब्रह्मोवाच ॥

वैष्णवं शासनं शुभमच्छिद्रं पापनाशनं ॥ १८ ॥

हिताय सर्वभूतानामादिदेवेन चोदितं ।

चतुष्पादसमायुक्तं चतुर्वर्गफलप्रदं ॥ १९ ॥

तेन शास्त्रविधानेन समाराध्य केशवं ।

तच्छास्त्रं श्रुतवात्मनः कपिलो मुनिपुंगवः ॥ २० ॥ ०

In this way this 'mahat śāstram' is represented as being successively communicated by Kṛṣṇa to Brahmā, by Brahmā to Kapila, by Kapila to Padmanāga (or Padma, whence its name), and by Padma to Samvartaka, who finally transmitted it to Kṛṣṇa.

संघर्षक उवाच ॥

इत्युक्तो ब्रह्मणा देवः शंसच्चक्रगदाधरः ।

पाश्र्वेभ्यं रुद्रमालोक्य व्याजहार स्वयं हरिः ॥ २१ ॥

श्रीभगवानुवाच ॥

पटप्रकाराणि तंत्राणि त्वह्वयानि शंकर ।

परस्परविरुद्धानि कुरुष्व त्वं यथातथं ॥ २८ ॥

अयतारिश्च बहुभिर्नस्यादिभिरहं मुने ।

त्वत्प्रणीतानि शास्त्राणि स्थापयामि महोत्तले ॥ ३९ ॥

अल्पायातेन मुलभं भूयिष्ठं फलमद्भुतं ।

पटप्रकारे च शास्त्रे अस्मिन् दर्शय स्थेमकारणं ॥ ५० ॥

योगशास्त्रस्य कर्तृत्वे विरिंचो अपि करिष्यते ।

मांसस्य चापि निर्भक्षणो कपिलो अधिकरिष्यति ॥ ५१ ॥

बुद्धमूर्तिं समास्थाय बुद्धशास्त्रं सृजाम्यहं ।

ज्ञानापह्नवनिष्कारं ज्ञानज्ञेयफलानि च ॥ ५२ ॥

आर्हतां मूर्तिमास्थाय शास्त्रं शास्त्रिणं तथार्हतं ।

शास्त्राणि मत्प्रणीतानि भवन्ति श्रोकृतानि च ॥ ५३ ॥

आभूतः संज्ञवाङ्मोके स्थास्यंति मम शासनात् ।

वाढमित्रे च ते सर्वे प्रणिपत्याशुवन् हरि ॥ ५४ ॥

कृतकृत्यस्तदा ब्रह्मा माधे देवैः स्मालयं ।

जगाम सिद्धगंधर्वैश्चरणादिभिरर्चितः ॥ ५५ ॥

संघर्षक उवाच ॥

पंचरात्रेण तुल्यानि तदाप्रभृति ये मुने ।

ज्ञेयादीन्पि शास्त्राणि प्रथते शासनादरेः ॥ ५६ ॥

वैष्णव्या मायया लोके प्रचरंति निरंकुशाः ।

ज्ञेयादयो अपि समयास्तत्र तत्र प्रतिष्ठिताः ॥ ५७ ॥

पंचेतरं पंचरात्रमद्विषयमपि स्वयं ।

दूषयत्येव नृहन्तातद्वृषयितुमीश्वरः ॥ ५८ ॥ ०

पंचरात्रसमाख्यासौ कथं कृत्वा प्रवर्तते ।

संघर्षक उवाच ।

पंचेतराणि शास्त्राणि रात्रीयंते महत्यपि ॥ ७१ ॥

यासंविधी समाख्यासौ तेन लोके प्रवर्तते ।

चंद्रतारागणं यद्वच्छोभते नैव धामरे ॥ ७२ ॥

तथेतराणि शोभते पंचरात्रस्य संनिधी ।

पंचाक्षमपया यद्वह्नीयमाने दिवाकरे ॥ ७३ ॥ ०

तंत्राणां चैव सर्वेषां चक्रा नारायणः स्वयं ।

अनुग्रहायै भक्तानां आचयामास च स्वयं ॥ ८४ ॥ ०

कश्यप उवाच ॥

कति भेदास्तु तंत्राणां नामधेयानि कानिचित् ।

श्रोतुमिच्छामि विधेदं परं कीदृहलं हि मे ॥ ९२ ॥

संघर्षक उवाच ।

शतमेकमपाष्टौ च पुरा हे कश्यप शुश्रुम ।

नामधेयानि चैतेषां श्रूयतां कथ्यते मया ॥ ९३ ॥

पाशं पशोर्हवं मायावैभवं नलकूवरं ।

त्रैलोक्यमोहनं विष्णुं तिलकं परमाह्वयं ॥ ९४ ॥

नारदोयं धनदोयं यासिष्ठं यौध्याह्वयं ।

सनत्कुमारं सनकं सत्यास्थं कश्यपसंहिता ।

सनतास्थं महोत्तमः श्रीमत्तः पुरुषोत्तमं (!) ॥ ९५ ॥

माहेन्द्रसंहिता पंचमद्यास्थं तत्त्वसागरं ।

पागीशं सान्वतं तेजो द्रविणं श्रीकराह्वयं ॥ ९६ ॥

मायतं विष्णुसद्भावं सिद्धांतं विष्णुपूर्वकं ।

विष्णुवैभवं सौंदर्यं सौम्यमौश्वरसंहिता ॥ ९७ ॥

पुष्टितंत्रं शौनकोयं मारोचं दक्षसंहिता ।

श्रीपेदं योगहृदयं हारीतं पारमेष्ठरं ॥ ९८ ॥

आत्रेयं मंदरं विष्वक्सेनमौशनसाह्वयं ।

वैद्यायसं विहंगेदं भार्गवं परपूरुषं ॥ ९९ ॥

याज्ञवल्क्यं गौतमीयं धौलस्यं शाकटाह्वयं ।

ज्ञानार्णवं ज्ञानदग्धं याम्यं नारायणात्मकं ॥ १०० ॥

पाराशर्यं च जाधवलं कपिलं वामनाह्वयं ।

जयोत्तरं वाह्म्यं जैमिनिं सान्वताह्वयं ॥ १०१ ॥

कात्यायनकं वाल्मीकिनीयगायनसंहिता ।

हेरक्ष्यगर्भभागस्यं काश्यपं बोधायनाह्वयं ॥ १०२ ॥

भारद्वाजं नारसिंहं भार्गवमुत्तरपूर्वकं ।

शातातपनीगिरसं काश्यपं पैंगलाह्वयं ॥ १०३ ॥



*kāḍyarthavarṇanam* ; 24. (śl. 192) *drādaśūksha-  
rakulpa* ; 25. (śl. 272) *śrīmudashṭāksharaman-  
tram* ; 26. (śl. 84) *viṣṇugūyātryādīmantrōd-  
dhāra* ; 27. (śl. 365) *motsyālimūrtīmantrōddhāra* ;  
28. (śl. 254) *annādhipatīmantrōddhāra* ; 29. (śl.  
190) *śrīyādīparivāramantrakalpanam* ; 30. (śl.  
203) *mantrōddhāra* ; 31. (śl. 436) *gaṇeśōtpatti-  
kathanamantrōddhāra* ; 32. (śl. 299) *mantrōd-  
dhāra* ; 33. (śl. 208) ends :

केन वा कथितं शास्त्रं चूपयः कल्पपापहाः ।

इमां महोपनिषदं ब्रह्मधनः पृथोति यः ॥ २०५ ॥

स याति शाश्वतं ब्रह्म दुष्प्रापमकृतात्मभिः ।

येन मां प्रथयामास यथा पद्मगुरोर्गुरुः ॥ २०६ ॥

तेनेदं धियते पुण्यमतनोत्पाससंहिता ।

चूपयस्तं भवतो ऽपि भजंतु पुरुषोत्तम ॥ २०७ ॥

प्रदास्यति स युष्मभ्यमपवर्गं तपोधन ।

इत्यध्यायस्त्वयस्त्रिंशश्चर्यापादः प्रकीर्तितः ॥ २०८ ॥

इति श्रीनारदपंचरात्रे महोपनिषदि पाप्मे तत्रे चर्यापादे  
ममाराधनांगमंत्रोद्धारो नाम त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ३३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2533.

1193b. Foll. 120 ; size 12½ in. by 6 in. ;  
fairly good, modern Devanāgarī writing ; 13  
lines in a page.

*Lakṣmīlāntra*, or *Nāradaṇḍacarātrāsāra*, a  
work in fifty *adhyāyas*, devoted to the praise  
and worship of *Lakṣmī*, as the female *śakti*  
of *Nārāyaṇa-Viṣṇu*, and the ultimate cause  
of the world ; and representing itself as having  
been revealed by the goddess herself, under  
the name of *Śrī*, to *Śukra-Indra*.

It begins :

नमो नित्यानवच्छाय जगतः सर्वहेतवे ।

ज्ञानाय नित्तरंगाय लक्ष्मीनारायणात्मने ॥ १ ॥

स्वगासनारुणाधारमोदृशं सोमभूषणं ।

अकलंकंदुसूर्योत्पललक्ष्मीरूपनुपास्महे ॥ २ ॥

वेदवेदांगतत्त्वज्ञं सर्वशास्त्रविशारदं ।

सर्वसिद्धोत्तमं धर्माणामागमार्गं ॥ ३ ॥

जितेन्द्रियं जितार्थारं रागद्वेषावशीकृतं ।

चतुर्दशांगयोगस्थं प्रसंख्यानपरायणं ॥ ४ ॥

विद्वे स्वर्भानुना भामो पुरा तपनतां गतं ।

निदानं तपसामाद्यं तेजोराशिमनामयं ॥ ५ ॥

अत्रिनत्रिगुणोन्मेषमत्रिबर्गस्यमध्यं ।

प्रातःसंध्यामुपासीनमृषिं हुतहुताशनं ॥ ६ ॥

पतिव्रतानीं परमधर्मपालीं यशस्विनीं ।

ब्रह्मविष्णुमहेशानीं जननीं कारणांतरे ॥ ७ ॥

देवेरभीष्टिता(?० चिन्ता) शश्वत् शान्तिनित्यतपस्विनी ।

चिदुपो सर्वधर्मज्ञा नित्यं पतिमनुव्रता ॥ ८ ॥

प्रत्युत्प्लुतवती तास्या(? तस्यी) विविधधर्मसंहिता ।

प्रणिपातपुरस्कारमनसूया वाचोऽब्रवीत् ॥ ९ ॥

सनमूया उवाच ।

भगवत्सर्वधर्मेण मम नाथ जगत्पते ।

त्वत्त एव श्रुता धर्मास्ते ते बहुविधात्मकाः ॥ १० ॥

ज्ञानानि च विचित्राणि फलरूपादिभेदतः ।

एतेभ्यो भगवद्भर्तुं विशिष्टो विधृतो मया ॥ ११ ॥

त्वया कथयता तास्ता भगवद्भर्तुंसंहिताः ।

सूचितं तत्र तत्रैव लक्ष्मीमाहात्म्यमुत्तमं ॥ १२ ॥

रहस्यत्वादपृष्टत्वाच्च त्वया प्रकटीकृतं ।

तदहं श्रोतुमिच्छामि लक्ष्मीमाहात्म्यमुत्तमं ॥ १३ ॥

यत्सभावा हि सा देवी यत्स्वरूपा यदुद्भवा ।

यत्प्रमाणा यदाधारा यदुपाया च यत्कला ॥ १४ ॥

तदहं श्रोतुमिच्छामि त्वत्तो ब्रह्मविदां परं ।

भवेयं कृतकृत्वाहं यस्य विज्ञानयोगतः ॥ १५ ॥

तस्मै दर्शय यंप्रथममुपसंज्ञास्यधीहि हो ।

इति तस्या वचः श्रुत्वा भगवानत्रिरब्रवीत् ॥ १६ ॥

माधु संयोधितोऽन्यद्य धर्मेण धर्मेचारिणि ।

मया पृष्ठो न वक्तव्यमिति नो ह्यदितं(?) पुरा ॥ १७ ॥

अहं त्वमसि कल्याणि लक्ष्मीमाहात्म्यमुत्तमं ।

श्रोतुं श्रुतिशिरश्रेणीहृदयस्य सनातनं ॥ १८ ॥

नारदब्रह्मसंकाशं भगवद्भवेदिनं ।

चूपय ऊचुः ।

भगवन् तच्छ्रुतोऽस्माभिः सास्वतः सख्यसंश्रयः ॥ १९ ॥

शुद्धो भागवतो धर्मो मोक्षैकफललक्षणः ।

तत्र तत्त्वार्थकथने लक्ष्मीमाहात्म्यमुत्तमं ॥ २० ॥

मूर्धितं तत्र तत्रैव नापृष्टत्वात्प्रकाशितं ।  
इच्छामस्तदिदं श्रोतुं भवसागरतारकं ॥ २१ ॥  
पद्मिनीयेभवं सर्वं प्रज्ञा भयतु नो भवन् ।  
नताः स्मः शिरसा पादौ तत्र संसारतारकी ॥ २२ ॥  
अधीहि भो मुने दिव्यं प्रपञ्चाख्या चिरं वयं ।

श्रीनारद उवाच ।

साधु संबोधितो ज्ञस्यञ्च मुनयः संश्रितग्रताः ॥ २३ ॥  
प्रपन्नं कथयाम्यहं लक्ष्मीतंत्रं सनातनं ।  
यथा सा दृश्यते देवी स्वरूपगुणवैभवेः ॥ २४ ॥ ०  
पञ्चरात्रस्य कृत्स्नस्य सैषा निष्ठा सनातनी ।  
सैषा नारायणी देवी स्थिता नारायणात्मना ॥ २५ ॥ ०

The titles of the chapters are as follows :

1. (śl. 57) श्रीनारदपञ्चरात्रे महोशनसिदि लक्ष्मीतंत्रे  
*lakṣmīśakras-mucūḍaḥ* ; 2. (śl. 58) इति श्रीनारद-  
पञ्चरात्रसारे लक्ष्मीतंत्रे (thus always subsequently)  
तृतीयोऽध्यायः ; 3. (śl. 38) *lakṣmī-indrasaṃpāda* ;  
4. (śl. 68) *śakti-varṇanam* ; 5. (śl. 80) *tattva-var-*  
*ṇanam* ; 6. (śl. 46) *śaṭkośaprakāśa* ; 7. (śl. 45)  
*indralakṣmī-saṃpāda* ; 8. (śl. 43) *lakṣmīyavatā-*  
*raprakāśa* ; 9. (śl. 58) *devīmāhīmāvarṇanam* ;  
10. (śl. 44) *paravyūhādhiprakāśa* ; 11. (śl. 51)  
*vaiṭṭhāvarṇanam* ; 12. (śl. 57) *tīroḥhūrāśīkṛti-*  
*prakāśa* ; 13. (śl. 40) *vicchittisvarūpavarṇanam* ;  
14. (śl. 59) *svarūpaprakāśa* ; 15. (śl. 36) *upāya-*  
*prakāśaprakāśa* ; 16. (śl. 44) *upāyaprakāśa-vi-*  
*varṇanam* ; 17. (śl. 106) *rahasyopāyaprasaṅga* ;  
18. (śl. 51) *mantraprabhāvavarṇanam* ; 19. (śl.  
41) ; 20. (śl. 52) *mātrikāprakāśa* ; 21. (śl. 41)  
*peruśīśyalakṣaṇava* ; 22. (śl. 40) *mantrapra-*  
*bhāvavarṇanam* ; 23. (śl. 37) *mātrikāprakāśa* ;  
24. (śl. 77) *tāraprakāśa* ; 25. (śl. 53) *tīrānu-*  
*tāraprakāśa* ; 26. (śl. 42) *saptavidyūprakāśa* ;  
27. (śl. 50) *sa-līcārāprakāśa* ; 28. (śl. 58) do. ;  
29. (śl. 75) *uṇṇīśānavāḥhāgāprakāśa* ; 30. (śl.  
57) *kriyūśūktiprakāśa* ; 31. (śl. 90) *sudarśana-*  
*prakāśa* ; 32. (śl. 63) *sthūlaprakāśa* ; 33. (śl.  
122) *aṅgopāṅgādīmantraprakāśa* ; 34. (śl. 139)  
*suānavāḥhāgāprakāśa* ; 35. (śl. 80) *bhūtasūdhīpra-*  
*kāśa* ; 36. (śl. 149) *antaryūgāprakāśa* ; 37. (śl.

70) *bāhyayūgāprakāśa* ; 38. (śl. 92) *bahiryūga-*  
*prakāśa* ; 39. (śl. 48) *bāhyayūgāprakāśa* ; 40.  
(śl. 120) *vidhīprakāśa* ; 41. (śl. 78) *dīkṣāvidhī-*  
*prakāśa* ; 42. (śl. 81) *mantropāśanākrama* ; 43.  
(śl. 111) *piṇḍasūdhīprakāśa* ; 44. (śl. 64) *ra-*  
*hasyoprakāśa* ; 45. (śl. 125) *mūctiprakāśa* ; 46.  
(śl. 41) *siddhīprakāśa* ; 47. (śl. 35) *kīrtimantra-*  
*siddhīprakāśa* ; 48. (śl. 38) *uṛtīnirṇaya* ; 49.  
(śl. 146) *māyāsūdhīprakāśapentishḥhāvidhī* ; 50.  
(śl. 235) ends :

मंत्राणां परमं मंत्रं मुद्रितं मातृनाम्बया ।  
नाम्रतन्त्रायिने देयं न कृत्तमाय वै तथा ॥  
न चातंत्रयिदे नित्यं नामूयादृषिताय च ।  
न वामुदेवाभक्ताय न चाभक्तिमते मयि ॥  
देयमेतन्मुशीलाय मुञ्जाताय तपस्विने ।  
निष्ठीतवेदतन्त्राय मन्त्रकाय विशेषतः ॥  
भूयसीं वहते भक्तिं वामुदेवे जनार्दने ।  
मुचिन्नताय दद्याय सदानुष्ठानशालिने ॥  
एतस्मै कथितं सर्वं यत्पृष्टाहमिह त्वया ।  
प्रोताहं त्वयि देवेश भूयः किं श्रोतुमिच्छसि ॥

इति श्रीनारदपञ्चरात्रसारे श्रीमूक्ते श्रीमूक्तप्रभावप्रकाशो  
नाम पञ्चाशोऽध्यायः ५० ॥ श्रीलक्ष्मीतंत्रं समाप्तं ॥

Whether this work is identical with the  
*Lakṣmīsāṃhitā* referred to at p. 846a above  
is doubtful, though not improbable.

[H. T. COLEBROOKE.]

2534.

968b. Foll. 18 ; size 8½ in. by 3½ in. ;  
small, indifferent Devanāgarī writing of about  
1750 A.D. ; fourteen lines in a page.

*Tantrādhikārinirṇaya*, by *Bhaṭṭajībhāṭṭa*,  
being a plea in favour of the Tantric rites of  
the *Pāñcarātras* or *Pāñcarātrasiddhāntins*, a  
*Vaiṣṇava* sect who profess the *varṇāśramicāra*  
as their law, derived from the *Veda*.

It begins :

विष्णोर्ज्ञं सच्चिदानन्दं वदे इह यो जितलं जगत् ।  
चरोक्तिं वरोक्तिं संजरोहति लीलया ॥ १ ॥



पुद्गलैकमार्गेण शिवमाराधयन्तदा ।

द्विनेद्रोस्त्री विजयते श्रीमान् (१. श्रीमान् रु) कमागदः

[मुपीः ॥ २ ॥

तस्य धर्मकनिष्ठस्य कृतवन्ताभासतः ।

प्रीतये पांचरात्रादेरधिकारी निरूप्यते ॥ ३ ॥

पांचरात्रादीनां प्रामाण्ये सत्यधिकारविशेषविता युज्यते ।

तदेव तु दुर्लभं । तथा हि कीर्तेः शकादशाध्याये ।

कापालं पांचरात्रं च यामलं वाममाहृतं ।

सर्वविधानि चाभ्यानि मोहनाद्यानि तानि तु ॥

ये कुशास्त्राभियोगेन मोहयन्तीह मानवान् ।

मया सृष्टानि शास्त्राणि मोहायेषां भवन्तरे ॥

इति पांचरात्रादीनां मोहकत्वमुक्तं । तथा वासिष्ठलिंगेऽध्याये ।

संक्रिताश्च भविष्यति देवतायुधलाङ्गनेः ।

नराणां नामरूपाभ्यां युगते समुपस्थिते ॥

पांचरात्रं प्रशंसति केचिद्भागवतं मुने ।

केचित्कापालमिच्छति केचित्पाशुमतं मुने ॥

केचिद्दीडं प्रशंसति केचिद्देवीश्वरं मुने ।

केचित्सोकायतं ब्रह्मन् केचित्सोमं महामुने ॥०

Especial importance is attached by the followers of this sect to the practice of burning in the mark of *Vishnu's* disc on the forehead and other parts of the body (*cakrāṅkura*); this being represented as the one ceremony through which a man becomes entirely regenerated; and those who object to it, or substitute the *Liṅga* for the *Cakra*, being styled the lowest of mankind.

Of authorities quoted, besides numerous *Purāṇas*, may be mentioned: *Nāradya-pāñcarātra*, fol. 12b; *Brahmagītā*, fol. 13a; *Bhāṭṭa-tantrāṇi*, fol. 15b; *Mantrarājānushṭubhidhāna*, fol. 17a; *Mūdhava*, fol. 4a (on whose connection with this sect see Aufrecht, Cat. Bodl., p. 248a); *Pāñcarātram bhāgavatam tantram Vaikhāṇasābhidham*, fol. 9b; *Hemādri*.

It ends:

बालगोपालसदृशविद्वदाभासजल्पितैः ।

प्रतारितानां मूढानामज्ञानविनिवृत्तये ॥ १ ॥

विष्णुद्वैतसिद्धांतप्रतिष्ठापनतत्परः ॥

भट्टोन्नितः कृतवानिह ग्रंथं बुधायणीः ॥ २ ॥

इति श्रीमद्वैतसिद्धांतप्रतिष्ठापकश्रीतस्मात्सत्संप्रदायप्रवर्तक-  
श्रीमद्भट्टोजीभट्टविरचितस्तत्राधिकारिनिर्णयः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2535.

3245 i. Foll. 30-39 of vol.; size 15½ in. by 9½ in., folio; European paper; minute, neat Telugu handwriting; 42-44 lines in a page.

*Bhāradvājasaṃhitā* (or *Bhāradvājasaṃhitā*), in four *adhyāyas*, and a supplement of other four chapters.

The first leaf (or leaves) of the original MS. from which this MS. was transcribed seems to have been worm-eaten, blanks being left in several places. The same work is described in Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 262, from which the lacunæ are supplied in the following extracts.

It begins: भारद्वाजसंहिता ॥

[श्रुत्वा] तु सकलान् धर्मान् सिद्धिमेवां च ज्ञाच्छतौ ।

भूय एव मुनिश्रेष्ठमिदमूचुर्महर्षयः ॥

केनोपायेन [भगवतिह सर्वे ऽप्य जंतवः ।

प्राप्नुयुः] परमां सिद्धिं न देवा (l. सद्यो) विगतकल्मषाः ॥

तेषां तद्वचनं श्रुत्वा भरद्वाजो महामनाः ।

सत्सारं परमं गुह्यं पुनश्चे[दभवाच] ॥ ०

इति प्रपञ्चधिकारः fol. 2a; वृत्त्यधिकारः ib.; इत्य-  
पायप्रश्ननाधिकारः fol. 2b; दूष्यधिकारः fol. 3a;  
भक्त्यधिकारः ib.; सत्त्वेवनाधिकारः fol. 3b; इष्टाधिकारः  
fol. 4a; दूष्यविरुद्धाधिकारः ib.; भक्तिविरुद्धाधिकारः ib.;  
लक्ष्मीविरुद्धाधिकारः fol. 4b; सत्त्वेवाविरुद्धाधिकारः ib.;  
भक्त्यधिकारः fol. 5a; इति न्यासोपदेशे चतुर्थोऽध्यायः ib.

इति भारद्वाजसंहितायां परिशिष्टे प्रथमोऽध्यायः fol. 6b;  
० द्वितीयोऽध्यायः fol. 7b; ० तृतीयोऽध्यायः fol. 9.

It ends:

इदं किलात्मनो न्यासाज्जातो वृत्त्याख्यपादयः ।

असौ फलमयः सत्यसत्त्व (!) चोत्पद्यते विना ॥



सुमूल्यान्वाहुरायत्वान्महत्वात्तौरवादपि ।

मयायं परमां धर्मः प्रोक्तः स्थितौ पुनः पुनः ॥

इति भरद्वाजसंहितायां परिशिष्टे चतुर्थोऽध्यायः ॥

[MACK. COLL.]

2536.

2931. Foll. 40; size 12 in. by 6 in.; large, thick, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

*Īśopāṇasahasranāma*, professing to form part of the *Sammohanatantra*.

It begins:

कैलासशिखरे रम्ये गौरी पृच्छति शंकरं ।  
ब्रह्मांडासिलनाथस्त्वं मृष्टिसंहारकारकः ॥ १ ॥  
त्वमेव पूज्यसे लोकैर्ब्रह्मविष्णुसुरादिभिः ।  
नित्यं पठसि देवेश कस्य स्तोत्रं महेश्वर ॥ २ ॥  
आश्चर्यमिदमाख्यातं जायते मयि शंकर ।  
तत्प्राणेश महाप्राज्ञ संशयं किंवि शंकर ॥ ३ ॥

श्रीमहादेव उवाच ॥

धन्यासि कृतपुण्यासि पार्वति प्राणवद्भवे ।  
रहस्यातिरहस्यं च यत्पृच्छसि वरानने ॥ ४ ॥  
स्त्रीस्वभावात्महादेवि पुनस्तत्त्वं परिपृच्छसि ।  
गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं प्रयत्नतः ॥ ५ ॥  
दत्ते च सिद्धिहाणिः स्यात् तस्माच्छब्देन गोपयेत् ।  
इदं रहस्यं परमं पुरुषार्थप्रदायकं ॥ ६ ॥  
धनरत्नीयमाशुक्लतुर्गमगजादिकं ।  
ददाति स्मरणादेव महानोद्यप्रदायकं ॥ ७ ॥  
तत्ते इहं संप्रवक्ष्यामि शृणुष्ववाचहिता प्रिये ।  
यो ऽस्मी निर्जनो देवस्थितस्वरूपो जनादेनः ॥ ८ ॥  
संसारसागरोन्नीयैकरण्याय नृणां सदा ।  
श्रीगंगाद्रवरूपेण चैलोक्यं व्याप्य तिष्ठति ॥ ९ ॥

It ends:

यद्गृहे पुस्तकं देवि पूजितं यत्र तिष्ठति ।  
न मारी न च दुर्भिक्षं नोपसर्गभयं क्वचित् ॥ १६६ ॥  
सर्वादिभूतयक्षाद्या नश्यन्ति नात्र संशयः ।  
श्रीगोपालो महादेवि वसेत्तस्य गृहे सदा ।  
यस्य गृहे सहस्रं च नास्ती तिष्ठति पूजितं ॥ १६७ ॥

इति श्रीसंमोहनतंत्रे पार्वतीहरसंवादे गोपालसहस्रनाम  
संपूर्णं ॥ [ ? ]

2537.

1412a. Foll. 31; size 12½ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of 1792 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

*Sāṅkhyāyanatantra*, or *Shadvidyāgama*, a series of directions, given by *Īśvara* to *Krauñcabhedana* (*Kumāra*), regarding the means of obtaining supernatural power in warfare; in 34 *paṭalas*.

It begins:

मध्ये मुधाभिनविमंडपरानवेष्टा  
सिंहासनोपरि गतां परिपौत्रवती ।  
पीतांबरभरणात्मविभूषणांगीं  
दर्शो नमामि धृतमुग्रवैरिणि ॥ १ ॥  
कैलासशिखरासीनं गौरी वामांगसंस्थितं ।  
भारतीपतिवाल्मीकिशिवासंनुत्तमिदं ॥ २ ॥  
जहदिकपालसंयुक्तं विमेशाटकसेवितं ।  
भैरवाष्टवृतं देवं मातृमंडलवेष्टितं ॥ ३ ॥  
महापानुपपत्ताक्रांतं प्रथमैरावृतं प्रभु ।  
नत्वा सुत्वा कुमारश्च इदं वचनमब्रवीत् ॥ ४ ॥  
चापचर्यासु निपुणैर्युद्धचर्याभयंकरैः ।  
नानामायाविनं चैव जेतुमिच्छामि राक्षसं ॥ ५ ॥  
तस्योपायं च तद्विद्यां वद मे कुरुयाकर ।  
पुत्रो ऽहं तव शिष्यो ऽहं कृपापात्रो ऽहमेव च ॥ ६ ॥

ईश्वर उवाच । साधु साधु महाप्राज्ञ क्रीचभेदन कोविद ।  
ब्रह्मास्त्रेण प्रयोगेन स संहारो भवेत्कली ।  
तद्विद्यां च प्रवक्ष्यामि त्रिषु लोकेषु दुर्लभं ॥ ७ ॥  
पुत्रो देयः शिरो देयं न देयं यस्य कस्यचित् ।  
ब्रह्मास्त्रसंभिता(? ० नो) विद्या स्तब्धनाथानामु(? ० गम)-  
[स्तथा ॥ ८ ॥

प्रवृत्तिरोधिनी विद्या वगला(!) च कुमारक ।  
मंचनीवनविद्या च प्राणिप्रज्ञापहारिका ॥ ९ ॥  
षट्कर्मकरविद्या च दत्ते पथैयवाचकाः ।  
षट्प्रयोगा च या विद्या पट्टिद्यागमपूजिता ॥ १० ॥  
तिरस्कृतासिला विद्या त्रिशक्तिनयमेव च ।  
स्तम्भेन विना शान्तिर्वैश्यं चैव तु तद्विद्या ॥ ११ ॥  
मोहना कर्षणं चापि विद्वेषो घाटनं तथा ।  
मारणं शान्तिरुद्देशकारणं च कुमारक ॥ १२ ॥

विद्या च वगला नाम मुनिगुह्या स्यायिनी ।  
 विद्या वाक्सीभिनी विद्या खविद्या च न भासते ॥ १३ ॥  
 तस्मादेतस्या विद्या कमलासननीचिनी ।  
 पञ्चमा नारदी विद्या सांख्यायनमुनिं प्रति ॥ १४ ॥  
 उपदेशक्रमेणैव चोक्तयान्मेहमदिरे ।  
 तेन देवी कटाक्षेण कृतयानागमं भुवि ॥ १५ ॥  
 मूलमन्त्रोपविद्याश्च जगविद्याश्च विलसता ।  
 प्रयोगं चोपसंहारं तदाराधनमेव च ॥ १६ ॥  
 विस्तरेणोक्तवानस्मिन् वक्ष्ये तत्सर्वमादरात् ।  
 खविद्या रक्षिणी विद्या स्मन्त्रफलदायिनी ॥ १७ ॥ ०

P. 1. *mantramāhūtanya*; 2. *dikshū*; 3. *abhi-  
sheka*; 4. *brahmūstrayantram*; 5. *ekāksharīmā-  
hāmuntrvnaibhavam*; 6. *ekāksharīmahamanttra-  
prayoga*; 7. *vagulāyāṅ śhaṭtriṃśadāksharīvidyā*;  
 8. *vagalāmantrarājasya prayogaḥ*; 9. *yantrasū-  
dhanam*; 10. *yantralepanam*; 11. *yantratarpana-  
vidhi*; 12. *mantroddhāra (gāyatrī vagalāyāṅ)*;  
 13. *vagalā(levi)prājā*; 14. *vagalārcāvidhi*; 15. *pañ-  
cāstravidyā*; 16. *vedumukhyālavidyā (pañ-  
cāstraprayoga)*; 17. *bagalāyāṅ śatāksharīmahā-  
mantraḥ*; 18. *bagalāyāṅ prayogaḥ*; 19. *ditto*;  
 20. *vagalāyāṅ paravidyābhedanam*; 21. *para-  
viyābhakṣaṇam*; 22. *vagalāstram*; 23. *vagalā-  
stramahāmānttraprayoga*; 24. *vagalāmālikālak-  
ṣaṇam*; 25. *vagalāyāṅ caturāksharamāhātmyam*;  
 26. *caturāksharīprayoga*; 27. *bagalāhomapra-  
yoga*; 28. *stambhinīvidyāprayoga*; 29. *bagalā-  
hriḍnya-mantraprayoga*; 30. *bagalāśhṭākshara-  
mantravidhi*; 31. *pañcāstraphalam (trailokya-  
vijaya)*; 32. *vijāheda*; 33. *sarvakarmasāuam  
(kavacaprayoga)*; 34. *rahasyasūtrārahasyam*.

It ends :

गोपनीयं प्रयत्नतः रहस्यातिरहस्यं च ।  
 [? गोपनीयं गोपनीयं] रहस्यातिरहस्यकं ॥ ३४ ॥  
 इति संक्षेपतः प्रोक्तं होपयेहविद्यादिना ।  
 प्रयोगस्योपसंहारः कर्तव्यः सिद्धिमिच्छता ॥ ३५ ॥  
 इति षड्विंशतमे सांख्यायनतंत्रे चतुस्त्रिंशः पटलः ॥

The colophons also have the spellings शां-  
 ख्यायन<sup>०</sup> and शांख्यायन<sup>०</sup>.

Cf. Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 15; and  
 Anfrecht, Cat. Cat. under the entries *Sūkhya-  
yanatantra*, *Shadvidyāgama*, and *Shadvidyāgu-  
masūkhyaṇatantra*.

[II. T. COLEBROOKE.]

2538.

2786a. Foll. 99; size 12 in. by 5½ in.;  
 fairly good Devanāgarī writing, by several  
 hands; 14-16 lines in a page.

*Kādimata(āutra)*, a work treating of the  
*Shoḷāsanityātāntrāṇi*, or mystic doctrines of  
 the sixteen constant (forms of *Śakti*). It is  
 divided into 36 chapters (*paṭala*) of 100 *śloka*s  
 each.

It begins :

जनाद्यंतोऽपराधीनः स्वाधीनभुवनत्रयः ।

नयत्यधिरतोऽप्याप्तविद्यः[?] कालो विनायकः ॥ १ ॥

पार्थसुवाच ।

भगवन्सर्वतंत्राणि भवतोक्तानि मे पुरा ।

नित्यानां मोडशानां च नव तंत्राणि कृत्स्नः ॥ २ ॥

तेषामन्योन्यसापेक्षान्नायते मतिविधमः ।

तस्मान्मु निरपेक्षं मे तंत्रं तासां वद प्रभो ॥ ३ ॥

ईश्वर उवाच ।

शृणु कादिमत् तंत्रं पृथगन्यानपेक्षया ।

गोप्यं सर्वप्रयत्नेन गोपनं तंत्रस्योदितं ॥ ४ ॥

पार्थसुवाच ।

कथं कादिमत् नाम्ना तन्मे ब्रूहि महेश्वर ।

ईश्वर उवाच ।

कादिकालीति शक्ती स्तः पुरा तत्सम्प्रदायः ॥ ५ ॥

प्रोक्ते तंत्रे कादिकालीमतास्ये तेन नामतः ।

शृणु तत्सर्वतंत्राणां राजानं सर्वसिद्धिदं ॥ ६ ॥

कादिसंज्ञा भवदूपा सा शक्तिः सर्वसिद्धये ।

तंत्रं मनुकं भुयने नवनाथैरकल्ययत् ॥ ७ ॥

The subjects treated of in the several chapters,  
 according to the commentary, are as follows  
 (cf. Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 71, where, how-  
 ever, some of the names are given wrongly):

1. *tantrāvatīraprakāśanam*; 2. *navanātha-*

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

आद्यप्रोक्तेन प्रबंधयाच्चाद्यैर्गर्भविनायकस्तुतिः क्रियते । तत्र  
अनाद्यंतः कालस्याद्यंतरहितत्वात् । अपराधीनः इतरप्रेरणा-  
विधुरः । स्वाधीनभुवनत्रयः स्वायत्तज्ञातज्ञानज्ञेयात्मभुवनत्रयः ।  
नयति विष्टोक्तृष्टो भयतोत्तर्यैः । अविरतः कालस्य संतन्यमान-  
त्वात् । व्याप्रविष्टः कालरूपाभ्यामनयस्त्रिजन्तत्वात् । काल इति  
पिशेपणस्य नाम । विनायकः विघ्नेश्वरो विगतनायक इति च ।  
एतदुक्तं भवति । एतमुक्तः कालरूपो विनायकः सर्वोक्तृष्टो  
भवतीति तत्राविष्टो विगतनायकः कालो विष्टोक्तृष्टो भव-  
तीति ० । तत्र सर्वतंत्राणि नित्यापोडश (१. शि) कार्थयोक्तृष्टद्वया-  
मलादिचतुःपष्टिर्मुख्यानि तंत्राणि नव तंत्राणि सुंदरीद्वयनि-  
त्यापोडश कार्थयचन्द्रज्ञानमातृकातंत्रसंसा (१. मो) हनतंत्रयामकेश्वर-  
बहुरूपाष्टकप्रस्तारचिन्तामणिमेरुप्रस्तारास्थानि (!) इति । अन्यो-

न्यसापेक्षान् तत्रांतरोक्तायै पूजाङ्गीकारेणाकृतात् (1) । विभ्रमः  
 व्यानोहः । तासां षोडशानां नित्यानाम् । अन्वानपेक्षया इतर-  
 त्रचोक्तायै पूजाङ्गीकारमकृतोपदेशात् । गोपनं तत्रचोदितमिति  
 पंचविंशे ष[ट]ले षट्पञ्चाशत्सोकोक्तसकेतविधानेनेत्यर्थः ।  
 नवनाथैः द्वितीयपटलप्रतिपादितस्वरूपैः सकल्पयत् प्रसारयति  
 स्म । तथा कादिशङ्का तैः नवनाथैः । सा तैः सार्धं ग्रन्थेन नाम्  
 कल्याणसानेपु (1) सा कादिशङ्कै (1) नवनाथैस्त्रेण च सार्धमपि  
 विलीनी तिष्ठतीत्यर्थः । आप इत्यादिभिः संग्रह इत्येतैर्देशभिः  
 श्लोकैस्तपटलासदर्थैश्चोपदिशति । °

It ends : यस्तत्रमित्रादिना श्लोकेन एकमेव यथाविधि-  
 प्राप्तं तत्रार्थवतो (? सा) फलमुपदिशति । तत्र विधिवत् नित्यमैमि-  
 त्तिकादिप्रोक्तक्रमात् । सः । भजनपरः । मदेशकः विस्तरूप  
 (? चि०) ईश्वर इति यावत् ॥ श्रीः ॥ इति षोडशनित्यातंत्रेपु  
 श्रीकादिमहात्म्यस्य परिपूर्णस्य तंत्रस्य प्रपञ्चसारसिंहराजप्रका-  
 शाभिधानेन सुभगानंदनाथेन विरचित्वायी मनोरमाख्यायां व्या-  
 ख्यायां देवतादेशिकाशिक्षप्रपञ्चादीनां परमार्थस्वरूपप्रकाशनपरं  
 षट्त्रिंशपटलं परिपूर्णं परामृष्टम् ॥

This colophon occurs, *mutatis mutandis*, at the end of each *paṭala*. After some *śloka*s containing computations of the extent of the commentary, the MS. proceeds :

काशमीरराजस्य गु[रु]ः श्रीकंडेशो द्विजेश्वरः ।

दक्षिणापथपुष्प्योपपरिणामाद्वयोदधिः ॥

कदाचिदागतो द्रुं रामसेतुं खलीलया ।

तेनैवानुगृहीतो भूमध्ये मार्गे नृसिंहराट् ॥

तत्राख्यधीतवांस्तस्माच्चित्तानां तेषु निर्मिता ।

प्राख्या मनोरमाभिख्या तेन कादिमतस्य तु ॥

सुभगानंदनाथेन द्वाविंशपटलावधि ।

तदाख्यावशिष्टानां पटलानां विनिर्मेमे ॥

चतुर्दशानां तच्छिष्यः प्रकाशानंददेशिकः ।

तौ सुंदरवरणाभृद्वाख्यां प्राक्संप्रदायतः ॥

समाप्ता चेयं तंत्रराजटीका मनोरमाख्या श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

आकाशरसतर्केन्दुमिमे ऽन्दे काशिके सिते ।

तंत्रराजस्य टीकेयं पूर्वीयां पूर्वीतमगात् ॥

संवत् १७५२ लेखकशावलसमः १८५६ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2541.

3011. Foll. 84; folio, size 12½ in. by 7½ in.; European paper; good Devanāgarī writing; 22-24 lines in a page.

*Anandatantra*, in 20 *paṭalas*, treating, in form of dialogues between *Śrī Devī* and *Kāmeśvara*, of the mysteries of *liṅga* and *śukti* worship in all its details; but extending its observations, in the last five chapters, also on the negation of caste distinctions, on the various systems of philosophy, and on *Tantric* philosophy and sectarianism in particular.

Other titles given to it in the first colophon are *Nityāśhoḍaśīkīrṇavatatantra* and *Bhagavānīśamhitā*; the latter title being derived from one of the names under which the goddess is invoked in vii. 160.

The MS. was transcribed from a Telugu copy, and is written in verse form, as if intended for prose. In the first few pages the writing has suffered from the sticky condition of the ink.

It begins :

आनंदकंदभूताय जगदानंदहेतवे ।

नमः सततभोगाय महालिंगाय शंभवे ॥ १ ॥

मेरुपृष्ठे सुखासीने मृगाककृतशेखरे ।

कामेश्वरे महादेवे श्रीदेवो परिपूज्यते ॥ २ ॥

श्रीदेव्युपाय ॥ देवदेव महादेव जगदानंददायक ।

करुणामृतवाराशे निर्यकलं निर्जन ॥ ३ ॥

अस्तंतत्रजगत्प्रसूतताधारमूर्तये ।

स्ततंत्राय नमस्तुभ्यं यत्किंचिदपूज्यते नया ॥ ४ ॥

मय्यनुग्रहवृद्धिश्चेत् कथयस्व नमः प्रभो ।

त्वमेव संशयज्ज्ञेता सर्वशास्त्रेषु कीर्तितः ॥ ५ ॥

सर्वत्र दर्शनेनैव सर्वेषां चापि यत्किंचिद ।

त्वमेव पूज्यसे शंभो नापरः कोऽपि पूर्यः ॥ ६ ॥

सर्वेषां समानेषु तयांगेषु महेश्वर ।

अधिकाः पूजनं केन तव लिंगस्य कीर्तने ॥ ७ ॥

न मूर्धनि न वा पादे नोत्तरीनापि वक्षसि ।

अर्चितरूपं प्रसन्नोऽसि नया लिंगमहेश्वर ॥ ८ ॥

एतन्मे संशयं देव ज्ञानुमर्हस्यशेषतः ।

कान्देश्वर उवाच ॥

मृगुष्व देवि मुञ्चोषि तद्धेतुं कथयामि ते ॥ ९ ॥

यः परब्रह्मरूपी सन्नियन्तः परमेश्वरः ।

सर्वदेवशरीरागतैर्वर्तिनीषपदालकः ॥ १० ॥

सर्वत्र वर्तमानो जय सर्वो स्पष्टनिष्ठाकृतिः ।

आनन्दरूपी यः प्रोक्तस्तत्त्वानं लिङ्गमुच्यते ॥ ११ ॥

य आनन्दरमो ज्ञेयो रमो रेत इति स्मृतं ।

रमो वै स रसमेव (?) लब्धवानंदी भवेदिति ॥ १२ ॥

P. i. 47 *śloka*s, colophon: इति द्वाविंशत्कोटिवि-  
स्तीर्णं नित्याबोडशिकाशेषे तत्रे भगवान्निनीसंहितायां शतसाह-  
सियामानन्दतंत्रे प्रथमः पटलः ॥ ii. 60 *śl.*; iii. 60 *śl.*;  
iv. 49 *śl.*; v. 73 *śl.*; vi. 81 *śl.*; vii. 180 *śl.*;  
viii. 94 *śl.*; ix. 90 *śl.*; x. 97 *śl.*; xi. 66 *śl.*;  
xii. 178 *śl.*; xiii. 34 *śl.*; xiv. 64 *śl.*; xv. 93 *śl.*;  
xvi. 132 *śl.*; xvii. 165 *śl.*; xviii. 112 *śl.*; xix.  
125 *śl.*; xx. 110 *śl.* (together 1913 *ślokas*).

It ends:

मल्लिगप्रतिभा कृत्वा स्वयंभूकल्पनादिभिः ।

स्वयंभूनाल्लिङ्गं च तथा स्फटिकलिङ्गकं ॥ १०३ ॥

राजलिङ्गं च सिकताल्लिङ्गं सीवर्णलिङ्गकं ।

पाथिषं लिङ्गमीशानि तदा राजतलिङ्गकं ॥ १०४ ॥

एवमेव प्रकारेण मल्लिगप्रतिभाशतं ।

ममस्ते पूज्यते देवि सर्वसौभाग्यकामकैः ॥ १०५ ॥

एतन्ने सर्वमाख्यातमेतद्यः पठति प्रिये ।

एतद्यश्च मृगोत्सवं एतद्यश्चापि नंदति ॥ १०६ ॥

एतद्यः पूज्यतः पुस्तके लिखिताक्षरं ।

एतच्च वस्तु व्याख्याति विविनक्तस्य यः क्रमं ॥ १०७ ॥

सर्वसौभाग्यसंपन्नः सिद्धिक्वांतापतिर्भवेत् ।

मल्लिगार्चनहेतुर्गुह्यमया पृष्टः कुलेश्वरि ॥ १०८ ॥

स मया विशदः प्रोक्तः किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ११० ॥

इति द्वाविंशत्कोटिविस्तीर्णं विद्यास्वरूपं नाम विंशतितमः  
पटलः ॥ आनन्दतंत्रे संपूर्णं ॥

According to a note, in the hand of Mr. C. P. Brown, this work "is exceedingly popular in the South of India"; though it seems to be unknown in Northern India.

[C. P. BROWN.]

2542.

1508a. Foll. 131 (and an additional leaf, 83); size 11½ in. by 4½ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing, by three different hands: ten lines in a page.

*Śāradātīlaka*, in 25 chapters (*paṭala*); by *Lakṣmaṇa Deśikendra*, son of *Śrī-Kṛṣṇa*, and grandson of *Vijayācārya Paṇḍita*.

For an analysis of the work (for which the present MS. was collated) see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 160. For the author's genealogical account at the end of the work, which is very corrupt in this and the Oxford MSS., see Raj. Mitra, Notices, ii., p. 146.

[H. T. COLEBROOKE.]

2543.

2945. Foll. 166; size 11½ in. by 5½ in.; modern Nepalese writing; nine lines in a page.

*Śāradātīlaka*, with marginal glosses, and diagrams illustrating the text.

A more correct MS. than the preceding one. The last leaf, however, is wanting.

[B. H. HODGSON.]

2544.

1617c. Foll. 6; size 7 in. by 5½ in.; very careless, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

*Śāradātīlaka*, chapter 24, here called *Dhūma-vatīyantrapāṭala*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2545.

518. Foll. 64; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; eight lines in a page.

*Śāradā(tīlaka)īkā*, or *Gūḍhārthaprakāśikā*, annotations on the *Śāradātīlaka*, by a writer

who signs himself *Kāmarūpapati-paṇḍita*, and *Jagadyrū Bhaṭṭācārya Siddhāntanīṣa*. *Paṭalas* 15-25.

The MS. consists of three different portions, viz.:—

a) Foll. 33-63 (written in a sprawling hand with a thick continuous top-line after the fashion of cursive vernacular writing), containing the commentary on *paṭalas* 15-20, but without beginning and end: p. 15 ending fol. 33b; 16, fol. 42a; 17, fol. 46a; 18, fol. 53a; 19, fol. 59a.

b) Foll. 2-32, and 64, written in a fairly good hand, and containing *paṭalas* 21 (without beginning) -25: p. 21 ending fol. 7b; 22, fol. 11b; 23, fol. 18b; 24, fol. 26a; 25, fol. 30b.

c) Fol. 1, supplied by a third hand, does not seem to belong to the work, but to have been inserted merely to supply some sort of beginning to the MS. It begins: *अथोक्तं ज्ञानार्थं अथवद्वयः तनु रूपा चतुर्विंशति तथात्मकं चतुर्विंशतिपटितत्वात्* °

*Paṭ.* 25 ends: *कलितेति\* अर्थेन चतुषा शब्दोर्वेषुपि संयोज्यते। सदैवमिति पूर्वोक्तम्॥ इति पंचविंशतिः पटलः॥*

This is followed (on fol. 30b) by a short section (occupying about three pages, viz. foll. 31 and 64a) beginning: *अथागमप्रामाण्यं निरूप्यते* °, containing extracts from *Parāṇas*, etc.

It ends:

*सर्वशास्त्रकलेवरविद्या(?) सकलोद्ययारिधि)-  
यारगो गुरुसमो गुरुगच्छे(?) गुरुतये।  
अन्यमेतन्निशं शिवाचैकः  
कामरूपपतिपण्डितो ऽकरोत् ॥*

\* The last verse of the *Sāradātīlaka* runs thus:

*अनाद्यन्ता शब्दोर्वेषुपि कलितार्थेन चतुषा  
जगदूर्ध्वं शब्दात्सृजति महनीयामपि गिरं।  
सदैवो शब्दाद्यैस्तनभरनता शङ्करवधू  
भवद्भूये भूयाद्भवजनिजदुःखीयशमनी ॥*

इति श्रीमहानहोपाध्यायनगुरुभट्टाचार्यश्रीसिद्धांतवागीश-  
कृता शारदाटीका गूढार्थप्रकाशिका समाप्ता ॥ सम्वत् १८३९[१]  
नाथकृष्णद्वितीययायी मंगलचारे लिखितमिदं पुस्तकं मौक्तिक-  
रामेण सुधिया ॥

The author frequently quotes two previous commentators, under the designation of *Thak-kurūh* and *Parivrajakūh* resp.; as also several times perhaps a third under that of *Acāryāh*. Of other authorities may be mentioned: *Can-drikā*, fol. 13a (पाशाकुशेन पुटितां शक्तिनादौ समुद्धरेत्। यकारादिसंस्काराणां विभुमस्तकलीक्षितान्। तदन्त उद्धरेत्प्राज्ञो व्योमसत्वेन्दुसंयुतं ॥); fol. 14a; fol. 14b (प्रथवाग्निव-धूर्वां शक्तिरुक्ता मनोविभिः। °); *Nārada-pañcārātra*, fol. 36a; *Pūjāpradīpa*, fol. 52a (उज्ज्वलमहत्तं तु प्रियाया दक्षिणस्तनाये निहितो ध्येय इति); 55a (prose); *Prapañcasāraṭīkā* (once *Prapañcaṭīkā*), by *Padmapāḍācārya*, foll. 13a, 49a, 55b; *Śyāmā-rahasya*, by *Pūrṇānanda*, fol. 31b.

[H. T. COLEBROOKE.]

2546.

528. Foll. 61 + 107; size 9½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1804 A.D.; eleven lines in a page.

*Devīrahasya*, or *Parādevīrahasya*, a treatise on *tantric* rites (*kuladharmā*), purporting to form part of the *Rudrayāmala* tantra.

It begins: श्रीभिरव उवाच ॥

अधुना देवि वक्ष्यामि रहस्यं परमाहुतम्।  
यच्च (r. यच्च) सर्वेषु तंत्रेषु यामलादिषु भाषितं ॥ १ ॥  
परादेवीरहस्याख्यं तत्रं मंत्राश्च विग्रहम्।  
तत्त्वं श्रीपौंडरीकाचार्याः सर्वेस्त्वं मम पार्ष्णि ॥ २ ॥  
अप्रकाश्यमदातव्यं परं मोक्षफलप्रदम्।  
भोगापवर्गदं लोके साधकानां शुभावहम् ॥ ३ ॥

देव्युवाच ॥

भगवन् सर्वतंत्रज्ञ कीलिकेश्वरसंकर।  
त्वत्प्रसादान्मया ज्ञातं तत्त्वं देव्याः सुदुर्लभम् ॥ ४ ॥  
तत्रं मंत्रात्मकं गुह्यं सूचितं भवता स्वयम्।  
परादेवीरहस्याख्यं दीक्षापूर्वं वदस्व मे ॥ ५ ॥

ईश्वर उवाच ॥

देवीरहस्यमोक्षानि शृणु त्वं भक्तिपूर्वकम् ।

येन श्रवणमात्रेण कोटिपूजाफलं भवेत् ॥ ६ ॥

अथाहं निर्लेयं वक्ष्ये परमं गुरुशिष्ययोः ।

विचार्य विधिवद्भोगान् दीक्षाकर्म समारभेत् ॥ ७ ॥

The work consists of sixty chapters (*paṭala*) in two parts (*pūrvārṇha* and *uttarārṇha*), the first of which treats of the general practices of *śakti* worship; whilst the second is concerned with the worship of particular deities :

1. 1. (śl. 88) इति श्रीरुद्रयामले तन्त्रे श्रीदेवीरहस्ये (thus mostly) *dīkṣāvidhiḥ* ; 2. (śl. 75) इति ० परादेवीरहस्ये *śāktāntroddhāravidhiḥ* ; 3. (śl. 34) *śīramantroddhāravidhiḥ* ; 4. (śl. 13) *raishyavamantravidhiḥ* ; 5. (śl. 45 + 21) *mantrotkilanavidhiḥ* ; 6. (śl. 58) *saṃjñānavidhiḥ* ; 7. (śl. 61) *śūpalāriṣṭvīryodddhāravidhiḥ* ; 8. (śl. 31) *japavidhiḥ* ; 9. (śl. 56) *samputavidhiḥ* ; 10. (śl. 36) *puraścaryāvidhiḥ* ; 11. (śl. 42) *puraścaraṇahomavidhiḥ* ; 12. (śl. 81) *yantroddhāravidhiḥ* ; 13. (śl. 36) *yandradhāravidhiḥ* ; 14. (śl. 20) *riśhīchandonirṇayaavidhiḥ* ; 15. (śl. 14) *śmaśānārchanavidhiḥ* ; 16. (śl. 75) ditto ; 17. (śl. 13) ; 18. (śl. 10 and prose) *śonapaddhativarṇanākhyānam* ; 19. (śl. 35) *śuratpattividhiḥ* ; 20. (śl. 14 and prose) *pātravandanavidhiḥ* ; 21. (śl. 10 and prose) *śāntistotraravandanākhyānam* ; 22. (śl. 156) *śrāśādhānavidhiḥ* ; 23. (śl. 65) *śaktiśodhanavidhiḥ* ; 24. (śl. 69) *mālāśodhanavidhiḥ* ; 25. (śl. 43) ends : इति श्रीदेवीरहस्ये परमार्थप्रदीपिकायां पञ्चशोधनविधिनाम पञ्चविंशः पटलः ॥

II. beg. : श्रीभिरव उवाच (r. श्रीदेव्युवाच) ॥

भगवन् भवभूमीश कुलधर्मप्रकाशक ।

कुलेन ओतुमिच्छामि तन्त्रस्यास्योत्तरार्थकं ॥ १ ॥

श्रीभिरव उवाच ॥

अधुना देवि कीलेशि कीलिकानी हितेच्छया ।

तन्त्रोत्तरार्थं वक्ष्यामि रहस्यं विजयाभिधं ॥ २ ॥

दुर्गा देवी परा देवी परा ज्ञप्तिः पराधिका ।

देवदेवीति या ख्याता गायत्रीति श्रुता स्मृता ॥ ३ ॥

26. (śl. 62.) *mahāgaṇapati-mantroddhāravidhiḥ* ; 27. (rules and mantras) *mahāgaṇapati-varaḍa-gaṇeśanītyapūjāpaddhativarṇanam* ; 28. (śl. 24) *mahāgaṇapatikavacākhyanam* ; 29. (śl. 137) *mahāgaṇapatimantranāmāsahasrakākhyanam* ; 30. (śl. 21) इति महादेवीरहस्ये तन्त्रे *mahāgaṇapati-stotrākhyānam* ॥ इति श्रीदेवीरहस्ये तन्त्रमर्थतत्त्वनिरूपणे परापररहस्ये महागणपतिवरदण्डशेषांगं संपूर्णं ॥ ; 31. (śl. 92) *sūryapaṭalākhyānam* ; 32. (rules and formulas) *sūryapūjāpaddhativarṇanam* ; 33. (śl. 50) *rajaṇapūjarukavacākhyanam* ; 34. (śl. 190) *sūryanāmāsahasrakākhyanam* ; 35. (śl. 23) *paramārthastotrākhyānam śrībhagavatsūryapañcāṅgam* ; 36. (śl. 85) *lakṣmīnārāyaṇapaṭalākhyānam* ; 37. (rules and formulas) *lakṣmīnārāyaṇanītyapūjāpaddhativarṇanam* ; 38. (śl. 42) *lakṣmīnārāyaṇakavacākhyanam* ; 39. (śl. 171) *lakṣmīnārāyaṇasahasranāmākākhyanam* ; 40. (śl. 25) *lakṣmīnārāyaṇastāvākhyānam, saṃjñātam ca lakṣmīnārāyaṇapañcāṅgam* ; 41. (śl. 65) *śrīmrityuñjaya* ; 42. (rules and formulas) *śrīmrityuñjayapaddhativarṇanam* ; 43. (śl. 27) *śrīmrityuñjayakavaca* ; 44. (śl. 124) *mahāmṛityuñjayasahasranāmastotrākhyānam* ; 45. (śl. 28) *mahāmṛityuñjayastotrākhyānam śrīmahāmṛityuñjayapañcāṅgam* ; 46. (śl. 53) *dhurgārahasyavidhiḥ* ; 47. (rules and formulas) *nītyapūjāvidhiḥ* ; 48. (śl. 43) *dhurgākavacākhyanam* ; 49. (śl. 138) *dhurgānāmāsahasravarṇanam* ; 50. (śl. 21) *dhurgāstotrākhyānam iti dhurgāpāñcāṅgam* ; 51. (śl. 44) *mantravidyāprakāśaḥ* ; 52. (śl. 7) ; 53. (śl. 17) ; 54. (śl. 28) ; 55. (śl. 29) ; 56. (śl. 18) ; 57. (śl. 31) ; 58. (śl. 27) ; 59. (śl. 20) ; 60. (śl. 34), ends : श्रीभिरव उवाच ॥

इमं देवीरहस्यस्य तन्त्रराजं महेश्वरि ।

सर्वसिद्धिप्रदं गोप्यं गोपनीयं महेश्वरि ॥ ३२ ॥

अदातव्यमभक्ष्यो दुरात्मभ्यो महेश्वरि ।

स्वपुत्रेभ्यो ज्येष्ठिभ्यो न देयं तु मुमुक्षुभिः ॥ ३३ ॥

इदं सारं हि तन्त्राणां तत्त्वं सर्वसुखमम् ।

रहस्यं देवि दुर्गाया गोपनीयं स्वयोनित्वम् ॥ ३४ ॥

इति श्रीरुद्रयामले तत्रै देवीरहस्ये अष्टमः पटलः समाप्तः ॥  
पूर्वो ज्ये देवीरहस्यतंत्रराजश्चेति शिवम् ॥

With the endings of chapters cp. the entries  
under *Rudrayāmala*, Aufrecht, Cat. Cat.

[H. T. COLEBROOKE.]

2547.

581c. Foll. 53 and 96; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1800 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

2548.

1573b. Foll. 18; size 10½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 13 lines in a page.

*Kalpāvali*(?) of the *Rudrayāmala*; a treatise of *tantric* medicine or pharmacopy, describing, in separate paragraphs (*kalpa*), the preparation of a number of nostrums and elixirs, the principal ingredient of which is water drawn from certain mountain-rivers, in different parts of India, connected by legend with the sweat dropping from *Vishnu*, when, in the form of a boar, he carried the earth on his back.

It begins:

कैलासशिखरे रम्ये देवदेवं जगद्गुरुं ॥

पद्मं परया भक्त्या पार्वती परमेश्वरं ॥

पार्वत्युवाच ॥

नानाव्याधिसमुद्भूता पीडा संप्राप्य मानवाः ।

कथं पीडां विनिर्मुक्ता भवेयुश्च कलौ युगे ॥

ईश्वर उवाच ॥

रसायनं परं दिव्यं नानाशैलोदकं तथा ।

शृणु देवि परं तत्त्वं पवित्रं परमं प्रिये ॥

विष्णुना कोलहणेन भाराक्रान्ता धरा भुवः (!) ।

तदा देहात्मनुद्भूतः प्रसवेदो भूरि पर्वते ॥

प्रसवे पतिते भूमौ नानाभेदो भवत्सदा ।

शैलोदकमिति स्यात् चंद्रोदक(?) कं विषोदकं ॥

कृष्णोदकं ततो जातं त्रैलोदकमतः परं ।

पृथोदकं ततो जातं रक्तोदकमतः परं ॥

कोष्णोदकं परं दिव्यं जातं दध्युदकं तथा ।

कर्तरीश्लमुत्पन्नं जातं दुग्धोदकं तथा ॥

पीतोदकमग्न्युदकं जातमुष्णोदकं बहु ।

परेषां गुणभेदाच्च प्रवक्ष्यामि शुभानने ॥

शैलदेशे च विख्यातास्त्रिषु लोकेषु मातरः ।

आमरीश्वरविशेषं मासिकं तु विचक्षणेः ॥ ०

It ends: ईश्वर उवाच ॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यथोत्तमं सुगंधकम् ।

तदहं संप्रवक्ष्यामि शृणुध्वायतलोचने ॥

श्रीरोदनागरे देवि मय्यमाने सुरेः पुरा ।

उत्पन्नममृतं देवि दिव्ययोगमहावनम् ॥

तस्य गंधेन सुशोणि मोदिताः सर्वदेवताः ।

गंधकं नाम विख्यातं जरादा[रि]घ्ननाशनम् ॥

तस्य चणै तथा ग्राह्यं यक्ष्यमाणं निषोध मे ।

पीतं चैव तथा श्रेतं कपोतं च तृतीयकम् ॥

क्रमात्क्रमतः देवि भवेत्सर्वतराणि च ।

वनतं रेचनं कृत्वा शुद्धदेहः समारभेत् ।

सुगुहो मुनयश्चैव चर्चयित्वा सदाशिवः ॥

इति श्रीरुद्रयामले कल्याणवली (!) समाप्ता ॥

The colophon seems to have been added by a different hand, the treatise itself being apparently incomplete.

Below the colophon another hand has written the title रुद्रयामले कल्याणवली; and the leaves are marked कल्प ०.

For a *Kalpavallistotram* assigned to the *Rudrayāmala*, see Burnell, Tanjoro MSS., p. 200a.

[H. T. COLEBROOKE.]

2549.

2257. Foll. 42; size 6½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 13 or 14 lines in a page; modern.

*Śārikābhagavatīpañcāṅga*, and *Jvālāmukhīpañcāṅga*(?), of the *Rudrayāmala Tantra*.



I. begins : अथ श्रीशारिकाभगवतीपंचांगं लिख्यते ।

तत्रादी पटलं लिख्यते । श्रीभैरव उवाच ।

मृगु देवि प्रवक्ष्यामि पटलं देवदुर्लभम् ।  
सर्वसिद्धिप्रदं दिव्यं सर्वेश्वरप्रदायकम् ॥  
या देवदेवी वरदा शारिका भुवनेश्वरी ।  
त्रैलोक्यजननी दुर्गा विद्या सप्ताक्षरा परा ॥  
सप्तविद्येश्वरी सैव सप्तलोकानराधया ।  
सप्तद्वीपमयी पृथ्वी शून्यरूपा कुलेश्वरी ॥  
वक्ष्यामि पटलं देवि मंत्रोद्धारप्रकाशकं ।  
यंत्रोद्धारं लयांगाद्यं यथावद्वक्ष्यामि ते ॥  
मंत्रोद्धारं महत्प्रोष्यं सर्वसिद्धिप्रदं कलौ ।  
लोकानां हितमात्रार्थं तत्रादी मृगु पार्वति ॥

तारं परमातटनिधुरार्यः

सं शर्म तन्मध्यगतं च नाम ।

अंतरे स्मरे पार्वति शारिकायाम्

चयोदशाक्षरं मनुस्मृत्य गोप्यः ॥

मंत्रस्यास्य महादेवि न विप्रो नापि दूषणम् ।

न विषयेयभोलोके सिद्धिसाधारिसंयमः ॥

साक्षात्सिद्धिप्रदो मंत्रः सर्वविघ्नप्रहारकः ।

ब्रह्महत्यामुरापायनमहापातकजं मलम् ॥

प्रक्षालयति मंत्रो ज्यमभक्ष्यभक्षणं भुतम् ।

मंत्रमुक्तीलयेदादी मृतं संजीवयेत्पुनः ॥

सिद्धं मंत्रं जपेन्मध्ये दध्यादन्ते च संपुटम् ।

ततः सिद्धिमनुः सिद्धो नासाध्यो भवति भुवम् ॥

अस्य मंत्रस्य देवेशि प्रभावाद्भैरवो ज्ञेयहम् ।

विष्णुनारायणो देवि ब्रह्मा लोकपितामहः ॥

न देयः पराजिण्याय भक्तिहोनाय पार्वति ।

अन्यथा सिद्धिहानिः स्याद्भुभयोः शिवशापतः ॥

मंत्रस्यास्य ऋषिः प्रोक्तो महादेवो महेश्वरि ।

विष्णु चंद्रः समाख्यातं शारिका देवता स्मृता ॥

शर्म चीजं रमा शक्तिः सिंधुरं कीलकं स्मृतम् ।

धर्मार्थकाममोक्षार्थं विनियोग इतीरितः ॥

तारं परा रमा चीजेः षड्दीर्घाचाररूपिभिः ।

न्यासं कुर्यात् षडंगादि येन देवीमयो भवेत् ॥

भ्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि जगच्चेतन्यकारणम् ।

येन ध्यानेन देवेशि परानंदः प्रजायते ॥

बालार्ककोटिद्युतिर्मिदुच्छ्रं

वरासिचक्राभयबाहुभाषाम् ।

सिंहादिकुटी शिवचामदेय-

लीनां भजे चेति शारिकेशीम् ॥

यंत्रोद्धारं प्रवक्ष्यामि ०

इति श्रीरुद्रयामले तंत्रे श्रीशारिकापटलः समाप्तः fol. 14a.

अथ श्रीशारिकाभगवतीपूजापद्धतिलिख्यते श्री ।

श्रीशारिका भवभयोद्धारयैकशीला

वदे यथेष्टफलदा कुलदेवता स्नाम् ।

आ ब्रह्मकीटतनुगापि गिरी प्रसृष्टे

लोकैर्नैता भवति या परमार्थसंविता ॥

अं ब्राह्मे मुहूर्ते शयनतलादुत्थाय करचरणी प्रक्षाल्य  
निजासने समुपविश्य निजशिरसि श्वेतचर्थाधोमुखसहस्रदलक-  
मलकरिणीकांतगतचंद्रमंडलसिंहासनोपरिपश्यं स्मरुं मृगुयणं  
मुक्तालंकारभूषितं ज्ञानानंदमुदितमानसं सच्चिदानंदविग्रहं त्रि-  
नयनं चतुर्भुजं ज्ञानमुद्रापुस्तकवराभयकरं वामांगे वामहस्तधृत-  
कमलया रक्तवसनाभरणया स्वप्रियया दक्षभुजेनालिङ्गितं सर्व-  
देवाधिदेवं परमशिवस्वरूपं ज्ञातं स्वप्रसन्नं ध्यात्वा तच्चरणकम-  
लयुगलविगलदमृतधारया स्वात्मानं भुतं विभाष्य मानसैरुपचारेः  
समाराध्य अं ऐं ह्रीं अं ह्रस्व अं ह्रस्वमलवय अं महस्व अं  
ह्रस्वमलवय अं ह्रीः स्त्रीः श्रीमच्छ्रीसमुक्तानंदनाथश्रीपादुकां  
पूजयामि तर्पयामि नम इति दशधा विमृश्य मनसा दंडवत्प्रणामं  
कुर्यात् ०

इति श्रीशारिकापद्धतिः ॥ fol. 24b.

श्रीभैरव उवाच । अं

अधुना देवि वक्ष्यामि शारिकाकवचं शुभम् ।

त्रैलोक्यमोहनं नाम मूलमंत्रमयं मृगु ॥

यस्य अचरामात्रेण सर्वयथफलं लभेत ।

सर्वोपहारणं दिव्यं सर्वसिद्धिप्रदं कलौ ॥ ०

इति श्रीरुद्रयामले तंत्रे श्रीशारिकाभगवतीकवचं संपूर्णम्  
fol. 27a.

अथ श्रीशारिकासहस्रनाम लिख्यते ॥ ० श्रीभैरव उवाच ।

कथयामि परां विद्यां सहस्राख्याभिधां शिवे ।

शिवायाः शारिकाख्यायाः परां सर्वस्वरूपिणीम् ॥

विना नित्यक्रियां देवि विना न्यासं विनार्चनम् ।

विना पुरस्क्रियां जप्यहोमार्चनादितर्पणम् ॥ ०

इति ० श्रीशारिकानामसहस्रं संपूर्णम् ॥ fol. 33b.

श्रीभैरव उवाच ।

अस्य श्रीशारिकास्तवराजस्य श्रीमहादेव ऋषिः । त्रिष्टुप्  
छंदः । श्रीशारिका भगवती देवता । शां चीजं श्रीं शक्तिः कं  
कौलकं सर्वसिद्धये जपे पाठे विनियोगः । ओं

अथ अथ तव मनुशिरोमौलिनाशिक्यभूतं  
ध्याये चित्ते शशधरकलाविषयिवावतंसं ।

यो मंत्रज्ञं जपति मनसा माननीयो महद्भिर्  
धनैः पुण्यैः स भवति मरुद्भीज्यमाने मरुत्वान् ॥ ०

इति ० दशविद्यारहस्ये श्रीशारिकास्तवराजः संपूर्णः ॥ ०  
समाप्तमिदं श्रीशारिकाभगवतीयं चांगम् ॥ fol. 35a.

II. अथ ज्वालाभगवतीकवचं लिख्यते ॥ श्रीभैरव उवाच ।

देवि देवि जगन्मातर्ज्वालामुख्यं ब्रवीम्यहम् ।

कवचं मंत्रगर्भं च त्रैलोक्यविजयाभिधम् ॥ ०

इति ० ज्वालामुखीकवचं संपूर्णम् ॥ fol. 37a.

अथ जपविधिः ॥ सादी सासनशुद्धिं कृत्वा ततो गायत्री-  
न्यासं ततः प्राणायामः । ओं अस्य श्रीज्वालामुखीमंत्रस्य श्री-  
भगवाभैरव ऋषिः । ० श्रीज्वालामुखीदेवतायै नमः । इति  
ह्रींकीजाय नमो नामो श्रीशक्त्यै नमः ० . . इति ज्वालामुखी-  
जपविधिः fol. 37b.

अथ ज्वालामुखीस्तोत्रं लिख्यत । ओं

नानास्तुतिपरास्त्रये यस्यास्त्रये दिवीकसः ।

ततो हन्ता शंकरस्य भूयै भूयास्तदाशिवः ॥ ०

इति ज्वालामुखीस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

इति गणपतिजपविधिः fol. 39a; इति सूर्यजपविधिः  
fol. 39b; इति लक्ष्मीनारायणजपविधिः fol. 40b; इति  
महादेवजपविधिः fol. 41b; after which some lines  
of formulas, ending :

पसाधिरुढीं सुसितां त्रिनेत्रां

श्लाघ्यमाले कमलं च स्रग्ं ।

करैश्चतुर्भिः सततं वहंतौ

सरस्वतीं सिद्धिकरीं नमामि ॥

इति ध्यानम् । अथ मंत्रः । ओं ह्रीं ऐं ह्रीं ओं सरस्वते  
नमः । गुह्यातिप्रसादात्परमेष्ठि ॥ इति सरस्वतीजपविधानं  
समाप्तं ॥ [R. JOHNSON.]

2550.

452a. Foll. 76; size 9½ in. by 5 in.; clear  
Devanāgarī writing; ten lines in a page.

*Dhātukalpa*, lessons of alchemy, in form of  
a dialogue between *Mahādeva* and *Pārvatī*;  
professing to form part of the *Rudrayāmala*.  
Rather incorrect.

It begins : श्रीपार्वत्युवाच ॥

अथानंतरं देवेश ब्रूहि धातुश्च संस्कृतिं ।

येन विज्ञानमात्रेण साधये धातुसंमतिं ॥ १ ॥

श्रीमहादेय उवाच ॥

धातुस्तुयैविधः प्रोक्तस्तुयैतुयैस्तपस्यतः ।

सत्त्वं रजस्तमश्चैव चतुर्थस्तु निरामयः ॥ २ ॥

राजसे राजसी सिद्धिस्तामसे तामसी तथा ।

सत्त्वसिद्धिस्तथा सत्त्वे अतीते सर्वसाधनं ॥ ३ ॥

पार्वत्युवाच ॥

कथ्यतां देव देवेश सत्त्वरजस्तमसं ।

अतीते गुरुता धातोः कार्यलक्षणलक्षिता ॥ ४ ॥

उपधातुक्रमेणैव तेषां लक्षणसाधनं ।

विट्कीटमृत्तयुक्तानां तेषां कर्मप्रसाधनं ॥ ५ ॥ ० ७ ॥

महादेव उवाच ॥

तिष्ठति पृथिवीगर्भे धातवो विविधात्मकाः ।

क्रियत्काले न विगता धातवो ये नयोदिताः ॥ ६ ॥

गुणलक्षणसंयुक्ताः सांप्रतं न स्मरन्ति ह ।

कथं ते कथयाम्यस्य वद ब्रह्मांडवासिनि ॥ ७ ॥

पार्वत्युवाच ॥

ये केचित्तु स्मरन्तीश अक्लं कथय सांप्रतं ।

साधूनामर्पेतिद्वयप्रभावः श्रीमतां स्मृतः ॥ १० ॥

महादेय उवाच ॥

मृणु देवि प्रवक्ष्यामि धातूनां विविधाः स्थितीन् ।

गुणलक्षणसंयुक्ताः क्रि[या]युक्ता निबोध ताः ॥ ११ ॥ ०

इति तावत् अथ सीतं fol. 3b; अथ लोहनाम fol. 4a;

इति कांस्यं fol. 4b; अथ अक्षुरनाम fol. 6b; इति लोह-

विधानं fol. 28a; इति जासत्वं (thus repeatedly;

आनयेत् जसत्ं जुडं विध्याचलसमुद्भवं । ०) fol. 34a; इति

नागविधिः fol. 36b; इति तालं fol. 41b; इति ताव-

विधानं fol. 72a; इति रजतक्रिया । [अथ हाटकीक्रिया]

fol. 74b.

'There appears little of the mystic element  
of the *Tantras* in the treatise, but a good  
deal of experimental knowledge gained by the  
older pursuits of medicine and cognate arts.

The MS. marks every 100 *ślokas*, counting altogether 1811 couplets; but the numbering in some parts may not be quite accurate.

It ends :

भारतं भस्मकं चैव धातुसंभारं तथा ।  
कथितं पारदे कल्पे\* श्रुतं ते कथितं मया ॥  
इत्येका उत्तमा धातोः सर्वसामर्थ्यदायकः(!) ।  
कार्यसिद्धिकरा सिद्धा ऋषकर्मविशारदा ॥  
संयोगं पारदं दिव्यं स्वेदनं मर्दनं तथा ।  
संजीवनं तु तालेषु भारं भणश्लोदितं(!) ॥  
भस्मजं नागजं प्रोक्तं तावत् रजकं सदा(!) ।  
यथैवं क्षीयपीकल्पे संयोगे कथितं मया ॥  
भारं पारदे प्रोक्तं स्वेदनं द(!) सदैव हि ।  
सौख्यं सर्वधातुषु जायते केन केनचित् ॥  
अन्यैर्गुणगुणालंभं कीर्तितं शिष्येन तथा ।  
वाणिज्ये वरदानं हि पृथैव कलातरे ॥ [१] ६०० ॥  
सुभगरामनीतो हि दानेन भस्म (वि)श्रुतिः ।  
कर्महं तालके कल्पे अपरेनैव हीनतः(!) ॥  
निस्पृहं सत्यमे प्रोक्तं उच्यते कल्लिमध्ये ।  
कल्पे पंचदशे चैव शोभोन्मत्तवर्णता(!) ॥  
गंधीरं कामदं दिव्यं वैद्यं चैव मनोहरं ।  
यता निनद्यते चैव कामे चेन्मरुतोत्तमः(!) ॥ ० (6 sl.)  
प्रातरुत्थापने पुंसां कीर्तयेद्विधिनामकान् ।  
प्रोक्ता ये पारदे कल्पे सर्वसिद्धिकराश्च ये ॥  
कीर्तिते(?ने) लभते सौख्यं लक्ष्मीप्रत्ययहो(!) सदा ।  
प्रतिपाति महालक्ष्मीं जायते नात्र संशयः ॥ ६११ ॥

इति श्रीरघुयामले उन्मत्तभैरवसंवादे धातुकल्पे सुवर्णप्रशंसा समाप्ता ॥ संवत् १८६१ समयनामकार्षिक सु एकादश्या तीर्थद मंगलवासरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2551.

2793. Fol. 59; size 9½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī; nine lines in a page.

\* Whether these references refer to special treatises (see Aufrecht, Cat. Cat., s.c. *Pārada-kalpa*, *Aushartha-kalpa*) or to certain portions of the present treatise, does not appear.

Three Tantric treatises. Rather in

I. *Bhūtādūmāra Mahātāntravajra*, in chapters.

It begins (somewhat corrected):

क्रोधाधिपं नमस्कृत्य व्योमवक्त्रं सुरांतकं ।  
अभेद्यभेदकं स्त्रीमि भूतडामरनायकं ॥  
त्रैलोक्याधिपतिं रीदृं सुरसिद्धनमस्कृतं ।  
उन्मत्तभैरवं नत्वा पृच्छतुन्मत्तभैरवो ॥

उन्मत्तभैरव्युवाच ॥

कथं यथाक्षरा(?क्षरा)नागाः किंनराः प्रमथादयः ।  
जंपुट्टीये कलीं सिद्धिं यच्छतेषां वरांगनाः ॥

ये स्युः पापराता निव्यावादिनः शीलवर्जिताः ।  
सालस्या ये मरुतोभ्यः साहाय्यं कुरु न स्वयं ॥

केनोपायेन नश्यति कली दुष्टाक्षराशयः(!) ।  
लभ्यते सिद्धयः सर्वा मोक्षयद्भयः शुभाः ॥

सिद्धयो ऽप्यधिभाषाश्च महापातकनाशनाः ।  
सनाश्याशनतः पापमन्यस्त्रीगमनादिकं ॥

कथं त्रि[ष्टुति] देवेश हेलया नारकं तमः ।

चंद्रसूर्यप्रभो भूत्वा स्थितो(?प्रभा° स्थितो) रुद्रपुं [विप्र] ॥

सुरसिद्धनागा[न्] भूतपक्षगुप्तकनायिकान् ।

दूरादागत्य कामाक्षी रसादांलिङ्गं मंत्रिणं ॥

त्रयेशशक्रप्रमुखा[ः] कथं स्मृतिरिता प्रभो ।

पुनः केन प्रकारेण मृता जीवति निजैराः ॥

श्रुतेति वक्ष्यभावाक्यमुन्मत्तभैरवो ऽसकृत् ।

संतुष्टो भैरवो प्राह सर्वेतिशमपूर्वकं ॥

उन्मत्तभैरव उवाच ॥

क्रोधाधिपं व्योमवक्त्रं वक्ष्यपतिं सुरांतकं ।

वक्ष्ये नत्वा ततस्तत्र भूषति भूतडामरं ॥

सर्वपापक्षयकरं दुःखदारिद्र्यातकं ।

सर्वरोगक्षयकरं सर्वविघ्नविनाशनं ॥

महाप्रभावजननं दमनं दुष्टचेतसा ।

महाचमत्कारकरं स्थितुद्धितिलयात्मकं ॥

ज्ञानमात्रेण देवेश भुक्तिमुक्तिफलप्रदं ।

तव चेहान्महादेवि कथ्यते ऽकथ्यमद्भुतं ॥

यत्पुनर्दुर्लभं स्वर्गं नर्तं नयैर्मुमुक्षुभिः ।

नागलोके तथा नागैस्तच्छृणु यमप्रिये(!) ॥

यस्य ज्ञानं विना क्वापि नारीणां निग्रहो भवेत् ।  
यद्यिच्छोपि न यज्जति कथयामि शृणुष्व तत् ॥  
इति श्रीभूतडामरे महान्तंरामे प्रथमः पटलः ॥

For another MS. of this work, consisting of fifteen chapters, see Rāj. Mitra, Notices of Skr. MSS., iv., p. 165. In the present copy the fifteenth *paṭala* ends fol. 38b :

अन्यथा वादिने ज्ञानं यत्पुनरेव दुर्लभं ।  
अन्यथा क्रोधपञ्चेण विनाशो भविता तव ॥  
उत्तमभैरवः ग्राह भैरवो सिद्धिपञ्चति ।  
तत्रचूडामणी दिव्ये तत्रे स्मिन् भूतडामरे ॥

इति पंचदशः पटलः ॥

After this the MS. proceeds :

यहिं वक्रांतमिडे व्योममुलं दुर्नैरीक्ष्यमतिदीप्तं ।  
विबुधा हि यद्यकिंनरभूतांतकमीश्वरमनादि ॥

मंत्राशेषविशेषज्ञानं यदगोपितपुरैवेत्यात् क्रोधीशभैरवप्रोक्तं  
तद्वक्ष्ये भूतभैरवं नाम यज्ज्ञानं विना जपहोमार्थं प्रयोगवलिदानं  
षट्कर्माख्ययनत्वं मोक्षज्ञानं सदा ध्यानं ० etc.;—ending,  
five lines farther on :

समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥ श्रीगुरवे नमः ॥ श्रीभवानीशंकराय  
नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

## II. Bhūtabhairava :

अथ वक्ष्ये मनुकोषं यदकथितं भूतयक्षडामरयोः ।  
क्रमशो वीमविधानं तव ओवादिविज्ञानं ॥  
तत्रादि स्त्रांतानी संज्ञाः ।  
विबुद्धिज्ञा कालवचो गर्भिणी धूसभैरवी ।  
कालकूटा विदारी [च] महारौद्री भयंकरी ॥ ०  
सिंहादिणी करालिनी अर्धकेशुग्रभैरवी ।  
भीमाक्षी डाकिनी रुद्रा ताकिनी चंडिकेति च ॥

Then follow names of *Bhairava*, and incantations.

Fol. 48 : इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकपरमरुद्रावतारगुरु-  
चरणशरणश्रीमत्क्रोधीशभैरवपरिचितं भूतभैरवं नाम महान्तं  
प्रकाशितं ॥

## III. Nāyikāsādhana(?) :

वक्ष्ये ऽष्टनायिकाणां साधनविधिमागमानुसारेण ।  
यासां प्रसादलोकाद्विलसति भुवि भैरवाकारः ॥

प्रथमा सुंदरी प्रोक्ता द्वितीया च मनोहरी ।  
कनकवती तृतीया कामेश्वरी ततः स्मृता ॥  
रतिकरी पद्मिनी च नटी चाप्यनुरागिणी ।  
इताः सर्वाः साधकानां सर्वकामफलावहाः ॥

The exposition of these eight forms of incantation are followed (fol. 51b) by formulas, and another series of *śakti-sāadhanāni* ; viz :—  
1. *vicitrāsāadhanam* ; 2. *vibhramāsāadhanam* ; 3. *viśālāsāadhanam* ; 4. *śulocanāsādhana* ; 5. *madanavibhāsāadhanam* ; 6. *māniniśāadhanam* ; 7. *hamsiniśāadhanam* ; 8. *śatapatrikāsāadhanam* ; 9. *mekhalāsāadhanam* ; 10. *vikalāsāadhanam* ; 11. *lakṣmīśāadhanam* ; 12. *mahābhayāvidyāsāadhanam* ; 13. *mahendrikāsāadhanam* ; 14. *śmaśānīvidyāsāadhanam* ; 15. *vaṭayakṣhiṇīśāadhanam* ; 16. *kapālinīśāadhanam* ; 17. *candrikāsāadhanam* ; 18. *ghaṭaṇṇāmāvidyāsāadhanam* ; 19. *bhīṣaṇīrañjikāvilāsiniṇṇāp saadhanam*.

It ends :

सुयमाना मोदमानैर्लोकपालादिभिः सदा ।  
इवं यश्चितयेद्देवीं जायते नरपुंगवः ॥  
अत्रियेषु यथा रामो देवेषु च पुरंदरः ।  
भुजंगेषु यथा ताक्ष्यः क्रूरकार्ये यथाशनिः ॥  
ग्रंथसंख्या ११०० ॥ संवत् १८५९ मार्गशीर्षशुक्लः २ भीमवासरे ॥

The leaves of the volume are throughout marked भू. डा.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2552.

791a. Foll. 71 (the first of which has been lost and replaced by two leaves in a more modern hand); size 9½ in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; 9-11 lines in a page.

*Jñānārṇava*, a *tantra* in 23 *paṭalas* [A].

It begins : श्रीदेवुवाच ॥

गणेशनंदिचंद्रेशसुरेन्द्र (सुरेश B) परिचारित ।

जगद्वंश कलाधीश किं त्वया जप्यते सदा ॥ १ ॥

अथमालेति किं नाम संज्ञयो मे हृदि स्थितः ।  
 शब्दातीतं परं ब्रह्म त्वमेव परमात्मवित् ॥ २ ॥  
 कथयानंदनिर्त्यदं सांद्रमानसनिश्चयात् ।  
 ईश्वर उवाच ।  
 कथयामि वरारोहे यन्मया जप्यते सदा ॥ ३ ॥  
 अकारादि अकारांता मातृका वर्णरूपिणी ।  
 चतुर्दशस्त्रोपेता विंदुत्रयविभूषिता ॥ ४ ॥

P. i. ends f. l. 3a; ii. *bālānyāsavidhi*, fol. 7a; iii. *bālādhyānakathana*, fol. 8b; iv. *bālāpūjāvidhi*, fol. 12b; v. *śrītripurābālāyajanavidhi*, fol. 15a; vi. *pūrvasimhāsana* *vidhi*, fol. 16b; vii. *dvitīya-simhāsane rutrabhairavi* *vidhi*, fol. 17b; viii. *pañcasimhāsana* *vidhi*, fol. 18a; ix. *pañcasimhāsana* *vidhi*, fol. 21a; x. *tripurasundarīdvādaśa* *varāṇa*, fol. 27v; xi. *śoḍaśāvivaraṇa*, fol. 29b; xii. *śrīvidyānyāsasamudrāvivaraṇa*, fol. 38a; xiii. *śrīvidyāyajanavidhi*, fol. 45b; xiv. *prajogavidhi*, fol. 50b; xv. *ratnapushpavidhi*, fol. 51b; xvi. *bijāsādhana* *vidhi*, fol. 53b; xvii. *tripurājapa-homa* *vidhi*, fol. 59b; xviii. *jñānahomavivaraṇa*, fol. 61a; xix. *dūtīyāgavidhi*, fol. 63b; xx. *jñāna-dūtīyājana*, fol. 65a; xxi. *dīkṣāvidhi*, fol. 68b; xxii. *damanaropana*, fol. 70a; xxiii. ends:

योगिनोर्योगिनश्चैव ब्राह्मणान्निविधान् गणान् ।

पुण्यानि परमेशानि यदोच्छेत्तिद्विमात्मनः ॥

इति श्रीज्ञानार्णवे नित्यांतं च साहस्रहस्तं च पवित्रारोपणं  
 नाम त्रयोविंशतिः पटलः ॥ २३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2553.

425. Foll. 54; size 12 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; twelve lines in a page.

The same work. [B.]

The colophon runs: इति श्रीज्ञानार्णवे नित्यांतं च पवित्रारोपणं विधिनाम त्रयोविंशः पटलः संपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2554.

973. Foll. 135 (wrongly numbered 126, in consequence of several blunders); size 14 in. by 2½ in.; well written, in the Bengali character; five lines in a page. Fol. 1 has been supplied by a different, less readable, hand.

*Gautamiya-tantra*, a systematic, and highly popular, manual of *Vishṇu* (*Kṛishṇa*) worship, based on the ritual forms of *Śākta* mysticism.

It begins: ओं नमः श्रीगुरवे ॥ ओं नमः परमदेवतायै ॥

सिद्धाश्रमे वसन् श्रीमान् कदाचिन्नोत्तमो मुनिः ।

तपःसाध्यायनिरतो भक्तिमान्पुरुषोत्तमे ॥

नमस्यन् शिरसा विष्णुं स्तुवन् रागजनार्दनं ।

जपन् कराभ्यां पद्मेक्षं (?) हृदा ध्यायन् सदा हर्षि ॥

समस्तश्रुतितत्त्वज्ञ इतिहासपुराणवित् ।

मन्त्रीपथिक्रियावश्यकयोगसिद्धान्ततत्त्ववित् ॥

धर्मार्थकाममोक्षापी नारदं प्रणिपत्य च ।

विनयावनतो भूत्वा पर्यपृच्छद् द्विजोत्तमः ॥

भगवन् कामदा मन्त्राः शब्ददासीनबान्धवाः ।

विभिन्नफलदास्ते तु नैकच फलदा मताः ॥

According to this MS., the work consists of 33 *adhyāyas*, the last three of which were, however, numbered 30 32 in the colophons, the numbers being afterwards corrected (apparently by the same hand) in the margin. See also Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 99, where the work is stated to consist of 31 chapters, the contents of which are given.

The MS. ends (fol. 131b):

यत्नेहे विद्यते ग्रन्थं लिखितं तस्य वेदमनि ।

कमलापि स्थिरा भूत्वा कृष्णेन सह तिष्ठति ॥

इत्येवं कथितं ग्रन्थं मया ते मुनिसत्तम ।

अस्यालोकनमात्रेण कृष्णात्मा संप्रसीदति ॥

इति श्रीगीतानीये महातन्त्रे सर्वतन्त्रोत्तमोत्तमे त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ शकान्दाः १६७६

Then follows another full page, apparently a *sūddhipattra*. [H. T. COLEBROOKE.]

2555.

2405. Foll. 187; size 16 in. by 4 in., the leaves being folded to half their length; good modern Bengali handwriting; 7 or 8 lines in a page.

*Yoginī-tantra*. Two sections, viz.:—

I. Foll. 1-47. Apparently the first part of the *Tantra*, in 19 *paṭalas*:

कैलाशशिवराजं शंकरं परमेश्वरं ।

पद्मज गिरिजाकान्तं गीरी तं वृषभध्वजं ॥

श्रीदेव्युवाच ॥

भगवन् सर्वधर्मज्ञ सर्वज्ञानमय प्रभो ।

सूचितं योगिनीतन्त्रं तन्मे वद जगद्गुरो ॥

माहात्म्यं कीर्तितं तस्य पुरा श्रीशैलमन्दिरे ।

चाराणस्यां कामरूपे नेपाले मन्दराचले ॥

श्रीईश्वर उवाच ॥

मृगु देवि प्रयक्ष्यामि योगिनीतन्त्रमुत्तमं ।

पावनं परमं धन्यं मोक्षैकफलदायकं ॥०

It ends :

इति ते योगिनीतन्त्रं सर्वार्थं कथितं मया ।

गोपनीयं सदा भद्रे योनिः परमरे यथा ॥

इति श्रीयोगिनीतन्त्रे देवीश्वरसंवादे द्वाविंशतिसाहस्रे (चतुर्विंशतिसाहस्रे MS. 955) अन्विंशतिः पटलः ॥

The 16th chapter of this part is identical with that noticed in Aufrecht's Cat. Bodl., p. 1006; see also Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 278.

II. Foll. 48-187, marked 34-123. *Kāma-rūpādhikāra*, or *Kāmarūpanirṇaya*.

It begins :

प्रधानमाधारविकल्पसत्ता-

स्वभावभावा भुवनत्रयस्य ।

सा विद्यया व्यक्तमयीह माया

ज्योतिः परं यानु जगति नित्यं ॥

श्रीदेव्युवाच ।

उड्डीयानादिकं पीठं श्रुतो हनारपीहकं(?) ।

इदानीं श्रोतुमिच्छामि कामरूपस्य निखैयम् ॥

यदुक्तं तत्त्वया नाथ धोरपापविनाशकं ।

कामाख्यासंज्ञकं पीठं प्रकाशं तु कलौ गतं ॥

कलिसर्पप्रदर्शनां विचिन्तानां चिकित्सकं ।

भेषजं परमं देव किंरूपं कथ्यतां विभो ॥

श्रीभगवानुवाच ।

उड्डीयानस्य देवेशि प्रादुर्भावः कृते युगे ।

पूर्वशैलस्य संभूतिस्त्रेतायुगमुखे अभवत् ॥०

Incomplete. The MS. ends abruptly in the middle of a couplet.

There are 14 complete chapters; fol. 135b: इति श्रीयोगिनीतन्त्रे सर्वज्ञानोत्तमे द्वाविंशतिसाहस्रे प्रथमतमे द्वितीयभागे कामरूपाधिकारे चतुर्दशः पटलः ॥

[F. BUCHANAN.]

2556.

955. Foll. 80; size 10½ in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1794 A.D.; nine lines in a page.

The first part of the *Yoginī-tantra*, in 19 *paṭalas*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2557, 2558.

185, 186. Foll. 221 and 159; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 10 (at first 11) lines in a page.

*Dāsarathīya-tantra*, so called as professing to have been proclaimed by *Rāma*, the son of *Dāsaratha*, who, as the personification of *Nārāyaṇa* and *Brahman*, is also the chief object of adoration in the work.

The MS., whilst fairly correct in the early part, is very far from being so later on.

I. The *pūrvārdha*, consisting of 59 *adhyāyas*, begins :

वागीशास्त्राः सुमनसः सर्वोपायानुपक्रमे ।

ये नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमानि गजाननं ॥ १ ॥

श्रीजानकीशपादाच्चतुर्दशभक्तं जितेन्द्रियं ।

विभांडकसुतं शांताभतैरं तपसां निर्धि ॥ २ ॥

सिद्धाश्रमे समासीनमुच्यन्मृगकल्मषः ।  
 उद्दालक उदकञ्च मीनस्यो गालवस्तथा ॥ ३ ॥  
 गीतमस्य मुतः साक्षाच्चतानंदो महातपाः ।  
 तीर्थयात्राप्रसंगेन सिद्धाश्रममुपागताः ॥ ४ ॥  
 तत्र सिद्धाश्रमे पुण्यतीर्थे आत्मा तपस्विनः ।  
 च्युष्यन्मृगं तपोराशिमपश्यन्वीतकल्मषाः ॥ ५ ॥  
 योगारूढं महात्मानं ज्वलंतं तपसा मुनिं ।  
 दृष्ट्वा प्रणमः साष्टांगं कृताञ्जलिपुटा द्विजाः ॥ ६ ॥  
 तान्दृष्ट्वा योगिवर्यो ऽसी शान्ताभक्तो महातपाः ।  
 पृष्ट्वा कुशलमप्ययमासनेपूषवेशयत् (पुन्यवेशयत्) ॥ ७ ॥  
 मीनस्योद्दालकोदकशतानंददादयो द्विजाः ।  
 आसीना आसनेष्वेते विभीडकमुते विभु ॥ ८ ॥  
 धर्मज्ञिज्ञासया वाक्यमिदं प्रीचुस्तपोधनाः ।

चुपय ऊचुः ।

विभीडकमुतं स्वामिन्सर्वज्ञं तपसा निधे ॥ ९ ॥  
 अस्माभिर्वैतपस्तत्र सर्वमफलमद्य मे ।  
 ब्रह्मलोकं गता अद्य पितरो नः पितामहाः ॥ १० ॥  
 अद्यास्माभिर्महद्भाग्यं लभं त्वत्पाददर्शनात् ।  
 अद्य धन्याः कृतायैः स्म (स्मो) व्रतानि सफलानि नः ॥ ११ ॥  
 त्वत्पादाभोरुद्वेष्टदृष्टीर्न पुण्यराशिभिः ।  
 बहुजन्याजितैर्लब्धं नान्यथा तपसा निधे ॥ १२ ॥  
 इत्युक्त्वा मुनयभृङ्गणीमासीनाः संशितव्रताः ।  
 तानाह भगवात्योगी विभीडकमुतो मुनिः ॥ १३ ॥

च्युष्यन्मृग उवाच ॥

कच्चिद्वः सफला वेदाः कच्चिद्वः सफलं धर्मं ।  
 कच्चिद्वः सफला नार्यः कच्चिद्वः सफलं श्रुतं ॥ १४ ॥  
 अग्निहोत्रफला वेदा दक्षभुक्तफलं धर्मं ।  
 रत्तिपुत्रफला नारी शीलवृत्तफलं श्रुतं ॥ १५ ॥  
 कच्चिद्वो गुरुभुष्टया सफला मुनिपुंगवाः ।  
 कच्चिद्वः सफलं तमं तपस्याद्रायणादिकं ॥ १६ ॥  
 भवद्भिरपि सर्वज्ञैः किं प्रष्टव्यो ऽस्यहं द्विजाः ।  
 यथामतिं प्रवक्ष्यामि वदंतु मुनिपुंगवाः ॥ १७ ॥  
 ज्ञानानंदादयो विप्रा इत्यमुक्त्वास्तपोधनाः ।  
 कृताञ्जलिपुटा ऊचुर्नत्वा साष्टांगमादरात् ॥ १८ ॥

चुपय ऊचुः ॥

भगवत्योगिनां श्रेष्ठ सर्वज्ञास्त्वविशारदः ।  
 कथं ब्रह्म विजिज्ञास्यं कोदृशैर्नियतव्रतैः ॥ १९ ॥

कथं स्याद् ब्रह्मतादात्म्यं कालमृत्योश्च वंचनं ।  
 कथं कालस्वरूपं स्यान्नरेण ज्ञातमप्यथ ॥ २० ॥  
 संसारतारणोपायः कथमेकेन जन्मना ।  
 च्युष्यन्मृग महाभाग सत्यमेतद्वदस्व नः ॥ २१ ॥ ०

In the second chapter the following occurs :

ओङ्कारवाच्यं विश्वस्य कारणं परमेश्वरं ।  
 तस्मान्नादात्मकः साक्षादकारात्मा सनातनः ॥ १० ॥  
 अभूद्यं बामुदेवाख्यमाहुर्ग्रेष्वेवैषो ऽमलाः ।  
 विंदुः समभवत्तस्माज्जीवात्मानाः सनातनः ॥ ११ ॥  
 स ईश्वर इति प्रोक्तः शुद्धज्ञानमयः पुमान् ।  
 तयोर्मध्ये समुद्भूतं कला चिद्रूपिणी परा ॥ १२ ॥  
 यामाहुर्भगवच्छक्तिं त्रयीरूपां सनातनीं ।  
 तत आधिरभूत्साक्षात्पञ्चाशद्वर्णमातृका ॥ १३ ॥  
 तैव श्रीः परमा शक्तिश्चिक्ला परमेश्वरी ।  
 साक्षान्नारायणमयी ब्रह्माभिन्ना चिदात्मका ॥ १४ ॥  
 [(the letters) ० १५ ॥

लक्ष्मीनारायणी साक्षात्मातृका समुदीरिता ।  
 मातृका परमा शक्तिरभिन्ना ब्रह्मणो द्विजाः ॥ १५ ॥  
 नारायणाक्षया विश्वं सृजनयति हंति च ।  
 अनयेव समुद्भूता वेदाः सांगाः सनातनाः ॥ २० ॥  
 धर्मशास्त्रपुराणानि सर्वोपनिषदो ऽपि च ।  
 ऋगुःषडिकला विद्या विद्या अष्टादशापि च ॥ २१ ॥  
 सर्वं मातृकयोत्पन्नं जगदेतच्छराश्वरं ।  
 यदा सिमृष्टा भगवद्ब्रह्मणः परमात्मनः ॥ २२ ॥  
 तदा विराजं पुरुषं विश्वकारणमिदं ।  
 असृजत्तद्वत्तु पुरुषः स महान् द्विजाः ॥ २३ ॥  
 द्विधा कृत्वात्मनो देहमर्थेन पुरुषो ऽभवत् ।  
 अपर्णेन नारी तस्यां तु विराजमसृजद्विभुः ॥ २४ ॥  
 यो महापुरुषः प्रोक्तः परब्रह्मात्मको मया ।  
 श्रीमदष्टाक्षरात्मासायेक एव परो ऽच्युतः ॥ २५ ॥  
 नारायण इति ख्यातः सर्वलोकैककारणं ।  
 स एवायः पुमाश्चित्तः परमात्मा सनातनः ॥ २६ ॥ ०

Rāma is not introduced till the latter part of the third chapter :

चेतायुगे दक्षरषास्त्रीशल्यागर्भसंभवः ।  
 श्रीराम इति लोके ऽस्मिन् ख्यातो दाक्षरषिर्विभुः ॥ ८३ ॥

हत्वा दुष्टं दुराधर्षं रावणं रजनीचरं ।  
 गुप्तं राक्षसकोटीभिर्भिन्नाननचयोपमं ॥ ८३ ॥  
 राज्याभिषिक्तः सहितो भ्रातृभिर्लक्ष्मणादिभिः ।  
 वसिष्ठादिनहर्षीणां संनिधावपि वाक्यतेः ॥ ८५ ॥  
 वेदार्थसंग्रहं नास्मा तत्रं सकलकामदं ।  
 समस्तविद्यारत्नानां रहस्यप्रतिपादकं ॥ ८६ ॥  
 अनुत्तरब्रह्मसत्त्वरहस्यं श्रुतिसंनिभं ।  
 कथयामास रुद्राय पृच्छते मुनिपुंगवः ॥ ८७ ॥  
 हिताय सर्वलोकानां धर्मसंस्थापनाय च ।  
 सारभूतमिदं वेदवेदांतायैरहस्यकं ॥ ८८ ॥  
 मुक्तिरानं महच्छास्त्रमुक्त्वाभ्यातकीयतिः ।  
 यथैव ब्रह्मसत्त्वरहस्यं श्रुतिसंग्रहं ॥ ८९ ॥  
 ब्रह्मविद्यावैश्वर्यैरिद्विधानं सांगमुत्तमं ।  
 रहस्यमपि यत्रोक्तं भोगस्वर्गायवर्गेदं ॥ ९० ॥  
 तत्रं दाशरणीयाख्यमिदं तस्माद् द्विजोत्तमाः ।  
 भगवद्भदनाभोजादाविर्भूतमिदं पुनः ॥ ९१ ॥  
 शास्त्रं सकलवेदानां सारभूतार्थसंग्रहं ।  
 आचार्यवदनाभोजाद्विज्ञेयं नान्यथा द्विजाः ॥ ९२ ॥ ०

In the fourth chapter the gods, *Lokapālas* and *Rishis*, repair to Ayodhyā, to render homage to Rāma :

विधिरुद्रादयो देवा आसीना आसनेषु ते ।  
 इदमूर्ध्वो ज्योतिं रामं राजीवलोचनं ॥ ९२ ॥  
 अहो भाग्यमहो भाग्यमस्माकं जगत्पते ।  
 यत्तद्व्ययमम्यकं पश्यामस्मि जगत्पति ॥ ९३ ॥  
 तपः फलितमस्माकं बहुजन्मार्जितं विभो ।  
 अस्म नः सकला यथा बहुशो दक्षिणान्विताः ॥ ९४ ॥  
 देवं नारायणं साक्षात्पश्यामस्मि नराकृतिं ।  
 वेदा अपि च वेदांतरास्वामेव ब्रह्मरूपिणं ॥ ९५ ॥  
 संस्तुयन्ति यथा नित्यं वेदिनः परमेश्वरं ।  
 यतो याचो निवर्तते ज्यप्राप्यमनसा सह ॥ ९६ ॥ ०

Solicited by Śiva, he then instructs them in the *brahmavidyā* :

गीरीपते प्रवक्ष्यामि तच्छं भगवतो मम ।  
 रहस्यमपि वेदांतरसारभूतार्थसंग्रहं ॥ ९७ ॥  
 सत्यं विज्ञानभानंदं रूपमक्षरमच्युतं ।  
 गुहायां निहितं ज्योतिरचलं शाश्वतं भुवं ।  
 तत्रैव मे परं ब्रह्म रूपं नारायणाभिधं ॥ ९८ ॥

वेद(र. वेदांत)वेद्यो ऽस्मि तथैव वेदैः  
 स्तुतो ऽस्मि नित्यं परिपूर्णाकामः ।  
 ध्येयो ऽस्मि योगीश्वरसिद्धमर्धैः  
 पूज्यो ऽस्मि नित्यं भुवनेषु सर्वैः ॥ ९६ ॥ ० ५३ ॥  
 मम शक्तिरभिज्ञेयं ज्ञानकी श्रीश्रिदात्मिका ।  
 भिन्ने भावति लोके ऽस्मिन्मम माया दुरत्यया ॥ ५४ ॥  
 अस्या स्यात्तस्य(?)संभूता यया चिन्म विमोहितं ।  
 श्रुतिर्भेददनादापिभूता सांगा सनातनी ॥ ५५ ॥  
 जयं मे दक्षिणो बाहुः सृष्टिकर्ता पितामहः ।  
 वामबाहुर्भेदीयस्त्वं विष्णुर्हृदयमेव मे ॥ ५६ ॥ ०

In chapter 5, king Janaka is introduced as a pious reverer of his *ācārya* Gaṇṭama, special reverence being shown by him to the holy man's shoes (*pāduka*). The king's piety eventually gains for him the *pratyakshadarśanam* of Nārāyaṇa, who then divulges to him the mystic science as now proclaimed by Rāma; viz.: ch. 6 8. *śrautācāra*; 9. *duṭṭa-treya-māhātmyam*; 10, 11. *brahmavēdyānīkātmyam*. In this way the exposition of the Tantric science is assigned partly to Rāma and partly to Nārāyaṇa.

The first part ends:

अनुत्तरब्रह्मसत्त्वरहस्यं श्रुतिसंग्रहं ।  
 तत्रे दाशरणीयाख्ये पूर्वार्धेः समुदिरितः ॥ ९९३ ॥  
 अत्राचार्यमुक्ताभोजा[क्तो] कमेकं पठन्नपि ।  
 नृपवन्वापि विमुक्तो ऽसौ महापातकराशिभिः ।  
 प्राप्नोति परमं धाम दुर्लभं देवतैरपि ॥ ९९४ ॥

This volume is dated Śmīvat 1857.

11. The *uttarārḍha* (also called *Saubbhāgya-vidyodaya*), consisting of 45 *adhyaṅgas*, begins:

अथय ऊचुः ।  
 अथ्यभृंग महाभाग सर्वज्ञानयता वर ।  
 श्रीमद्व्याख्यानमाहात्म्यं श्रुतं सांगरहस्यकं ॥ १ ॥  
 श्रीविद्या च तथा लक्ष्मीनेहालक्ष्मीस्त्रिशक्तिका ।  
 सावान्यलक्ष्मीः पंचेति सावान्यश्रिय ईरिताः ॥ २ ॥  
 तत्राद्या सावान्यलक्ष्मीः श्रीविद्या कथिता तया ।  
 तस्या माहात्म्यमखिलं वद नः कुरुणानिधे ॥ ३ ॥



चुष्यभृगु उवाच ।

इत्युक्तवन्तं नृपतिं रामं विजगतीपतिं ।  
ग्राहं सीतापतिं रुद्रो गीर्वा सह जगत्पतिः ॥ ३ ॥

ओरुद्र उवाच ।

ब्रह्मतादात्म्यसंसिद्धिहेतुभूतं सनातनं ।  
ब्रह्मापरोक्षविज्ञानं रहस्यं भुक्तिमुक्तिदं ॥ ५ ॥  
श्रुतं तव मुखाभोजासद्यःपातकभञ्जनं ।  
अमिददृष्टारोमात्रमाहात्म्यमखिलं श्रुतं ॥ ६ ॥  
अविद्या जगतां धात्री मृषिता न प्रकाशिता ।  
माहात्म्यमखिलं तस्या वद मया जगत्पते ॥ ७ ॥

अभिगवानुवाच ।

यत्तस्मारायणेनोक्तं जनकाय महात्मने ।  
माहात्म्यमखिलं शृणो अविद्याया वदाम्यहं ॥ ८ ॥

अनारायण उवाच ।

भृगु राजन्महीपाल सीभाग्योदयनामकं ।  
तत्र नारायणीये स्तिष्माहात्म्यं सर्वसिद्धिदं ॥ ९ ॥  
अहं दाशरथिभूत्वा पृष्टो रुद्राय धीमते ।  
पुनर्दाशरथीयाख्यं तत्रं वक्ष्यामि सादरं ॥ १० ॥ ०

This chapter subsequently treats of the three kinds of initiation (*pāsupatī*, *vaishṇavī*, and *traiṣpurī dikshā*). Ch. 2-27 deal with the arcana of the science, as revealed by *Dakṣiṇāmūrti* to his consort *Devī*. At the beginning of ch. 2 the usual 64 *Tantras* are enumerated by *Devī*, though not in as correct a form as one might wish.

The section from ch. 28 to the end is also called *Rājaraṣa* (or *Rājaraṣeśvarī*)-*vidyāmāhātmya*, consisting first (ch. 28-33) of conversations between *Sumati Jada* and his father, on *Vaishṇava* and *Tantric* rites, and subsequently of a further course of instruction on the part of *Nārāyaṇa*.

It ends :

तत्रं दाशरथीयाख्यं वेदस्माराथैर्मयहं ।  
अचैकमपि बाधायमर्थज्ञानपुरःसरं ॥ ३७ ॥  
पठेद्यः भृगुयाद्वापि विमुक्तः पापराशिभिः ।  
प्रयाति परमं धाम सनातनमनुजगम ॥ ३८ ॥

चुष्यभृगुमुखाभोजाकुनैतत्परमवैयः ।

मत्तात्मानं परं ब्रह्म रामं नारायणं विभुं ॥ ३९ ॥  
चुष्यभृगु सनाभाष्य तात्वा धर्मरहस्यकं ।  
कृतकृत्यास्ततो जग्मुः स्वाध्यामास्तुदिताननाः ॥ ४० ॥  
इदं तत्रं महामुने तारकं ब्रह्मरूपिणा ।  
जानकीपतिना प्रोक्तं जगदानन्दहेतुकं ॥ ४१ ॥

इति श्रीमदनुत्तरब्रह्मसंहस्ये दाशरथीये तत्रं वेदस्माराथैर्मयहं संग्रहे उत्तरभागे सीभाग्यविद्योदये राजराजविद्यामाहात्म्ये शास्त्र-रहस्यकथनं नाम पंचचत्वारिंशोऽध्यायः ॥

The copyist has added (?from the original MS.) five partly corrupt *śloka*s, the first and last of which run thus :

अविद्वद्भ्रमंडलीमकुदरीराज्यदामोरुहो(?)  
यस्यासोद्विभुषः वितामह(रि)निधिः श्रीरत्नसुंदर्यपि ।  
माता कूनगिरिश्च जन्मधरणी नामापि वंशीधरो  
भारद्वाजकुलोदय(?) कुले सदारयुपतिः श्रीसुंदरी-  
[यज्ञभः ॥ १ ॥

शङ्केगाद्यभूयोन्मते (1676 = A.D. 1754) आचरणं ना-  
सि कृष्णे च पक्षे तिथी पठिकायां  
गुरी वेदसारं . . . . तत्रं  
लिलेखेह वंशीधरः श्रीशतुल्ये ॥ ५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2559, 2560.

1204, 1004. Foll. 271 and 174; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, by two different hands (one of which wrote vol. 1., foll. 1-154); 8-10 lines in a page; modern.

*Dāśarathīya-tantra*, complete; each volume containing one part. [H. T. COLEBROOKE.]

2561.

1442a. Foll. 134 (numbered 133; no. 108 being double); size 12½ in. by 4½ in.; indifferent, careless, modern writing; ten lines in a page.

*Prapañcasāra*, a work on the arcana of *Tantric* science and worship, in 36 *paṭalas*; by a writer who signs himself *Ācārya*.

Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

सकयत्तयपाद्योः स[१]मभिर्वैश्वर्गे  
विरचितमुसवाहा पादमध्याख्यद्वत्ता(?) ।  
सकलनगदधोशा शास्त्रज्ञा विप्रयोनिर्  
वितरतु परिमुक्तिं चेतसः झारदा वः ॥ १ ॥  
अथाभवन्महरोचराख्याः  
पुरा प्रधानाप्रलयावसाने ।  
गुणप्रभिता जगतो यस्य मृष्टि-  
स्थितिद्ययस्यर्शनिविष्टचेष्टाः ॥ २ ॥  
सनिप्यति च कृतं च ते विविच्य यमाविदन् ।  
वक्तामनमन्यक्तमरूपं मायिनं विभुं ॥ ३ ॥  
मूर्त्ता भासेन दुग्धाग्नी रूपशंसमाकुले ।  
मरुत्संयद्वनोत्कीर्णलहरीकयशीतले ॥ ४ ॥  
उल्लादादित्यकिरणप्रशीतशिशिरोदये ।  
पूरीचन्द्रकरामर्शप्रतिबुभुक्षनाशये ॥ ५ ॥ ७ ॥  
नीलोत्पलदलप्रस्था नीलकुंचितमूर्धनी ।  
अश्वीचन्द्रविंवाभललाटामायतधुवं ॥ ६ ॥  
रत्नारविन्दनयनामुक्तसामरुणाधरी ।  
मन्दसिताधरमुखी लसन्मकरकुंडली ॥ ७ ॥

It ends:

प्रतिमं च तं बहो गुलिकान्  
अमरं वि दर्शनमस्य भवत् ।  
इह सिद्धिरथास्य भवत्यखिला  
वडधामुसपुष्करपानमुखा ॥ १० ॥  
इति सिद्धमुनीन्द्रयक्षविद्या-  
धरं धर्मासुराश्चरोभिः ।  
प्रतिभाषितमुत्तमं विधानं  
गदितं पुरुषोत्तमस्य विष्णोः ॥ ११ ॥  
इति अष्टपूजाध्यानकैः श्रीधरं यो  
भजति स तु समग्रो संपदेष्वलङ्करी ।  
अधरकृतविपरीं प्राप्य लोकेकवंधो  
प्रजति पदमर्तं लोकवंधस्य विष्णोः ॥ १२ ॥

इत्याचार्यविरचिते प्रपञ्चनारे पुरुषोत्तममंत्रकथनं नाम  
पट्विंशः पटलः ॥

Only in a few colophons the contents of the respective chapters are indicated.

[H. T. COLEBROOKE.]

2562.

2783a. Foll. 77; size 11 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

*Prapañcasāraivaraṇa*, a commentary on the foregoing work, by *Jñānasvarūpa*.

*Paṭalas* 1-16.

The first leaf, written in a different hand, contains a page (not the first) of a commentary on some other work.

Fol. 2 commences in the comment on *śloka* 8: नीलपद्मदलतुल्या । नीला वक्रा केशा यस्यास्ता । अर्ध-  
चंद्रतुल्यामाला । दीर्घधुवं ॥ ६ ॥

Colophon: इति ज्ञानस्वरूपविरचिते प्रपञ्चसारविवरणे  
षोडशः पटलः ॥ संपत् १९६५ आश्विनमासे शुक्रपक्षे चतुर्थी-  
धवासरे ली० काश्या मध्ये ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2563.

1442c. Foll. 11; size 12½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

*Mahācīnakramācāra*, or *Cīnācārasūratānta*—also called *Ācārasūratānta*, or simply *Ācāra-tānta*—a treatise, in 7 *paṭalas*, on a form of (*kaula*) *Śakti* worship, represented as being derived from *Vishṇu-Buddha*, and from China; the illusion of the Chinese origin being kept up by the worshipper being invested during his devotions with twigs of the *mahācīnadrūma*.

Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected): देवुवाच ।

महाचीनक्रमाचारः सूचितो न प्रकाशितः ।

इदानीं कथयेशान यदि स्नेहो ऽस्ति मां प्रति ॥ १ ॥

इति पृष्ठः पुरा देव्या कैलासशिखरे हरः ।

चित्तयामास मनसा किंचिदाकुलितेक्षणः ॥ २ ॥

इयमस्मै(?) कुंठिता भूयो यन्मा प्रेरयति प्रिया ।

चीनाचारक्रमं वक्तुं तत्प्रकाश्यं कथं नया ॥ ३ ॥

इति गुप्ततरः सोऽयमाचारः सिद्धिदायकः ।  
स्त्रीणां चंचलया बुद्ध्या कथं गोमुं हि ज्ञप्ते ॥ ४ ॥  
इति संक्षिप्तं मनसा पुनराह महेश्वरी ।  
महाचीनक्रमाचारं ब्रूहि मे परमेश्वर ॥ ५ ॥

शिव उवाच ।

चलं यत्निरलं पत्नैरले (!) म[हे]श्वरि ।  
चीनाचारकर्म श्रोतुं विरक्ता भव पावैति ॥ ६ ॥  
स एव पर[म]ाचारो न प्रकाश्यः कदाचन ।  
गुह्यानुसूतः साक्षात्स्वज्ञानमयः शिवे ॥ ७ ॥  
स्त्रीसभावेन भवति ज्ञानमां परिपृच्छसि ।  
लक्ष्मिवारं रिचासि (!) तयापि श्रोतुं [मि]च्छसि ॥ ८ ॥

श्रीपार्वत्युवाच ।

यदि चीनक्रमाचारं न मे कथयसि प्रभो ।  
प्राणत्यागं करिष्यामि पुरतस्ते न संशयः ॥ ९ ॥  
इत्युक्तः स तदा योऽस्मी रुद्रः कारुणिको महान् ।  
महाचीनक्रमाचारं गदितुं संप्रचक्षमे ॥ १० ॥  
सर्वदा गोप्य एवायमाचारः सिद्धिदायकः ।  
तयानुरोधादेवाहं कथयामि समागतः ॥ ११ ॥  
ब्रह्मणो मानसः पुत्रो वशिष्ठोऽतीव संयमो ।  
तारामाराधयामास पुरा नीलाचले मुनिः ॥ १२ ॥  
नपन्त तारिणीं विद्यां कामाख्यापोनिमंडले ।  
रामयामास पद्मोत्तमपुत्रं ध्यानतत्परः ॥ १३ ॥  
वर्षे ध्यानेन तत्रैव चिरमाराधये (?० ने) सति ।  
नानुग्रहं चकारासौ तारा संसारतारिणी ॥ १४ ॥  
अयासी पितरं गत्वा ब्रह्मणं परमेश्वरिणं ।

*Brahman then eulogizes the power of Tārā which alone enabled him and his divine coadjutors to create, rule and destroy the world. Vasishtha subsequently tries to conciliate her, and not being successful, he becomes enraged :*

अचाल यमुधा सर्वा सशैलवनकानना ।  
हाहाकारो महानासोऽहं देवदेवेषु सर्वतः ॥ १५ ॥  
ततो बभूव पुरतस्तारा संसारतारिणी ।  
वशिष्ठस्तौ समालोक्य शशापातीव दारुणः ॥ १६ ॥  
तदा देवी वशिष्ठेन ज्ञप्ता न फलदा क्वचित् ।  
चीनाचारं विना नैव प्रसीदति कदाचन ॥ १७ ॥

मदीयाराधनाचारं बीडरूपो जनार्दनः ।  
एक एकं विज्ञानाति नान्यः कश्चन तत्त्ववित् ॥ १८ ॥  
उवाच साधकं श्रेष्ठं वशिष्ठं मुनिनायकां (? कं or यिकां) ।  
रोषेण दारुणमनाः कथं मामशप्यवान् ॥ १९ ॥ ० १४ ॥

तदुद्धरुपिणो विष्णोः सन्निधिं याहि संप्रति ।

तेनोपदिष्टाचारेण समाराधय मुन्नत ॥ २० ॥

तदैव मुप्रसन्ना स्या त्वयि वत्स न संशयः ॥

इत्याचारतंत्रे (thus also in *paṭ.* 4.) प्रथमपटलः ॥

*Paṭala II.*

ततः प्रथम्य तां देवीं वशिष्ठोऽस्मी महामुनिः ।

जगामाचारविज्ञानपाठया बुद्धरूपिणं ॥ १ ॥

ततो गत्वा महादेशे चीने स मुनिपुंगवः ।

ददर्श हिमवत्पार्श्वे साधकेश्वरसेवितं ॥ २ ॥

सलज्जस्तनभारेण रूपवीचनशालिना ।

मदिरामन्ननेत्रेण विलासोत्सामितेन च ॥ ३ ॥

मृगाररसवेप्रेण जनमोहनकारिणा ।

मायालज्जाविहीनेन देवीध्यानपरेण च ॥ ४ ॥

कामिनीनां सहस्रेण परिवारितमोश्वरि ।

मदिरायानसंज्ञातरकर्मपरलोचनं ॥ ५ ॥

हृदादेव विलोक्येन वशिष्ठो बुद्धरूपिणं ।

विस्मयेन समाविष्टः स्मरन्संसारतारिणीं ॥ ६ ॥

किमिदं क्रियते कर्म विष्णुना बुद्धरूपिणा ।

चेदवादविरुद्धोऽयमाचारः संमतो मया ॥ ७ ॥

इति चिंतयतस्तस्य वशिष्ठस्य महात्मनः ।

आकाशवा[णी] प्राहानु मेवं चिंतय मुन्नत ॥ ८ ॥

आचारपरमो योऽयं तारिणीसाधने मुने ।

एतद्विरुद्धाचारस्य मतेनासौ प्रसीद[ति] ॥ ९ ॥

यदि तस्याः प्रसादं त्वमचिरेणाभिवाञ्छसि ।

एतेन चीनाचारेण तदा मां भज मुन्नत ॥ १० ॥

आकाशवाणीमाकर्ष्य रोमाञ्चितकलेवरः ।

वशिष्ठो दंडवद्भूमौ पश्चात्तातोऽहं हर्षितः ॥ ११ ॥

अपोत्याय[ता]चिरेणासौ कृताञ्जलिपुटो मुनिः ।

जगाम विष्णोः सन्निधिं बुद्धरूपस्य पावैति ॥ १२ ॥

अयासी तं समालोक्य मदिरामदविह्वलः ।

प्राह बुद्धः प्रसन्नात्मा किमर्थं त्वमिहागतः ॥ १३ ॥

अथ बुद्धं प्रथम्याह भक्तिनसो मुनीश्वरः ।

मगुः स (?) तारिणीदेव्या निजाराधनहेतवे ॥ १४ ॥

तच्छ्रुत्वा भगवान्मुमुक्षुस्तत्त्वज्ञानमयो हरिः ।  
 वशिष्ठं ब्राह्म तज्ज्ञानं चीनाचारारिकारवान् ॥ १५ ॥  
 अग्रकाश्यो हिनाचारस्तारिख्याः (!) सर्वदा भवेत् ।  
 तत्र भक्तिवशादस्मिन् (!) प्रकाश्यः कदाचन ॥ १६ ॥  
 अथाचारविधिं वक्ष्ये देव्याः सर्वसमृद्धिदं ।  
 यस्यानुष्ठानमात्रेण भवाभी न निमज्जसि ॥ १७ ॥ ० १८ ॥  
 जानादि मानसं शीघ्रं मानसः प्रवरो जयः ।  
 पूजनं मानसं दिव्यं मानसं चापेक्षादिकं ॥ १९ ॥  
 सर्वं एव शुभः कालो नानुभो विद्यते क्वचित् ।  
 न विशेषो दिवा रात्रौ न संघायां दिवा निशि ॥ २० ॥  
 वस्त्रासनस्थानगोहे देहस्यशीदिवारिणः ।  
 भुक्तिं न चाचरेद्देव निर्विकल्पं मनश्चरेत् ॥ २१ ॥  
 नात्र मुद्याद्यपेक्षास्ति नात्र मित्रादिदूषणं ।  
 सर्वदा पूजयेद्देवीमस्मात्तज्ज्ञानभोजनः ॥ २२ ॥  
 महानिशि शुची देशे बलिं मंत्रेण दापयेत् ।  
 स्त्रीद्वेषो नैव कर्तव्यो विशेषात्पूजयेत्स्त्रियः ॥ २३ ॥  
 तासां प्रहारो निंदा च कीटित्यमप्रियं तथा ।  
 सर्वदा नैव कर्तव्यमनया सिद्धिरोधकम् ॥ २४ ॥  
 स्त्रियो देवाः स्त्रियः प्राणाः स्त्रिय एव विभूषणं ।  
 स्त्रीकुलेषु सदा भाव्यं मनसा स्त्रियामपि ॥ २५ ॥  
 तद्वस्ताद्रुचितं पुण्यं तद्वस्ताद्रुचितं जलं ।  
 तद्वस्ताद्रुचितं द्रव्यं महादेव्ये निवेदयेत् ॥ २६ ॥  
 महाचीनद्रुमलतावेधितः साधकोत्तमः ।  
 रात्रौ यदि जपेन्मंत्रं तुल्यं तस्य किं भवेत् ॥ २७ ॥  
 महाचीनद्रुमलतावेष्टनेन च यत्फलं ।  
 तस्यापि षोडशांशस्य कलां नार्हति [ते] शवाः ॥ २८ ॥  
 शवाशनादिकफलं लतागेहप्रवेशनं ।  
 श्मशानालयमागत्य मुक्तकेशो दिगंबरः ॥ २९ ॥ ० ३० ॥  
 स तीर्थसेवो पीठेषु स निवासो च सर्वदा ।  
 व्रतो स सोमपायी स सयज्ञः सर्वमन्युषु ॥ ३१ ॥  
 स वेष्णवः स शैब्यश्च स सीरः स च गाय[नः] ।  
 महाचीनक्रमाचारे तारिणो यः सदा भवेत् (ः भजेत्) ॥  
 इत्याचारसारतन्त्रे द्वितीयः पटलः ॥ [३२ ॥

### P. III. शिव उवाच ।

इति तस्य वचः श्रुत्वा हरेर्बुद्धस्तर्कपिणः ।  
 वशिष्ठस्तं पुनः ब्राह्म कृतान्जलिपुटो मुनिः ॥ १ ॥

वशिष्ठ उवाच ।

भगवन्देव देवेश तत्त्वज्ञानमय प्रभो ।  
 महाचीनक्रमाचारः सूचितो भयता मम ॥ २ ॥  
 प्रधानद्वयमेवास्मिन् मदिरा यो[वि]देव च ।  
 सनयोः किं प्रधानं तद्ब्रूहि मे परमेश्वर ॥ ३ ॥

बुद्ध उवाच ।

इतस्मिन्परमाचारे तुल्यमेव द्वयं मुने ।  
 प्रधानं योषितः किं तु देवानां च न संशयः ॥ ४ ॥  
 यतो हि योषितो देहे सदैवाधिष्ठिता शिवा ।  
 तस्मात्तं (० बु) विधिवत्पूज्या (० जा) तासां प्राधान्य[म्]  
 [उच्यते ॥ ५ ॥

वशिष्ठ उवाच ।

ब्रूहि देव विधानं च सर्वदेवमयप्रभो ।  
 यथा योषितु तत्पूजा कृता साधकसन्नमैः ॥ ६ ॥  
 सर्वेषामेव पीठानां प्रधानं योनिपीठकं ।  
 तत्र संपूज्यतां देवो कठिते (० नी) च प्रसीदति ॥ ७ ॥ ० ८ ॥  
 नटिका पालिनी वेश्या रजकी नापितांगया ।  
 ब्राह्मणी शूद्रकन्या च तथा गोपालकन्यका ॥ १० ॥  
 मालाकारस्य कन्या च नव कन्याः प्रकीर्तिताः ।  
 सपत्न्या सर्वजातीनां विदग्धा लक्ष्मणाविता ॥ ११ ॥  
 जानीयश्चतर्मा (० यान्यतमा) बुधामेतासामेव नायिका ।  
 सुंदरीं यौवनोन्मत्तां निर्लज्जां चारुहासिनीं ॥ १२ ॥  
 कृत्वा दिगंबरं तां च गंधकुंकुमचंदनैः ।  
 अनुलिप्तां मुक्तकेशीं ततस्तथोनिर्मंडले ॥ १३ ॥  
 गुरुशक्तिं समारभ्य पूजयित्वा चण्डकं ।  
 पीठपूजां विधायैव तन्मध्ये पूजयेज्जवां ॥ १४ ॥  
 तत्र चावाहनं नैव जीयन्वासो न वा मुने ।  
 उपचारैः पूजयित्वा अर्घ्यं दत्त्वा ततः पुनः ॥ १५ ॥  
 जललिङ्गे भैरवं च पूजयित्वा महेश्वरं ।  
 गंधासघातैः पुष्पैः होमं कुर्यात्ततः परं ॥ १६ ॥ ० १७ ॥  
 पूजाकालं विना नैव मुदा पेया च साधकैः ।  
 सायुष्याद्भोयते दृष्ट्वा पीत्वा च पशुतां व्रजेत् ॥ २० ॥  
 सीचामस्यां कुलाचारे ब्राह्मणः प्रविषेत्सुरां ।  
 अन्यत्र कामतः पीत्वा प्रायश्चित्तो भवेत्ततः ॥ २१ ॥

Then a story is told of Śukra Bhārgava having once uttered a curse against Devī Vārūṇī, the removal of which could only be effected by the Sautrāmaṇī and the kulācāra.

सीवानस्यां कुलाचारे सुरा पीत्वा क्लृप्तुः ॥ ३२ ॥  
 पतितस्य तु नस्यागे लगति यदि रेखचः ।  
 तावता रेगुमस्यया देवोलोके नहीयते ॥ ३३ ॥  
 पीत्वा पीत्वा पुनः पीत्वा यावन्पतति भूतले ।  
 उत्थाय च पुनः पीत्वा पुनर्जन्मो(!) न विद्यते ॥ ३४ ॥  
 पीत्वालिंग्य कुलाचारे प्रमदी यीवनोन्मता(?०दा) ।  
 कोटिजन्मार्जितं पापं तत्पुण्यादेव नाशयेत् ॥ ३५ ॥  
 पीत्वा पीत्वा जपित्वा च मुक्तः कोटिकुलीः सह ।  
 ब्रह्मलोके वसेद् देवि सत्यं सत्यं न संशयः ॥ ३६ ॥  
 तत्रैव व्यासमाप्नोति न पुनर्जायते भुवि ।  
 पीत्वा च पूजयित्वासीमोशतं लभते भुवं ॥ ३७ ॥ ० ३८ ॥  
 जायते साधकः श्रेष्ठो महाभोगी महामुखी ।  
 पीत्वा भोगाभोजयित्वा सोऽहंस्वतः परं ॥ ३९ ॥  
 स एव जायते वीरो जीवन्मुक्तो जगत्त्रये ।  
 चिरंजीवो जरामुक्तो विमुक्तः सर्वपातकेः ॥ ४० ॥ ० ४१ ॥  
 इति ते कथितं दिव्यं मुक्तशापविमोचनं ।  
 इति ते कथितं दिव्यं यथा पूज्या दिग्बरा ॥ ४२ ॥  
 पूजयित्वा महादेवि मुच्यते सर्वपातकेः ।  
 एवं देवीमर्चयित्वा किमसाध्यं जगत्त्रये ॥ ४३ ॥ ० ४४ ॥  
 आरभ्य मुक्तप्रतिपद्यावत्पञ्चदशी भवेत् ।  
 प्रयत्नं पूजयेच्छु त्रिपिसंख्या दिग्बरीः ॥ ४६ ॥  
 मंत्रसिद्धिर्भवेत्तस्य सत्यं सत्यं न संशयः ।  
 वीरसाधनकर्मणि दुःखसाध्यानि केवलं ॥ ४७ ॥  
 सत्तमं साधनं सेततत्र केहात्मकाशितं ।  
 गोपनीयं प्रयत्नेन पुत्रेभ्यो अपि न दर्शयेत् ॥ ४८ ॥  
 इत्येवं कथितस्तुभ्यं पूजाविधिरनुत्तमः ।  
 साधनं सर्वेषां चैव गोपयेन्मातृजारवत् ॥ ४९ ॥  
 इत्याचारसारतंचे तृतीयः पटलः ॥

P. IV. *Buddha*, having given directions to *Vasishtha* regarding vessels and appliances required for worship, eulogizes the occult science, e.g.

सर्वेभ्यश्चोक्तमा वेदा वेदेभ्यो वेद्यां परं ।  
 वेद्यावात्परमं श्रेष्ठं शैवाह्मिष्ठियमुत्तमं ॥ ३२ ॥  
 दक्षिणात्परमं धामं धामास्तिष्ठातमुत्तमं ।  
 सिद्धोक्तात्परमं कीलं कीलात्परतरं न हि ॥ ३३ ॥

P. V. sets forth the eightfold rule of conduct (*samayishṭaka*); and relates how *Brahman*, being puzzled at seeing the *Munis*, in the *Dāruruna*, practising the enormities of the *kulācāra*, betakes himself to *Vaikuṇṭha* to consult *Vishṇu*, who then commends the sages' doings as conducive to eternal bliss.

P. VI. teaches the *rahasyam*, consisting in the *pañcatattva*, viz.: मद्यं मांसं तथा मत्स्यं मृदा नैद्युनमेव च; the last of which is then further enlarged upon.

P. VII. The *Asura Vala* defeats the gods, and the *Munis* with *Indra* appeal for help to *Vishṇu*, who refers them to *Śiva*. The latter then teaches *Śakra* how to prepare the *Trai-lokya-vijayā*, the elixir of victory. He first enumerates its 21 names, or rather descriptive epithets such as *siddhimūlikā*, *jñānasampradā*, *yogadā*, *yogamārgya-pradarśinī*, *brahmasambhūtī*, *vijaya-pradā*. Then the recipe :

चेतरक्तपीतकृष्णपुष्पभेदाश्चतुर्विधाः ।  
 चेतपुष्पा ब्राह्मणी च क्षत्रिया रक्तपुष्पिका ॥ ३३ ॥  
 पीतपुष्पा तु वैश्या स्याच्छूद्रा तु कृष्णपुष्पिका ।  
 आहृत्य पत्राखेटाक्षां विज्ञानीयात्प्रयत्नतः ॥ ३४ ॥  
 माज्जितानि घृतेरेव चर्षितानि शिलातले ।  
 त्रिकटु त्रिफला भृंगी कुश धान्याकसंभवा ॥ ३६ ॥  
 शटी ताली सपत्रं च पटफलं नागकेसरं ।  
 यवानोद्वयमेवीरकड्यमेव च(!) ॥ ३७ ॥  
 एतानि सनभागानि पुष्करौद्राणि(!) चूर्णयेत् ।  
 गृहीत्वा चूर्णमेतच्च संघिञ्चूर्णं तु तत्तमं ॥ ३८ ॥  
 उभयोस्तु समं दत्त्वा सिता(?) तन्मिश्रयेद्दृढं ।  
 मिश्रयित्वा चतुर्धाशसमं मधु घृतं तथा ॥ ३९ ॥  
 पुनः शिलातले पिष्टा त्रिसर्गधी(!) प्रयतेयेत् ।  
 रूर्णपात्रे [तु] पुरतः स्थापयित्वा ततः क्रमात् ॥ ४० ॥  
 चतुर्भिर्भुजस्तस्याः शोधनं समुपाचरेत् ।  
 निवेश्य तत्र दास्यं यथामंत्रं विशोधयेत् ॥ ४१ ॥  
 संविदे ब्रह्मसंभूते ब्रह्मपुत्रि सदानये ।  
 भैरवाणां च दत्त्वा त्वं पवित्रा भय सर्वदा ॥ ४२ ॥

It ends :

रत्ने कथितं सर्वं विनयाकल्पमुत्तमं ।  
प्रसादादचिरादयं (!) याचितं ते भविष्यति ॥ ७७ ॥  
इत्युक्तः स मया शक्रो निभयानन्दमादौ वैः (वि० or निभेरा०) ।  
भक्त्या परमया युक्तस्तर्कतुमुपचक्रमे ॥ ७८ ॥  
संवासरं प्रतिदिनं प्रयतस्त्रिकालं  
शक्रो निषेव्य समया विधिना वशिष्ठं ।  
जित्वा बलामुरमभूद् दशदेवराजः  
संप्राप्य विश्वशमनस्य सलम्बकामः (!) ॥ ७९ ॥  
रत्नद्रुहस्यगदितं परमं निगूढं  
कुत्रापि नैव कमनीयमिदं कदाचित् ।  
उत्कण्ठया तव मया ननु पूर्ववृत्तं  
दत्ते (!) त्वयापि विधिना प्रविधीयतां तत् ॥ ८० ॥

इति श्रीनाथारसारत्ने ह[र]गौरीसंविदासमतिनैम सप्तमः  
पटलः पूर्णमस्तु ॥

See Rāj. Mitra, Notices, i., p. 268, where an *Ācīrasāratantra* in 7 *paṭalas* is described, the MS. being, however, defective at the beginning, and concluding with a *mandākrāntī* verse (वनि वामा रमणकुशला दक्षिणे चारुपादे ०) not contained in the present MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

2564.

323. Foll. 79; size 12 in. by 4 in.; modern Bengali writing, by three different hands; seven lines in a page.

*Durgābhaktitarāṅgiṇī*, or *Durgotsavapaddhati*, a manual of the worship of *Durgā*, composed, by *Vidyapati*, under the auspices of *Bhairava-siṃha*, brother(?) of *Virasiṃha*, king of Mithilā.

It begins (with the numbers supplied):

अभियाभित्तसिद्धये वन्दितो यः सुरैरपि ।  
सर्वैर्विप्रभिदे तस्मै गद्याधिपतये नमः ॥ १ ॥  
भक्त्या नवमुरेन्द्रनीलिमुकुटप्राग्भारतारस्युन्-  
मायिकव्यवृत्तिपुत्ररञ्जितपदद्वन्द्वारयिन्द्रियः ।  
देव्यास्तनयशदेवदपैदलना सन्निह (?) सञ्चित्-प्रकृष्टामर-  
स्त्रारान्यप्रतिभूतधिष्णुकरणा (?) र. विष्णुकरणा (?) गम्भी-  
रदृक् पातु नः ॥ २ ॥

सस्ति श्रीनरसिंहदेवमिथिलाभूमखलाखखलो  
भूभूमीलिकरीटरत्ननिकरप्रसविताङ्गद्वयः  
आपूर्वापरदक्षिणोत्तरगिरिप्राप्ताधिवाभ्रःपि-  
खर्षोष्ठीशिमणिप्रदानविजितश्रीकर्णकल्पद्रुमः ॥ ३ ॥

विष्णुस्यातनयस्तदीयतनयः प्रीटप्रतापोदयः  
संयामाङ्गनलम्ब[वेरि]विजयः कीर्त्यामलोकचयः ।  
मयादानिलयः [प्र]कामविनयः प्रज्ञा[प्र]कषोभयः  
श्रीमद्वपतिधोरसिंहविजयो राजसमोपक्रियः ॥ ४ ॥

श्रीयैवजितपद्मगीडधरणीनाथोपनवीकृता-  
[स्ने]कोनुज्जतरङ्गसङ्गम(?) त)सितच्छत्राभिरामोदयः ।  
श्रीमद्वैरपसिंहदेवनृपतिर्यस्यात्म(?) र. नु)जम्मा जय-  
त्वाचन्द्रार्कमखखकीर्तिसहितः श्रीरुपनारायणः ॥ ५ ॥

[देवीभक्तिपरायणः सुतिमुक्तप्राग्भारतारयणः  
संयामे रिपुराजकंसदलनप्रवृत्तनारायणः \* 1]  
विष्णोर्हितकाम्यया नृपपदोऽनुज्ञाय विद्यापतिं  
श्रीदुर्गास्तवपद्धतिं स तनुते दृष्ट्वा निबन्धस्थितिं ॥ ६ ॥

तथादौ देवोमृहनिर्माय । रत्नाकरादिनिबन्धेषु देवोपुराणे । ०

The work consists of two chapters (*tarāṅga*), the first of which (ending fol. 32a) treats of the worship of the goddess generally, and the rites prescribed on different days, whilst the second treats of the *Durgotsava*.

It is largely compiled from *Purāṇas* (esp. the *Devī*, *Kālikā* and *Bhaviṣya*). Of other authorities may be mentioned : *Gauḍanibandha* (ज्येष्ठानखत्रयुक्तायां पद्यां विस्वाभिमन्त्रयं । सप्तम्यां मूलपूजायां पञ्चिकायां प्रवेशनं ॥ ०), foll. 12a, 16b; *Durgotsavādhikāre Bhojarājah* (उमाया नयनी प्रोक्ता हरिस्तति-  
पिम्लेष्टमोद्वयोरैक्ये (!) महापुण्या उमा माहेश्वरी तिथिः ॥) fol. 13a; *Laṅhanyāsa* (वेदाभ्यासादवाप्नोति पुरुषार्थचतु-  
ष्टयं । ०), fol. 14b; *Śūradātīlaka*, fol. 36a; *Śilpa-  
śāstra* (नक्षत्रसालके स्थाने पूज्या दुर्गा समुत्तिष्ठः । ०) fol. 18b; *Śīvarahasya*, fol. 38a, b, etc.

\* This hemistich, omitted by the MS., is supplied from the text given by Mr. G. A. Grierson, Ind. Ant. xiv., p. 192; and from Rāj. Mitra, Notices, v., p. 192, where, however, our *ślokas* 4 and 5 are omitted.

It ends :

सरितः सागराः शैलास्तोषाणि जलदा नदाः ।

इते त्वामभिविष्टान् सर्वकामार्थसिद्धये ॥

इति श्रीदुर्गाभक्तिरत्निका द्वितीयप्रयोगतरङ्गः ॥

कारुण्यैकवर्णवदा प्रथमतो बाला निरधायते

भीतिभ्यो घनपङ्कलिप्रवपुषः प्रक्षालयन्मञ्जिका

संसारे क्षलतः समुद्धरति या मोहान्धकारध्वेत(?)<sup>०</sup> रात्र  
[तान्]

साक्षाद्: शरणागताविश्रमनो देवी जगत्पाविनी ॥

भूपञ्चमीभवमिहवर्ण[?] तिलकः] श्रीदुर्गारायण[?]

कात्वा(?) नन्द[न] नन्दनक्षितपतिश्रीवीर(r.धीर)-  
[सिंहः कृती ।

शक्रप्री(?) सहभूरुपेन्द्रमहिमप्रीभैरवप्लामुनी

दुर्गाभक्तिरत्निका कृतिरियं तस्यास्तु सत्योतये ॥

नर्यादासुनिधिः ०-०-०-०- श्रीदुर्गापावधिः

सहः सङ्गरसङ्गरत्नविजयश्रीलभदोःसन्निधिः ।

यस्य श्रीरसमुद्रमुद्रयशसो रामस्य सीमिषिषत्

श्रीगीमखलमखनो विजयते श्रीचन्द्रसिंहो ज्ञानः ॥ ०

According to the genealogical indications given by the author himself, in several of his works, as well as to the records of the Maithila genealogists — cf. J. Beames, *Ind. Ant.*, iv., p. 299 sq.; G. A. Grierson, *Maithili Chrestomathy* (extra number to *Journ. As. Soc. Beng.* 1882); and in *Ind. Ant.*, xiv., p. 182 sq.— *Vidyapati*, the popular poet of Mithilā or Northern Behar, flourished in the 15th century. The whole line of Mithilā kings and queens (during the reigns of several of whom the poet composed his works), is given by the native records as follows :

I. *Rājā Paṇḍita Kāmēśvara Thākur*,—his son

II. *Bhogēśvara Thākur*,—his brother]

III. *Bhava Siṃha (Bhuvēśvara)* succeeded in 1348 A.D.;—his son

IV. *Deva Siṃha*, succ. 1385;—his son

V. *Śiva Siṃha (Rūpa Nārāyaṇa)*, succ. 1446;—his queen

VI. *Lakhimā Devī*, succ. 1449;—

VII. *Viśvāsa Devī*, succ. 1458;—

VIII. *Nara Siṃha (Darpa Nārāyaṇa)*, succ. 1470;—his son

IX. *Dhīra Siṃha (Hṛidaya Nārāyaṇa)*, succ. 1471;—his brother(?)

X. *Bhairava Siṃha (Hari Nārāyaṇa)*, succ. 1506;—his son

XI. *Rāma Bhadra (Rūpa Nārāyaṇa)*, succ. 1520;—his son

XII. *Kaṃsa Nārāyaṇa (Lakṣmīnātha)*, succ. 1532.

Under *Śiva Siṃha* (v.) the author wrote his *Purushaparikhā*, in the final verses of which (*Rāj. Mitra*, v., p. 245) he states that the king's father, *Deva Siṃha*, had a lake made at *Sankuri*, and that his grandfather, *Bhava Siṃha*, was burnt on the *Vāgvali* along with two wives. Under *Viśvāsa Devī* the author composed his *Gaṅgāvākyāvali* (*Oxf.*, no. 708; *R. M.*, iii., p. 235), and his *Śaivasarvasvasāra* (*R. M.*, vi., p. 2). From the introduction to the latter work it clearly appears that *Viśvāsa Devī* was the wife of *Padma Siṃha*, younger brother of *Śiva Siṃha*, whilst the Maithila records (if rightly read) would seem to make her the first of the six wives of *Śiva Siṃha*. We may then assume that *Śiva Siṃha*, having died without issue, was succeeded by his queen *Lakhimā Devī*, and the latter by *Viśvāsa Devī*, the wife of the king's (deceased) brother. This branch of the line having become extinct with *Śiva Siṃha* (and *Padma Siṃha*), the throne now fell to their cousin (VIII.) *Nara Siṃha (Darpa Nārāyaṇa)*, oldest son of *Hari Siṃha* (or *Hara Siṃha*), younger brother of (iv.) *Deva Siṃha*. Under *Nara Siṃha* (or *Darpa Nārāyaṇa*, as he is only called in the introductory verses), *Vidyapati* wrote his *Vibhāgasāra* (*R. M.*, vi.,



p. 67), whilst for his queen, *Dhīramati* (also called *Dhīrā* or *Hīrā*, Oxf. Cat., no. 718), he composed the *Dīnavākyāvalī* (R. M., v., p. 137; Bhandarkar, Rep., p. 352). This king was succeeded by his eldest son (ix.) *Dhīra Siṃha* (*Hṛidaya Nārāyaṇa*), and he by his brother (x.) *Bhairava Siṃha* (*Hari Nārāyaṇa*), for whom (possibly still in the reign of the elder brother) *Vidyāpati* composed the work now under notice. In the last of the final verses the author also mentions a younger brother of the two kings, called *Candra Siṃha*, whom, together with a fourth brother, the genealogical chart published by Mr. Grierson (Ind. Ant., xiv., p. 196) makes the son of *Nara Siṃha* by a second wife. This *Candra Siṃha* would seem to be the Maithila prince under the auspices of whose wife, *Lukhīmā Devī*, *Mīsarūmīśra's Vivādacandra* (Oxf. Cat., no. 718) was composed. This king's grandfather *Harasiṃha*, accordingly was entirely different from the *Harasiṃha* (or *Hari Siṃha*) *Dera* who, residing at Simrāon (Samaragrāma), was conquered, in 1322, by *Tughlak Shāh*, and, in 1324, founded a new dynasty in Nepal (S. Cat., no. 1390).

The jurist *Vācasputimīśra* wrote his *Cintāmaṇi* under the patronage of *Harinārāyaṇa* of Mithilā, and his *Dvaitanirṇaya* under the auspices of *Jayā*,\* queen of *Bhairava* (cp. Prof. Jolly, Zeitsch. d. D. M. G., xlv., p. 274), and his *Śrāddhakalpa* (Cat. no. 1700) under *Rāmabhadra Rupanārāyaṇa*. As *Bhairavasīṃha Harinārāyaṇa* did not come to the throne till 1506 A.D., *Vācasputimīśra's* date has to be put

more than a hundred years later than has hitherto been assumed.

Whether the author of the present work and those mentioned above is really identical with the popular poet *Vidyāpati* (or *Bidyāpati*) seems to me far from certain. Mr. Grierson (I. A., xiv., p. 190) has published the text and translation of a copper-plate grant, dated Samv. 1455, Śaka 1321, Lakshm.-Samv. 283 (A.D. 1399), said to be in the possession of the poet's descendants, by which "the great *Pandit Śrī-Vidyāpati Thakkura*, glorious as a new *Jayadeva*," is presented by king *Śiva Siṃha* with the village of Bisapī (the modern Bishpī). But, even supposing that *Śiva Siṃha* might have been appointed *yuvārāja* by his father more than 46 years before his father's death, it seems strange that there should be no Sanskrit works of the poet prior to the *Purushaparikhā*; and Mr. Beames's suggestion, that there were probably two different writers of the name, seems to me to deserve serious attention. It is also desirable that the grant referred to should be carefully examined.

Whilst the author of the present and the other works nowhere gives any indication regarding his own ancestry, the poet *Vidyāpati* is stated to have been the son of *Gaṇapati*, son of *Jayadatta*, son of *Dhīrēkvara*, son of *Devāditya*, son of *Karmāditya*, son of *Harāditya*, son of *Vishṇuśurman*, who is said to have lived at Bisapī.

[H. T. COLEBROOKE.]

2565.

1259c. Foll. 42; size 8½ in. by 5 in.; fairly good, clear Devanāgarī writing; 12-14 lines in a page.

*Yogasārasamuccaya*, also called (or forming part of the) *Akulāgama-mahātānta*, in ten

\* She is styled (Oxf. Cat., no. 648) the mother of *Purushottama*. As the identification of the kings themselves can hardly be doubted, *Purushottama* would seem to have been another name which *Rāmabhadra* (or his brother *Garuḍa Nārāyaṇa*) had in his younger days.



chapters (*paṭala*), consisting of conversations between *Śiva* and *Pārvatī* on the subject of *Yoga* and the duties of those who practise it. [A.]

Amongst the principal duties of the *Yogins* which can be performed by all classes and castes, the study of the *Vedānta* figures as one; so that under *Yoga* in this connection we have to understand contemplation of the inner self and meditation on metaphysical problems generally, rather than a particular school of philosophy.

It begins:

आदौ यस्तु त्वया नाथ मुनिसिद्धैरनेकधा ।

अनंतशास्त्रनायादौ कथितः परमेश्वरः ॥ १ ॥

प्रसक्तो भव(देव B) देवेश भवदुःखविनाशक(० न B) ।

अनंत(अनेक B) शास्त्रस्रवणादस्माकं भ्रामितं मनः ॥ २ ॥

मनैतत् (केन ने B) कारणं कर्तुं किं योगः प्रोच्यते  
[श्रुतौ (स तु B) ।

स योगः (योगस्तु B) यद्विधः प्रोक्तो नानातत् तस्य  
[दृश्यते ॥ ३ ॥

अनेकभेदभिन्नानेकशास्त्रप्रचोदितः (! अनंतभेदभिन्नस्य  
[अनेकशास्त्रप्रोदिता B) ।

शास्त्रस्य संगतिर्नास्ति संशयं कथय प्रभो ॥ ४ ॥

नश्यते केन मार्गेण गर्भवासः सुदारुणः (वासस्तु ० B) ।

देवानां परमां मुक्तिं (भक्तिं B) श्रुत्वा सुवचनं (तु व ० B)  
[मुनिः ॥ ५ ॥

प्रोवाच भगवान् विष्णुः सर्वेषां चैव संगतं (संगतं B) ।

नारायण उवाच (B has this before next half-*ślo.*) ।

त्वया हि प्रोक्तमेतच्च (० कथितं यस्तु B) रहस्यं गुह्यमुत्तमं ।

अकुलागमनामेहं तत्त्वं अहं (अकुलागमकस्यो ज्यं शृणुष्वे)  
[कथयाम्यहं ॥ ७ ॥

वेदशास्त्रागमैर्विप्राः (० शास्त्रस्य मध्ये तु B) सात्मयोगः  
[प्रशस्यते ।

अनेकभेदभिन्नेन येन (येनैवानेकभेदेन तेन B) सर्वे  
[विनोहिताः ॥ ८ ॥

मुनय ऊचुः ॥

सर्वशास्त्राणां मध्ये तु (मुनयः सर्वशास्त्रेषु B) योगसाम्यं  
[निरूपितं ।

तच्छास्त्रं शंभुना प्रोक्तं कुच कस्य जनादेन ॥ ९ ॥

भगवानुवाच (om. B) ॥

हिमाद्रेर्गङ्गरे (हिमाद्रिद्विष्वरे B) रम्ये नानाभातुषि-  
[चिचिधते ।

अनेकद्रुमसंकीर्णं सहकारोपशोभिने (पुष्पप्राकारशो ०  
[B) ॥ १० ॥

गंगादिसरितस्तत्र सर्वतीर्थनिषेधिते ।

पुष्पदेशे महासीम्ये संगमे (संगले B) निरुपद्रवे ॥ ११ ॥

इवांते विजने रम्ये (गोप्ये B) चित्तस्याह्लादकारके ।

तस्मिन्मध्ये महादेवो देवानां देवतं परं ॥ १२ ॥

सिद्धासन(ने B) समो भूत्वा योगेषु परिनिष्ठितः ।

ध्यानस्यर्चितयामास [स] शिवं (r. वः) परमेश्वरं (r. रः)  
[॥ १३ ॥

निरंजनं निराकारं निर्विकल्पं निरुपमं (I A. B.) ।

परिपूर्णं परं ब्रह्म तस्मिन् लीनो महेश्वरः ॥ १४ ॥

तस्मिन् (कृषित् B) काले महानाया शोभन्ती तत्र  
[आगता ।

समाधिस्थं हरं दृष्ट्वा स्तुतिं चक्रे च (हि B) पार्वती ॥ १५ ॥

श्रीदेव्युवाच ॥

नमस्ते विश्वरूपाय विश्वबीजाय (आदिनायाय विश्व-  
[नायाय B) ते नमः ।

सबाह्याभ्यंतरस्याय नमस्ते विश्वरूपिणे (० शरिरे B) ॥ १६ ॥

मृडित्यतिनिलयानां (विनाशानां B) त्वमेव (त्वं हेतुः  
[B) परमेश्वर ।

त्वमेको अपि त्रिधा भिन्नो ब्रह्मविष्णुशिवाकृतिः ॥ १७ ॥

नमो रजःस्वरूपाय सत्स्वरूपाय ते नमः ।

तमोरूप नमस्तुभ्यं (नमस्तेस्तु B) निर्गुणाय नमो नमः ॥ १८ ॥

अध्यात्मविद्याविद्यानां सा विद्या त्वं सुरेश्वर ।

यया सुविद्यया सिद्धाः प्राप्नुवन्ति परं पदं ॥ १९ ॥ ० ३१ ॥

[चतुर्विंशतितस्त्योते पुरुषः पञ्चविंशतिः । om. A]

स जीवस्तु (सर्वं B) गुणाधीनो नायया मंत्रबाहकः  
[[सर्व ० B) ॥ ३२ ॥ ० ५२ ॥

इवं नानाप्रकारेण पार्वत्या प्रार्थितः शिवः ।

भ्यानादुपादृतः प्रातः (० उपरतचित्तः B) श्रुत्वा जातो  
[महेश्वरः ॥ ५३\* ॥

तस्मिन्महेश्वरे देवी साह्यादा शोभन्ती कला ।

महादेवं नमस्कृत्य तथा प्रसक्तो सर्व कृतः ॥ ५४ ॥

\* In MS. A the numbers are shifted on by one hemistich (see v. 7 above).

- अवधार्यतां सुरश्रेष्ठ महात्म्यं कृपया हर (शिव B) ।  
 शास्त्रेष्वनंततर्पणानः कर्मभिन्नाः श्रुता मया ॥ ५५ ॥  
 मे नतिर्भाविता तैस्तु किं सत्यं तत्र वेदमहं (नल्लराम्यहं B) ।  
 तस्मात्कथय सर्वज्ञ कारुण्यं वेदशास्त्रयोः ॥ ५६ ॥  
 सर्वेषां चैव शास्त्राणां भेदः किं चैक्यवाक्यता ।  
 बहदर्थानविवादेषु चित्तको मनसि स्थितः ॥ ५७ ॥  
 कर्मैशा लभ्यते मोक्षः किं योगः साधनेन च ।  
 योगश्च (चैकः B) सर्वशास्त्रेषु प्राप्यते (०स्त्रे प्रोच्यते B)  
 [किमनेकधा ॥ ५८ ॥  
 योगस्य च षडंगानि कानि तानि तपोनिधे (तपोधन B) ।  
 कथयस्व महादेव प्रसन्नमन्यं यथाधीतः ॥ ५९ ॥ ० १२३ ॥
- II. (sl. 53) beg.: देव्युवाच ॥  
 अद्य मे सफलं जन्म अद्य मे सफलं तपः ।  
 अद्य मे सफलं ज्ञानं त्वत्प्रसादाद्भावांतके ॥
- III. (sl. 68): देव्युवाच ॥  
 नानापथश्रुत्यां पुंसामेको गम्येति (!) कथ्यते ।  
 योगगम्यं परं ब्रह्म इत्यलीकं वचः प्रभो ॥
- IV. (sl. 61): देव्युवाच ॥  
 पुनः पुनर्न पृच्छानि पृच्छामीति पुनः पुनः ।  
 अन्यथातिशयोक्तिर्न कारुण्यं कुरु मे प्रभो ॥
- V. (sl. 16): ईश्वर उवाच ॥  
 श्रूयतां धर्मसर्वस्वं श्रुत्वा चैवावधार्यतां ।  
 आत्मनः प्रतिकूलानि कर्माणि त्रिविधानि वा ॥
- VI. (sl. 28): ईश्वर उवाच ॥  
 ब्रह्मार्थं ब्रह्म हविर्ब्रह्मग्नौ ब्रह्मणा हुतं ।  
 ब्रह्मैव तेन गतं ब्रह्म कर्मासमाधिना ॥
- VII. (sl. 80): देव्युवाच ॥  
 देवदेव जगन्नाथ संसारार्थवतारक ।  
 अपुनोक्तं त्वया शंभो यद्वचनं तत्किमात्मकं ॥
- VIII. (sl. 35): ईश्वर उवाच ॥  
 इदं सर्वं मया दत्तं ज्ञानमभ्यात्मकं परं ।  
 अग्निसोमगते भंगे शिवदीप्तोत्तरा भव ॥
- IX. (sl. 229): देव्युवाच ॥  
 चत्वार आश्रमाः पूर्वं यथाव[च] अभिधी हरि ।  
 अनुक्रमे क्रमो नास्ति प्रत्ययो दृश्यते मम ॥
- It ends :  
 अयं योगः सर्वशास्त्रे विज्ञानीयाद् वरानने ।  
 गुरुप्रसादाज्ज्ञातव्यं रहस्यं सकुललग्नं ॥ २२९ ॥

X. (sl. 75): श्रीईश्वर उवाच ॥  
 हठमंत्रस्तथा राजन् (!) विस्तारं कथ्यतां त्वया ।  
 स विभाव्यात्मन्ये तु योगाभ्यासं च याचति ॥

It ends :

ज्ञानभ्यानविहीनस्य संभवति पुनः पुनः ।  
 जन्मजन्मेषु वैराम्यं तदा सत्तुरु दृश्यते ॥ ७३ ॥  
 प्रत्यक्षोऽपि परोक्षोऽस्मी जायते नंदभागिनी ।  
 तस्य योगं न रातव्यं - - - - - ॥ ७४ ॥  
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेन योगाभ्यासं नृहेष्वरि ।  
 स्वयंबोधस्वरूपेण - - - - - ॥ ७५ ॥

इति श्रीसकुललग्ने महातंत्रे योगसारसमुच्चये दशमः पटलः ॥  
 ० संवत् १६२६ वर्षे ज्येष्ठदि १ शनी चतुर्विंशतिहातीयर्जाचू-  
 यामे वास्तव्य तर्नदातटे भट्टश्रीरामजीस्वात्मनेन जगन्नाथभट्टेन  
 स्वावलोकनार्थं परोपकारार्थं च सहस्रेण लिखितं सकुललग्न-  
 पुस्तकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2566.

1248b. Foll. 43; size 9½ in. by 3½ in.;  
 good, clear Devanāgarī writing (? of 1678 A.D.);  
 eight lines in a page.

The same work; *paṭalas* i.-ix.

This MS. begins:

अज्ञाननिमिषस्य ज्ञानांजनशलाकया ।  
 चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ १ ॥  
 यस्तु आदौ त्वया नाथ मुनिशिष्यैरनेकधा ।  
 अनेकशास्त्रनायादी कथिता परमेश्वर ॥ २ ॥

It ends :

अयं योगः सर्वशास्त्रे विज्ञातव्यो वरानने ।  
 गुरुप्रसादात् ज्ञातव्यं रहस्यं सकुललग्नं ॥ २२९ ॥

इति श्रीसकुललग्ने महातंत्रे योगसारसमुच्चये ईश्वरपार्वती-  
 संवादे चतुराश्रमादिकथनं नाम नवमः पटलः ॥ ० नेपालसंवत्  
 ७९६ समये आषाढशुद्धिपंचम्यां शुक्रपक्षे रविदिने लिखितनिर्गतं  
 विश्वेश्वरेण समाप्तं ॥

This date perhaps belonged to a previous MS.

The MSS. of the *Akulāgamatantra* men-  
 tioned in Bühler's Cat. of Skr. MSS. in Gujarāt  
 etc., iv., p. 252; Poterson, *Rop.*, iii., p. 399

(judging from the extent) probably contain the same work as the present one.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2567.

1048. Foll. 70; size 16½ in. by 3½ in.; neat, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

*Kulārṇava-mahārahasya*, a *Tantra* in seventeen chapters (*ullāsa*).

For a full account of the work see Aufrecht, Bodl. Cat., no. 147.

This MS. differs considerably from the next, which, on the whole, agrees with the Oxford MS. It begins:

केलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुं ।  
पद्मच्छेदं परममर्दं पार्वती परमेश्वरं ॥ १ ॥

अदीव्युपाय ॥

भगवन्देव देशेश पञ्चक्रतुविधानक ।  
सर्वज्ञ भक्तिमुल्लभ शरणागतवत्सल ॥ २ ॥  
कुलेश परमेशानं करुणामयचारिणं ।  
मुयोरे योरसंसारे सर्वदुःखमलीमसे ॥ ३ ॥

It ends:

इति ते कथितं किञ्चिद्गुरुनामादिवासना ।  
समासेन कुलेशानि यो जानाति स पूजकः ॥  
रहस्यातिरहस्यानां रहस्योहकुलेश्वरि ।  
अध्यासायः समाख्यातः समासेन न विस्तरात् ।  
कुलार्णवमिदं शास्त्रं मुक्तिदनुपपद्यते ॥

इति श्रीकुलार्णवे महारहस्ये सर्वगमोन्नमोन्नमे सपादलक्ष-  
ग्रन्थे पञ्चमस्कन्धे गुरुनामवासनादिकथनं सप्तदशोऽंशः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2568.

839. Foll. 62; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 10 or 11 lines in a page; modern.

The same work; chapters i.-xvi.

It begins:

श्रीगुरुं गणयं तुमीं वदुर्वा शिवमच्युतं ।  
ब्रह्मार्थं गिरिनां लक्ष्मीं चार्थीं वंदे विभूतये ॥

etc., as in the Bodleian MS.

It ends:

इति श्रीकुलार्णवे महारहस्ये काम्यकर्मकथनं नाम षोडशो ।  
१६ ॥० संवत् १८६१ नाचमासे शुक्लपक्षे अष्टम्या गुरुवामरे  
पोषी समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

### 2569.

1265. Foll. 72; size 7 in. by 4 in.; fairly written in Devanāgarī; 11 or 12 lines in a page.

*Kulapradīpa*, a treatise, in verse, in commendation and exposition of *Tantric* doctrines, in seven chapters (*prakāśa*), by Śivīnandī-  
*cārya*.

It begins:

गुरुं प्रणम्य प्रथमं ततो जहं  
गयाधिपं श्रीपरदेवतां च ।  
मुदे महोपासककीलिकानां  
निबंधमेकं रचयामि रम्यं ॥ १ ॥  
यंयेषु येयेषु सदाशिषेन

सविस्तरः श्रीकुलभागे उक्तः ।

प्रायः कलौ ते सुलभा न रीति  
ज्ञानं च तेषां परमं दुरारं ॥ २ ॥

गुरोः कृपा यत्र भवेत्प्रभूता

अदीव्यतायाश्च महान्प्रसादः ।

तस्यैव पुंसः कुलशास्त्रबोधम्

तस्याच भक्तिर्न खलापनोद्या ॥ ३ ॥

येनां दृढा भक्तिरिहासि शास्त्रे

विदति सम्यक्सकलं रहस्यं ।

प्राग्जन्म पुण्याङ्गिमला मनीषा

ते निंदका नास्य भवन्ति लोकाः ॥ ४ ॥

भीताः पशुभ्यो निजगोपनार्थं

निंदन्ति केचित्कुलशास्त्रनेतृ ।

केचित्कुलनिदानरता जपोधा

दीक्षयेन ये ते निरये न वस्तु(?) ॥ ५ ॥०८॥

तत्तादी कुलधर्मप्रशंसा । श्रीकुलार्णवे ॥०

इति कुलधर्मप्रज्ञासा । इति० प्रथमप्रकाशः ॥ fol. 7a; इति  
कौलिकप्रज्ञासा fol. 12a; इति कुलपूजाप्रज्ञासा fol. 13b;  
इति कुलपूजासननयनिरूपणं । इति० द्वितीयः प्रकाशः ॥ अथ  
पूजाद्रूपनिरूपणं fol. 15a; इति० तृतीयः प्रकाशः ॥ अथ  
कलशस्थापनप्रयोगः fol. 25a; अथ भंगास्तोत्रं fol. 35b;  
इति विजयस्तोत्रं fol. 36b; इति भंगाविधानं । इति० चतुर्थः  
प्रकाशः ॥ अथ द्वितीयतृतीयचतुर्थनकारनिरूपणं fol. 37b;  
इति० पंचमः प्रकाशः ॥ fol. 45; इति दूतीयागविधिः fol.  
54b; इति कुंडगोलादिद्रव्यग्रहणविधिः । इति० षष्ठः  
प्रकाशः ॥ अथ कुलाचारनिरूपणं fol. 56b. The last  
chapter treats chiefly of *cakras*. It concludes  
with two couplets quoted from the *Kulārṇava*,  
ending : ० कौलो धर्मः परमगहनो योगिनानप्यगम्यः ॥ इति  
श्रीशिवार्नदाचार्यविरचिते कुलप्रदीपे सप्तमः प्रकाशः संपूर्णः ॥  
संवत् १९६६ ज्येष्ठसुदी १३ भीमे ॥ श्लोकसंख्या १८००.

The authorities quoted are : *Uttaratantra*  
(fol. 51a), *Kulacūḍāmaṇi* (fol. 50b), *Kulatantra*,  
*Kulapañcāmṛita* (fol. 40b), *Kulāmṛita*, *Kulār-  
ṇava*, *Tantracūḍāmaṇi* (fol. 55a), *Devīyāmala*,  
*Pañcayāmala* (fol. 54b), *Brahmayāmala*, *Bhāva-  
cūḍāmaṇi* (fol. 43b), *Yāmalatantra*, *Rudrayāmala*,  
*Lalitāvilāsa*, *Līngāgama*, *Śivāgama*, *Samayā-  
cāratāntra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2570.

1579. Foll. 345; size 18½ in. by 4½ in.;  
good, clear Devanāgarī writing of the latter  
part of last century; 8, in the latter part 10  
or 11, lines in a page. The peculiar nature  
of the paper, as well as the character of the  
writing in the latter part of the MS. (from  
fol. 284), point to Nepalese origin.

*Merutantra*, so called because it is supposed  
to overtop all the other *Tantras*, of which *Śiva*  
says he composed 108 in all (foll. 2a, 8b).

In the form of conversations between *Śiva*  
and *Pārvatī* it puts forth its teachings and  
precepts before an assembly of gods and  
*munis* who have taken refuge on mount Meru

from the persecutions of *Jalandhara*, and who  
hope to obtain safety by a knowledge of  
“*Mahākāla*” and “*Mahāmāyā*.” It is of the  
mixed order of *Tantras*, professing to give  
laws to the *Vāmamārgins* as well as to the  
*Dakṣiṇamārgins*.

It begins (with the numbers added):

यथास्तद्विधाभाति न च भाति कदापि सत् ।  
यस्मिन् ज्ञानेन सा भाति तस्यै तस्यै नमो नमः ॥ १ ॥  
मलंधरेण विजिते सुरासुरनरे शिले ।  
सूक्ष्मरूपेण ते सर्वे महेश्वरं गताः ॥ २ ॥  
दिव्यान्वदसहस्राणि समाधिस्यं विलोक्य तं ।  
प्रापिता चाचिता तेषु वामदक्षिणभागिभिः ॥ ३ ॥  
ब्रह्मा तदा बोधयुता नत्वा तं संव्यभिचरत् ।  
भ्यायति विधिर्होमास्तो त्वं भ्यायति कं पुनः ॥ ४ ॥  
मां वदति परां शक्तिं त्वां वदति परं शिवं ।  
आवयोरपि किं भवेत् तत्त्वं मे कृपया वद ॥ ५ ॥  
इति श्रुत्वा वचस्तस्याः स्मिता किंचिन्महेश्वरः ।  
उपवेश्य विधीन्मादीन् वाक्येनतदुवाच ह ॥ ६ ॥  
नराणां परमं वृद्धेरायुः सीराः शतं समाः ।  
तद्वदं देवयोनीनां दिनमायुश्च तच्छतं ॥ ७ ॥  
वृध्यते परमं तस्य मानं कलियुगस्य तत् ।  
धर्मोपेक्षाधर्मसंपूर्णं धर्मोपां तं प्रमायतः ॥ ८ ॥  
इदं भूशैलनिहतमैन्द्रापुरमौनवधं परं ।  
कृतप्रमाणमन्दं तु समयः कायपूरकः ॥ ९ ॥  
हवमिद्वैरिद्रसंस्पर्शैर्ब्रह्मणो दिनमुच्यते ।  
या भ्यायते महामाया मया तेष्वास्तिर्गमः (!) ॥ १० ॥  
प्रपद्यो ब्रह्मदिवसः कुंभको रात्रिरस्य तु ।  
हवं तस्या घटिकया धर्ममेकं विधेः स्मृतं ॥ ११ ॥  
घटीज्ञतमितं तस्या ब्रह्मा जीवति कोटयत् ।  
पञ्चमेकं सतीरुपा मुञ्चं कृच्छं तु पार्वती ॥ १२ ॥  
शत्रुनाथं हरिजीवेद्वर्धमाचमं शिवः ।  
हवं सा ज्ञतवर्षा वै महाकालस्य गेहिणी ॥ १३ ॥  
सर्वैकपुत्रवहेहं तस्मा तस्मा पुनर्मुखा ।  
स सदैव मुखा तिष्ठेत्तस्या विषयीकृतः ॥ १४ ॥  
हवं श्रुत्वा वचस्तस्य देवी ब्रह्मा हरिः सुराः ।  
अहंकारस्य विलयं कृत्वा भीता नत्वा पुनः ॥ १५ ॥

देवा जगुः ॥

चाहि चाहि महादेव शरणागतबल ।  
साहंकारा वयं मूढा ईश्वरा इति वादिनः ॥ १६ ॥  
निर्जिता अपि निर्लेखा जलधरवधैषिणः ।  
महाकाश वयं देव न च त्वं महाकायसे ॥ १७ ॥  
यस्या जग्रे सापि यस्य पदाधीशेन नो समा(?) ।  
महाकालः कथं ज्ञेयः कथं मुक्तिर्भवेज्जिव ॥ १८ ॥  
मुक्तयः कतिधा देव श्रेष्ठा का किं च साधनं ।  
वदास्माकं यदि कृपा देवो विष्णो मुरेभु च ॥ १९ ॥

ईश्वर उवाच ॥

ज्ञायते तन्मभावेन सकलं देववाक्यतः ।  
पुनर्नोदयते बुद्धिं तस्य माया दुरत्यया ॥ २० ॥  
मया कृतानि तत्राणि संख्ययाहोहरं ज्ञातं ।  
येन येन प्राप्यतो हं देवी संप्रापिता मया ॥ २१ ॥  
देवीभिः प्रमथेदेवैस्तन्मोक्षस्तुविधः ।  
येन मार्गेण भवति स स मार्गः प्रकाशितः ॥ २२ ॥  
तत्रापि ताविका देवा अहंकारेण मोहिताः ।  
अन्यान्देवानिनिर्देति बदकर्मनिरताः सदा ॥ २३ ॥  
कलिना हतसौभाग्याः स्थाने याने च मैथुने ।  
जायते निरतास्तेन निर्धनाः प्रेतकृपिणः ॥ २४ ॥  
दृश्यते ते कलौ तस्मान्नवविः सम्यगोरितं ।  
वेदसारं धर्मसारं तत्राद्यां हृदयं परं ॥ २५ ॥  
महाकालेन यत्प्रोक्तं यंचनीमुक्तिसाधनं ।  
सर्वेषां मेरुता यातं तत्तत्र मेरुसंज्ञितं ॥ २६ ॥  
शृण्वन्तु तद् दृश्यमानं मनो दक्षा पृथक् पृथक् ।  
पृथ्वा निजसंदेहं दूरीकुर्वन्तश्चिन्तिताः ॥ २७ ॥

Some idea of the contents of the work may be formed from the colophons of the different chapters (*prakāśa*): 1. (fol. 5a) *vyavasthāprakāśa*; 2. (fol. 13b) *saṃskāra*; 3. (fol. 34a) *dikshā*; 4. (fol. 39a) *homanidhi*; 5. (fol. 72a) *āhnikā* (i.e. *āmnyāyānām rahasyaṇ*); 6. (fol. 94a) *puraścaryā*; 7. (fol. 102a) *siddhisthīrikarāṇa*; 8. (fol. 107b) *rudrālakṣhaṇa*; 9. (fol. 114b) *pārthivapūjārūḍhi*; 10. (fol. 148a) *puraścaryā-kaulikācāra*; 11. (fol. 177a) *kalisaṃsthitam savidhimantrakathanam*; 12. (fol. 193a) *veda-*

14. (fol. 208b) *pratyaṅgirāmantrakathana*; 15. (fol. 217b) *vaidikayāntrakathana*; 16. (fol. 224a) *lakṣhīṇāmnāyagaṇapātimantra*; 17. (fol. 245a) *ūrdhvāmnāyagaṇapātimantra*; 18. (fol. 250b) *pūrvāmnāyagaṇapātimantra*; 19. (fol. 268a) *paścīmāmnāyagaṇapātimantra*; 20. (fol. 272a) *uttarāmnāyagaṇapātimantra*; 21. (fol. 275a) *sūryamantra*; 22. (fol. 279a) *navagrahamantra*; 23. (fol. 314a) *brāhmyādyashṭaśaktimantra*; 24. (fol. 319b) *daśadigīśamantra*; 25. (fol. 321a) *dīpavidhi*. The 26th *prakāśa* is left unfinished, breaking off after v. 993.

A MS. described in the Cat. of Skr. MSS. in the N.-W. Prov., pt. vi., p. 56, is stated to consist of 35 chapters.

[H. T. COLEBROOKE.]

2571.

721d. Foll. 27 (besides a *sūddhapatram* to fol. 8); size 16 in. by 5 in.; clear, somewhat small, modern Bengali writing; thirteen lines in a page.

1. Foll. 1-8a. *Bijaryākaraṇa-mahātāntra*, a Tantric tract, in six chapters, consisting of speculations on the mystic value of the letters of the alphabet, a mystery the knowledgo of which is represented as containing the germ of the whole visible and invisible universe. The revelation is, as usual, made by Mahādeva to his inquisitive consort.

It begins:

नत्वा ज्ञानमयीं देवीं कालीं ब्रह्माक्षसूतिका ।  
वीजं बीजार्यकं यन्मु शिव चाह यथायथं ॥ १ ॥

बीजार्यसुवाच ॥

हे नाथ जगदाधार शक्ती संसारतारक ।  
यत्पञ्चाम्यस्य देवेश तन्मे वृत्तमर्हति ॥ २ ॥

श्रुतं व्याकरणी देव तर्कं यदर्थमूचकं (?) तर्कयद ॥  
यातञ्जलं विशेयं च साख्यं वेदानकं विभो ॥ ३ ॥

सरहस्यं सोपदेशं सर्वमेतद् यथोचितं ।  
आगमं निगमं चापि नैगमं वेदमेव वा ॥ ४ ॥

वेदार्थमय तन्त्रं च यस्मिन् तदुपासकं ।  
 तत्त्वार्थमय तन्त्रं च आभासे विहितं चित्ते ॥ ५ ॥  
 चित्तेर्महाभासमय आत्मज्ञानं सनुवितं ।  
 तोययिष्यसमं देहं गेहं वाच निरर्थकं ॥ ६ ॥ ० ११ ॥  
 तत्तदन्यच्च मे देव सर्वे कथितवान् पुरा ।  
 अधुना संप्रवक्ष्यामि दासीत्वाज्ञव धीमतः ॥ १२ ॥  
 अतिगुप्ततरं वक्ष्ये तुभ्यं काशीयते वद ।  
 नो चेत् प्राधान्यपरित्यज्य यास्यामि त्रय शंकरं ॥ १३ ॥ ० १३ ॥

*Mahādeva* at first refuses to reveal to her this mystery of mysteries, but is at last obliged to yield.

मृगु देवि महेशानि कथं कामदुषा नृणां ।  
 देवानामपि देवेशि सेन्द्रादीनां दिवीकसां ॥ ३३ ॥  
 आदौ वशीं वदाम्यद्य स्वरं हलविसूचकं ।  
 ततो युग्मं वदामि त्वां विपुलं वा चतुष्टयं ॥ ३४ ॥ ०

*Śiva* constantly uses the form *dihī* (दिहि दुर्गे, प्रिये दिहि etc.) which the commentary (sl. 40) explains by जानीहि.

The last page, containing a few *śloka*s and the colophon, was written by a different hand.

It ends :

शुक्ला शिवस्य वचनं शिवा दुहाचनाशिली ।  
 नत्वा शम्भुं गतोन्मादा स्वकीयं गृहमागता ॥ ३३ ॥

इत्युनामहेष्टरसम्बादे महागुप्ते सर्वेशस्त्रोद्धारे ज्ञानकायशेष-  
 रहस्ये सर्वकामदे महागमे विश्रुतचरित्तमो गयः समाप्तः ॥

On the back of the last leaf Colobrooke's *Pandit* calls the work *Śaivavyākaraṇa*, for which see no. 2572.

II. Foll. 8b-27. [*Mahātāntṛa*-] *Bhāvārtha-dīpikā*, a commentary on the foregoing tract, by *Rāmānanda Devakarman Vācaspati Bhaṭṭā-cārya*, a resident of the country of Khiri, then ruled over by *Caitanyasimha* (*Mallamahindra*).

It begins : ओं गंवाय चंदाय नमः ॥

नत्वाच कालीं मुखालीं\* श्रीरामाश्रयवन्दिता ।  
 बीजव्याकरणादीनां टीकां वक्ति यथामति ॥

\* मुखानां आलिः पङ्क्तिर्विद्यते यस्यास्तां । comm.

श्रीलरामानन्ददेवज्ञानी रामवदाश्रयी ।  
 अत्ययोग्यो ग्रन्थकृती मन एतत् प्रवर्तितः† ॥  
 यावन्ति ग्रन्थसाराणि सक्तीह जगतीयते ।  
 तेषां सारं समुद्धृत्य शिवेनैतत् कृतं पुरा ॥ ०

It ends :

इत्युनामहेष्टरसम्बादे इत्यादयो व्यक्तविशेषकाः ॥ ० ॥  
 सागमानां समाकृष्य सारं सारं यथामति ।  
 कृता टीका मया यन्मात् पठय्यं भावुकाः सदा ॥  
 श्रीमन्महामहोदयसन्ततिपरश्चैतन्यसिंहो नृपो  
 धीरः सत्यपरायणो हरिरतो निर्लोभको निःस्पृहः ।  
 तद्देशे स्तिरिस्तंभकेऽ निवसति श्रीरामनामा कविः  
 श्रीमद्गुप्तिदेशतो विरचिता टीका सता गृह्यतां ॥  
 प्रकाश्या यत्प्रयासेन टीकेयं देवदुर्लभा ।  
 रुद्र तं पाहि सततं गच्छिष्यं तनुसंज्ञकं ॥  
 तद्विद्या वर्धतां नित्यं सदास्तु तन्मतिर्नयि ।  
 इत्येवं प्रार्थयामि त्वां न चान्यद्विषयं निजं ॥  
 नाहं विजाचाररतो नातिविद्याविनोदधीः ।  
 न तपस्यायुतो नित्यं न नित्यं गुरुपूजकः ॥  
 भुङ्गापुङ्गी द्विजो तुल्यो तव चेदानुशासनं ।  
 इति त्वं परिसंभाव्य जायते ते कृपा यदि ॥  
 श्रीमद्रामपदे भक्तिं देहि रुद्र नमो भ्यु ते ।  
 तथा मे धर्मकामार्थमोक्षाः संयापि सिद्धतां ॥  
 तथा भार्यापुत्रपौत्रप्रपौत्रेभ्यः प्रदीयतां ।  
 न धनं प्रार्थये रुद्र न सुखं वनितादिजं ।  
 तुभ्यं पूजा राम भक्तिर्मेरुणं जाह्नवीजले ॥

इति श्रीरामानन्दव्याचस्पतिभट्टाचार्यविरचिता महातन्त्रभा-  
 वार्थदीपिका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

† ? अत्ययोग्योऽपि सन् एतद्विषये अर्थात् टीकाकरणाविषये  
 मनः प्रवर्तितमित्यर्थः । इति योजना । ननु अत्ययोग्यपदस्य को  
 उच्ये इति चेत् । योग्यो ऽहैः । न योग्यो ऽयोग्य इति ० comm.

‡ तन्नामधेयग्रामे स निवसतीति ननु स ग्रामः कस्य देशो  
 विषय इति चेदाह ० श्रीमन्महोदयः । अत एव महो नाम वंश-  
 विषयः । अत एव महो महो महो महो ये महोन्मा राजानसे  
 महोन्मा इति विग्रहः । ० तेषां सन्ततीनां मध्ये वरः छेदो  
 ऽयं चैतन्यसंज्ञ (!) इति चैतन्य इति कृत्वा संज्ञा यस्येति । ते  
 चानित्या इति कप्रत्ययनिषेधः । ० comm.

2572.

721e. Foll. 28; size 16 in. by 5 in.; clear, modern Bengali writing; foll. 13-21 by the same hand as the preceding MS.; the rest by a different hand; 13-15 lines in a page.

A commentary (*tippani*), entitled *Bhedikā*, on *Rāmānanda's Bhāvārthadīpikā*, by his pupil *Rāmatanu Śerman*.

It begins:

प्रथम्य विमोक्षगुरुमाश्रयं (?) र. रमेश)

श्रीरामचन्द्रं त्रिजगद्गुरुम् ।

श्रीरामवाचस्पतिपादसारः

श्रीरामतन्त्राहक इति दिव्यः (?) ॥

मूको भवति पाषाटः सन्नः सिन्धुतरे क्षमः ।

श्रीगुरोः कृपया भूयात् शिवेनोक्तं कदा मुधा ॥

योजय्याकरणं यत् त्रिषु लोकेषु दुर्लभं ।

अपारसिन्धुं जानीहि पारावारविषमिर्तं ॥

तस्यैव पारावारे मे गुरुः शक्नो ऽपि लक्ष्यते ।

दीपिकेया कृता येन धन्या मान्या सुरैरपि ॥

तस्यापरमुधापानशालिना काशहरपिणा (?) ।

विप्रत्यते मया किञ्चिद्विभाष्य गुरुपादुकां ॥

अथ विप्रध्वंसाय ओं गंघाय चंदाय नम इति टीकाकृता सादौ लिखितं । तस्यार्थो यथा गं गणेशे इति कोपे पश्यति संप्रदाने च इति च कारकपादे विधास्यति एवं च चतुर्वर्गसाधने इति च । अत एव उभयत्र चतुर्वर्गकथनेन साधनीयं चतुर्वर्गप्रदाय गणेशाय नम इति निष्कर्षार्थः ॥ ०

The title is given in full on fol. 21b: इति श्रीरामतनुशर्मणा श्रीगुरुचरणप्रसादकेन विरचिता जैवप्याकरणीयसंग्रहभाषाचैटीकाटिप्पणी भेदिकेति ॥

It ends: संप्रदानसंज्ञासर्थे हित्वा भक्तेराधिक्यतां दर्शयन्नाह पुनर्भेदिकरिति ज्ञाह्वीजले नखमिति च प्रार्थनाविरामः ॥ इति श्रीरामतनुशर्मणा गुरुपादसारेण विरचिता वडाध्यायटिप्पणी भेदिका समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2573.

364. Fol. 271; size 9½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

*Tantraratanā*, or *Tantraratanadīpikā*, a compilation of extracts from the principal *Tantras*, on religious rites and ceremonies, by *Kṛishṇa Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya* of Navadvīpa.

It begins:

नित्यानंदो परां वंदे ब्रह्मरूपां गुणाश्रयां ।

सर्वभूतमयीं देवीं श्रीमच्छिपुरमुंदरीं ॥ १ ॥

पुराणकरिणीं वंदे गणेशं पार्वतीसुतं ।

यस्य स्मरणमात्रेण विघ्ना दूरीभवन्ति हि ॥ २ ॥

गुरुदेवं नमस्कृत्य — — — सर्वशारदं ।

यस्य पादरजोभिश्च तीर्थजानफलं लभेत् ॥ ३ ॥

आगमोपनिधिर्भयनोद्धतं संस्कृतं निजगुरुपदेशतः ।

तन्त्ररत्ननिदमुत्तमं बुधा भावयध्वनपहाय मातरं ॥ ४ ॥

असंख्या त्रिपुरा देवी असंख्याता च कालिका ।

वागीश्वरी तथासंख्या तथा च स्रकुलाकुला ॥ ५ ॥

मातंगिनी चाक्षपूरी धिमला चंडनायिका ।

त्रिपुरेकजटी दुर्गा या चान्या कुलमुंदरी ॥ ६ ॥

वेणुवं गायपायं च महासीरमतं तथा ।

शैवं शंकरजातं च यत्किञ्चिद्भूतसंभवं ॥ ७ ॥

With the verses which follow, compare Prof. Bhandarkar's extracts from the *Vāmaśaiva-tantra*, Rep. 1883-84, pp. 87, 375; and *Autrecht*, Cat. Bodl., no. 169.

चतुःषष्टिश्च तन्वाणि मातृशामुत्तमानि च ।

महामायाशंवरं च योगिनीजालशंवरं ॥ ८ ॥

[तन्त्रशंवरं] कं नाम भैरवाहकमेव च ।

बहुरुपाहकं ज्ञानं नामलाहकमेव (r. याम०) च ॥ ९ ॥

तन्त्रज्ञानं (अमृतज्ञानं Bh., A.) वामुक्तिं च महासंनोहनं [तथा ।

महाशंखं (महोच्चुष्मे Bh.) महादेवं वातुलं च लयोन्नरं [(नयोन्नरं Bh.) ॥ १० ॥

चतुर्भेदं (हृद्भेद Bh., A.) मातृभेदं च गृह्यतंत्रं (गु० Bh., [A.] च कामिकं ।

कलापदं (कलावाद् A., कालपाद् Bh.) कलासारं [(कालसारं Bh.) तथाप्युक्तिरुक्तं ॥ ११ ॥

लयोन्नरं (न० Bh., ? मतोन्नरं A.) च विद्यासंघं (वीजसंघं [Bh., वीजातन्त्रं A.) तोतलं तोतलोन्नरं [(तोत० Bh., चोत० A.) ।

पंचामृतं रूपभेदं भूतोद्धारमेव च ॥ १२ ॥



कुलसारं कुलोद्गीशं [कुलचूडामणिं तथा] ।  
तत्र विष्णुतन्त्रं (सर्वज्ञानोत्तरं चैव Bh., A.) देवि  
[महापिपुमतं (महापिपुमतं Bh.) तथा ॥ १३ ॥

महालक्ष्मीमतं देवि सिद्धयोगेश्वरीमतं ।  
कुरुपिकादिकं देवि रुपिकामतमेव च ॥ १४ ॥  
सर्वेश्वरीमतं देवी (र. ० वि) विमलामतमेव च ।  
पूर्वपश्चिमदक्षं च उत्तरं च निरुत्तरं ॥ १५ ॥  
तत्र वैशेषिकं ज्ञानं श्रीरावल्लभयापरं ।  
अरुणेशं मोहिनीशं (आ० मोदनेशं Bh.) विष्णुशेखरमेव  
[च ॥ १६ ॥

एतदादीनि तन्त्राणि परिलोक्य विचार्य च ।  
वेदिकान्वयसंभूतनवद्वीपनिवासिना ॥ १७ ॥  
श्रीकृष्णविद्यावागीशभट्टाचार्येण धीमता ।  
तन्त्राणां सारभूतं च तन्त्ररत्नं प्रतन्यते ॥ १८ ॥  
इत्यशीर्षे ॥

जैमिनिः मुगतश्चैव नास्तिको लग्न एव च ।  
कपिलश्चाथपादश्च षडेते हेतुवादिनः ॥ १९ ॥ ०

According to Rāj. Mitra, Notices, i., p. 126, the work consists of five *paṭalas*, treating resp. of secret congregation, time for initiation, mystic diagrams, rituals, and regulation of the breath and gesticulation during worship.

In the present MS., which is not punctuated, the following divisions have been noticed :

इति वेदिकश्रीकृष्णविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिते तन्त्ररत्ने चक्रविचारो नाम प्रथमपटलः ॥ अथ मासादि निर्णयः ॥ fol. 18b; इति दोष्ठाविधिः । अथ पुरश्चर्यं fol. 83a; अथ जपमालासंस्कारः fol. 109b; इति शिवावलिः । अथ श्यामाचाराः fol. 137a; इति कालीसपथः । अथ नित्यहोमविधिः fol. 165a; इति भैरवतंत्रे भैरवभैरवीसंवादे कालीकवचं (36 verses) fol. 167b; इत्युत्तरतंत्रे कालीप्रस्तावे काली-भैरवसंवादे दक्षिणकालिकाकवचं (83 vv.) fol. 172a; इति महाकालविरचितं श्रीदक्षिणकालिकासुरपात्यं स्तोत्रं (22 vv.) fol. 174b; इति कालिकाकुलसर्वस्वे शिषपरमुरामसंवादे कालिकानामसहस्रं (स्तोत्रं 221 vv.) fol. 186b; इति तारामंत्रप्रकरणं । अथ तारावाचना fol. 215b; इति शक्ति-स्तोत्रं (11 vv.) इति श्रीनलतंत्रे परमरहस्ये तारादिकं fol. 235b; इति शिवशास्त्रे तारास्तवः (17 vv.) fol. 237b;

इत्येकवीराकस्योक्ततारास्तवः (27 vv.) fol. 239a; इति श्रीशंकराचार्यविरचिता तारापञ्चदिका (31 vv.) fol. 241b; इति योगिनीमते ताराकवचं (28 vv.) fol. 243a; इति भैरवतंत्रे भैरवभैरवीसंवादे ताराकस्ये त्रैलोक्यमोहनं नाम कवचं (39 vv.) fol. 245b; इति गोरक्षसंहितायां नीलसरस्वती-कवचं (60 vv.) fol. 249a; इति श्रीहरगौरीसंवादे श्री-तारायाः कुलसर्वस्वनाम स्तोत्रं (189 vv.) fol. 259b; इति महाश्रीनक्रमः fol. 260b; इति कुमारपूजा । अथ चिता-साधनं fol. 265b.

It ends :

एवं शतवयादूर्ध्वं देवान् तर्पयेज्जले ।  
ज्ञानतर्पणमून्यस्य न स्याद्देवस्य तर्पणं ॥  
इत्यनेन विधानेन सिद्धिं प्राप्नोति निश्चितं ।  
इह भुक्ता पराभोगान्ते याति हरेः पदं ॥

इति श्रीसाधनं ॥ Apparently incomplete.

The leaves are marked २० दी० or तं० २० दी, or तं० २० का; and on fol. 1a Colebrooke calls the work *Tantradīpikā*.

[II. T. COLEBROOKE.]

2574.

1582. Foll. 294; size 18½ in. by 5½ in.; good Bengali handwriting of 1790 A.D.; 8 or 9 lines in a page.

*Tantrasāra*, a summary of Tantric cult, compiled by *Kṛishṇānanda Vāgīśa Bhaṭṭācārya*.

It begins :

नत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं ब्रह्मादिसुरवन्दितं ।  
गुरुं च ज्ञानदातारं कृष्णानन्देन धीमता ॥  
तत्तद्व्यगताज्ञानाज्ञानार्थं प्रतिपद्य च ।  
हीकर्यार्थं च संक्षेपात् तन्त्रसारः प्रतन्यते ॥

For an analysis of the work see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 149 (cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 326; Weber, Berl. Cat., no. 1335). It is variously described as consisting of three (Rāj. M.), four (Aufr.) or five (Weber) sections (*pariccheda*). The colophons of those marked by Aufrecht are found here: I., fol. 31b; II.,



fol. 199b इति० तृतीयः(१) परिच्छेदः (but द्वितीयः MS. B., fol. 157b); III., fol. 252b इति सप्तककवच-परिच्छेदः ।

The MS. is preceded by a leaf of diagrams, and three leaves containing a list of contents.

It ends (cf. Notices, ii., p. 326):

वेदार्थशास्त्रविपरीतविलोकनेन  
प्रायोभवश्चजनलोपमपेक्ष मातः ।  
तद्गृहकूटविशदीकरणेन जातान्  
मातः स्वस्य तव पादयुगेन याते ॥  
यद्यन्मया नाथ विमूढबुद्ध्या  
स्पृष्टीकृतं गुह्यतमं तु तन्मे ।  
अनन्यमेतत् करुणानिधान  
क्रोधो न चाहः खलु पानरेण ॥

इति श्रीमहानहोपाध्यायश्रीकृष्णानन्दभट्टाचार्यविरचितसप्त-  
सारः समाप्तः ॥

शाके पञ्चशशाङ्कसप्तशशभृन्माने भयानीपदा-  
भोजहन्तमनुष्यं सुरसुरह्वेधित्रजैर्वेन्दितं ।  
नत्वा फाल्गुनिकद्वितीयदिनसे शुभ्या तिथौ भार्गवे  
चारे जीवनशमैषा विलिखिता यन्त्रादियं पुस्तिका ॥  
यत्नेन लिखिता पुस्तौ येनेयं हियते मन ।  
जननी विद्वद्री तस्य जनकश्चापि विद्वदः ॥

शकाब्दाः १११२ ॥ श्रीरामजीवनशमैषः साक्षरमिदं ॥  
श्रीश्रीअनुपूखौवे नमः ॥

The statement of the Berlin MS., that the work was revised by (Bhairava) Anpilānanda, would seem to refer only to that MS. which commences differently from the others.

[ ? ]

### 2575.

1200. Foll. 255; size 12½ in. by 4½ in.; carefully written, in Devanāgarī, towards the end of last century, by two or three different hands; eleven lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2576.

2055. Foll. 193; size 11½ in. by 5½ in.; Devanāgarī writing of the early part of last century; twelve lines in a page.

*Mantramahodadhi*, an exposition of *Tantric* worship, in 25 chapters (*lanaṅga*), composed, under the patronage of king *Lakshmīnṛisīṃha*, in Samvat 1645, by *Mahīdhara*, son of *Rāma-bhaktu*, and grandson of *Ratnākara*; with the author's own commentary entitled *Naukā*.

See Anfrecht, Cat. Bodl., nos. 154, 155; and the Benares edition of 1862. [GAIKAWAR.]

### 2577.

1332. Foll. 137+74; size 11½ in. by 3½ in.; Bengali handwriting of the early part of last century; ten lines in a page.

*Mantramahodadhi*, followed by the commentary written separately. Some leaves in the latter having apparently been lost, have been replaced in Devanāgarī.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2578.

1508b. Foll. 68 (of which foll. 1, 6 and 7 are missing); size 11½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1799 A.D.; thirteen lines in a page.

*Mantramahodadhi*, without the commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2579.

1442d. Foll. 58 (fol. 9 of which is missing, while fol. 29 is double); size 12½ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing (foll. 28 and 29a by a different hand); eleven lines in a page.

*Mahīdhara's Naukā*, without the text.

Rather incorrect.

Some corrupt verses at the end: धातुवक्रनिग-  
मादिभूति(!) विक्रमार्कनृपती शकेन्द्रे । ० ॥ विष्णुनाथानन्द-  
नाथदासः काश्या सदाशिवः । लिलेखेतां शुभां नीकां टीकां  
मंत्रमहोदधेः ॥ ० were probably copied from a pre-  
vious MS. [H. T. COLEBROOKE.]

2580.

1426. Foll. 181; size 12½ in. by 4½ in.;  
careless, modern Devanāgarī writing (foll. 119-  
127a by a different, regular hand); nine lines  
in a page.

*Mantraratanāvalī*, an exposition of Tantric  
rites and formulas in twenty-six(?) chapters  
(*ullāsa*), compiled, for king *Kīrtisimha*, by  
*Mīśra-śrī-Bhāskara*.

It begins: सिद्धिः ॥

नत्वा श्रीगुरुकृष्णनाथचरणी सर्वार्थसिद्धिप्रदी  
विप्रश्नांतदिवाकरं गणपतिं देवीं च वागीश्वरीं ।  
यद्ध्येषु सुगोपितं गुरुमुखाद्वा मुदे मंत्रिणां  
मुस्यथा क्रियते मयाचैनविधौ श्रीमंत्ररत्नावली ॥ १ ॥  
अमलकमलनेत्रापूर्णेष्टीतांशुपद्माद्  
दनुजमनुजदेवैः पूजिता -सिंसेः ।  
उदिततरणितेजोमंडलारककांतित्  
दिशन्तु सकलसिद्धिं सुंदरी साधकेभ्यः ॥ २ ॥  
श्रीर्दये कीर्तिसिंहो विभवधितरणाडवरे कीर्तिसिंहः  
सौर्दये कीर्तिसिंहो रिपुबलमथनप्रोद्धतः कीर्तिसिंहः ।  
सत्कीर्ता कीर्तिसिंहः मुजनजनमनोबल्लभः कीर्तिसिंहः  
सिद्धिदाकीर्तिसिंहः विभुवनभवने कीर्तिसिंहात्मकः कः  
[ ३ ॥

मिश्रश्रीभास्कराख्येन कीर्तिसिंहस्य चाश्रया ।  
मंत्ररत्नावली नाम क्रियते बालबोधिनी ॥ ४ ॥

तत्रादौ गुरुशिष्यलक्षणमाचक्षते ॥

अवदातानयः शुद्धः स्तोत्रिताचारतत्परः ।  
आश्रमी वेदवित् क्रोधरहितः सर्वज्ञास्त्वित् ॥  
अज्ञावानतमूपरश्च (? नमस्कृतः) प्रियवाक् प्रियदर्शनः ।  
शुचिः सुवेष्टस्वरुणः (? पास्तरुणः) सर्वभूतसमानधीः ॥  
श्रीमाननुद्धतमतिः पूर्योतांताविमर्शकः (!) ।  
सगुणाशुमुक्तधीः कृतज्ञः शिष्यवत्तमः ॥

निरुहानुग्रहे दक्षी महामंत्रपरायणः ।

अहापोहप्रकारकः मुद्रास्त्रायः कृपालयः ॥

इत्यादिलक्ष्यैर्मुक्तो गुरुः स्यात्परिमानिधिः (!) ।

शिष्यः मुद्रानयः श्रीमान् कुलीनः प्रियदर्शनः ॥

स्वहवाक् पुस्त्यचरितो श्रोतधीर्भक्तजितः ।

कामक्रोधपरित्यागी रागी च गुरुपादयोः ॥

देवताप्रणतः कायमनोवाग्भिर्दिवानिज्ञः ।

निरुजो (? नो ०) निजिताशेषयाज्ञकः (? पातकः)

[अज्ञयान्तिः ॥

द्विजदेवपितृणां च निमपूजापरायणः ।

युवा विनियताशेषकारणः कर्णालयः ॥

इत्यादिलक्ष्यैर्मुक्तः शिष्यो दीक्षाधिकारभाक् ।

तयोर्वत्सरवासेन ज्ञाताम्योन्यसम्भावयोः ।

गुरुता शिष्यता वापि नान्यथेति विनिश्चयः ॥

इति मंत्रमुक्तावल्यां ॥ अथ मंत्रेषु विशेषनिरूपणं ॥ ०

अथ बालादिभेदः fol. 3b; अथ नक्षत्रप्रकारः fol. 4a;  
अथ शुक्लशोधनं fol. 5b;—ii. अथ दीक्षाप्रकारः fol. 6b;  
iii. अथ कुंडानि fol. 11b; iv. भूमौ श्रीचक्रं पंचवर्त्तेन  
पूरयित्वा । अथ पायस्यदेवतायाः दीक्षा । fol. 23a; v.  
अथ समयाचारः fol. 31a; vi. अथ होमविधिः fol. 33b;  
vii. अथ मंत्राणां दश संस्काराः । fol. 40b; viii. यत्नि-  
स्तुतिस्थितिर्ध्वं [सि] न्यपिधानानुग्रहात्मकं (!) । कर्म पंचविधं  
शम्भुजासते (?) तं स्तुतः शिवं ॥ ० sets of devotional  
verses with explanations, fol. 45a; ix. अथ मुद्रा  
fol. 62a; x. अथ कूर्मचक्रं fol. 64a; xi. विद्यापूजनं  
fol. 68b; xii. (रत्नपूजाविधानं) fol. 71a; xiii. अथ  
काम्यकर्माणि fol. 74a; xiv. अथ काम्यकर्मेहोमः fol.  
77b; xv. (न्यासविधिः) fol. 82b; xvi. (दक्षिणापुस्त्यं)  
fol. 98a; xvii. अथ वारादीभेदाः (! mainly formulas)  
fol. 105b; xviii. प्राणाग्निहोत्रविधिः fol. 115b; xix.  
do., fol. 120b; xx. अथ नात्रिकामंत्राः fol. 122b;  
xxi. अथ शिरोमंत्राः fol. 127a; xxii. अथ भुवनेश्वरी-  
मंत्रविवरणं fol. 133b; xxiii. अथ त्वरितामंत्रविवरणं  
fol. 143b; xxiv. अथ दुर्गामंत्राः fol. 156b; xxv. अथ  
गणपतिमंत्राः fol. 165a; xxvi. अथ चरमंत्राः fol. 175b.

This chapter seems to end fol. 180b अग्नि-  
जातवेद इहावह सर्वकर्माणि सादय स्वाहा ॥ २६ ॥ when  
there follow three more lines of formulas,

पञ्चसिंहासनं सेष्यं कथं कल्पलतात्मकं ॥ ४ ॥

कथं रत्नात्मकं देव कथमायतनात्मकं ।

कथमाज्ञायसंसेधं कथं निश्चालकं प्रभो ॥ ५ ॥

इच्छर उवाच ॥

रत्नात्मकं वस्तु त्रिपुरा पर[मे]श्वरी ।

चतुर्लक्षी सेवमाना तदा कामदुषा वरा ॥ ६ ॥

श्रीविद्या च तथा लक्ष्मीर्मेहालक्ष्मीस्तथैव च ।

विशक्तिः सर्वसाधन्यलक्ष्मी यंच प्रकीर्तिताः ॥ ७ ॥ ०

1. *ekākṣharalakṣmīpūjāvidhi*; 2. *mahālakṣmīpūjā*; 3. *trīśaktimahālakṣmīyajanaividhi*; 4. *sāmrājyavidyāyajanaividhi*; 5. *ātmanāshṭākṣharaparajyobireidyārādhanaṁ*; 6. *prajāvidyāparanishkalanabhedasamārādhanaṁ*; 7. *ajapānāmaividhānaṁ*; 8. *mātrikāpūjāsādhanaividhi*; 9. *tripuresvarisannārādhanaividhi*; 10. *kāmeśvarīpūjāvidhi*, etc.

It ends :

मलकेलिं ततः कुर्वीतासं समपिभिः मुक्तं ।

अन्नदानं प्रकुर्वीत रत्नैः यज्ञिः समन्वितं ॥

एवं यः कुरुते विद्वान् दमनारोपणक्रमं ।

तस्य सावत्सरी पूजा श्रीविद्याधिष्ठिता भवेत् ॥

इति दक्षिणामूर्तिसंहितायां दमनारोपणविधानं नाम षटलः  
समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2584.

1230a. Foll. 17; size 11 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

*Kāmākhyātāntra*, a treatise on the worship of Śakti, in the form of *Kāmākhyā*, here consisting of 7 *paṭalas*.

It begins : श्रीदेव्युवाच ।

भगवन् सर्वधर्मज्ञ सर्वविद्याप्रिय प्रभो ।

सर्वदानंदद्वय सर्वोद्योगविकाशक ॥

श्रुतानि सर्वतन्त्राणि साधनानि च सर्वज्ञः ।

विद्यास्ताः सकला देव फलानि त्वत्प्रसादतः ॥ ०

Cf. Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 39, where, as in the next MS., the treatise is divided into 9 *paṭalas*.

It ends :

एतत्ते कथितं चेहाह प्रकाश्यं कदाचन ।

गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं सदा प्रिये ॥

पञ्चोदये विशेषेण गोपनीयं प्रयत्नतः ।

भट्टानां साधकानां च साक्षिभ्यो न वदेदपि ॥

न दद्यात्काण्डसंज्ञेभ्यो विगीतेभ्यस्तथैव (? श्विनी ०) च ।

उदासीनजनस्यैव साक्षिभ्यो न वदेदपि ॥

दाभिकाय न दातव्यं नाभिकाय कदाचन ।

मूलैः भावहीनाय हरिद्राय नमोऽहया ॥

दद्याच्छात्राय शुद्धाय कौलिकाय महेश्वरि ।

कालीभक्ताय शैवाय प्रदद्याच्च शिवाहया ॥

अनेन भवमुक्ताय महाकालप्रपूजने ।

मुरालीवन्दकायश्च शिवावल्लिप्रदाय च ॥

इति श्रीकामाख्यातन्त्रे पार्वतीश्वरसंवादे (thus always)

समाप्तः षटलः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2585.

1442b. Foll. 13; size 12½ in. by 4 in.; very careless, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

*Kāmākhyātāntra*. The treatise is here divided into 9 *paṭalas*, the first two of which correspond to *paṭ.* 1, and 3 and 4 to *paṭ.* 2, of the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

2586.

3187. Foll. 29; size 7½ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, on European paper (water-mark 1867); ten lines in a page.

*Kalpasūtra*, a manual of certain Tantric rites, ascribed to *Parasūrama*.

It begins :

श्रीगुरुगणपतीष्टदेवताभ्यो नमः ॥ अथातो दीक्षा व्याख्या-  
स्यामो भगवान्परमशिवभट्टारकः श्रुत्यष्टादशविद्याः सर्वविधि  
दर्शनानि लीलायां तत्तदवस्थापकः प्रणीय स विमला भगवता  
भिरव्याख्याता भिक्षया पृष्टः यंचभिर्भुजैः यंचाद्यान्यरत्नात्म-  
सारूप्यान् प्रणित्य तत्रायं विज्ञातः षट्षिंशत्तन्त्रानि विष्टे श्वरीरं  
कंचुकितः शिवो जीवो निष्कंचुकितः परमशिवः स्वधर्मज्ञः

पुरुषार्थो यथोक्तः निम्नः शब्दा मन्त्राणामर्थोऽज्ञातः  
संप्रदायविद्यासाध्या सर्वविधिर्विद्यासम्पत्तिर्गन्तव्यं गुरुन-  
देशानामनःपचनानामेवमेव भावनादेवरात्रिभिरानन्दं ब्रह्मणो  
रूपं तच्च देहे व्यपस्यते सर्वेषु दर्शनेषु गुणेषु विद्या । तच्च  
सर्वेषां मतिमान्दीक्षेत । दीक्षास्तिस्रः शाक्तिकी शोभनी मोक्षी  
चेति । तच्च शाक्तिकी शक्तिप्रवेशनाम्नां भवो चरयविद्यासा-  
ध्यां चो मन्त्रोपदिष्टः । सर्वेषां कुर्वीदेकैकां वेत्तेके । सगुरुः क्रमे  
प्रयत्ने सांगं हुत्वा तद्विशेषासाधनं शिष्यमाहूय वाससा मुने  
बद्धा गणपतिललिताश्यामावातालीपरापात्रविंशुभिस्तमोक्ष्य  
सिद्धांतं आवयित्वा ॥ तस्मिन् रसि रक्तमुक्ताचरणी भावयित्वा  
तदमृतं खातं सर्वमलं कुर्यात् ०

आद्ये मुहूर्ते उत्थाय सहस्रदलकमलकशिंकामध्यानिविष्टगुरु-  
चरणयुगलविगलदमृतरसविसरपरिमुक्ताखिलांगो ० fol. 3a ;  
अथ यागविधिः fol. 3b ; अथ होमविधिं व्याख्यास्यामः fol.  
22b ; अथातः सर्वेषां मन्त्राणां सामान्यपद्धतिं व्याख्यास्यामः ॥  
fol. 24b ; भूमिः स्वस्तस्वितुर्वरेण्यं ० प्रचोदयात् । इति  
त्रिंशत्तुल्यं गायत्री ॥ यत्त इन्द्र भयामहे ० (Rigv. viii. 38,  
13) । स्वस्तिदा ० (ib. x. 152, 2) । इति त्र्यु गायत्री ॥ ०  
शेखराय नमः ॥ ० नमो भगवते श्रीसूयाय ॥ ० पुंडरीकाक्षाय  
नमः ॥ पुष्करेक्षाय नमः ॥ अमलेक्षाय नमः ॥ कमलेक्षाय  
नमः ॥ विश्वरूपाय नमः ॥ श्रीमहाविष्णवे नमः ॥ इति  
षोडशमंत्रेण समवृष्टिरूपिणी दूरदृष्टिसिद्धिप्रदायकचतुष्पती  
विद्या ० । इति महाव्याधिनाशनी विद्या ॥ ०

It ends :

य इमां दशकांडीं महोपनिषद् महावैपुरसिद्धांतमालासर्वस्व-  
भूतानहरहरधीते स सर्वयज्ञेषु यथा भवति यं यं क्रतुमधीते तेन  
तेनास्येष्टं भवतीति श्रुतमित्युपनिषदिति शिवं ॥ इति श्रीदुष्ट-  
क्षत्रियकुलकालांतकरेशुकागर्भसंभूतमहादेशप्रधानशिष्यश्रीनारा-  
यणावतारमहामहोपाध्यायश्रीपरमुरामधिरचितं कल्पसूत्रं संपूर्णं ॥

This seems to be a different treatise from the same author's *Vidyākālpasūtra*, described by Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 69.

'This copy was made from an undated Devanāgarī MS. belonging to Lakshman Trim-bakji Gadgil of Belgaum, consisting of 39 leaves, about 8" by 3½"; and presented to the India Office Library, 23rd Aug. 1878.'

[J. F. FLEET.]

2587.

452b. Foll. 11; size 9½ in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of the last century; 12-15 lines in a page.

*Mahārasāyanavidhī*, also called *Kākacāṇḍeśvarīmata*, a Tantric treatise on quack medicines; deriving its name from *Kākacāṇḍeśvari* (or *Kākacūmudā*), a particular form of *Śakti* or *Bhairavi*, to whom *Īśvara*, in a series of conversations, reveals his occult science.

Very incorrect. It begins:

कैलासशिखरासीन[म्] उमासर्षि जगद्गुरु ।

योगिन्यः कथये(०)नोऽकथयन् यथै गुप्तागुह्यतरं परं ॥ १ ॥

सर्वज्ञानप्रकाशाय सर्वज्ञाः सर्वकृदयः (!) ।

इतिः कथं कथं देव त्वया सर्वं मनोपरि (!) ॥ २ ॥

ईश्वर उ ॥

कैलासकालराशिं च कालचंडाभयविका ।

कालिका कालराशिं च काकचंडेश्वरीमते ॥ ३ ॥

The numbering of the *ślokas* is discontinued from fol. 6 (after *śloka* 127).

इति (प्रथमः ०) चतुर्थेः पटलः fol. 4b; इति काकचंडे-  
श्वरीमते कैलाससुंदरीगुटिका संपूर्णा fol. 5a; इति ०  
नारयणपटलः fol. 6b; इति शास्त्रलीकस्यः ० इति ब्रह्म-  
लीकस्यः fol. 7a; इति काकचंडेश्वरीकस्यः (?) fol. 7b;  
इति हारीतकीकस्यः fol. 8a; इति षोडशीपादरसेन्दु fol.  
8b; इति ० जलूकापटलः fol. 9a; इति ० तालकेश्वर  
fol. 10b.

It ends :

सप्तमे सप्तके चैव शेखरी भवति ज्यया ।

अस्यपुत्रेण सोम्येति (!) इदं चैव रसायनं ॥

न क्रीतेन विना सूतं सूतं क्रीतिविधर्जितं ।

सप्तमं वसतीदेहेनह (!) विंशतिवर्षाभिः ॥

इति महारसायनविधिः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2588.

1248c. Foll. 16; size 9½ in. by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1777 A.D. nine lines in a page.

*Mantraratanākara*, by *Vijayarāmācārya*, pupil of *Caturbhujācārya*. The 13th chapter (of the section) entitled *Kārtavīryamantranirūpaṇa*, containing charms and spells, in the form of prayers addressed to *Kārtavīrya-Arjuna*, king of the *Haihaya* country, with the view of averting ill-luck of every kind.

It begins :

अथ सर्वेष्टदानं वक्ष्ये कार्तवीर्यमनुजमान् ।  
यान्ममाराध्य मनुजाः साधयन्ति निजेष्वित ॥ १ ॥  
रीद्री सद्यग्निचंद्राद्या (१) लक्ष्मीर्वैहोदुशातिपुक् ।  
विधिर्धरेदुशाताद्या निद्राध्यैर्नोदुसंयुता ॥ २ ॥  
पाशो मायाकुशं विष्णुप्रिया वनीस्त्वमोरये ।  
कार्तवीर्यमनुजो रेतो हृदंतः प्रथवादिकः ॥ ३ ॥

It ends :

अथैकः श्रियमाप्नोति यत्सर्वेष्टयो भवेक्यः ।  
किं बहूक्तेन सर्वेष्टं प्राप्नोति साधकोत्तमः ॥ ३१४ ॥

इति श्रीमच्छतुर्भुजाचार्यचरणसरोजनिवसित(मन)चंचरीका-  
खादितचिन्मकरंदश्रीमद्विजयराजाचार्यविरचिते मंत्ररत्नाकरे  
कार्तवीर्यमंत्रनिरूपणे त्रयोदशस्तवः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2589.

1717. Foll. 81, 83 and 67; size 9½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1768 A.D.; ten lines in a page.

*Śaktisamgama-tantrarāja*, a spicilegium of abstruse speculations on the transcendent mysteries of *Tantric* belief, in four *khaṇḍas*, only three of which—viz. I., III. (or II.), and IV., consisting of 20, 20, and 11 *paṭalas* resp.—are, however, contained in the present MS.

It begins (with the numbers supplied) : श्री-  
देव्युवाच ।

अनादिरूप भूतेश शशिशेखर शंकर ।  
देवाधिदेव विष्णेश विष्णाराध्य सुरेश्वर ॥ १ ॥  
निरंजन निराकार नित्यानंद गुणाकर ।  
गुणातीत परस्वामिन्सर्वातीत परात्पर ॥ २ ॥

तत्त्वं श्रुतं जगत्सर्वं स्वाधरजंगमादिकं ।  
श्रुतानि सर्वतंत्राणि लक्षकोट्यावुदानि च ॥ ३ ॥  
तंत्राणीवादिकं देवराज राजेश्वर प्रभो ।  
तंत्रराजः श्रुतो देव नानाभेदाश्च संश्रुताः ॥ ४ ॥  
रसायनं श्रुतं देव सिद्धयो विविधाः श्रुताः ।  
शक्तिसंगमनामानं तंत्रराजोत्तमोत्तमं ॥ ५ ॥  
सूचितं देव देवेश मंत्रसिद्धाभिधाने ।  
न मन्त्रं कथितं देव संशयं हृदय प्रभो ॥ ६ ॥  
चतुःसंख्येन संयुक्तं सर्वसारोत्तमोत्तमं ।  
तत्रं कथय देवेश संप्रदायक्रमागतं ॥ ७ ॥  
समयं तंत्रराजेंद्रसापेक्षरहितं (?) प्रभो ।  
संप्रदायप्रभट्टानी मार्गसंज्ञाकारकं ।  
कल्पे (१) सिद्धिप्रदं तत्र कथयस्व मम प्रभो ॥ ८ ॥

शिव उवाच ।

तंत्रराजः पूर्वमुक्तः संडाष्टकसमुज्ज्वलः ।  
पूर्वार्धमुत्तरार्धे (!) च सार्धद्वयसमन्वितः ॥ ९ ॥  
पूर्वार्धं कादिसंज्ञं तु द्वितीयं हादिसंज्ञकं ।  
कादी तु वेद (i. e. 4) संडाणि हादावपि चतुष्टयं ॥ १० ॥  
प्रतिखंडं महेशानि त्रिसहस्रं च षट्शतं ।  
प्रत्यध्यायं शतश्लोकाः षट्त्रिंशत् षट्शतानि च \* ॥ ११ ॥  
इत्येकसंज्ञित्युक्तमेव संडाष्टकं विदुः ।  
दिव्यीश्वरचितो यत्र गुरुहारा (?) भविष्यति ॥ १२ ॥  
शक्तिसंगमनामाख्यं श्रीपृहत्तंत्रराजकं ।  
षेदसंज्ञसमायुक्तं षट्साहस्रकं शुभे ॥ १३ ॥  
दिव्यीश्वरचितं तत्रं सर्वतंत्रोत्तमोत्तमं ।  
अत्रादि कात्या रचितं तारारूपं द्वितीयकं ॥ १४ ॥  
तृतीयं सुंदरीरूपं चतुर्थीं छिन्नमस्तका ।  
युगे युगे चंद्रसंख्यं कलौ खंडचतुष्टयं ॥ १५ ॥  
षट्शती वत्सरीते तु द्विसप्तत्युत्तरं शिवे ।  
आदिर्भवतु देवेशि दिव्यीशाब्दा रतः शिवे ॥ १६ ॥

I. ends :

तत्त्वं निहनादेवमुसादुचार्यते (!) च यत् ।  
तदेव सत्यं भवति प्रोक्तपक्षे (?) प्रोक्तात्परं किमिच्छसि ॥  
इति श्रीमदस्योभ्यमहोयतारासंवादे शक्तिसंगमतंत्रराजे प्रथम-  
खंडे कामधेन्यादियोगे विंशः षटलः समाप्तः ॥

\* For the *Kāḍimata* see no 2538.

III.(?) begins: देव्युवाच ॥

देवदेव महादेव भक्तानुग्रहकारकं ।

अनाद्यं पराकाशं तमोदे निर्गुणं विभु ॥ १ ॥

त्वत्प्रसादात्मया नाथ ज्ञानमागमशासनं ।

कालांतरे समायाते पुनः पृष्टं मया विभो ॥ २ ॥

पूणीभिषेकदीक्षा तु कथं भेदत्वमागता ।

ईश्वर उवाच ॥ ०

It ends :

सर्वेभ्यः प्रयुक्तत्वाच्च संक्षेपतो मता(? मया) ।

मन्त्रांतरत्वात्कथिता किमन्यत् ओतुमिच्छसि ॥

इति श्रीकालीकालसंवादे षट्शोभवरहस्ये उद्भूतभैरवीये  
शक्तिसंगमतरंगराजे षट्सहस्रे भूमावतीकीर्तुर्क संक्षेपविधिनाम  
विंशतितमः पटलः ॥ समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥

IV. begins: देव्युवाच ।

देवदेव महादेव सर्वसिद्धिप्रवर्तकं ।

तत्त्वं श्रुतं मया सर्वं रहस्यातिरहस्यकं ।

इदानीं यद् देवेश रहस्यं परमं विभो ॥

शिव उवाच ।

रहस्यातिरहस्यं च कथं त्वयि निवेद्यतां ।

तथापि तव सन्नत्त्वा रहस्यमपि कथ्यते ॥

काली तारा छिन्नमस्ता सुंदरी वगला रमा ।

मातंगिभुवनासिद्धिविद्या (!) च भैरवी तथा ॥ ०

It ends :

गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं पुनः पुनः ।

रहस्यातिरहस्यं च रहस्यातिरहस्यकं ॥ १०५ ॥

इति संक्षेपतः प्रोक्तं किमन्यत् ओतुमिच्छसि ॥

इति श्रीमदखोभ्यमहोद्यतारासंवादे तारासूक्ते ब्रह्मजातिवर्णने  
एकादशः पटलः ११ समाप्तः ॥ संवत् १८१५ ॥

Cf. Rāj. M tra, Notices, i., p. 229; Bik. Cat.,  
p. 606; where *khaṇḍa* I. is said to consist of  
20; II. of 65; III. of 19; IV. of 11 chapters.  
The opening and concluding couplets of the  
former MS. agree with those of the present  
one. [H. T. COLEBROOKE.]

2590.

1412b. Foll. 16; size 12½ in. by 4½ in.;  
fair Bengali handwriting of about 1750 A.D.;  
twelve lines in a page.

*Parātantra*, or *Karavīrayāga*, a series of  
revelations regarding the occult science of  
*Tantric* worship, in the form of a dialogue  
between *Īśvara* and *Devī*. Very incorrect.

Whether the title *Kālikulakrama* refers only  
to the last section of this treatise, or whether  
it belongs to the whole, as that of a section  
of a larger work, is not clear.

It begins :

बहुसिद्धि(r.सिद्ध)समाकीर्णोऽमशाने करवीरकं(r.० के)।

तत्र वीरगणाः सर्वे महाभक्तान्(कलोल C.)हूयन्ते ॥

निवर्तते महाशत्रुयोगे (निवर्तितमहाचक्रे योगे C.) चिद-

[शङ्करे ।

महावृन्दे महास्थाने गण्डाकिनि(महास्फारडाकिनीगण

[C.]याचिन्ते ॥

वासाद्या(ब्रह्माद्या C.)मातरश्चाष्टौ क्षेत्रेण(!) भैरवाः यः ।

गणेशो (०शा C.) बहुकाः सिद्धा मातृश्रुक्ते तु मालके

[मेलके C.] ॥

श्रीनाथादिगणाः [सर्वे] वीरनाथावतारिते ।

सिद्धिनाथावकाशेन संतोषितकुलेभ्यः ॥

सर्वभूषां परित्यज्य सानन्दोत्सासिमानसा ।

श्रीचक्रे स्म स्थितं देवं पृच्छते कुलसुन्दरी ॥

श्रीदेव्युवाच ।

सर्वैश्रोतुतरं(श्रीचोद्वर्गC.)ज्ञानं त्वत्प्रसादाद्भुतं मया ।

यामलाहकपूर्वं तु तन्नाख्यनेकधाणि च ॥

शिरश्छेदश्च बहुधा महामन्यानपदकं(!) ।

मालातन्त्रं च चकार सागराभ्यानिहामतं ॥

चतुर्विंशतिचैलक्षत्रभुजाः (!) सर्वथा विधारिता ।

इदानीं संशयो जातो तवेव वचनान्प्रभो ॥

एषा सा परमा शक्तिर्न द्वितीया परेश्वरी ।

एषा शक्तिर्नहानाया विभु व्याप्य प्ववस्थिता ॥

नादिनैव्या न चान्ता तु यथा सर्वे प्रवर्तते ।

तपोक्ता न द्वितीया च तन्ने कुलमहार्थे ॥

एषा संधीयते विष्णवेका चैलोक्यपूजिता ।

एतदेव तथा(?) ब्राह्मोपडासायः कथं प्रभो ॥

बृहत्सिंहासनगा देवी नायिकाः बृह प्रकीर्तिताः ।

पडासायविभिन्ना चेदेका सा परमा कथं ॥

अभिज्ञा वाच भिज्ञा च त्वं चेदेव जगत्प्रभो ।

कथनेवापरा शक्तिर्विभिज्ञा परमेष्ठरी ॥ ०

असिदाशिव उवाच ।

मयि प्रियतमे देवि निशामय वदामि ते ।

गुरुं गुह्यतमं दिव्यमकथ्यं कथयामि ते ॥

तव चेहात्मवत्त्वानि रहस्यं कौलिकाय वै ।

तौ ननस्कृतं वत्त्वानि विष्णुमाया जगन्मयी ॥

नारायणीं महामायां प्रकृतिं विष्णुरुपिणीं ।

एकापरा परा शक्तिः प्रकृतिर्विष्णुमोहिनी ॥

विष्णुमोहिनी सा च वैष्णवी च प्रकीर्तिता ।

धारणाज्ञावीमत्याहुः पालनां परमेष्ठरीं ॥

त्रैलोक्यमोहनाम्नायायुता सा प्रकृतिः स्मृता ।

विष्णुसंसारणात्सा तु वैष्णवी तु प्रकीर्तिता ॥ ०

इति श्रीपूर्वोत्तरीपूर्वोत्तरीयः ॥ १ ॥ C.] fol. 2b; इति परातन्त्रे विष्णुशरीरदक्षिणायाः ॥ २ ॥ C.] fol. 3b; इति ० पश्चिमसिंहासनं (पश्चिमास्त्रायकुम्भिकादेवी ॥ ३ ॥ C.) fol. 4a; इति परातन्त्रे उत्तरास्त्राय कालिकाक्रमः (कालीक्रमः ॥ ४ ॥ C.) fol. 4b; इति परातन्त्रे श्रीपद्माब्जोत्तरीयः (अब्जोत्तरीयपु-रमुन्दरी ॥ ५ ॥ C.) fol. 6b; इति श्रीमहाश्रोतसि शिरश्छेदे करवीरमहायगे परातन्त्रे (परातन्त्रक्रमे C.) द्वादशसाहस्रिकायां वडास्त्रायभेदसूत्रं ॥ ६ ॥ ib.; इति श्रीमहाश्रोतसि शि० करवीरमहायगे परातन्त्रे (परातन्त्रक्रमे C.) क्रमद्वादशसाहस्रिकायां कालीक्रमनिर्णयसूत्रं fol. 11a; इति श्रीभैरवश्रोतसि शि० करवीरमहायगे परातन्त्रे (परातन्त्रक्रमे C.) परमार्चनिर्णयः 18a.

It ends :

चिद्विज्ञा बहुधा ज्ञाता नानाभेदसमाश्रिता ।

एका सा बहुरुपा च जानीयाद्विषयचक्षुषा ॥

स एव साधकः श्रेष्ठः सिद्धिज्ञानस्य भाजनं ।

अनुष्ठानरतं सर्वं सिद्धिभागी भवेद्भुवं ॥

इति श्रीभैरवश्रोतसि (इति श्रीश्रोतसि C.) शिरश्छेदे महाकरवीरमहायगे परातन्त्रे कालीकुलक्रमः समाप्तः ॥

On the back of the last leaf the treatise is called *Karavīratāntrakulakarma*.

The Cambridge Library possesses another MS. of this work (Add. 1477; 39 leaves, the second of which is, however, wanting) from which Profs. Aufrecht and Cowell have kindly supplied the various readings noted above.

[II. T. COLEBROOKE.]

2591.

1192c. Foll. 41; size 12½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1804 A.D.; eleven lines in a page.

*Rahasyārṇava*, a manual of Tantric worship, in 15 chapters (*paṭala*), compiled, under orders of Jayacandra Navendra of Trigarta (Lahore), by Vanamālin, pupil of Hṛidayānanda. The MSS. (osp. the second) are rather incorrect.

It begins (somewhat corrected): श्रीपरदेवतायै नमो नमः ॥

सुधासारेण सिंघर्तौ कंठनीलं सदाशिवम् ।

नवीनमलदृश्यामी विज्ञेशजननीं नमः ॥ १ ॥

नमामि जालपां देवीं कालपाशनिर्कृतीं ।

नक्षेत्रविष्णुनितां क्षिप्रसिद्धिप्रदायिनीं ॥ २ ॥

गुरुं च हृदयानन्दं सर्वशास्त्रविशारदं ।

शिवरूपं नतो नित्यं मंत्राज्ञां विदधानु नः ॥ ३ ॥

जयचन्द्रनरेन्द्रस्य त्रिगर्तेशस्य आज्ञया ।

विदुषा साधकानां च प्रोक्तये वनमालिना ॥ ४ ॥

सिद्धिप्रदः सदा तेषां पशूनां च विषप्रदः (!) ।

श्रीरहस्याखीवो ग्रंथस्तन्यते सरसो मया ॥ ५ ॥

सम्प्राप्तौ सततं च विदुषा वचनादपि ।

भायचूडामणिं ज्ञात्वा तत्रचूडामणिं तथा ॥ ६ ॥

कुलचूडामणिं चैव ज्ञानाखीवं च भैरवीं ।

कुलाखीवं श्रीरतं च समयाचारमुत्तमं ॥ ७ ॥

गांधर्वमन्त्रसूक्तं च नीलतंत्रं ततः परं ।

एकवीरी समालोक्य तत्प्राखीवं च भैरवं ॥ ८ ॥

अन्येषां च मंत्रं ज्ञात्वा साधकानां हिताय च ।

गुरुक्रमविधानं च भावय्य त्रिविधस्तथा ॥ ९ ॥

कुमारोपूजनं चैव कुलाचारस्ततः परं ।

पीठपूजाविधिश्चैव निशीथसाधनं ततः ॥ १० ॥

पाण्डवेः पूजनं चैव द्वीपदीपसंस्कृतस्ततः ।

पुरश्चर्याक्रमश्चैव बलिदानविधस्ततः ॥ ११ ॥

रहस्यातिरहस्यं च साधनं सर्वसिद्धिदं ।

विभूतिधारणं चैव संतर्पणविधस्तथा ॥ १२ ॥

योगश्चैव यथान्यायं ग्रंथे उल्लिख्यते मया ।

एतं विज्ञाय यो मर्त्यः कुरुते साधनं सदा ॥ १३ ॥



शंकरस्य प्रतिज्ञेया तस्य सिद्धिः करे स्थिता ।

ततो गुरुकर्म ब्रह्मे यथावदनुपूर्वशः ॥ १४ ॥

तदुक्तं भावचूडामणौ । ०

1. *Uruuiranya*, fol. 4b; 2. *bhūmaniranya*, fol. 8a; 3. *kumārikakalpa*, fol. 9b; 4. *sumagā-cāra*, fol. 10a; 5. *pīthapūjā*, fol. 10b; 6. *ai-śīthapūjāpaddhati*, fol. 11a; 7. *pūṇḍavamahā-pūjāpaddhati*, fol. 22a; 8. *dravyapūjāskṛiti*, fol. 23b; 9. *etinnādipūjā*, fol. 28b; 10. *para-ścaryākrama*, fol. 35a; 11. *balidānaveidhi*, fol. 36b; 12. *vibhūtilhāraṇaveidhi*, fol. 37b; 13. *antargā-ṇaveidhi*, fol. 39a; 14. *yogacaryānam*, fol. 39b; 15. *rahasyoktadravyasūcīhnavidhānam*; ends:

अनंतरं श्रीपाथं गृहीत्वा ज्ञातिपठनं । तथैव च तत्त्वेन  
ईश्वररूपमात्मानं स्वकुर्यात् (!) ॥ हरिमीडे ॥ ०

इति श्रीबनमात्याचार्यश्रीरहस्योक्तद्रव्यज्ञोपनविधानं पंचदशः  
पटलः ॥ This colophon has caused the alter-  
native title of *Dravyasūdhana* being wrongly  
ascribed to the whole work.

The colophons usually run thus: इति श्री-  
बनमात्याचार्यसंगृहीते रहस्याख्ये ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2592.

581d. Foll. 50; size 12½ in. by 4½ in.;  
fairly written in Devanāgarī, by several hands,  
in 1800 A.D.; eleven lines in a page.

The same work. Both MSS. seem to have  
been transcribed from the same original.

[H. T. COLEBROOKE.]

2593, 2594.

705, 706. Foll. 1-150, 151-293; size 16½  
in. by 4½ in.; clear Bengali handwriting of  
about 1700 A.D.; nine lines in a page.

*Sīrurahasya*, an extensive work on Śiva-  
worship. The complete work consists of 12  
parts (*aṅga*), only one of which, the seventh,  
is contained in these volumes.

It begins: शुभं नमः ।

मृत वेदायैतत्त्वज्ञ शिवध्यानपरायण ।

मुक्तपुण्यं वदाम्यहं कृपालो मुनिसत्तम ॥

कः सेव्यः सर्वदेवेषु को वा जप्यो मनुः सदा ।

स्यात्तव्यं कुत्र वा नित्यं किं वा सर्वार्थसाधकं ॥

मृत उवाच ।

धन्यान्धन्यामहे नूनमनन्यशरयान्मुनीन् ।

वनाशिनो वनावासाश्चक्षुःक्षान्मनकल्पमान् ॥

भवद्भिः सर्ववेदायैतत्त्वज्ञानमकल्पयैः ।

परात्परतरः शर्वः सर्वदा पूज्यते धिया ॥

भवद्भिः सर्ववेदार्थो ज्ञात एवास्ति यद्यपि ।

तथापि किंचिद्विद्वद्व्यापि यथा ज्ञातं मया तथा ॥

पुरा कैलासशिखरे मुखासीनं जगत्प्रभुं ।

वेदान्तवेद्यमीशानं शङ्करं लोकशङ्करं ॥

विश्वतश्चक्षुषं देवं विश्वतोमुखमप्ययं ।

विश्वतोबाहुमाराध्यं विश्वतःपादमीश्वरं ॥

निष्कलं निर्गुणं शान्तं निरवच्छिन्ननामयं ।

निष्प्रपञ्चं निराकारं निर्मलं निरुपाधिकं ॥

शर्वं प्रसन्नवदनं सर्वोभरणभूषितं ।

गीरीभूषितयामाङ्गं ब्रह्मविष्ण्वादिसेवितं ॥

सप्रमेयजगत्त्रयमस्थितिसंहारकारणं ।

सोममूर्त्याग्निनयनं सोमार्धकृतशेखरं ॥

विल्वचन्दनलिप्ताङ्गं नरविल्वदलाक्षितं ।

व्याघ्रचर्मपरीधानमनन्तेन्दुरविप्रभं ॥

नानामणिगणाकीर्णं किरीटकटकावृतं ।

दयामुधाद्वैनयनं वरदा (r. दो) भयपाशिनं ॥

निजसत्तोषपूणीङ्गमुमालिङ्गितविग्रहं ।

विलोक्यातोव संतुष्टः पद्ममुखः साक्षमीश्वरं ॥

मत्वा कृतार्थमात्मानं प्रणिपत्य सदाशिवं ।

पद्मस्य सर्वलोकानां मुक्तपुण्यं कृताञ्जलिः ॥

विष्णेश्वर महादेव विष्णुब्रह्मादिवन्दित ।

देवानां मानवानां च किं मोक्षस्यास्ति साधनं ॥

तव नामान्यनन्तानि सन्ति यद्यपि शङ्कर ।

तथापि तानि भव्यानि न ज्ञायन्ते मयाधुना ॥

प्रियाखि शिवनामानि सर्वैखि शिव यद्यपि ।

तथापि कानि रम्याणि तेषु प्रियतमानि ते ॥

तानि सर्वार्थदान्यच्च कृपया वक्तुमर्हसि ।  
 यस्मान्स्मरणादेव सद्यो मुच्यते पातकैः ॥  
 रसनारससारज्ञा त्वन्नामानृतपाथिनी ।  
 यस्यास्ति स पुनान्वन्यो मान्यो ह्यननुजैरपि ॥  
 जन्मान्नरसहस्रेषु तर्हि यदि तपस्तदा ।  
 त्वन्नामस्मरणायर्त्तं धितं जनोः प्रमायते ॥  
 महेशनामानृतदिव्यधारापरिभृताङ्गोदरमध्यगोऽपि ।  
 न शोकमाप्नोति नरो यतो हंसरक्षितो वह्निगतः शिवेन ॥  
 यतो विभूतिकचचाः शिवनामास्तपाशयः ।  
 चत्वारो ह्यमुरानीकैश्चक्रपुङ्खं पुरा मुदा ॥  
 ब्रह्महत्यासहस्राणि सम्यक्कृत्वापि पुङ्खः ।  
 शिवेति नाम विमलं श्रुत्वा मोक्षं गतः पुरा ॥  
 ये ते अपि प्रमथाः श्रुत्वाः शिवनामानृताशनाः ।  
 इन्द्राद्यर्चितपादाज्जा वसन्ति शिवसन्निधौ ॥  
 शिवनामैव संसारमहारोगीपञ्चामकं ।  
 नान्यत्संसाररोगस्य ज्ञानकं दृश्यते मया ॥  
 शिव शङ्कर विश्वेश महादेवेति यन्मया ।  
 पूर्वमुच्चरितं युञ्जे जयस्तेनाभवन्मया ॥  
 शङ्करेण महेशेति नाम दिव्यं महावने ।  
 पुरा श्रुतं पिशाचेन ततस्तस्मात्त भोचितः ॥  
 समस्तवेदेदान्तसारभूतं शिवप्रदं ।  
 शिवनामानृतं दिव्यं येयं सर्वार्थसाधकं ॥  
 ये संततं शङ्करमादरेण मनःसरोजासनसंनिविष्टाः ।  
 ध्यायन्ति शम्भुं स्मरणानुपक्रान्त एव धन्याः शिवसंमताश्च ॥  
 शिवनामानृतपुष्करसनाः शिवपूजकाः ।  
 शिवध्यानरता नित्यं सन्ति धन्याः क्लृप्तकृष्णि ॥  
 इत्युक्त्वा वेपथुनाः प्रणिपत्य पुनः शिवं ।  
 कुमारः पाञ्चैतस्तस्यै नतमूर्ध्ना कृताञ्जलिः ॥  
 मृत उवाच ।  
 कुमारेशोदितां वाचं सर्वैलोकहितावहा ।  
 श्रुत्वा प्रसन्नवदनस्तमुवाच सदाशिवः ॥  
 शिव उवाच ।  
 साधु साधु कुमाराद्य सम्यक् पृष्टं त्वयापुना ।  
 यदिदानीं त्वया पृष्टं तद्वक्ष्ये शृणु सादरं ॥  
 एवमेव पुरा गौरी पृष्टः काश्यामहं सदा ।  
 खनात्पार्तं मया सम्यक् सर्वेषां मोक्षसाधनं ॥  
 दिव्यान्वन्तनामानि सन्ति तन्मध्यं परं ।  
 अष्टोत्तरसहस्रं तु नास्ती प्रियतरं मम ॥

एकैकमेव तन्मध्ये नाम सर्वार्थसाधकं ।  
 मयापि नास्ती सर्वेषां फलं वक्तुं न शक्यते ॥  
 तिलाक्षतेर्विल्वपत्रैः कमलैः कोमलैर्नैवैः ।  
 पूजयिष्यति नो भक्त्या यस्मैतन्नामसंस्थया ॥  
 स पापेभ्यः संसृतेषु मुच्यते नात्र संशयः ।  
 ततो नमामि त्वं याति पुनरावृत्तिदुर्लभं ॥ ०

The *saptamāṃsā*, according to a MS. in Rāj. Mitra's Notices, i., p. 123, consists of 29 *adhyāyas*. The present MS., however, terminates abruptly in the 25th *adhyāya*; and the colophon of some of the others also is wanting.

I. इति श्रीशिवरहस्ये सप्तमोऽंशे स्कन्दसदाशिवसंवादे मुख्य-  
 शिवसहस्रनामकथनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ fol. 10b.

II. beg.: कृपय कुरुः ।

त्वत्प्रसादाद्वयं मृतं निष्पायाः स्मो न संशयः ।  
 धन्याः कृतास्तवया नूनं सत्कथाश्रवणाद्वयं ॥

Col.: इति० शिवगीरीसंवादे काशीमाहात्म्ये काशीप्रश्ना  
 नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ fol. 14a.

III. beg.: पार्वत्युवाच ।

देवोत्तमासिलाराध्य विश्वेश शिव विश्वग ।  
 श्रुता पुस्तकया रम्या त्वत्प्रसादान्ननोहरा ॥  
 त्वन्मुखाभोजविलसत्कथापुष्परसं पुनः ।  
 मन्त्रैश्च चारोकोऽयं पातुमिच्छति शङ्कर ॥

Col.: इति० शिवगीरीसंवादे काशीमाहात्म्ये तृतीयो  
 अध्यायः ॥ fol. 18b.

IV. beg.: श्रीशिव उवाच ।

कथामन्यां प्रवक्ष्ये ऽहं शृणु सादरमक्षिके ।  
 यत्कथाश्रवणादेव सद्यो मुच्येत पातकैः ॥  
 शिवस्यानान्यनेकानि सन्ति काश्यां वरानने ।  
 तेषां संख्या मया सम्यक्कृतुमेव न शक्यते ॥

Col.: इति० शिवगीरीसंवादे काशीमाहात्म्ये चतुर्था  
 अध्यायः ॥ fol. 23a.

V. beg.: श्रीपार्वत्युवाच ।

महेशासिलदेवेश काशीवासरतैर्नरैः ।  
 प्रत्यहं नियतं काश्यां किं कर्तव्यं वद प्रभो ॥

Col.: इति० काशीमाहात्म्ये काशीवासनियमविधिकथनं०  
 fol. 29a.

VI. beg.: पार्वत्युवाच ।

शिव कल्याणं श्रीमत्सर्वज्ञानितचिह्नम् ।

ज्ञानवापोति संज्ञेयमस्याः कचनभूद्वद ॥

Col.: इति ° शिवगीरीसंवादे काशीज्ञानवापोप्रशंसा °  
fol. 33b.

VII. beg.: पार्वत्युवाच ।

विष्णोश्चराखिलाराध्य सर्वज्ञ करुणानिधे ।

ऊ मुक्तिमखण्डपस्यानं तत्प्रमाणं कियन्मत्तं ॥

Col.: इति ° काशीमाहात्म्ये मुक्तिमखण्डपाख्यानं ° fol. 37a.

VIII. beg.: पार्वत्युवाच ।

शिवानन्दमयानन्द ज्ञानवापोतटे जुभे ।

केन पुण्यप्रभावेन दण्डपाणिः स्थिरं स्थितः ॥

Col.: इति ° काशीमाहात्म्ये दण्डपाणीतिहासकथनं °  
fol. 40a.

IX. beg.: शिव उवाच ।

कथामन्यां प्रवक्ष्ये इह श्रीवानन्दकरी परां ।

मृगु यत्नेन विमलामञ्जुके पापहारिणीं ॥

पुरा कश्चिद् द्विजाधीशः पूर्वजन्मत्रयोबलात् ।

काशीं संप्राप्य नामर्चनमभ्यर्च्य विधिपूर्वकं ॥

उपलब्धैकदिनं दीनः क्षुधासोऽस्तङ्गते रघो ।

वीरेन्द्ररालये रम्ये निद्रां कर्तुं सनाययी ॥

Col.: इति ° वीरेन्द्ररेतिहासकथनं ° fol. 43b.

X. beg.: शिव उवाच ।

अन्यामपूर्वमनयां कथां वक्ष्ये जुभप्रदा ।

यत्कथाप्रवणाल्लघो मुच्यते सर्वबन्धनात् ॥

काश्यां यमुपतडीशस्य स्थानमस्त्युत्तमं जुभे ।

निर्मलं सैनहितस्तत्र निवसान्महमादरात् ॥

महायामुपतैरव वसतिः क्रियते सदा ।

शैवशास्त्रप्रणेताः सति तत्रैव कोटिशः ॥

Col.: इति ° काशीमाहात्म्ये यमुपतडीशरेतिहासकथनं °  
fol. 63b.

XI. beg.: शिव उवाच ।

चोकारं नाम विमलं क्षेत्रं काश्यां वरानने ।

सर्वपापघ्नकरं तिष्ठत्येकं जुभप्रदं ॥

(? ends fol. 69b).

XII. col.: इति ° काशीमाहात्म्ये शिवगीरीसंवादे डादशो  
ध्यायः fol. 99a. (At fol. 81a Vishnu is intro-  
duced worshipping Śiva).

XIII. beg.: श्वय उवाच ।

मूत वेदार्थतत्त्वज्ञ काशीतत्त्वं यथार्थतः ।

यथा ज्ञातं तथैवोक्तं त्वयात्मन्ये प्रयत्नतः ॥

चयं प्रणीताः सर्वे ऽपि त्वत्प्रसादान्मुनीश्वराः ।

तस्याप्युपोषाद्यः कृतस्त्वयात्मानु कृतानिधे ॥

Colophon of XIII. and XIV. wanting; XV.  
ends fol. 109a.

XVI. beg.: पार्वत्युवाच ।

वैष्णवं धाम संप्राप्य किमुक्तं तद्वशा विभो ।

तदा ननादनेनापि किमुक्तं तद्वदस् मे ॥

श्रीमहादेय उवाच ।

शिवे विष्णुः समालोक्य ब्रह्मादीनमरांसदा ।

पप्रच्छ स्वागतं तेषां यथैवमुदमादरात् ॥

XVII. (beg.?) ends fol. 131b.

XVIII. beg.: शिव उवाच ।

मृगु देवि कथामन्यामत्रिसंतोषदायिनं ।

यत्कथाप्रवणादेव तद्वशिता भविष्यसि ॥

पुरासर्गे शचीनाथं दृष्ट्वा गुरुरातिप्रियं ।

उवाच वचनं चागमौ सस्मितं प्रीतिपूर्वकं ॥

भूलोकतीर्थसेवायै मया गतमनेकधा ।

दृष्टानि शिवतीर्थानि वेदोक्तान्येव सादरं ॥

XIX. beg. fol. 154a: श्रीमहाशिव उवाच ।

शिवे दक्षिणकैलासो विलासस्याश्रयो मन ।

स यथोत्तरकैलासस्तथैव मुक्तदः सदा ॥

Col.: इति ° शिवगीरीसंवादे दक्षिणकैलासवर्णनं °  
fol. 169a.

XX. beg.: श्रीमहाशिव उवाच ।

देवि काशी पुरी काचिद्यत्र वेगवती नदी ।

तत्र वासनपेक्षके निर्मलं ब्रह्मादयः सुराः ॥

XXI. beg. fol. 185a: श्रीशिव उवाच ।

शिवे मुखेनमस्त्येकमरुणाचलनामकं ।

अरुणाचलनाथस्य स्मरन्तं मङ्गलावहं ॥

XXII. beg. fol. 197b: पार्वत्युवाच ।

किं चकार स भूपालः करुणाकर शङ्कर ।

तत्सर्वं वद सर्वज्ञ विस्तरेण विशेषतः ॥

सदाशिव ।

शिवपूजारतं दृष्ट्वा स भूपालो मदर्थकः ।

अभ्युत्थायाति यत्नेन कुर्वन्नेव स्थितो ज्वेनं ॥

XXIII. beg. fol. 216b: शिव उवाच ।

शिवे वृद्धाचलं नाम श्वेचमस्ति मदात्मकं ।

तस्य स्वरूपमात्रेण मुच्यते पापकोटिभिः ॥

Col.: इति ° वृद्धाचलमहिमानुबन्धनं °

XXIV. beg. fol. 248b: शिव उवाच ।

चिदसराभिधं श्वेचं शिवश्चैवमनुजम् ।

तदप्येकं मम स्थानं मम प्रियकरं शिवे ॥

Col.: इति श्रीशिवरहस्ये सप्तमोऽंशे शिवगौरीसंवादे नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥

XXV. beg. fol. 189a: श्रीशिव उवाच ।

पश्य तां नृत्यमानंदं (!) मुराणां शोभने ततः ।

क्षयमात्रमभूद्वाचिररुणोऽप्युदितस्ततः ॥

The MS. ends (in the middle of the page):  
ब्रह्मोवाच ।

इत्युक्तं तद्वचः श्रुत्वा केशवः सत्वरं तदा ।

शङ्करं पूजयामास भ -

On the different sections of the complete work see Burnell, Tanjore MSS., p. 206.

[H. T. COLEBROOKE.]

2595.

2798b. Foll. 26; size 10½ in. by 6½ in. (European fashion); careless, modern Devanāgarī writing; 26-28 lines in a page.

*Prayogaratnākara*, or *Bhaktavṛtāsantoshaka* (?), a treatise on Tantric worship, by *Premanidhi*, son of *Umāpati*. Apparently incomplete. Very incorrect.

It begins (somewhat corrected): श्रीकार्तवी-  
र्योऽनुनाय नमः ॥

ईदृशमानुषमानसमपि मतिपुक्तं विधातुमीहे यः ।

वदे वदे वदे चरणावमुष्य तु कस्यापि ॥ १ ॥

अहो तंचरणाकरात्संप्रमृते (r. ° ता)

तरंगिण्यसावद्वितीया [— — ? मदीया] ।

प्रयोगात्मस्वाकरं मात्र चित्रं

हरेः सत्कृपाया असाध्यं किमस्ति ॥ २ ॥

श्रीकार्तवीर्यसदुपासनया यदा ते

लभिः स्पृहासिलमनोरथसंचयानां ।

रत्नाकरं भज तदामुननर्थं बुद्धेः]

सिद्धांतरं मम वदिष्यसि सत्यवाक्यं च ॥ ३ ॥

कवचोपयोगि सर्वे निम्नं नैमित्तिकं कान्यं ।

अस्मात् प्रयोगरत्नाकरतो ज्ञानं तु सुस्पष्टं ॥ ३॥ ° ६ ॥

तस्मात्तस्मात्[?] राजराजेशभक्तान्

भूयो भूयः प्रीजतिः प्राचयामि ।

अत्राले यत्पाच्यवाचो विदुर्हं

तत्त्वतयं युक्तिगुहा हि संतः ॥ ७ ॥

यामिन्याश्चरमप्रहरस्योत्तरार्धे नारायणं श्रीराजराजेश्वरवी-  
जदत्तक (? दशकं) च स्मृत्वा दक्षागेन ज्ञयनाडस्यापचामपादस्य  
पूर्वं विन्यासं कृत्वा °

The MS. contains the following 9 chapters  
(*ratna*):—I. *Nityagrāhahkṛityaratna*, fol. 4b; II. *nityatantrasamānaratna*, fol. 5b; III. *nityasun-  
dhyāratna*, fol. 7a; IV. *nityapūrnātarpāṇa*,  
fol. 8a; V. *samsthāvediratna*, fol. 11a; VI. *nityapūrnabhūtaśuddhyādiratna*, fol. 13a; VII. *nityapūrnāmātrikānyāsaratna*, fol. 19b; VIII. *nityapūrnāmantracinyāsaratna*, fol. 21b; IX. *nityāntargāyaratna*.

It ends:

स्वागतं देव देवेश सन्निधौ भव केशव ।

गृहाण मानसो पूजां यथावत्परिभाषितां ॥

इति श्लोकमंत्रेण मानसो पूजां प्रभवति वेदयेदिति संक्षेपः ॥

श्रीमद्दीव्यात्कार्तवीर्यप्रसादात्प्रादुर्भूते प्रेमानिध्याख्यविप्रात् ग्रंथे  
भक्तव्रतसंतोषके अस्मिन्नित्यंततयोगारम्भं (!) संपूर्णं ॥

Then follow four more lines, apparently the beginning of a new chapter: ततश्च शंखादिपात्रस्या-  
पननमुक्तार्थं ° and terminating abruptly: अन्धायं  
त्रिकोणं कृत्वा तद्वहिः बद्धोऽयं त ॥

The same colophon, *mutatis mutandis*, occurs at the end of each chapter.

Without other copies, this MS. is of little use.

See Aufrecht, Cat. Cat., s.v. *Premanidhi* (son of *Umāpati*), where, however, most of the titles of separate treatises given seem to be merely chapters of the present work.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

## 2596.

1248a. Foll. 121; size 9½ in. by 3¼ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1790 A.D.; nine lines in a page.

*Tārābhaktisudhārṇava*, a digest of directions for the worship of the goddess *Tārā*, or *Tārīqī*, compiled by *Narasimha* (or *Nṛsiṃha*) *Thakkura Mahoādhyāya*. *Taraṅgas* V.-VIII; each pagged separately.

V. *Tārānityārcanamālā*, foll. 74, treating of purificatory rites and formulas in constant use in devotional practices, begins: अथ नित्यविधिः ॥ कुलवृक्षमणी ॥

साधकः प्रातरुत्थाय कुलवृक्षं प्रणम्य च ।

मूलादि ब्रह्मर्षीं कुलं ध्यात्वा गुरुं स्मरेत् ॥

कुलवृक्षाः ॥ रुद्रयामले । ०

Foll. 66b-71a contains formulas of invocation to *Tārā* under 1000 different names or epithets.

The copyist's date is: श्रीवैद्यकृष्ण १० गुरी संवत् १८३९ ॥

VI.(?) foll. 11, deals chiefly with the rites of initiation for novices. It is only in this chapter, when describing the selection of a young girl to be enthroned and worshipped as the substitute of the goddess, that the author verges slightly on the objectionable practices of *Tantric* worship.

It begins: अथ ब्राह्मणातिरिक्तरीरक्षेत् तदा चित्तजनानंतरं तादृशदिष्येद्यं तदा ब्रह्मर्षेणात्मैकं प्रथमं गुरवे गुरुपात्रं सभक्त्यर्चयित्वा देयं । ०

VII. *Naimittikamālā*, foll. 21, treating of the festivals recurring with the seasons, begins: अथ नैमित्तिकं स्मरन्तरे ।

नित्यं नैमित्तिकं काम्यं सापेक्षं पूर्वपूर्वतः ।

अन्यथा चित्तयेदित्यं कुर्वेदाराधनं परं ॥

VIII. *Paraścaranāmālā*, foll. 15, treating

of preliminary rites to be observed, begins: अथ पुरश्चरणं । वायवीयसंहितायाः । साधनं मूलनवस्य पुरश्चरणमुच्यते ॥ ०

Colophon: इति श्रीमहानहोपाध्यायठकुरश्रीनृसिंहविरचिते ताराभक्तिमुपायवे जगत्तरंगः ॥

The following authorities are cited: *Agastya-saṃhitā*, foll. 9b, 111b, 114b; *Uddiśa*, foll. 22a, 49a; *Uttaratantra*, foll. 11b, 12b, 17a, etc.; *Umāmaheśvarasamvāda*, fol. 62a; *Ekavīratāntara*, fol. 19a, 107b; *Kalāśa* (some formulas), fol. 37b; *Kālikāśūva* (? *stava*), fol. 7a; *Kālikodbhāva*, fol. 110b; *Kālikālpā*, foll. 50b, 51a; *Kālītāntara*, foll. 13a, 36b, 119a; *Kubjikātāntara*, fol. 64a; *Kumārīkalpa*, foll. 6a, 11a, 12a, etc.; *Kumārītāntara*, foll. 10b, 16b, 30b, etc.; *Kulacūḍamāṇi*, foll. 1b, 3a, 5b, etc.; *Kulamūlāvalāra*, fol. 60a, 107b; *Kulāmrīta*, foll. 61a, 77a, 82b; *Kulāmrītaḍipikā*, fol. 81b; *Kulārṇava*, foll. 11a, 14a, 16b; *Kulāvalāra*, foll. 24b, 25a; *Kuloḍḍiśa*, fol. 50b, 51a, 52a; *Kaulālavīya*, fol. 36b; *Kriyāsāra*, fol. 36b; *Gandharvatāntara*, foll. 4a, 47a; *Gotamīya*, foll. 7a, b, 8a, etc. (*Gautamīya*, fol. 24b, cf. *Vaiṣṇavag.*); *Gorakṣhasaṃhitā*, fol. 14a; *Gaurīyāmālā*, fol. 31a; *Candrapīṭha*, foll. 119b, 120b; *Candrikā*, fol. 54a; *Jānūrnava*, foll. 14b, 44b, 51b, etc.; *Jānonnavaṇa*, fol. 20b; *Dīmara*, fol. 50b; *Tattvacintāmaṇi*, fol. 2b; *Tattvasārasaṃhitā*, foll. 9a, 10a; *Tantracūḍamāṇi*, fol. 19a, b; *Tantramālā*, fol. 63b; *Tantrarāja*, fol. 7b; *Tantrarājottara*, fol. 8b; *Tantralālāvatī*, fol. 52a; *Tantrasaṅkṣhara*, fol. 118b; *Tārīkaraṇīya*, fol. 26a; *Tārācalasavṛitti*, fol. 11a; *Tārārṇava*, foll. 38a, b, 51b, 107b; *Tārōpaniṣad*, fol. 47b; *Tārāyāgō (śloka)*, foll. 57b, 58a; *Tripurārṇava*, fol. 4a; *Triśaktitāntara*, fol. 4a; *Triśaktīratna*, foll. 10a, 25a, 35b, etc.; *Dakṣiṇāmūrtisaṃhitā*, foll. 31b, 90a, 91b; *Dīpikā*, fol. 54a, b; *Dreṣṭāmaṇi*, fol. 77b, 82b, 110b; *Nararatāncara*, fol. 4b.

*Nāradaṭṭapāñcarātra*, foll. 3a, 5a, etc.; *Nāradya*, fol. 64b; *Nīlātatra*, foll. 3a, 4a, 8a, etc.; *Nṛsiṃhakalpa*, fol. 50b; *Padyaṭṭahinīya* [चंगुहा-  
नामिकायां तु व्यासः सर्वत्र संगतः ], fol. 24a; *Pura-  
ścaraṇapāñcātrikā*, foll. 51a, 52b, 65b, etc.; *Push-  
pamālā*, fol. 36a; *Pushpādhyāya*, fol. 36a; *Prapañcasūtra*, foll. 50b, 52a; *Prathamatantra*,  
fol. 109a; *Phetkārīṇī*, foll. 11a, 14a, 19a, etc.  
(-tantra, foll. 9a, 23b, etc.); *Phetkārīya*, fol.  
10a; *Plavāṅga*, foll. 11a, 12b, 21a, etc.; *Brahmayāmala*, foll. 13b, 103b; *Brahmasaṃhitā*,  
foll. 18b, 48b; *Bhāvacūḍāmaṇi*, foll. 14a, 34b,  
36b, etc.; *Bhāvanīrāja*, fol. 45a; *Bhairava-  
tantra*, foll. 6a, 11a, 12a; *Matsyasūkta*, foll.  
36a, 87b; *Mantracūḍāmaṇi*, foll. 12b, 47a;  
*Mantratantraprakāśa*, foll. 23b, 24a, 51a, etc.;  
*Mantradevaprakāśikā*, fol. 120b; *Mantramuktā-  
valī*, foll. 50b, 90b; *Mahākāpilaṭṭapāñcarātra*, fol.  
113b; *Mahākālasaṃhitā*, foll. 14b, 89b, 90a, etc.  
(often *Māhā-*); *Mahārṇavatatantra*, fol. 41a;  
*Mānasollāsa*, fol. 56a; *Mālinītantra*, foll. 8b,  
7b, 8a, etc.; *Maṇḍamālā*, foll. 31a, 35a, 36b,  
etc.; *Yimālā*, fol. 3a, etc.; *Yoginītantra*, foll.  
29b, 32a, 61b, etc.; *Ratnasāgara*, fol. 11a;  
*Rāghavabhaṭṭa*, fol. 57a; *Rudrayāmala*, fol. 1b,  
etc. (*Tārābhūtaśuddhiprakaraṇa* of R.), fol. 21a;  
*Laghustava*, fol. 14b; *Vakrahṇḍakalpa*, fol.  
118b; *Vasishṭhasaṃhitā*, foll. 4a, 9a, etc.;  
*Vāyavyasaṃhitā*, foll. 107b, 113b; *Vārāhītantra*,  
foll. 13b, 20b; *Vijayākālpa*, fol. 15b; *Vimalā-  
tantra*, fol. 55b; *Viśuddheśvara*, foll. 2b, 16b;  
*Vīrakalpa*, fol. 44a; *Vīracūḍāmaṇi*, foll. 1b,  
2a, 3a, etc.; *Vīratatantra*, fol. 21a; *Vaiṣaṃpū-  
yanasaṃhitā*, fol. 108a,b; *Vaiṣṇava-Gotamīya*,  
fol. 24a; *Lakṣaṇasaṃgraha*, fol. 49a; *Śāradā*,  
foll. 22b, 23a, b, etc.; *Śāradātilaka*, foll. 56b,  
61a; *Śaivāgama*, foll. 5b, 6a, 7a, etc.; *Śrīkrama*,  
foll. 13a, 85b; *Śrīkramasaṃhitā*, fol. 3b; *San-  
atkeṣmārīya*, fol. 114b; *Samayācāra*, foll. 14b,  
17a, 34a, etc.; *Samayātātra*, fol. 6a; *Sāra-*

*saṃgraha*, foll. 29b, 30b, 32b, etc.; *Siddhasā-  
rasvata*, foll. 30a, 32b; *Siddhīnāthasaṃhitā*,  
fol. 81a; *Siddheśvaratantra*, fol. 118a; *Sid-  
dheśvarītantra*, fol. 32a; *Sūta(?Sūta)gītaraṇā-  
kara*, fol. 48a; *Surendrasaṃhitā*, foll. 2a, 107b;  
*Somabhujagāvalī*, fol. 55a; *Sautrāmaṇitantra*,  
fol. 31a; *Svatantra*, foll. 8b, 20b; *Svatantra-  
tantra*, foll. 6a, 12b; *Haṃsapūramāśvarutātra*,  
fol. 73b; *Harayārīsaṃvīda*, foll. 10b, 19a,  
35b (*Kulasarvasvasukharanāmastotra* of H.),  
fol. 73a; *Homāṅganīrūpaṇa*, fol. 115a.

[H. T. COLEBROOKE.]

2597.

231. Foll. 102, five of which (47-51) are  
wanting; size 14½ in. by 4½ in.; good, modern  
Nepalese handwriting; nine lines in a page.

*Śyāmārāhasya*, a compendium of Tantric  
worship, in 22 chapters (*paricheḍa*), compiled  
from various sources, by *Pūrṇānanda-parama-  
hansa*. [A.]

It begins :

देवीं दानपदेयदपेनिबहानुमूलवर्तीं शिवा  
ब्रह्मानन्दमहेशनीलमणिभिः संशोभितां विद्वया ।  
मत्वा श्रीगुरुपादपद्मपरमामोदामृताब्जाविताः  
पूर्णानन्दमुपलभ्यन्तीति विमला श्यामारहस्याभिधा ॥

स्ततश्च चोदतश्च च त्वं मेकारिणीं तथा\* ।

कालिकाकुलसर्वस्व कालीतश्च च यामलं ॥

कुलचूडामणिं चैव कुमारोत्तमेव† च ।

कुलाद्यैव तथा कालीकल्पं भैरवतश्चकं ॥

कालिकाकुलसद्भावं तथा चोदरतश्चकं ।

गुरुणा च मतं ज्ञात्वा साधकानां तथा मतं ।

मुमुक्षुस्तथापि वक्ष्यामि मोक्षकारिणीं ।

तदुक्तं स्ततश्च । °

\* मेकारोत्तमेव च B.

† कुमारोत्तमेव ° B.

I. *Nyāsānandavivaraṇa*, fol. 16a; II. *antaryajanaivivaraṇa*, fol. 18a; III. *sādhakakulaveśanirṇaya*, fol. 36b; IV. *rahasyamālā* (consisting of *Kālikulpe kālīkāvacaṃ*, B, fol. 49a; *Rudrayāmule uttaratantre kālīprasthāpe kālubhairava-saṃprāde śrī-dakṣiṇā-kālīkāvacaṃ*, fol. 53a; *Śrī-virūpākṣaviracitaṃ śrīkālīkāvacaṃ*, fol. 55b; *Bhairavatantre kālīkulpe śrīkālīkāvacaṃ*, fol. 57a; *Kālipurāṇe trailokyamohanam nāma kālīkāvacaṃ*, fol. 57b; *Kālikulasūtrasve mahā-kālī-śrī-dakṣiṇākālī nāma sahasrastavarājam*, fol. 68a; *Rudrayāmālatantre śrīśyāmāstotram*, fol. 69a; *śrīm-ahākālīkṛitaṃ śrīkālīstotram*, fol. 71a; *śrīkālīkṛitacatuṣṭhlokistotram*, fol. 72a); V. *mantrasūldhārthavivaraṇa* (B., fol. 72a); VI. *mantrabhedavivaraṇa* A., fol. 53a; VII. *Kālī-tattvakathana*, fol. 54a; VIII. *purushārthasādhnavivaraṇa*, fol. 58a; IX. *vīryamocana*, fol. 62a; X. *sūmānyasādhana*, fol. 64a; XI. *purasāraṇaryatīrekamantrasūldhyupaya*, fol. 65b; XII. *pīthajapnirṇaya*, fol. 67b; XIII. *kulācāranirṇaya*, fol. 70b; XIV. *mahānīlākramavaraṇa*, fol. 73b; XV. *purasāraṇaprakāraṇ-taranirṇaya*, fol. 81b; XVI. *homakunḍanirmāṇa-nirṇaya*, fol. 85a; XVII. *vetālādisūldhinirṇaya*, fol. 84a; XVIII. *paripāḥaphalarivaraṇa*, fol. 90a; XIX. *tārīpīḥhedavinaraṇa*, fol. 97a; XX. *śarīradīpīhikaraṇa*, fol. 100a; XXI. *rahasya-mālasaṃskāravaraṇa*, fol. 100b; XXII. ends:

नीलामुक्ता मणिमयी च करेणु वीणा  
मुद्रा च पादस्य पूर्वमुखा दधाना ।  
उद्यन्तमुत्सवहासविताम्रवाह  
नीला भजामि हृदयेन सरस्वतीं तौ ॥  
लज्जमेकं जपेद्दद्यात् दशोशमसितोत्पलैः ।  
नियतं च महाविद्या\* वीजाद्या परिकल्पयेत् ।  
ध्यानपूजापुरस्सया सर्वनीलसमं भवेत् ॥ ०

See Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 43.

[B. H. HODGSON.]

\* तत्रैवचमहाविद्या B.

2598.

67. Foll. 133; size 10½ in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

*Śyāmārakasya*. In this (not very correct) copy [B] the introductory couplets are preceded by a *stotra* of eight stanzas, commencing:

ज्योतीरुपां क्रूरपुरुषां स्मितवक्त्रां  
देवेर्देवां ध्येयपदानां दनुर्नद्वैः ।

तीक्ष्णातःसंस्मितरुद्रासनं निविष्टां (!)

कालीं कालोत्सगनिलीनां कलयामः ॥ १ ॥ ०

With the following additional couplet and colophon:

इतत्प्राप्तयोऽष्टकनेतृपदसक्तौ

सद्यो मयौ गायति नूयामलदेहः ।

काली सद्यः कालयुतानुग्रहदृष्टिं

तस्मै दानुं तिष्ठति लब्ध्वा तपसाये ॥ २ ॥

इति श्रीमामाहेश्वरयोगेशभट्टारकानन्दनाथविरचितं श्रीकाली-  
नमस्तोत्रकस्तोत्रं समाप्तं ॥

Then follow the introductory *śloka*s as above.

The MS. is dated: संवत् १८६१ मार्गशीर्षमासे कृष्ण-  
पक्षे ४ बुधवासरे लिखिते शिवप्रसादो ब्राह्मणेन ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2599.

1534. Foll. 56; size 11 in. by 3½ in.; fairly good, small Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 10-18 (mostly 17) lines in a page.

*Sundarīmahodaya* (also called *Tripurasun-  
darīmahodaya*), a compendium of Tantric wor-  
ship by Śaṅkarānanda Nātha, disciple of Rāma-  
nanda Nātha, or Rāmānanda Sarasvatī.

It begins: श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः ॥

बालातपोसासितशोणसिंधु-

नीरोच्छलत्कोकनदोत्तमश्रीः ।

मनोनिर्कुजे करुणारसाद्वा

काचिज्जता मे ललिताधिराज्ञा ॥ १ ॥

यो वै दीक्षासकनाथेय दिव्यं

ज्ञानं दत्त्वा मोहपाशं निकृत्त ।

दीनं सद्यो नामरक्षीह्वाभेत्  
तं श्रीरामानन्दनाथं नमामि ॥ २ ॥

यदीयवाचामृतमादृताः सकृज्  
जडा निषीयान् भजति जीयतां ।  
तं तत्रनागैर्भयने गुरुं नरो  
विमर्शनाथं भगवन्तमोक्षरं ॥ ३ ॥

ज्ञानार्थं तच्चमुपाश्रिता ये  
न्यासादिविस्तारकृत्तावसन्नाः ।  
तेषामिहावश्यककर्तरीति  
तदुक्तमात्रं कथये विभाव्य ॥ ४ ॥

शंकरानन्दनाथाख्यः शंभुदीक्षाविधिं तथा ।  
नित्यं नैमित्तिकं काम्यं चक्ष्ये श्रीविपुरार्चनं ॥ ५ ॥  
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि बीजं कामेश्वरीमतं ।  
सकलभुवनेशानी (r. ०नि) कामेशी (r. ०शि) बीजमुत्तमं ।  
अनेन सकला विद्याः कथयामि विशेषतः ॥  
शङ्कृतस्तुर्वेषर्षो ज्यं कलमध्ये मुलोचने ।  
वाग्भवं पंचवर्षात् कामबीजनमोच्यते ॥  
मादनं शिवचंद्राक्षं शिवांतं मीनलोचने ।  
कामबीजमिदं भद्रे वदंती सर्वमोहनं ॥  
शक्तिबीजं वरारोहे चंद्राक्षं सर्वसिद्धिदं ।  
चतुरक्षररूपं तु अक्षरा त्रिपुरा परेति ॥

सव्याख्यैः ॥ ककारलकारसहिता भुवनेश्वरी कलह्रीमिति  
मुख्यं बीजमिति यावत् । ककारलकारयोर्मध्ये शक्तिरेकारस्त-  
स्याति तुर्वेषर्षो द्वौच ईकारः । ए ई इति अक्षरद्वययोगे कए-  
लह्रीमिति पंचवर्षात्मकमेकमक्षरं वाग्भवकूटं ॥ तथा मादनं  
कः । शिवो हः । चंद्रः सः । शिवो हः । तथा च हका-  
रसकाराक्षः ककारः हकारांतः कार्यः हसकलह्रीमिति  
पञ्चवर्षात्मकमेकमक्षरं कामराजकूटं ॥ तथा चंद्रः सः पूर्वोक्तं  
कामेशीबीजं । चंद्राक्षं सकलह्रीमिति चतुरक्षररूपं एकमक्षरं  
शक्तिकूटं ॥ भैरवपेक्षया परा हिता या त्रिपुरा । त्रिपुरायास्तु-  
तीयो भेद इति यावत् । तस्य कामराजोपासिता विद्या । अस्या  
एव विद्याया एकारेकारौ हित्वा ककारात्पूर्वं हकारसकारयोगे  
लोपामुद्रा विद्या । तदुक्तं ।

कामराजाख्यविद्यायाः शक्तिरुपे च सुंदरि ।  
हित्वा मुखे शिवेडाक्षा लोपामुद्रा प्रकाशितेति ॥ ०

The work is divided into five chapters  
(ullāsa):— I. *dīkshāvidhi* (initiation), fol. 8a;  
II. *upodghāta* (introduction), fol. 11b; III.

*nyāsādīkhaṇḍa* (marking the body with mystic signs), fol. 30a; IV. *nityapūjāvidhi* (ordinary rites), fol. 48b; V. Miscellaneous rites, fol. 56a.

Of casual quotations from other sources the following may be noted: *Kramottama*, by Ni-jātmanānda Nātha (fol. 38a\*); *Dakṣiṇāmūrti-saṃhitā* (fol. 38a, 2 infra); *Mantramahodadhī* (fol. 39b, 2 infra); *Lalitārcanacandrikā* (fol. 33b, 1, 38b, 5).

It ends:

यद्व किंचिद्विहितं मया तच्च न च्यमस्तीत्यवहेलनीयं ।  
यतो हि मूलार्थनिबद्धमार्गं विमृश्य सज्जः परिभा-  
ष्यमेव ॥ १ ॥

रामानंदगुरुप्रसादगलितज्ञानश्चकार स्फुटं  
पूजापद्धतिसंगतार्थविषमज्ञानार्थोक्तेरहं ।  
व्याख्यानं तु यथामतिं प्रभजतां श्रीसुंदरीपादुकां  
तोयं तज्जनयेदपार्थक्यमपि प्रेमादुभक्त्यापरं ॥ २ ॥

रहस्यभूतसम्प्रमेयभासकः समासतो  
निर्वध एव सुंदरीमहोदयः कृतो मया ।  
विरचिविष्णुपूज्ययोर्नदीयनाथभूतयोर्  
महेशसुंदरीयदारविंदयोः समर्पितः ॥ ३ ॥

शंकरानन्दनाथेन कविर्मदनशंभुना ।  
कृतं यथं गुरुप्रोमे भजन्तु सद्गुणसकाः ॥ ४ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीरामानंदसरस्वतीपू-  
ज्यपादशिष्यशंकरानन्दनाथकृते श्रीसुंदरीमहोदये पंचम उल्लासः ॥  
समाप्तश्चायं सुंदरीमहोदयः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2600.

1150. Foll. 56 (four of which are wanting); size 9 in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

*Mahātripurasundarīpādūkārcanākramottama*, a description of Tantric rites in connection with the worship of *Tripurasundarī*; by Ni-jātmaprakāśānanda.

\* The passage quoted occurs in MS. 1150, fol. 52b, 4.



Foll. 1-6 of the original MS. are wanting, and have been replaced (by a different hand) by the same number of leaves containing a description of some other Tantric rites, apparently not belonging to the treatise; and beginning :

अथ रक्तानुताम्रिभ्यस्वरत्नद्वये । नदनोन्मादनं नाम  
पुष्पलताकुलं । कृजत्कोकिलमुकवाचालविटपिगहनं जातीच-  
पकपुत्रागपाटलोत्पलाद्याशेषसुमनोभिरलंकृतं ह्रींकारमुखरधन-  
द्रुमरकलकलाकुलमलयपवनप्रवर्तित्रलताजालं ॥ नदनोन्मादनं  
ध्यात्वा ।<sup>१०</sup>

Fol. 19 has likewise been supplied by the same more recent hand; the first page containing a repetition of fol. 15a, ll. 1-7, whilst the second contains matter unconnected with what follows.

Foll. 41-44 are missing; and between foll. 45 and 46 two leaves, marked 45 and 46, and written by a third hand, have been inserted, though evidently belonging to some other Tantric work (*navacakranyāsa*, *cakreśvarīnyāsa*, etc.).

अथ परापूर्वाक्रमः fol. 8b; इति परापूर्वाक्रमः fol. 10b; इति त्रिपुरसुन्दरी उपस्थानसहस्राक्षरी समाप्ता fol. 14b; इति प्रस्तारसहस्राक्षरी fol. 17a; इत्यावरयसहस्राक्षरी fol. 18b; इति ध्यानं । अथ गुरुपादुकास्तुतिः fol. 21b; इति गुरुपादुकास्तुतिः fol. 22b; इति ज्ञानार्थयक्रमः fol. 25b; इति सौभाग्यद्वयस्तोत्रं fol. 36a; इति क्रमस्तुतिः fol. 36b; इति प्रार्थनास्तुतिः fol. 37b; इति शान्तिसूक्तं fol. 39a; अथातः संप्रवक्ष्यामि शक्तिन्यासं सुरेश्वर ।<sup>१०</sup> fol. 48; इति योगिनीमते महाशक्तिन्यासः fol. 52a; इति चंचरत्नानि fol. 53b.

It ends :

बालसूर्यप्रभा देवीं जपाकुसुमसन्निभा ।

उडमालावलीरम्या बालसूर्यसमांशुका ॥

सुवर्णकलशकारपीनोत्तमधनस्तनी ।

पाशाकुशीं पुस्तकं च तथैव जपमालिका ॥

पश्चिमसिंहासनाय नमः ॥ इति श्रीनिजात्मप्रकाशानंदवि-  
रचितः श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपादुकार्चनक्रमोक्तः संपूर्णः ॥

2601.

1893. Foll. 5; size 11½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of the latter part of last century; twelve lines in a page.

*Tripurasundaristotra*, a treatise on the worship of Śakti under 1000 different forms of her name implying so many epithets.

It begins :

कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नोपशोभिते ।

कल्पपादपमध्यस्थे मुख्यनिर्जरसेविते ॥ १ ॥

मणिमंडपमध्यस्थे रत्नपर्यंकसंस्थिते ।

तं कदाचित्सुखासीनं भगवंतं जगद्गुरुं ॥ २ ॥

जटाजूटधरं देवं वासुकीकंठभूषणं ।

विभूतिभूषणं देवं नीलकंठं त्रिलोचनं ॥ ३ ॥

कपालखड्गधरं चंद्रार्धकृतशेखरं ।

त्रिशूलउग्रधरं महावृषभवाहनं ॥ ४ ॥

द्विपचर्मपरिधानं मुहुस्फटिकसन्निभं ।

सहस्रादिपसंकाशं गिरिजाधीनभूषणं ॥ ५ ॥

प्रथम्य शिरसा नाथं कारणं विष्णुकपिणं ।

कृतानलिपुटो भूत्वा ग्राह तं शक्तिवाहनः ॥ ६ ॥

कात्तिकेय उवाच ।

देवदेव महादेव सृष्टिस्थितकारक ।

त्वं गतिः सर्वदेवानां त्वं गतिः सर्वदेहिनां ॥ ७ ॥

त्वं गतिः सर्वलोकानां दीनानां च त्वमेव च ।

त्वमेव जगदाधारस्तुं तथा विश्वकारणं ॥ ८ ॥

त्वमेव सर्वपूज्यो ऽसि त्वदन्यो नास्ति मे गतिः ।

किं गुप्तं परमं लोके किमेकं सर्वदेवतं ॥ ९ ॥

किमेकं परमं श्रेष्ठं किं लोकस्वर्गमोक्षदं ।

विना दानेन तपसा विना तीर्थैर्विना मत्तैः ॥ १० ॥

विना लयेन ध्यानेन केन सिद्धिमवाप्नुयात् ।

कस्मादुत्पद्यते सृष्टिः कस्मिंश्च प्रलयो भवेत् ॥ ११ ॥

कस्मादुत्तीर्यते देव संसारार्थवत्कटात् ।

तदहं श्रोतुमिच्छामि कथय त्वं महेश्वर ॥ १२ ॥

महादेव उवाच ।

साधु साधु त्वया पृष्ठं गुप्तं पार्वतिनंदन ।

अस्ति गुप्तं परं पुन कथयिष्याम्यंतंशयं ॥ १३ ॥

सर्वं रजस्तनश्चैव ब्रह्मविष्णुशिवादयः ।  
 ये चान्ये बहवो भूताः सर्वे प्रकृतिसंभवाः ॥ १३ ॥  
 सैव देवी परा शक्तिर्नेहात्रिपुरसुंदरी ।  
 सैव प्रसूयते विष्णुं सैव विष्णुं प्रपालयेत् ॥ १४ ॥  
 सैव संहरते विष्णुं जगदेतच्छराचरं ।  
 आधारः सर्वभूतानां सैव रोगार्तिहारिणी ॥ १५ ॥  
 इहाव्याया तथा ज्ञाना (?) ब्रह्मविष्णुशिवात्मिका ।  
 त्रिधाशक्तिः स्वरूपेण तृष्टिस्थितिविनाशिनी ॥ १७ ॥  
 मृत्योते ब्रह्मरूपेण विष्णुरूपेण पात्यते ।  
 संवृतं रुद्ररूपेण जगदेतच्छराचरं ॥ १८ ॥  
 यस्यां योनौ जगत्सर्वमन्त्राणि वर्तते ऽस्तितं ।  
 यस्यां प्रलीयते चाते यस्यां च जायते पुनः ॥ १९ ॥  
 यां समाराध्य त्रैलोक्ये संग्रामे पदमुत्तमं ।  
 तस्यां नामसहस्रं ते कथयामि शृणुष्व तत् ॥ २० ॥

ओं अस्य श्रीत्रिपुरसुंदरीस्तोत्रमंत्रस्य श्रीभगवान्दक्षिणमूर्ति-  
 र्द्विर्गीयत्री मंत्रः । ०

कल्याणी कमला काली कराला कामरूपिणी ।  
 कामाख्या कामदा काम्या कामिनी कामचारिणी ॥ १ ॥  
 कालरात्रिर्नेहारात्रिः कालिका कव्यवाहिनी ।  
 कीमारी करुणाकीर्तिः काली कल्मषनाशिनी ॥ २ ॥  
 कात्यायनी कलाधारा कीमुदी कमलप्रिया ।  
 कीर्तिदा बुद्धिदा मेधा मोतिविज्ञातिवत्सला ॥ ३ ॥ ०

The stotra ends fol. 5a :

त्रिदिवा त्रिदिवेशो च त्रिपुरा पुरनाशिनी ।  
 त्रिपुरा श्रीविजयनी त्रिमूर्तिः पुरसुंदरी ॥ १३३ ॥  
 इति त्रिपुरसुंदर्यो मंत्रनामसहस्रकं ।  
 गुह्यानुसूतं पुत्र तव प्रीत्या प्रकीर्तितं ॥ १३४ ॥ ०

It ends :

सर्वधर्मेषु यो धर्मः सर्वदानेषु यत्फलं ।  
 सर्ववेदेषु प्रोक्तेषु यत्फलं परिकीर्तितं ॥ १६१ ॥  
 यत्पुण्यं कोटिगुणितं स तद् दृष्ट्वा भवेन्नरः ।  
 श्रुत्वा महाबलाढ्यः स्वात् पुत्रवानुश्रुतानुगोः ।  
 अनुब्रूतेति तं लोके शीघ्रं च बहुसंपदः ॥ १६२ ॥

इति त्रिपुरसुंदरीस्तोत्रं सहस्रनाम संपूर्णमगमत् ॥

For different treatises of this title see Aufrecht, Cat. Catalogorum.

[DR. J. TAYLOR.]

2602.

1926. Foll. 19; size 11 in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

*Bilātripurasundarīpaddhati*, a description of the Tantric rites and daily oblations enjoined upon the votaries of *Tripurasundarī*.

It begins: ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय चण्डपसासनशिरसा मुकुटवर्षाधोमुखसहस्रदलककर्णिकांतस्थः चंद्रमंडलांतर्गतहंसपीठे श्रीनिजगुरुं ध्यायेत् ।

मुद्रः स्फुटिकसंकाशा मुद्रः श्रीमविराजिता ।

गंधानुलेपनः शान्ता वराभयकरोबुजा ॥ १ ॥

मंदस्मिता निजगुरुं कारयेन विलोकनं (!) ।

वामोरुसकियसहिता मुकुटावरविभूषिता ॥ २ ॥

स्वशक्त्या दक्षहस्तेन धृतपाशकलेवरं ।

वामे धृतोपलायाश्च सुरशक्त्याः सुशोभनं ॥ ३ ॥

परानंदरसोष्णसलोचनद्वयपंकजं ।

एवं श्रीगुरुं ध्यात्वा मानसोपचारैः पूजयेत् । ऐं ह्रीं श्रीं  
 यहस्रं सहस्रनलवरयूं श्रीसमुक्तेश्वरानंदनाथ श्रीगुरुवैलं (?)  
 पृथिव्यात्मकं गंधं समर्पयामि ॥ १ ॥

It ends: श्रीगुरुं संग्रार्थं प्रणम्य मंत्रलेपं मन्त्ररंभे कृत्वा  
 सशिरसि पुष्पं धृत्वा विसर्पयेत् ॥

जतः शाक्ता बहिः शैवाः सभामध्ये च वैष्णवाः ।

नानारूपधराः कीला विचरन्ति महीतले ॥

इति श्रीमन्महोदधी श्रीबालात्रिपुरासुंदरीपद्धतिः समाप्ता ॥

भूदेवा यत्र देवाः सुललितवनिता दिव्यकन्यायमानाः

सानंदा गीतगाना विदधत (?) ति विधिबद्धिप्रयत्नसर्वै-

[वर्णैः ।

द्वारं सायुज्यमुक्तेहैरिहरविधिभिः सर्वदा सेव्यमानं

श्रीचक्रं संप्रवृत्तं जगति विजयते दैवतं देवतानां ॥ १ ॥

यामे यामे निशायां सकलपुण्यनैघोरनिद्रामवाप्ते

सिद्धांति मुद्रभूमौ मधुरमधुभराष्टदनानेकपुष्पैः ।

सामोदे जायमाने सपदि परिणतं शोभनं योगिनीभिः

श्रीचक्रं संप्रवृत्तं जगति विजयते सोमप्रतं शोभवानां ॥ २ ॥

इति श्रीबालात्रिपुरासुंदरीपद्धतिः संपूर्णा । लिपितं गुरु-  
 जीपदमसोजेवतजीतेन ॥

Judging from the first colophon, the treatise would seem to be intended as a practical

manual constructed on the principles of worship laid down in (the 12th *tarāṅga* or *Sundarī-pūjanam* of) the *Mantramahodadhī*.

[DR. JOHN TAYLOR.]

2603.

**1665B.** Foll. 84; size 9 in. by 8½ in.; well written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

*Tārārahasya-ṣṛīṭṭi*, a *Tantric* compilation, in fifteen *paṭalas*, of spells and incantations; by Śaṅkara, son of Kamalākara, and grandson of Lambodara. [A.]

It begins:

अज्ञितानन्दगहना सर्वदेवस्वरूपिणी ।  
परं वायूपिणीं वंदे महानीलसरस्वतीं ॥  
मुद्रकाशविमर्शस्त्रीशार्ङ्गकुरूपिका ।  
पृथोहतामयी(?) वंदे महानीलसरस्वतीं\* ॥  
नीलतंत्रं समाज्ञाय सिद्धसारस्वतं परं ।  
नीलतंत्रं मत्स्यसूत्रं गोपर्वं फेरवीं तथा ॥  
गुरुणा च मतं ज्ञात्वा गुरुभिः सिद्धभूमिका ।  
कृता श्रीशंकरेणैवा तारारहस्यवृत्तिका ॥  
नित्यपूजाप्रमाणं† नु षट्ठले प्रथमे तथा ।  
दीक्षाविधिद्वितीये स्यात्पुस्तक्येवा तृतीयेके ॥  
नैमित्तिकं चतुर्थे नु पंचमे काम्यनिर्ययः ।  
रहस्यनिर्ययः षष्ठे कुमारी समने तथा ॥  
अष्टमे च पुरश्चरारहस्याः परिकीर्तिताः ।  
नवमे षट्ठले देव्या निर्ययो मंत्रविद्ययोः‡ ॥  
दशमे षट्ठले स्तोत्रं माहात्म्यमेकादशे तथा§ ॥  
द्वादशे षट्ठले सम्यग्भाषानां परिनिर्णयः ॥  
नित्यपूजाप्रयोगस्तु षट्ठले च त्रयोदशे ।  
सम्यग्विधानं होमस्य तारायाश्च चतुर्दशे ॥  
पंचदशे नु मंत्राणां वासनातत्त्वनिर्णयः ।  
इति तारारहस्ये नु सम्यग्भाषानिर्णयः ॥

\* This *śloka* is omitted in B.

† ० प्रधानं नु B.

‡ देव्या मंत्राणां परिनिर्णयः B.

§ Thus also B.

|| This half-*śloka* is wanting in A.

अथ नित्यपूजाप्रमाणं यथा । ननु देव्यावादिमतं विहाय  
कथं ज्ञेयैतलः क्रियते । ०

The following works have been found quoted: *Ekavīratānttra*, *Ekavīrākālpa*, *Kālitānttra*, *Ku-mārītānttra*, *Kulacūḍāmaṇi*, *Kulasaṅgraha*, *Ku-lārṇava*, *Gāndharva(tānttra)*, *Tantracūḍāmaṇi*, *Tārārṇava*, *Tārāshaṭṭpadī*, *Devīyamala*, *Nīl-tānttra*, *Phetkīrīṇi*, *Pheravīya*, *Bṛīhajjūānārṇava*, *Brahmayāmala*, *Bhāvacūḍāmaṇi*, *Matsyasūktā*, *Mantracūḍāmaṇi*, *Mantralīlāvatī*, *Mahogrātīrī-kālpa*, *Mātrikārṇava*, *Mānasollāsa*, *Mūyūtānttra*, *Rahasyamālā*, *Rudrayāmala*, *Vārāhītānttra*, *Vī-malītānttra*, *Vīśuddheśvara(mahā)tānttra*, *Vīra-tānttra*, *Śambhavasūtra*, *Śāmbhuvīya*, *Śāmbharī-saṃhitā*, *Saṅketatānttra*, *Siddhasūtrasvata*, *Soma-bhujagavalī* (I B fol. 40b), *Śrūtānttratānttra*, *Haṃsaparamēśvara*.

It ends:

अकृशं कुचयोः कृशं विलग्ने  
विपुलं वक्षसि विसृतं नितंवे ।  
अहृष्टाधरमाचिरस्य चित्ते  
करुणा शालिकपालिभागधेयं ॥  
लंबोदरस्य पीत्रेण कमलाकरसनुना ।  
अकारि शंकरेणैवा वासनातत्त्वबोधिनी ॥

इति वासनानिर्ययः पंचदशः षट्ठलः ॥ इति गौडभूमिनि-  
वासि-महामहोपाध्याय-श्रीशंकरागमाचार्यविरचिता तारारहस्य-  
वृत्तिः समाप्ता ॥ ० सं ११२१ आश्विनशुक्लदशम्यां लिखितमिदं  
पुस्तकं श्रीरामनाथ्येन श्रीरामचंद्राख्यगुज्जरेण लिखायितं तस्यैव  
पुस्तकम् ॥ [H. T. COLEBROOK.]

2604.

**2154.** Foll. 69 + 2; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 9-13 lines in a page.

The same work. [B.] Incomplete. The MS. breaks off before the completion of the twelfth chapter.

At the beginning two leaves (apparently *śuldhapāṭtras*) have been inserted, marked 1 and 2.

[GAIKAWAR.]

2605.

1230b. Foll. 118; size 11 in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1804 A.D.; eight lines in a page.

*Bhuvaneśvarīrahasya* (or *Bhuvaneśvarīrahasya*?), a treatise, in 26 *paṭalas*, claiming in the colophon to form part of the *Rudrayāmala-tantra*.

It begins :

चिद्रूपं यद्रूपज्ञं स्वरूपं  
रूपे रूपं योगिभिः सर्वसंस्थं ।  
जीवाब्जभोस्त्रैपुराणं महत्त-  
त्वासन्नो सासन्न सच्चिन्मयं (?) ॥ १ ॥  
श्रीशैलराजशिवरे नानाहुमलताकुले ।  
वसंतलक्ष्मीनिलये समासीनमुपासति ॥ २ ॥  
एकदा देवमीशानं शशिशेखरमीश्वरं ।  
उमाश्रितार्थवपुषं देवदानवसेवितं ॥ ३ ॥  
भ्यानमक्ताख्यवितर्कं जटोमूढलतारुणं ।  
भस्मागरागधवलं नारायणनमस्कृतं ॥ ४ ॥  
ब्रह्मादिदेवप्रणतं गंधर्वजननंदितं ।  
यक्षराक्षसनागैर्द्रुतैर्द्रुकुलपूजितं ॥ ५ ॥  
भैरवं भैरवाकारं गिरीशं परमेश्वरं ।  
उत्थाय विनता भूत्वा पर्यपूज्यत पार्वती ॥ ६ ॥

पार्यमुवाच ।

भगवत्सर्वलोकेश सर्वलोकनमस्कृत ।  
गुणातीत गुणाध्यक्ष भूतेश्वर महेश्वर ॥ ७ ॥  
मृजस्यवसि निमग्नं त्वं संहरस्यमिदं जगत् ।  
चराचरं महेशानं श्रुतं सर्वं भवन्मुक्तात् ॥ ८ ॥  
महेश श्रोतुमिच्छामि भुवनेश्वरीरहस्यकं ।  
वद शीघ्रं दयाभोधे यच्छहं प्रेयसी तव ॥ ९ ॥

शिव उवाच ।

मृत्युं देवि प्रवक्ष्यामि रहस्यनिदमनुतं ।  
भुवनेश्याश्च सर्वस्वं साहभूतं मम प्रिये ॥ १० ॥

The book consists largely of mystic charms and formulas of invocation.

It ends : श्रीभैरव उवाच ।

इतीदं भुवनेश्वरी रहस्यं परमेश्वरि ।  
सर्वसिद्धिप्रदं गोप्यं गोपनीयं सुरेश्वरि ॥

अदातव्यमभक्ताय कुचैलाय दुरात्मने ।  
भूतैः बुद्धिहीनाय दीक्षाहीनाय पार्वति ॥  
निंदकायाकुलीनाय हीनाय गुरुभङ्गया ।  
सपुत्रायान्यक्षिणाय दक्षा कुडी भवेत्कली ॥

भक्ताय मुद्रियुक्ताय कुलीनाय महेश्वरि ।  
सक्षिणाय च दातव्यं दीक्षायुक्ताय पार्वति ॥

इदं रहस्यं परमं भक्ता तव नयोदितं ।  
सर्वस्वं भुवनेश्वरी गोपनीयं सद्योनिधन् ॥

इत्येव पटलो देवि दशम्यर्चनदर्शकः ।  
गुह्यानुव्रतरो गुह्यो गोपनीयं (१००) यो नुमुचुभिः ॥

इति श्रीभुवनेश्वरीरहस्ये रुद्रयामलतंत्रे दशम्यर्चनविधिनौन  
पट्टिशः पटलः ॥ ० संवत् १८६१ ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2606.

3013. Foll. 385; small folio, size 11½ in. by 7 in.; coarse, thin Indian paper; fairly written (on one page of each leaf), in Devanāgarī; sixteen lines in a page; modern.

[*Paushkarāgama*], a system of Tantric worship, in connection with the *Śiva* cult (? from the *Śaivāgama*). Incomplete. The MS., which has evidently been copied from one in some S. Indian alphabet, is rather incorrect.

It begins (somewhat corrected): श्रुत्वा उवाच ॥

भगवं देव देवेश ब्रह्मविधिर्नृनायक ।  
आदिगलनटाचूडारीपितायेंद्रुशेखर ॥

आद्यचर्मपरीधानं तदूर्ध्वस्थालंबनं ।  
नित्यं शत्रुमृगानां कसेप्यमानं दयानिधे ॥

ललाटनेत्रं सप्ताचिदैर्गंधविपुलं मन्मथं ।  
जंभोधिपयनोद्भूतविषयनोल्लसत्कंधरं ॥

क्रियाचर्यं प्रसादेन तवास्माभिः श्रुते पुरा ।  
अधुना ज्ञानपादं तु श्रोतुमिच्छा गरीयसी ॥

वर्तते तामुपाकर्तुं न ह्यस्य साकमीश्वर ।  
सधिकारी वयं देव नियुक्ता भवता यतः ।  
ज्ञानसाध्यो अधिकारो हि मुक्तिश्च अतिकरीश्वर ॥

ईश्वरः ॥

ज्ञायते येन यत्नाद्याः पदार्थाश्च द्विजोत्तमाः ।

तद् ज्ञानपादमित्युक्तं साधनं देशिकान्तमना ॥<sup>०</sup>

A. The *Jñānapāda* consists of 8 chapters (*paṭala*):

1. *pratipadārthanirṇaya*, fol. 21; 2. *binlu-paṭala*, fol. 25; 3. *māyāpaṭala*, fol. 29; 4. *paśupadārtha*, fol. 51; 5. *kālādīpañcaka*, fol. 63; 6. *pumstattva*, fol. 109; 7. *pramāṇādīhikāra*, fol. 120; 8. *tantrōtpatti*, fol. 125: इति षोडशज्ञानपादं संपूर्णं ॥

B. *Survajñānottara*.

I. *Yogapāda*, fol. 129; beg.:

नमश्चिवाय शक्त्यै च भिन्दे(?) बिन्दे(?) शास्त्रताय च ।

गुरवे च गणेशाय कार्तिकेयाय धीमते ॥

अतः परं प्रवक्ष्यामि योगमेकाकिनस्तु तं ।

ज्ञातस्य ॥ युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्य कर्मसु ॥

उक्तस्त्रिप्रावचोपस्य तत्ततः शृणु धनुरसः ॥<sup>०</sup>

II. *Kriyāpāda*, beg.:

यन्मुपाश्रयिष्यामि हि श्रोतुमिच्छामि तत्ततः ।

संयोगं च तथा तेषां कथयस्व महेश्वर ॥

*svātmasākshātīcāraprakaraṇa*, fol. 132; *vimalī-karaṇa*, fol. 141; *sthūlavarnāmantrodghāṭapra-karaṇa*, fol. 150; *prāsādāntrodghāṭaprakaraṇa*, fol. 159; *puramīkaraṇaprakaraṇa*, fol. 167; *pañcagavyūddīkshāṅgaprakaraṇa*, fol. 230; *ant-yeshṭhiprakaraṇa*, fol. 239; *jīrṇodhāraprakaraṇa*, fol. 275; *protimāṭhiprakaraṇa*, fol. 278; *vāru-kaśnānaprakaraṇa*, fol. 290; *blāsmasūnāpra-karaṇa*, fol. 293; ends fol. 294:

इति सर्वज्ञानोत्तरपादः समाप्तः ॥

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 111, *Survajñānottaravṛitti*.

C. *Matāṅgapāramēśvare mahātāntre vidyā-pāda*, 11 *paṭalas*, and part of a 12th. This is perhaps a separate work from the above.

It begins: अथि(r. अथ) मन्त्रगपारमेष्ठरं लिख्यते ॥

गजाननाय महसे प्रभुहमिति रश्मिदे(r. प्रभुहमिति रश्मिदे) ।

अपारकहृणापुरतरंगितदृशे नमः ॥

हिनयत्यचले रम्ये सिद्धचारुसेविते ।

नानाचर्यगुणोपेतं शिखरं चारु निर्मलं ॥

सिधीनानुद्भवो यत्र यत्र नाप्यनृतवः ।

यत्रात्योन्मथिरुद्धानां प्रीतिर्भवति लक्ष्मणान् ॥

मूर्त्तौ विमूर्त्तौ याति भयाद्भौतो विमुच्यते ।

यत्र नास्त्युपसर्पाणां प्रवेशः शिखरोत्तमे ॥

यत्र संनिहितो निर्वभगवान् परमेश्वरः ।

तत्रास मुनिशार्दूलस्तपसोत्कृष्टमूर्त्तिमान् ॥

ज्ञानाग्निदग्धकलुषो वृत्ताभः क्षालितात्मवान् ।

शिवभ्यानेकचित्तात्मा समाधावास्थितस्तुधीः (!) ॥<sup>०</sup>

ततः स भगवान् नाथः पार्वत्या सहितो हरः ।

सं वपुर्देश्यामास मन्त्रगाय तपस्विने ॥

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा मन्त्रगस्य महात्मनः ।

ज्ञानालयवपुष्पाद्या वास्त्वानुमन्त्रपुर्गुरुः ॥

उवाच तस्मै मुप्रीत्या मन्त्रगाय महात्मनः ।

विचारयुक्तं सद्ब्रह्म स्फुटमात्मीयदर्शनान् ॥

यथाव्यवस्थितव्यायमागैर्वैवानुलोमतः ।

मुकरं मुविभक्तीर्गं वदपदाद्यैर्मयं शुभं ॥

चतुष्पादमिदं शास्त्रमायात[न]मृतात्मकं ॥<sup>०</sup>

In the second chapter the four *pādas* are enumerated (fol. 299), viz.: *vidyāpāda*, *kriyāpāda*, *yogapāda*, and *caryāpāda*.

1. *dayodghāta*(?), fol. 298; (2-4 wanting, or not marked); 5. *śaktipāṭala*, fol. 311; 6. *pau-pradhāneśvarasādhanap.*, fol. 337; 7. *vidyāpū-ṭala*, fol. 347; 8. *māyātattva*, fol. 362; 9. *kālī-tattva*, fol. 368; 10. *vidyātattva*, fol. 374; 11. *rūgapāṭala*, fol. 379.

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 205a (no. xiii.). [C. P. BROWN.]

2607.

270. Foll. 105 (numbered by mistake 1 76, 79-108); size 11½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī; eight lines in a page.

*Rāmārcanacandrikā*, a manual for the worship of Rāma, in five chapters (*paṭala*), by Ānandavāna, pupil of Mukundavāna.

It begins :

तनुं संसृतिवारिधिं विजगतां नीनोम यस्य प्रभोर्  
येनेदं सकलं विभाति सततं जातं स्थितं संदृतं ।  
यस्मिन्नो निगमा भवति न मनो मानं च राधेश्वरे\*  
तं वंदे सहजं प्रकाशमलं श्रीरामचंद्रं परं ॥ १ ॥  
विष्णुष्वापितनोः शुभा रघुपतेर्मूर्तीं च मूर्तिस्तु यो  
वाक्यार्थप्रतिषोधनेकचतुरः शास्त्रादिशीलः शुचिः ।  
अज्ञानां धनिचारणैकतरणिविज्ञानचिंतामणिर्  
नित्यानंदपदैकभूषिजयते श्रीमान्मुकुंदो मुनिः ॥ २ ॥  
वेदांतवाक्यार्थहरिविराजते  
यस्मिन् गजाः काममदादयो न हि(?) ।  
शुभाः(संतः B.) सदानंदपदं प्रपेदिरे  
वंदे मुकुंदाख्यवनं गुरुं परं ॥ ३ ॥  
पूर्ये चोत्तरतापनीयमसिलं कल्यं वरं मारुतेर्  
ब्रह्मागस्तिसप्तवासवयुजः कल्यास्तथा संहिताः ।  
शास्त्रं मंत्रमयं महाकुबलय† त्वातांशुसीतादिकं  
श्रीरामार्चनचंद्रिका कलिलमलप्रध्वंसिका प्रोच्यते ॥ ४ ॥  
तत्तद्व्यगतेनैनावावाक्यैरेव न कल्पितैः ।  
सीकार्थार्थं क्रमः सम्यक्संक्षेपेण प्रतन्यते ॥ ५ ॥  
उच्यते प्रथमं तत्र लक्ष्यं गुरुशिष्ययोः ।  
ज्ञातो दांतः कुलीनश्च विनीतः शुद्धवेषवान् ॥  
शुद्धाचारः सुप्रसिद्धः शुचिर्देहः सुपुद्गमान् ।  
आश्रमी ध्याननिष्ठश्च मंत्रतंत्रविचक्षणः ।  
नियहानुग्रहे शक्नो गुरुस्त्वभिधीयते ॥  
इति गुरुलक्षणं ॥

ज्ञातो विनीतः अज्ञात्मा अज्ञावान् धारणक्षमः ।  
समर्थश्च कुलीनश्च प्राज्ञः सचरितो धनी ॥  
हवमादिगुणैर्भूतः शिष्यो भवति नान्यथा ।  
गुरुता शिष्यता वापि तयोर्वैत्तरवासतः ॥ ०

Ch. I., on various matters connected with worship, the chief section being the 'rāma-mantroddhāra'; II. fol. 24b, on ordinary duties (ācamana, dantadhāvana, etc., ending with various kinds of nyāsa); III. fol. 43b, on rites of worship (dhyāna, homa, pātrāsādana, antar-

\* यक्षैतत्पवनः प्रमाणविधुरो वेदांतवेद्यो विभुः B.

† तत्रं गाधिजजापिकं वभुचलयं B.

yāga, pīthapūjā, stotras, etc.); IV., on restrictions and the eight kinds of yantra; V., a calendar of periodical and occasional observances.

Among the authorities quoted may be mentioned: *Agustisaṃhitā*, fol. 80b; (*mahatī saṃhitā*, fol. 81b); *Atharvanarahasya-śrī-Rāmottaratāpaniya*, fol. 61a; *Gautamiyam*, fol. 68b; *Deryāgama*, fol. 2b; *Nīradalantra*, fol. 18b; *Pañcarātre Brahmasaṃhitāyām*, fol. 75b; *Pra-yogasūtra*, fol. 83a; *Mantrasūrasaṃgraha*, fol. 18b; (*Rāmavallabhastotra*, fol. 62b whole); *Va-sishṭhasaṃhitā*, fol. 46b; *Sīrasaṃgraha*, fol. 2b; *Hanumatā proktam mantrarājātmakam*, fol. 62a.

It ends :

संसारदावानलतापशोभे  
श्रीरामचंद्रार्चनचंद्रिकेयं ।  
स्यात्संहितामार्गमुपाश्रया हि  
भवादिभिर्निर्दिष्टमोचधं(!) या ॥  
पटलैः पंचभिः प्रोक्ता श्रीरामार्चनचंद्रिका ।  
जानंदवननाम्ना हि यतिना हरितुहये ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमन्मुकुंदवनश्रीपरश-  
शिष्यानंदवनविरचितायां श्रीरामार्चनचंद्रिकायां पंचमः पटलः ॥

० संवत् १९६२ आषाढकृष्ण ३ सोमे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2608.

2074. Foll. 101 (the first three of which have been replaced by two leaves in a more modern handwriting; and foll. 39-43 and 101 have likewise been supplied by the same hand); size 9 in. by 3½ in.; fairly written in Devanāgarī, about the middle of the 16th century.

The same work. (B.)

[GAIKAWAR.]

2609

1824. Foll. 109; size 12½ in. by 4½ in.; well written in Devanāgarī, on European paper, about A.D. 1800; ten lines in a page.

*Gaṇeśa-Kalpa*, an exposition of *Tantric* rites in connection with the worship of *Gaṇeśa*. Six chapters (*paṭala*), the last of which is incomplete at the end.

P. I. (foll. 17) begins :

अथ वक्ष्ये गणेशस्य मंत्रकल्पं समासतः ।  
भुक्तिमुक्तिप्रदः पुंसां भक्तानां प्रसन्नो यतः ॥ १ ॥  
तत्रैकाक्षरमंत्रस्तु मंत्रायामुक्तमोक्षतः ।  
सर्वसिद्धिप्रदः साक्षाद्गणेशो मंत्ररूपधृक् ॥ २ ॥  
यस्य शक्तिः समाख्याता प्रभवः सर्वधारकः ।  
तस्यां स जनयामास पंचधात्मनात्मना ॥ ३ ॥  
विंदुनादो मकारश्चोकारो ऽकारो विधानतः ।  
पंचधा सर्वमाख्यातं विश्वं शब्दात्मकं बुधैः ॥ ४ ॥  
अकारो वैवरी वायी मध्यमोकारसंज्ञितः ।  
पश्यन्ती सा मकाराख्या परा नादमयी मता ॥ ५ ॥ ०

इति बीजकोशः संक्षेपतः प्रोक्तः fol. 5b ; इति क्रियावती दीक्षा fol. 16b ; वर्णोत्पत्तिका दीक्षा ib. ; कलापती दीक्षा fol. 17a ; इति बोधमयी दीक्षा समाप्ता ॥ एवं चतुर्विध-दीक्षायुक्तो नरः साक्षाद्गणेशो भवतीति ॥ इति गणेशकल्पे चतुर्विधदीक्षाकथनं नाम प्रथमं पटलं समाप्तं ॥

P. II. (foll. 33, placed by binder at the end of vol.): अथ गणेशमंत्रानाह ॥ दीक्षानंतरं मंत्रजप-कार्यप्राधान्यात् ॥ अथ शारदातिलकोक्तगणेशः । तत्रैकाक्षर-मंत्रः ॥

पंचातकं शशिधरं (? पंचात्मकं शश ०) बीजं गणपतेर्विंदुः ।  
प्रणवादिपुतं प्रोक्तं मंत्रं एकाक्षरः परः ॥ १ ॥ ०

इत्येकाक्षरविधिः ॥ अथ षडक्षगणेशषडक्षरमंत्रः fol. 3b ;  
अथ महागणपतिमंत्रः fol. 4a, etc.

इति गणेशकल्पे गणपत्येकाक्षरादिसप्तविंशत्यक्षरविधानकथनं नाम द्वितीयपटलं ॥

P. III. (foll. 22):

नित्यपूजाविधिं वक्ष्ये विष्णुराजस्य तोषदं ।  
ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय मुचिभूमी स्थितः स्मरेत् ॥ १ ॥ ०

258 *ślokas*, with explanations from fol. 13.

इति ० प्रातस्कुमारभ्य मातृकान्यासपर्यंतकथनं नाम तृतीय-पटलं समाप्तं ॥

P. IV. (foll. 18): ततो द्वितीयपटलोक्तमूलमंत्रन्यासान् कृत्वा स्रद्धये वा स्नेहदेवप्रतिमाभ्यर्चनापूजां कुर्यात् । तद्यथा ।

न्यस्यन्मंदुकमाधारे स्थापिहाने ततः सुधीः ।

कालाग्निहृद्गं नाभीं तु कक्षं हृदये ततः ॥ १ ॥ ०

239 *ślokas*, with explanations from fol. 12b.

इति ० पूजाविधिकथनं नाम चतुर्थं पटलं समाप्तं ॥

P. V. (foll. 12): अथ पुरश्चरणविधिः ॥

आदी देवं वशीकर्तुं पुरश्चरणाचारैः ।

तीर्थादी निजैने स्थाने भूमिग्रहणपूर्वकं ॥ १ ॥ ०

163 *ślokas* ; इति पुरश्चरणविधिः । अस्यायमर्थः । ०  
fol. 7b.

इति ० पुरश्चरणविधिकथनं नाम पंचमं पटलं ॥

P. VI. (foll. 7, inserted by binder between P. I. and III.):

कनैशि षड्यो वक्ष्ये सिद्धिदानं प्रयोगतः ।

ज्ञातिवैश्यं स्तंभनं च द्वेव उच्चाटमारुहे ॥ १ ॥

उक्तानीमानि कनैशि ज्ञाती रोगादिनाशनं ।

वश्यं वचनकारित्वं स्तंभो वृत्तिनिरोधनं ॥ २ ॥

द्वेवोऽग्नीतिः प्रीतिमत उच्चाटः स्थानतश्च्युतिः ।

मारुणं प्राणहरणमिति षट्कर्मलक्षणं ॥ ३ ॥ ०

88 *ślokas*, followed by explanations, p. 4b :  
अस्यायमर्थः । अथ षट् कनैशि पूर्वविधिभिः प्रोक्तानि । तद्विधानं कथ्यते । ज्ञातिवैश्यं ०

इति षट्कर्मविधिः । तत्र सम्यक् न्यासजालमात्मरक्षां वि-  
धाय ० incomplete.

[DR. J. TAYLOR.]

2610.

2630. Foll. 86 ; size 9½-10 in. by 4½ in. ; fairly good Devanāgarī handwriting ; thirteen lines in a page.

*Nṛsiṃhārādhana-ratnamālā*, or *Śrautapad-dhātī*(?), a *Vaiṣṇava* manual of worship in nine chapters (*paṭala*), by *Meṅganātha*, son of *Rāmacandra*.

The right margin, and with it a good deal of the writing, especially of the first two leaves, has been eaten away by insects.

The female energy (*śakti*) of the god comes in for a good deal of attention in the rules and formulas.

It begins :

श्रीनृसिंहं चिदानन्दविग्रहं करुणानिधि ।  
प्रणम्य पठति कुर्वे श्रीकरोक्तानुसारतः ॥ १ ॥  
श्रीतापनाय श्रुतिसारसूत्रसत्प्रदायामलंगशोभी ।  
नित्यं [?नृसिंहस्य] करोतु सैषा संतोषनाराधनरत्नमाला  
उपासनाशेषमन्तानुसारिणी ॥ २ ॥  
सत्कृतीतन-—— दा विधेया ।  
सांगा समुद्रा मुविधानयुक्ता  
नृसिंहसेयानिरतैर्धिविचक्षणे ॥ ३ ॥

नित्यं . . . काम्यं विविधोपासनासंग्रहः । तत्र प्रथमत-  
स्तावन्नित्योपासना विधीयते ॥ ब्राह्मे [मुहूर्ते उ]त्पाय गुरुपर-  
परमाराध्यं देवतं भगवंतं श्रीनृसिंहं च हृदि संस्मरेत् ॥ तत्र  
प्रथमं ता . . . परा तथा ॥

ब्राह्मणं (r. ब्राह्मणं) विधिमादिदेशिकमतः श्रीमन्नरानेक्ष्य  
चंदे श्रीतपनं ततः श्रुति ——— ततो हीश्वरं ।  
श्रीमच्छंकरपूज्यपादमप तत्पादाज्जन्मगायितुं  
यदे माधवसोमया ——— नागाह्वयदीक्षितं ॥  
निष्ठादित्यगुरुं नमामि परमं यस्य प्रसादाज्जगत्  
कृतं मुक्ति ——— निजधिया संसारविच्छिन्नये ॥

श्रीनिष्ठादित्यस्त्वनिनः ॥ स्वगुरुपर्यंतं पारंपर्यक्रम . . .  
रुनुसादेव ज्ञातव्यः । ०

I. इति नृसिंहाराधनरत्नमालायां भूतशुद्धिप्राप्त्यप्रतिष्ठा नाम  
प्रथमपटलः । fol. 7a.

II. इति कलामातृकान्यासः 10b; इति केशवादिमातृ-  
कान्यासः 12a; इति कंठादिमातृकान्यासः 13a; इति ०  
संगमचाराधननामद्वितीयः पटलः 19a.

III. इति द्विसप्तानुहृष्टानविधिः 21a; इति ० तृतीयः  
पटलः 31b.

IV. इति शेषभगवत्कृतं ध्यानं । अथ शतश्लोकीध्यानं 33a;  
इति ० श्रीतपोमन्त्रराजपद्धत्यां ध्यानं नाम चतुर्थः पटलः 37a.

V. इति ० संतयोगो नाम पंचमः पटलः ॥

VI. अथ बह्मयोगप्रकारः 47a; इति ० बह्मयोगो नाम  
षष्ठः पटलः ॥

VII. अथ पुरश्चर्य 65b; इति ० पुरश्चर्यं नाम सप्तमः  
पटलः ॥

VIII. अथ प्रतिभासकृतं ० 69a; इति बोधनीश्वीरा-  
भिधिः 79a; इति स्तोत्रं विपुलस्तवः ib.; इति कार्तिके

कृतं 79b; इति श्रीधामनीये भविष्योत्तरे च श्रीभगवद्भक्तो  
वसंतोत्सवः 80b; ० इति द्वादशीसंकल्पः 81a; इति ० अहमं  
पटलं ॥ 81a.

IX. इति सहस्राभिधेकविधिः 82b; इति ब्रह्मपूजाविधिः  
84b; इति नृसिंहविभूतिज्ञानविधिः 86a.

It ends :

किं मां समाराधनरत्नमाली  
भक्त्या च युक्ताधिकमाविधाय ।  
समर्पयन् श्रीनृहरेः पदाब्जे  
श्रीरामचंद्रात्मजमेगनाथः ॥

या श्रीतपोमन्त्रानुगता समस्ता  
सिंहाननाराधनरत्नमाला ।

तस्यामशेषागमसारमय्याम्  
अयं समाप्तः पटलोऽष्टमोः ॥

अध्वरेपुंडं मृदा पूषं कुयोत्तस्योपरि स्फुटं ।

त्रिपुंडं भस्मना भाले पापघ्नं पुण्यवर्धनं ॥

इति विद्या तपोयोनिरयोनिर्विष्णुरोडितः ।

वाग्यज्ञेनार्चितो देवः प्रीयतां मे जनार्दनः ॥

इति श्रीनृसिंहाराधनरत्नमालायां श्रीतपपद्धत्यां नवमः पटलः ॥  
पूर्वो यं ग्रन्थः ॥ ० ॥ संवत् १८२९ आषाढवद्युच्चतुर्दशी इंदुवारे ॥  
[MACK. COLL.]

2611.

896. Foll. 134; size 15 in. by 5½ in.;  
modern Bengali handwriting; eight lines in  
a page.

Hayasirsha-pañcarātra, a Vaiṣṇava work  
on the erection of temples and images.

It begins : मार्कण्डेय उवाच ॥

कथं हयशिरा विष्णुः प्रादुर्भूतः पुरा विभुः ।

किंनिमित्तं च देवेशो दधार रुचिरं वपुः ॥

हयशीर्षं जगत्सामी पुरा नारायणः प्रभुः ।

श्रुतमासीच्च भवता यदुक्तं परमेष्ठिना ॥

आद्यं यत्पञ्चरात्रायां तन्ममाचक्षत पृच्छतः ।

भृगुस्याच ॥

मृशु वास प्रवक्ष्यामि पञ्चरात्रं पुरातनं ॥

पुरा किल विरुपाक्षः सार्धं गीषी महेश्वरः ।

चतुर्मुखं स पञ्च वैराजभवेने स्थितं ॥



महेश्वर उवाच ॥

पञ्चरात्रं पुरा पृथक्पुनश्च ह्यशिरा विभुः ।

मधुकैटभयोर्हीतो (r. ० ह्रीता) सैकाक्षीवज्रले विभुः ॥ ०

The matter is treated in a series of short (unnumbered) chapters (*paṭala*), of which 74 have been counted. These seem to be divided into two sections (*kāṇḍa*), the first of which, the *Devapratishṭhāpāṇcākāṇḍa*, ends with ch. 40, fol. 50b : इति ह्यशीर्वपञ्चरात्रे द्वादशसाहसिके प्रथमपादे देवप्रतिष्ठापचक्रं नाम काखं समाप्तं ॥ whilst the subsequent chapters make up the *Samkarshakāṇḍa*. From the above colophon, as well as from the final *śloka* which apparently introduces a *Trīgakāṇḍa*, this would seem to be only a portion of a larger work.

For an account of the contents, see Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 61.

It ends :

यस्या संयोगतत्त्वानु पूर्वोक्तं लभते फलं ।

इति संक्षेपतः काखसंक्षेपः परिकीर्तितः ॥

तुभ्यं सुरवरध्वेहं श्रुतिमन्त्रैरलंकृतः ।

श्रुतिदृष्टदेशिकेन ज्ञेयो यत्नवता सदा ॥

इमं ज्ञात्वा देशिकत्वं सर्वज्ञत्वमवाप्नुयात् ।

यस्मादतः प्रयत्नेन ज्ञेयो देशिकसत्तमैः ॥

अत उर्ध्वं नियोध त्वं लिङ्गकाखं चतुर्मुखं ।

सर्वसाधारणं चेतत् दृष्टादृष्टफलप्रदं ॥

इति ह्यशीर्वपञ्चरात्रे संक्षेपकाखे गौरीविद्याहपटलं ॥

समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2612.

791b. Foll. 48; size 9½ in. by 3½ in.; large, plain, modern Devanāgarī hand; seven lines in a page.

*Upadeśanilīshūvīdhī*, or *Pūrṇābhīkṣhukapad-dhati*, a manual of initiation into Tantric rites by *Caitanyagiri Aradhūta*. It begins :

अथाभिषेकं वक्ष्ये इहं शिष्ये भवति योगिता ।

समुद्भूते शुभं लग्ने गुरुं देवं प्रणम्य च ॥

नमस्कृत्य यथान्यायं प्रार्थयेदात्मनो हितं ।

येन विज्ञानमात्रेण नित्यकर्मैरतो ह्यहं ॥

नित्यानुष्ठानयुक्तो ऽपि दीक्षायोग्यो भवाम्यहं ।

दिव्यं ज्ञानं यतो प्राप्य पापस्यास्य क्षयं (r. क्षयो) भवेत् ॥

सा दीक्षा दीक्षयेन्नाथ येन पूर्णमनोरथाः ।

नित्यं नैमित्तिकं काम्यं सिध्यते यत्प्रसादतः ॥ ०

*Iti hijadānam*, fol. 3b; *pūjācālikā*, fol. 9a. *vāstupājāvīdhī*, fol. 10b; *pātrasthāpanacālikā*, fol. 20b; *kriyāmāyī dīkṣā sampūrṇā*, fol. 40b.

It ends :

योगिना योगसिद्धिस्तु मुनीनां मोक्षसिद्धये ।

ज्ञानिनां ज्ञानसिद्धिस्तु सिध्यतु भजनादपि ॥

इति श्रीनन्दपरमहंसपरिव्राजकाचार्यचैतन्यगिरिस्वधृतेन गुरु-मुखाद् ज्ञातं तन्त्रानुसारेण उपदेशदीक्षाविधिः समाप्तः ॥ after which, by another hand, पूर्णाभिषेकपद्धतिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

.2613.

1368c. Foll. 6; size 10 in. by 4½ in.; very indifferent Bengali handwriting; eleven lines in a page.

*Tattvacintāmaṇi*, a Tantric work composed by *Pūrṇānanda Yati*, in 1577 A.D.

The 6th chapter, here called *yogavivaraṇa*, whilst in the three Calcutta editions (1856, 1860, 1869) it is called *śaṭcakra-nirūpaṇa*.

It begins :

अथ तन्त्रानुसारेण षट्चक्रादिक्रमो ऽमुतः ।

उच्यते परमानन्दनिम्बप्रथमादुरः ॥ ०

Colophon : इति पूर्णानन्दपरमहंसविरचिते श्रीतन्त्र-विज्ञानमणी योगविवरणं नाम शतप्रकाशः ॥ संवत् १९६२ चित्त-माषपुदिप्रतिपदा बृहस्पतिवारं लिखितं माधवरात्रेण पुस्तकमिदं ॥

For ch. i. (giving the date) see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 62. [H. T. COLEBROOKE.]

2614.

2743F. Foll. 28; size 7 in. by 2½ in.; the leaves forming a continuous folding sheet of

69½ in. by 7 in.; Nepal handwriting of 1703 A.D.; six lines in a page; ten of the leaflets having one page left blank.

*Pushpanūhātmya*, directions (in barbarous Sanskrit mixed with vernacular forms) regarding oblations of flowers to the goddess at her festivals, and rules for selecting them according to the season and the magic effect desired.

It begins: श्रीगणपत्यादिदेवेष्वो नमः ॥ अथ पुष्पमाहात्म्यं लिख्यते ॥ पञ्चिमाष्टायक्रमं ॥

जातो च पाटली यूयो चम्यकेः स्नेतउत्तलैः(!) ।  
 केतकी हेमजातो च मुहुरैः सप्तपत्रकेः ॥  
 बंधूकपत्रकुण्डाख्यैः शालपुष्पैश्च पाटलैः ।  
 कुमुद्वैः किंजुकेः पुष्पैः पुत्रागनागकेशरैः ॥  
 वकुलैस्तगरैश्चान्यैर्वचकुन्दाख्यसंभवैः ।  
 काशशर्दोभवेर्देवोत्रिसन्ध्यैः कर्षिकारकेः ॥  
 रक्तोत्पलैर्महापुष्पैर्ये चान्ये चारुगन्धवान्(!) ।  
 भुक्तिमुक्तिप्रदा जातिबालाचलविबर्धनी ॥  
 स्नेतपाटलिका(r. श्रेष्ठ) देवो ददन्ति(!) च महद्यज्ञः ।  
 शान्तिपुष्टिकरं पत्रं शतपत्रं सुपत्रकं ॥  
 बंधूकं चम्यदं(!) प्रोक्तं तथा रक्ताक्षं मारकं ।  
 सीभाग्यं शालपुष्पैश्च मुहुरं मुसदायकं ॥  
 कर्दवं च कुलं कुण्डं वचकुण्डायनासनं(!) ।  
 कुमुद्वकिंमुकैर्देवोत्रिसन्ध्याकृष्टि[का]रकेः ॥  
 महालक्ष्मीप्रदो पुष्पो पुत्रागनागकेशरी(!) ।  
 रक्तमुत्पलके वश्ये नीलकुण्डा च मारके ॥  
 त्रिसन्ध्यासंभवैः पुष्पैः शत्रूणां च भयापहं ।  
 दमनं तुलसीभद्रे सर्वपापघ्नकरं ॥  
 सिन्दूरी वश्यकृत्योक्ता सदाकर्षणमारका ।  
 त्रिसन्ध्यासंभवैः पुष्पैः क्रमजात्यार्चयेत्सदा ॥  
 तस्य निद्रो न जायेत सत्यमेतत्त संशयः ।

अथ इतरपुष्पकरजनितपुष्पशतगुणवृद्धिकामं अभिज्ञा-  
 तीपुष्पैः कुम्भिकादेवोमहं पूजयिष्ये ॥ नीलस्नातया ॥ बाला-  
 पुष्पस्य चलवर्धनकामः ॥ बद्धाचोलवु ॥ स्नेतपाटलिकापुष्पस्य ॥  
 अथ महानसम्राट्प्रिकामः ॥ पाटुलस्नानतोयुव ॥

अथ निषिद्धानि p. 23 ; अथ पुष्परहस्यं रहस्यकञ्जोलिन्त्या  
 p. 40 ; इति रहस्यकञ्जोलिन्त्या पुष्परहस्यं ॥ p. 41.

It ends: नीलोत्पलस्य ॥ अथ सर्वकामफलप्राप्तिकामः ॥

उत्पलं नीलोपि योग्यं ॥ कुमुदस्यापि सर्वकामफलं ॥ इति  
 रहस्यकञ्जोलिन्त्या ॥ इति पुष्पमाहात्म्यं शुभानुभक्तं संपूर्णं ॥  
 सति सम्यत् ६२३ क्षालुगुणमुद्रप्रतिपद्यां तिथौ शशिपुत्र-  
 बाले लिखितं ०

The goddess is worshipped under the following names: *Kahjikā*, *Guhyakālī*, *Jagndambā*, *Dakṣiṇakālī*, *Mahātripurasundarī* or *Śrītripurā*, and *Siddhīlākṣmī*.

Quotations have been not with from the following authorities: *Kālitāntra*, p. 24; *Kulārūḍāmaṇi*, p. 27; *Kolāvatīya*, p. 38; *Tantrasārasaṅgā*, p. 38; *Tārābhaktasudhāraṇa*, p. 39; *Nīlātāntra*, p. 26; *Bhāvarūḍāmaṇi*, p. 19; *Matsyasūkta*, p. 26; *Mahākālasūphītā*, p. 23; *Maṇḍanūlātāntra*, p. 24; *Vāmakeśvarātāntra*, p. 28; *Vārāhātāntra*, p. 37; *Śaktiyāmala*, p. 25; *Mārāvātāntra*, pp. 8, 11, 20.

[B. H. HONGSON.]

2615.

2582. Foll. 100; size 11 in. by 5 in.; large, sprawling Devanāgarī hand; nine lines in a page.

*Sūtanandivīdhāna(-saṃkṣhepa)*, an exposition of 'the previous and concluding ceremonial to be observed, and prayers and mantras to be read, when the *Caṇḍīmūhātmya* or exploits of *Durgā* (of the *Mārkaṇḍeyapurāṇa*) is read a hundred times over, as an act of piety and adoration' (Wilson, Mack. Coll., p. 173).

It begins:

शतर्चिद्विधानेन यथावत्कथयामि ते ।

मुषोरायामनावृत्तां भूकंठे च सदारुणे ॥ १ ॥

परचक्रभये तीव्रे क्षयरोग उपस्थिते ।

राजवश्यादिसर्वेषु कायुष्मास्तुतजन्मनि ॥ २ ॥

मोहोत्पातविनाशाय यंचर्विश्रुतियोजने ।

देशे सर्वेषु शतर्चिद्विधानि जपेत् ॥ ३ ॥

यदैव जायते विश्वं चित्तं अज्ञातमन्त्रितं ।

तदैव पुण्यकालेषु गतो नित्यं हि जीवितं ॥ ४ ॥

संन्यासे सत्यपक्षे (? सत्यपक्षे) सतिथी सत्त्वपक्षे मद्योगे शोभने  
चंद्रे विष्टीचैतृपक्षिपातकुयोग सनावास्यास्तृतिथी रहितदैव-  
शोदिते (? ० तिथिरहित ०) चारंभः कार्यः ॥ तत्र भुवं सना कृत्वा  
प्राचीनाथनानंतरं षोडशसंभयुक्तो द्वारज्ञासातोरणद्वारध्वजप-  
ताकादिसंयुक्तो मध्यान्निभागेन वेद्याद्युपेतो मंडपः कार्यः ॥ मंड-  
परहितपक्षे चतुरसे देव्यागारे देव्याः षोडश कार्यः ।

दुर्गागृहं प्रकर्तव्यं चतुरसे सुशोभनं ।

रहस्यस्त्रिकालाद्ये चर्वितं वस्त्रशोभितं ॥ १ ॥

गौरमङ्गलयाभ्यां च लिखं स्त्रिकालसमन्वितं (!) ।

तन्मध्ये पेटिकाः कार्याः चतुर्हस्ताः समाः शुभाः ॥ २ ॥ ०

*Iti candikatarpanam, fol. 4a; sūryārgṃham, fol. 5a; varuṇam, fol. 11a; kalaśapūjanam, fol. 11b; pranapratiśikṣā, fol. 17a; antarmātrikā, fol. 19b; bahir-nātrikā, fol. 20b; ekādāśanyānāḥ, fol. 25a; gaurapatipīṭhe sthāpanapūjanam, fol. 29a; kulaśastināpanavidhi, fol. 36b; balūlanam, fol. 40a; grīhapūjanam, fol. 49b; yoginipūjanam, fol. 56b; khātapūjanam, fol. 62a; kuṇḍa-pūjanam, fol. 63a; yonipūjanam, fol. 65a; nabhi-pūjanam, ib.; yoginībhyo balih samāptah, fol. 79a. It end. :*

इति सर्वतंत्रानुसारेण शतचंडिविधानसंक्षेपः समाप्तः श्रीसंवत्  
१६६७ भाद्रपदे मासं शुद्धे पक्षे २ भृगुवासरे लिखितं नामो  
obliterated.

For an (apparently different) *Śatacandivī-  
dhina*, purporting to belong to the *Rudraya-  
mala*, see Weber, Berl. Cat., no. 1311.

[MACK. COLL.]

2616.

769. Foll. 98; size 10½ in. by 4½ in.; good large Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

*Kakṣaputa*, or *Siddha-cāmūṇḍā*, a treatise, in verse, on charms, incantations, treasure-lifting, and other Tantric rites, by *Siddha-Nagarjuna*; in twenty *paṭalas*. Rather incorrect.

It begins: अथ नागार्जुनी सिद्धचामुंडायामो लिख्यते ॥

यः शीघ्रः (शक्रः R. M.) परमान्वयः परशिवः कंका-

[लकालांतकः (कः कालाकालान्तलो R. M.)

भ्यानातीतमनादिनित्यनिचयः संकल्पसंकोचकः ।

जाभासीतरभासकः समरसः सर्वोत्तमा बोधकः

सोऽयं सर्वमयो ददानु जगती विद्यादिसिद्धादिकं (मिच्छ-

[हकं R. M.) ॥ १ ॥

या नित्या कुलकेलिशोभितचपुर्वोपोदिता जंभते

पृष्ठीभामृतकुंडली परपरा मंत्रात्मिका सिद्धिदा ।

मालापुस्तकधारिणी त्रिनयना कुंदेदुर्वर्णाचिला

[ (? ० नित्या)

नित्यानंदकुलप्रकाशमननी वाग्देवतामाश्रये ॥ २ ॥ ० ॥ ३ ॥

अन्वेदैवगुणैः सर्वैर्मुनिदेशिकसाधकैः ।

यनाह्वु (?) हि शास्त्रेषु तत्सर्वमवलोकितं ॥ ५ ॥

ज्ञाभवे यामले शास्त्रे मौले (?) कौले ऽथ डामरे ।

सर्वदे लावले (?) शैवे रामतंत्रभूतेश्वरे ॥ ६ ॥

उडीशे यातुले तत्रे छिटे (?) सिद्धे च शिवरे ।

किंकणीमेरुतत्रे च कालचंडेश्वरीमते ॥ ७ ॥

शाकिनीडाकिनीतत्रे रीद्रे निगहनिग्रहे (?) ।

कौले केशवतत्रे (?) कैवल्य ० च क्रयाकालगुणेश्वरे (

[क्रिया ०) ॥ ८ ॥

हर्मेसलके ग्रंथे इंद्रनाले रसाख्ये ।

अथर्वणे महावेदे चार्वाके गारुडे ऽपि च ॥ ९ ॥

इत्येवमागमोक्तं च वक्त्रावच्छेपे यच्छ्रुतं ।

तत्सर्वं समुद्धृत्य दृष्टो धृतमिवादरात् ॥ १० ॥

साधकानां हितायैव मंत्रसंज्ञमिहोच्यते ।

वश्यमाकर्षणं चैव स्तंभनीहमुच्यते नारणं (r. स्तंभमुच्चा ० ?

[ ॥ २१ ॥

विद्वेयं व्याधिकरणं यन्मुस्यार्थनाशनं ।

कौतुकं चंद्रनालं च यक्षिणोर्मंत्रसाधनं ॥ १२ ॥

चेटकं चामनं दिव्यमदृश्यं (?) ऽथ पादुकागतिः ।

गुटिका स्नेहचरतं च मृतसंजीवनादिकं ॥ १३ ॥

तथा कक्षपुटी सिद्धा सांगोपांगमनेकधा ।

सुसाध्यं नित्ययोपेतं साधकानां हितं प्रिये ॥ १४ ॥

For the exact names of the chapters (*man-  
trasadhanam, sarvavāśyam, etc.*), see Weber's  
Cat. of Berlin MSS., no. 904. Cf. also Raj.  
Mitra, Notices, i., p. 137, where the treatise is  
called *Siddhanāgarjunīya*.

The 20th *paṭala* begins :

अथाहारनाहारं प्रवदामि समासतः ।

येन निःशेषलोकस्य जायते कौतुकं महत् ॥

It ends :

दूरस्थं स्नेहरत्नं स्याद्योजनानां ज्ञातावधि ।

एते सर्वमहायोगाद्यन्तर्लोकेन सिद्धिदाः ॥

इति श्रीसिद्धनागार्जुनविरचिते कण्ठपुटे विंशतितमः पटलः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2617.

1875b. Foll. 30; size 11½ in. by 5 in.; legible, modern Devanāgarī writing; 13-16 lines in a page.

*Rasahrīdaya*, a treatise, in *Āryā* verses, on certain *Tantric* practices by means of mineral drugs (esp. mercury); composed, for *Madana*, lord of *Kirāta*, by *Bhikṣu Govinda*; with a commentary (*ṭīkā*) by *Caturbhūja Mīśra*, son of *Mīśra Makeśa*, of the *Kurāla-vamśa*.

The treatise consists of 19 sections (*acubolka*), dealing with the following subjects:—

1. *Rasaprasamsā*; 2. *Rasasūcīhūna*; 3. *Nirmukharāsanāntarbhūṭasamukhapatrabhṛakacāraṇa*; 4. *Sattvabhṛakajāraṇa*; 5. *Garbhadruti*; 6. *Bijajara*; 7. *Biḍa (viḍa)*; 8. *Rasarūjaka*; 9. *Bijavūḍhāna*; 10. *Śuddharasa-sattvaputana*; 11. *Bijanirvāhaṇa*; 12. *Dvandvadikikara (sattva-melana, etc.)*; 13. *Samkarabīja*; 14. *Samkara-bījajaraṇa*; 15. *Bāhjadruti*; 16. *Sāraṇa*; 17. *Kṛāmaṇa*; 18. *Velka*; 19. *Bhukṣhaṇa-rasaprasamsā*.

The MS. is in some disorder owing to the scribe having (on fol. 3a seq.) omitted sections 3-5, and supplied the omission on foll. 11-20a. The first section (which according to a list at the end ought to consist of 31 *śloka*s) is wanting.

The MS. begins : अथाष्टादश संस्काराः ॥

स्नेदनमर्दनमूर्च्छोक्षित्वापनष्टपातनभनिरोधं नियमाद्य ७ ।

दीपनतृगगनयासप्रमाद्य १० मध्य चारुविधानं ११ च ॥ १ ॥

गर्भदूति १२ चाक्षदूति १३ चारु १४ रसरानसारणं १५ चैव ।

क्रामण १६ वेधी १७ भक्षण १८ महादशमिति रसे कर्म ॥ २ ॥

आमुरि[ह] पटुकटुचयचिवाद्रकमूलकैः कलाशद्य ।

सतस्य काजिकेन विदिनं मृदुवाहिना स्नेदः ॥ ३ ॥

Comin.: स्नेदनमिति ॥

यस्योपजीव्यते कीर्तिः संगमे वमुधाभुजा ।

स श्रीमान् कारयामास वृत्तिं मुग्धावबोधिनो ॥ १ ॥

आर्याद्वयेन रसाष्टादशसंस्कारोद्देशः कृतः । अधुना संस्काराणां साधने लक्षणमाह ॥ अथ स्नेदनं । प्रथमोद्दिष्टस्य स्नेदनसंस्कारस्य साधने स्पष्टयत्नाह । नृतस्य सन्मुद्रवस्य पारदस्य विदिनं दिन-त्रयपरिमाणं यथा स्यात्तथा मृदुवाहिना सत्यवाहिना स्नेदः स्नेदनं कार्यं । ०

It ends : अथ ग्रंथकारयितुर्वैश्वशीनमाह ।

शीतांशुवंशसंभवहेहयकुलजन्मजनिप्रगुणमहिमा ।

स जयति श्रीमदनद्य किरातनाथो रसाचार्यः ॥ ७९ ॥

अथ चास्य कारयितुर्गुणवशीनमाह ।

यस्य सयमवतीर्णो रसविद्या सकलमंगलाधारा ।

परमश्रेयसहेतुः श्रेयसि परमेष्ठिनः पूर्वं ॥ ८० ॥

कर्ता सनाममहत्सं सृचयत्नाह ।

तस्मात्किरातनृपतेर्वैदुमानमयाण्य रसकर्मेतराः ।

रसद्वयस्य तं च विरचितवान् भिन्नगोविंदः ॥ ८१ ॥

इति श्रीमत्कुलवंशपयोधिनुधाकरनिष्प्रमहेशात्मजचतुर्भुज-विरचितायां संडेलवालान्तरसद्वयटीकायां रसप्रशंसात्मकोऽष्टकोनविंशोऽवबोधः ॥

Although there is no reason to doubt that this is the *Rasahrīdaya* referred to in the *Rasāvara*-section of the *Sarvadarśanasamgraha* (ed. Bibl. Ind., pp. 68, 100, 101), the *Ārya* verses there quoted have not been found in the present MS., being probably taken from the first section (*rasaprasamsā*). For the first couplet of the second section given above, see *Sarvadarśanasamgraha*, p. 100.

[DR. JOHN TAYLOR.]

2618.

1568b. Foll. 34; size 10 in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 8-10 lines in a page.

*Ratnaparikshā* and *Maniparikshā*, two (*pau-rāṇik*) tracts on precious stones, their origin, value and magical effect, for good or evil, in the possessor's hands (Δ).

I. *Ratnaparikshā* begins: शृणु कुरु: (om. B)।

पृच्छन्ति मुनयः सर्वे कृतान्नलिपुटाः स्थिताः ।

मुनीनां त्वं मुनिश्रेष्ठ सगस्याय\* नमो ऽस्तु ते ॥ १ ॥

देवदानवदैत्येन्द्रविद्याधरमहोरगेः ।

किरीटकटिमूषाणां (० सूत्रेषु corr. A) कल्याणाभरणेषु

[च ॥ २ ॥

संयोजितानां रत्नानां कथयोत्पत्तिकारणं ।  
सगतिरुवाच ।

मुनीनां वचनं श्रुत्वा मुनिश्रेष्ठो ऽब्रवीदिदं ॥ ३ ॥

उत्पत्तिमाकरान्वर्णान् जातिदोषगुणास्तथा ।

मूल्यं मण्डलकं चैव ग्राहकं हस्तसंज्ञया ।

वदामि सर्वमेतच्छृणुष्व सावधानतः ‡ ॥ ४ ॥

अवधः सर्वदेवानां बलौ नाम महामुरः ।

त्रिदिवेशोपकाराय त्रिदशैः प्राथितो मुखे ॥ ५ ॥

ततस्तेनात्मनो कायो देवानां संमुखे (सन्मुखे Δ) स्थितः ।

देहे समर्पितं शस्त्रस्तत्रैव हतं शिरः ॥ ६ ॥

स्थितानि रत्नकूटानि वक्ष्ये हतमस्तके ।

वज्रसंज्ञा कृता देवैः सर्वरत्नोत्तमोत्तमे ॥ ७ ॥

शीघ्रे वर्योत्तमो जातो भुजयोः अक्षयः स्मृतः ।

येऽयो नाभिप्रदेशे तु यस्मां नृद उदाहृतः ॥ ८ ॥ ०

*Iti vajraparikshā* (79 ślokas), fol. 8a; *maulī-tikaparikshā* (58 śl.), fol. 15a; *padmaragapa-rikshā* (68 śl.), fol. 20a; *indranīlaparikshā*

\* मुनीनां तु मुनिश्रेष्ठयागस्याय B.

† B omits this line.

‡ A omits this line.

(43 śl.), fol. 23b; *marakataparikshā* (40 śl.), fol. 26b.

This is followed by a section of 20 ślokas, beginning:

स्फुरति दाडिमोरागमशोकमधुवर्तिकं ।

कात्याग्रिकं गंधाढं न च रंगस्तिरंगयोः ॥ १ ॥

and ending, fol. 28a:

कर्णे भरण्युक्ती च रत्नशास्त्रविशारदः ।

यंचभिद्य महारत्नैः कनकैः सचिदानि च § ॥ २० ॥

Then follows another section, beginning:

सदोषमलमूल्यत्वात् बहुमूल्यगुणान्वितं ।

परीक्षितं च तद्रत्नं कार्यं श्रीमुखदायकं ॥ १ ॥

भानवे यशरागं च मीनिकं सोम उच्यते ।

प्रवालीगारकश्चैव बुधे मरकतं तथा ॥ २ ॥

In this section the same five classes of precious stones are treated once more in a few verses each, and in addition to them the *lasuna*, *pushpuraga*, *gomeda*, and *sphatika*, with one śloka on each of them; this section ending after four additional ślokas: इति समस्तरत्नपरीक्षा समाप्ता ॥

II. *Maniparikshā*, consisting of 60 ślokas, begins:

कैलासशिखरासीनं देवदेवं जगत्पतिं ।

यग्रज्ज पार्वती देवी तत्त्वं परमदुर्लभं ॥ १ ॥

मणीनां लघुत्वं देव कथयस्व प्रसादतः ।

येन सिध्यति लभ्यते (r. सिद्धिं लभते इव) साधका

[गतकस्मयाः ॥ २ ॥

महादेव महाघोरं कुर्वन्ति रिपुमर्दनं ।

कवित्वं दीर्घजीवित्वं कुरुते इव यथा प्रभो ॥ ३ ॥

अष्टौ गुणाः फले यत्र तत्प्रसादान्महेश्वर ।

ज्ञानमार्गं च मोक्षं च ज्वलरोगं च दारुणं ॥ ४ ॥

चक्षुरोगं शिरोरोगं विषोपरि तथैव च ।

स्फुटं यद् यथा प्रभो प्रसादान्ने महेश्वर ॥ ५ ॥

§ MS. B differs considerably at this point.

It ends :

दाडिमोपुष्पसंकाशं कृष्णविंदुविभूषितं ।  
सीभाम्यजननं श्रीमान्भ्रमरेखायुतं प्रिये ॥ ५१ ॥  
कुंदपुष्पप्रतीकाशस्तुलास्ते वर्तुलाः प्रिये ।  
एवंरूपेण संयुक्तः समस्तविषमर्दकः ॥ ५६ ॥  
गजनेत्राकृतिर्यस्य विडालाक्षिसमप्रभः ।  
तार्क्ष्येतुल्यमहातेजः पूजनीयो यथार्चितः ॥ ५९ ॥  
तीर्थाकारस्तु (?०२: सु)तेजाश्च स्तुतिमानिह दृश्यते ।  
समस्तविषहो ज्ञेयः स मणिर्योयते(? गीयते) भुवं ॥ ६० ॥

इति श्रीमणिपरीक्षा समाप्ता ॥ ० लिखितं चंदनीवेष्टाय  
संवत् १९९६ समये फाल्गुणवदि ६ सोमवासरे ॥

For another MS. of these tracts see Aufrecht, Florentino Sanskrit MSS., p. 148.

[H. T. COLEBROOKE.]

2619.

1153b. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.;  
careless, modern Devanāgarī writing; eight  
lines in a page.

The same treatises (B).

This MS. ends :

दाडिमोपुष्पसंकाशं कृष्णविंदुं सुभाग्यदं ।  
भ्रमरेखायुतं चाप कुंदाभे वर्तुलं विषान् ॥  
इति गजाक्षिर्भ विडालाक्षप्रभं(!) ।  
तार्क्ष्येतुल्यं महातेजः पूजनीयं प्रयत्नतः ॥  
तीर्थाकारस्तु तेजाश्च(!) स्तुतिमानिह दृश्यते ।  
समस्तविषहा ज्ञेयः स मणिर्योहकोविदैः ॥

इति रत्नादिपरीक्षाशास्त्रे ऽहो ऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2620.

1568c. Foll. 19; size 7½ in. by 4½ in.;  
clear Devanāgarī writing of 1585 A.D.; 10 or  
11 lines in a page.

*Ratnaparikshā*, another treatise on precious  
stones, accompanied by a Gujarātī commentary.

It begins :

रत्नानि धारयेत्कोशे शुद्धानि गुणसंचयं ।  
संभवं च तथा ज्ञातिं गुणं तेषां परीक्षयेत् ॥ १ ॥

पौंड्रके च सुराष्ट्रे च ज्ञापरे परिसंज्ञति(!) ।

वेरागरे(?) च सीपारे कली हीरक उच्यते ॥ २ ॥

टीका ॥ कृतयुगे कलिंददेशे कौशलदेशे ०

*Iti vajraparikshā* (21 ślokas), fol. 4b; *mauk-  
tikaparikshā* (34 śl.), fol. 9b; *padmarāgaparikshā*  
(19 śl.), fol. 13b; *indranīlaparikshā* (15 śl.), fol.  
15a; *marakataparikshā* (11 śl.), fol. 16b; *spha-  
tikaparikshā* (7 śl.), fol. 17a; *pushparāgapari-  
kshā* (3 śl.), fol. 17b; *gomedaparikshā* (2 śl.), ib.

Then follow 8 more ślokas, ending :

एवं विचार्य रत्नानि कोशे संविभूते नृपः ।

आयुर्लक्ष्यं जयं कीर्तिं प्रयच्छति मनोविधः ॥ ६ ॥

टीका । एवे प्रकारे ० । राजसुपहो ॥

इति रत्नपरीक्षा समाप्ता ॥ धर्मपुरीषामे रेवाकुप्तासंगमे  
विलम्बेभ्रमरनागेभ्रमरसंनिधी लिपितं संवत् १६४२ वर्षे आषाढे  
कृष्णपक्षे द्वादशी शनी संयसनातिः ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2621.

581b. Foll. 50; size 12½ in. by 4½ in.;  
careless Devanāgarī writing of 1799 A.D.; ten  
lines in a page.

*Saundaryalaharī* (or *Anandalaharī*), a  
mystic poem, of (101-103) ślokas, in praise  
of Śakti, ascribed to Śaṅkarācārya; with a  
commentary (*ṭīkā*), called *Saubhāgyavardhinī*,  
by *Kaivalyāśrama Yati*.

The text of the poem has been frequently  
printed.

The commentary begins: भूदम्यमान(r. शब्दाय-  
मान)तिभिरावलितेच्यमानं ० see Aufrecht, Cat. Bodl.,  
no. 168.

Colophon: इति गोविंदाश्रमपादपूजकश्रीशंकराचार्य-  
कृतायां कैवल्याश्रमयतिविरचितां सौंदर्यलहरीटीका सीभा-  
गवर्धिनो(!)नाम समाप्ता ॥

There seems to be a confusion here between  
Śaṅkara's teacher, *Govindācārya*, and *Kaival-  
yāśrama's* teacher, *Govindāśrama*. Cf. Bodl.  
MS.; Rāj. Mitra, Bikaner Cat., p. 245.

[H. T. COLEBROOKE.]

2622.

988. Foll. 52, the first two of which are wanting; size 14½ in. by 10 in.; large, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

*Anandalahari*, with a commentary, beginning in the second hemistich of v. 1.

The comment on v. 2, begins: इदानीं शक्तेः त्रिगुणजनितानां देव्याः पादपद्मपरागोत्पन्नेषु विश्वमृत्पादिषु कर्माणि कथयन् भूतभुक्तिमप्याह । तनीयांसमिमादि । तव पादपद्मपरानं तनीयांसमपि चसरेणुस्वरूपमपि०

This commentary omits v. 97 (of Habberlin's text), and ends with the comment on H. 102 (here numbered 100) as follows: प्रदीयेति हे जननि त्वदीयाभिर्वाग्भिस्तवेव स्तुतिः प्रदीपञ्जालाभिः दिवसकरनीराजनविधिः सुधां मूते यः स चन्द्रः तस्य चंद्रोपलभललवैर्यरेचना स्वकीयेरभिभिः सलिलनिधिसौहित्यकरणं । त्वं सर्वमयी पूज्येत्यर्थः । त्वं पूजकः पूजास्नानयौ त्वमसीति ॥ १०० ॥ आनंदलहरीटीका समाप्ता ॥

This is followed by the text of H. 101 निषे०, and the colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्य-श्रीशंकराचार्यविरचिता आनंदलहरी समाप्ता ॥

That the author is not identical with that of Boll. Cat., no. 169 (*Gaurikāntasārvabhauma*) is evident from his quotations, from which we glean the following: *Kaulārṇava*, fol. 10a, l. 5; *Gītā* (i. e. *Bhagavadg.*), fol. 14a, l. 1; *Gorakṣaśaṅkhitā*, fol. 3a, 3 inf.; *Jñānārṇava*, fol. 18a, 3 inf.; *Pūjāpaṭala*, foll. 3b, 4 inf.; 5b, 5 inf.; *Yāmala* (see *Rudray.*), foll. 3b, l. 6; 7b, 3 inf.; 10b, 4 inf.; 15b, 2 inf.; *Yogaśāstra*, fol. 30a, l. 2; *Yoginīhṛidaya*, fol. 11a, l. 6; *Rudrayāmala*, fol. 14a, 2 inf.; *Vāmeśvaratantra*, fol. 24b, ll. 6, 12; *Śaṅkaramālikā*, fol. 14b, 4; *Stavarāja*, fol. 17a, 5. Various readings in the text are mentioned foll. 30b, l. 2; 32a, 3 inf.

[H. T. COLEBROOKE.]

2623.

659. Foll. 58; size 13½ in. by 6 in.;

fairly good Bengali handwriting of 1806 A.D.; ten lines in a page.

*Anandalaharivyākhyā*, by Jagadīśa Turkū-lamkāra; without the text.

It begins: श्री-

शङ्करचरणसरोजं श्रीनगदीशद्विजो नमः ।

शङ्करविचरणमूर्त्ती स रहस्यं [सं] प्रकाशयति ॥

श्रीशंकराचार्यैः शक्तिप्राधान्यं व्यवस्थापयन् श्रीनखिगुर-मुन्दरीस्तवमारभते शिवः शक्त्या इत्यादिना ।

The author is not much in the habit of quoting authorities, except in general terms such as *ity ākṛh*, *ity eke*, *iti kecit* (*kaścit*), *iti prāñcah*, etc. Those mentioned by name are *Amara*, fol. 5a, l. 2; *Kīlikāpurāṇa*, fol. 3a, l. 8; *Kāvyaśāstra*, fol. 12b, l. 1; *Mārkundeyapurāṇa*, fol. 16b, l. 9; *Yoginīhṛidaya*, fol. 8a, l. 8; *Rudrayāmala*, foll. 8a, l. 9; 54a, l. 7; *Śāradā*, fol. 7a, l. 7.

Sometimes it seems as if he had had "knowledge of the preceding commentary.

It ends: स प्रकाशो यस्य ईश्वरो ज्येष्ठेन प्रकाशयते इति वाक्यार्थः ॥ इति श्रीनगदीशतर्कालंकारविरचितानन्दलहरी-व्याख्या समाप्ता ॥ वंशवाटीनिवासि श्रीरामहरिरुद्रदासस्य स्वाक्षरपुस्तकमिदं ॥ १७२५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2624.

219b. Foll. 61; size 15 in. by 5 in.; clear, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

[*Anandalahari*.] *Tattvabodhinī*, composed, in Śaka 1527 (A.D. 1605), by Mahādeva Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya, son of Yādava Cakravartin, grandson of Vidyāsūgara, and great-grandson of Subuddhi-miśra.

It begins:

इन्द्रादिबृन्दारकबृन्दवन्द-

मन्दारमालाकलिते भवत्या (r.० कलितो भवत्याः) ।

पादारविन्दमकरन्दलुब्धो

निर्वासनेषां मनोद्विरेकः ॥ १ ॥

वेदाङ्गवेदवेदानागमन्यायादिपारगे ।

शङ्करे शङ्कराचार्ये नतिर्नैतिकरी मम ॥ २ ॥

वदनं प्रसादसदनं निरवधिर्नैति चिदाख्यपीयूषं ।

यस्य कृपामकरन्दं चरणद्वन्द्वं गुरुं वन्दे ॥ ३ ॥

आनन्दलहरीभाषाः आनन्दलहरीभाषाः ।

तथापि मम तद्वक्त्री मतो रामे मतो मतिः (1) ॥ ४ ॥

श्रीमहादेवचक्रवर्तिनयः श्रीमहादेववि-

द्यावागीश इह प्रसादमुत्सृज्यमानोऽहोरात्रनात् ।

भूतोद्भूतमरुद्भूता (२. या) मलकुलोद्भूतादिनामागम-

न्यायानधिगम्य शक्तिश्चिदाख्यनां रहस्यं व्यधात् ॥ ५ ॥

इदानीमागमन्यायसंदर्भकलदायिनीं ।

आनन्दलहरीटीकां कुरुते तत्त्वबोधिनीं ॥ ६ ॥

The order of the stanzas (103) is the same as in Hæberlin's Anthology, p. 246 seq., except that vv. 75 and 76 are here transposed. While numerous various readings are given in almost every verse, no previous commentator or commentary is referred to by name. The following authorities are quoted: *Kāmasāstra*, fol. 56b (v. 92); [*Vātsyāyana-sāstra*, fol. 53b (v. 58)]; *Kumārasambhava* [जगन्नातुः कुचयोर्नैविशं भृशालसूत्रान्तरमप्यलभ्यमित्यनेन कविकुलगुरुणा श्रीकालिदासेन कुमारसंभवे वर्णितम्] fol. 49b (v. 78); *Kulatantra*, fol. 13a (v. 12); *Kramastotra*, fol. 5b (v. 4); *Gītā*, fol. 30b (v. 36); *Jñānārṇava*, foll. 2b (v. 1), 21a (v. 24); *Tantracūḍāmaṇi*, fol. 12a (v. 11); *Pañcamistavarāja*, fol. 15b (v. 17); *Bhūtoḍḍā-mara*, fol. 17a (v. 19); *Mānasollāsa*, fol. 2b (v. 1); *Ratnamālā* (*Abhidhānar*. II. 410), 25b (v. 30); *Yogaśāstra* (*Duttātreyah*), fol. 3b (v. 2); *Yoginītantra*, fol. 11a (v. 9), 35a (v. 41); *Rudrayāmala*, fol. 27b (v. 33); *Yāmala*, fol. 14a, v. 14); *Vāmakeśvaratantra*, fol. 2a (v. 1); 23b (v. 27); 27b (v. 33); *Vishṇupurāṇa*, fol. 32a (v. 38); *Śāradaṭīlaka*, fol. 2b (v. 1).

It ends: ॥ १०३ ॥

श्लोका अक्षयिनीयाद्याः सति केचन कुचयिनी ।

मुगमा इति मन्त्रास्यां तेषां नार्थाः प्रकाशिताः ॥

इति संक्षेपः ॥

नानाशास्त्रविषयचरान्निर्णयशःश्रीतानुसंकोचित-

प्रेक्षावत्परिपन्थिबधुकमलैर्विद्वद्भिर्मुद्रितः ।

निर्वन्धाः कति नाम नैव रचिताः स्तोत्रे विविचे जगन्-

मातुः किन्तु रहस्यमस्ति यदि तत्तत्र प्रमाणं शिवः ॥

मातः श्रीचित्रपुरे पुरारिगृहिणि ब्रह्मस्वरूपे परे

श्रीमस्तत् [पद] पङ्क्ते परिमितं किञ्चिद्दूरं प्राप्ये ।

त्वन्माहात्म्यमनु प्रकाशकुशलस्तोत्रार्थबोधयन्ना

टीका मत्परिकल्पितेति विद्युचैरादृत्य संगृह्यतां ॥

मुमुक्षुमिन्ननामासीत् शागामिर्विश्वविभुतः (1) ।

बहवस्तत्सुता आसन् बहुविद्या बहुप्रज्ञाः ॥

तज्ज्येष्ठो रामपादाज्जपदपदः शास्त्रविचक्षणः ।

विद्यासागरनामासीत् परिव्राट् पूर्वमाश्रये ॥

तत्सुता बहवश्चासन् सार्वभौमादयो युधाः ।

तन्मध्ये यादवानन्दचक्रवर्तीति विभुतः ॥

न्यायादिशास्त्रसिद्धान्ते वागीश इव योऽपरः ।

तत्सुतः [?] श्रीमहादेवनामाहं यो मृदुर्मेतो ॥

विद्यावागीशपदवीमात्रवान् कृपया गुरोः ।

मन्दारके (?) विष्णुपुराणे श्रीरामसन्निधौ ॥

आनन्दलहरीतत्त्वबोधिनी नाम विभुता ।

टीका तेन मयाकारि यथामति शिवाचैनात् ॥

दोषानघानरैर्भक्त्या गुणीकृत्य विचक्षणः ।

कृपया मुधियस्त्वेनां स्त्रीकुर्वन्तु विमत्तराः ॥

शाके शैलभुजेपुच्छकलिते भाद्रस्य तिथ्यंशके

चारे दैत्यगुरोः स्मितस्मरतिपी योगे तथा शोभने ।

नक्षत्रे हरिदेवते शुभभनुर्लङ्घने गता पूर्यतां

टीकेयं मणिमालिकेव विदुषां कथ्ये सदा शोभतां ॥

इति श्रीभगवत्पादारविन्दस्य नून्माध्वीकनमालिकस्य (1) ।

श्रीमहादेवविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिता परमहंसपरिव्रजका-  
चार्यश्रीशङ्कराचार्यविरचितानन्दलहरीतत्त्वबोधिनी (1) नाम टीका  
समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2625.

2538a. Foll. 5; size 10½ in. by 4½ in.; good, small Devanāgarī writing (of the Jaina type) of the earlier part of the 16th century; fifteen lines in a page.



*Caṇḍīkūś-taka* (or *Caṇḍīśalaka*), by *Bāṇa-bhaṭṭa*; being a century of prayers addressed to *Pārvatī*, eulogizing her particularly for having delivered the world from the presence of the demon *Mahisha*.

It begins :

मा भोक्षीविभ्रमं भूरधरविभुरता केयमस्यास्यरागं  
प्राये प्राख्येव नायं कलयति कलहं अद्वया किं विशूल।  
इमुच्छकोपकेतून् प्रकृतिमवययान् प्रापयत्येव देव्या  
न्यस्तो नो मूर्ध्नि मुष्यान्मरुदमुहदमून् संहरतंहिरहः॥१॥

Colophon : इति महाकविश्रीबाणभट्टकृतं चण्डिकाशतकं समाप्तं ॥

Round the text of stanzas 1-84 marginal glosses have been added, reading, in the Jaina fashion, from the top along the right margin, and thence to the left margin and the bottom.

The work has been printed in the *Kāvya-mālā*, iv. 1.

[GAIKAWAR.]

2626.

2079a. Foll. 14; size 8½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1435 A.D.; nine lines in a page.

*Rasanaṭisata*, a hymn of 119 verses, addressed to *Rasavati*, a form of *Śakti*, or some female representing her in the consummation of the licentious rites practised at the *madanotsava* (v. 115); by *Dharaṇādhara*.

The language of this composition is for the most part obscure, especially in its allusions to certain rites, and to the apparatus of vessels and stools used in them; but no mistake as to the general tendency of the whole is possible in interpreting such verses as 22, 29, 53-57, 107-114. Amongst the many drugs, strung together in these verses as *eliziria amoris* and restoratives, the radish plays a conspicuous part (64-79). In v. 35 *Suśrūta* is referred to as an authority for the use of *ghṛita*.

It begins :

येषां सुवर्णैरुच्चैर्बभूवुकृतानि यूनाम्  
उच्चासनानि ददुरुच्चकुचास्तख्यः ।  
ते नाकवैद्यसमरूपतये[व] भेजुः  
श्रीर्नति तानि युगपद् हृदयाणि वासा ॥ १ ॥

कल्याणभाजनमपि स्वयमादरेण  
कल्याणभाजनमपि जनः कयापि ।  
एकत्र सा रसवती नदनेन भोज्या  
मुग्धामसी रसवतीनपरत्र भोक्ता ॥ २ ॥

It ends :

लभ्यानि पुष्पविभवेन रसोत्तराणि  
कलीमृतानि धरणीधरसूनृतानि ।  
दूराधूनि तनूनि पिबत्यमूनि  
देवः स्वयं कमलिनीहृदयेष्वरो जयि ॥

इति रसवतीशतं समाप्तं ॥ संवत् १४२२ वर्षे शीतवदि १२  
रवी नैदपाटशतीय च्या० हरिहरसुत च्या० वामदेवपठनाथं  
लिखितमिदं ॥

The MS. noticed in Weber's Berl. Cat., no. 596, contains the same work with, however, some additional verses at the beginning, counting 124 verses in all. [GAIKAWAR.]

2627.

1547D. Foll. 12; size 10 in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

*Bhagavatstuti*, a five-fold commentary, by *Satyajñānānandatīrtha Yati* (pupil of *Liānukrishṇānandatīrtha*), on a mystic formula (*Bhāgavatapadya*) ascribed to (*Bālakavi*, inspired by) *Bāla Gopāla*, and supposed to disclose the knowledge of the Supreme Being (*Bhagavat*).

The commentary begins with a *śloka* followed by the mystic text :

प्रणम्य श्रीगुरुं भक्त्वा गुरुणा गुरुनीधरं ।  
सत्यज्ञानानन्दतीर्थेयतिस्तं स्तौति सादरं ॥ १ ॥  
यो योगी शिवको ऽकदे मणिवने जंकोत्तमे लालयन्  
वाचां जं नृसते ऽसते ऽकमुद्यन् साकोत्तमो ऽपतिः ।  
जातात्ताभ्यहितोऽकदे कश्यपे खगे स्वकायोचकैः  
क्रीडन्ति न नास्ति कात्यरमलं विज्ञे तमकाटना ॥ १ ॥

अस्यार्थः । यः प्रसिद्धः तद्गुणं समन्वयादिवादिन्यायेन सर्व-  
वेदांतात्पर्यार्थो ज्ञेयः परमात्मा नेह नानास्ति किं चन  
एकमेवाद्वितीयं तत्त्वमसीत्यादिश्रुतिभ्यो मायातत्त्ववैशूल्या-  
दयोग्ये च सर्वसंबन्धरहित इत्यर्थः । अथाप्यर्थित्वानंतशक्तिरूप-  
सोपाधिभूतया अनिवार्यनीयया मायया योगी सर्वज्ञत्वादिवि-  
युक्तः सन् स्वस्मिन्नेवेदं सर्वं प्रलये उपसंहृत्य संस्थापितं पुनः-  
सर्गादीं स्वेच्छया लीलैवाधिदैवादिभेदेन प्रकटीकृत्य तदनु-  
प्रविष्टो ह्यनुभवे (!) प्रकाशमानः सत्त्वैकधा त्रिधा पंचधैकादशधा  
बहुधा भूत्वा स्वप्रयोजनाभावेऽपि स्वसृष्ट्यानां स्वानां कायमुत्साय  
तदुपलक्षितचतुर्विधपुरुषार्थप्राप्तये तत्र तत्र तदा तदा उच्यतेः  
ऋगुक्तादिनां रामकृष्णादिरूपाणि गृहीत्वा धरमपावनानि  
सुमंगलानि च ऋगुक्तादिनां कर्माणि कुर्वन्नेवास्ति सर्वत्र कुत्रापि  
नास्तीति न किंतु अस्तीत्येवोपलभ्य इत्यभिप्रायः । एवं यथोक्तं  
सगुणं निर्गुणं च तं श्रीपतिपदं च वासुदेवं कात् आनंदमयात्  
परं निर्विशेषं सर्वोपादरं अलं परिपूर्णं विन्दे विचारयति ।  
यद्वा । नास्तिकान् अस्तीति नास्तिकात् वेदपुरुषः स एव  
परमः भजनीयत्वेन श्रेष्ठो येषां ते नास्तिकात्परमा मन्वादयो  
वैदिकाः तान् लप्ति इति नास्तिकात्परमलः तं । here  
follow yet two different interpretations of the  
same words, as also several of those that  
follow, viz.: either as तन्मानना = अन्तेन ज्ञानः  
(जीवनं) स च ना मनुष्यः ; or as तमं नानना = तं च (परं  
ब्रह्म) ना (तत्स्वरूपो नारायणस्तत्त्वामसंकीर्तनपरं) ज्ञानं यस्याः  
सा (विराट्, स्त्रीव्यक्तिः, श्रुतिः) । शिवको० शिवे कं चित्तं०  
मथिवनं मथिमिच्छितं जलं मथिकर्षिणोक्त्यर्थं तीर्थं० अकानि  
सर्वदुःखानि० ह्यति संडयति । etc.

Having thus explained the verse first in  
*extenso*, and then again summarily, the author  
in three further comments substitutes *Rāma*,  
*Kṛishṇa*, and *Śiva* each in his turn for the  
divine being, for the benefit of sectarian  
worshippers (रामभक्तानां मुदे etc.).

It ends :

बालेनेदं कृतं पद्यं बालगोपालसंनतं ।

बालगो सत्कविर्वेति यदि स्यात्तदबालगः ॥०

शब्दशास्त्रतत्त्वज्ञानजन्यं सामर्थ्यं बलं तस्यायं तद्वान् बालः  
तेन कवीनेनेदं (r. कविनेदं) पद्यं श्रीभगवत्संवादात्परत्वेन  
व्याख्यातं ॥ अन्यैश्च बहुभिः सुदृढिः कविभिः श्रीभगवत्परत्वेनैव  
संक्षेपेण विस्तरेण च व्याख्यातं ॥ तस्मात्सर्वगुणसंपन्नं निर्दिष्टं

चेदं भागवतं पद्यं जयतु जयतु ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजका-  
चार्यश्रीरामकृष्णानंदतीर्थपादशिष्यश्रीसत्यज्ञानानंदतीर्थयतिविर-  
चिता श्रीभगवत्सुतिभैरवतो भागवतानी च मुदे भूयात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2628.

2706. Foll. 108 (paged 1-216); size 4to,  
9 in. by 7½ in.; rough country paper; Telugu  
character; 14-19 lines in a page.

*Vratavallī*, a manual of devotional obser-  
vances, chiefly in connection with *Śākta* wor-  
ship.

It begins : श्रीगणाधिपतये नमः । श्रीवेदव्यासाय नमः ।  
श्रीशारदायै नमः । अयं ग्रंथं व्रतवल्ली ॥ वरलक्ष्मीव्रतं ॥

अनुभूनां महालक्ष्मीं गजपुष्पगीतं तथा ।

दत्ताष्टसूचवरदा (!) तथैवाभयपाणिनीं ॥

पद्मासने पद्मकरे सर्वलोकेकपूजिते ।

नारायणप्रिये देवि सुप्रीता भव सर्वदा ॥

श्रीमहालक्ष्म्यै नमः । आनं ।

पद्मासनेति मंत्रेण अर्चिता देवतामरेः ।

आगच्छतु महाशेनं (r. सेनं) नित्यं संनिहिता भवा ॥

आवाहनं ।

हेमराजासनाश्रीनां (० स्त्रीनां) नवरत्नोपशोभितां ।

मया दत्तं गृहाणेदं तुभ्यं दास्यं नमाम्यहं ॥०

इति वरलक्ष्मीव्रतकलं p. 8; इति स्कंदपुराणे अनंतव-  
तोद्यापनकलं p. 62; इति गरुडपंचमीव्रतं p. 65; इति  
स्कंदपुराणे सखीगौरीव्रतकलं p. 71; इति लक्ष्मिस्वप्नोद्या-  
पनविधिः p. 74, etc.

The work is apparently incomplete, breaking  
off, as it does, abruptly at the end of a leaf;  
the two last complete sections being the  
*mahālakṣmīvratakalpa* (p. 207) and *amuktā-  
bharāṇa-saptavidhāvratakalpa* of the *Bhavi-  
shyottarapurāṇa* (p. 216).

Wilson, Makenzie Collection, second ed.,  
p. 172, calls the tract '*Vratavali Kalpa*, direc-  
tions for holding religious observances at

particular seasons in honour of *Varalakshmi*, *Gauri*, and other objects of *Śākta* devotion'; but see Burnell, Tanjore MSS., p. 138, no. lxxiv.

[MACK. COLL.]

2629.

1459a. Foll. 12; size 8½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

*Vedāntaman-traviśrāma*, a collection of mystic prayers and formulas to be used, and rules to be observed at the daily ceremonies, ascribed to *Śaṅkarācārya*. Perhaps, however, both the title and *Śaṅkara's* authorship apply only to the concluding portion of the work, consisting of 11 ślokas. Rather incorrect.

It begins: अथ तदेवविधिः ॥ साधनं चो विष्णु-  
स्मरणं संध्यावन्दनं कृत्वा ततः सन्धेय ॥ चो

यज्ञोपवीतं परमं पवित्रं प्रजापतेर्यस्य ह्यं पुरस्तात् ।

आयुष्मन् प्रतिमं (!) च शुभं यज्ञोपवीतं बलमस्तु तेजः ॥

चो तीर्थदेवतायै नमः वरुणाय नमः ॥ चो ब्रह्मा तृप्यतु ॥

चो विष्णुस्तृप्यतु चो रुद्रास्तृप्यतु चो देवास्तृप्यतु ॥ ०

इति दर्भेयिडासनं fol. 2a; अष्टाङ्गः fol. 3a; विद्या-  
होमः (? ends विद्या विपाप्मा भूयै स्वाहा ॥) fol. 4a; इति  
निर्वाणयोगपठः fol. 5b; सिंहासनयोगपठः fol. 7a; अथातः  
परमहंसानां समाधिविधिं व्याख्यास्यामः fol. 7b; ० इति  
मानसपूजावन्दनोपचारविधिः ॥ fol. 11b.

Then follow the 11 ślokas above referred to :

पूर्वदले श्रोत्रवर्षे यदा विज्ञाम्यते मनः ।

तदा धैर्यमुदारं च धर्मेकीर्तिमतिर्भवेत् ॥ १ ॥

अग्निर्दले रक्तवर्षे यदा विज्ञाम्यते मनः ।

तदा निद्रा चालस्य च मन्दबुद्धिर्भवेत् ॥ २ ॥

दक्षिणदले रक्तवर्षे यदा विज्ञाम्यते मनः ।

तदा क्रोधं च मासरो भवते [चो] मतिर्भवेत् ॥ ३ ॥ ०

मध्यदले श्यामवर्षे यदा विज्ञाम्यते मनः ।

तदा सर्वगुणज्ञानं चैतन्यं च मतिर्भवेत् ॥ १० ॥

अज्ञमात्रे नराः सर्वे (!) सर्वपापैः प्रमुच्यते ।

ये पठन्ति तु कतिपयं स योग्यं पदवी भवेत् (!) ॥ ११ ॥

इति श्रीशंकराचार्यविरचितं वेदात्मनश्चिन्मनतोपनिषत्सं-  
पूर्णं ॥ ० संवत् १७३० परवर्तमाने भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे द्वितीया  
भीमवासरे संपूर्णं ॥

The same title, as given in this colophon, is assigned to the treatise in Peterson's Rep., iii., p. 392; and in Bühler's Cat. of Gujarāt etc. MSS., iv., p. 94.

[H. T. COLEBROOKE.]

2630.

581a. Foll. 20; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

A treatise on the acquisition of supernatural powers by means of mystic formulas and magic practices; extracted from several *Tantric* works. Extremely incorrect.

It begins (somewhat corrected):

उद्घोशेन समाकीर्णं योगवृन्दसमाकुले ।

प्रणम्य शिरसा देवी गौरी पृच्छति शङ्करम् ॥ १ ॥

ईश्वर श्रोतुमिच्छामि लोकनाथ जगत्पते ।

प्रसादं कुरु देवेश ब्रूहि कर्मार्थसाधनम् ॥ २ ॥

वशीकरयन्मुखाटनं (?) न सेनास्तंभनं तथा ।

शान्तिकं घोरिकं चाप रणानि विविधानि च ॥ ३ ॥

चक्षुर्हानि मनोहानि श्रुतिहानि तथैव च ।

ज्ञानहानि क्रियाहानि कीलकं च तथा परम् ॥ ४ ॥

कार्यस्तंभं सुरेशान शोषणीपूरयं तथा ।

मन्त्रध्यानं विश्लेष्य तत्सर्वं वद मे प्रभो ॥ ५ ॥

अन्यच्च विधिवत्कार्थं प्रसादाद्ब्रूहि भैरव ।

येन विज्ञानमात्रेण मनुजो भुवि दुर्लभः ॥ ६ ॥

ईश्वर उवाच ॥

मृगं त्वं हि वरारोहे सिद्धार्थं यदि पृच्छसि ।

तं वदिष्यामि देवेशि सर्वं तत्समुदाहृतम् ॥ ७ ॥

अथधैर्येनैव न ज्ये रिपुं हन्याच्च संशयः ।

उद्घोशास्तारमाकृष्य मयोक्तं तव भक्तिः ॥ ८ ॥

अपीपावैसुवाच ॥

उद्घोशं च नमस्कृत्य रुद्रं चैव सुदुर्लभम् ।

कपदिनं विरूपाक्षं सर्वभूतभयापहम् ॥ ९ ॥

वक्ष्ये रुद्रोद्भवान्मोगान् सर्वैश्चतुर्विनाशकान् ।

तेषु विद्योक्तिः सद्यः प्राणान् हन्तु न संशयः ॥ १० ॥ ०

After *śloka* 15 (from the beginning of fol. 2) the text becomes quite hopeless, the verses being no longer marked, and no signs of punctuation whatever being used.

The following colophons are met with :

इत्युद्गमरे महातंत्रे प्रथमपटलः १ [॥] पावैत्युवाच [॥] अतः

परं प्रवक्ष्यामि जलस्तंभनमुत्तमम् ० fol. 3b; इति उद्गमरे (r. रे) अरमहातंत्रे अजनाधिकारे द्वादश १२, fol. 6a; ० १३ and १४, fol. 6b; इत्युद्गमरे मंत्रपटलः fol. 7a; इत्युद्गमरे चाराडालीपटलः (१) fol. 8b; इति श्रीभूतभैरवतंत्रे यक्षिणीसाधने fol. 13a; इति श्रीवीरभदे महातंत्रे कोषो नाम प्रथमः पटलः fol. 15b; ० द्वितीयः fol. 17a; ० तृतीयः पटलः fol. 18b.

It ends : अनन्तरसिद्धिमुद्गमकरतानमृधितलालकेव जातः वेदग्धेन तेषां तलः (१) इति उद्गमः स्नातः शुभमस्तु सन्तत १७९६ ०

Fol. 1 is marked ३ ० श, foll. 2-13 ३ ०.

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 364.

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2631.

1525a. Foll. 25; size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1799 A.D.; eight lines in a page.

*Sāradanavarātrividhi*, a description of certain rites and offerings culminating in the blessing of arms and standards of warriors preparing for battle. Rather incorrect.

It begins : अथ शारदनवरात्रिविधिः ॥ खल्लि न इन्द्रो वृद्धश्रवाः (Riks. i. 89, 6; 7) । भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्ये (१) ० खल्लि न इन्द्रेति शान्तिं पठित्वा सुमुखश्चेति गणेशं प्रशम्य ०

It ends :

करिष्यमाणवाचाया यथाकालं सुखं भया ।

तत्र निर्विघ्नकर्त्री त्वं भव श्रीरामपूजिते ॥

इति तन्मूलस्या मृदनानीय ग्रहे (r. गृहे) स्थापयित्वा यथासुखं विहरेत् ॥

इति शारदनवरात्रिविधिः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

## 2632.

2298. Foll. 26 (paged 1-53); size 13 in. by 9½ in.; well written in Devanāgarī character, in the European fashion, about the beginning of this century; 28 lines in a page.

*Grahayāmala*, a Tantric work on planet worship, fortune-telling and similar subjects, in 18 chapters (*paṭala*). Rather incorrect.

It begins :

ओं परं विधयो ऽर्कीद्यास्ते परं विष्णवो नव ।

वरमाः शंकरा यूपं द्यौं ब्रह्मस्तु वो नमः ॥

नत्वा कौदिग्रहान्देवि लोकानां हितकाम्यया ।

वागीश्वर्यो वंदमानस्तनोमि ग्रहयामलं ॥

अथ तंत्रतया श्रीसावित्रीविद्यादिसंख्या ॥

ओं शिव आपो धनन्याः (? r. पल्लव्याः) शमनः (१)

[संतु नूयः (१) ।

शमः समुद्रिया आपः शमनः संतु कूपाः ॥

ओं द्रुपदादिषु मु[मु]चानः सिद्धः जातो मल्लादिषु ।

पूतं पवित्रेण वासनापः शुभं नैनसः ॥ ०

1. *śrisavitṛividyāditantravaidikasandhyāvidhi*, p. 4; 2. *abhishekādividhi*, p. 7; 3. ib.; 4. p. 8; 5. (mainly tables) p. 14; 6. p. 15; 7. p. 18; 8. p. 20; 9. *kṣetrādishaḍvargadṛisṭhiphalam*, p. 23; 10. p. 29; 11. *rāśiśilādi*, p. 32; 12. *aṣṭādaśaviḍhāsanādhīpathyāpathyaviveka*, p. 35; 13. *prāṇāyāmaṣviveka*, p. 39; 14. *mahāmudrā-dīdaśaviveka*, p. 43; 15. *samādhivīdhiviveka*, p. 45; 16. *vāstugrahaḍvijaprakaraṇaviveka*, p. 49; 17. *grahacaritādinirṇaya*, p. 53; 18. ends :

इति ते कथितं देवि कवचं देवदुर्लभं ।

नित्यं संपूजयेद्यस्तु तौ श्रीं कलुषामुयात् ॥

वंध्या वा काकवंध्या वा मृतवन्ता च यांगना ।

सर्वीर्यं नंदमध्ये वा वामबाहौ सुधारयेत् (१) ॥

ग्रहयन्त्रानि कृत्वाभीष्टमश्नुयामास ।

सर्वकामार्थसिद्धौ विनियोगो न्योदितः ॥

इति ग्रहयन्त्रले श्रीहरपार्वतीसंवादे जगद्गुरुभाष्यकवचं  
समाप्तमष्टादशः पटलः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

The MS. was probably copied from the  
same Bengali MS. as the next one.

[CALCUTTA.]

2633.

981b. Foll. 57; size 14½ in. by 4½ in.;  
excellent Bengali handwriting, of 1807 A.D.;  
eight lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

2634.

79. Foll. 83; size 9½ in. by 4 in.; fairly  
good (Nepalese) Devanāgarī writing of 1819 A.D.;  
nine lines in a page.

*Kāmuraṭna*-(tantra), a treatise, in 16 chapters  
(*upadeśa*), on magic practices and various sub-  
jects of prognostication, by Śrīnātha. [A].

The author's science consists in prescribing  
certain drugs, and the recitation of certain  
mantras while swallowing them; whereby  
people are supposed to acquire supernatural  
power for the fulfilment of their wishes. By  
these means he ensures success in battle, keeps  
off wild beasts, destroys vermin, prevents  
baldness, detects thieves and stolen property,  
makes himself invisible, and counteracts the  
poison of snake and scorpion bites. He also  
touches on stimulants for increasing desire  
and reviving flagging power.

The first leaf is somewhat injured.

It begins :

यस्येश्वरस्य विमलं चरकारविंदं

संसेव्यते निबुधसिद्धमधुव्रतेन ।

निर्वाणसूचकगुणाहकरंगपूर्णे (गुणाहमवेदपूर्णे B)

तं शंकरं सकलदुःखहरं नमानि ॥ १ ॥

कामरत्नमिदं विभं नानातंत्रांतरात्मया (नानारत्नाख्यं  
[नया B] ।

वश्यादि [यक्षिणी] मंत्रसाधनां समुद्धृतं ॥ २ ॥

वश्याकवचकर्मणि वसंते योजयेत्त्रये । [॥ ३ ॥

श्रींशे विष्टेयं [कुर्यात्] प्रावृषि स्तंभनं नतं (यथा B)

शिशिरे मारणं चैव शान्तिकं शरदि (शिशिरे Δ) स्मृतं ।

हेमते पुष्टिकं कुर्यादुक्तकर्मविशारदः ॥ ४ ॥ ० ११ ॥

इति तिथिनिर्णयः ॥ ० ११ ॥ इति माहेन्द्रादिनिर्णयः ॥ ० १२ ॥

इत्यंगुलीनिर्णयः ॥

Then follows a quotation of 4½ ślokas from  
the *Śivagītā* (सव्यपाणिं गुदे स्थाप्य दक्षिणं च तथोपरि । ०)  
omitted by B. Then अथ मूलिकाग्रहणं । ० śl. 24-38:  
अथ ह्रीं चक्रे हूं फट् स्वाहा । अनेन मंत्रेणादित्यपारे पुष्पनक्षत्रं  
वा पुष्पाक्षयोगे वा सर्वो जीमधीरुत्पादयेत् ॥ अथ ह्रीं फट्  
स्वाहा । अनेन मंत्रेण मूलिका छेदयेत् ॥ इति मूलिकाग्रहण-  
विधिः ॥ ० इति वंदाग्रहणविधिः ॥

इत्येवं सर्वविधानां सिद्धये चतुर्निर्णयः ।

अपि ताद्यात्र यत्नेन मूलकाग्रहणादिकाः ॥ ४० ॥

अथ वशीकरणं ॥ ०

1. *vaśīkaraṇa* (fol. 12b); 2. *ākaraṣaṇa* (fol.  
14a); 3. *guṇādivyāghranivāraṇa* (fol. 18a); 4.  
*stambhana* (fol. 23b); 5. *mohanakeśūlirājjanam*  
(fol. 30b); 6. *bījuvardhana* (fol. 35b); 7. *gādhī-  
karaṇādi-lomaśāntanāntam* (fol. 40a); 8. ० *Kāma-  
ratnatantre kalahādīkaraṇopadeśaḥ* (fol. 50b); 9.  
*arishṭanāśanam gomukhiśyādīdugdhavardhanam*  
(fol. 53b); 10. (fol. 60a); 11. *nānīkautuka* (fol.  
61b); 12. *kāmasiddhyādi-anāvṛishṭīkaraṇam* (fol.  
67a); 13. *nīdhīdarśanāñjanādimṛitasamjīvanī*  
(fol. 71a); 14. *viśhanivāraṇa* (fol. 77a); 15.  
*yakshiṇīśādhana* (fol. 79b); 16. *rasūlīśodhanu-  
māraṇam*.

It ends :

वाल्मीक (वल्मीक B) मुक्तिकाभागे नरास्थितुषभस्मनोः

[(परास्थितुषभस्मनोः B) ।

भागं भागं समादाय वज्रमूखा समुच्यते (वज्रमूखादि

[कथ्यते B] ॥

इति वज्रमूला (० वा B) ॥ इति श्रीनारदविरचिते कामरत्ने  
रसादिशोधननारत्नं नाम मोडशोपदेशः ॥ इति कामरत्नाभिधे  
नाम रसायनशास्त्रं समाप्तं ।

रसाद्रीभेन्दुयुग्मवर्धे (वैक्रमे) नासे मुक्ते सिते तरे ।

दशम्यामनृतानन्दो गलितच्छायेद्रसासनः ॥

The only authorities that have been met with are : *Cakradatta*, fol. 38b, l. 7 ; *Purasā-dano* (?), fol. 50b, 7 ; (and *Śivagītā*, fol. 2b, 8).

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 366.

[B. H. HODGSON.]

### 2635.

1192a. Foll. 81; size 12½ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work [B]. This copy contains a number of illustrative diagrams, and shows numerous various readings.

[H. T. COLEBROOKE.]

### 2636.

1985. Foll. 63 (one of which, fol. 60, is wanting); size 8½ in. by 3½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

*Gāyatrīrahasya*, a compilation of rules and directions regarding the use and import of ordinary forms of prayer, and of the *Gāyatrī* in particular, in ten chapters (*anubhava*); ascribed to *Vyāsa Paraśurāma*.

It begins :

ओंकारममृतं ब्रह्म शिवमक्षरमद्वयं ।

यमानन्तीति वेदेषु तं प्रपद्ये विनायकं ॥ १ ॥

श्रीसूर्येः श्रीनिवासश्च श्रीकण्ठः श्रीगणेशराट् ।

परमात्मा गुरुर्हंसः सोऽहमित्याश्रये धिया ॥ २ ॥

ओंकारं वृषसंयुक्ता त्रिलोकी वेदवत्सला ।

गायत्री कामगीः सेव्या धर्मकामार्थमोक्षदा ॥ ३ ॥

यो नो ज्ञातुं नु जीवानां स्वस्तिन् बुद्धीः प्रबोदयात् ।

तस्य देवस्य सवितुर्भर्गो नित्यमुपास्महे ॥ ४ ॥

संभ्योपासनया तुभ्योपरमात्मा परमेश्वरः ।

वर्धयैतं सा च गायत्री रहस्यं पारमार्थिकं ॥ ५ ॥

प्रणवव्याहृतिगायत्र्यादिकैर्मन्त्रैः संभ्योपासनं कुर्यात् ॥ तत्र  
याज्ञवल्क्यः (1) ॥

ओंकारो व्याहृती सप्त गायत्री (1) शिरसा तथा ।

आधो हि हा तृचो ऽग्निश्च सूर्यश्चापः पुनर्निति ॥

श्रुतं चेति चतसृभिर्द्वैपदा (r. त्रिपदा) चाधमर्षेण ।

उदु तं चित्रं तच्चक्षुस्तेजोऽस्तीति यथाक्रमं ॥

गायत्र्याश्च तुरीयं च संख्यानेतैः समाचरेत् ।

अन्त्येष्ट्यं विविधैर्मन्त्रैः स्वशास्त्रोक्तैर्यथाक्रमं ॥

ओमिति प्रणवस्य परं ब्रह्म श्रुतिः । परमात्मा देवता ।  
देवी गायत्री छंदः । अमिति चीजं । उमिति शक्तिः । मं  
कीलकं । विद्युद्वलैः उदात्तस्वरः लातव्यं गोचरं ॥

1. प्राणायामाभ्यासानन्दः fol. 10a; 2. सैकल्यसंभार्य-  
भ्यासानन्दोदयः fol. 13a; 3. इति श्रीमद्भास्करपरमहंसविर-  
चिते गायत्रीरहस्ये नारैनाचमनाचमनार्थार्थदानमुद्यर्थं विधार-  
यानन्दोदयो० fol. 22b; 4. (*āsanam, aṅgamantra-  
vyākhyā, digbanulha, aksharāśaktanyah, brahma-  
kalpa, padanyūsa*), fol. 29b; 5. इति श्रीमद्भास्करप-  
राशराम (1)० गायत्र्युपासनानन्दोदयो० fol. 34a; 6. इति  
श्रीमद्भास्करपराशररामविरचिते (1)० गायत्र्युपासनानन्दोदयो०  
fol. 40a; 7. चतुर्विंशत्यनुष्टुप्विचारानन्दोदयो० ॥ इति  
संभ्याविधिः ॥ fol. 45b; 8. (*abhivādanavidhi*), fol.  
47b; 9. (*sūryopasthānam*); इति श्रीनारायणचार्य-  
विरचिते (1) माधवीये वेदार्थप्रकाशे चतुर्ब्रह्मविद्यायाः प्रथमे मंडले  
नवमोऽनुभवः ॥ *Rigv.* I. 50, with *Sāyaṇa's* comment  
thereon; 10. (*madhyāhnasandhyāvidhi, sāyam-  
sandhyā*) ends : ओं भर्गुवः स्वः पुरुषं तं १६ इति त्रिषं  
कृत्वा गुर्वोदीक्षते ॥ इति गायत्रीरहस्ये संभ्योपासनानन्दो नाम  
दशमोऽनुभवः ॥

Of the authorities cited may be mentioned :  
*Kshīrasvāmin*, fol. 35a; *Gāyatrīkṛīdaya*, fol. 5a;  
*Gāyatrīyupanishad*, foll. 3a, b, 7b; *Prapañcasāra*,  
foll. 5b, 8a; *Mantradevaprakāśika*, foll. 5b, 33a;  
*Smṛiticandrikā*, foll. 12b, 35a; *Smṛitisamgraha*,  
fol. 47b; *Smṛitisāra*, foll. 9b, 13b.

[H. T. COLEBROOKE.]